בס"ד / שנה ו' / פסח / נומער 307

כלעטל

לשנה הבאה בני חורין

ארויס לחירות מיט א'מונה ב'טחון ג'אולה

די פעלזן פעסטע אמונה אוו בטחון פון **מו"ה שלום מרדכי רובאשקין שליט"א** נעמט אים ארויס פון תפיסה | **צער און פיינונגען אינעם צעל** | די הערליכע שטעטל אין פאסטוויל אייאווע | **זיין קשר מיט ברסלב'ע חסידים** | אן אפענהארציגע שמועס מיט ר' שלום מרדכי שליט"א לכבוד יום טוב פסח.
הוצאנו מעבדות לחירות

דער ליבערטי פון אמאל די חירות פון היינט

אן ערשטמאליגע אויפדעקונג איבער די אידישע היסטאריע פונעם שטעטל ליבערטי ניו יארק פון די לעצטע הונדערט יאר | וואס איז געווען זייער מטרה מיטן זיך אהערציען | וואו זענען היינט די אלע אידן | **שמועסן מיט אט די אידן** | די היינטיגע ליבערטי.
משעבוד לגאולה

קבר רחל

היסטארישע אויפדעקונג דורך אונזער ידען **מו"ה יואל שניצלער הי"ו** פון צדיקים וואס האבן באזוכט קבר רחל איבער הונדערט יאר צוריק | **ווער האט געהאט די שליסל** | די סגולה פון אט דעם שליסל | **ברסלב'ע חסידים ביי קבר רחל.**
קול ברמה נשמע

שלא שינו את לשונם

די אידישע שפראך אנטוויקלונג פון וועלט באשאף ביזן היינטיגן טאג | לשון הקודש - כתב אשורית - אראמיש - אשכנז - אידיש - לאדינא.
ונאמר לפניו שיר חדש

שבת התוועדות

הערליכע שמועסן און הדרכות פארן לעבן דורכ'ן **ראש ישיבה שליט"א** ביים שבת התוועדות פרשת תרומה תשפ"ו.
ויאמינו בד' ובמשה עבדו

בלעטל שטאב וואונטשט אלע חשובע ליינער א כשר'ן פריילכן פסח

04	שער בלאט
06	עירנו
08	קבר רחל
16	א'מונה ב'טחון ג'אולה
32	ליבערטי / חירות
64	שלא שינו את לשונם
70	בריוו פון ראש ישיבה
72	שבת התוועדות
98	מעשה פון א צדיק
99	דעם רבינ'ס לעבן
100	געדאנקען
103	געשעענישן

בס"ד

פרשת פסח תשפ"ו

נומער 307

שנה ו'

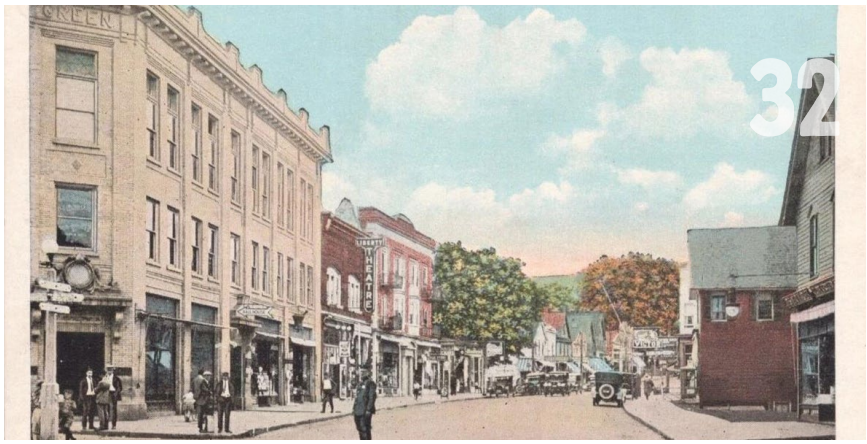

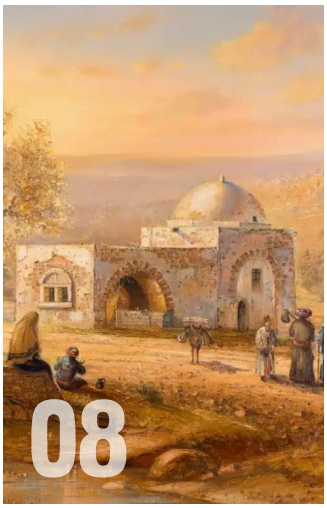

רעדאקטאר: אברהם הערש וועבערמאן, **רעדאקציע:** אברהם יצחק אייזנער, אברהם משה הכהן שטראססער, אהרן קליטניק, בערל שניצלער, מ. מאנן, גרשון קרעמער, יואל וועבערמאן, יואל שניצלער, יודא טייב וויס, ישראל דוד העסקעל, משה ארי' שניטצלער, שמואל אייכנשטיין, משה ראזענבערג, ישראל קרויס.

845.379.1161
136 Huschke Rd
Hurleyville NY 12747
Editor@bletelmagazine.com

צו באקומען אויף פאסט:
718.387.2691
subscribe@bletelmagazine.com

אויף אימעיל:
Chizikyomi@rabbiroth.org
Bletelmagazine.com
Breslevcenter.com
Gilyoines.com
ארץ ישראל: 053.315.6938

מאמרים, סיפורים, קטעים וכו' אינם בהכרח תואמים את דעת המערכת

פון טאטי ביז די בעבי

או אלס אינזוישן

'טייטלבוים'ס' האט די פולשטענדיגע הכרת הטוב פאר נישט קיין צווייטער ווי אייך, פארן אונז מזכה זיין צו זיין דער שליחא דרחמנא צו אויסשטאפירן אייער גאנצע משפחתא פון אויבן ביז אונטן מיט קריספי פסח'דיגע בגדים לכבוד יום טוב, אנדעם וואס איר זאלט זיך דארפן שלעפן צו די מרחקים.

Teitelbaums
DRY GOODS

845.747.5552 - 1619 RT 52 LIBERTY NY

dominogrp.com

שער בלאט

נוצר תאנה יאכל פריה

1

יהי אחרי... יעצט, ביים אפקלאפן די שורות, איז דאס בלעטל ברוך השם מער-ווייניגער פארטיג. די ארטיקלען ליגן שוין ביים גרעפיקער, און דער רעדאקטאר האט שוין געענדיגט מגיה זיין אלע שרייב ווערק וואס די חשובע שרייבערס האבן ארייגעשיקט.

מיר שטייען דא מיט א הערליך בלעטל אין די הענט. שכח אייבערשטער.

דער אייבערשטער האט געמאכט א גרויסן נס, וואס בלויז די וואס האבן עס מיטגעהאלטן וועלן עס גלייבן. מיט עטליכע טעג צוריק, א וואך נאך פורים, האבן מיר נאך געהאלטן ביי זערא - אן קיין ארטיקלען, אן קיין געדאנקען, און פארשטייט זיך אן קיין גרעפיקס. אבער מיט אסאך תפילות פון אלע מיטגלידער אין די רעדאקציע, האלט איר יעצט א פארטיג בלעטל אין די הענט.

איז לאמיר אנהייבן. דער ערשטער פראיעקט איז א זאך וואס איז מיר שוין נאנט צום הארצן די לעצטע שטיק צייט; דאס איז די אידישע היסטאריע פון ליבערטי. וואו איך האב מיך געדרייט האב איך געזען די היסטאריע פון אמאל, מיינע מחשבות זענען געלאפן אויף יענע צייטן, וויאזוי ס'האט אויסגעזען די אידישע ווערטשאפט די לעצטע הונדערט יאר אין ליבערטי און אזוי ווייטער.

ברוך השם, מיט עטליכע וואכן צוריק, ווען מיר זענען געווען אויף דער יאגד צו טרעפן א פאסיגן קאנדידאט צו באשרייבן אט דער פראיעקט האט זיך אונזער שרייבער מו"ה שמואל אייכענשטיין נ"י ארויסגעשטעלט מיט זיין גרייטקייט דאס צו טון בחפץ לב, און מיר האבן אינאיינעם געקענט ארויסגעבן אינעם היינטיגן נומער דעם הערליכן פראיעקט מיטן נאמען: "ליבערטי/חירות".

דער פראיעקט איז צוטיילט אין פילע חלקים, וואס יעדער איינער פון זיי וואלט פארלאנגט אן אויסגאבע פאר זיך, אבער מיר האבן באשלאסן עס צוזאמצושטעלן אלס איין גרויסן ארטיקל.

דאן האבן מיר א פראיעקט מיטן נאמען "אבג", דאס איז אן אינטערוויו וואס מו"ה יואל וועבערמאן הי"ו אינאיינעם מיט אונזער שרייבער מו"ה ישראל דוד העסקל הי"ו האבן אפגעהאלטן מיטן בארימטן משפיע מו"ה שלום מרדכי רובאשקין שליט"א, וועלכער איז באקאנט געווארן איבער דער גאנצער וועלט נאכן זיצן אין תפיסה צוליב פשוט'ן אנטיסעמיטיזם. טאקע זיצנדיג אין טורמע האט ער אנגעהויבן פארשפרייטן שמועסן און בריוו איבער אמונה פשוטה און בטחון אינעם אייבערשטן.

מיר זעצן זיך אוועק מיט אים צו הערן איבער דאס לעבן אינעם ווייטן אייאווע, וואו ער האט זיך געצויגן און געגרינדעט א גרויסע כשר'ע שחיטה; מיר הערן איבער די רדיפות וואס ער האט דארט געהאט און בעיקר איבער זיין מיסיע צו פארשפרייטן אמונה אויף דער וועלט.

אין די פרויען אפטיילונג האט

אברהם הערש וועבערמאן

אונזער שרייבערין מרס. ש. טראכטער אהערגעשטעלט אן אינטערוויו מיט א חשוב'ע פרוי פון קרית ברסלב, וואס דערציילט אונז איבער א העלישע שריפה וואס האט אפגעברענט איר הויז און פארניכטעט זייער גאנצן פארמעגן. אבער נאך יארן פון הערן און ליינען די פשוט'ע אמונה וואס מען הערט דא אין היכל הקודש, האט עס נישט געטוישט קיין איין ריר איר אמונה אינעם אייבערשטן. דער אינטערוויו טראגט דעם פאסיגן נאמען "אין ברסלב ברענט א פייער".

אזוי אויך איז דא א הערליכע באשרייבונג דורך אונזער ידען מו"ה יואל שניצלער הי"ו איבער די היסטאריע פון "קבר רחל" די לעצטע הונדערט יאר, די ערליכע אידן וואס האבן דארט באזוכט, און עס איז געווארן ארייגעשריבן אינעם קבר רחל פנקס.

ווי אויך האבן מיר א שיינע באריכט איבער די הייליגע אידישע שפראך, אנגעהויבן פון בריאת העולם ביז היינט.

אינעם ביילאגע "אינדערהיים" האבן מיר א הערליכער אינטערוויו אהערגעשטעלט געווארן דורך מרת. טראכטער מיטן נאמען "מיין מאמע", וואו מען זעצט זיך אוועק מיט מרת. שניצלער, אשת ר' שלום, צו רעדן איבער איר מאמע, די בארימטע 'באבי פארקאש' ע"ה, וועלכע איז נפטר געווארן מיט צוויי יאר צוריק.

דאן האבן מיר נאך א פראיעקט אין די פרויען אפטיילונג, וואו מיר הערן פון אלע שרייבערינס איבער זייער ערפארונג מיטן שרייבן אינעם בלעטל, הערליך צוזאמגעשטעלט דורך מרת. מ. סופר.

אין די קינדערהיים אויסגאבע האבן מיר, אין צוגאב צו די געוועניליכע קאלומס, צוגעלייגט א הערליכע שפיל פאר קינדער דורך אונזער שרייבערין מרת. טראכטער.

דאן האבן מיר דאס לאנג ערווארטעטע בלעטלע, וואס איז צום ערשטן מאל ערשינען פארגאנגענע ראש השנה און האט איבערגעלאזט א געוואלדיגן אפקלאנג ביים עזרת נשים. ברוך השם מיר האבן נאכאמאל געקענט צוזאמשטעלן אזא בלעטלע; אין א צוזאמארבעט פון אלע אונזערע שרייבערינס, האבן מיר געשילדערט עטליכע הערליכע מעשיות ספעציעל לכבוד יום טוב.

איך וויל אויסנוצן די געלעגנהייט צו באדאנקן אונזער געטרייע רעדאקציע שטאב, וואס אויסער די ארבעט וואס זיי לייגן אריין וועכנטליך שלא על מנת לקבל פרס, האבן זיי אריינגעלייגט באזונדערע כוחות אינעם יום טוב אויסגאבע.

בראש וראשון, אונזער געטרייער מנהל המערכת מו"ה שמואל בער שניצלער הי"ו, וואס האט איבערזיכט אויף די פראיעקטן און האט זיי באגלייט ביזן ארויסגיין צום דרוק. מו"ה ישראל העסקל הי"ו און מו"ה יואל וועבערמאן הי"ו, וואס האבן אהערגעשטעלט דעם פראיעקט פון מו"ה שלום מרדכי רובאשקין שליט"א. מו"ה שמואל אייכענשטיין הי"ו, וואס האט זיך אריינגעלייגט צו מאכן דעם הערליכן ליבערטי פראיעקט. און צום לעצט מרת. טראכטער, וואס האט אהערגעשטעלט עטליכע הערליכע ארטיקלען פארן יום טוב בלעטל.

צום לעצט, "בית יעקב אלו הנשים" - די געטרייע משפחות פון אונזער שטאב, וואס האבן אוועקגעגעבן פון זייער פארנומענע ערב יום טוב צייט כדי אהערצושטעלן דעם בלעטל. נעמענדיג אין באטראכט אז אונזערע שטאב מיטגלידער האבן אלע, ברוך השם, אנדערע זאכן וואס זיי טוען דורכן טאג, האט דער בלעטל נאר געקענט צושטאנד קומען אדאנק די צושטימונג פון די חשוב'ע משפחות.

זאל דער אייבערשטער העלפן אז זיי זאלן בזכות דעם האבן כל טוב סלה, און דער רבונו של עולם זאל זיי צוריקצאלן מיט אלעס גוטס.

מיר האפן אז איר וועט הנאה האבן פון אונזערע באשרייבונגען, און עס וועט אייך ברענגן אן עונג יום טוב.

א פרייליכן לעכטיגן יום טוב

לשנה הבאה בני חורין

מודעות און
קרישקעלעך
פון די הנהלה

חברי הנהלה

אינספעקשאן אויף די קאר

פארגאנגענע וואך האט אונזער חבר הנהלה מו"ה מנחם שטיינבערג הי"ו באמערקט ווי א שעריף האט אפגעשטעלט אן איגערמאן פון שטעטל, ער האט גלייך גערופן די הויפט שעריף בעטן אויב ער קען ערלעדיגן אז מען זאל נישט געבן קיין טיקעט פאר זיין חבר, למעשה האט מען שוין געהאט געגעבן 2 טיקעטס, איינס פאר אן אפגעלאפענע אינספעקטשען, אזוי אויך האבן איינע פון די קינדער נישט געהאט קיין סיט בעלטס.

בתוך הדברים האט דער שעריף דערציילט פאר ר' מנחם אז אמאל פלעגן די שעריף'ס דארפן קוקן אויפן אינספעקטשען סטיקער צו זען אויב עס איז שוין אפגעלאפן, היינט צוטאגס האבן זיי א סאפיסקירטע LPR קעמערע וואס ליינט אפ די לייסענס פלעיט פון אלע קארן ארום און עס ווייזט גלייך ווער עס האט א פראבלעם.

די מעשה דינט אלס א וויכטיגע דערמאנונג פאר אלע דרייווערס צו אכטונג געבן צו האלטן זייער אינספעקשאן אפ-טו-דעיט, כדי צו פארמיידן אומנויטיגע טיקעטס.

פרישע עסן פראגראם

מיטן אייבערשטנ'ס הילף נאך אסאך השתדלות פון די הנהלה ובראשם מו"ה מנחם שטיינבערג הי"ו קען מען זיך שוין איינשרייבן פאר די פראגראם וואס העלפט משפחות וואס ווארטן אויף א שמחה אדער מיט קליינע קינדער, צו געניסן פון אומזיסטע באקסעס פון רויע אדער געקאכטע עסן פון לעמענעיד גראסערי.

ווי אויך ארבעט מען צו ווערן אפפראווד צו קענען באקומען הארדוועיר פראדוקטן פון די גראסערי און אפלייענסעס פון D&S Appliances,

די פראגראם איז פאר משפחות וואס געניסן שוין פון פוד סטעמפס / מעדיקעיד. זיך צו איינשרייבן דארף מען רופן די אפיס אויף 845-351-8551 עקסטענשען 2 און זיי וועלן פרעגן פארשידענע פראגעס, צו מען האט נישט כח צו מאכן עסן וכדומה.

איינמאל זיי אפפראווען עס, ווערט עס אריין געשיקט צו די שטאט ווי עס קען נעמען בערך 2 וואכן ביזן ווערן אפפראווד (צוליב די גרויסע צאל פון אפליקאציעס אויף איינמאל קען עס יעצט נעמען אביסל לענגער).

פארמערס מארקעט

פארגאנגענע מאנטאג צַו איז פארגעקומען א מיטינג צווישן מו"ה משה יחיאל פעלדמאן הי"ו דער בעל הבית פונעם לעמענעיד סופערמארקעט מיטן הויפט פון די פארמערס מארקעט אין די טאון אף ליבערטי צו איבערגיין פרטים וויאזוי מען קען ווערן אפראווד פאר די דאבל-אפ פרוכט און גרינצייג פראגראם.

די פראגראם געבט א וואוטשער פון $20 איינמאל א טאג ווען מען קויפן איין פרוכט אדער גרינצייג אין די ווערד פון $20, די וואוטשער קען מען ניצן צו קויפן פרוכט אדער גרינצייג. דערווייל איז מען נאכנישט געווארן אפראווד און מען האפט צום אייבערשטען צו ווערן אפפראווד ווי שנעלער.

EXPERIENCE ROYALTY

CUSTOM
SHOWROOM
FINE JUDAICA

AUTHORISED
פארקאש
RETAILER

*srulilHeskel

בלעטל

יואל שניצלער

פסח ביינאכט, ביים ליכטיגן סדר נאכט דאנקען מיר דעם אייבערשטן אויף די ניסים וואס ער האט געטון פאר אונזערע עלטערן און זיידעס אין מצרים, דורכאויס אלע דורות, און היינט, בכל יום ויום, צו די זעלבע צייט איז די הגדה של פסח באגלייט מיט פילע בקשות אז מיר זאלן זוכה זיין ארויסצוגיין און ווערן באפרייט פונעם ביטערן גלות אין וואס מיר געפינען זיך. מיר בעטן "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים", מיר בעטן ביים בענטשן פילע בקשות אויפן בנין בית המקדש, מיר בעטן "בקרוב נהל נטעי כנה פדוים לציון ברנה", מיר בעטן "לשנה הבאה בירושלים".

אזוי אויך זאגט מוהרא"ש אין הגדה של פסח אור זרוע, אז דער פיוט "ובכן ויהי בחצי הלילה" קומט דערמאנען די הייליגע צייט פון חצות, אז פינקט ווי די גאולה פון מצרים איז געווען ביי חצות, אזוי אויך וועט די גאולה האחרונה אויף וואס מיר קוקן ארויס און בענקען אזוי שטארק עס זאל זיין בקרוב במהרה, וועט קומען דורך די אידן וואס שטייען אויף ביי חצות, ווייל דעמאלט איז א גרויסע עת רצון, דעריבער דערמאנט דער פייטן אלע ניסים וואס דער אייבערשטער האט געטון מיט אידישע קינדער דורכאויס אלע דורות וואס איז געשען ביי חצות, אדער בזכות חצות.

אזוי אויך זאגן מיר די פיוט "אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב", און די אידישע שיר געבויט אויף דעם פיוט - "נון בוי דיין טעמפל שירה", וואס איז נתחבר געווארן דורך המקובל הקדמון ר' זלמן לונדריש ז"ל און דער של"ה הקדוש ברענגט דאס אין זיין הגדה, וואס ברענגט ארויס די חשיבות פון בעטן און מתפלל זיין אויף בנין בית המקדש און די גאולה שלימה.

(אגב, ביי די אשכנזי'שע אידן פירט מען זיך, אז צומארגנס פונעם סדר נאכט, פרעגט מען זיך צווישן זיך: "האבן זי גוט געבאוט?" [האט איר גוט געבויט?] וואס באציט זיך צום פיוט "אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב", און "נון בויא דיין טעמפל שירה").

ווען מיר בעטן און האפן אויף די גאולה שלימה און בנין בית המקדש בעטן מיר נישט אליין, די מאמע רחל בעט מיט אונז, אזוי ווי דער הייליגער רבי שמעון בר יוחאי זאגט אין זוהר חדש אז יעדע נאכט קומט רחל אמינו אראפ צום בית המקדש, און ווייניט און שרייט אז דער אייבערשטער זאל שוין אפבויען דעם בית המקדש און צוריק ברענגען אידישע קינדער קיין ארץ ישראל, און במשך אלע דורות האבן אידישע קינדער געבעטן און איינגעריסן ביים קבר פון מאמע רחל, פאר ישועות און רפואות און אלע מיני בקשות.

לכבוד יום טוב פסח ווילן מיר זיך אריבערכאפן קיין בית לחם, ביים קבר רחל און פארשטעלן פאר די חשוב'ע ליינער פונעם בלעטל א בליק אריין אינעם טאג-בוך וואו מענטשן פון ארום די גאנצע וועלט האבן אריינגעשריבן זייער באזוך ביי דעם מקום קדוש, און פארשידענע פרטים ארום זייער באזוך, און וואס דער משמש פון קבר רחל האט זיך פארצייכנט, פארשידענע געשעענישן און פאסירונגען, מיר האפן אז איר וועט הנאה האבן און האבן אן עונג יום טוב.

ויהי רצון אז מיר זאלן זוכה זיין נאך דאס יאר צו עסן דעם קרבן פסח אין ירושלים עיר הקודש, אמן.

דורכאויס די אכט און צוואנציג יאר, צווישן תר"פ און תש"ח זענען געשריבן געווארן פיר און צוואנציג טאג-ביכער, און בלויז צוויי ביכער זענען איבערגעבליבן נאכדעם וואס די ירדנ'ע הערשאפט האט איבערגענומען די קבר רחל. די ביכער זענען צאמגעשטעלט פון זכרונות און אנעקדאטן, אלטוועלטליכע פאסירונגען, הזכרות לרפואה און הנצחות לעילוי נשמת, און אזוי אויך ישועות און מופתים, וואס דער שומר קבר רחל האט פארשריבן, און וואס די באזוכער זעלבסט האבן געשריבן (בילד פון די ביכער אויפן קומענדיגן עמוד).

די ביכער זענען דיקע ביכער וואס ענטהאלטן ארום 500 עמודים, מיט טויזנטער נעמען און הודעות, אין ראם פון דעם ארטיקל ווילן מיר בס"ד ברענגען קורצע און אינטערעסאנטע שטריכן וואס מ'קען ארויסנעמען פון דארט.

דער שמש ביים קבר רחל במשך די אכט און צוואנציג יאר, ווילכער האט זיך גאר געטריי אפגעגעבן צו היטן און אכטונג געבן אויפן קבר רחל, און האט אויך פארפיגט אויפן טאג-בוך, איז געווען ר' שלמה אליהו פריימאן, ווילכער איז געבוירן אין אלט-שטאט ירושלים אין יאר תרס"ב און איז נפטר

געווארן כ"ט תמוז תשי"ט, ער איז געווען דער דריטער דור משמש ביים קבר רחל, נאכדעם וואס ער האט איבערגענומען דאס שמשות פון זיין טאטן ר' יעקב, און זיין זיידע ר' ישראל, זיין טאטע איז געווען שמש אין בית הכנסת חורבת ר' יהודא חסיד, ביי קבר רחל, און ביי קבר שמעון הצדיק וואו אסאך פלעגן קומען מתפלל זיין ל"ג בעומר, און ער האט איבערגענומען צוויי דערפון, קבר רחל און חורבת ר' יהודא החסיד.

דער שמש ר' שלמה אלי' מיט זיך אפגעבן מיטן די לעכט ביים קבר רחל

איבער דעם שמש פאדערט זיך אן עקסטערע ארטיקל פאר זיך, אבער אין די ראמען פון דעם ארטיקל וועלן מיר זיך קאנצעטרירן אויף די תפילות און בקשות וואס פשוטי עם און בעלי מקובלים האבן אפגעהאלטן ביים קבר רחל במשך די יארן, און בפרט אין די יארן פון די צווייטע וועלט מלחמה, באזוכן פון רבנים און חשוב'ע מענטשן, און דאס באנוץ פונעם שליסל פון קבר רחל.

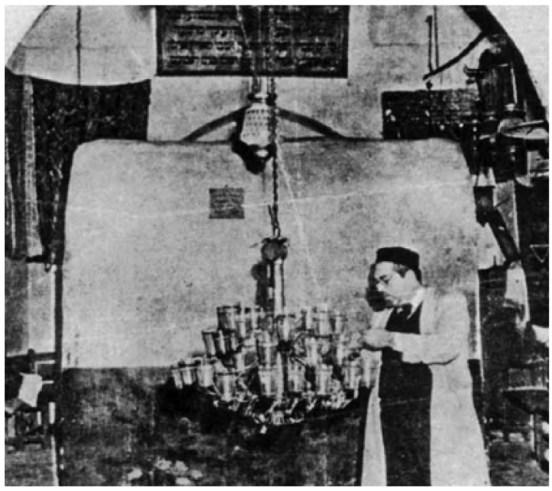

נאך פאר ער איז געווען דער עמטליכער שמש ביים קבר רחל פלעגט ער ארויסהעלפן זיין טאטן מיטן עפענען און צומאכן דאס פלאץ, און ער פלעגט באגלייטן די אידן, צווישן זיי גדולי ישראל און מקובלים, וואס פלעגן גיין צופיס יעדע ליל שישי מתפלל זיין ביי קבר רחל (א וועג פון בערך צוויי שעה פון ירושלים), נאך פאר די ענגלענדער האבן איינגענומען ארץ ישראל.

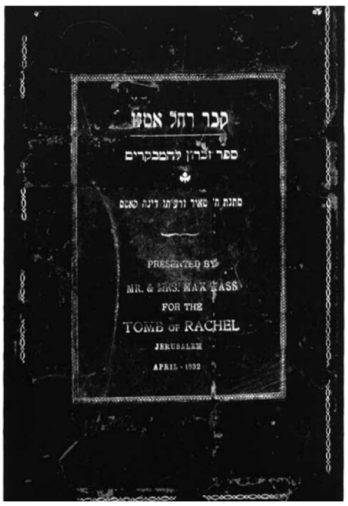

ווי ער דערציילט: "איך האב געהאט דעם שליסל צום קבר רחל, איך פלעג מיט גיין מיט די אידן און זיך פארזוימט מיט זיי א גאנצע נאכט ביי קבר רחל אמנו. ביז חצות זענען געווען צווישן זיי וואס האבן עפעס געגעסן, געטרינקען, געכאפט א דרימל.

א וואך פאר די ענגלענדער זענען געקומען בין איך געליגן מיט פיבער אין שטוב, עס זענען אריבערגעקומען צו מיר הרב אברם יוחנן יאדלער ז"ל, ר' בן ציון ר' הירש מיכל'ס ז"ל, און הרב חיים לייב אויערבאך, און נאך עטליכע מקובלים און זיי האבן געבעטן דעם שליסל צום קבר רחל, האב איך זיי געזאגט אז זיי גייען עס נישט קענען עפענען, ווייל די וועג ווי אזוי מען עפנט דעם שלאס איז א סוד.

האבן זיי מיך געזומען אויף זייער אקסל ביז קבר רחל, מיר זענען געגאנגען צופיס, עס איז געגאנגען דעמאלט א גאס רעגן, אזוי אויך זענען די ירושלים'ע בערג באמבאדירט געווארן אין די מלחמה צווישן די טערקן און די ענגלענדער.

טערקישע סאלדאטן וואס האבן אונז באגעגנט אויפן וועג האבן אונז געפרעגט וואו מיר גייען, האבן מיר געזאגט צו קבר רחל מתפלל זיין לשלומה של מלכות, זיי האבן אונז אלע אונטערגעזוכט אויב מיר פארמאגן נישט קיין געווער, און וואס מיר האבן געהאט אין טאש האבן זיי צוגענומען, וועט עס האט געהאט אין טאש א שטיקל ברויט אדער א פייג, האבן זיי דאס צוגענומען; אזוי מיט גרויס מסירות נפש זענען די מקובלים געגאנגען מתפלל זיין פאר כלל ישראל, און אויף די אידן אין ירושלים וואס האבן זיך געפונען אין א שוועריגע לאגע, עס איז געווען הונגער מיט מחלות, און אלע מיני צרות".

און אזוי דורכאויס די יארן, אויסער וואס סתם אידן און אזוי אויך צדיקים און מקובלים פלעגן מתפלל זיין פאר זיך, האבן זיי אויך געמאכט ספעציעלע יום תפילה'ס פאר כלל ישראל, אזוי ווי מיר טרעפן צווישן די פילע באריכטן:

ערב ראש חודש כסליו, שנת תרצ"ו

היום, ערב ראש חודש כסליו, כמו כל ערבי ראשי חודש, בקרו במקום בהמונים במשך כל היום, שעות אחדות משך היום גברה התנועה, עד כדי כך, שהחדר הפנימי נתמלא, לא הי' מקום לנשימה, ועוד

עטליכע באסעס פארקי-דט ביים קבר רחל, שנת תרצא

המשיכו לבוא בזרם, ונשארו עומדים בחדר החיצונה, והרבה עשרות אנשים לא מצאו מקום להכנס גם לחדר החיצונית, ונשארו עומדים בחוץ לפני הבית, וגם שם נאספו מניינים והתפללו את תפילת המנחה בהמון.

את המקום פתחנו בשעה 7:00 בבוקר, וכבר התחילו נוהרים בהמונים.

על המקום היו שני שוטרים שנחלפו ביניהם, אחד עמד עד שעה השלישית אחה"צ, והשני משלש עד חמש, הי' שקט מוחלט, גם מצד השוטרים לא נראה כל התנגדות לשום דבר, וגם כל בקורת לא נשמע מהם.

מספר המבקרים במשך היום היו לפי דעתינו משמונה עד תשע מאות איש ואשה יהודים.

[אין אידישע איבערזעצונג: היינט, ערב ראש חודש כסליו, אזוי ווי אלע ערבי ראש חודש, איז מען געקומען אין גרויסן דורכאויס דעם טאג, עטליכע שעה דורכאויס דעם טאג איז געווען אזוי געפאקט אז די אינעווייניגסטע שטוב איז געווען אזוי אנגעפילט אז מ'האט ממש נישט געקענט אטעמען, און מ'איז ווייטער געקומען, אז מ'האט געדארפט בלייבן אינעם דרויסנדיגע צימער, און צענדליגער מענטשן האבן ניטאמאל געקענט אריינגיין אינעם דרויסנדיגן צימער, און זיי זענען געבליבן ווארטן אינדרויסן, און דארט האבן זיך געמאכט עטליכע מניינים צו דאוונענען מנחה.

מיר האבן געעפנט דאס פלאץ 7:00 אינדערפרי, און פון דעמאלט זענען שוין מענטשן געקומען, לויט אונזער שאצונג זענען געווען היינט צווישן אכט הונדערט און ניין הונדערט מענטשן, מענער און פרויען]

*

צענדליגער מאל טרעפט מען א קורצע באריכט, צום ביישפיל: "באו מניין מישיבת פורת יוסף להתפלל עבור כלל ישראל לישועה בקרוב", און אזוי ווייטער.

*

עס איז באוואוסט אז דער מקובל הרב יהודא פתייא זצ"ל האט איינגעריסן וועלטן ביי קבר רחל וועו די נאציס ימ"ש האבן געהאלטן ביים איינקומען קיין ארץ ישראל ח"ו, זומער תש"ב, און זענען געווארן צוריק געשטויסן דורך די ענגלענדער.

אינעם טאג-בוך שרייבט ר' שלמה אלי' מער פרטים ארום דעם: "אין חודש תמוז, אינעם יאר פון די מלחמה אין אל-אלמעין, אין די צייט וועו גענעראל ראמעל און מוסליני ימ"ש האבן זיך געגרייט איינצונעמען מצרים און ארץ ישראל, זענען געקומען צו מיר צוויי אירא'ער אידן און זיי האבן מיר געזאגט אז עס איז דא א מקובל, הרב פתייא זצ"ל וואס וויל מסדר זיין ביים קבר רחל דורכאויס פיר און צוואנציג שעה א תענית דיבור און תפילות צוליב דעם ערנסטן מצב אין די וועלט, און אין ארץ ישראל.

איך בין אהין געפארן און מסדר געווען דאס פלאץ, נאך עטליכע שעה זענען אנגעקומען ארום זעכציג מענטשן; צווישן זיי בעלי מקובלים, סוחרים, תלמידי חכמים און ארבעטערס פון די אירא'קישע אפשטאם, זיי האבן זיך אנגעטון זעק, און געלייגט אש אויף זייער קאפ און האבן אנגעהויבן צו מתפלל זיין, פון צופרי ביז דעם נעקסטן צופרי. ביינאכט האבן זיי געבלאזן מיט צענדליגער שופרות, מיט גרויס געווין, און מיט געשרייען צום אייבערשטן, ער זאל רחמנות האבן אויף אידישע קינדער.

די קולות און געשרייען האבן זיך געהערט גאנץ ווייט ארויס פונעם קבר רחל, נישט ווייט פונעם קבר רחל איז געווען א שיינע גרויסע פאלאץ וואו עס האט געוואוינט א גוי'אישער גביר, דארט האבן געוואוינט אסאך רעגירונגס איינגעשטעלטע, און דעמאלט האבן זיך דארט אויפגעהאלטן איטאליענישע גויים וואס זענען געקומען פון מצרים און נאך פלעצער, דיפלאמאטן און אדלייט, און יענע נאכט האבן זיי נישט געקענט שלאפן צוליב די געשרייען און דאס שופר בלאזן ביי קבר רחל.

צופרי זענען עטליכע פון זיי געקומען און געפרעגט, וואס איז דא? האט מען זיי געזאגט אז דאס איז א הייליגע פלאץ, האבן זיי געפרעגט וואס די קולות זענען געווען ביינאכט, האט זיי א תמימות'דיגער איד געענטפערט: מיר האבן געדאוונט אז די דייטשן און די איטאליענער זאלן נישט קומען קיין ארץ ישראל, האט זיך איינער פון די איטאליענער אנגערופן: איר קענט זיין רואיג אז ביז אכט און פערציג שעה וועט מוסליני איינעמען מצרים און נאכדעם קומט ער קיין ארץ ישראל (ח"ו)...

דער צדיק הרב פתייה איז געזיצן אינדרויסן און מיטגעהאלטן דעם שמועס צווישן דעם איד און דער איטאליענער וואס האבן געריידט צווישן זיך אין אראביש. ער האט געהייסן פאר אלע מתפללים זאלן אריינגיין אינעווייניג, און יעדער איינער האט גענומען א לייד'יגע גלאז, און זיי האבן געמאכט זיבן הקפות, ביי יעדע הקפה האבן אלע אינאיינעם געזאגט: עוד לא יבוא איש צר ואויב בשערי ירושלים, שערי דמעות לא ננעלו, און ער האט זיי געזאגט אז זייערע טרערן זאלן זיי אריינגיסן אין די גלאז, ווערטער קענען נישט באשרייבן וואס פאר א בכיות עס האט זיך דארט אפגעטון, צום סוף האבן אלע געזאגט זיבן מאל: הוא לא יבוא.

וועו זיי זענען ארויס האט דער איטאליענער גוי ווידער געפרעגט וואס איז יעצט געווען אינעווייניג? האט מען אים געזאגט אז מ'האט ווידער מתפלל געווען. וועו דער צדיק ר' יהודא איז ארויס פון דארט האט ער געזאגט פאר איינער פון די תלמידים: זאגט אים אז ער קען זיין זיכער אז די מפלה פון היטלער ימ"ש און מוסליני ימ"ש איז זייער נאנט.

נאכן אפרעכטן די אלע תפילות במשך די פיר און צוואנציג שעה האט מען געמאכט א סעודת מצוה, און מ'האט געזינגען און געטאנצן און געדאנקט דעם אייבערשטן אז זייער תפילות זענען אנגענומען וועו".

אזוי איז טאקע געווען, די נאציס און זייערע מיטהעלפער זענען פארטריבן געווארן פון דארט דורך די ענגלענדער, און אפריקע און ארץ ישראל זענען גערעטעוועט געווארן פון די צרה.

*

צווישן די וואס זענען געקומען מתפלל זיין ביים קבר רחל אמינו דערמאנט ר' שלמה אלי' אסאך די מקובלים פון ישיבת פורת יוסף, און אויך ישיבת עץ חיים, עס פלעגן קומען אלע סארט אידן פון פארשידענע אפשטאמען, צווישן זיי סירישע, פרסי'שע, בוכארי'שע, ספרדי'שע אידן, ווי אויך פלעגן כסדר קומען ברסלב'ע חסידים.

צום ביישפיל, ער שרייבט אינעם טאג-בוך, י"א חשון שנת תש"ג:

בליל י"א חשוון, יום פטירת רחל אמנו זיע"א היה פתוח כל הלילה. באו כמה חברות להתפלל מעדת החלבים, פרסים, בוכרים, ספרדים, ואחרים מכל עדות המזרח, עם הרבה מחסידי ברסלב. למדו עד חצי הלילה תקון כרת, בחצות לילה תקון חצות, ואחר כך אמרו תהילים, כשמונה מנינים, בכל ספר תקיעת שופר, ושלש עשרה מדות, עד הבוקר התפללו.

[אין אידישע איבערזעצונג: די נאכט פון י"א חשון, די יארצייט פון די מאמע רחל איז די קבר געווען אפן א גאנצע נאכט, עס זענען געקומען עטליכע חבורות מתפלל זיין, ארום אכט מנינים, צווישן זיי איז געווען סירישע, פרסי'שע, בוכארי'שע, ספרדי'שע אידן און אסאך ברסלב'ע חסידים, ביז חצות האבן זיי אפגעראכטן תיקון כרת, ביי חצות האבן זיי אפגעראכטן תיקון חצות, און נאכדעם האבן זיי געזאגט תהלים, און נאכן ענדיגן א ספר האבן זיי געבלאזן שופר און געזאגט די שלש עשרה מדות של רחמים, און צופרי האבן זיי געדאוועט שחרית].

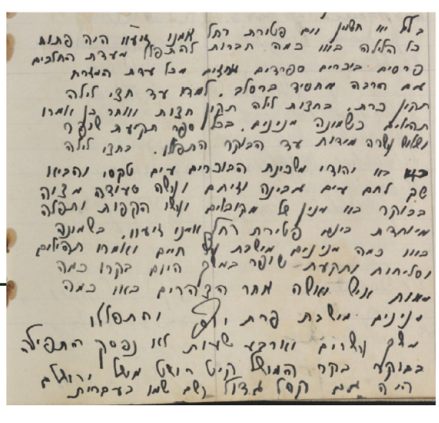

***

אינעם טאג-בוך ווערן דערמאנט פארשידענע רבנים און חשוב'ע פערזענליכקייטן וואס האבן אריינגעשריבן זייער נאמען נאכן באזוכן ביים קבר רחל, צווישן אנדערע טרעפט מען דער נייטרא רב, הרה"ק רבי שמואל דוד הלוי אונגאר זצ"ל, וועלכער איז געווען אין ארץ ישראל אין תרצ"ה אלס א משלחת רבנים, מ'זעט דארט אויך די נעמען פון זיין תלמיד ר' משה דוד וויסמאנדל ע"ה, וועלכער איז געווען זיין א ברודער פון זיין איידעם הגה"צ רבי מיכאל בער וויסמאנדל זצ"ל.

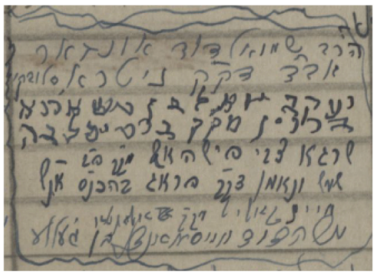

*

דער מלך החזנים יוסעלע ראזנבלאט ע"ה איז נפטר געווארן אין ארץ ישראל, אויף א זונטאג נאכט, כ"ה סיון, שנת תרצ"ג. דורכאויס דעם טאג פון זיין פטירה איז ער ארומגעפארן באזוכן מקומות הקדושים, וואו ער האט צווישן אנדערע באזוכט קבר רחל אמינו, ער האט דארט געזינגען א שיינעם חזנות שטיקל אויף דעם באקאנטן פסוק פון ירמי': "קול ברמה נשמע, נהי בכי תמרורים, רחל מבכה על בניה", דערנאך איז ער געפארן צום מערת המכפלה ווי ער האט אפגעראכטן שיינע שטיקלעך חזנות, נאכדעם איז ער אריין אין א שיפל אינעם ירדן, און האט פארגעזינגען א ניגון אויף "בצאת ישראל ממצרים, בית יעקב מעם לועז".

דערנאך האט ער ממשיך געווען צו פארן צום ים המלח, וואו ער האט זיך באקלאגט אויף געפערליכע בויך שמערצן, און מ'האט אים שנעל צוריק געפירט צו זיין האטעל צימער אין ירושלים, וואו זיין וויב האט שנעל גערופן צו אים א דאקטער, דער דאקטער האט אים באהאנדלט און אוועקגעגאנגען ווען ער האט געזען אז ער זעט אויס פיין, ווען דער דאקטער האט אים געפרעגט וואו אלט ער איז, האט ער אים געענטפערט: "רחם נא", ער איז אלט געווען איין און פופציג יאר. ווען דער דאקטער איז ארויס פון שטוב האט ער געזאגט פאר די משפחה, אז יוסעלע ליידט פון א בלוט-קלאַט און ער דארף אסאך רוען.

א קורצע צייט שפעטער איז יוסעלע נפטר געווארן, מ'האט שנעל צוריק גערופן דעם דאקטער, אבער ער האט באשטעטיגט אז ער איז מער נישט ביים לעבן.

אויף צומארגנס איז פארגעקומען א ריזן לוי' אין ירושלים, עס האבן זיך באטייליגט איבער פופציג טויזנט מענטשן, און מ'האט אים באגראבן אויפן הר הזיתים, יוסף בן רפאל שלום עליו השלום, תנצב"ה.

דא ברענגען מיר אייך א בילד פון די וועלטער וואס יוסעלע האט אריינגעשריבן אינעם טאג-בוך אז ער האט באזוכט אין קבר רחל.

יוסף בן חאשקה [חזן], טויבה בת רבקה, לישועה בקרוב עם כל משפחתינו ראזינבלט.

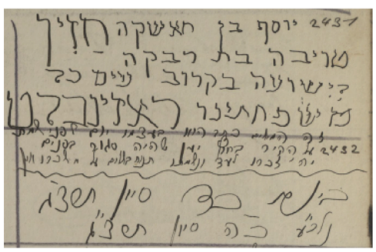

דער שמש ר' שלמה אלי' האט צוגעשריבן: די וועלטער האט יוסעלע אליינס געשריבן א טאג פאר ער איז

געשטארבן אויפן וואנט אינדרויסן, ווייל אינעווייניג איז געווען פארמאכט, יהי זכרו לעד ונשמתו תנוח בשלום על משכבו אמן.

***

יעצט וועלן מיר בס"ד אביסל אריינקוקן אין די נושא פון די שליסל פון די טיר פון קבר רחל, און איבער די סגולות דערפון.

אין יאר תר"א האט שר משה מאנטיפיורי צוגעבויט א חלק צום קבר רחל, און ער האט דאן געבעטן פונעם דעמאלסדיגער שמש ר' אליהו זלמן באסן ער זאל מסדר זיין א טיר מיט א שלאס צום קבר, וואס איז ביז דעמאלט געווען בלייט אפן צו די גאס.

בילד: דער ספעציעלער טיר מיטן שלאס

ר' אלי', וואס איז געווען באקאנט אלס ר' אלי' זאל'ס איז געווען א ענין פאכמאן איז געווען באקאנט אלס א ספעציאליסט אין שמעלצן אייזן, און פון דעם האט ער געצויגן זיין פרנסה.

ער האט געבויט א ספעציעל טיר מיט א ספעציעלע סודות'פולע שלאס, וואס אירע שליסלעך זענען איבערגעגעבן געווארן בלויז פאר די שמשים פון קבר רחל במשך די דורות, אונטערן שלאס האט ר' אלי' איינגעקריצט זיין נאמען.

בילד: מעשה ידי אליהו שלמה זלמן בר' זאב, שנת ה'ח"ד

די שליסל צו דעם שלאס איז געווען א גרויסע שליסל, ארום 15 סענטימעטער, א שווערע שליסל און זייער אייגנארטיג, און עס זענען געווען ספעציעלע סודות'פולע אנווייזונגען ווי אזוי זיך צו באניצן מיט דעם שליסל, מ'האט זיך געדארפט באניצן מיט צוויי שליסלעך, די שליסלעך האבן געהאט אייגנארטיגע ציינדלעך, און צו די ציינדלעך זענען געווען צוגעשמאלצן אייזערנע שפענדלעך, און נאר דער שמש האט געווסט דער פאטענט ווי אזוי זיך צו באניצן דערמיט.

בילד: דער ספעציעלער שליסל

אסאך צדיקים און בעלי מקובלים פלעגן עצה'ן פאר חולים ל"ע אדער פרויען וואס האבן געווארט אויף א ישועה צו לייגן צו קאפנס דעם שליסל פון קבר רחל.

באמת זאגט שוין דער הייליגער רבי אין ספר המידות (אות סגולה, סימן ח): "סְגֻלָּה לְמַקְשָׁה לֵילֵד, תִּתְלֶה לָהּ עַל צַוָּארָהּ מַפְתֵּחַ שֶׁל הַבַּיִת-עָלְמִין. גַּם הַמַּפְתֵּחַ הַזֶּה מְסֻגָּל לַעֲקָרָה", הגם דער רבי זאגט נישט אז ס'דארף זיין פון א ספעציפישע בית עלמין, אבער ס'זענען געווען וואס האבן אנגעוויזן זיך צו באניצן מיט די שליסל פון קבר רחל.

דער צדיק ר' משה מרדכי מלעלוב זי"ע האט אמאל געזאגט אז די שליסל פון קבר רחל איז מסוגל צו עפענען די שערי שמים, (די צדיקים לבית לעלוב האבן געהאט אן אנדערע שליסל, ענליך צו די ארגינעלע שליסל).

על כל פנים, אין די צוויי ביכער טרעפט מען גאר אסאך ווי דער שמש האט געטראגן און געברענגט דעם שליסל צו חולי ישראל וכדומה, און ווי מען איז געהאלפן געווארן.

צום ביישפיל:

נסעתי לירושלים עם מפתח קבר רחל, שביקשו לסגור מוקדם כי יש סכנת נפשות והיולדת ביקשה להביא את המפתח של קבר רחל אמינו זכותה יגן עלינו, ונולדה בת.

און אזוי איז דא הונדערטער אזעלכע הודעות אינעם בוך.

(דער טיר מיט דעם שלאס איז שוין היינט נישט דא ביים אריינגאנג צו קבר רחל, עס ליגט אבער אוועקגעלייגט אינעם בנין פון קבר רחל, דער שליסל ליגט ביי אן אייניקל פונעם שמש ר' שלמה אלי').

צום שלוס וועלן מיר ענדיגן מיט א אנעקדאט וואס ר' שלמה אלי' שרייבט חול המועד סוכות תש"ז: **הוקמה בפעם הראשונה סוכה בקרבת דרך אפרתה, מול "קבר רחל" אמינו, יהי רצון ויקים לנו ה' סוכת דוד הנופלת.**

זאל דער אייבערשטער טאקע העלפן אז די געוויין און טרערן פון מאמע רחל זאל שוין צוגעהערט ווערן, צוזאמען מיט די תפילות און טרערן פון אלע אידישע קינדער פון אלע דורות, און מיר זאלן זוכה זיין בקרוב צו ושבו בנים לגבולם וואו מיר וועלן צוזאמען עסן דעם קרבן פסח, אמן.

dominogrp.com
RevealAir
845.747.5080
office@revealair.com

אימונה בישחון גיאולה

אריינפיר

"שלום מרדכי בן רבקה" - דער נאמען פאר זיך אליין זאגט שוין אלעס. לאנגע טעג און יארן האט כלל ישראל מתפלל געווען פאר די באפרייאונג פונעם חסיד מו"ה שלום מרדכי רובשקין הי"ו, וואס האט ליידער אפגעשמאכטעט אכט יאר צווישן די טורמע וועגט אויף זינלאזע קלאגעס, בלויז ווייל ער איז א איד!

ר' שלום מרדכי האט זיך געצויגן אין די סוף תש"ל יארן קיין פאסטוויל, אייאווע, וואו זיין טאטע האט פארמאגט א שלאכטהויז. אין די תש"מ יארן האט ר' שלום מרדכי, אינאיינעם מיט זיין טאטע און ברידער, שטארק אויסגעבריטערט דאס שלאכטהויז און אויפגעבויט א ריזיגע כשר'ע פלייש אימפעריע.

מיט די יארן האט זיך אידישקייט אין די געגנט שטארק פארשפרייט א דאנק דעם גרויסן שלאכטהויז, וואס האט ליידער ארויסגערופן בייז בלוט ביי די ארומיגע גויים; זיי האבן נישט געקענט צוקוקן ווי שיין און באשיידן די אידישע קינדער לעבן, און דעריבער האבן זיי געזוכט און גענישטערט מיט וואס זיי קענען אונטערברענגען די שיינע קהילה מיט די גרויסע כשר'ע פלייש אימפעריע.

אין יאר תשס"ח איז עס זיי ליידער געלונגען, וועו זיי האבן ארעסטירט דעם חשוב'ן חסיד און אנפירער פונעם פלייש פאבריק, ר' שלום מרדכי רובשקין, אויף זינלאזע קלאגעס. די ריכטער און פראקוראראן זענען ליידער געווען בלוטיגע שונאי ישראל און האבן געזוכט יעדן מעגליכן אופן צו קענען באשמירן ר' שלום מרדכי אלס א בייזווילליגער קרימינאל.

מאת השם היתה זאת און דער מעשה שטן האט מצליח געווען; ר' שלום מרדכי איז ליידער געפונען געווארן שולדיג אויף די זינלאזע קלאגעס און מען האט אים געגעבן גאנצע זיבן און צוואנציג יאר צו שמאכטן אין טורמע, בלויז ווייל ער איז א איד!

עסקנים און כלל-טוער האבן זיך גלייך אריינגעווארפן אין די פרשה, אבער ליידער האבן זיי שנעל געזען די געמיינע רשעות פון די פראקוראראן און די ריכטער, וואס האבן פון גארנישט געוואלט הערן אדער זיך לאזן בייגן, און האבן נאר געוואלט געבן פאר ר' שלום מרדכי די מאקסימום שטראף.

מיר אידן האבן אבער אן עצה וואס העלפט אייביג - די עצה פון תפילה! כלל ישראל האט איינגעריסן מיט הייסע תפילות טאג נאך טאג, אז ר' שלום מרדכי זאל באפרייט ווערן פון זיין טורמע צעל.

אין יענע טונקעלע טעג, פון דעם פינסטערן טורמע צעל, האט ר' שלום מרדכי באוויזן אריינצושיינען די ריינע אמונה און ביטחון אין די גאנצע וועלט! ר' שלום מרדכי איז געווארן א סימבאל פון אמונה, פון לעבן מיטן אייבערשטן, און פון נישט ווערן צובראכן אדער מיואש; נאר צו וויסן אז אלעס פירט דער אייבערשטער, און קיינער קען נישט טון קיין שלעכטס אדער גוטס, נאר אלעס איז פונעם אייבערשטן אליין!

גאר באקאנט איז געווארן די "א' ב' ג'" וואס ר' שלום מרדכי האט אריינגעברענגט אין כלל ישראל: א' - אמונה, ב' - ביטחון, און מיט אמונה און ביטחון ג' - קומט די גאולה!

און אזוי איז טאקע געווען, ישועת השם כהרף עין! פון איין מינוט צום צווייטן האט זיך ר' שלום מרדכי געטראפן אויף די אנדערע זייט פון די טורמע וועגט, נאכן באקומען א פארדאן פון פרעזידענט טראמפ.

טענץ און געזאנגען האבן אויסגעבראכן אין אלע גאסן; כלל ישראל'ס פערזענליכע מעשה פון תפילה. נישט די ריכטער און נישט די פראקוראראן פירן די וועלט; זיי האבן נישט דעם כח מחליט צו זיין יא תפיסה אדער נישט תפיסה, נאר דער אייבערשטער אליינס!

זאת חנוכה האט פאסירט דער גרויסער נס וועו ר' שלום מרדכי איז באפרייט געווארן פון די תפיסה קייטן. זינט דאן רוהט ר' שלום מרדכי נישט אפ, נאר וואו ער קען פרעדיגט ער וויטער דאס וואס ער האט אלע יארן אזוי שטארק געלעבט: אז אלעס איז דער אייבערשטער, און מיט אמונה און ביטחון איז מען זוכה צו די גאולה.

לכבוד יום טוב פסח, דעם יום טוב פון אמונה, האבן מיר אפגעהאלטן א רייכן שמועס מיט ר' שלום מרדכי צו הערן פון אים פערזענליך וויאזוי ער האט זיך דערהאלטן אין זיינע שווערסטע צייטן בלויז מיט אמונה, נאר מיט'ן וויסן אז אלעס איז פונעם אייבערשטן, און וויאזוי ער האט באוויזן אריינצוברענגען א גייסט פון אמונה אין די הערצער פון אידישע קינדער.

יואל וועבערמאן | ישראל דוד העסקעל

א'מונה ב'טחון ג'אולה

שלום עליכם ר' שלום מרדכי. בעפאר מיר קריכן אריין אין די גאנצע פרשה וואס איז היינט ברייט באקאנט ביי אלעמען, וואו איר זענט אריבערגעגאנגען אסאך יסורים און זיך ברוך השם דערהאלטן מיט אמונה פשוטה, לאמיר אייך קודם פרעגן: אזוי ווי איר ווייסט דאך, וואוינען מיר אין קרית ברסלב אין ליבערטי – א פרישע שטעטל – וואלט געווען גאר אינטערעסאנט פאר אונז צו הערן וויאזוי, וועלן איר זענט אנגעקומען קיין אייאווע, א פוסטע שטאט פון אידישקייט, האט איר באוויזן אוועקצושטעלן אן אייגן שטעטל ווירבלענדיג מיט אידישקייט, אויסשטאפירט מיט אלעס וואס א אידישע מקום דארף האבן?

דאס שטעטל האט זיך געגרינדעט ווען מיין פאטער ע"ה האט דארט געקויפט א פאבריק אינעם יאר תשמ"ז. ער האט דארט געעפנט א כשר'ע בית השחיטה אויף א קליינעם פארנעם. מיין אינגערער ברודער איז דאן געווען פריש נאך זיין חתונה, און ער האט זיך אהינגעצויגן ארויסצוהעלפן מיט די אקטיוויטעטן פונעם פאבריק.

למעשה איז די פאבריק אריינגעפאלן אין אסאך טעכנישע פראבלעמען, סיי מיט די פראדוקציע און סיי מיטן אינקויפן פרישע סחורה; מען האט זיך כסדר אנגעשטויסן אין פרישע שווערישקייטן.

יענע תקופה בין איך געווען א שליח חב"ד אין אטלאנטא, און עס איז מיר דאן בייגעפאלן א געדאנק: זעענדיג אז די מצב פון כשר פלייש אין די דרויסנדיגע שטאטן איז זייער שוואך, האב איך געטראכט אז מיר קענען פראדוצירן אין אונזער פאבריק הויכע קוואליטעט פלייש וואס זאל זיין למהדרין מן המהדרין, מיט "שחיטה מונחת" און אלע אנדערע חומרות, כדי אידישע קינדער – וואו אימער זיי געפינען זיך – זאלן קענען האבן גוטע כשר'ע פלייש למהדרין מן המהדרין.

מיר האבן דאן אפגע'כשר'ט די גאנצע פעסיליטי מיט'ן מטרה צו קענען צושטעלן גוטע כשר'ע פלייש פאר אידן איבעראל.

אינעם יאר תש"נ האב איך אנגעהויבן צו העלפן מיט די טעגליכע אפעראציעס אינעם פאבריק. איך בין געווען א מענעדזשער און איך האב געהאלפן שניידן די פלייש (וואס דאס פלעג איך שוין העלפן מיין טאטע אין זיין געשעפט אין בארא פארק), און מיט וואס אימער עס האט נאר אויסגעפעלט.

למעשה, נאך א שטיק צייט וואס מיין ברודער האט געווואוינט דארט אין אייאווא, האט ער זיך שוין געטראפן מיט עטליכע קינדער וואס זענען אינטערגעוואקסן, במילא האט ער מחליט געווען אז ער האט שוין יוצא געווען, און ער ציט זיך צוריק קיין ניו יארק.

יענע צייט האב איך געוואוינט אין מינעסאוטע, וואס דארט איז געווען א ישיבה און א תלמוד תורה פאר אונזערע קינדער; איך האב דארט געוואוינט פון יאר תש"נ ביז תשנ"ג.

האב איך דאן פארגעשלאגן פאר מיין פאטער און ברודער אז איך וועל זיך ארויסציען נעבן די פאבריק אין אייאווא, און לאמיר דארט עפענען מוסדות פאר אונזערע קינדער און וואוינען אין א אידיש שטעטל! מיין ברודער האט אבער געלאכט פון מיר...

למעשה האב איך אריינגעטאנצן דערין; איך האב זיך ארויסגעצויגן מיט מיין משפחה קיין פאוסטוויל, אייאווא, און זיך

ר' שלום מרדכי מיט זיין פאטער ע"ה

א מיטינג ביים בית השחיטה

גראד אריינגעלייגט צו עפענען מוסדות - א חדר מיט א שולע. איך האב אבער נישט געזוכט אז עס זאל זיין סתם "אבי יוצא געווען", נאר איך האב געוואלט א מוסד על דרך ישראל סבא, זיך נישט צו רירן קיין זיז כלשהו פון אונזער מסורה וואס מיר האבן מקבל געווען פון אונזערע עלטערן דור אחר דור. צו דעם האבן מיר געהאט אסאך סייעתא דשמיא ב"ה, און מיר האבן נישט אויפגעהערט צו דאוונען און בעטן דעם אייבערשטן דערויף.

למעשה, אזוי ווי נאך משפחות האבן געזען אז איך האב זיך אהינגעצויגן מיט מיין משפחה, האבן זיך ביסלעכווייז אהינגעצויגן נאך א משפחה און נאך א משפחה, ביז מיר האבן זיך געטראפן מיט א קליין שטעטעלע!

געווענליך אין די קליינע שטעטלעך וואס זענען שיטער באוואוינט מיט אידן, לערנען די אינגלעך און מיידלעך אינאיינעם ביז א געוויסן יארגאנג; אבער דאס איז עפעס וואס איז מיר זייער נישט געפאלן, און איך האב עס בשום פנים ואופן נישט געוואלט צולאזן.

האבן מיר דאן פאררופן אן אסיפה מיט די פאר עלטערן וואס האבן געוואלט שיקן זייערע קינדער, און מיר האבן אויסגעשמועסט אז אנשטאט צו טון אזוי ווי אנדערע טוען - וואס מיר ווילן דאס נישט פאר אונזערע קינדער - וועלן מיר ענדערש מאכן אז אנשטאט צו האבן אן אייגענע כתה פאר יעדן יארגאנג, וועלן מיר מאכן איין כתה פאר יעדע צוויי יאר. דאס הייסט, כתה א' און ב' צוזאמען, און אזוי ווייטער אלע כיתות.

נאך אסאך תפילות האט דער אייבערשטער געהאלפן און מיר האבן געטראפן א פאסיגן מלמד, א חשוב'ער אינגערמאן א ירא שמים, וואס האט מסכים געווען צו קומען זיין ביי אונז א מלמד פאר די אינגלעך. אזוי האבן מיר אנגעהויבן מיט איין קלאס, און ביי די מיידלעך זענען די פרויען אליין געווען די טיטשערס.

דאס צווייטע יאר האבן מיר זיך שוין געניטיגט אין א פרישן מלמד. האבן מיר ווייטער געבעטן דעם אייבערשטן אז מיר זאלן קענען האבן א גוטן מלמד פאר אונזערע קינדערלעך זיי צו מחנך זיין ערליך, און מיט גרויס סייעתא דשמיא האט אונז דער אייבערשטער געשיקט א גאר גוטן מלמד, אן אמת'ער חסידישער אינגערמאן א ירא שמים. אזוי האט אונז דער אייבערשטער געשיקט א פרישן מלמד יעדע פאר יאר ווען דער חדר האט זיך מער און מער פארגרעסערט, ביז מיר האבן געהאט פיר גוטע ערליכע מלמדים.

דער חדר און דאס שטעטל האבן ברוך השם אזוי שטארק מצליח געווען, אז די שוחטים וואס פלעגן קומען צו פליען פון ניו יארק האבן זיך געמאכט דעם חשבון: "פארוואס דארפן מיר פליען יעדעס מאל ביז אייאווע, דורכגיין נסיונות אינעם עירפארט און זיין אווע פון דערהיים? מיר האבן דאך דא, נעבן דעם בית השחיטה, פיינע מוסדות פאר די קינדער און א גוטע סביבה פון ערליכע פרומע אידן." און טאקע צוביסלעך האבן די שוחטים זיך אויך ארויסגעצויגן אהין.

דאס איז געווען מיין שטופ; דאס איז געווען וואס איך האב געוואלט - אז עס זאל ווערן דארט א היימישער חסידישער אידישער יישוב, וואו מען זאל קענען לעבן אן ערליך אידיש לעבן.

אזוי האט דאס שטעטל אנגעהויבן צו וואקסן גאנץ שנעל, ווען כסדר איז צוגעקומען נאך א משפחה און נאך א משפחה, ביז מיר האבן זיך געפונען מיט ערנסטע גרויסע מוסדות: א גרויסע גוטע תלמוד תורה פאר די קינדער, און אויך האב איך געעפנט א ישיבה פאר די בחורים. איך האב נישט געוואלט שיקן מיינע בחורים לערנען אין די מרחקים איך האב זיי געוואלט האבן נעבן מיר, האב איך טאקע געעפנט די מתיבתא; און א דאנק דעם אייבערשטן האבן מיר מיט דעם אויך געהאט א געוואלדיגע סייעתא דשמיא און הצלחה.

די 'אחדות ישראל' שול

די אחדות אין שטעטל

די שענסטע זאך אבער פון אונזער שטעטל און די עיקר הצלחה איז געווען די אחדות! מיר האבן געהאט דארט ביי אונז אין שטעטל שוחטים פון אלע שיכטן און קרייזן; עס זענען דארט געווען חסידישע, ליטווישע, ליובאוויטשער, ברסלב'ע, סאטמארע, בעלזא, פון אלע קרייזן האבן דארט געוואוינט אינאיינעם מיט ליבשאפט.

די קינדער אין חדר האבן געלערנט עטליכע אנדערע הברות, אבער אלעס איז געווען מיט אן אחדות; יעדער האט זיך פארטראגן און זיך ליב געהאט.

אינעם שטעטל האבן מיר פארמאגט בלויז איין שול, וואו מיר האבן אלע געדאוונט אינאיינעם. אלע סארט אידן פון אלע קרייזן האבן געדאוונט אין איין שול מיט אן אחדות און ליבשאפט, און דער בעל תפילה האט געדאוונט לויט זיין נוסח; עס איז געווען זייער שיין.

מיין טאטע ע"ה האט מיר דאן דערציילט, אז עס איז געווען א צווייטע גרופע אין איינע פון די שטאטן וואס האט אויך פרובירט מיט אזא מהלך צו עפענען א שטעטל מיט מוסדות, אבער דארט האט עס זיך נישט אויסגעארבעט, ווייל יעדער האט זיך געוואלט זיין אייגענעם וועג.

דער יסוד פון אונזער הצלחה איז אבער געווען די אחדות און אהבת ישראל וואס מיר האבן געהאט איינער צום צווייטן. יעדער האט דאן געשריגן אז עס וועט זיך קיינמאל נישט אויסארבעטן, אבער מיט דעם יסוד פון זיך ליב האבן איינער דעם אנדערן, האבן מיר ב"ה מצליח געווען.

די 'אחדות ישראל' שול

אין אונזער שול איז געווען איינגעפירט אז ביים קידוש שבת צופרי נאכ'ן דאווענען, האט יעדער איינער נאכגעזאגט א ווארט פון זיין רבי'ן אדער פונעם גזע פון וואו ער שטאמט. יעדן מוצאי שבת האבן מיר געמאכט א מלוה מלכה, וואו יעדער האט דערציילט מעשיות פון זייערע רבי'ס און געזונגען זייערע ניגונים; עס איז געווען עפעס אויסנאם שיין!

די קהילה איז געווען אזוי שיין, אז איינער פון די תושבים, א סקווערער חסיד, האט א נאמען געגעבן פאר די שול "אחדות ישראל", ווייל דאס איז די קהילה איז געווען איין שטיק אחדות, און דער אחדות האט אונז געברענגט א גרויסע ברכה.

מיר האבן דארט געבויט אן אייגענע מקוה, פארשטייט זיך, און אזוי אויך האבן מיר אוועקגעשטעלט בתכלית ההידור אלע זאכן וואס א אידישע שטאט דארף האבן.

אזוי האבן מיר מצליח געווען צו וואקסן און בליען; פון א קליין שטעטל מיט קוים צען משפחות, זענען צען יאר שפעטער שוין געווען דארט איבער הונדערט משפחות!

איך האב אריינגעלייגט אסאך כוחות פאר'ן הצלחה פון חינוך און פון די מוסדות. כסדר האט מען געדארפט זוכן פרישע מלמדים; אזוי גייט עס, וען איינער גייט אוועק דארף מען טרעפן א פרישן, און איך האב נישט געזוכט סתם איינעם אבי צו זאגן... מיר האבן געזוכט דאס בעסטע פון דאס בעסטע וואס איז נאר פארהאן!

מיר זענען געווען טאקע אין איינע פון די פארווארפענע שטאטן, אבער מיר זענען געווען מדקדק קלה כבחמורה. אפילו מיר זענען געווען אין די ערי השדה, ווייט פונעם ישוב, האבן מיר אויף גארנישט מוותר געווען ווען עס איז געקומען צו אידישקייט. מיר האבן געהאט א טראק וואס פלעגט אונז ברענגען פרישע כשר'ע עסן מיט חלב ישראל, אלעס כדי עס זאל זיין אן אויסגעהאלטן

די 'אחדות ישראל' שול

א מיטינג ביים בית השחיטה

אידיש פרום לעבן אן צו זוכן קיין "שאָרטקאַטס"...

ביים שפיץ זענען געווען איבער הונדערט צוואנציג משפחות אין אונזער שטעטל. איך געדענק יעדעס יאר פאר ראש השנה, וואס איז די פארנומענסטע צייט אינעם בית השחיטה, פלעגן די ברסלב'ע שוחטים פארן קיין אומאן; און כאטש עס איז געווען די פארנומענסטע צייט, האב איך געלאזט אלע ברסלב'ע שוחטים פארן קיין אומאן צום הייליגן רבי'ן, און איך האב פאר גרויס געלט געדונגען ממלא מקומות פאר זיי ביז זיי זענען צוריקגעקומען.

איר זענט געווען דארט אין שטעטל דער "שיינער איד" דער רב?

ארץ... איך בין געזעסן ביי דער זייט. עס איז געווען אן עיר שכולו רבנים! יעדער שוחט איז געווען א רב, עס איז זייער שווער צו זיין דער רב אין אזא שטאט.

מיר האבן נישט געהאט סתם שוחטים; אלע אונזערע שוחטים זענען געווען יראים ושלמים, יודעי ספר און גרויסע תלמידי חכמים. איך געדענק איין משגיח, א בעלזא חסיד, וואס איז געווען א געוואלדיגער יודע ספר און איז געווען בקי בכל התורה!

איך האב געשפירט אויף מיין אייגענע הויט וואס דאס מיינט צו זיין יעדע וואך אין עירפארט מיט ביטערע נסיונות, דעריבער האב איך מחליט געווען אז איך מוז גרינדן אן אייגן שטעטל וואו מיר וועלן קענען דינען דעם אייבערשטן אן זיין אויסגעשטעלט צו די ביטערע נסיונות, פונקט אזוי ווי אייער ראש ישיבה האט געעפנט קרית ברסלב אין ליבערטי.

איז היינט נאך דא דאס שטעטל אין אייאוע וואס איר האט אוועקגעשטעלט?

די קהילה שטייט נאך, אבער זי איז געווארן אסאך קלענער. אין די שענסטע צייטן ווען דאס שטעטל האט געבליט, זענען די מענטשן וואס זענען אהינגעקומען וואוינען נישט דוקא געווען פון אונזער קאמפאני אדער פון די פלייש אינדוסטריע; נאר מענטשן האבן געזען וויאזוי עס שטעלט זיך אוועק א שיינע קהילה מיט גוטע מוסדות, האבן זיי געוואלט קומען וואוינען דארט. עס איז געווען איינער וואס האט געהאט א מאטראצן קאמפאני, פון אלע סארט ביזנעסער זענען דארט געווען.

ביז עס איז ליידער אנגעקומען דער ביטערער טאג ווען די פעדעראלע אינסטאנצן האבן געשטורעמט די ביזנעס און אזוי אויך מיין שטוב און מיר אויפגעפיקט; דאן איז די שיינע קהילה מער-ווייניגער צוזאמענגעפאלן. גם זו לטובה.

וויאזוי האט איר געהאט די כוחות אריינצושפרינגען און אויפצושטעלן אזא גרויסע קאמפאני?

די פאבריק האט זיך אנגעהויבן אויף א קליינעם פארנעם מיט בערך זיבעציג ארבעטער - פיזישע ארבעטער, מענעדזשערס און אלע מיני פאזיציעס. מיר זענען אריינגעטאנצן אין דעם, איך מיט מיין פאטער, און מיר האבן זיך אונטערגענומען די שוועריע אונטערנעמונג פון אויפבויען דעם פאבריק.

מיין טאטע איז געווען א גרויסער בעל אמונה, און נאר דורך דעם וואס מיר האבן געהאט אמונה אינעם אייבערשטן, האבן מיר באוויזן אויפצושטעלן אזא אימפעריע און אויפבויען די קאמפאני. אין יעדן שווערן מאמענט, ווען אימער עס זענען אונטערגעקומען שטיינדעלעך אין וועג, האבן מיר זיך אינאיינעם מחזק געווען מיט אמונה אז דער אייבערשטער האט אונז געפירט ביז אהער, דער אייבערשטער מאכט אלעס, און ער וועט אונז ווייטער פירן.

איך האב געמיינט אז איך בין שוין א מאמין, איך האב אמונה,

משפחת רובאשקין

א'מונה ב'טחון ג'אולה

די ישיבה אין אייעווא

איך חזר אמונה; איך האב געמיינט אז איך האב שוין יוצא געווען דאס חזר'ן אמונה...

אבער ווען עס איז געקומען דער גרויסער קלאפ, האב איך געזען פאר די אויגן וויאזוי מיין שווערע ארבעט און הארעוואניע פון איבער אכצן יאר ווערט פלוצלינג חרוב ונחרב. איך וויל ארויסברענגען וואס די מלאכי חבלה האבן געטון; זיי זענען נישט געקומען אונטערן שלייער פונעם געזעץ כלומריש זיך צו פירן געזעצלעך, נאר זיי האבן בכוונה אנגעזייעט גאר שווערע חורבנות און חרוב געלייגט סיי די ביזנעס און סיי די קהילה. דאן האט זיך דאס חזר'ן אמונה אויסגעצאלט. איך האב געהאט די אמונה צו קענען מקבל זיין אז דאס וואס עס פאסירט קומט פונעם אייבערשטן, און איך האב געהאט דעם ביטחון אז דער אייבערשטער וועט מיר זיכער העלפן!

מיין רבי, דער ליובאוויטשער רבי זצ"ל, האט אלעמאל געמאנט פון אונז אז מיר זאלן האבן א קבוע'דיגן שיעור צו לערנען "שער הביטחון" אין ספר חובת הלבבות. איך געדענק אז איך האב געטראכט צו זיך: וואס פעלט מיר אויס צו לערנען שער הביטחון? איך בין דאך א בעל ביטחון און איך האב דאך אמונה אינעם אייבערשטן...

אבער ווען זאכן האבן זיך אנגעהויבן שאקלען, האב איך זיך געזעצט לערנען חובת הלבבות שער הביטחון און געפאלגט מיין רבי'ן בתמימות, און דאס האט מיר געגעבן שטארקע כוחות צו קענען אדורכגיין די שווערע מצבים וואס זענען אויף מיר געקומען.

דער רבינו יונה וואס איז געווען א ראשון שרייבט אין שערי תשובה אויפן פסוק אין פרשת כי תצא "כי תצא למלחמה על אויביך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם", אז דאס איז נישט נאר אין א זמן מלחמה, נאר עס איז א חוב אויף יעדן איד וואס געפינט זיך אין א צרה; דער אייבערשטער וויל אז ער זאל האבן דעם "ישועת השם" אין זיין הארץ און בוטח זיין אין אים. דאס איז דער מקור פון די תורה אז דער אייבערשטער פאדערט מיר זאלן האבן ביטחון און זיך פארלאזן אויף אים אז ער וועט אונז ארויסנעמען פון די צרה.

די ביטחון פון יעדן איד

דאס איז א יסודות'דיגע זאך וואס איז מיר קלאר געווארן ערשט נאכן לערנען שער הביטחון; פריער איז עס מיר נישט געווען אזוי קלאר. ביטחון איז נישט סתם א הויכע מדרגה פאר יחידי סגולה, נאר עס איז א חיוב גמור אויף יעדן אינציגסטן איד!

ווען א איד געפינט זיך אין א צרה, וויל דער אייבערשטער ער זאל אנערקענען אז דער אייבערשטער אליין האט אים אריינגעלייגט אין דעם מצב, און נאר ער קען אים דערפון ארויסנעמען. איינמאל די צרה איז שוין דא, איז עס א סימן אז אזוי קומט עס פונעם אייבערשטן און אזוי וויל ער אז עס זאל זיין, אבער דאך איז דער איד מחויב צו האבן ביטחון אז דער אייבערשטער וועט אים העלפן און ארויסנעמען פון זיין פענטע.

פונקט ווי אין מיין מצב, האב איך געוויסט אז דער אייבערשטער

האט מיך אריינגעלייגט דערין און עס קומט גלייך פון אים, אבער דאך בין איך מחויב צו זיין א בעל ביטחון און גלייבן אז דער אייבערשטער וועט מיר ארויסנעמען.

ווי אזוי אבער קען מען צוקומען צו דעם? דער "חובת הלבבות" גיט א קלארן פלאן ווי אזוי צו טראכטן און ווי אזוי אריינצונעמען דעם אייבערשטן אין זיך, צו וויסן אז עס איז נישטא קיין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל!

דאס איז געווען וואס האט מיר געהאלפן אריבערצוגיין אלע צרות; איך האב געוויסט אז איך בין נישט אליין, דער אייבערשטער איז מיט מיר. איך וועל דיר געבן א גוטן משל מסביר צו זיין וואס ביטחון מיינט: ווען א מענטש האלט א באל אין די האנט און ער ווארפט עס, קען מען זיך בערך פארשטעלן וואו דער באל גייט פליען, אבער ווען דער באל ליגט נאך ביים ווארפער אין די האנט, איז נישט מעגליך צו וויסן וואו ער גייט פליען, ווייל ער האט עס דאך נאכנישט געווארפן.

דאס איז ביטחון! אויב א מענטש טראכט אזוי ווי דער באל וואס פליעט שוין און ער זעט שוין וואס עס גייט פאסירן, איז ער נישט קיין בעל ביטחון. א בעל ביטחון שפירט זיך ווי דער באל אין די הענט פונעם ווארפער איידער ער ווארפט עס.

איך ליג אין די הענט פונעם אייבערשטן, און קיינער וויסט נישט וואס עס גייט פאסירן נאר דער אייבערשטער אליין! דאס איז ביטחון!

די שווערקייט איז נישט קיין עונש, נאר דער אייבערשטער וויל אז יעצט זאלסטו אים אזוי דינען. דער אייבערשטער וויל זען ווי דו דערהאלטסט זיך אפילו מיט די שווערקייט וואס ער האט דיר געגעבן; ער וויל זען ווי דו שטארקסט זיך אין דעם מצב. די שווערקייט וואס דער אייבערשטער גיט דיר איז נישט כדי דיר צו צוברעכן, נאר פארקערט, דער אייבערשטער וויל זען ווי אפילו מיט די שווערקייט דערהאלטסטו זיך ביים אייבערשטן און דו לאזט אים נישט אפ.

א מענטש דארף גלייבן אז אפילו אויב ער געפינט זיך היינט אין א חשכות און אין א צרה, דאך קען אים דער אייבערשטער פון איין מינוט אויף דער צווייטער ליכטיג מאכן און ארויסנעמען פון זיין צרה, עס זאל אים ווערן גוט.

א מענטש קען טראכטן: "אפשר וויל דער אייבערשטער אז איך זאל מאכן שלום מיט דעם מצב? דער אייבערשטער ברענגט דאך אויף מיר די צרה, איז מן הסתם דארף עס אזוי זיין..." דא קומט אבער אריין דער חיוב פון ביטחון. א מענטש איז מחויב צו גלייבן און צו בעטן דעם אייבערשטן אז ער זאל אים ארויסנעמען פון די צרה.

האב איך זיך געכאפט אז ביטחון מיינט נישט בלויז אז מען זיצט מיט די פיס אין די הייך און מען טראכט נאר גוטע מחשבות,

נאר ביטחון איז אן עבודה וואס דער אייבערשטער וויל אז דער מענטש זאל טון זיין רצון - "עשה רצונו כרצונך" - און מיט דעם וועט אים דער אייבערשטער באלוינען. ער וועט דעמאלט טון נישט נאר דאס וואס דער אייבערשטער וויסט אז עס איז גוט, נאר דער מענטש אליין וועט אויך זען דעם חסד השם אין יעדע זאך.

דאס איז געווען דער יסוד וואס האט מיר באגלייט אין די אלע צרות!

זייער אסאך מענטשן לערנען ביטחון און זענען זיך באמת בוטח בשם, אבער ווי אזוי האט איר געקענט נעמען דעם ביטחון אזוי ווייט לעובדא ולמעשה אז עס האט אייך כלל נישט געשטערט דאס זיצן אין תפיסה?

אוודאי האט עס מיר געבאדערט, די אלע שווערע צרות האבן זייער ווייי געטון און איך בין געווען זייער ענג, אבער איך האב געוויסט אז אויב איך וועל טון וואס דער אייבערשטער וויל, וועט מיר דער אייבערשטער ארויסנעמען פון מיין צרה און פון מיין ענגשאפט.

דער יצר הרע פארלייגט זיך זייער שטארק אראפצווארפן דעם מענטש אין א ייאוש, אין עצבות און מרה שחורה. אבער א איד דארף וויסן – נאך איידער ער הייבט אן צו טראכטן מיט די הרגשים – אזוי ווי עס זאגט דער חובת הלבבות און עס שטייט אין אלע ספרים הקדושים, אז א מענטש דארף וויסן אז דאס קומט פונעם יצר הרע. דער יצר הרע וויל אראפווארפן דעם מענטש גראד אין די הרגשים פון ייאוש און עצבות, און א מענטש טאר נישט לאזן די שלעכטע מחשבות זיך שטארקן ח"ו.

די תפיסה איז א פלאץ פון צער און יסורים, אבער איך דארף וויסן אז דער אייבערשטער האט מיך דא געלייגט פאר מיין תכלית, און איך גלייב אז דער אייבערשטער קען מיר יעדע סעקונדע ארויסנעמען און מאכן לעכטיג – דאס איז די עבודה פון א איד!

טראומא, פיין, ווייטאג.

חז"ל געבן א משל: א מענטש שלעפט זיך מיט א גאנצן זאק פיל מיט שוווערע שטיינער, אזש זיין רוקן ברעכט שוין אונטער. קומט איינער און זאגט אים: "איך וועל דיר העלפן, געב מיר האלב פון די שטיינער." ענטפערט אים דער איד: "די שטיינער זענען טייערע דיימאנטן! אפילו ס'איז מיר שווער זיי צו שלעפן, דאך גיב איך גארנישט אוועק!"

דאס זענען די צרות און נסיונות וואס דער אייבערשטער גיבט אונז; דאס זענען דיימאנטן. ס'איז אפשר זייער שווער זיי צו שלעפן, אבער ווער ס'דערהאלט זיך און איז בוטח איינעם אייבערשטן, פארשטייט אז דאס זענען דיימאנטן וואס קיינער גיבט נישט אוועק דעם שכר דערפון.

מענטשן היינט רעדן פון פיין, ווייטאג און טראומא פון דאס און יענץ; יעדער איז פארנומען מיט זיין פיין. אבער דאס איז דאס לעבן, דאס לעבן איז פיינפול. אויב א מענטש פארשטייט נישט פארוואס ער גייט אדורך א צער און ער שפירט זיך אליין, איז עס טאקע זייער פיינפול. אבער וועו מען ווייסט אז מען איז אין די הענט פונעם אייבערשטן, און דער אייבערשטער איז דא מיט מיר און מיין פיין האט א ציל פאר מיר, קען מען עס גרינגער אקצעפטירן.

דער הייליגער בעל התניא גיט א געוואלדיגן משל: קוק אויף א טייך. א טייך פליסט נאטירליך; וויאזוי קען מען זען דעם כוח פונעם טייך? אויב דו וועסט פארשטעלן דעם טייך מיט שטיינער און מיט האלץ, וועט דער טייך אנזאמלען מער און מער כוחות, ביז ער וועט דורכשטופן דעם וואנט. אזוי אויך איז מיט א מענטש: דער אייבערשטער שטעלט אים א נסיון אדער א צרה, כדי דער מענטש זאל זיך שטארקן און עס דורכברעכן, וואס דאס זאל אים ברענגען העכער.

ביים ווערן באפרייט

דעריבער, וועו א מענטש געפינט זיך אין א צרה, אויב ווייסט ער אז דער אייבערשטער איז דארט מיט אים – נישט אז ער שפירט גארנישט קיין צער, נאר עס ווערט אים פיל גרינגער אדורכצוגיין די צרה.

דער פרייליכער אין תפיסה

איך געדענק ווען איך בין באפרייט געווארן, א טאג דערויף האב איך באקומען א טעלעפאן רוף פון איינעם פון די ארעסטאנטן, וועלכער האט דערציילט אז יענעם אינדערפרי ביי פרישטאג האט ער אונטערגעהערט א שמועס צווישן צוויי טורמע וועכטער. איינער האט געפרעגט דעם צווייטן: "וועו איז דער איד וואס איז נעכטן באפרייט געווארן?"

האט דער צווייטער וועכטער געענטפערט: "דער פרייליכער! דו געדענקסט דעם פרייליכן איד? ער איז באפרייט געווארן..."

וואס איז פשט? איך בין דאך נישט ארומגעגאנגען אין תפיסה טאנצן און פאטשן... איך בין דאך געווען אין א קלעם אין א צרה. אבער איך בין געווען ווייט פון עצבות און מרה שחורה, ווייל איך האב געוויסט אז דער אייבערשטער איז מיט מיר; איך בין אין די הענט פונעם אייבערשטן. און וועו א מענטש טוט דעם רצון השם, איז דא אין אים אן אינערליכע שמחה וואס אפילו א גוי קען זען!

אבער דער יצר הרע האט נישט געוואוהט; יעדן שני וחמישי האט ער געשיקט נאך שלוחים מיך צו צוברעכן און מיך צו מאכן פארגעסן פונעם אייבערשטן. איין מאל איז עס געווען דער לויער וואס האט געזאגט אז ס'איז שוין "לאחר המעשה" און איך וועל שוין בלייבן אין דעם טונקעלן תפיסה צעל פאר גאנצע זיבן און צוואנציג יאר; אן אנדערס מאל איז עס געווען א בריוו וואס האט געצילט מיך אריינצוואווארפן אין ייאוש און מיך צו מאכן פארגעסן פונעם אייבערשטן. יעדעס מאל האט עס מיר טאקע געגעבן א ציפ, אבער איך האב זיך פריש מחזק געווען און איבערגע'חזר'ט אז איך בין אין די הענט פונעם אייבערשטן, און

ר' שלום מרדכי שרייט אויס אמונה גלייך נאכן ארויסקומען פון תפיסה

נאר דער אייבערשטער איז דער וואס מחליט ווי לאנג איך וועל זיין איינגעשפארט!

שרעקעדיגע בריוו א טאג פארן באפרייען

איך האב באקומען א בריוו א טאג בעפאר דער אייבערשטער האט מיר באפרייט, וואו עס איז געשטאנען אז מיין קעיס איז פארמאכט "תם ונשלם", און איך וועל פארבלייבן די גאנצע זיבן און צוואנציג יאר אין תפיסה - דאס איז עס!

פאר איין רגע האב איך געשפירט: וואס וועט דא זיין? דאס איז עס, איך קען שוין גארנישט טון! אבער גראד האב איך זיך געשטארקט אז זיי זענען נישט דער בעל הבית; זיי קענען נישט מחליט זיין ווי לאנג איך וועל זיצן. נאר אזוי לאנג ווי דער אייבערשטער וויל איך זאל זיין אין תפיסה, נאר אזוי לאנג וועל איך דארט זיין!

יעצט זאגט דער אייבערשטער אז איך קען שוין נישט מאכן קיין השתדלות, איך קען שוין נישט מאכן קיין כלי. יעצט איז "השלך על השם יהבך והוא יכלכלך" - איך ווארף זיך אינגאנצן ארויף אויפן אייבערשטן. איך קען שוין גארנישט טון, יעצט וועט עס זיין נאר פונעם אייבערשטן אליין.

עס איז געווען דער זיבעטער טאג חנוכה און איך האב זיך געשטארקט; איך בין געגאנגען צינדן די חנוכה ליכט און דאנקן און לויבן דעם אייבערשטן אויף די ניסים. אויפצומארגנס, נאך פאר די שקיעה, בין איך שוין געווען אויף די אנדערע זייט פון די תפיסה וועלט. דער אייבערשטער אליין האט מיר באפרייט. ממש א' אמונה, ב' ביטחון, און דאן איז געקומען ג' די גאולה!

קענט איר פארציילן אין קורצן, ווי אזוי איז פארגעקומען די ארעסט?

די ארעסט איז געווען א ביטערע פרשה. די רשעים זענען ארײנגעקומען צו מיר אינדערהיים און איבערגעדרייט מיין גאנצע שטוב פארנט פון די משפחה, און מיך אריסגעטראגן מיט קייטן. זיי האבן געוואלט ארײנווארפן מיר און מיינע קינדער אין א ייאוש; עס איז געווען א ביטערער מצב.

פון דארט האט מען מיר געגומען און געלייגט אין א שטייג וואס האט פארמאגט א לאך פאר א בית הכסא מיט א שרעקלעכן געשרוך. דארט בין איך געזעסן א לאנגע צייט אויף א קאלטער אייזערנער באנק. קיינער האט מיר גארנישט געזאגט - וואס, וועג, וואו... מען האט מיר פשוט געלאזט זיצן דארט אן צו זאגן א וואורט.

אויב א נסיון קומט יא, טו עס ווי א איד!

איך בין אמאל געווען ביי א פארברענגען און איך האב געהערט ווי דער רבי זאגט אזוי: מ'דאוועט יעדן טאג "אל תביאנו לידי נסיון", אבער אויב א נסיון קומט יא, טו עס ווי א איד! דאס האב איך זיך דערמאנט דארט זיצנדיג אויפן קאלטן, הארטן באנק, און איך האב געמאכט אן החלטה אז אפילו איך האב זיך קיינמאל נישט געקענט פארשטעלן אז איך וועל דורכגיין אזא שווערן נסיון מיט די אלע בושות און בזיונות, גיי איך עס אבער טון ווי א איד!

די החלטה האט מיר געגעבן די כוחות דורכצומאכן דעם גאנצן נסיון ווי א איד. דורך די אלע יארן אין תפיסה האב איך קיינמאל נישט געקוקט קיין טעלעוויזיע, איך בין קיינמאל נישט געווען ביי די גויאישע פארברענגענס און זייערע שאוס, איך האב נישט געהערט קיין ראדיא; איך בין געווען א איד! און דאס האט מיך געראטעוועט.

איך האב געווסט אז איך בין א איד; אפשר איז מיין גוף יעצט איינגעשפארט, אבער מיין נשמה איז נישט אין תפיסה! איך וועל לעבן ווי א איד, איך וועל טון תורה ומצוות, און איך וועל זיך פירן ערליך; אזוי וועט דאס משפיע זיין אז מיין גוף זאל אויך נישט שפירן אזוי פארשפארט.

דעם לימוד האב איך געלערנט פון די אידן וואס האבן געשמאכטעט אין רוסלאנד אין די ביטערע יארן. דאס האט זיי געהאלטן, אז אפילו אין די שווערסטע מצבים האבן זיי וויטער געדינט דעם אייבערשטן, ווייל די נשמה פון א איד קען מען נישט איינשפארן מיט קייטן. דאס האט זיי געהאלפן דורכטראגן דעם צער, כדי זיי זאלן נישט פילן פיזיש די פיין אויף זייער גוף. איך קען מעיד זיין אז איך האב עס געשפירט אויף מיין אייגענע הויט: א איד וואס דינט דעם אייבערשטן מיט פשטות און טוט די מצוות פונעם באשעפער, וועט נישט שפירן די פיין וואס א גוי שפירט אין דעם זעלבן מצב!

ס'איז באקאנט אז די אידן דארט אין תפיסה וואו איר זענט געווען, האבן אייך אויפגענומען אלס זייער רבי; האט איר נאך עפעס א שייכות מיט זיי?

איך בין א חסיד, נישט קיין רבי! איך האב אייביג געזוכט אויפצוהייבן דעם מאראל פון די אידן ארום מיר; איך האב געדאוונט מיט זיי, געלערנט מיט זיי, און אלעמאל געהאט פאר יעדן א שמייכל און א גוט וואורט. מיר האבן געטאנצן "כי בשמחה תצאו" - מיט שמחה גייט מען ארויס פון אלע צרות. איך בין פשוט א גוטער חבר פאר אלע אידן דארט.

איך האב מסביר געווען פאר די וויטע אידן אז אויב זיי וועלן היטן שבת, וועלן זיי שפירן א נאנטשאפט צום אייבערשטן און וועלן זיך פילן באפרייט פון זייערע צרות. עס זענען טאקע געווען דארט נאך ארעסטאנטן וואס האבן צוגעזען גרויסע ניסים און זענען באפרייט געווארן פריצייטיג.

א'מונה ב'טחון ג'אולה

איך האב דארט געהאט עטליכע שיעורים מיט חברותות און חבורות; פרייטאג צונאכטס האב איך פארגעלערנט חומש מיט רש"י, איך האב פארגעלערנט חובת הלבבות שער הביטחון, און אויך גאלערנט דארט תניא.

קיין גאלט איז אין תפיסה נישט פארהאן, אבער וואס עס איז נאר שייך געווען צו העלפן א צווייטן איד אין תפיסה, האב איך פרובירט זיי צו פארגרינגערן, אמאל מיט'ן מאכן עפעס צו עסן אדער אויף אנדערע אופנים.

וואס איז דער סדר היום דארט אין תפיסה?

דער סדר היום?! די זון שיינט אויף און די זון גייט אונטער, דאס איז דער סדר היום...

איך האב שטארק געציטערט אריינצופאלן אין עצבות און מרה שחורה, דעריבער האב איך זיך זייער היטנדיג געווען דאס צו פארמיידן. איך האב אמאל געהערט אז דאס וואס א מענטש בלייבט ליגן אין בעט איז א סימן פון מרה שחורה, דעריבער פלעג איך יעדן אינדערפרי ארויסשפרינגען פון בעט און גראד אויסזאגן גאנץ תהילים. איך האב געהאט א באזונדערן נס אז דער גוי אין מיין צימער האט דאס סובל געווען...

קיין מקוה איז אין תפיסה נישטא, פלעג איך גיין יעדן אינדערפרי אין שויער צו האבן כאטש תשעה קבין. איך האב גאלערנט אביסל פאר'ן דאווענען, און דערנאך האב איך געדאווענט. נאכדעם האב איך געהאט עטליכע שיעורים אין לערנען, און איך האב אויך אסאך געשריבן דברי תורה דורך אימעיל.

ס'איז ארויסגעקומען פון אייך א גאנצע בוך מיט דברי תורה און חיזוק וואס איר האט געשריבן צווישן די וועלט פון תפיסה פאר קינדער. וויאזוי האט זיך דאס אנגעהויבן?

עס האט זיך אנגעהויבן וועלן א ליטווישער מלמד פון דעטרויט האט מיר געשריבן אז ער נעמט מיין גאנצע פרשה זייער צום הארצן, און ער וויל מיר פארגרינגערן מיין מצב. ער האט פארגעשלאגן אז ער וועט מיר שרייבן יעדע וואך א דבר תורה, און איך וועל אים צוריקשרייבן א דבר תורה פאר זיין קלאס.

אזוי האט זיך עס אנגעהויבן: יעדע וואך האט ער מיר געשריבן א דבר תורה און איך האב אים צוריקגעשריבן פאר זיין קלאס. איך פלעג זיי שרייבן שאלות און זיי פארציילן געוויסע זאכן פון תפיסה וואס מען קען זיך עפעס ארויסלערנען פון דעם פאר עבודת השם.

שפעטער איז דער באקאנטער מגיד און מלמד מו"ה לייבוש ליש הי"ו אנגעקומען צו מיר. עס האט זיך אנגעהויבן דערמיט וואס ער האט מיר געבעטן אז איך זאל שרייבן א בריוו פון חיזוק פאר יתומים, און פון דעם איז געווארן נאך א בריוו און נאך א בריוו, ביז עס איז געווארן אזוי אז איך האב אנגעהויבן צו שרייבן יעדע וואך פאר זיין קלאס.

דארט אין תפיסה איז נישט געווען קיין אידישע אותיות אויפן קאמפיוטער, האב איך געשריבן די אידישע שפראך מיט ענגלישע בוכשטאבן, און ר' לייבוש פלעגט דאס איבערשרייבן און שיין מסדר זיין.

פון דעם איז געווארן א גליון "קול שלום מרדכי" וואס ר' לייבוש האט מסדר געווען און מפיץ געווען, און אזוי איז געווארן פון תורה תפילה; וועלן אידן האבן געזען דעם גליון האבן זיי געדאווענט פאר מיר און מיר אינזין געהאט. דאס פלעגט מיר האלטן זייער פארנומען אין תפיסה.

איך האב געהאט ביי מיר א קליין ביכל וואו איך פלעג מיר פארשרייבן וואו איך האלט אין עבודת השם: וואס האב איך היינט געטון אין תורה, אין עבודה און אין גמילת חסדים. ביינאכט ביים ליינען קריאת שמע פלעג איך עס איבערגיין און זיך מאכן א חשבון הנפש: וואו האלט איך אויף דער וועלט? וואס האב איך אויפגעטון און וואס וויל איך אויפטון?

אזוי ווי איר פארציילט, האט איר פיל געהארעוועט אויף ביטחון. האט איר געשפירט א חילוק צווישן דעם טאג וואס איר האט באקומען די בשורה אז איר גייט זיצן זיבן און צוואנציג יאר אין תפיסה, ביזן טאג וואס איר האט באקומען די בשורה אז איר זענט באפרייט?

אוודאי! אויב א מענטש האט א זאך וואס טוט וויי, דארף ער זיך שטארקן און וויסן אז אלעס קומט פונעם אייבערשטן און אלעס איז לטובה, נאר מ'זעט נישט דאס גוטס מיט די אויגן.

אבער וועלן א מענטש באקומט גוטע נייעס אז ער איז באפרייט געווארן, איז דאס א חסד פונעם אייבערשטן וואס מ'קען זען אפן; אוודאי שפירט מען א חילוק!

אויב מ'קען פרעגן, היינט האט איר שוין נישט די גרויסע ביזנעס און איר האט שוין נישט דעם פרעסטיזש וואס איר האט פארמאגט איידער מ'האט אייך איינגעזעצט. וויאזוי שטארקט איר זיך מיט דעם?

א איד קוקט נישט אויף געלט; די פרעסטיזש פון א איד איז נישט קיין געלט. געלט איז א פאלשע זאך - איין מינוט האסטו עס, און א מינוט שפעטער איז עס מער נישט דא.

די פרעסטיזש פון א איד איז "אשרינו מה טוב חלקינו", אז מיר זענען פונעם עם הנבחר. מיר זענען א בן מלך; דער אייבערשטער האט מיר אויסגעקליבן. דאס איז מיין פרעסטיזש, און דאס טוישט זיך קיינמאל נישט.

ווי באקאנט, האט פרעזידענט טראמפ אייך געשאנקען דעם פארדאן וואס האט אייך ענדליך באפרייט. האט איר אמאל געהאט א געלעגנהייט זיך צו טרעפן מיטן פרעזידענט פערזענליך כדי אים צו באדאנקען?

דער אייבערשטער האט מיך באפרייט, דער פרעזידענט איז בלויז געווען דער שליח פונעם אייבערשטן. דער "חובת הלבבות" שרייבט אין שער הביטחון אז דער אייבערשטער נוצט נאר גוטע מענטשן פאר זיינע שליחותן. איך האב דאס געשריבן פארן פרעזידענט אין א בריוו, אז אויב דער אייבערשטער האט אים געגוצט אלס שליח, מוז זיין אז ער איז א גוטער מענטש.

איך וואלט אים זייער שטארק געוואלט באגעגענען אים אפצוגעבן הכרת הטוב, אבער דערווייל איז עס נאכנישט אויסגעקומען אז דאס זאל קענען צושטאנד קומען.

היינט צוטאגס, האט איר נאך מורא אז איר וועט צוריק אנקומען אין תפיסה, אדער איר טראכט שוין מער נישט דערפון?

פארוואס זאל איך אזוי טראכטן? איך האב גארנישט קיין שלעכטס געטון אז איך זאל דארפן נאכאמאל אנקומען אין תפיסה!

דאס וואס מ'שמירט ארויף אויף די מלחמה איבערלעבער און מ'לאכט פון זיי כאילו זיי זענען נישט ביי זיך פון די צרות, און מ'מאכט זיי ליידער פאר משוגעים - אויב עפעס איז עס פארקערט: מיר זענען די משוגעים.

די קריגס-געליטענע אידן זענען געווען לייבן; זיי האבן אויפגעשטעלט א דור און צוריק אויפגעבויט אידישקייט. איך האב נאך געקענט אסאך אידן פון דער מלחמה, און זיי זענען געווען פרייליכע אידן!

מען האט סתם ארויפגעלייגט א ליגנט אויף די קריגס אידן. מיין טאטע איז אריבער שוועדן, ביטערע יסורים אין די מלחמה יארן, און דאך האט ער אלע זיינע יארן געארבעט מיט א שמייכל און געדינט דעם אייבערשטן בשמחה. איך האב אים קיינמאל נישט געזען אויפשטיין פון שרעק אינמיטן די נאכט.

פארקערט, דא אין דעם פרייען אמעריקע שטייען מענטשן אויף אינמיטן די נאכט פון ענקזייעטי און דאגות, אבער א איד וואס איז איבערגעגעבן צום אייבערשטן האט א חיים טובים!

ס'איז דא ביי אונז אין שטעטל אסאך אינגעלייט וואס גייען ארום אין די תפיסות באזוכן אידן. וואס דארפן זיי וויסן ביים באזוכן די אידן?

מ'דארף וויסן אז דאס איז ממש פדיון שבויים! א מענטש וואס זיצט אין תפיסה שפירט זיך ווי קיינער וויל אים נישט און קיינער טראכט נישט פון אים, און ווען איינער קומט אים באזוכן, מאכט מען אים שפירן אז מען טראכט יא פון אים.

מ'דארף רעדן מיט די ארעסטאנטן נארמאל, שמועסן און פארברענגען פונקט ווי עס וואלט נישט געווען אין תפיסה.

מ'דארף בעטן דעם אייבערשטן אז ער זאל שוין ארויסנעמען אלע אידן פון תפיסה.

צום שלוס, לאמיר אייך פרעגן: וויאזוי האט איר געקענט לעבן אין תפיסה צווישן אלע גויים? למעשה זענען זיי דאך געווען די שכנים און די חברים וכו'. וויאזוי האט א איד ווי אייך, וואס איז דבוק אינעם אייבערשטן, געקענט זיין אין אזא סביבה?

איך האב גארנישט געהאט צו טון מיט די גויים פערזענליך; איך האב קיינמאל נישט געשמועסט מיט זיי אדער זיך געחבר'ט מיט זיי. איך האב קיינמאל נישט געשפילט מיט זיי. איך האב געטון וואס די תורה זאגט: איך האב זיי באגריסט בסבר פנים יפות, זיי געגעבן א שמייכל און רעספעקט. איך האב זיי נישט געגעבן דעם געפיל אז איך האלט מיך בעסער פון זיי, נאר איך האב זיי געמאכט שפירן גוט, אבער גארנישט געהאט קיין פערזענליכע שייכות. זיי האבן דאס מחשיב געווען און מיר געלאזט לעבן און אנגיין מיט מיין עבודת השם.

א גרויסן יישר כח ר' שלום מרדכי פארן אוועקגעבן פון אייער טייערע צייט פאר די ליינער פונעם בלעטל, און פארן אריינבלאזן אין אונז א פרישע גייסט פון אמונה. דער אייבערשטער זאל אייך העלפן אז איר זאלט מער קיינמאל נישט וויסן פון קיין צער, איר זאלט אייביג קענען זען די גוטס פונעם אייבערשטן, און האבן דעם כח ווייטער אריינצובלאזן אין אידישע קינדער די ריינע און קלארע אמונה.

צולאזטע שפיגל

אזוי, יעדע שטעקן האט צוויי עקן פון ביידע זייטן. דאס הייסט אז וועו מען כאפט אן דעם שטעקן ביים קאפ איז עס באמת דער ווייטל פונעם שטעקן און דער קאפ הענגט אראפ פון אונטן. אדער קען מען זאגן אז דער חלות פונעם קאפ פונעם שטעקן ווערט אנטוויקלט וועו דער שטעקן ווערט אויפגעהויבן, וואס דאן ווערט דער קאפ פון זיך אליינס אוועקגעשטעלט אלס דער פארקערטער זייט פון ווי מען האט אויפגעהויבן דעם שטעקעלע.

פון ווי ווייסן מיר? וויבאלד קיינער האט נאך קיינמאל נישט אויפגעהויבן א צוויי זייטיגע שטעקן ביים עוקץ פון אונטן און דערקלערט "דאס איז דער קאפ". נאר וועו מען הייבט אויף דער שטעקן כאפט מען דאס נאטורליך אן ביים אונטערשטן חלק און דער אנדערע זייט פונעם שטעקן ווערט באלד דער קאפ. קלאר?

פרובירט איר אמאל אויפצוהייבן א שטעקן ביים קאפ? א שאד די צייט וויבאלד דאס איז אוממעגליך.

יעצט לאמיר אריינגיין אינעם נושא, פארוואס ווילן מיר אויפהייבן א שטעקן?

קיינער וועט זאך ח"ו נישט וועלן שלאגן א צווייטן איד מיט א שטעקן און אפילו אן א שטעקן, דאס איז דאך אפגערעדט. חוץ אויב מען האט טאקע אפגערעדט פארדעם אז מען וועט יא שלאגן, אבער וער איז שמואלי מוחה צו זיין...

ממילא וועלן מיר מוזן אריינטייטשן אז דער שטעקן פון וואס דער מדובר דא איז, ווערט אויפגעהויבן צו קענען לייגן אלס סכך פאר די סוכה. עס איז גאר א בעמבא שטעקן.

אה גאנץ א פיינע סיבה, אבער ווי קומט דא סכך בעפאר פסח. חוץ אויב איר זענט פון די וואס האבן ביים רענט קאמפיין אריינגעוועלט דער אפציאן אז אייער סוכה בלייבט שטיין ביז שבת חנוכה. דאן זענט איר באקאנט מיטן שטעקן פון די סכך, וואס ליגט נאך מן הסתם ערגעץ אויף א פראמינענטן ארט אין אייערע ארבטייל.

אגב, א גוטע געדאנק פאר די האשקי אידן וואס פארהאן געוויסע וואס זענען ברוגז אויף זיי אז שבת חנוכה לייגן זיי בלויז אריין דריי קינדער אין איין מאטראץ וואס געפונט זיך ארויס פון זיין געוועלטליכן שטייגער נישט אויף בעט פרעים נאר אויפן פאדלאגע אינעם שפיל צימער.

זיי וואלטן וועו גענוואלט האלטן אז מען וואלט נישט נאר געדארפט איבערדרייען דעם הויז, נאר אויך לייגן פינף קינדער אויף איין מאטראץ און זאגאר נאכדעם ארויסשלעפן דעם מאטראץ פון אונטער זיי און עס געבן פאר נישט צוקונפטיגע געסט.

צוריק צו אונזער פילקעפיגע אנאליז איבער דעם שטעקעדיגע קעפל.

דער שטעקן קען אויך גענוצט ווערן צו וועלגערן מצות אדער טייג פאר געשמאקע קיכעלעך. שטייט זיך כשר לכל השנה. דערמאנונג מיר פונעם אלטן איבעיא וואס איז פשט פונעם כשר לכל השנה סטעמפל אויף פולע פראדוקטן.

כמיין וואס העט איך וועו געדארפט טראכטן? שטעלט אייך פאר מען שרייבט כשר לכל השנה נאר נישט פאר שבת חנוכה, אוודאי כשר לכל השנה!

אפשר אויב נישט כשר לפסח דאן וועו זאלן די אסטראנאטן וואס פליען אין ספעיס וויסן אז דער פראדוקט איז נישט יעצט כשר? עס איז דאך אנדערע צייטן וויי אויף דער רינדעכיגער ערדקוגל.

שטיין מיר די וועלגערערס אזוי נעבן דער מצה אויבן, מיט שטעקענעס אין די הענט נישט וואוסענדיג פונקטליך פון וועלכן קאפ אויפצוהייבן דעם שטעקן. און

א קוק אויף צוריק
מיט א בליק
אויף פאראויס

ש. ז. היסטאריקער

מיר קראצן זיך דער קאפ, פרובירנדיג מיט אלע מיטלן צו דערגיין וועלכע זייט איז דער קאפ צו קענען טאקע אנהייבן דאס געווען לגעראכץ אויפן האלב טרוקענע מיירע וואס איז פלאצירט פארנט פון מיר. אים צו שיין אויסאיידלן און פארעמן אריין אין א רינדעכיגן זייגערל.

אבער דאס קען מען בלויז טון מיטן קאפ פונעם וועלגער העלצל. וועט וויל דען עסן מצות וואס איז געמאכט געווארן מיטן עק פונעם שטעקן. כ'מיין דו ווילסט אז איך זאל עסן עקעדיגע מצות?

גיימיר ווייטער צו אונזער אלטער בעזים שטעקן. כ'האף איר האט נישט קיין שוועדע טראומא דערפון, אויב יא איז א גוטע געדאנק אז איר זאלט דאס נוצן יעדן טאג צו אויסבאמיסטיגן די שופלאדן פון חמץ, אויך קען מען נוצן דער בעזים שטעקן צו אראפקראצן סיי וועלכע אנקלעבעניש אויף די מאלדינגס אויפן דאך. ווי כאילו א מלאך איינס איז געקומען און אהינגעקלעבט שטיקער זויערטייג.

אבער דער זעלבער פראבלעם געשעט ווידער, איז דער קאפ דארט ווי דער דער שטעקן וועדט פארדרעלעווועט אריין אינעם עצם בעזים, אדער גאר קאפויער. דער קאפ איז דארט ווי די פינף פינגערס כאפן אן דעם שטעקן איר צו קענען ארומפירן דעם באדן.

קודם איז דא א תירוץ נישט צו דארפן באהילפן דאס געזינדל מיטן שטעקן פונעם בעזים, זאל מען דיך אראפלייגן אויפ דערערד און נוצן דער בעזים איינס אנעם שטעקן? דו ווילסט איך זאל נוצן א שטעקן און נישט וויסן ווי עס אנצוכאפן?

אפשר אזוי קען מען נוצן זיך איינס און מען דארף שוין נישט נוצן בכלל קיין בעזים.

שטעקעלע נומער פיר איז דער בארימטער שטעקן מיט וואס דער מלמד האט געסטראשעט מיט אלעם בייזן אויב האלכט מען נישט אויס די נאכווייזונגען פונעם רבין זאל זיין געזונט.

דא איז נישט געווען אזוי שווער צו אויסרעכענען ווי דער קאפ איז, וויבאלד דארט ווי דער שטעקן האט אנגעריט דער אומשולדיגער מכ'לומרש'טן בייזווליגער קינד וואס האט געכאפט ווי א וואנזיניגער מוצאי שמחות תורה, אט דארט איז דער קעפל פונעם שטעקן. וועט דער אנדערע זייט איז דאך פשוט אז דארט ווי דער מלמד כאפט אן איז דער עוקץ אדער וויידל פונעם שטעקן.

אבער למעשה, וויצן אינדערמיט געלייגט. פארוואס שרייב איך?

ווייל איך וויל יעצט לכבוד פסח ארויסשטעלן מיין אפיציעלע פארדאמונג און אנטשולדיגונג פארן אויסלאזן פילע וואכן מיין ארטיקל דא אינעם בלעטל. און דער סיבה דערצו איז פשוט. צווישן דער בית התבשיל, וואס איך האב די זכי' צו זינען אלס גבאי צדקה. דער פריוואטע שרייבן ביזנעס וואס איך האב געעפנט גראד נאך סוכות בסייעתא דשמיא. און דער געזינדל אינדערהיים וואס איז זיך ברוך השם צוואוואקסן. אזוי אויך איז איינגעקומען אונטער מיינע הענט דער עירנו קאלום וואס איך שרייב ברוך השם.

איז מיט די אלע טרדות וואלטן מיינע ארטיקלן אויסגעקוקט אזוי ווי דער שטעקן ארטיקל דא אויבן. ס'האט נישט קיין אנהייב, מיטן אדער סוף, ס'איז איין גרויסן קוגל פון א "שפיגל-איי".

אפשפיגלנדיגע דער שפיגלדיגער ווינטער וואס איז אדורך לאזט זיך בלויז איינקוקן אינעם געזיכט וואס שיינט מיר צוריק פונעם שפיגל, קוקענדיג אויף ריקווערטס אבער אפשפיגלנדיג אויף פאראויס צו נאך פסח.

יא יא, נעקסטע וואך וועט זיין אן ארטיקל, מארגן וועט זיין א קרעמל. ממש נאכדעם וועט מען גיין אויף דעם לאנג ערווארטעטע דייעטע וואס מיינע העמדער האבן שוין לאנג ערווארטעט. און א מאמענט בעפאר וועט מען איינמאל פאר אלעמאל אויפרייניגן דעם אויטא.

אבער דא הייבט זיך אן דער שטעקן שאלה. קודם זאל מען מאכן צייט פאר די אלע זאכן און נאכדעם עס טון, אדער קודם עס טון און נאכדעם זען אויב מען האט די צייט.

איך ערווארט אן ענטפער פון די ליינער וועלכע וועג צו נעמען פאראויס.

פאר די אלע וואס ווילן וויסן וואס זיי האבן פארפאסט די אלע ווינטער חדשים, עס וואלט אויסגעקוקט בערך אזוי שטעקלדיג ווי אט דעם קאפ'לאזער ארטיקל.

אדרבה, לאזט וויסן אויב איר ווילט אזוינע ארטיקלן, וויבאלד ארטיקלן אן תוכן מיט טוחן קען מען מאכן גאר גרינג און שנעל. דער גאנצער ארטיקל האט נישט גענומען קיין קאמפלעטע פופצן מינוט.

חג כשר ושמח.

נסיעה
טרעוועל

845.444.TRVL
8785

nesiahtravel.com

*srulilHeskel

Fly anywhere
call us today

FLY YOUR WAY

TICKETS | TRIPS | TRAVEL ITINERARIES | VACATION PACKAGES | CAR RENTALS | HOTELS

דער ליבערטי

פון אמ

חירות

פון היינט

מאל די

שמואל אייכנשטיין \ אברהם הערש וועבערמאן

הקדמה

דער שאלה וואס פלאגט יעדן מיט א פעדער אין די הענט א גאנץ יאר. וואס מאכט מען פאר יום טוב?

טוט זיך טישן אויף בענק,יעדער קומט אריין מיט זיין געדאנק, מיט זיין בייפאל, אז דאס איז די ריכטיגע פראיעקט וואס דארף ווערן באשריבן פאר יום טוב, אלע וועו זיככככער הנאה האבן דערפון בלי שום ספק און ארויסנעמען דערפון התחזקות.

פון די אנדערע זייט ווייסט מען אז מען דארף אלץ אויסהערן א צווייטן, און טראכטן אז אפשר יענעמס געדאנק איז גאר א בעסערע פון מיינס.

די לעצטע אפציעס נאך וואס יעדע געדאנק איז דורך א שטרענגע צענזור, זענען געווען עטליכע ווייטע פלעצער, אריינגערעכנט כאפן א פליגער אויף (רעדאקטאר האט געמעקט ווייל יענע פראיעקט קומט נאך אי"ה). און שרייבן עטליכע היסטארישע אידישע געשענישן וואס האבן דארט פאסירט.

אזוי איז אדורך נאך אביסל צייט פון בעטן דעם אייבערשטן פאר א גוטע און פאסיגע געדאנק, וואס די חשובע ליינער זאלן סיי הנאה האבן, אבער אין די זעלבע צייט זאל מען קענען מיטנעמען א שטארקע לימוד אויף לעובדא למעשה נאכן ענדיגן דעם גאנצן באשרייבונג.

למעשה נאכן בעטן דעם אייבערשטן מען זאל צוקומען צום ריכטיגן געדאנק, און אלעס איבערגיין בכובד ראש, איז געבליבן אז מען וועט אהערשטעלן א פראיעקט וואס דער רעדאקטאר אליינס האט אויפגעברענגט. נעמליך, וואס דארף מען גיין קריכן ערגעצוואו אין די מרחקים וועו מען קען האבן אן הערליכן באשרייבונג פון אידישע היסטאריע ממש אינטער אונזער פיס.

איז לאמיר אייך נישט אויפהאלטן מיט קיין לאנגע הקדמות, נאר גלייך צוגיין צום ענין, און אייך אריינברענגן אינעם פראיעקט, פון וואס מיר האפן אז איר וועט גאר שטארק הנאה האבן מיטן אייבערשטנ'ס הילף.

אריינפיר

דער ארט ווי א גרויס טייל פון די בלעטל ליינער וואוינען און די איבעריגע טייל האבן שוין זיכער געהערט דערפון, איז דעם שטעטל ליבערטי ניו יארק.

אבער מען דארף געדענקן אז ליבערטי האט זיך נישט אנגעהויבן ווען די ערשטע צען ברסלב'ע אידן האבן זיך אהערגעצויגן פאר זעקס יאר צוריק, דאס ארט פארמאגט א פילפארביגע רייכע אידישע היסטאריע פון די לעצטע הונדערט יאר אדער מער וואס אסאך ווייסן נישט, און אפילו מען ווייסט, ווייסט מען נאר אביסל אינפארמאציע פון דא און דארט.

ליבערטי איז געווען צייטן פון א גלאררייכע תקופה; פון ווען מאסן אידן וואס האבן געוואנדערט אלע זייערע יארן האבן ענדליך געטראפן אן ארט ווי אראפצולייגן זייער זעקל ביינער און זיך אפרוען אין א רואיג ווינקל,

ביז צייטן פון ווען עס איז שוין קיין מנין נישט געווען, חתונה האבן מיט גוים איז געווען דער נארמע ל"ע.

ווען מען קוקט אריין אביסל טיפער וואס דא האט זיך אפגעטון, טרעפט מען זיך מיטן מציאות אז בעפאר די ברסלב'ע פאמיליעס זענען אהערגעקומען זיך באזעצן און אויפלעבן אידישקייט אינעם געגנט האט געהערשט א שטילקייט פאר בערך צוואנציג יאר. א שטילקייט וואס האט געפרעגט די ברענעדיגע שאלה. "וואס איז געשען דא?"

וויאזוי קען זיין אז טויזענטער ערליכע משפחות זאלן איבערלאזן איין גרויסע 'גארנישט'?

וויאזוי קען זיין אז דעם באקאנטן בנין ביי 39 טשעסטנאט, וואס האט געדינט אלס דעם גרויסן ביהמ"ד פאר הונדערטער היימישע אידן פאר צענדליגער יארן, שטייט פוסט?

ובעיקר, וואס איז מיט אונז, זענען מיר א טייל פון די היסטאריע וואס ווען געפארשט ווערן אלס טייל פונעם הילכיגן דורכפאל מיטן נאמען ליבערטי?

די שאלות האבן געגעבן די טרייבקראפט צום פאלגענדן ארטיקל.

נאך די לענגערע פארש ארבעט און שרייב ארבעט וואס האט נאכגעפאלגט נאכן אריינטאנצן אינעם פראיעקט, האט אונז געמאכט באשליסן אז דאס איז גאר א גרויסע היסטארישע און פארצווייגטע פראיעקט, עס האט גאר אסאך חלקים וואס איז בעצם ווערד צו באשרייבן, איז מען געקומען צו די מסקנא אז מען וועט דאס צוטיילן אין אפאר חלקים.

צום ערשטע האבן מיר א חלק איבער וויאזוי אידן זענען אנגעקומען קיין ליבערטי בכלל, וואס דאס איז דער אריינפיר צום לענגערן אינטערוויאו וואס מיר האבן געהאט מיט עטליכע עלטערע איינוואוינער פון ליבערטי, זיי ווירקלן אויף און פארציילן אונז איבער די היסטארישע ערד וואס מיר באטרעטן היינטיגן טאג.

דאן איז דא א קורצע אפהאנדלונג איבער דעם טעמע פון ארטאדאקסיע, וואס דאס איז אונז נולד געווארן נאך א באזוך ביים רב'ס הויז אין ליבערטי וואו מיר האבן זיך דארט געטראפן מיטן גבאי פונעם אמאליגן שול ר' ירחמיאל בלום, וואס די הויז געהערט נאך צו די פארצייטישע ליבערטי קהילה ביז היינט.

נאכדעם האבן מיר אפגעהאלטן א שמועס מיטן באקאנטן ידען און היסטאריקער הרב יונה לאנדא שליט"א, וואס האט אונז פארציילט אביסל איבער ליבערטי, און כדרכו זענען מיר פארפארן אין א שטיקעלע שמועס איבער דעם רבי'ן זי"ע פון סאטמאר און אזוי ווייטער נאך גאר אינטערעסאנטע היסטאריע פון אידישקייט יענע יארן אין אמעריקע.

דערנאך האבן מיר עטליכע קורצע היסטארישע אנעקדאטן איבער ליבערטי בכלל, וואס האט אין גרויס טייל געפארמט דער אויסזען פון ליבערטי אין יענע צייט.

צום לעצט האבן מיר אהערגעשטעלט א הערליכן ערשטאמליגע בילדער פראיעקט, פון בילדער וואס מיר האבן צוזאמגענומען פון ליבערטי אמאל. פיל מיט היסטארישע פאקטן איבער די בילדער וואס מיר האבן צוזאמגעשלעפט פון פילע פארשטופטע פלעצער.

זאל דער אייבערשטער העלפן אז דער פראיעקט זאל אריינברענגען א שמחות יום טוב אין אייער שטוב, און אייך ברענגן חומר למחשבה אויף וואס עס איז וויכטיג צו צולייגן קאפ אינעם לעבן כדי עס זאל זיין עפעס בלייבן פון אונז און אונזערע דורות.

ליינט און האט הנאה!

דער וועג אהער

אידישע קינדער האבן אלץ געוואנדערט, אנגעהויבן פון אונזערע עלטערן אברהם יצחק און יעקב, אזוי ווייטער פון מצרים צו די מדבר, און פון דארט און ווייטער ציט זיך שוין א קייט פאר טויזענטער יארן, אידן זענען אנגעקומען אין אלע עקן וועלט, קיינמאל זענען מיר נישט געווען אויף איין ארט פאר צו לאנג.

היסטאריקער קענען זיך נישט איבערקומען ווי עם ישראל קריכט און לויפט פון איין ארט צום צווייטן, און איבעראל האט מען אנגעהויבן פון פריש ווי כאילו מען האט נישט קיין אהנונג וואס האט נארוואס פאסירט, אויפשטעלן בתי מדרשים און מוסדות התורה אויפן שענסטן וועג.

יעדער ארט ווי אידן זענען אנגעקומען - אנדערש פון ארץ ישראל וואו מען איז געקומען גראד פון מצרים - איז נישט אונזער היימלאנד, פון ערגעץ איז מען אנגעקומען אהין.

די אידן וואס שפיגלען אפ אונזער ארטיקל, וואס האבן געוואוינט אין ליבערטי דורכאויס די לעצטע איבער הונדערט יאר, זענען געקומען ספעציפיש פון אייראפע. אסאך זענען געקומען פון אייראפע צו פארשידענע שטעט אין אמעריקע און האבן זיך שפעטער אריבערגעצויגן דא אהער קיין ליבערטי.

די אידן זענען געקומען פון ערטער ווי דאס לעבן איז בכלל נישט געווען גרינג, סיי פאר גוים און בפרט פאר אידן.

אנגעהויבן אין די שפעטע 1800'ער יארן, האבן קליינע גרופעס אידן זיך אריבערגעצויגן איינציגווייז קיין אמעריקע.

דאס איז ארויפגעגאנגען א שטאפל נאכן טרויעריג בארימטן קעשינוב פאגראם, וואו צעהיצטע אוקריינער וואס זענען געווארן אויפגעהעצט דורך עטליכע גלחים מיט געשליפענע צונגען זענען אנגעפאלן די אידישע קהילה אינעם הויפשטאט פון מאלדאווע, וואס איז דאן געווען א לאנד בשותפות מיט אוקריינע.

ניין און פערציג אידן זענען דאן אומגעברעגנט געווארן רחמנא לצלן. הונדערטער זענען פארוואונדעט געווארן און די גאנצע אידישע קהילה איז געווארן פארשיקט פון זייערע הייזער און ביזנעסער. וויכטיג אנצומערקן אז זיי ווערן באטראכט ווי די ערשטע קרבנות פון ציוניזם, וואס האבן דאן אנגעהויבן פראקלאמירן זייער נייע רעליגיע, און ליידער ארויסגערופן א גרויס אנטיסעמיטיזם.

דאן, נאכן קעשינוב פאגראם האבן מאסן אידן עמיגרירט פון אוקריינע - ווייס רוסלאנד און די ווייטערדיגע קארפאטן געגענטער קיין אמעריקע. אפאר יאר שפעטער האבן נאכגעפאלגט אידן פון דייטשלאנד, פוילן, אונגארן און ליטע.

עס איז נישט געווען קיין סוד פאר קיינעם אז אמעריקע איז א שווערע פלאץ צו וואוינען, די שמועות איבער די שוועריגקייטן פון זיין ערליך האבן שוין דאן דערגרייכט צוריק צו די פאמיליעס און פריינט פון די ערשטע וואס זענען געגאנגען קיין אמעריקע. אסאך מעשיות זענען באקאנט ווי משפחות פלעגן זיצן שבעה נאך פאמיליע מיטגלידער וואס זענען געפארן וואוינען אין אמעריקע.

לאוער איסט סייד

ווען די משפחות וואס האבן געוואלט זיך אהערציען האבן געענדיגט אלע צוגרייטונגען און זענען ארויפגעשטיגן אויפן שיף קיין אמעריקע, האבן זיך ערשטע אנגעהויבן פאר זיי די שוועריגקייטן. אויפן שיף איז דאס לעבן ווייט נישט געווען באקוועם, מען האט צוזאמגעשטופט גאנצע משפחות אין צימערן קלענער ווי א שיעור סוכה.

אזוי אויך האבן אויף די שיפן זיך ארומגעדרייט הארצלאזע רויבער, וואס האבן שטילערהייט בא'גנב'ט די אימיגראנטן משפחות פון סיי וועלכע ווערטפולע זאכן, וואוסענדיג אז די אומבאשיצטע אימיגראנטן וועלן נישט האבן צו וועמען צו באריכטן די גניבות.

אנקומענדיג קיין אמעריקע, זענען זיי אפגעשטיגן ביים בארימטן "עליס איילענד" אימיגראציע סענטער. ווי אלע אימיגראנטן זענען דורכגעגאנגען געזונטהייט טעסטס, אזוי אויך האבן אלע אימיגראנטן געדארפט ברענגן באווייז אז זיי האבן פאמיליע אדער פריינט וואס וואוינען אין אמעריקע, וואס וועלן אכטונג געבן אויף זיי ווילאנג זיי זענען זיך מסדר און גלידערן זיך איין צום אמעריקאנער שמעלץ טאפ.

מיר האפן נאך צוריק צו קומען איין טאג צום עליס איילענד אימיגראציע צענטער, עס איז פארהאן אסאך צו דערציילן איבער די פילע אומבאקאנטע באהאלטע געשיכטעס און עפיזאדן וואס האבן זיך אפגעשפילט דארט, און זענען באהאלטן געווארן דורך די אמעריקאנע רעגירונג.

אזוי ווי די ניי געקומענע אידן האבן על כל פנים אין אנהויב זייער געוואלט בלייבן ערליך און היטן תורה ומצות, האבן זיי ווי פארשטענדליך זיך באזעצט אינעם נאנסטן אידישן ישוב, גראד ביים אראפקומען פונעם שיפל וואס האט געטראגן די אימיגראנטן פון עליס איילענד קיין מאנהעטן.

דאס האט געעפנט א היינט ליידער אונטערגעגאנגענע קאפיטל אין די אידישע אמעריקאנער היסטאריע וואס הייסט "לאוער איסט סייד".

נישט ווייניגער ווי די גאסן פון סיי וועלכע גרויסע אידישע שטאט, האבן דאן געווירבלט די גאסן פון די איסט סייד. טויזענטער משפחות האבן באוואוינט די גאסן און געהאנדלט ביי

די ארטיגע מארק פלעצער. הונדעטער שולן פון יעדן שיכט און קרייז האבן טעגליך באדינט טויזענטער ערליכע אידן.

צוריק קוקענדיג אויף דעמאלטס לאזט זיך נישט גלייבן ווי ממש פון יעדע סארט אידישע קהילה אין איראפע, אנגעהויבן פון די רוסישע אידן ביז די אונגארישע חסידים, וואס זענען אין איראפע געווען הונדערטער מיילן ווייט איינס פונעם צווייטן, און האבן פראקטיצירט אינגאנצן אנדערע מנהגים, האבן געעפנט בתי מדרשים טיר צו טיר. אידן פון אלע שיכטן און קרייזן האבן געוואוינט אין די זעלבע פאר גאסן, און אינאיינעם זיך פארמאסטן מיטן אמעריקאנע "ווינט" וואס האט געדראעט זיי איינצושלינגען.

פראבלעמען אין די לאוער איסט סייד

פון די הויפט פראבלעמען וואס האבן געפלאגט אלע ערליכע אידן אין די לאוער איסט סייד, איז ווי באקאנט געווען "שמירות שבת", עס איז געווען כמעט אוממעגליך צו קענען אנהאלטן א דזשאב אן דארפן ארבעטן שבת. די אפציעס זענען געווען אדער צו עפענען אן אייגענע געשעפט און האפן אז איינער וועט וועלן קויפן זייענדיג אפיציעל פארמאכט אין איינס פון די ביזנעס טעג, אדער צו זוכן יעדן מאנטאג א נייע ארבעט.

שטעלט אייך פאר א קאמפאני וואס איז פארמאכט יעדן דינסטאג, אזא בחינה איז געווען דעמאלטס צו זיין פארמאכט שבת.

א גרויסע דורכברוך איז געווען אין די פריע 1900'ער יארן, ווען אסאך ערליכע אידן האבן באשלאסן צו טון דאס וואס אלע צדיקים וואס זענען אנגעקומען שפעטער קיין אמעריקע האבן געטון. נעמליך, זיך ארויסציען פון די באוואוינטע גרויסע שטאט צו א געגנט אינדרויסן פון די הו-הא און שוועריגקייטן וואס קומט באגלייט דערמיט, און אויפשטעלן א אידישע ישוב צו לעבן רואיג אן קיין דאגות און אן קיין פראבלעמען פון שמירות שבת.

דער דעמאלטס'דיגע באשלוס פון די מסירות נפש אידן ווערט געשאצט צו זיין דער גרונדשטיין פארן ארט וואס מיר קענען היינט אלס "ליבערטי".

ליבערטי האט דאן פארגעשטעלט מיט זיך אפציעס פון פארם לאנד צו פאשענען, פלאנצן און באוואוינען פאר שפאט ביליגע פרייזן. געוויסע אידישע ארגאניזאציעס האבן געגעבן גרויסע הלואות פאר אידן וואס האבן זיך געוואלט באזעצן אין די קעטסקילס ראיאן.

אזוי אויך איז געווארן באקאנט צווישן די שטאטישע איינוואוינער אז אין די קעטסקילס בערג איז דא פרישע קלארע לופט, בפרט אין די זומער מאנאטן ווען די היץ אין די סיטי ווערט אומדערטרעגליך, האבן פארמעגליכע אידן געקויפט הייזער אין די געגנט און זיך אריבערגעצויגן אהער אין די זומער חדשים. אלע איבעריגע זומער אייוואוינער זענען נאכגעקומען שפעטער, קיין חילוק ארעם צו רייך.

ליבערטי

נאך עטליכע יארן פון פרובירן צו אקערן און פלאנצן די ערד, האבן די אידן איינגעזען אז די ערד איז נישט פאסיג צו פלאנצן געוואוקסן און גרינצייג, ווי שוין היינט באקאנט באשטייט די קעטסקילס בערג פון גאר א שטיינער'דיגע ערד.

אינטערעסאנט אנצומערקן אז די באקאנטע אייקאנישע בערג מיט שטיינער וואס זענען דא ארום די פראפערטי'ס אין די קעטסקילס, איז דא וואס זאגן אז דאס איז פון דעמאלטס. ווען די פארמערס האבן פרובירט צו אויסריניגן די פעלדער פון שטיינער וואס האט זיי געשטערט פון אקערם, האבן זיי געלייגט די שטיינער ביי די זייט פון זייער פעלד וואס האט נאטירלעך געשאפן די הויכע צוימען פון שטיינער וואס מיר זען היינט.

נאך עטליכע יארן פון קלאפן בארן (...), האבן די אידן דאן איבערגעבויט זייערע פארמס צו קענען אקאמאדירן הינער מיט קוען, ווי די הינדלעך האבן געלייגט אייער, און פון די קוען האט מען געמאלקן מילך.

די מילך פון ליבערטי האט מען ארויסגעשיקט פאר די גאנצע אידישע באפעלקערונג, סיי פון די געגנט און אויך וואס פלעגט ווערן געשיקט מיטן באן וואס איז ארויסגעפארן פונעם גרויסן ליבערטי באן סטאנציע - וואו עס איז היינט לעיק סטריט - גראד קיין ניו יארק סיטי.

ווי פארשטענדליך איז דאס לעבן אין ליבערטי געווען ממש פון הימל צו ערד אין קאנטראסט פון די סיטי לעבן, ווען מען נעמט אין באטראכט אז רוב פון די היימישע אידן אין אמעריקע האבן דאן געוואוינט אין ניו יארק סיטי.

ווען די אידן וואס האבן זיך אהערגעצויגן זענען געווארן באקוועם. האבן זיי אנגעהויבן איבערבויען זייערע הייזער און פארמס צו קענען אקאמאדירן געסט, און אנגעהויבן פארדינגן דאס פלאץ פאר משפחות וואס האבן געוואלט ארויפקומען אין די זומער חדשים, וואס דאס איז געווען זייער א גוטע ביזנעס.

די פארמערטע צאל אידן אין די זומער, האבן געברענגט די נויט פאר גרויסע בתי מדרשים און מקוואות, אויך זענען דאן געעפנט געווארן עטליכע ריזיגע האטעלן צו סערווירן

די מער רייכערע שיכט פונעם פאלק וואס האבן נישט געוואלט איינשטיין אין די כאטקעס וואס די פארמערס האבן צוגעבויט צו זייערע שטאלן.

מיט די יארן וועו די קליינע געביידעס אינפעסטירט מיט באשעפענישן האבן געדארפט א ריבערנד אז איינער זאל זיך וועלן אריינציען אין דעם אפילו בלויז פאר די זומער, האט מען עס געטוישט צו דעם שיין קלינגעדיגע נאמען "באנגעלאו".

די קעטסיקלס האט דאן באקומען דעם איקאנישע נאמען "בארשט בעלט". צו סימבאליזירן די אידן וואס האבן פארפלייצט דעם געגנט.

צוביסלעך האבן די פארמערס זיך ארויסגעלאזט פון די פארמעריי געשעפט און אריבער צו בויען רעזארט און פארווויילונגס ערטער.

גראסינגער

אין די היסטאריע פון די ערשטע יארן איז באצייכנט מיט גאלדענע אותיות דער גרעסטער ליבערטי רעזארט, וואס איז געווען באקאנט מיטן נאמען "גראסינגער" (דאס איז אויפן היינטיגן ראוד52, וועו מען קומט ארויס פונעם ראוד 17 ביי עקזיט 100 מאכט מען א לינקס ארויף ביזן ראוד 52).

גראסינגער, ווי דער רעזארט איז געווארן אין קורצן אנשטאט איר לאנגע אפיציעלע נאמען, איז געווען א מאסיווער רעזארט. זי האט געהאט אלע פארווויילונגען וואס דער טיפישע אמעריקאנער יונג האט זיך נאר געקענט פארשטעלן. ווי למשל אויפן פלאץ איז געווען א פאסט אפיס מיט אן אייגענע לופטפעלד. (ביז היינט איז פארהאן א גאס פון הונטער דעם גאנצן שטח וואס הייסט Airport road).

אין די שפעטערע יארן האבן זיי געהאט צוגעשטעלט אין די זומער פאלשע שניי, פאר די געסט זיך צו קענען גליטשען און ווארפן שניי באליס אין די סאמע שטערקסטע היצן.

דער גראסינגער האטעל איז געעפנט געווארן דורך א פרומע פארפאלק פון גאליציע, ר' אשר זעליג וזוגתו מלכה גראסינגער. וואס האבן אזויווי אלע אנדערע אידישע ליבערטי איינוואוינער זיך אהערגעצויגן און באקומען פאר שפאט ביליג אן ארט צו פלאנצן, אבער האט נאך בלויז איין יאר אינגעזען אז דער ארט איז נישט געאייגענט דערפאר. זיי האבן אנגעהויבן אריינצנעמען געסט פאר קורצע צייטן, וועו זיי האבן געזען אז דאס איז א גוטע געשעפט האבן זיי אפיציעל געעפנט אן האטעל, און צוביסליך געווארן גרעסער און גרעסער.

די געגענט איז אויף א ריזן שטח פון בערך צוועלף הונדערט עיקרס לאנד. עס האט געהאט אפאר גרויסע ריזיגע בנינים, א ריזיגע שווים באסיין, אפאר רעסטאראנטן און געשעפטן ארום און ארום, און נאך קלענערע דירות.

אין די ערשטע יארן איז עס געפירט געווארן מיט א שטרענגע השגחה, פילע רבנים און ראשי ישיבות האבן פארברענגט דעם זומער דא אויפן ארט. אין די געגנט איז געווען נאך עטליכע היימישע קאנטריס, איינס ווי עס איז דא היינט די ירושלים גאס, און אזוי אויך ווי עס איז היינט דער ברסלב'ער 'אילן החיים' קאנטרי. די אלע קאנטרי'ס זענען געווען אויסגעהאלטן אויף די העכסטע סטאנדארטן פון כשרות און צניעות.

שפעטער איז די פירערשאפט פון גראסינגער'ס איבערגענומען געווארן דורך זייער טאכטער, וואס האט ליידער אראפגעברענגט די סטאנדארטן פון די האטעל, און זיך נישט געהאלטן צו די צניעות און אידישקייט וואס פארלאנגט זיך. לאזענדיג נאכשלעפן נאך די געלט וואס די רייכע אידן האבן מיטגעברענגט מיט זיך וועו דער האטעל האט ליידער נאכגעלאזט פון די אידישקייט סטאנדארטן.

די האטעל האט זיך געעפנט אין יאר תר"ע למספרם 1910, ביז אזוי שפעט ווי תשמ"ז למספרם 1986, וועו אסאך פון די ליינערס האבן שוין געלעבט.

דער **ליבערטי חירות** פון אמאל די פון היינט

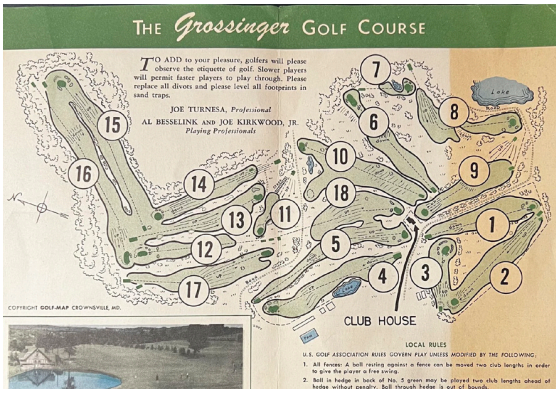

קהילת אהבת ישראל ליבערטי

דער ערשטער צייכן פון אידישע לעבן אין ליבערטי, געפונען מיר אין די אנהייב 1900ער יארן מיטן גרינדונג פון דער באקאנטער קהילת אהבת ישראל. וואס איז געגרידענט געווארן דורך ערליכע אידן יראים ושלימים וואס האבן געוואלט זיך האלטן אינאיינעם און אויפשטעלן אידישע דורות. די קהילה האט געגרינדעט דעם ערשטן ביהמ"ד אין א הויז אויף לינקלן פלעיס (וואס האט דאן געהייסן וועדעמייער). זיי האבן אויך געבויט א כשר'ע מקוה מיט אלע הידורים וואס פאסט פאר ערליכע אידן.

דער שול איז פון די ערשטע מאמענט געווען א ארטאדאקסישע שול, מיט א מחיצה אפגעטיילט מענער און פרויען, און אן קיין שום ענדערונגען אינעם דאוונען.

ווי אינטערעסאנט עס הערט זיך, איז אבער דאס ליידער געווען דער פאקט אין יענע צייטן, אז רוב נייע קהילות וואס האבן זיך גערגרידעט זענעם געווען רעפארם אדער קאנסערוואטיוו, און געטון וואס אימער עס האט זיי באגערט אונטערן שירעם פון אידישקייט.

פון אנהייב איז קהילות אהבת ישראל באשטאנען פון א קליינע גרופע אידן, וואס איז געוואקסן מיט די צייט צו א צאל פון עטליכע הונדערט איינגעשריבענע משפחות. אלס דירעקטע רעזולטאט פון צענדליגער משפחות וואס האבן זיך אהערגעצויגן צו ענגיסן פון די פרנסות וואס די היזיגע רעזארטן האבן געהאט פארצושלאגן.

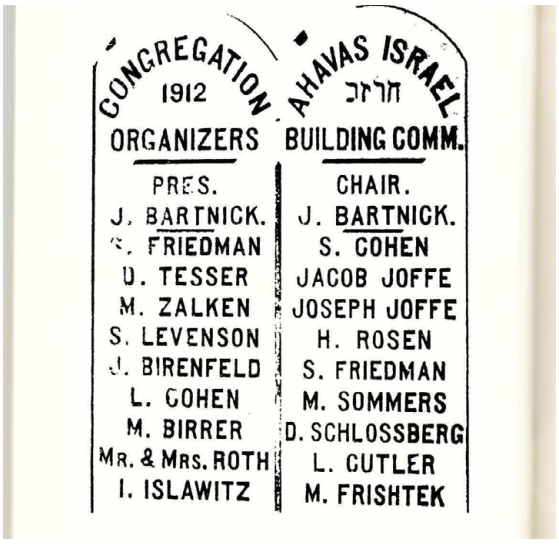

ביי די זיצונג איידערן בויען די נייע שול

קהילת אהבת ישראל ליבערטי ביי 21 לינקלאן סטריט

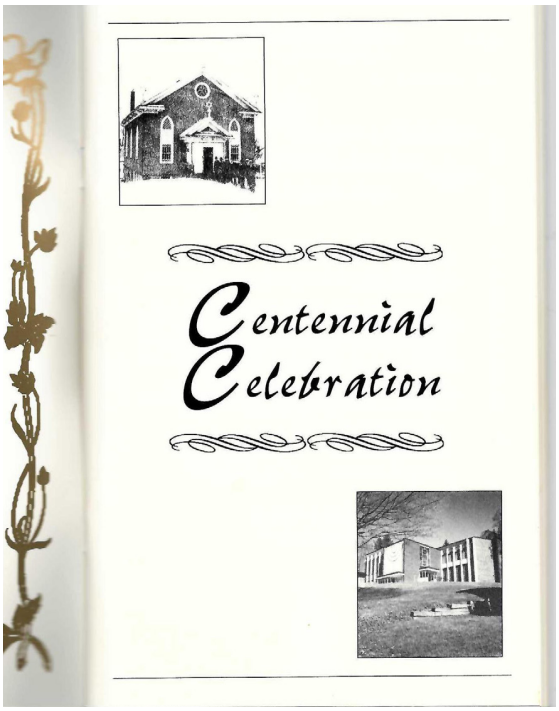

דער ראש ישיבה שליט"א מיט די הנהלה ביים באטראכטן דעם בנין המוסדות פארן אפקויפן אין יאר תשע"ט

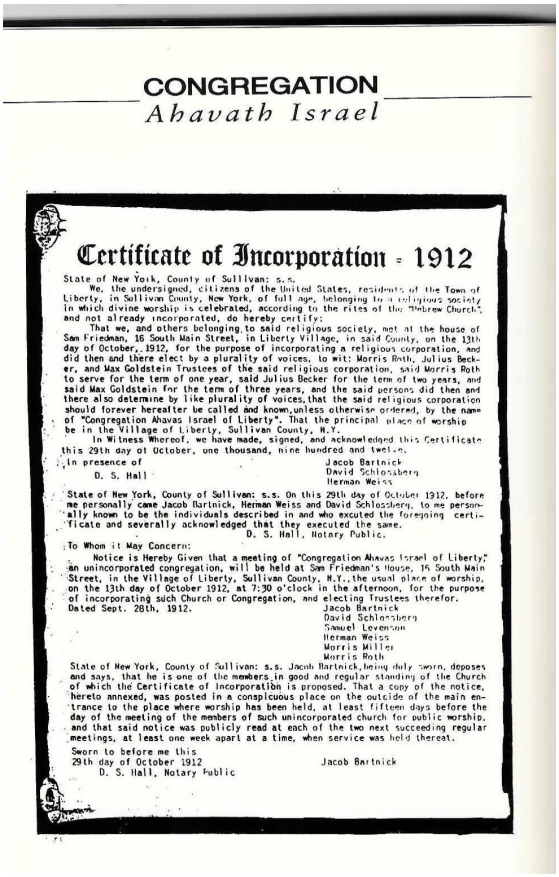

ביים הנחת אבן הפינה פונעם טשעסנאט בנין אין יאר תשכ"ב

אינעם קומענדיגן ארטיקל טרעפט א לענגערע אינטערוויו מיט עטליכע עלטערע איינוואוינער פון ליבערטי וואס פארציילן מער איבער יענע צייט.

אט איז א שמועס וואס די בלעטל האט אפגעהאלטן מיט צוויי איידן וואס וואוינען נאך אין ליבערטי ביז היינט, וואס זענען געווען אנגעשלאסן אין קהילת אהבת ישראל. א חלק פונעם שמועס איז אפגעהאלטן געווארן אינעם ראבייס הויז וואס האט באלאנגט צו די קהילה.

דער ערשטער איז ר' ירחמיאל בלום, וואס קומט ארגינעל פון קווינס, און האט מיט 52 יאר צוריק זיך אריבערגעצויגן קיין ליבערטי. אינטערעסאנט אנצומערקן וואס ר' ירחמיאל האט פארציילט אז די ערשטע פופצן יאר וואס ער האט געוואוינט אין ליבערטי, האט ער בלל נישט מיטגעהאלטן מיט די קהילת אהבת ישראל. ער איז געווען אן ארבעטער אין די גראזינגער רעזארט, ער האט דארט געוואוינט דורכאויס דעם גאנצן יאר. אריינגערעכנט שבתים און ימים טובים וועלן דער רעזארט האט ווייטער אפערירט.

שפעטער וועלן גראסינגער האט פארמאכט אירע טויערן איז ר' ירחמיאל געווארן דער גבאי אין ביהמ"ד און דער פרעזידענט פון די קאנגרעגעישיאן פאר לאנגע יארן. זייענדיג אייגענטליך דער לעצטער פרעזידענט פונעם שול.

אנדערש פון ר' ירחמיאל איז אונזער צווייטער גאסט ר' גבריאל זאלקין, וואס ער איז שוין דער דריטער דור פון ליבערטי איינוואוינער. זיין זיידע ר' מעקס זאלקין איז געווען פון די ערשטע מענטשן פון די קהילה, און א גרויסער עסקן פאר די קהילה אין אירע ערשטע יארן.

א גוטן, יישר כח פארן אוועקגעבן פון ענקער צייט פאר די בלעטל.

צום ערשט, לאמיר הערן פון ענק וויאזוי עס האט זיך אנגעהויבן די לאקאלע אידישע קהילה דא אין ליבערטי?

ר' גבריאל זאלקין: די לאקאלע קהילה האָט זיך געעפנט בערך אין יאר תר"ס ולמספרם 1900, נאך בעפאר דער ערשטער וועלט מלחמה. עס זענען געווען עטליכע יחידים וואס האבן מחליט געווען אויפצושטעלן אן אידישע שטוב, צווישן זיי באקאנטע משפחות וואס האבן זיך געטראפן דא אין ליבערטי און זיי האבן באשלאסן אויפצושטעלן אן ארטאדאקסישע קהילה.

מיין משפחה האט קודם געוואוינט אין ניו העמפשיר און דערנאך אין מערילענד ביז מיר זענען אנגעקומען דא אהער קיין ליבערטי, מיין זיידע מאקס איז געווען דער דריטער היימישע ערליכע משפחה זיך צו באזעצן אין ליבערטי.

איך בין געבוירן אביסל שפעטער, מיט בערך 80 יאר צוריק.

ווען איך בין געבוירן האט שוין עקזיסטירט אונטער די קהילה דער היברו דעי סקול, אבער אפילו בעפאר פלעג איך קומען מיט מיין טאטע דאוונענען אין שול שבת ווי אינדערוואכן.

ר' ירחמיאל בלום: איך בין אנגעקומען קיין ליבערטי אסאך שפעטער, ווען עס איז שוין געווען דא אן אוועקגעשטעלטע קהילה, דער גרויסע בנין אויף טשעסטנאט וואס איז געבויעט געווארן תשכ"ד למספרם 1964 איז שוין געשטאנען אינעם פולסטן פראכט.

אזוי ווי גערי'ס זיידע האט מיטגעהאלטן דעם אויפבוי פון אהבת ישראל, האב איך מיטגעהאלטן ווי עס ווערט צוביסלעך אויס, איך קען פארציילן פון די שפעטער'דיגע יארן.

ר' גבריאל זאלקין: די ערשטע שול וואס קהילת אהבת ישראל האט פארמאגט איז געשטאנען אויף לינקאלן פלעיס ממש ביים ווינקל פון די גאס.

(דאס איז דער בנין ווי לינקאלן סטריט דרייט זיך. מ'קען נאך זען אויף די מזרח וואנט פון אינדרויסן אז עס שטעקט זיך ארויס א שטיקל וואס איז געווען דארט די ארון קודש) .

ר' שמואל נ"י פארנט
פונעם ראבייס הויז

דער ליבערטי פון אמאל די חירות פון היינט

אין דער ערשטער געביידע זענען די פרויען געזעצן אויבן אין די עזרת נשים און די מענער אונטן אין ביהמ"ד, עס איז אויך געווען דארט עטליכע צימערן אין די בעיסמענט וואס האבן געדינט פאר פארשידענארטיגע צוועקן, ווי למשל פארן היברו דעי סקול, אויך דער בנין נעבן דעם האט באלאנגט פאר די קהילה, וואס דארט איז געווען נאך קלאס צימערן (דאס איז דער בנין וואס איז געווען אין באניץ פאר די ישיבה אפאר יאר צוריק, און ווערט היינט גענוצט פאר די סקול).

מיט די יארן און מיטן וואוקס פונעם ציבור איז דער פלאץ געווארן זייער ענג, און אין די אנהייב זעכציגער יארן למספרם האט מען אויפגעבויט דער נייער גרויסע בילדינג אויף טשעסטנאט סטריט. דאס איז שוין געווען א מאדערנער און גרויסער געביידע, וואס האט גוט געדינט אלע צוועקן וואס מיר האבן געהאט.

דער ביהמ"ד אליין האט געהאט פלאץ פאר איבער 200 מענטשן, און דער גרויסער זאל אונטן האט געקענט אקאמאדירן נאך הונדערטער מענטשן פאר שמחות. (דער זאל איז היינט פארבויט געווארן און דארט געפונט זיך די קלאסן פון מיידל שולע.)

די קיך וואס מען נוצט נאך ביז היינט איז געווען זייער גרויס, מען פלעגט פון דארט סערווירן גאנצע חתונות. אלע ארומיגע שולן האבן מקנא געווען אונזער גרויסער שיינע קיך.

נאך אפילו פון די צייטן ווען דער שול איז נאך געווען

דער רעדאקטער מיט ר' ירחמיאל נ"י פארנט
פונעם ראבייס הויז

אין דער קליינער בנין, איז יעדע וואך געווען א קידוש נאכן דאוונען און דער רב פלעגט געבן יעדע וואך א דרשה ביים קידוש, איבער די פרשה אדער אנדערע ענינים.

די קידושים זענען געווען אין די ערשטע יארן גאנצעטע סעודות, וויסענדיג אז אסאך וואס קומען וועלן ליידער נישט עסן א געהעריגע סעודה אינדערהיים. מען פלעגט צושטעלן פארן עולם זיך צו וואשן, די סיסטערהוד (מער איבער דעם שפעטער) פלעגט אנגרייטן געפילטע פיש מיט אסאך מזונות און אנדערע גוטע זאכן צו סערווירן פארן עולם. אין די שפעטערע יארן וועלן דער ציבור איז געווארן ווייניגער, איז דער קידוש רעדוצירט געווארן צו בלויז קאווע מיט אביסל קיכן.

ר' ירחמיאל בלום: איך וויל צולייגן אן אינטערעסאנטע זאך. אזוי ווי מען האט געבויט די שול ווען דער גראסינגער רעזארט איז געווען אין פולן שוואונג, האט מען אלס א סימבאלישן אקט געבויט דעם קאך אויפן זעלבן אויסשטעל ווי דער קאך אין גראזינגער איז געווען אויסגעשטעלט. פארשטייט זיך אויף אסאך א קלענערע פארמאט.

ביז בערך די סוף 80' למספרם, זענען די גאסן ארום דעם טשעסטנאט בנין געווען ממש 90% אידיש באוואוינט, ווי נענטער מען האט געוואוינט צום שול אלס פרומער איז מען געווען, וויבאלד די וואס האבן געוואוינט ווייטער איז זיי געווען שווערער צו קומען. די ווייטערע אידן פלעגן קומען בלויז אין די ימים טובים אדער אויב זיי האבן געהאט יארצייט אום שבת.

נאכמיטאג נאך דריי אזייגער פלעגן די קינדער קומען לערנען אין היברו דעי סקול, מען האט געלערנט מיט זיי די וויכטיגע הלכות און אזוי ווייטער. דאס איז אנגעגאנגען ביז בערך דרייסיג יאר צוריק.

אויך איז ביז בערך צוואנציג יאר צוריק געווען יעדן טאג א מנין שחרית מנחה און מעריב. מער ספעציפיש אין יאר 2005 למספרם ווען דער מנין איז צופאלן, און דער ביהמ"ד איז מער ווייניגער ארויס פון באנוץ.

זייער אינטערעסאנט צו הערן. לאמיר פרעגן אביסל טיפער, וואס געדענקט איר מער ספעציפיש איבער וויאזוי חינוך איז געווען דא אין יענע יארן?

אזוי אויך אויב איר קענט

אראפלייגן פאר די ליינער וויאזוי די קהילה איז געפירט געווארן מער אין די שפעטערע יארן, וועלן דער גרויסער טשעסטנאט בנין איז שוין געשטאנען.

ר' גבריאל זאלקין: איך וועל דיר זאגן דעם אמת, היינט וועלן איך זע די ברסלב'ע באסעס קורסירן יעדן טאג איבער די גאסן און נעמען אויף די קינדער, שפיר איך אז מיט דעם פארערבטן מיר דעם אומרעכט וואס איז געטון געווארן דא אין ליבערטי מיט צענדליגער יארן צוריק. מער ספעציפיש אונזער אומרעכט בנוגע חינוך פאר די קינדער.

מיר זענען אלע געגאנגען אין פובליק שולע. יעדער אן אויסנאם. וועלן מיר זאלן וועלן דעמאלסט וויסן אז דאס וועט זיין די סתימות הגולל פונעם קהילה וואלטן מיר זיך גע'עקש'נט ביי אונזערע עלטערן יא צו גיין אין א אידישע חדר. אבער ליידער איז פובליק שולע געווען דער איינציגסטער אפציע דעמאלטס. עס זענען געווען אזוי פיל אידישע קינדער אין די פובליק סקול אז די סקול איז געווען פארשלאסן אום ראש השנה און יום כיפור.

די קהילה האט דעמאלטס פארגעשלאגן פאר אלע איינגעשריבענע מעמבערס א היברו סקול. אזוי ווי ר' ירחמיאל האט געזאגט איז מען געקומען לערנען נאך וואס פובליק סקול האט זיך געענדיגט, ארום דריי אזייגער נאכמיטאג, דעמאלט פלעגן די אידישע קינדער שפאצירן צום חדר. מען פלעגט לערנען וועגן אידישקייט פאר בערך א שעה מיט צוואנציג מינוט יעדן טאג.

די פאקוס איז געווען אויסצולערנען אלף-בית, די תפילות פון שמונה עשרה, און שפעטער אויך משניות. ממש דאס מינימום, עס זענען געווען צייטן וועלן עס איז געווען 60-50 קינדער אין חדר.

שבת אינדערפרי איז געווען א "דזשוניער קאנגרעגעישאן", וואו די קינדער פלעגן דאוועגען צוזאמען אין איינע פון די זייטיגע שטיבלעך, ביים סוף פון די דאוועגען פלעגן די קינדער ארויפגיין אויף די בימה זינגען "אין כאלקנו" און "אדון עולם" פארן'ן גאנצן עולם. (אזויוי עס איז געווען איינגעפירט אין רוב ארטאדאקסישע שולן אין יענע צייט.)

ר' ירחמיאל בלום: איך וויל צולייגן צו די פריערדיגע שמועס וועגן מוסדות, אז די סיבה פארוואס מען האט נישט אויפגעשטעלט א געהעריגע חדר מיט א מיידל סקול איז נישט געקומען פון א שלעכטע פלאץ. פארקערט, די באורד מעמבערס פון די שול האט געשטופט אלע וואס האבן געוואלט א בעסערע חינוך צו אריינשיקן די קינדער צו די פרומע מוסדות אין סאוט פאלסבורג, אסאך ערליכע משפחות וואוינען היינט אין פילע היימישע געגנטער און זענען ליבערטי אפשטאמיגע.

וועלן מיר זאלן וועלן דעמאלט וויסן וואס גייט זיין וואלטן מיר יא אויפגעשטעלט א חדר מיט א געהעריגע חינוך סיסטעם פאר די קינדער.

בונגע דיין צווייטע שאלה וועגן שבתים און ימים טובים אין דעם נייע בנין. עס איז שווער היינט זיך פארצושטעלן אבער אין די ערשטע יארן איז אפילו אין די נייע גרויסע שול נישט געווען קיין פלאץ. אין די ימים טובים וועלן פילע האבן געהאט געסט, האט מען געהאלטן די הונטערשטע טירן אפן, און מען איז געזעצן אויף צוזאמלייג בענקלער כמעט ביזן קיך.

איך געדענק איין יאר, מער אין די שפעטערדיגע יארן וועלן איך בין שוין געווען אויף די באורד פון שול, האב איך געטראכט אז אויב מיר וועלן מאכן א סדר יום טוב פסח אין שול ברוב עם, וועט עס העלפן אז מער מענטשן זאלן זיך קומען אנשליסן אין שול. מיר האבן לכתחילה געמיינט אז מיר וועלן האבן 15 - 20 מענטשן, למעשה האבן זיך איינגעשריבן איבער 130 קאפלס.

יעדעס יאר בעפאר פורים האבן מיר געהאט אן עקסטערע פארטי. אלע זענען געקומען אין שול פארשטעלטערהייט. די פורים פארטי פלעגט יערליך אריינברענגן אסאך גלעלט, וויבאלד אלע געשעפטן האבן מנדב געווען ספאנסערשיפס לכבוד די מסיבה. נייניציג פראצענט פון די געשעפטן אויף מעין סטריט זענען דאן געווען אונטער אידישע אייגענטומערשאפט.

בעפאר חנוכה האבן מיר געהאט לאטקעס, די סיסטערהוד וואס איז געווען אזוי ווי א לעידיס עקזילערי האבן געמאכט פיינע לאטקעס. אפילו יעצט וועלן איך טראכט צוריק צו דעמאלטס קומט מיר צוריק די טעם אין מויל.

די אלע מסיבות זענען געווארן אראנדזשירט פון אנהייב ביזן סוף דורך די סיסטערהוד.

דער סוכה וואס די שול האט געהאט קען מען נאך זען ביז היינט. די שטאלענע פרעימס זענען נאך אינדרויסן פונעם בנין הארט ביים אריינגאנג. אזויוי איך בין אביסל א קליינגעוויקסיגער, האב איך באקומען די כבוד פון ארויפקריכן און לייגן די סכך אויף די ביעמס. שמחות תורה האט מען געטאנצן פאר שעות, מען האט געווארפן קענדי'ס פאר די קינדער.

בעפאר שבועות האב איך מנדב געווען יעדעס יאר פאר א היימישע בעקעריי אין ווילאמסבורג, ארויפצושיקן מיליכיגע געבעקסן דא אהער צו סערווירן ביים קידוש. תיקון ליל שבועות פלעגט מען לערנען א גאנצע נאכט.

ר' גבריאל זאלקין: עס זענען געווען דא חתונות און בר מצוות, אין יאר 64' למספרם, שוין אין דעם נייע בנין איז געווען דער ערשטער חתונה. אויבן אין שול איז געווען פלאץ פאר בערך 200

מענער. און אונטן אין זאל איז אויך געווען פלאץ פאר בערך 200 פרויען.

נאך א שיינע זאך וואס די שול האט געהאט, ווען אימער איינער האט געמאכט א שמחה, האט מען דאס אויסגערופן ביים קידוש שבת אינדערפרי. עס האט געהייסן "אננאונסמענטס". מען האט אויסגערופן מזל טוב'ס לכבוד געבורטן, בר מצוות, ענייווערסעריס פון מעמבערס,(!) חתונות און תנאים'ס. און נאך סיי וועלכע שמחות עס זענען אונטערגעקומען.

(א ווייטאג וואס איז נישט מעגליך צו אראפלייגן אויפן פאפיר, ווען מען הערט ווי מען האט געפראווועט א פארטי לכבוד פורים. מען קען שפירן א סקרוך אין די ביינער ווען מען הערט איבער די לאטקעס פון חנוכה. אבער למעשה, מען האט נישט געטראכט פון די קינדער?)

פארציילט אונז זייטיגע קרישקעלעך וואס איז אומבאקאנט ווען קהילת אהבת ישראל, אזוי אויך איבער די רבנים וואס דער קהילה האט פארמאגט.

ר' גבריאל זאלקין: פון די שענסטע זאכן וואס די קהילה האט פארמאגט איז געווען דער "סיסטערהוד" (אין אידיש 'שוועסטערשאפט').

די סיסטערהוד איז געגרינדעט געווארן דורך מרת האראוויץ, (דער מאמע פון אלען געריי) און האט געדינט אלס א פאראיין וואס האט צוזאמגענומען אלע אידישע פרויען פון גאנץ ליבערטי.

די סיסטערהוד פלעגט אויפטרייבן א ריזיגן חלק פון די געלט וואס האט געקאסט אויפצוהאלטן דעם בנין, אזוי אויך פלעגן זיי זעלבסט ריניגן דעם בנין. זיי פלעגן זיך אויך זארגן פאר די וואוילזיין פון די מעמבערס און זיכער מאכן אז אלע שפירן זיך באקוועם אין שול.

איך וויל צולייגן אז מיין טאטע ע"ה פלעגט מיר שטענדיג מיטנעמען מיט זיך אין שול. נאך אלס אינגל, נאך די בר מצוה, און אפילו נאך מיין חתונה. ער פלעגט מיר רופן יעדן ערב שבת און זאגן "מ'מוז גיין אין בית המדרש, מ'דארף מאכן א מנין."

פאר מיין טאטע איז דאס געווען פיל וויכטיגער ווינטער צייט, ווען מ'האט אלס געדארפט הילף צו האבן מנין. ספעציעל ווען די וועטער איז געווען שרעקליך, אדער ווען מ'האט נישט געהאט קיין מנין, אדער ווען איינער האט געהאט א יארצייט. שפעטער פלעגט דער גבאי ארומרופן אויב מ'האט געדארפט האבן מענטשן פאר מנין שבת.

איך וועל שטענדיג געדענקן ווי מיין טאטע פלעגט מיך שלעפן אין ביהמ"ד. אפילו היינט ווען עס קומט מיר אויס צו רעדן מיט מיינע אייניקלעך, פרוביר איך צו ארייגלייגן אין זיי אז זיי זאלן אלץ גיין אין שול דאוונען

(וויכטיג אנצומערקן אז געריי האט טאקע אייניקלעך שומר תורה ומצות).

בנוגע די רבנים, אין געווייסע יארן וואס די שול האט געהאט גאר א גרויסע מיטגלידערשאפט, האט מען אויפגענומען באזונדער מלמדים פאר די היברו דעי סקול. איך געדענק איין מלמד וואס האט געהייסן הרב רובין. אוי איז ער געווען פיין. ער האט געוואוינט איין הויז נעבן דער רב. דער ערשטער רב הרב לעבענדיגער פלעגט אויך לערנען מיט די קינדער. איך געדענק אז עס איז אויך געווען א מלמד וואס האט געהייסן קראפניק.

אין די יארן וואס דער רב האט נישט געטויגט אזוי גוט צום נוסח פון דאוונען, האט מען באזונדער אויפגענומען א חזן וואס זאל זינגען און פירן דעם כאר.

אויב מען איך צולייגן, די אידן און די גוים האבן זיך גאר גוט פארטראגן איינס מיטן צווייטן, מען האט נישט געקענט טרעפן קיין שפיר פון אנטיסעמיטיזם צווישן די גאסן פון ליבערטי. עס איז סתם אזוי געווען א גרויסע פריינטשאפט צווישן אלע ליבערטי איינוואוינער, יעדער האט זיך געקענט ביים נאמען. מיר האבן געקענט די נעמען פון אלע פאליציאנטן, די פייערלעשער, דער אפטייקער און גראסערי מאן. ווי געזאגט זענען רוב געשעפט אייגענטומער געווען אידן וואס מען האט סייוווי געטראפן אין ביהמ"ד שבת.

(דאס איז טאקע אויך געווען א חלק פונעם בראך אז מען איז געווען צו גוט מיט די ארטיגע שכנים).

ר' ירחמיאל בלום: אזויווי איך בין געווען אויף די באורד און שפעטער דער פרעזידענט האב איך געהאט א שטיקל גרעסערע ראלע אין אויפנעמען א רב.

איינע פון די ערשטע רבנים וואס די קהילה האט פארמאגט, איז געווען נאך בעפאר מיינע צייטן, ער האט געהייסן הרב ישראל לעבענדיגער. ער איז אריגינעל געקומען פון אוקריינע. ער האט זיך געלערנט רבנות אין א קורס דורך קאלאמביע יוניווערסיטעט.

ער איז אויך געווען א גרויסער שרייבער, זייענדיג באקאנט מיט זיין שארפע פענע. ער איז געווען איינס פון די רבנים וועלכע האבן געשריבן לאנגע ארטיקלן אין פארשידענע וועלט בארימטע צייטונגען איבער אידישקייט און אלעס

ארום.

שפעטער וועט ער איז עלטער געווארן האט ער איבערגעגעבן די רבנות פאר א צווייטן רב, און געדינט אלס רב בלויז אלס א סימבאלישע אקט.

דער קומענדיגער רב איז געווען הרב שלום מארראו, ער איז געווען דער וואס איז געווען רב בשעת מען האט געבויט דעם גרויסן בנין אויף טשעסטנאט, ער איז געווען באקאנט אין דעם גאנצן געגנט מיטן זיין פעלזן פעסט אז אידן זאלן נישט ארבעטן שבת.

טאקע וואוינענדיג אין ליבערטי און צוזעענדיג ערשט האנטיג ווי די קהילה שרימפט איין, איז ער געווארן באקאנט אלס איינס פון די ערשטע רבנים אויפצוהייבן א וויי געשריי איבער דער צרה פון אסימילאציע. וועט אידן וואס האבן געווואוינט אין אזוינע געגנטער ווי דא האבן ליידער אנגעהויבן חתונה האבן מיט גוים. ער האט דעמאלטס געגרינדעט אן ארגעניזאציע, וואס דער ציל איז געווען צו באקעמפן אסימילאציע.

דער לעצטער רב וואס האט איבערגעלאזט א גרויסן איינדרוק אויף די לאקאלע קהילה איז געווען פיל שפעטער הרב מארווין גאלדמאן וואס ער האט איבערגענומען די הנהגה, ער איז געווען וואס אין די יארן וואס ער האט דא געדינט, געהאט א גרויסע ראלע אין אלעס אנבאלאנגט אידישקייט.

צווישן די זענען געווען נאך עטליכע רבנים, וואס האבן געדינט אין פארשידענע יארן. געוויסע רבנים האבן געפירט דעם גאנצן בית המדרש, טייל האבן בלויז געגעבן שיעורים. אנדערע זענען געווען חזנים א.א.וו.

צום לעצט, דער ווייטאגליכער שאלה וואס מען וויל באמת נישט פרעגן. וואס האט געפירט צום פארשליסונג פון אהבת ישראל?

ר' ירחמיאל בלום: עס זענען געווען עטליכע סיבות דערצו. ליידער איז אונטערגעקומען דער פראבלעם פון אסימילאציע, וועט ליידער האבן טייל פון די קינדער פון אונזערע מתפללים געוואלט חתונה האבן מיט גוים.

וועט די גרויסע פליגערס זענען אונטערגעקומען, און פארן אויף ווייטע פלעצער זענען געווארן גרינגער, האבן פילע וואקאציאנערן וואס פלעגן קומען צו די היזיגע האטעלן כאפן א פליגער אויף פלארידע און פארווייל דארט.

אזוי אויך וועט עס זענען אריינגעקומען גרויסע געשעפטן ווי וואלמארט און שאפרייט, האבן די קלענערע געשעפטן וואס האבן זיך געפונען אויף מעין סטריט זיך געטראפן אן קיין קונדן.

די עלטערע אידן וואס זענען ערליך געקומען אין שול אלע דריי תפילות בקביעות, זענען עלטער געווארן און צוביסלעך אוועק פון די וועלט. זייער קינדער וואס האבן געזוכט פרנסה האבן זיך אוועקגעצויגן צו אנדערע פלעצער.

צוביסלעך איז דער שול געווארן ליידיגער און ליידיגער, און ווי געזאגט פריער איז מיט בערך צוואנציג יאר צוריק געווען דער לעצטער אפיציעלע טאג וואס עס איז געווען מנין.

די לעצטע פאר יאר וואס די מעמבערשיפ איז געפאלן און מען האט זיך געמוטשעט צו דעקן די הוצאות פון דער שול, האט דער ביליאנער אלען גערי אריינגעטאנצן און באצאלט רוב פון די קאסטן פון דער שול, פאר די לעצטע אכט צען יאר איז דער שול געווען אפן בלויז צוליב אים.

מיר פלעגן האבן א שטענדיגע געלט קוואל פון אלע אידישע געשעפטן דא לאקאל.

צווישן אנדערע איז געווען דער גרויסער געשעפט אויף 6 נארט מעין סטריט מיטן נאמען סוליוועגס, אונטער די אייגענטום פון אלווין שאפירא. (דער בנין וואס געהערט היינט פאר מו"ה שבתי מזרחי הי"ו). זיי פלעגן געבן גרויס געלט פארן שול.

עס איז געווען דער געשעפט מיטן נאמען "סעבאס", וואס האט פארקויפט העמדער און קליידער, אויך אונטער א אידישער בעל הבית.

בעפאר עס איז געווען א כשר'ע גראסעריי, זענען געווען באזונדערע געשעפטן פאר עסן. עס איז געווען כ"ץ בעקעריי, ליבערטי כשר מיעט מארקעט פאר פלייש. און מעירס פרוכט פארקעט. אלע אונטער אידישע אייגענטומער.

ליבערטי פרעס, וואס געפונט זיך נאך ביז היינט אויף מעין סטריט, האט אויך געהאט א אידישער בעל הבית. ער פלעגט גיבן אסאך צדקה פארן בית המדרש.

אזוי אויך איז געווען דער גראסינגער האטעל, וואס פלעגן זיין פון די גרויסע שטיצער פארן שול.

ר' גבריאל זאלקין: מיר האבן דורכאויס די יארן אלעס פרובירט צו קענען האלטן דעם שול אפן, ר' ירחמיאל האט געמאכט ספעציעלע פארטיס און מסיבות, מען האט געמאכט ספעציעלע פראגראמען פאר עלטערע. אבער למעשה וועט מיר האבן געזען אז דער עולם האלט נישט דערביי, האבן מיר געטון צום זאך און פארשלאסן דעם שול.

דער ליבערטי פון אמאל די חירות פון היינט

מיר זענען ביז היינט געווען אפן פאר ראש השנה און יום כיפור. אבער דאס איבעריגע איז שוין א קאפיטאל היסטאריע.

נאך בערך פערציג יאר וואס די קהילה איז געווען שטרענג ארטאדאקסיש, איז געווען א תקופה וואס די אינגערע דור האבן געזוכט זיך גרינגער צו מאכן די אידישקייט ליידער. זיי האבן געעפנט א רעפארם טעמפל אין ליווינסטאן מענאר, זיי האבן נישט געהאט א פראבלעם צו פארן אהין מיט די קארס. יענער טעמפל האט אוועקגעשטעלט יעדן פרייטאג צונאכטס א פארטי וואו מען האט גע'שיכור'ט און געהוליעט. אסאך אינגע בחורים און מיידלער האבן זיך אהינגעצויגן און ליידער איבערגעלאזט אונזער קהילה.

אביסל שפעטער ווען אונזער היברו דעי סקול האט זיך פארמאכט, האבן אסאך פאמליעס אנגעהויבן פראווען זייערע בר מצוות דארט. דאס האט אוועקגענומען די לעצטע פאר אינגע מענטשן וואס וואלטן אונז נאך געקענט העלפן מיט מנין.

און מיט דעם איז מער ווייניגער געשלאסן געווארן אונזער קאפיטל אין היסטאריע.

יישר כח פאר אייער צייט, בשם אלע ליינער ווילן מיר אייך באדאנקן פאר די אינפארמאציע וואס איר האט אונז געגעבן און אייך וואונטשן א כשר'ן און פרייליכן פסח.

CONGREGATION
Ahavath Israel

PAST RABBIS

Rabbi Israel Lebendiger
Rabbi Joseph Chait
Rabbi Sholom Morrow
Rabbi Reuven Grodner
Rabbi Alan M. Greenspan
Rabbi Harvey Falk
Rabbi Oscar Fleishaker
Rabbi Ira Grussgott
Rabbi Seymour E. Rockoff
Rabbi Mendel Greenberg
Rabbi Stanley H. Dreifuss
Rabbi John R. Samuels

CANTORS AND YOUTH DIRECTORS

Rabbi Joel Cutler
Rabbi Jerry Berkowitz
Rabbi Milton Kroopnick
Rabbi Jeffrey Siegel

ארטאדאקסיט?

מיר זענען געזיצן אינאיינעם אינעם אפיס פונעם בלעטל, און מיר האבן זיך ביידע גענואונדערט אויפן זעלבן שאלה.

וואס איז דער באדייט פון ארטאדאקסיע?

מיר זענען געגאנגען אינאיינעם מיטן גבאי ר' ירחמיאל בלום באקוקן דעם הויז וואס האט געהערט צו די קהילה, וואס יעדע רב וואס איז געקומען קיין ליבערטי האט באקומען דעם הויז זיך צו איינקווארטירן.

מיר האבן געזען דארט פארשידענע זאכן וואס האבן אונז איבערגעלאזט ערשטוינט און פריטשמעליעט.

צום ערשט איז געלעגן דארט די אלטע מחיצות וואס האבן געדינט דעם שול יארן לאנג. מיר האבן זיך געשטעלט דערנעבן און איינגעזען אז קיין מחיצות איז דאס נישט. עס איז פונקט געגנג נידעריג אז מען זאל קענען זען אלעס אריבער דעם אנדערע זייט.

דער גבאי האט אונז געצייגט מאגאזינען פון בילדער פון די צייטן וועו דער שול איז געשטאנען בתקפו. אזוי אויך פראטאקלן פון זיצונגען וואס די באורד האט אפגעהאלטן. מיר האבן געזען די דאקומענטן אז צווישן די פירערס פון די קהילה זענען געווען עטליכע פרויען.

אזוי אויך האט אונז דער גבאי פארציילט איבער פארטיס וואס ער האט אפגעהאלטן צו שלעפן פרישע קליענטן אין שול אריין, מאדנע ביז גאר אז ביי די מסיבות זענען קיין מחיצות נישט געווען.

אויף אונזער פראגע פארוואס עס זענען נישט געווען קיין מחיצות, האט אונז ר' ירחמיאל געענטפערט מיטן פולסטן תמימות, "מען האט נישט געדאוועט דארט האט מען נישט געדארפט קיין מחיצות".

דאס הייסט אז אין שול ווי מען האט געדאוועט איז געווען אזוינע סעמי-מחיצות, אבער סתם אזוי האט מען דאך נישט געדארפט קיין מחיצות. אין גראסערי דארף מען מחיצות? נו, אז מען האט נישט געדארפט איז נישט געווען.

אויף די בילדער וואס מיר ברענגן דא, וואס א טייל דערפון קומט פון די ארכיוון פון ר' ירחמיאל, זענען מיר די רבנים פון ביהמ"ד.

די רבנים גייען טאקע אלע מיט קאפלעך, אבער רבנים? ווי איז די בארד און פיאות? קוקט אליינס אויף די בילדער און טרעפט צו וועו איז דער רב, א מגולח מיט א פיצעלע קאפל. פארוואס זענען זיי געווען רבנים?

גיימיר ווייטער, דער גרויסער קאך וואס ווערט נאך היינט באנוצט אין דער בנין פון 39 טשעסטנאט, מען פלעגט דאך דא קאכן פאר חתונות און שמחות, בר מצוות און מילכיגע קידושים, וועו איז געווען דער בעל מכשיר, דער רב מיטן ניקל קאפל?

דאס אליינס איז ליידער נישט קיין סתירה מיט אמעריקע.

אין א מדינה וואו עס איז פארהאן ליידער הונדערטער 'שולן' ווי דער רב איז א פרוי, (שטא וועו זאל לאכן). 'על פי הלכה' האבן זיי א 'העטער' אפילו אויפצורופן א פרוי צו פתיחות הארון. בעצם איז עס נישט קיין פראבלעם ווייל די ספרי תורה זענען פסול סייווי...

אבער דער חילוק איז אז די אלע שולן פארופן זיך אפיציעל אלס רעפארם, זיי האבן קיינמאל קיין מחיצות נישט געהאט און לכתחילה האט דער גבאי אנגעצונדען די לעקטער ביים אנקומען אין שול שבת אינדערפרי.

פארוואס אבער האט זיך קהילת אהבת ישראל פארופן אלס ארטאדאקסיש, זייענדיג אזוי שוואך מיט אלעם?

דער קשיא איז אונז געבליבן אן קיין ענטפער. תיקו.

אולי וויל ר' אברהם הערש זאגן דערויף, אז דאס וואס די ברסלב'ע קהילה נוצט דעם בנין בתכלית ההידור, הונדערטער קינדער וועלן נתחנך יעדן איינציגסטער טאג אויפן אידישן שטייגער און יעדן טאג איז דא אינעם בנין א מנין שחרית מנחה און מעריב, דינט אלס א תיקון פאר די אלע יארן וואס איז ליידער נישט געווען.

שמועס מיט הרב יונה לאנדא שליט"א

אין די פאלגענדע שורות ברענגן מיר פאר אייך א שיינעם שמועס וואס מיר האבן אפגעהאלטן מיטן באקאנטן ידען און היסטאריקער הרב יונה לאנדא שליט"א.

א גוט יאר, א גרויסן יישר כח פארן אוועקגעבן פון אייער צייט. אויב איר קענט אונז פארציילן וואס איר ווייסט איבער די ערשטע אידישע איינוואוינער פון ליבערטי, ווער זענען זיי געווען און פארוואס זענען זיי אנגעקומען דא אהער קיין ליבערטי?

אין קורצן איז דער ענטפער אז עס איז פונקט פארקערט ווי מענטשן וואלטן געוואלט מיינען, אז די אידן וואס זענען געקומען קיין ליבערטי זענען געווען פורקי עול. די ערשטע אידן וואס זענען געקומען קיין ליבערטי זענען געווען ערליכע אידן יראים ושלמים וואס האבן געזוכט א פלאץ ווי צו אנטלויפן פון די שטאט, וואס עס איז דאן געווען כמעט אוממעגליך צו היטן שבת.

למעשה אבער אזויווי מען קען אליינס זען איז אין די קעטסקילס געווען פיל ערגער. ליידער האבן זיי נישט אויפגעשטעלט דא מוסדות התורה פאר די קינדער, די קינדער האבן ליידער אסאך פון זיי חתונה געהאט מיט גוים ר"ל. עס איז געווען א שטיקל הפקירות דא אין יענע צייט. די שולן, אפילו ארטאדאקסישע, זענען געווען גאר שוואך אין אידישקייט.

אין אנהויב איז געווען די גאנצע געגנט פיל מער פרום. איך האב אמאל באגעגנט א רב פון איינס פון די שטעטלעך אין די קעטסקילס, ער איז געווען א בריסקער תלמיד, וואס לויט ווי ער האט מיר פארציילט זענען דארט געווען פון די 'מלאכים' וואס האבן געהאט א באנגעלאוי קאלאני ממש פון די ערשטע יארן.

אזוי אויך זענען געווען צענדליגער היימישע באנגעלוי קאלאניעס אין די געגנט פון ליבערטי, א טייל זענען נאך אין באנוץ ביזן היינטיגן טאג.

דער קרוין פון די היימישע אידישע רעזארטן אין ליבערטי אין יענע ערשטע צייטן, איז געווען דער גראסינגער רעזארט. דער בעל הבית, ר' אשר זעליג איז געווען א היימישער איד וואס איז געקומען פון אייראפע, ער האט געשטאמט פון א בלאזוב'ער משפחה, זיי זענען געווען חסידים. דער בלאזוב'ער רבי פלעגט קומען אין די זומער קיין גראסינגער'ס.

ליידער אין די שפעטערע יארן, איז גראסינגער געווארן א צענטער פאר אפגעפארענע אידן וואס האבן געוואלט אנהאלטן א אידיש'סטישע שטרעמונג. פון א פלאץ וואס איז געווען באקאנט צו זיין שומרי שבת, זענען זיי געווארן מחללי שבתים. פארשטייט זיך מיט א "העטער" פון א רב. די צניעות'דיגע שווים באסיין איז געווארן אן ארט פון פריצות, און ליידער זענען אפגעהאלטן געווארן געמישטע תערובות חתונות.

עס איז דא א מעשה וואס איר האט דערציילט, אז דער רבי זי"ע פון סאטמאר האט געזאגט אז דער גראסינגער האטעל וועט אפברענען. וואס איז געווען די מעשה?

עס איז ריכטיג, מען פארציילט אז דער רבי האט געזאגט אויף א געוויסע פלאץ אז דאס וועט אפברענען ווייל דארט איז געווען תערובות רחמנא לצלן, וואס מען זאגט אז דער רבי האט געערדעט פון גראסינגער. וכך הוה, אין די לעצטע צענדליגער יאר זענען פארגעקומען עטליכע שריפות אינעם האטעל.

אז מען רעדט שוין פונעם רבי'ן זצוק"ל איז וויכטיג אנצומערקן אז ווען דער רבי איז געקומען אויף אמעריקע, האט דער רבי זיך באטראכט אלס איינער וואס פירט בלויז וויטער די רבנות אין אמעריקע. דאס איז נישט קיין חידוש נעמענדיג אין באטראכט

וויפיל היימישע אידן דאן געוואוינט אין אמעריקע. צום ביישפיל אין ליבערטי, וואס האט נאך דאן פארמאגט א הייפעלע ערליכע משפחות.

וועז דער רבי זצוק"ל האט געגרינדעט די 'התאחדות הרבנים' האט דער רבי דערקלערט, "איך בין נישט דער ערשטער רב דא אין אמעריקע, אסאך גרויסע ערליכע רבנים זענען שוין דא געווען, אפילו אסאך מער ווי מיר. אבער היינט זענען מיר געבליבן די איינציגסטע". וויזענדיג דערביי אויף אלע ערליכע רבנים וואס זענען געקומען אנטייל נעמען אין די עפענונג פונעם התאחדות הרבנים.

דער רבי זצוק"ל האט דירעקט ארויפגעבערענגט נעמען פון ערליכע רבנים וואס האבן געוואוינט בעפאר זיינע צייטן אין אמעריקע ווי למשל דער רב הכולל, הרב יעקב יוסף זצ"ל. (וואס איז שוין ברייט געווארן אויסגעשמועסט אין די ראמען פון אונזער בלעטל). אזוי אויך זענען געווען אין יענע צייטן גאר אסאך ערליכע אידן.

ליידער האבן זיי נישט געהאט די שכל וואס דער סאטמארער רבי האט געהאט, אויפצושטעלן מוסדות אז די קינדער זאלן בלייבן אידן.

לאמיר צוענדיגן, איר קענט אונז אפשר דערציילן עפעס פערזענליכע אנעקדאטן וואס איר האט געהערט פון עלטערע אידן איבער אידישקייט אין די קעטסקילס?

איך בין געווען מיטן רבי'ן וועז דער רבי איז געווען אין שעראן ספרינגס, מען קען זיך נישט פארשטעלן וויפיל אידן האבן דאן געוואוינט דארט. ליידער אלעס פריי, אבער אלע האבן געהעדט אין א היימישער אידיש און געוואוסט אלע מנהגים ביזן לעצטן דעטאל. אין רעטראספעקט צו ליבערטי איז זייער ירידה אין אידישקייט געווען עטליכע יאר פאראויס.

אבער די אידן זענען געקומען צום טיש פרייטאגס צונאכטס. איך האב געטראפן א טאטע מיט זיין זון ווי זיי קומען צוזאמען צום טיש ליידער מיט די קארס. דער טאטע פלעגט נאך שבת צופרי דאוונען און מאכן קידוש, אבער דער זון האט ליידער פון דאס אויך נישט געוואוסט.

זיי האבן מיר דערציילט אז זיי קומען פון חסידישע שטיבער. זיי האבן אויסגעזען אזויווי זיי האבן ליידער אויסגעזען. דער זון האט מיר דערציילט: "מיין טאטע איז געווען א קאלישיצער חסיד אינדערהיים, און דעמאלטס ווער עס האט געוואלט זיין פרומער איז געגאנגען קיין קאלישיץ."

דער מונקאטשער רב זצ"ל האט אמאל געזאגט פייערדיגע דיבורים אום הושענה רבה, וואס האט זייער גוט אראפגעלייגט די מצב אין אמעריקע בכלל און ווארפט א שיין אויף דעם דורכגאנג וואס די אידן וואס האבן זיך געצויגן קיין ליבערטי זענען אדורך. אט איז לשון קדשו: "קוק אן, די אידן אין אמעריקע קענען נישט היטן שבת. אויב מען ארבעט נישט אום שבת קודש, האט מען דיר שוין זונטאג אינדערפרי ארויסגעווארפן פון די דירה. די אידן אין אמעריקע גייען דרוך נסיונות ווי קיינמאל בעפאר".

אויב איך מעג ענק בעטן אריינצולייגן אין אייער באשרייבונג, די אידן וואס האבן געוואוינט דא זענען נישט געווען שלעכט. בכלל נישט. פארקערט, די אידן וואס האבן אהערגעמופט זענען געווען די טייערסטע וואס זענען נאר געווען אין אמעריקע. זיי זענען געווען גרייט אלעס אויפצוגעבן אבי צו קענען היטן תורה ומצות.

ליידער איז נישט געבליבן מער ווי צו ווייטאגן אויפן חורבן אז זיי האבן נישט אויפגעשטעלט קיין מוסודת פאר די קינדער.

יישר כח פאר אייער צייט, דער אייבערשטער זאל האלפן אז מיר זאלן זוכה זיין אויפצוציען און מחנך זיין אונזערע דורות אזוי ווי עס דארף צו זיין.

דער ליבערטי טעות וואס איז פארגעקומען בעפאר אונזערע צייטן זאלן זיך אפשטעלן מיט אונזערע הערליכע מוסדות וואס דער ראש ישיבה שליט"א האט אויפגעשטעלט. אמן.

אינטערעסאנטע שטיקער ליבערטי היסטאריע

דער באזוך פון רוזעוועלט

אט איז א צייטונגס אויסשניט פון יענע יארן וואס מיר האבן איבערגעטיישט אין אידיש.

אום אקטאבער 23, 1914, האט דער דעמאלט'דיגע געווענזענער פרעזידענט טעדי רוזעוועלט אויפגעטרעטן פאר טויזנטער מענטשן ביי א פארזאמלונג אין ליבערטי וואס געפונט זיך אין סאליוואן קאונטי אינעם קעטסקילס ראיאן אין ניו יארק סטעיט.

דאס איז געווען בלויז צוויי יאר נאכדעם וואס רוזעוועלט איז געווען דער ציל פון אן אטענטאט-פרואוו (טראמפ איז נישט געווען דער ערשטער...) בשעת ער האט קאמפיינט פאר פרעזידענט אין מילוואקי. אזוי אויך איז עס געווען נאך עטליכע חדשים פון קאמפיינען פאר פארשידענע קאנדידאטן בעפאר די מידטורמס. טראץ די אלע שווערigkייטן, איז ער ארומגעפארן איבער ניו יארק סטעיט צו קאמפיינען פאר פרעדריק דעוועלפארט, דער קאנדידאט פון די "פראגרעסיווע פארטיי" פאר גאווערנאר פון ניו יארק.

די לאקאלע באאמטע האבן ערווארטעט אז דער פרעזידענט מיט זיין גאנצע סוויטע וועלן אנקומען קיין ליבערטי פרייטאג אום 3:30 נאכמיטאג. מען האט אנגעגרייט אז דער פרעזידענט זאל קענען האלטן א רעדע פונעם באלקאן פונעם באקאנטן "ליבערטי הויז" האטעל אויף מעין סטריט, וואס איז באצירט געווארן מיט ריזיגע אמעריקאנער פענער.

למעשה איז דער פרעזידענט אנגעקומען היפש שפעט (איר זענט נישט דער ערשטער אין ליבערטי צו זיין שפעט...). אויפן באשטימטן צייט ווען דער רעדע האט זיך געזאלט אנהויבן, האט מען אויסגערופן אז דער רעדע וועט פארקומען שפעטער ווי געפלאנט.

אינעם וועכנטליכן אויסגאבע פון די 'ליבערטי רעדזשיסטער'. איז באריכטעט ווי פאלגענדז: ווען מר. רוזוועלט און מר. דעוועלפארט זענען אנגעקומען מיט זייער אויטא, זענען זיי אויפגענומען געווארן מיט גרויס ענטוזיאזם דורך די הונדערטער מענטשן וואס זענען געקומען זען צום ערשטן מאל א מענטש וואס פארנעמט דעם העכסטן אמט וואס דאס אמעריקאנער פאלק קען נאר שענקען פאר איינעם.

די 'רעדזשיסטער' האט געשאצט אז איבער 2,500 מענטשן האבן זיך באטייליגט ביים גרויסן רעדע אין ליבערטי.

בקיצור, א גוי איז געווען אין ליבערטי, ער איז געקומען און געגאנגען און גערעדט אינצווישן. וועגן ער איז געווען פרעזידענט אביסל פארדעם איז עס געווארן באשריבן אין א לאקאלע צייטונג...

מאך נאר זיכער אז פון דיר זאל בלייבן א הערליכע באשרייבונג אויבן אין הימל פון אסאך גוטע מעשים פון יעדן איינציגן טאג אין דיין לעבן.

דער גרויסער פייער פון 1913

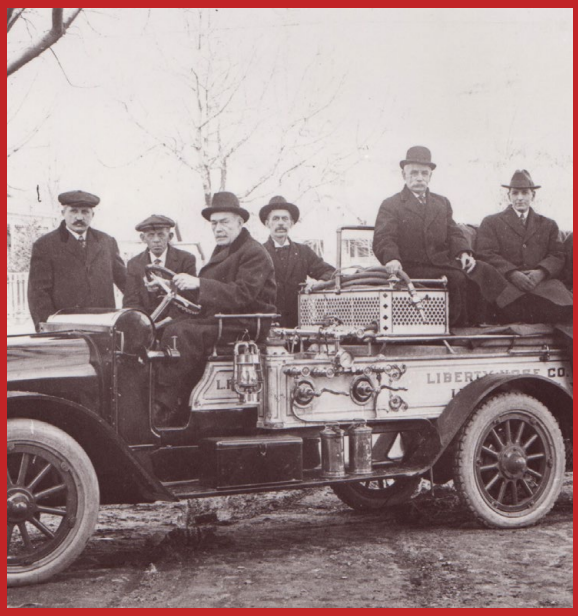

אין די היסטאריע ביכער פון ליבערטי טרעפן מיר א געשיכטע איבער א שרעקליכער פייער וואס האט פארברענט א ריזיגן טייל פון מעין סטריט, אט ליינט א דעטאלירטע באריכט איבער יענעם ביטערן טאג:

דער שרעקליכע שריפה וואס האט פאסירט אין יאר 1913 אין ליבערטי, ניו יארק, ווערט געדענקט אין די היסטאריע ביכער אלס איינע פון די מערסט דראמאטישע געשעענישן וואס די קעטסקילס ראיאן האט ווען אמאל מיטגעמאכט. עס איז געווען א נאכט וואס האט אויף אייביג געטוישט דעם אויסזען פון דעם שטעטל'ס ביזנעס דיסטריקט.

עס האט זיך אנגעהויבן פרייטאג נאכמיטאג אום יוני דער דרייצענטער 1913. אסרו חג שבועות קורץ נאך פיר אזייגער נאכמיטאג, האבן זיך הויך צופיפן די פייער אלארמס פון גאנץ ליבערטי, אנווייזענדיג פאר די פייערלשער זיך צו יאגן צום סטאנציע.

אויפן וועג האבן שוין אלע געקענט זען די העלישע פלאמען וואס קומען ארויס פון עטליכע געשעפטן אויף מעין סטריט, כאטש מען האט קיינמאל נישט פעסטגעשטעלט אפיציעל וואס עס האט פאראורזאכט די שרעקליכע פייער, גלייבט מען אבער אז עס האט זיך אנגעהויבן אויף א פארם וואס האט זיך געפונען אונטער די "רוסא און לאנקאשייער" גראסערי סטאר.

עס איז באקאנט אז קורץ בעפאר מ'האט באמערקט די פלאמען, האט א מאן מיט'ן נאמען טאמעס וואשינגטאן געליפערט היי צום פארם, אבער עס איז נישט קלאר צי די דעליוווערי האט געהאט סיי וועלכע שייכות מיט'ן אויסברוך פונעם פייער.

יענעם נאכמיטאג האט די שריפה חרוב גענאכט דעם גאנצן צענטער פון שטאט, אריינגערעכנט די ליבערטי מוזיק האל, א דעפארטמענט סטאר, די קירכע, דער פארמאסי, א סטאנציאנערי סטאר, א קענדי סטאר, רוסא ענד לענקעשער'ס גראסערי, און די שערוואוד שטאלן

רוב פון די פלעצער האבן פארלוירן אלעס וואס איז געווען אינעווייניג. נאך פילע אנדערע געביידעס זענען געשעדיגט געווארן אויף פארשידענע שטאפלען דורכאויס די שריפה, און פאר א שטיק צייט האט עס אויסגעזען ווי דאס גאנצע שטאט געפינט זיך אין א באלדיגע סכנה.

די פייערלעשער אין ליבערטי האבן שנעל איינגעזען אז זיי זענען מאכטלאז קעגן די שרעקליכע פלאמען וואס האבן געבושעוועט מיט א ווילדקייט. וועו דער פייער האט ארומגעכאפט די ריזיגע -112פוס-לאנגע "רוסא ענד לאנקאשיר" גראסערי און פרוכט געשעפט, האט מען ארויסגעשיקט מיט א טעלעגראף דרינגענדע רופן פאר הילף צו אלע ארומיגע שטעט.

עס האט נישט לאנג געדויערט און די "ליווינגסטאן מענאר פייער דעפארטמענט" איז אנגעקומען מיט א ספעציעלן "O & W" באן, און גלייך נאך זיי איז אנגעקומען די פייער דעפארטמענטס פון מאנטיסעלאו, דזשעפערסאנוויל, און לעיק האנטינגטאן.

נאך איבער 200 פייערלעשער פון מידעלטאון זענען געווען אויפן וועג מיט א באן, אבער מ'האט זיי אפגעשטעלט אינמיטן וועג, נאכדעם וואס די ליבערטי באאמטע האבן באשלאסן אז זיי וועלן סייוווי אנקומען צו שפעט צו קענען עפעס העלפן.

גלייך נאך די שריפה האבן זיך פארשפרייט שמועות אז כאטש איין מענטש איז אומגעקומען רח"ל, אבער שפעטער האט זיך ארויסגעשטעלט אז די באריכטן זענען געווען פאלש. עס זענען טאקע געווען פארוואונדעטע, און אן קיין שום ספק וואלט די צאל פון קרבנות געווען פיל העכער וועו נישט די העלדישע פייערלעשער, וועלכע האבן עטליכע מאל ריזיקירט זייער לעבן צו ראטעווען די וואס זענען געווען געפאנגען אויף די אויבערשטע שטאקן פון די געביידעס.

באזירט אויף שאצונגען, אז די שאדנס באטרעפן צווישן $250,000 און $500,000, האבן די סוחרים אנגעוויזן אז זייערע אלע אינשורענס פאליסיס אינאיינעם וועלן נישט דעקן מער ווי בערך $75,000. פונדעסטווייניגן האבן זיי אלע צוגעזאגט

צוריק אויפצובויען זייערע געשעפטן גאר שנעל, און רוב האבן דאס טאקע דורכגעפירט.

א שטיקל אומבאקוועמע און מיסטעריעזע נאכווייען פונעם גרויסן ליבערטי פייער פון יאר 1913 איז היינט צוטאגס כמעט פארגעסן געווארן. בלויז דריי טעג שפעטער האט א שרעקליכע שריפה חרוב געמאכט דעם גרעסטן טייל פונעם ביזנעס געגנט אינעם שכינות'דיגן "פערנדעיל", וואו קאנטור'ס פארמעסי, הירש'ס גראסערי, קאטזמער'ס קענדי סטאר, סטייגערט'ס באטלינג וואורקס, און נאך אכט לאקאלע ביזנעסער זענען אינגאנצן פארניכטעט געווארן. כאטש עס האט אויסגעזען ווי אן אומגלויבליכער צופאל, האט מען קיינמאל נישט פעסטגעשטעלט קיין שום קשר צווישן די צוויי שריפות.

היינט צוטאגס פארשטייט זיך זעט מען שוין נישט קיין זכר פון יענעם פייער, ווייל מען האט אלעס צוריק געבויטע פונדאסניי, מען האט זיך נישט געפוילט און געבליבן זיצן מיט יואש, נאר מען האט זיך תיכף געמומען צו די עבודה און צוריקגעשטעלט דעם פלאץ נאך בעסער און שטערקער ווי פארדעם. זע דו אויך נישט צו בלייבן ליגן צובראכן און צוקלאפט נאך א דורכפאל, נאר הייב דיך אויף און ווער נאר שטערקער און בעסער ווי פארדעם.

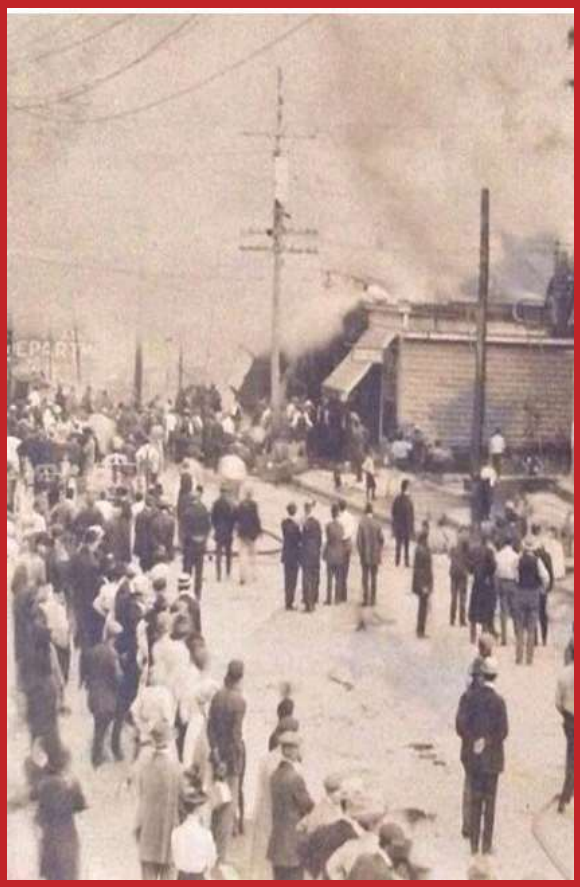

דער אידישער סענאטאריאם

אין די יארן בעפאר עס איז געווען אנטיביאטיק, איז נישט געווען קיין מיטל צו היילן שווערע קרענק. ווען עס האט ליידער איינעם באטראפן טורבעקלאסיס, אדער אנדערע אטעמען קרענק, איז די איינציגסטער עצה געווען צו גיין אין ספעציעלע ערטער זיך אפרוען און צוריק אויפבויען די שטארקייט פון די לונגען.

אין ליבערטי איז פאר א לאנגע צייט געווען א צענטער פאר אט די סארט היילונגס פלעצער.

דער ערשטער סאנאטאריום איז געגרינדעט געווארן אין יוני 1896 דורך ד"ר אלפרעד לעבעוס לומיס. וואס ער אַליין האט געליטן פון טורבעקלאסיס, וואס איז יענע צייטן געווען א טויטליכע קראנקייט אן קיין היילונג.

ד"ר לומיס האט באמערקט אז די פרישע טרוקענע לופט אין די הויכע בערג פון ליבערטי העלפט אים פילן בעסער. ער האט געגלויבט אז פרישע לופט, רוה, און גוטע עסן זענען די איינציגע רפואות פאר טורבעקלאסיס. כאטש ער איז געשטארבן א יאר פארן עפענונג פונעם סענאטאריאם, האט זיין טאכטער אינאיינעם מיט פילאנטראפן דורכגעפירט זיין חלום.

לשמו ולזכרו הייסט דער גאנצער געגנט לומיס, א טייל פון די גאסן ארום האבן אויך באקומען דעם נאמען.

ליבערטי איז אויסגעקליבן געווארן צוליב איר הויכקייט. די לופט איז געווען ריין פון שטויב און פייכטקייט, דאס האט געגעבן ליבערטי דעם נאמען אלס א היילונג רעזארט און צוגאב צו איר נאמען סתם אלס א באקאנטער רעזארט ארט. טויזנטער מענטשן האבן אנגעהויבן שטראמען אהער נאר כדי צו אטעמען די לופט.

אנשטאט איין גרויסע שפיטאל געביידע, איז לומיס געווען געבויט אלס א קאמפלעקס פון פילע קליינע, שיינע הייזער. דאס האט געגעבן פאר די פאציענטן א געפיל פון א היים אנשטאט א שפיטאל.

חוץ די פולע קלענערע הייזער איז געווען דער הויפט געזונטהייט געביידע. עס זענען אויך געווען בנינים פאר די דאקטוירים און שטאב זיך אויפצוהאלטן.

דער סענאטאריאם האט אויך פארמאגט ספעציעלע פליגלען פאר רייכע פאציענטן וואס האבן באצאלט געלט פאר בעסערע באהאנדלונג. אויך זענען געווען ביליגערע צימערן וואס זענען באצאלט געווארן דורך טשעריטי ארגעניזאציעס פאר ארעמע וואס האבן זיך נישט געקענט ערלויבן די געפעפערטע פרייזן וואס דער סענאטאריאם האט געפאדערט.

דער היילונג האט געארבעט ווי פאלגענד: פאציענטן פלעגן ליגן שעות לאנג אינדרויסן אויף ספעציעלע לומיס בענקלעך אפילו ווינטער אין די קעלט, איינגעוויקלט אין שווערע דעקעס, כדי צו אטעמען די פרישע בארג לופט. מען פלעגט אויך סערווירן עסן ווי מילך און פרישע אייער, וואס דארף צו שטארקן דעם קערפער.

פארשטייט זיך אז מען קען נישט זיצן ליידיג אגאנצן טאג, איז אויך געווען צוגעשטעלט מוזיק מיט ביכער און פארשידענע קלענערע שפילעריייען צו שפילן בשעתן זיצן אינדרויסן אויף די לופט.

ליבערטי האט אויך פארמאגט א אידישע סענאטאריאם.

אזויווי רוב פון די טויזנטער אידישע אימיגראנטן פון די לאזער איסט סייד האבן געליטן פון טורבעקלאסיס צוליב די ענגע טענעמענט הייזער. איז נאך עטליכע יאר אנטשטאנען א געברויך פאר א אידישע סענאטריאם.

אידישע דאקטוירים האבן געעפנט א לאקאציע אין ליבערטי, מען האט דאס א נאמען געגעבן דער "ווארקמענ'ס סירקל" (דאס איז דער פלאץ וואו עס איז היינט דא די אפיסעס פון סוליוון קאונטי). עס איז געווען אויף א שטח גרויס הונדערטער אקער לאנד, דערנעבן פונעם לומיס סענאטאריאם.

דער הויפט שפראך אינעם סענאטאריאם איז געווען אידיש, אלע פאציענטן און דאקטוירים האבן געשמועסט און פארברענגט אין מאמע לשון. די ביכער און מוזיק איז אלעס געווען אין אידיש. דער ריזיגער ביבליאטעק וואס איז געווען א צענטער פונקט אינעם רעזארט איז געווען א שם דבר אין די גאנצע קעטסקילס רעזארט.

מאנכע זאגן אז דער גאנצער אינדוסטריע פון האטעלן אין דער ליבערטי געגנט, איז געקומען אלס רעזולטאט פון פאמיליע וואס זענען געקומען באזוכן זייערע נאנטע בשעת זיי ערהוילן זיך אין די סענאטאריאמ'ס.

אין 1954 למספרם, מיטן אויסטרעף פון מעדעצין צו היילן אלע סארטן קרענק, איז פארלוירן געווארן דער נויט פאר דער סענאטאריאם. נאך 44 יאר וואס דער אידישער סענאטאריאם האט אפערירט איז דאס פלאץ פארמאכט געווארן.

בילדער פון ליבערטי אמאל און היינט

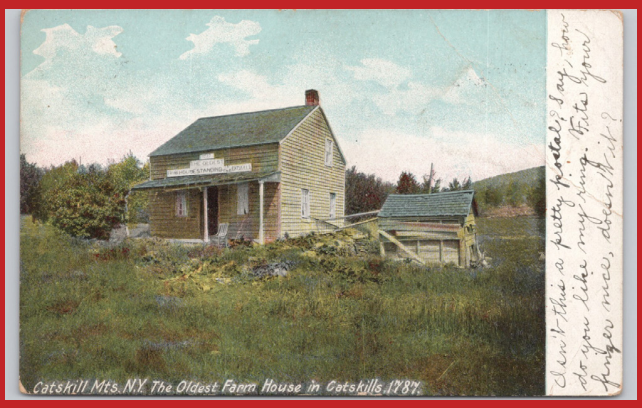

לויט די געשריבענע ווערטער אויפן בילד איז אט דער ביידל, א טייל פון דער ערשטן פארם אין די קעטסיקלס. נעמענדיג אין באטראכט אז די קעטסקילס איז נישט אויסגעשטעלט צו פלאנצן, ווי געשריבן אין די ארטיקלן ביז אהער, זענען די פארמס צוביסלעך געווארן פוסט און פארלאזט.

דער אלטער פאסט אפיס פון ליבערטי, לויט די בילדער איז דאס נישט אויפן פלאץ ווי דער פאסט אפיס איז היינט פלאצירט. דאס איז אויף מעין סטריט קעגן איבער 6 נארט מעין סטריט.

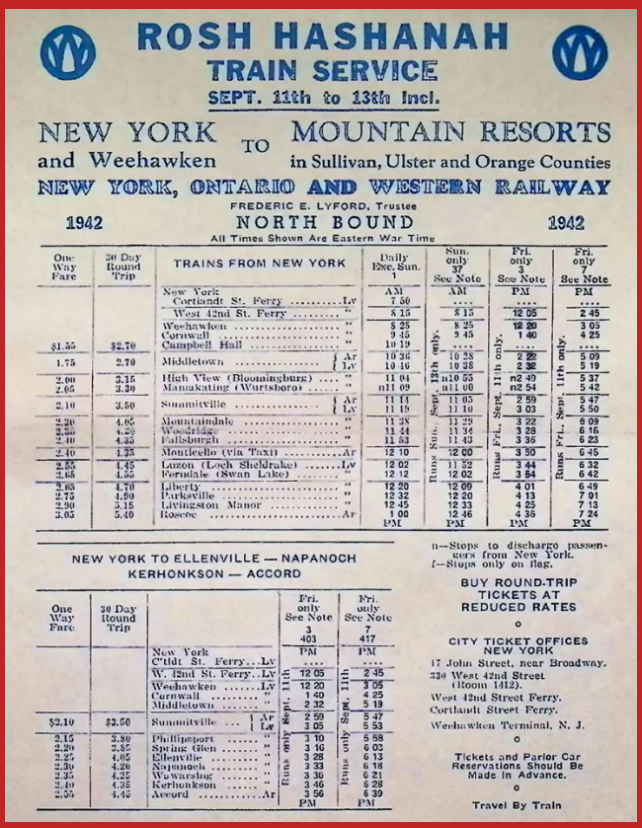

ROSH HASHANAH
TRAIN SERVICE
SEPT. 11th to 13th Incl.

NEW YORK and Weehawken TO MOUNTAIN RESORTS in Sullivan, Ulster and Orange Counties

NEW YORK, ONTARIO AND WESTERN RAILWAY

FREDERIC E. LYFORD, Trustee

1942 NORTH BOUND 1942

All Times Shown Are Eastern War Time

One Way Fare	30 Day Round Trip	TRAINS FROM NEW YORK	Daily Exc. Sun. 1	Sun. only 2 See Note	Fri. only 3 See Note	Fri. only 7 See Note
		New York Cortlandt St. Ferry Lv	AM 7 50	....	....	....
		West 42nd St. Ferry ..... "	8 15	8 15	12 05	2 45
		Weehawken ..... "	8 25	8 25	12 20	3 05
		Cornwall ..... "	9 45	9 45	1 40	4 25
$1.55	$2.70	Campbell Hall ..... "	10 19	....	....	....
1.75	2.70	Middletown ..... { Ar / Lv	10 36 / 10 46	10 28 / 10 38	2 22 / 2 32	5 09 / 5 19
2.00	3.15	High View (Bloomingburg) ..... "	11 04	n10 55	n2 49	5 37
2.05	3.20	Manakating (Wurtsboro) ..... "	n11 09	n11 00	n2 54	5 42
2.10	3.50	Summitville ..... { Ar / Lv	11 14 / 11 19	11 05 / 11 10	2 59 / 3 03	5 47 / 5 50
2.20	4.05	Mountaindale ..... "	11 28	11 20	3 22	6 09
2.30	4.20	Woodridge ..... "	11 44	11 36	3 28	6 15
2.40	4.35	Fallsburgh ..... "	11 53	11 43	3 36	6 23
2.40	4.35	Monticello (via Taxi) ..... Ar	12 10	12 00	3 50	6 45
2.55	4.45	Luzon (Loch Sheldrake) Lv	12 02	11 52	3 44	6 32
2.65	4.50	Pernidale (Swan Lake) ..... "	12 12	12 02	3 54	6 42
2.65	4.70	Liberty ..... "	12 20	12 09	4 01	6 49
2.75	4.90	Parksville ..... "	12 32	12 20	4 13	7 01
2.90	5.15	Livingston Manor ..... "	12 45	12 33	4 25	7 13
3.05	5.40	Roscoe ..... Ar	1 00 PM	12 46 PM	4 36 PM	7 24 PM

Runs Sun. only. Runs Fri., Sept. 11th only. Runs Fri., Sept. 11th only.

n—Stops to discharge passengers from New York.
f—Stops only on flag.

BUY ROUND-TRIP TICKETS AT REDUCED RATES

CITY TICKET OFFICES NEW YORK

17 John Street, near Broadway.
239 West 42nd Street (Room 1412).
West 42nd Street Ferry.
Cortlandt Street Ferry.
Weehawken Terminal, N. J.

Tickets and Parlor Car Reservations Should Be Made in Advance.

Travel By Train

NEW YORK TO ELLENVILLE — NAPANOCH
KERHONKSON — ACCORD

One Way Fare	30 Day Round Trip		Fri. only See Note 3 403	Fri. only See Note 7 417
		New York Cortlandt St. Ferry ... Lv	PM	PM ....
		W. 42nd St. Ferry ... Lv	12 05	2 45
		Weehawken ..... "	12 20	3 05
		Cornwall ..... "	1 40	4 25
		Middletown ..... "	2 32	5 19
$2.10	$3.50	Summitville ... { Ar / Lv	2 59 / 3 05	5 47 / 5 53
2.15	3.30	Phillipsport ..... "	3 10	5 58
2.20	3.35	Spring Glen ..... "	3 16	6 03
2.25	4.05	Ellenville ..... "	3 28	6 13
2.30	4.20	Napanoch ..... "	3 33	6 18
2.35	4.25	Wawarsing ..... "	3 36	6 21
2.40	4.35	Kerhonkson ..... "	3 46	6 28
2.55	4.45	Accord ..... Ar	3 56 PM	6 39 PM

Runs only Sept. 11th. Runs only Sept. 11th.

אויפן בילד זען מיר דער "ראש השנה סקעדואל" פארן באן. אויפן פלאקאט קען מען זען אז דער באן פארט ארויס פון ניו יארק סיטי פרי פארטאגס, און קומט אן קיין ליבערטי אין סאמע ראש השנה כחצות היום. אזוי אויך די באן אין דער פארקערטער ריכטונג צוריק קיין ניו יארק סיטי.

מעין סטריט קארנער סאוט מעין סטריט. די ערשטע בילד איז פון די ערשטע יארן וואס ליבערטי איז אפיציעל געווען א אייגענע שטאט, טיף אינמיטן ווינטער. דער רעכטס ארויף אויפן בארג איז געווען אמאל א ביזנעס דיסטריקט גארנישט ווייניגער ווי די היינטיגע מעין סטריט. דער לעצטער בילד איז דער זעלבער פלאץ היינט.

דער בילד רופט ארויס בייז-וואונדער, די אידן האבן טאקע נישט געוואוסט אז ראש השנה טאר מען נישט פארן מיט א באן, אז זיי האבן געשריבן אין גרויס אז דער סקעדואל איז פאר ראש השנה?

בילדער פון ליבערטי אמאל און היינט

דער איקאנישער טאוול "שומר שבת", וואס האט אמאל באצירט אסאך געשעפטן אויף מעין סטריט, ליגט היינט פארשעמט אין פארנט פון ברוס גאראדזש.

א בילד פון ליבערטי געכאפט פון איינע פון די בערג ארום דער ווילעדזש. אין יענע יארן איז אזא בילד א זעלטענהייט, צוליב וואס די שוואכע קאמערע טעכנעלאגיע האט נישט ערלויבט צו כאפן קלארע בילדער אויף א רעגלמעסיגע פארנעם. לויטן בילד האט געדארפט זיין יענעם טאג גאר א שטארקע זון, וואס האט ערמעגליכט דעם הערליכן בילד.

קלאסישער בילד פון מעין סטריט ליבערטי. דער צווייטער בילד איז פון אקוראט דער זעלבער ארט היינט. מערקט אן ווי מיט יארן שפעטער שטייען נאך אסאך פון די זעלבע בנינים אין באנוץ.

דער צענטער פונקט פונעם אמאליגן שטעטל, דער באן סטאנציע. דער סטאנציע איז געווען אונטער די אייגענטומערשאפט פון o&w. דער גאס ווי די שינעס זענען געלאפן הייסט היינט סטעיט סטריט, און איז אויסגעפלאסטערט מיט פעך אן קיין שום זכר צום אמאל.

פאראלעל צו דעם איז דא א גאס וואס הייסט היינט Railroed street וואס איז געווען דער אריינגאנג צום גרויסן טערמינאל.

בילדער פון ליבערטי אמאל און היינט

דער אלטער מיל אויף מעין סטריט, דא פלעגט מען מאלן ווייץ נוצנדיג דעם וואסער שטראם צו דרייען דעם מילעכל.

מאנכע זאגן אז דאס איז דער ארט ווי דער מיל איז געשטאנען. אנגעבענדיג דערביי אז דאס איז די סיבה פארוואס דער פלאץ הייסט מיל סטריט.

אויפן בילד זעען מיר אויפגעשריבן אז דער בריק איז אין הורליוויל, מאנכע זאגן אז דאס איז גאר דער בריק אויף דענמען.

בילדער פון מעין סטריט אין פארשידענע יארן. לויט די בנינים קען מען זען בערך די צייט.

דער ברידזש אויף מאנגאפ, א לינקס אראפ פון האשקי.

ניסן

מו"ה לוי יצחק
סאפיד הי"ו

מו"ה יואל
אפפענהיים הי"ו

הדוגה
בעילום שמו

אייר

מו"ה יעקב שאול
פיש הי"ו

מו"ה אברהם אלידו
זעלקאוויטש הי"ו

מו"ה מנשה
איצקאוויטש הי"ו

סיון

מו"ה נחום
ברילל הי"ו

מו"ה אליעזר
שמן הי"ו

מו"ה אברהם יצ
אייזנער הי"ו

אב

מו"ה שמשון צבי
טייטלבוים הי"ו

מו"ה יהודה אריה
לייב ליברמן הי"ו

מו"ה משה יחיאל
פעלדמאן הי"ו

אלול

מו"ה שלמה
לאנדא הי"ו

מו"ה משולם
פינטער הי"ו

מו"ה אלידו
קנאלל הי"ו

תשרי

מו"ה יואל
מענדלאוויטש הי"ו

מו"ה יואל
טייטלבוים הי"ו

מו"ה דוד
טשינגל הי"ו

כסלו

מו"ה אהרן שלמה
שוואַרטז הי"ו

מו"ה אברהם
פרידריך הי"ו

מו"ה יעקב שלום
ראטענבערג הי"ו

טבת

מו"ה ליבי
אפפעל הי"ו

מו"ה ישראל דוד
העסקעל הי"ו

מו"ה גדלי
אפפעל הי"ו

שבט

מו"ה שמעון
גאנצפריעד הי"

מו"ה שמעון
איינהארן הי"ו

מו"ה יודא אריד
ראטה הי"ו

יעמדו על הברכה
אברכים הנדיבים

מו"ה אברהם שבתי מזרחי הי"ו

מו"ה מרדכי הערצאג הי"ו

פארן מנדב זיין

מוסדות היכל הקודש ברסלב בארה"ב

רענט קאמפיין

פרנס השנה

די פכות פון ארויסהעלפן דעם הייליגן רבי'ס מוסדות פאל אייך ביישטיין צו האבן בני ברוכי, פרנסה בשפע, שעפונטע לאנטע יארן, מיט פול סייעתא דשמיא.

תמוס

מו"ה מרדכי היימליך הי"ו

מו"ה שלמה יאקאבאוויטש הי"ו

מו"ה יצחק אהרן וויינבערג הי"ו

חשון

מו"ה מנחם שטיינבערג הי"ו

מו"ה יצחק אייזיק ראטה הי"ו

הרוצה בעילום שמו

אדר

מו"ה אברהם יהושע וועבערמאן הי"ו

הרוצה בעילום שמו

מו"ה ישראל מנחם ראזענבערג הי"ו

עפילאג

שוין, מיר שטייען דא ביים סוף פונעם פראיעקט, צענדליגער שעות פון פארש ארבעט און שרייבעריי איז אריינגעגאנגען אין די ארטיקלן וואס איר האט נארוואס געליינט.

אבער מיר זענען געבליבן מיט א שאלה.

מיר האבן אנגעהויבן מיט עטליכע שאלות וואס האט אונז געפלאגט איבער דאס אידישער לעבן אין ליבערטי אמאל.

די שאלות זענען געשריבן געווארן אינעם אריינפיר.

דער פאפיר איז צו ארעם און די טינט איז צו ווייניג אראפ צו שרייבן די געפילן, שטייענדיג נאך דעם גרויסן פראיעקט וואס האט אונז אפגעקאסט פיל כח, מח און צייט. די שווערי‌גקייטן פון די פינגערס צו קלאפן אויפן קיבאורד אזוינע ווערטער, וואס פאראייביגן דעם מצבה פונעם אמאליגן ליבערטי.

פארבליבן פון דעמאלטס איז דער בית החיים אויף הייסאנא. (וואס דער רעדאקטער האט באזוכט דארט און פארברענגט דארט א לענגערע צייט בעפארן שרייבן דעם פראיעקט) דער בנין אויף טשעסטנאט וואס ווערט היינט באנוצט אלס חדר און מיידל שולע. אפאר אלטע אידן וואס געדענקן דעם אמאל. און א פארלאזטע גראסינגער רעזארט וואס קוקט ארויס טרויעריג אויף יעדן אויטא וואס פארט איר אריבער.

מיר זענען איבערגעבליבן מיט איין שאלה צום ליבערטי פון היינט.

וועלן מיר איבערמאכן די זעלבע טעותים ווי זיי, נישט צו וואס וועט זיין מיט די קינדער?

פיין, מוסדות איז דא. אקעי האסט אונז געכאפט.

אבער ווי זענען די קינדער?

זענען די קינדער טאקע אונזער גאנצע פאקוס?

ווי זענען מיר ווען מען דארף אהיים גיין פון ארבעט צו פון כולל, די קינדער?

שבת פארהערן מיר טאקע די קינדער?

ווען מען טרעפט דער מלמד פון די קינדער, געדענקן מיר אפילו פון אונזערע קינדער?

דער מעסעדזש פונעם פראיעקט איז מאסיוו!

ווער זענען זיי געווען? וואוילע ערליכע פיינע היימישע אידישע קינדער!

וואס האבן זיי געוואלט? זיין ערליך און דינען דעם אייבערשטן!

און? זיי האבן נישט געהאט די צדיקים וואס זאלן זיי זאגן אז מחנך זיין די קינדער קומט בעפאר אלעס.

מיר זענען נישט קיין דעה זאגער, און אויך נישט קיין פאדקעסטערס...

אבער נאכן ענדיגן דעם גאנצן פראיעקט, זענען מיר געקומען צום מסקנא אז אויב האבן מיר ביז יעצט 'געגלייבט' אז ווען דער ראש ישיבה האקט אריין אין קאפ "די קינדער די קינדער די קינדער". איז דאס וויכטיג פאר אונז צו הערן, און דא מיר זעען מיר דאס בחוש.

די אידן פון ליבערטי האבן נישט געהאט דער צדיק וואס זאל דאס זאגן איינמאל און נאכאמאל און נאכאמאל.

מיר האבן יא, וועלן מיר פארעכטן זייער טעות?

דאס איז וואס בלייבט איבער פאר יעדן פון אונז צו ענטפערן.

בברכת חג כשר ושמח

אברהם הערש וועמערמאן - שמואל אייכענשטיין

ז·מ·ן ח·י·ר·ו·ת·נ·ו·ן

יסודות לדורות | בניינים אן חובות

קרן ה
היכל
להדפסת והפצת ספרי רבינו ז'ל

פרנס השנה

מו"ה יצחק אייזיק ראטה הי"ו

מו"ה שלמה זלמן גלאנשטיין הי"ו

הרוצה בעילום שמו

מו"ה יקותיאל פעלדמאן הי"ו

הרוצה בעילום שמו

מו"ה זלמן לייב מייזעלס הי"ו

מו"ה מאיר וויזעל הי"ו

מו"ה יעקב האלפערן הי"ו

פרנס החודש

ניסן

לע"נ ר' צבי הירש בן ר' בנימין אייזיק ע"ה

לע"נ ר' יצחק בן ר' אברהם ע"ה

מו"ה יחזקאל זיגלער הי"ו

סיון

מו"ה ראובן בירנבוים הי"ו

מו"ה אפרים פעלדמאן הי"ו

מו"ה בניהו אונגאר הי"ו

אב

מו"ה יעקב שאול פיש הי"ו

מו"ה שלמה יאקאבאוויטש הי"ו

מו"ה אלי קנאלל הי"ו

אייר

לע"נ אברהם חיים אלטר בן ר' ידידיה ע"ה

מו"ה אשר לעווי הי"ו

מו"ה משה האמער הי"ו

תמוז

הרוצה בעילום שמו

מו"ה יהודה אריה ראטה הי"ו

אלול

מו"ה עלי מזרחי הי"ו

מו"ה לוי יצחק זאפיר הי"ו

מיר ווילן אויס
הכרת הטוב
הנכבד פאר

חודש

לע"נ ר' צ
בן ר' בנימין

לע"נ ר' יצחק ב

מו"ה יחזקאל

דער אייבער
העלפן אז אין
און פארשפ
הייליגן רבין'
דיר דער אי
ערפילן כל מ

*sruliHeskel

פרנס השנה

מו"ה דוד טשינגל הי"ו

מו"ה מרדכי היימליך הי"ו

מו"ה מרדכי לייב טירנויער הי"ו

מו"ה ישראל דוד העסקעל הי"ו

מו"ה אברהם שבתי מזרחי הי"ו

מו"ה אשר לעמיל זוסמאן הי"ו

מו"ה שלמה לאנדא הי"ו

פרנס החודש

ניסן

מו"ה שלמה בר"סק הי"ו

מו"ה אהרן וועבערמאן הי"ו

מו"ה חיים ישעי' דעפריס הי"ו

אייר

הרוצה בעילום שמו

מו"ה שאול חיים אינהארן הי"ו

סיון

מו"ה שלום יצחק מאסרי הי"ו

מו"ה יוסף הכהן פריעדמאן הי"ו

תמוז

מו"ה דוד מץ הי"ו

מו"ה יואל ראזענבערג הי"ו

אב

מו"ה יואל מארקאוויטש הי"ו

מו"ה משה עקשטיין הי"ו

אלול

מו"ה יואל אפענהיים הי"ו

הרוצה בעילום שמו

מו"ה אפרים אשר הלוי ענגליש הי"ו

...סדריקן אונזער
...פאר ידידינו
...ן מנדב זיין

...ט ניסן

...צבי הירש
...ן אייזיק ע"ה

...ן ר' אברהם ע"ה

...ל זיגלער הי"ו

...רשטער זאל
...זכות פון דרוקן
...פרייטן דעם
...ס ספרים זאל
...ליבערשטער
...משאלות לבך.

שלא שיין את לשונם

"נאך עטליכע שעה וועט זיך דער פליגער אויפהייבן, דערווייל קען איך נאך אריינכאפן צו לערנען אביסל" - רופט זיך אן הערשל צו זיין אשת חיל, וואַרטנדיג אין לופטפעלד. זיי קומען יעצט צוריק פון א שמחה, און זיי האבן געמאכט א סטאפ אין א ווייטע פארווארפענע מדינה, וואו עס וואוינען כמעט נישט קיין אידן.

זיצנדיג אין גרויסן לופטפעלד, וואו א מישמאש פון אלע סארטן מענטשן קומען און גייען, נאר אידן זעען זיי נישט פאר די אויגן, זיי האבן זיך ממש געפילט די איינציגסטע אויסדערוועלטע, גליקליכסטע צו געהערן צום דעם עם הנבחר. און דער שלא עשני גוי האט זיך געשפירט גוט אין די ביינער, עס איז געווען א גוטע פלאץ פאר התבודדות, עס האט זיך געשפירט ממש ווי א וואלד.

הערשל איז געווען גוט ערשפעט, טראץ זיין מידקייט האט זי נישט מצליח געווען צו פארמאכן אן אויג, די רעש און באלאגאן איז געווען צו שטארק. וועז פלוצלונג קומט צו לויפן צו זייער ריכטונג א פארשוין מיט א גלאנציגע קאפ, אייגנטליך איז ער א גוי. א סקרוך איז אריבער אין זיערע ביינער, ציטערנדיג וואס וויל ער??

אבער דער גוי זעט אויס צו זיין זייער פרייליך, עטוואס בעסעריש אנגעטון, עס האט אויסגעזען ווי ער האט ממש געווארט אויף די געלעגנהייט צו טרעפן היימישע אידן מיט א חסיד'ישע טראגע.

מיט איין אטעם האט ער געווארפן זיין פראגע איבעראשט: "וואס איז די שפראך פון די אידן 'לשון הקדוש', אדער 'אראמיש'?"

הערשל און זיין ווייב האבן אפגעאטעמט און זיך איבערגעבליקט פארוואונדערט, יעצט זענען זיי שוין עכט נייגעריג: "וואס איז די פראגע, און וואס דערפסטו עס אזוי דרינגענד וויסן?"

ערקלערט ער זיי, אז ער לערנט תנ"ך מיט א גוי'אישע חברותא להבדיל, און זיי האבן א וויכוח וואס איז די ריכטיגע שפראך פון די אידן, לשון הקודש אדער אראמיש, און דא האט ער א געלעגנהייט צו פרעגן דער פרומער איד אליין און הערן פון אים, און צוקומען צו א ענדגילטיגע ענטפער איינמאל פאר אלעמאל.

***

לאמיר טאקע אריינגיין טיפער און זען וואס איז טאקע די אמת'ע אידיש שפראך.

די הייליגע שפראך לשון הקדוש

דער אייבערשטער אליין האט באשאפן די הייליגע שפראך לשון הקודש, און מיט דעם האט ער באשאפן די וועלט, יעדע וואָרט האט דער אייבערשטער געזאגט לויט די מהות פון די זאך אליין, אנדערש ווי יעדע אנדערע שפראך, להבדיל האבן די פעלקער אליין אויסגעטראכט ווערטער אז וועלן מען זאגט אזוי וועט דאס מיינען אזוי וכו'.

די הילייגע שפראך לשון הקודש איז די שפראך פון די מלאכים, אדם מיט חוה האבן געדעדט לשה"ק, (כאטש דער מדרש תנחומא ברענגט אז אדם הראשון האט שוין געקענט די 70 שפראכן).

עס שטייט (בראשית י"א א'): ויהי כל הארץ שפה אחת - אלע מענטשן האבן גערעדט לשון הקודש ביז דור הפלגה, וועלן די מענטשן האבן זיך פארזינדיגט און געוואלט כביכול מלחמה האלטן מיטן אייבערשטן, האט זיי דער באשעפער צומישט און צוטיילט אויף 70 שפראכן.

היינטיגע צייטן ווייסן מיר נישט די ארגינעלע 70 שפראכן, היינט איז דא איבער 5,000 שפראכן, אבער עס ווערט איינגעטיילט לויט משפחות, די פארשער האבן אוועקגעשטעלט 45 הויפט משפחות. וואס פון דעם ווערט גענוצט פאר 75 פראצענט פון די וועלט, נישט מער ווי 24 הויפט שפראכן. וואס אלעס צוזאמען איז דאס בערך 100 שפראכן וואס מען ניצט אין רוב וועלט.

די איינציגסטע וואס האבן ממשיך געווען צו רעדן מיט די הייליגע שפראך לשון הקודש, זענען געווען די אידן. מיט אט דעם שפראך האט דער איד אכטונג געגעבן דעם שלא שינו (יוסף הצדיק האט אויך געקענט די 70 שפראכן) און דאס האבן אויך כלל ישראל גערעדט אין מדבר.

דער מדרש רבה ברענגט אז די תורה איז געגעבן געווארן אויף 70 שפראכן (שמות רבה כ"ח) קול אחד לז' קולות, והם נחלקו לשבעים לשון.

משה רבינו האט געשריבן א ספר תורה בלשון הקודש. אזוי אויך האבן די אידן גערעדט לשון הקודש ביזן חורבן בית ראשון, וואס דעמאלט זענען די אידישע קינדער פארטריבן געווארן אין גלות בבל, און זענען געווען צושפרייט 'ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים' (מגילת אסתר), און זענען ליידער געווארן אויסגעמישט צווישן די פעלקער, און יעדער אין זיין פלאץ האט אנגעהויבן צו רעדן די שפראך פון די גוים.

די גאנצע גלות בבל איז געווען 70 יאר, און דאך איז דער מצב פון אידישקייט געווארן זייער שוואך, ס'איז געווען אזעלכע וואס האבן נישט געהיטן שבת, שמיטה, און אפילו חתונה געהאט מיט גוים רח"ל. ס'איז געווען זייער ווייטאגליך צו זען.

וועלן עזרא הסופר איז ארויפגעקומען אין ארץ ישראל צוריקבויען דעם צווייטן בית המקדש, און געטראפן דעם אידישן פאלק אין אזא צושטאנד, אז ס'איז אפילו נישט געווען מיט וועמען צו גיין צום טיש.

דעמאלט האבן עזרא און נחמיה אוועקגעשטעלט די אנשי כנסת הגדולה 120 זקנים, און מעורר געווען די אידן צו תשובה.

כ"ד תשרי האבן זיי צאמגענומען די אידן, און זיי האבן געגעבן אפגעלאזט זייערע שלעכטע מעשים, און מקבל געווען אויף זיך די תורה פונדאסניי, מען האט עס גערופן ברית אמונה - זיי האבן געשוואורן צו זיין געטריי דעם באשעפער, און דעמאלט האט מען געשאכטן דעם יצר הרע פון עבודה זרה.

כתב אשורית

אין יענע צייט האט עזרא הסופר צוריקגעברענגט דאס הייליגע כתב אשורית.

"וואס איז די כתב, און וואס האט

שלא שינן את לשונם

מען געניצט פארדעם"?

שטייט (סנהדרין כ"א) בתחילה נתנה התורה לישראל בכתב העברי ולשון הקודש - די תורה איז געגעבן אויף די שפראך העברי, אויף די שפראך פון לשון הקדוש.

רש"י הקדוש פרעגט: פארוואס רופט מען עס כתב בעברי? ווייל דאס קומט פון 'עבר הנהר' (וואו אברהם אבינו איז אריבער דעם טייך פרס, פון חרן צו כנען. דעריבער האט ער באקומען דעם נאמען אברהם העברי).

און אט דעם כתב האט מען געגנוצט ביי כלל ישראל ביזן חורבן בית שני.

אבער די הייליגע ספר תורה וואס משה רבינו האט געשריבן איז געווען אויף כתב אשורית.

אשורית - מלשון 'אשורי' מיט דעם כתב זענען די אידן ארויפגעקומען פון אשור. אדער פון דעם לשון 'אשרי' - א שיינע כתב, אדער 'מאושר' - זייער א גלייכע שריפט.

די ספר תורה איז געווען באהאלטן אין בית המקדש און ס'איז נישט געווען באקאנט.

ווען די אידן האבן תשובה געטון האט עזרא הסופר צוריקגעברענגט די הייליגע כתב אשורית.

דאס איז למעשה די כתב וואס מען נוצט היינט, און ווען מען האט געדאווענט און געלערנט האט מען געערעדט לשון הקדוש.

אין יענע צייטן האבן די כותים, די שומרונים, זיך נישט געוואלט צוהערן צום צדיק עזרא הסופר. זיי האבן זיך געהאלטן פרומער און בעסער און קלוגער, און זיי האבן געניצט דער פריערדיגער כתב העברי, און געערעדט נאר אין די אראמישע שפראך, נישט אין "לשון הקודש".

אט אזוי קוקט מען אויס ווען מען וויל זיך נישט צוהערן צום צדיק!

אראמיש

די שפראך וואס מען האט דעמאלט געניצט צו רעדן צווישן אידן איז געווען אראמיש, זייער אנדערש פון די גוי'שע בבל'ישע שפראך. בערך אזוי ווי דער תרגום. דאס איז דעמאלט געווען די אידישע שפראך וואס מען האט דערמיט געערעדט צווישן כלל ישראל אין די גאנצע וועלט.

דא קען מען טאקע זען ווי אידישע קינדער פלעגן אייביג רעדן אן אנדערע שפראך פון די גוים, כדי נישט צו ווערן אויסגעמישט מיט זיי.

תלמוד בבלי ווי אויך ירושלמי איז געשריבן געווארן אין אראמיש, עס איז פארהאן פארשידענע שינוים, אבער עס איז נאכאלץ אראמיש. (אזא געדאנק ווי אמעריקאנער און ארץ ישראל'דיגע אידיש). די תפילות וואס די חכמים האבן דעמאלט פארפאסט, האבן זיי עס געמאכט אויף אראמיש כדי אז אלע זאלן עס פארשטיין, ווי צום ביישפיל כל חמירא, קדיש וכדומה.

דער כתב עברי האט מען שפעטער געניצט נאר אויף סתם זאכן און נישט פאר ספרי קודש, מען האט עס נאך געניצט אפילו אין די צייטן פון די חשמונאים.

למעשה איז נאך היינטיגע צייטן דא גוים אין קליינע דערפער אין סוריע, לבנון, עיראק, איראן און רוסלאנד, וואס רעדן נאך אראמיש.

יארן שפעטער ווען אידן זענען ווידער געגאנגען אין גלות, זענען זיי אנגעקומען צו די מזרח לענדער און אראבישע לענדער, ווי אויך אין די איראפישע לענדער, און אשכנזי'שע לענדער.

למעשה אין די געגענט פון ווארמייזא, צפון פראנקרייך. זענען נאך אידן געווען פון די צייטן פון עזרא הסופר, וואס זיי ווי אין נאך פארשידענע לענדער האבן די אידן נישט געוואלט קומען דעמאלט, ווען עזרא הסופר האט

צוריקגערופן קיין ארץ ישראל. עס ווערט געברענגט אין נאמען פון דעם סמ"ע אז דעריבער האבן זיי אין די שפעטערדיגע יארן זייער געליטן, זייער אסאך צרות.

ווי אזוי איז געווארן די אידישע שפראך?!

אשכנז

אין די צייטן פון די ראשונים און די בעלי התוספות, פאר איבער 900 יאר צוריק, איז דער מצב פון די אידן וואס זענען אנגעקומען אין דייטשלאנד, בייערן, צרפת, און די ארומיגע לענדער, ווידער שוואך געווארן, אידן האבן זיך אויסגעמישט ליידער מיט די גוים.

צדיקים האבן געזומען דעם שריט און מייסד געווען דעם אידישן שפראך.

אזוי האט זיך געשאפן די ערשטע יסודות פון די אידישע שפראך, מ'האט עס גערופן 'אשכנז'. רש"י הקדוש שרייבט שוין אין זיין פירוש - "לשון אשכנז".

אידיש

אידיש איז 80 פראצענט גרייזיג פון די דייטשע שפראך, די איבריגע איז אריינגעמישט פון אנדערע שפראך, אויך האבן זיי דאס געבויעט מיט פיל ווערטער פון לשון הקודש, ווי: אמת, חסד, סייעתא דשמיא, ברכה הצלחה וכו'. און אזוי איז דאס פארוואנדלט געווארן אין צוויי באזונדערע שפראכן. די גוי'אישע - ריין דויטש, און די אידישע - דזשארגאן דויטש.

די אידישע שפראך איז געשאפן געווארן פארן אייבערשטנ'ס וועגן, און עס האט טאקע מצליח געווען. וואו אימער עס זענען געווען אידן האט מען געערעדט אידיש און פאראיניגט די אידן, צו זיין אפגעזונדערט פון די גוים. מיט די יארן האט זיך עס אביסל געטוישט, לויט די געגנטער וואו מען האט געווואוינט.

די דייטשע שפראך ווערט צוטיילט אין צוויי: "האכדייטש" - וואס מען באנוצט זיך דערמיט צו שרייבן, און "פלאטדייטש" - אויף צו רעדן.

די אידישע שפראך איז גאנץ אנדערש פון דויטש, דא איז דא א חלק פון א בריוו וואס ר' מיכאל בער וויסמאנדל האט געשריבן אינמיטן די קריג, כדי צו ראטעוונען אידישע קינדער. דער בריוו איז געשריבן אויף ריין דויטש, דא קען מען זען דער שטארקער אונטערשייד צווישן אידיש און דויטשיש:

"אש איהרעם בריעף גייט נישט הערפאר און וועלשעם אמפאנג זי זעלבסט איבער די פערהאנדלאנגען צאר רעטאנג דער יאהרען 1944/45 שאן אנטערריכטעט זינד.

זאלטע אינען אן ארקאנדלישים מאטריאל ליגען.

זא קענטא מאן עטוואס דעראן דענקען.

איינען עלטערען סטאדענטן מיט דער זאכע צו בעאופטראגען אין אונסערע זאמלאנג בעפינדען זיש אם קא 80,000 דאקאמענטע - סעקבסט די מאגלישקעט העטע. מיש אן די נאכזאכע צו מארען, איינע מיטארבייטערין וואן מיר ווארדע זיש אויך - געגען ענטשפרעכענדע האנאריאנג בערייטפינדאן, אויסערהאלב דער דינסטזייט ענטשפרעכענדע נאכפארשונגען אנצושטעלן"...

די צדיקים פון די לעצטע פאר הונדערט יאר, ווי דער תוספות יום טוב, מהרש"ל, ט"ז, בעל הלבושים, ר' יעקב עמדין, דער שאגת אריה און ר' יונתן אייבשיץ, דער בעל שם טוב מיט זיינע תלמידים, דער ווילנער גאון, ווי אויך דער חתם סופר, פלעגן רעדן אידיש, ווי מען קען עס זען אין די ספרים און בריוון, ווי אויך דער היליגער רבי פלעגט רעדן תורה אויף אידיש.

אגב דער עלטסטער ספר וואס איז דא היינט לשון הקודש מיט אידיש, איז א מחזור פון ווארמייזא.

שלח שיח את לשונך

לאדינא

ווידעראום די חכמים אין די אראבישע לענדער ווי ספרד וכדומה, האבן דעמאלט צאמגעשטעלט די שפראך לאדינא, וואס איז זייער געראטן צו די אראבישע שפראך, אבער זייער אנדערש. (ענדליך צו דעם - די אידישע שפראך וואס איז פארדרייט פון דויטש). אפילו אין תימן איז פארדרייט א אידישע אראביש, כדי מען זאל זיין אפגעזונדערט פון די גוים.

א תימנ'ע פרוי דערציילט אז ביי זיי האבן די אראבער נשיט פארשטאנען די אראביש וואס זיי האבן געניצט.

מען קען זען אז די גדולים פון יענע צייט ווי דער רבינו בחיי, האבן געשריבן אויף די אידישע אראביש. אויך דער רמב"ם'ס פירוש אויף משניות איז אויף די אידישע אראביש, און נאך פיל ספרים.

יארן שפעטער האט ר' יהודה איבן תיבון איבערגעטייטשט די ספרים פון אראביש צו לשון הקודש. אינטערעסאנט צו אנמערקן אז די לאדינא שפראך איז כמעט אויסגעמעקט פון די וועלט.

הערנדיג פון א משפחה מיטגליד פון הרה"צ ר' בנציון אבא שאול וואס קומט פון בבל - עיראק, ער פלעגט רעדן די לאדינא שפראך און אנגעזאגט זיינע קינדער זיי זאלן חס וחלילה נישט רעדן די טריפה'נע שפראך עברית, עד היום רעדט מען נאך ביי זייער משפחה לאדינא.

***

ליידער האבן די ציונים גענומען דעם הייליגן לשון הקודש און פון דעם איבערגעדרייט צו א טמא'נע שפראך, כדי צו קענען כאפן תמימות'דיגע אידן און זיי אפ'שמד'ן רח"ל און אוועקנעמען אינגאנצן פון אייבערשטן, פון די וועלט און יענע וועלט. זאל דער באשעפער שוין רחמנות האבן און אלעמען צוריקברענגען צום אים און משיח זאל שוין קומען.

אבער דא בלייבט אונז איבער א שאלה:

וועלכע שפראך וועט מען רעדן ווען משיח וועט קומען???

דער נביא צפניה ענטפערט שוין אויף דעם (פרק ג' פסוק ט') 'כי אז ההפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה" - אלע וועלן אנפאנגען רעדן א קלארע שפראך פון דעם אייבערשטן.

דער מצודת דוד טייטשט אויף דעם אז אלע וועלן אנפאנגען צו רעדן לשון הקדוש און דאס וועט אריינברענגען א אחדות אין די אמונה, און אלע וועלן דינען דעם אייבערשטן.

מוהרא"ש זאגט אז ווען משיח וועט קומען וועט מען איין טאג הערן אין די נייעס ווי דער פרעזידענט רעדט פון אייבערשטן, און יעדער וועט רעדן צום אייבערשטן!!!

דער ראש ישיבה שליט"א זאגט: מ'קען רעדן וועלכע שפראך ס'איז, אבער עס וועט זיך וואס דו רעדסט, אויב רעדט מען זאכן וואס מען טאר נישט, דעמאלט אפילו מיט לשון הקודש וועט עס טמא רח"ל.

אויב אבער וועט מען רעדן צום אייבערשטן, נישט א חילוק מיט וועלכע מאמע לשון, וועט עס א **הייליגע שפראך** ס'וועט א **לשון הקודש**.

יעצט מיט די טייערע הקדמות פון רבי'ן קענען מיר נאכאמאל איבערגיין די ארטיקל פון אנפאנג, עס וועט זיך ליינע גאנץ אנדערש, ווען דער לשון הקודש האט אינגאנצן אן אנדערע באדייט.

און דעמאלט גיי זיי מסביר פאר א גוי וואס איז דאס די **אידישע שפראך = רעדן צום אייבערשטן!!!**

זאלן מיר שוין זוכה זיין צו די גאולה שלימה, ווען יעדער וועט דעמאלט רעדן די ריכטיגע לשון הקודש, וואס דאס איז רעדן צום אייבערשטן.

B"H

PESACH FUN AT FUN SPOT

ALL AGES. ALL SMILES. ALL FUN.

VR

SUNDAY - MONDAY
18-19 NISSAN • APRIL 5-6
12:00 PM - 7:00 PM

TUESDAY
13 NISSAN • MARCH 31
12:00 PM - 7:00 PM

TUESDAY
20 NISSAN • APRIL 7
12:00 PM - 4:00 PM

FRIDAY
23 NISSAN • APRIL 10
12:00 PM - 4:00 PM

ARCADES

KIDS' ZONE

1308 NY-52
LOCH SHELDRAKE
BRING THE WHOLE FAMILY!

CALL: 347 - 201 - 5FUN

FUNSPOT52

ווי נעמט מען דעם פסח אליין?

בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ – יוֹם ג' פַּרְשַׁת אַחֲרֵי א', י"א נִיסָן, שְׁנַת תשע"ט לִפְרָט קָטָן

לְכָבוֹד ... נֵרוֹ יָאִיר.

אִיךְ הָאב עֶרְהַאלְטֶן דַיין בְּרִיוו.

אַז עֶס אִיז דִיר זֵייעֶר בִּיטֶער אוּן דוּ זָעסְט נִישְׁט קַיין וֶועג אַרוֹיס וְכוּ', גַיי יֶעצְט כַּאפְּן אַ שְׁפַּאצִיר מִיטֶן אֵייבֶּערְשְׁטֶן אַלֵיינְס; זַיי זִיךְ מִתְבּוֹדֵד, שְׁמוּעֶס זִיךְ אוֹיס דַיין הַאֶרְץ צוּם אֵייבֶּערְשְׁטֶן, וָועט דִיר גְלַייךְ גְרִינְגֶער וֶועֶרֶן.

אִין דֶעם יֶעצְטִיגֶן סֶעזָאן וֶועֶן עֶס הֵייבְּן אָן וַואקְסֶן דִי גְרֶאז מִיט דִי בֵּייגֶער אִיז אַ גוּטֶע צֵייט צוּ גַיין שְׁפַּאצִירֶן אוּן זִיךְ אוֹיסְשְׁמוּעֶסֶן דָאס הַאֶרְץ מִיטְ'ן אֵייבֶּערְשְׁטֶן; וֶועֶן דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי הָאט נָאךְ גֶעווּאוֹינְט אִין שְׁטָאט זְלַאטְיפָּאלְיֶע אִיז עֶר אֲמָאל גֶעגַאנְגֶען שְׁפַּאצִירֶן מִיט זַיין טָאכְטֶער שָׂרָה, אַזוֹי שְׁפַּאצִירְנְדִיג הָאט דֶער רֶבִּי אִיר גֶעזָאגְט (שִׂיחוֹת הָרַ"ן, סִימָן קסג): "וֶועֶן דוּ וָואלְסְט וֶועֶן זוֹכֶה גֶעוֶוען צוּ הֶערֶן דָאס גֶעזַאנְג פּוּן דִי גְרֶאז, וִוי יֶעדָע גְרֶאז זִינְגְט אוּן לוֹיבְּט דָעם אֵייבֶּערְשְׁטֶן... וִוי גוּט אוּן וִוי אֵיינְגֶענֶעם אִיז צוּ הֶערֶן וִוי זַיי זִינְגֶען זֵייעֶרֶע לִידֶער, עֶס אִיז גוּט צוּ זַיין צְוויישֶן זַיי"; מִיר הֶערֶן נִישְׁט וִוי דִי גְרֶאז זִינְגֶען אָבֶּער מִיר שְׁפִּירֶן אַן אַנְדֶערֶע טַעַם וֶועֶן מִיר מַאכְן הִתְבּוֹדְדוּת צְוויישֶן זַיי, עֶס רֶעדְט זִיךְ מֶער צוּם אֵייבֶּערְשְׁטֶן.

זַיי זִיךְ נִישְׁט מְיַיאֵשׁ, מִיר הָאבֶּן אַ גְרוֹיסֶער בַּאשֶׁעפֶּער וָואס זָאלְגְט אוּן טוּט אַלֶעס פַּאר אוּנְז; גֶעבּ אַ קוּק, מִיר הָאבֶּן גֶעאַרְבֶּעט אִין מִצְרַיִם בִּיטֶער שְׁוֶוועֶר אוּנְטֶער פַּרְעה, פְּלוּצְלִינְג הָאט דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער אוּנְז אַרוֹיסְגֶענוּמֶען מִיט זַיין אוֹיסְגֶעשְׁטְרֶעקְטֶע הַאנְט, אַזוֹי וֶועט דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער דִיר אוֹיךְ הֶעלְפֶן.

נָאךְ אַ זַאךְ בֶּעט אִיךְ דִיר זֵייעֶר, דוּ זָאלְסְט אַכְטוּנְג גֶעבֶּן פּוּן מֶענְטְשֶׁן

א בריוו
פון דער
ראש ישיבה

עצתו אמונה שמיני תשע"ט

וָואס מַאכְן חוֹזֶק פון דִי דִיבּוּרִים וָואס מִיר חַזֶּרְ'ן פון רֶבִּי'ן. טַעְנָה זִיךְ נִישְׁט מִיט קֵיינֶעם אוּן דוּ דַארְפְסְט נִישְׁט פַארְעֶנְטְפֶערְן קֵיינֶעם; נֶעם דִי דִיבּוּרִים פַאר דִיר, צוּ לֶעבְּן מִיט דֶעם אַ חַיִּים טוֹבִים. רֶבִּי נָתָן פְלֶעגְט שְׁטֶענְדִיג אָנְזָאגְן זַיינֶע תַּלְמִידִים זָאלְן אַכְטוּנְג גֶעבְּן פון לֵצִים; עֶר פְלֶעגְט זָאגְן בְּזֶה הַלָשׁוֹן: "דִי אַלֶע וָואס הָאבְּן גֶערֶעדְט, הָאבְּן זִיךְ נִישְׁט דֶערְהַאלְטְן"; דוּ וָואס הָאבְּן גֶע'טַעֲנָה'ט אוּן זִיךְ מִתְוַוכֵּחַ גֶעוֶוען זֶענֶען לֵיידֶער אַוֶועק גֶעפַאלְן.

דֶערְפַאר זָאלְסְטוּ זֵייעֶר אַכְטוּנְג גֶעבְּן נִישְׁט צוּ הָאבְּן צוּ טוּן מִיט לֵצִים; מַיין גַאנְצֶע הַצְלָחָה פון וֶוען אִיךְ בִּין מְקוּרָב גֶעוָוארְן אִין הֵיכָל הַקוֹדֶשׁ אִיז אַז אִיךְ הָאבּ קֵיינְמָאל נִישְׁט פַארְעֶנְטְפֶערְט מוֹהַרָא"שׁ וֶוען מֶען הָאט מִיר פָארְגֶעהַאלְטְן וְכוּ', וֶוען מֶען פְלֶעגְט מִיר פְרֶעגְן: "הַיִתָּכֵן מוֹהַרָא"שׁ הָאט אַזוֹי גֶעטוּן?" "מוֹהַרָא"שׁ הָאט אַזוֹי גֶעזָאגְט?" פְלֶעג אִיךְ מַאכְן אַ תְּנוּעָה וִוי אֵיינֶער פַארְוואוּנְדֶערְט זִיךְ, כְּאִילוּ עֶס אִיז טַאקֶע אִינְטֶערֶעסַאנְט (חַס וְשָׁלוֹם) אוּן אִיךְ הָאבּ קֵיינְמָאל נִישְׁט גֶעזוּכְט צוּ פַארְשְׁטֵיין אָדֶער פַארְעֶנְטְפֶערְן; עֶס אִיז מִיר נִישְׁט אָנְגֶעגַאנְגֶען אוּן עֶס גֵייט מִיר עַד הַיוֹם נִישְׁט אָן צוּ פַארְשְׁטֵיין זַאכְן וָואס הָאבְּן נִישְׁט מִיט מִיר, אִיךְ פְרֵיי זִיךְ אַז אִיךְ הָאבּ זוֹכֶה גֶעוֶוען צוּ טְרֶעפְן אַ צַדִיק וָואס הָאט אוֹיף מִיר רַחְמָנוּת אוּן פַארְגִינְט מִיר אַ גוּט לֶעבְּן, מֶער פון דֶעם וִויל אִיךְ נִישְׁט אוּן אִיךְ דַארְף נִישְׁט.

אִיךְ הָאבּ גֶעזֶען בְּמֶשֶׁךְ דִי יָארְן אַז דִי אַלֶע וָואס הָאבְּן זִיךְ גֶע'טַעֲנָה'ט אוּן פַארְעֶנְטְפֶערְט וְכוּ' וְכוּ' - זֶענֶען שׁוֹין פון לַאנְג נִישְׁט דָא, דִי אַלֶע הָאבְּן בְּמֶשֶׁךְ דִי צַייט אַלֶעס אָפְּגֶעלָאזְט. קוֹדֶם זֶענֶען זֵיי אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען פון הֵיכָל הַקוֹדֶשׁ, נָאכְדֶעם זֶענֶען זֵיי אַוֶועק פון רֶבִּי'ן אוּן הַיינְט קוּמֶען זֵיי שׁוֹין נִישְׁט קַיין אוּמַאן, זֵיי הָאבְּן הַיינְט גָארְנִישְׁט - נִישְׁט דִי וֶועלְט אוּן נִישְׁט יֶענֶע וֶועלְט; וַוייל וֶוען מֶען וֶוערְט מְקוּרָב צוּם רֶבִּי'ן נֶעמְט דֶער רֶבִּי אַוֶועק דִי וֶועלְט, דֶער רֶבִּי וַוייזְט דֶעם מֶענְטְשׁ דֶעם אֶמֶת פון לֶעבְּן אוּן מֶען זֶעט אַז עוֹלָם הַזֶה אִיז נִישְׁט דָא; דֶער רֶבִּי גֶעבְּט אוּנְז אַ טַעַם פון יֶענֶע וֶועלְט, אָבֶּער אַז מֶען לָאזְט אָפּ דֶעם רֶבִּי'ן הָאט מֶען נִישְׁט דִי וֶועלְט אוּן נִישְׁט יֶענֶע וֶועלְט.

טֵייעֶרֶער בְּרוּדֶער, נֶעם דֶעם רֶבִּינְ'ס וֶוערְטֶער וִוי מֶעדֶעצִין; נֶעם דֶעם רֶבִּי'ן וִוי לְמָשָׁל מֶען גֵייט צוּ אַ דָאקְטֶער. וֶוען מֶען גֵייט זִיךְ הֵיילְן בַּיי אַ דָאקְטֶער אִינְטֶערֶעסִירְט גָארְנִישְׁט, מֶען וִויל נָאר אֵיין זַאךְ: "זַיין גֶעזוּנְט"; מֶער פון דֶעם אִינְטֶערֶעסִירְט נִישְׁט. אַזוֹי זָאלְסְטוּ נֶעמֶען דֶעם רֶבִּי'ן; דֶער רֶבִּי זָאגְט (לִיקוּטֵי מוֹהַרַ"ן, חֵלֶק א', סִימָן ל): **"צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ לְנַפְשׁוֹ רוֹפֵא גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד - הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה בְּיוֹתֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחֲזִיר וִיבַקֵּשׁ תָּמִיד לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב לְהָרַבִּי הַגָּדוֹל מְאֹד מְאֹד"**, אַ מֶענְטְשׁ דַארְף זוּכְן אַ גְרוֹיסֶער דָאקְטֶער, אַ צַדִיק וָואס זָאל אִים צוּרִיק בְּרֶענְגֶען צוּם אֵייבֶּערְשְׁטְן; אוֹיבּ קוּמְט מֶען צוּם הֵיילִיגְן רֶבִּי'ן מִיט אַזַא צוּגַאנְג, דֶעמָאלְט אִינְטֶערְסִירְט גָארְנִישְׁט.

זָארְג נִישְׁט, רֶבִּי נָתָן הָאט גֶעזָאגְט: "אוֹיף פֶּסַח וֶועט זַיין, אָבֶּער וִוי נֶעמְט מֶען דֶעם פֶּסַח אַלֵיין?", וִוי נֶעמְט מֶען דֶעם פֶּה-סָח - דָאס רֶעדְן צוּם בַּאשֶׁעפֶער. בֶּעט דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטְן: **"רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֶעלְף מִיר אִיךְ זָאל זוֹכֶה זַיין צוּ גֶעדֶענְקֶען אַז אַלֶעס קוּמְט פון דִיר. הֶעלְף מִיר בַּאשֶׁעפֶער אִיךְ זָאל הָאבְּן רֵיינֶע אוֹיגְן, אַ רֵיינֶע מֹחַ אוּן אַ רֵיינֶע הַארְץ, הֶעלְף מִיר אִיךְ זָאל קֶענֶען אוֹיסְרֵייניגְן מַיינֶע אֵבָרִים זֵיי זָאלְן נִישְׁט זַיין חָמֵצְ'דִיג פוּנֶעם יֵצֶר הָרַע"**.

מָארְגְן מִיטְוָואךְ וֶועט אִם יִרְצֶה ה' פָארְקוּמֶען דִי שִׁיעוּר.

דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער זָאל הֶעלְפְן מִיר זָאלְן זוֹכֶה זַיין צוּ (פְּסָחִים קטז:): "וְנֹאכַל שָׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים"; אוּן צוּ (מִיכָה ז, טו): "כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת", אָמֵן.

אַ פְרֵיילִיכְן יוֹם טוֹב.

שבת התועדות

שבת קודש פרשת
תרומה תשפ"ו

עלויבט דעם אייבערשטן אז שבת קודש פרשת תרומה תשפ"ו האבן מיר, אפאר חברים, געהאט די געוואלדיגע זכיה און קורת רוח צו פארברענגען א שבת מיטן ראש ישיבה שליט"א. יעדע שטיק צייט גייט דער ראש ישיבה שליט"א א שבת מיט די בחורים. מען פארט אוועק אינאיינעם מיט די בחורים וואס ברענגען אריין א געוויסע סכום צדקה געלט צו העלפן מיט די ריזיגע הוצאות וואס די מוסדות קאסטן. נאך ישיבה גייען מיר נאך געלט און פון די פרוטה פרוטות קלויבט זיך צוזאמען שיינע סכומים.

נאך שבת האבן מיר זיך אראפגעזעצט, אפאר חברים, און זיך פרובירט צו דערמאנען א חלק פון די ווערטער, "יקרה היא מפנינים", וואס זענען געווען טייערער ווי פערל. עס זענען געווען שעות פון שמועסן און פארברענגענס, און פון יעדן שמועס קענען מיר ארויסנעמען אוצרות, אפילו פון א דיבור קל, ווי דער הייליגער רבי זאגט אין ספר המדות: "עַל-יְדֵי דִּבּוּר קַל שֶׁל הַצַּדִּיק נִפְתָּח אוֹר גָּדוֹל, אָז בְּנָקֵל לְבְנֵי-אָדָם לְהַשִּׂיג חָכְמוֹת רָמוֹת", דורך די לייכטע שמועסן פון א צדיק ווערט געעפנט א גרויסע ליכטיגקייט, דעמאלטס איז גרינג פאר די מענטשן צו פארשטיין גרויסע זאכן.

מיר האבן שפעקולירט אויב מיר זאלן אדורכגיין די "סדר השבת" אדער ארויסנעמען נאטיצן און לימודים וואס מיר האבן מקבל געווען פון אונזער ראש ישיבה, שכל, חיזוק און הדרכה בעבודת השם יתברך.

אזוי ווי ביים הייליגן רבי'ן איז געווען דער עיקר "לעובדא ולמעשה", ווי דער רבי האט געזאגט (שיחות הר"ן סימן?) אז ער גליסט זייער אריינצוברענגען אין די וועלט לעובדא ולמעשה, וועלן מיר בס"ד אראפשרייבן (און פרובירן צו גיין לויט דעם סדר השבת) וואס מיר האבן מחדש געווען און זיך מחזק געווען.

דיסקלעימער: דאס אלעס וואס איר וועט ליינען איז נאר אויפ'ן שפיץ גאפל. ליידער זענען אסאך שמועסן און חיזוק נישט געדענקט געווארן. מיר האבן מיט תפילה זיך פרובירט צו דערמאנען און זיך מחזק געווען מיט'ן רבי'נס לימוד אז "אביסל איז אויך גוט."

שמעו ותחי נפשכם.

נישט אוועקמאכן א צווייטן איד, זיכער נישט א רב בישראל

פרייטאג פאר'ן זמן האט דער ראש ישיבה פארברענגט מיט אונז און די שמועסן זענען געווען לייכטע און געלאפן פון נושא צו נושא.

עס איז אריינגעקומען אין די שמועס איבער א רב פון א צווייטער קהילה, וואס עס איז דא חילוקי דעות און אסאך לאכן פון אים.

דער ראש ישיבה שליט"א האט נישט ליב געהאט אז מען מאכט אוועק א רב און אונז געגעבן א שכל פאר'ן לעבן ווי אויך אביסל מוסר. דער ראש ישיבה שליט"א האט געזאגט אז שכל'דיג קען מען נישט זאגן קיין מיינונגען אויף א פלאץ, ביז ווילאנג מען איז נישט אליינס דארט געווען און צוגעזען (אין חכם כבעל נסיון, וועט נאך ווי ברסלב'ע חסידים ווייסן ווי אמת דאס איז...) דער ראש ישיבה האט געזאגט אז ער כאפט נישט קיין התפעלות און נעמט נישט אן לשון הרע אויף קיין שום "סעקטע", קהילה, אדער חבורה. דאס וואס מען זאגט איז נישט אלעמאל אן אפשפיגלונג פון דער מציאות.

דער ראש ישיבה האט דוקא ארויסגעברענגט א שיינע נקודה פון דעם אדמו"ר וועגן וועמען מען האט געערעדט. דער ראש ישיבה שליט"א האט אונז אויך דערמאנט אז מען זאל נישט רעדן אויף אנדערע מענטשן און זיכער נישט אויף קהילות.

שפעטער האט איינער דערציילט א ווערטל פאר'ן ראש ישיבה און אינצווישן דערמאנט דעם נאמען פון א געוויסן רב בישראל, זאגנדיג דעם נאמען אן א "רבי" פארדעם.

דער ראש ישיבה האט אים אפגעשטעלט און לייכט מוסר געזאגט, "נו?? רבי... ער איז אן ערליכער איד."

נישט רעדן אויף קיין ערליכע איד אין שטוב

דער ראש ישיבה האט זיך דאן אויסגעדרייט צו אן אינגערמאן און אים געזאגט, "אפילו אויב דו האלטסט וואס דו האלטסט וועגן א געוויסן אדמו"ר אדער חסידות, רעד נישט דערפון אין שטוב. אין שטוב דארף מען רעדן שיין אויף יעדן איד. עס איז נישט כדאי אוועקצומאכן קיינעם."

דער ראש ישיבה האט דאן דערציילט אז זיין טאטע האט אזוי געטון, און דער ראש ישיבה האט דערציילט א מורא'דיגע זאך. דער ראש ישיבה שליט"א האט דערציילט אז זיין זיידע, דער קארלסבורגער רב זי"ע, האט געהאט א פרשה מיט די קהילה וואו ער איז לכתחילה געווען דער דיין. מען האט אסאך געוואלט דער משפחה און אסאך ווייטאג איז אריבער.

אבער זיינע עלטערן האבן קיינמאל גארנישט געוועדט דערוועגן אין שטוב, אזוי ווייט אז דער ראש ישיבה האט אלס קינד גארנישט געוואוסט דערפון.

עס איז געגאנגען אזוי ווייט אז איינמאל האט דער ראש ישיבה געפרעגט זיין טאטן אויב ער מעג פארן צו די חתונה פון יענעם אדמו"ר'ס זון און דער טאטע האט אים געזאגט, "זיכער, אוודאי."

דער ראש ישיבה האט דערציילט אז ביז ער איז אנגעקומען אין ישיבה האט ער גארנישט געוואוסט. איינמאל האט א בחור זיך צושריגן אויף אים, "דו ביסט דאך

א דעטאלירטע באריכט פון אידן וואס
האבן געהאט די זכי' צו פיטהאלטן א שבת
ביים ראש ישיבה שליט"א

סעודה איבערגעגעבן דורך: **פ. פאנן**

דער ראש ישיבה האט געזאגט אז ער כאפט נישט קיין התפעלות און נעמט נישט אן לשון הרע אויף קיין שום "סעקטע", קהילה, אדער חבורה. דאס וואס מען זאגט איז נישט אלעמאל אן אפשפיגלונג פון דער מציאות.

פון די מתנגדים." דער ראש ישיבה האט נישט געווואוסט וואס ער וויל פון אים, "איך בין דען פון די מתנגדים??"

דעמאלטס האט דער ראש ישיבה הערשט אויסגעפונען וואו ער שטייט! אזוי אפגעהיטן איז זייער שטוב געווען פון רעדן קעגן אנדערע.

דער ראש ישיבה האט ארויסגעברענגט אז אזוי דארף א שטוב זיך פירן. מען רעדט נישט און מען לאכט נישט פון קיין שום קהילה בישראל.

זיך נישט מישן אין פאליטיק

אויך האט דער ראש ישיבה שליט"א זיך אויסגעדרוקט, "איך האב א נס! מוהרא"ש האט מיר געראטעוועט."

דער ראש ישיבה שליט"א האט ארויסגעברענגט אז אלס אינגערמאן (אזוי ווי רוב פרישע אינגעלייט) איז ער געווען אזוי פארקאכט אין די סארט זאכן, אלעס "למען כבוד שמים". ער האט אזוי געקאכט דערין. אבער מוהרא"ש האט אזוי אויסגעוואשן זיין מח אז עס האט אים שפעטער אזוי נישט אינטערעסירט. דער ראש ישיבה דערציילט אז ער איז געווארן אזוי פארנומען מיט זיך, מיט זיין רוחניות, אז עס איז נישט געבליבן קיין צייט פאר אלע שטותים.

שלום בית

דער ראש ישיבה שליט"א האט געשיקט איינעם פון די קינדער ברענגען דאס בעיבי אז די מאמע זאל זיך קענען גיין אראפלייגן לכבוד שבת, און אונז געזאגט, "דאס מיינט ליב האבן די ווייב. אז די ווייב איז אויסגעמוטשעט וועל איך נעמען די קינדער, אז זי זאל זיך אראפלייגן און אביסל אויסרוען."

בצר הרחבתי לי

א נקודה וואס איינער פון די חברים האט באמערקט: וועון דער ראש ישיבה שליט"א האט געהאלטן דעם בעיבי בשעת די שמועס, ווייל זיין ווייב איז געגאנגען זיך אראפלייגן לכבוד שבת, האט דער בעיבי זיך זייער צעווויינט. דער ראש ישיבה האט פרובירט צו בארואיגן דאס קינד, אבער עס האט ווייטער געווויינט. האט דער ראש ישיבה ווידער געוויגט דאס קינד און געהאלטן אין איין איבערזאגן, "שכח אייבערשטער פאר מיין קינד. שכח אייבערשטער פאר מיין בעיבי."

דאס איז געווען א שיינע נקודה פאר אונז מיטצונעמען. אנשטאט זיך צו ערגערן, "וואס און פארוואס?!" זינגט מען א שיינע ניגון "שכח אייבערשטער." אנשטאט צו ווערן אנגעצויגן, טרעפט מען די חסד אין יעדן מצב און אלעס ווערט רואיג און גוט.

מיר הערן דאך טאג-טעגליך שיעורים פון דעם ראש ישיבה שליט"א, מיט שכל און הדרכה, אבער אינו דומה שמיעה לראיה, מען קען נישט מדמה זיין וועון מען זעט די שיעורים "לייוו", וועון מיר זעען אויסגעשפילט אלע שיעורים אין "ריעל לייף" (עכטע לעבן).

מוסר מיט שכל און ליבשאפט

איינער פון די "סיניער" (עלטערע) בחורים וואס זענען מיטגעקומען אויף דעם שבת, איז געקומען מיט רויטע שיך בענדלעך. וועון דער ראש ישיבה האט אים געפרעגט וואס איז פשט דערפון, האט ער זיך צושמייכלט און געזאגט אז ער טוט עס פאר אטענטשון. ווי ער גייט און ווי ער שטייט קוקן אים אלע אן. ער גלייכט דאס. דער ראש ישיבה האט

שבת התוועדות תשע"ה

געשמייכלט אבער האט אים גארנישט געזאגט.

שפעטער איז מען אריין אין א שמועס איבער השפעות הסביבה. דער ראש ישיבה האט דערציילט אז איינער פון זיינע תלמידים, אן איידעלער, וואוילער, טייערער אינגערמאן, איז געגאנגען וואוינען אין א שוואכע געגנט, ווי די שכנים פירן זיך נישט מיט יראת שמים. דער ראש ישיבה האט דערציילט מיט ווייטאג אז דער אינגערמאן איז נאכגעשלעפט געווארן פון דער סביבה און איז שוין היינט נישט דאס וואס ער איז געווען אמאל. האט דער אויבנדערמאנטער בחור זיך אנגערופן שאקירט, "און דער ראש ישיבה האט אים נישט געקענט זאגן אז ער זאל נישט גיין דארט וואוינען?"

האט דער ראש ישיבה צוריקגעענטפערט מיט ליבשאפט און דערביי געגעבן אווינק, "איך קען עפעס זאגן? איך זאג דען יענעם וואס צו טון? דיר קען איך יא זאגן אז דו זאלסט נישט גיין מיט רויטע שיך בענדלעך?"

אהבת ישראל

ווען מען האט זיך געשטעלט דאוונען קבלת שבת, האט זיך פלוצלינג געהערט א קלאפ אויפ'ן פארטש טיר. דער מגיד שיעור איז צוגעגאנגען און געזען דארט א משפחה וואס וואוינט בשכינות. זיי זענען געקומען, ווייל זיי האבן געוואלט דאוונען מיט אונזער מנין.

דאס איז נישט געווען א גערעכטע זאך און ווי נישט, איז דאס געווען א פריוואטע שבת מיט שיינע שמועסן און אז א פרעמדער קומט אריין, שטערט עס די אטמאספער.

צום ערשט האט דער ראש ישיבה געזאגט פאר'ן מגיד שיעור, "דאס איז דאך א פריוואטע מנין." (די אידן האבן געהאט א מנין דערנעבן, נאר זיי זענען געקומען דא, ווייל עס איז געווען באקוועמער.)

אבער גלייך דערנאך האט זיך דער ראש ישיבה צוריקגעכאפט און זיך אנגערופן, "וואס?! א איד קלאפט און מען שיקט אים אוועק? ניין! דאס איז דאך מעשה סדום."

מען האט גלייך אריינגענומען די אידן און זיי מכבד געווען מיט א פלאץ וכו'. באטראכטנדיג די זאך פון דער זייט איז עס פאר אונז געווען א דאפלטער לימוד. איינס, ליב האבן א איד, סיי וועמען, סיי וועמען. אבער נאכמער פון דעם, האב איך זיך געלערנט אז א מענטש קען אמאל האבן א פליטת פה, ווי דער ראש ישיבה שליט"א האט זיך אנגערופן צום ערשט, "עס איז א פריוואטע מנין." אבער דער ראש ישיבה האט זיך גלייך צוריקגעכאפט, "א איד טוט נישט אזוי."

מיר האבן זיך מחזק געווען אז עס איז נישט קיין חסרון אז מען מאכט א טעות, נאר די שיינקייט פון א איד איז אז ער פירט זיך נישט לויט זיינע געפילן, נאר לויט די תורה. פאר אונז וואלט געווען געשמאקער וועמען עס בלייבט פריוואט, אבער די תורה איז אונזער וועגווייזער און וואס דער אייבערשטער האט ליב, דאס האבן מיר ליב. (די משפחה איז געקומען אויך שבת צופרי און אפילו געבליבן פאר די קידוש.)

נאכן דאוונען איז דער ראש ישיבה אראפ מיט אונז צו דעם אונטערשטן שטאק וואו מיר האבן געזאגט שיר השירים און פארברענגט מיט שיינע שיחות און שמועסן, בשעת אפאר טייערע חברים אינאיינעם מיט אונזער געטרייען מגיד שיעור האבן אנגעגרייט די סעודה.

ישמע בזיונו ידום וישתוק

מען איז אריין אין א שמועס פון מעסעדזשעס און בריוו וואס דער ראש ישיבה שליט"א באקומט. איינער האט געפרעגט דעם ראש ישיבה אויב ער באקומט נאך היינט בריוו מיט "היט" (היציגקייט) פון פרעמדע. דער ראש ישיבה האט זיך צעשמייכלט און געזאגט: "אוודאי. יעדן טאג. נישט נאר פון פרעמדע, נאר אויך פון געוויסע וואס האבן זיך דא געדרייט."

דאס האט מיר דערמאנט די מעשה וואס דער ראש ישיבה שליט"א דערציילט פון דעם תלמיד פון בעל שם טוב, רבי מענדעלע פרימישלאנער אז ער האט געהאט א שכן וואס האט אים כסדר פארשעמט. איינמאל האט דער בעל שם הקדוש געזאלט קומען באזוכן זיין תלמיד.

האט רבי מענדעלע געבעטן דעם שכן אז ער זאל זיך איינהאלטן בשעת זיין גרויסער רבי איז דא און אים נישט אריינשרייען אין פענסטער.

אבער דער שכן האט געווארט דוקא אויף אזא געלעגנהייט, און ווי נאר דער בעל שם הקדוש איז אנגעקומען, האט ער אנגעהויבן שעלטן מיט קללות דעם רבי מענדעלע. דער בעל שם הקדוש האט געפרעגט זיין תלמיד: "וואס איז דאס?" האט ער אים דערציילט אז דער שכן דערגייט אים די יארן, טאג-טעגליך גיסט ער קללות אויף אים.

האט דער בעל שם הקדוש געזאגט: "הלוואי האב איך אזא שכן, וואס וואשט מיר אזוי אפ יעדן טאג," ווייל מיר ווייסן פון רבי'ן אז דאס איז די עיקר תשובה.

דער ראש ישיבה איז זוכה דערצו!

נישט רוקן פון מסורה און מנהגים

דער ראש ישיבה האט זיך אנגערופן צו א אינגערמאן וואס איז דארט געווען, "איך זאג נישט געווענליך פאר א אינגערמאן וואס צו טון. איך האף דו ביסט נישט ברוגז אז איך האב דיר געזאגט וועגן דיין רעשוואלקע." דער אינגערמאן האט געענטפערט, "אדרבה, איך בין זייער דאנקבאר פאר'ן ראש ישיבה. דער ראש ישיבה זאל מיר יא זאגן."

מיר האבן שפעטער געפרעגט דעם אינגערמאן וואס די שמועס איז געווען, האט ער דערציילט אז איינמאל האט אים דער ראש ישיבה געזען אין שטעטל זומער אן א רעשוואלקע. דער ראש ישיבה האט אים געגעבן א פרעג, "דיין טאטע גייט נישט מיט א רעשוואלקע? ווען דו גייסט אין די גרויסע קהילה שול ביי דיר אין שטאט, גייסטו אן א רעשוואלקע? זאג, ביסטו געפאלן אין ברסלב?!"

דער ראש ישיבה האט אים אויפגעמערקט אז מען קומט נישט קיין ברסלב ח"ו צו טוישן די הייליגע מנהגים און מסורה. דער אינגערמאן האט זיך געכאפט און אנגעהויבן צוריק אנצוטון זיין רעשוואלקע.

א קהילה בישראל דארף זיך בויען מיט "יעדן'ס" נדיבת לב

ביי די סעודה פרייטאג צונאכטס האט דער ראש ישיבה נאכגעזאגט די מדרש (וואס דער ראש ישיבה האט געזאגט דאנערשטאג נאכט) אז קרח האט געזאגט פאר משה רבינו אז ער וויל אליינס מנדב זיין די גאנצע משכן. אבער משה רבינו האט אים געזאגט אז דער אייבערשטער וויל נישט אזוי. דער אייבערשטער וויל אז יעדער זאל עפעס געבן, איינער גאלד און איינער זילבער און איינער אפילו נאר א רויטע בענדל. אבער די משכן וועט זיין געבויעט מיט דעם וואס יעדער איד האט א חלק דערין. דער אייבערשטער וויל יעדנ'ס הארץ.

א בחור האט געפרעגט דעם ראש ישיבה, "אויב איינער קומט און אפפערט פאר'ן ראש ישיבה אז ער קען אויסהאלטן די גאנצע קהילה, וואלט דער ראש ישיבה דאס נישט געוואלט? דער ראש ישיבה וויל ענדערש די קאפ וויי פון יעדנ'ס קליינע נתינות?"

דער ראש ישיבה שליט"א האט געענטפערט, "וואס איז די שאלה? אוודאי אזוי. א קהילה טאר נישט ווערן אויפגעהאלטן דורך איין מענטש."

פרעגט א בחור, "אבער אויב איינער וויל מנדב זיין א בנין?"

"א בנין איז א צווייטע זאך," האט דער ראש ישיבה געזאגט, "א יחיד קען מנדב זיין א בנין אבער נישט אויסהאלטן א קהילה."

דאן איז מען אריין אין א שמועס, ווי דער ראש ישיבה האט געזאגט אז א בנין וואס מען איז מנדב דארף גיין אויף קהל'ס נאמען. עס באלאנגט נישט פאר א יחיד.

דער ראש ישיבה האט געפרעגט, "פאר וועמען באלאנגט 181 האשקי? פאר קהל!"

איינער האט ארויפגעברענגט אז היינט זעט מען יא ביי די גרויסע קהילות אז עשירים בויען בתי מדרשים, אלץ א פריוואטע אייגנטום און שרייבן ארויף "בית המדרש ד'...".

דער ראש ישיבה האט מסביר געווען אז דאס איז נישט א גוטע זאך. איין טאג קענען זיי אוועקשפאצירן דערמיט. יעדע זאך וואס טראגט דעם נאמען פון א קהילה דארף ווערן איבערגעשריבן אויף דער

קהילה'ס נאמען. מען קען שרייבן "נתנדב על ידי", אבער נישט אז דאס איז זיין בנין.

מחצית השקל

דער ראש ישיבה שליט"א האט נאכגעזאגט וואס ער האט געזאגט דאנערשטאג נאכט ביים שיעור פאר די אינגעלייט, אז מיר לערנען א שיינע לימוד פון מחצית השקל. זייער אפט שפירט א מענטש ווי "אדער גאר, אדער גארנישט!" אדער א מלאך אדער א גלח... ער פילט אז זיין עבודה איז נאר ווערד אויב "א גאנץ לעבן בין איך געווען גוט." ער וויל נישט האלבע מעשיות.

מחצית השקל לערנט אונז אבער אנדערש. ביים אייבערשטן איז אויך חשוב האלב. מחצית התהלים, מחצית ח"י פרקים וכו'. א מענטש דארף זיין גוט און זיין צופרידן אפילו עס איז נאר האלב, נישט גאנץ!

א בושה צו רעדן פון אייבערשטער?!

א בחור האט דערציילט פאר'ן ראש ישיבה אז ער איז געווען אין א בית המדרש דאוונענען איין טאג און ער הערט ווי אפאר אינגעלייט שמועסן צווישן זיך. איינער האט געזאגט עפעס "דער אייבערשטער..."

האט זיין חבר אים איבערגעהאקט און געטריבן שפאס, "אה, ער האט א פאס. ער קען אלעס טון, ווייל אלעס איז דאך דער אייבערשטער..." האט א צווייטער געשפעט, "קודם כל זאגט מען נישט אייבערשטער, מען זאגט באשעפער. אייבערשטער? עס איז עפעס נישט. קענסט זאגן באשעפער, השי"ת, אבער אייבערשטער איז עפעס... צו אידיש... איך וויס נישט... און צווייטנס, וואס האסטו געוואלט זאגן וועגן דעם אייבערשטן?" און עס איז געווארן א געלעכטער.

דער ראש ישיבה האט זיך געוואונדערט הויך, "וואס איז טאקע די מעשה מיט דעם?" דער ראש ישיבה האט געפרעגט איינעם פון די בחורים, "האסט געהערט די אויסדרוק 'שכח אייבערשטער' איידער דו ביסט אנגעקומען אין ברסלב?" דער בחור

שבת התוועדות תשע"ו

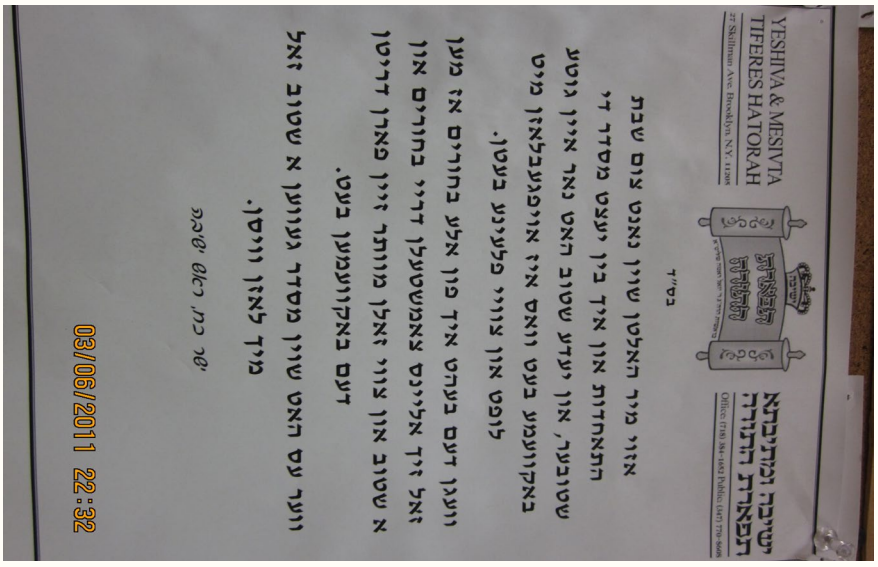

דער ראש ישיבה האט זיך אויסגעדרוקט, "איך גיי נישט זאגן אז אלע ברסלב'ע ניגונים זענען מוראַ'דיג. אבער עס זענען דא ברסלב'ע ניגונים וואס צונעמען דאס הארץ."

האט געזאגט אז ניין.

און דער ראש ישיבה שליט"א האט דערציילט אז דער הייליגער חוזה פון לובלין האט געזאגט איידער משיח וועט קומען וועט איינער וועט וועלן רעדן מיט א חבר פון אמונה וועט ער דארפן קוקן רעכטס און לינקס אויב מען לאכט נישט פון אים.

עצתו אמונה

דער ראש ישיבה האט געפרעגט, "וועט האט שוין געלערנט די וואך עצתו אמונה?"

איינער האט געזאגט אז אים האט געכאפט די בריוו אז מען זאל נישט מחנך זיין די קינדער שבת. האט דער ראש ישיבה געזאגט, "א, שבת דארף זיין נאר פריילך. דאס איז א שטארקע זאך. שבת דארף די לופט זיין נאר פריילך." איינער האט געפרעגט דעם ראש ישיבה, "עד כדי כך?" האט דער ראש ישיבה געענטפערט, "די בריוו איז געשריבן פאר איינעם וואס קומט נישט אהיים א גאנצע וואך, יענער בלייבט שלאפן אין קאר, ער קומט אהיים נאר שבת, איז נישט שייך צו זאגן מוסר און מחנך זיין. די קינדער וועלן אנטליפן פון אידישקייט, מען דארף מאכן נאר פריילך אין שטוב."

איינע פון די אינגעלייט האט געזאגט פאר'ן ראש ישיבה אז ער איז נאכנישט אנגעקומען צו לערנען עצתו אמונה, אבער ער האט געזען אין איינעם פון די גליונות די בריוו אז מען זאל נישט קנס'ן א קינד וואס פירט זיך נישט אויף ווי עס דארף צו זיין, מיטן נישט געבן ריסעס פאר דאס קינד.

דערנאך האט יענער געפרעגט, "וואס איז טאקע די סיבה פאר'ן גענבן פאר א קינד ריסעס, ווייל דאס קינד זאל ווערן זאט, אדער צו געבן א גוטע זאך פאר א קינד?"

האט דער ראש ישיבה געזאגט, "די זעלבע סיבה פארוואס דו עפנסט דעם שענקל און זוכסט עפעס צו עסן אינמיטן טאג."

ניגונים

מען איז אריין אין א שיינע שמועס איבער ניגונים. מען האט ארומגערעדט פון ברסלב'ע ניגונים און אלגעמיינע ניגונים. וועלן דער ראש ישיבה גייט אריין אין א שמועס פון ניגונים, גייט ער אריין אין אן אנדערן עולם. ספעציעל, ביי די ניגונים וואס עפענען דאס הארץ. דער ראש ישיבה האט זיך אויסגעדרוקט, "איך גיי נישט זאגן אז אלע ברסלב'ע ניגונים זענען מוראַ'דיג. אבער עס זענען דא ברסלב'ע ניגונים וואס צונעמען דאס הארץ."

א טאטע בלייבט א טאטע... אלעמאל!

עס איז אינטערעסאנט געווען צו זען ווי דער ראש ישיבה נעמט דעם חינוך פון זיינע קינדער זייער ערנסט. ער ווערט נישט אויס טאטע ווען ער גייט אויף א שבת מיט די בחורים. א שבת מיט דעם ראש ישיבה איז נישט דער סטיל וואס איז איינגעפירט ביי אנדערע קהילות וואו מען גייט אן די משפחה, אדער אפילו אויב מען גייט יא מיט די משפחה זעט מען זיי נישט פאר די אויגן דורכאויס שבת. דער ראש ישיבה בלייבט א טאטע סיי ווי אימער.

זיין משפחה מיט די קינדער פארנעמען ביי אים דעם זעלבן פלאץ נישט קיין חילוק צי עס איז אין שטוב אדער ביי א שבת מיט די בחורים. דער ראש ישיבה איז נישט קיין טראפ מער "ראש ישיבה" וויל ער איז נישט אין שטוב. די קינדער זענען לוסטיג און פריילך און זייער נאטורליך. דער ראש ישיבה ווערט נישט אן "אנגעשטעלטער טאטע" ווי אלעס קלאפט ווען ער איז ברבים. די קינדער שפילן און לויפן ארום זייער נארמאל און געזונט און דער ראש ישיבה גיט זיך אפ מיט זיי נישט אנדערש ווי אינדערהיים.

צוויי ביישפילן: 1. איינער פון די קינדער האט געדעדט אינמיטן קדיש. דער ראש ישיבה האט זיך אפגעשטעלט און געווינזן אז מען מוז זיין שטיל. נאך קדיש האט דער ראש ישיבה הויך גע'מוסר'ט, "מען טאר נישט רעדן אינמיטן קדיש."

2. דאס קליינע אינגל פונעם ראש ישיבה האט געבעטן זיין טאטע זאל אים דערציילן א מעשה אינמיטן די סעודה. ער איז געקומען צולויפן מיט א ביכל "שבת אונזער חשוב'ע גאסט."

דער ראש ישיבה האט ארויסגעווינזן אינטערעס און זיך געפריידט צו דערציילן די מעשה, אפילו פאר אונז בחורים איז נישט דוקא געווען אזוי אינטערעסאנט צו הערן פון לאה'לע און חי'לע, און אפרים און חיים. אבער דער לימוד איז פאר אונז שוין איינמאל געווען זייער אינטערעסאנט, וויאזוי דער ראש ישיבה לאזט זיך אראפ צו די קינדער און מאכט זיי פריילך.

דאס קינד איז נישט פארטיג געווארן און איז שפעטער געקומען מיט נאך א ביכל, דער ראש ישיבה האט אים געזאגט אז אביסל שפעטער וועט מען עס דערציילן (ווייל מען האט געהאלטן אינמיטן א שמועס), און טאקע אביסל שפעטער האט

די בחורים האבן דערציילט פארן ראש ישיבה איבער א געוויסע נייע סגולה וואס איז לעצטנס געווארן זייער אויפגעכאפט. מען נעמט א פלאש ברוינפן וואס הייסט אריק, און מען שרייבט ארויף אויפן פלאש א בקשה.

אים דער ראש ישיבה געפרעגט, און דערציילט די מעשה מיט די גאנצע חיות און געשמאק, מיט אלע איינצלהייטן. עס איז געווען א שטארקער לימוד פאר אונז.

חיזוק פאר יעדן איד, נישט דוקא אנשי שלומינו

א בחור האט דערציילט פארן ראש ישיבה אז ער האט א שיעור אין עצתו אמונה און ער האט אויפגעפאסט אז ביים סוף פון חלק ב' זענען דא מערערע בריוו פון א איד וואס רעדט זיך אפ אז זיין ערשטע קינד איז אים ארויס רח"ל לתרבות רעה. שפעטער אין חלק ג' האט ער באמערקט אז דער איד רעדט זיך אפ אויף א צווייטע קינד וואס איז אויך נישט ערליך, און אין חלק ד' רעדט ער שוין ל"ע פון נאך א קינד וואס גליטשט זיך אפ.

דער בחור האט געפרעגט, "איז דער אינגערמאן נאך אין היכל הקודש?" האט דער ראש ישיבה געזאגט, "איך ווייס נישט ווער עס איז. ער איז נישט קיין ברסלב'ער, ווי ווייט איך ווייס, אבער אז א איד בעט חיזוק, געבט מען."

נישט אוועקגענעמען תמימות פון א איד

די בחורים האבן דערציילט פארן ראש ישיבה איבער א געוויסע נייע סגולה וואס איז לעצטנס געווארן זייער אויפגעכאפט. מען נעמט א פלאש ברוינפן וואס הייסט אריק, און מען שרייבט ארויף אויפן פלאש א בקשה וכו'.

עס איז מיר געווען אינטערעסאנט צו זען אז דער ראש ישיבה האט אויסגעהערט, כאילו ער הערט עס יעצט די ערשטע מאל, אבער איך האב שוין מיטגעהאלטן שמועסן אין ישיבה וואו מען האט געזעדא דערפון.

דער ראש ישיבה האט גארנישט קאמענטירט דערויף. דאס איז מיר געווען א לימוד, ווייל איך האב פארשטאנען אז עס איז א ספק אויב דער ראש ישיבה האלט פון די סגולה, אדער האט עס מקבל געווען פון מוהרא"ש, אבער פון דער צווייטער זייט, האט דער ראש ישיבה נישט געוואלט ח"ו אוועקמאכן א סגולה, אדער אוועקנעמען תמימות פון א צווייטן איד.

היילינג מוסדות, היכל הקודש

עס איז געווען א שטארקע שיינע שמועס נאכ'ן דאוונען. דער ראש ישיבה האט געזעדט איבער געוויסע פון אנשי שלומינו וואס ווילן נישט שיקן זייערע קינדער אין די מוסדות צוליב דעם וואס די מוסד אין שטאט איז יעצט זייער קליין און נישט אזוי "סיסטעמאטיש."

דער ראש ישיבה האט זיך אויסגעדרוקט אז עס איז נישט גוט זיך צו האלטן קלוגער. דער ראש ישיבה האט זיך אויסגעדרייט צו איינעם פון די אינגעלייט און געזאגט, "דו ביסט דאך איינגעשטעלט אין א געהעריגע מוסד. דו דרייסט זיך דאך אינעווייניג אין דעם בנין, וואס ווען אנשי שלומינו שפאצירן אריבער קענען זיי באקומען א חלישות הדעת, 'דאס הייסט א מוסד.' נו, געב ארויס. דערצייל וואס גייט פאר צווישן די ווענט..." דער ראש ישיבה האט זיך אויסגעדרוקט, "אדער אפשר זאל איך אראפרופן דיין זון (וואס גייט נישט לעת עתה אין ברסלב) און אים בעטן צו דערציילן דיר וואס ער האט צו דערציילן?!" (ווי עס האט אויסגעקוקט האט דער ראש ישיבה מיטגעהאלטן עפעס א פרשה.)

דער ראש ישיבה האט זייער שטארק און לאנג געזעדט פון די וויכטיגקייט פון שיקן אין מוסדות היכל הקודש און געזאגט, "אז מען האט שכל שטעלט מען אריין די קינדער איידער עס איז צו שפעט."

דער ראש ישיבה האט געזאגט אז עס איז דא א חבר פון אנשי שלומינו וואס קען שוין נישט קומען קיין אומאן ווייל זיינע קינדער שעמען זיך. "עס קען זיך אמאל מאכן א קלאס וואס טשעפעט נישט וועגן אומאן, אבער וואס ווייסטו וואס עס וועט זיין מיט די נעקסטע כיתה פון דיין נעקסטן זון?"

דער ראש ישיבה שליט"א האט ארומגערעדט איבער דעם אז עס קען זיין די מוסדות האבן נישט אלע פיטשעווקעס און גלאנץ וואס אנדערע האבן, אבער דא שלאגט מען נישט און מען פארשעמט נישט. און דא לערנט מען דעם רבי'נס דיבורים. אז מען האט קינדער אין מוסדות קענען זיך בס"ד די קינדער האלטן ביים רבי'ן.

דער ראש ישיבה האט דערציילט אז ער האט געצאלט במשך צוויי יאר פארן כיתה א' מלמד אין ווילאמסבורג 100 טויזנט דאלער אז ער זאל לערנען מיט "צוויי" קינדער! און עס איז אים ווערד געווען. עס לוינט אלעס אבי די קינדער זאלן לערנען דעם רבי'נס לימודים.

דער ראש ישיבה שליט"א האט געזאגט א שרעקעדיגע ווארט אויף די וואס "קענען" נישט שיקן די קינדער אין די מוסדות, "נאך אביסל וועלן זיי נישט 'קענען' קומען קיין אומאן, וועגן די קינדער!"

דער ראש ישיבה האט שטארק

איבערגעזאגט, "זייטס נישט קיין נארנים. שיקט די קינדער, ווילאנג מען קען נאך."

דער ראש ישיבה האט דא דערמאנט איבער א אינגערמאן (וואס מיר האבן שוין פריער געדעדט) אז צוליב זיין סביבה איז ער פארפאלן געווארן. "ער האט א גאלדענע נשמה, א גאלדענע הארץ... א ווייטאג וואס סביבה קען טון."

דער ראש ישיבה האט דאס געזאגט בנוגע האלטן די קינדער אין א גוטער סביבה, אין א מוסד וואס רעדט דעם רבי'נס דיבורים. דער ראש ישיבה האט מאריך געווען ביי דעם שמועס און געדעדט מיט אסאך הארץ.

דער ראש ישיבה האט דאן געדעדט אז אפילו די מוסדות אין ווילאמסבורג זענען יעצט קליין, האבן זיי אויך שטארקע מעלות און פאר די יונגערע קינדער איז עס זיכער כדאי. זיינע קליינע קינדער ווילן שוין אהיימקומען נאך די זומער צוריק צו ווילאמסבורג, זיי זענען געווואוינט צו די קליינע קלאסן.

דער ראש ישיבה האט געפרעגט, "וואס וואלט געווען מיט דיין זון אויב דו שטעלסט אים אריין אין ... מוסדות? סך הכל וואלסטו געהאט א בחור וואס שאקלט זיך שיין!"

ביים רבי'ן זענען מיר זוכה צו א ריינע מח, א ריינע חינוך, א ריינע עתיד.

AI - עי אייי

מען האט אויפגעברענגט די נושא פון עי אייי. וועו מען האט געדעדט דערפון האט מען געזען אויפ'ן ראש ישיבה ווי עס ווייטאגט און דרוקט אים אויפ'ן הארץ וואס עי אייי טוט מיט אידישע קינדער. בחורים האבן דערציילט דעם ראש ישיבה געווייסע אינטערעסאנטע זאכן און אזוי אויך ליידער חורבנות וואס קומען ארויס דערפון. דער ראש ישיבה האט גארנישט געזאגט, נאר געזיפצט און געזאגט אפאר מאל, "אייבערשטער האב רחמנות אויף אידישע קינדער. אייבערשטער היט אידישע קינדער." עס האט אויסגעזען ווי

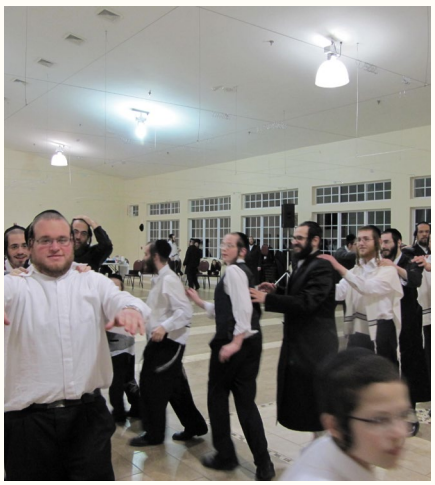

עס ווייטאגט זייער דעם ראש ישיבה.

דאן האט דער ראש ישיבה דערציילט א מעשה וואס א אינגערמאן האט אים דערציילט: א בעל הבית פון א פיש געשעפט דערציילט אז ער האט שוין יארן, באלד "פופציג" יאר, א קונה וואס קומט יאר־יערליך מאכן זיינע היימישע געפילטע פיש אויף פסח ביי אים אין געשעפט. דער איד פלעגט זיך מטריח זיין יעדעס יאר צו ברענגען זיינע אייגענע מייערן, און צוויבל און אייער און עס אויסמישן אין די מאשין מיט זיינע געמאלענע פיש און אזוי מאכן זיינע אייגענע היימישע געפילטע פיש לכבוד פסח. דער איד האט שוין אן "אפגעשמועסטע אפוינטמענט" יעדעס יאר ערב פסח צו נוצן די מאשינען פון געשעפט.

די יאר רופט ער אן דעם איד זיכער צו מאכן אויב ער וויל טאקע קומען צו דער באשטימטער צייט. אבער דער איד ענטפערט אים, "נע, עס פעלט נישט אויס. התאחדות מישט עפעס אריין חמץ אין זייערע פיש? וואס איז שלעכט מיט התאחדות פיש?"

דער געשעפטסמאן איז געווען אן א לשון און געפרעגט דעם איד, "איך מעג אייך פרעגן א שאלה? איר האט אפשר באקומען א דעווייס מיט עי איי?"

דער איד איז געווען שאקירט און געזאגט, "יא, אבער פון וואו ווייסטו?"

דער ראש ישיבה האט אויסגעפירט, "מען דארף שוין גארנישט זאגן. אזוי גייט עס. אומדירעקט, אן באמערקן גליטשט זיך אריין א קרירות אין אידישקייט."

דער ראש ישיבה האט צוגעלייגט א נקודה, "איך רעד נישט יעצט וועז איינער דארף דאס פאר ביזנעס. איך רעד וועז מען לייגט עס ארויף סתם פאר קרישקלער, נייעס, מילתא דבדיחותא, צו זען וואס עס טוט זיך. סכנות נפשות..."

די בחורים האבן געפרעגט דעם ראש ישיבה אויב מען קען פסק'ענען הלכות פון עי. איי., ווייל ער ברענגט אראפ הלכות. דער ראש ישיבה האט געזאגט: "ניין. אוודאי נישט."

דער ראש ישיבה האט אפגעטיילט און אויסגעקלארט דעם חילוק צווישן נוצן טעכנעלאגיע צו טרעפן א מראה מקום און חלילה נעמען עי. איי. פאר א מורה דרך אדער פסק הלכה.

דאס איז זייער א טיפער, שיינער און קלארער לימוד. דער ראש ישיבה טיילט אפ צווישן וואס עס איז א סכנה פאר אידישקייט און וואס מען מעג. פארשטייט זיך אז דער ראש ישיבה רעדט כסדר סיי צו די בחורים, סיי צו די אינגעלייט און דערמאנט דאס אויך כסדר פאר די אידישע שטוב, אז "ווי וויניגער, אלץ ריינער און געזונטער", אבער אין די זעלבע צייט טיילט דער ראש ישיבה אפ צווישן אן אויסדרוקליכע עוולה, א סכנה און וואס עס איז היינט די דרך המסחר, דרך העולם.

קאפ אין וואנט

עס איז דא א שטארקע ליניע צווישן אן עוולה און גיין מיטן קאפ אין וואנט אריין, קעגן די מציאות. דאס הייסט, פאר ביזנעס, אדער אפילו אויב מען וויל נאכקוקן א מראה מקום איז איין זאך, און פון דער צווייטער זייט טאר חס ושלום עי. איי. נישט וועלן דיין מורה דרך.

די אופן אבער, פון זאגן אז עי איי עקזיסטירט נישט אדער אז מען מעג זיך נישט באנוצן דערמיט בלי שום יוצא מן הכלל איז נישט ריכטיג. עס איז נישט קיין סוד אז דאס איז די דרך המסחר, סיי אין ביזנעס און אפילו ביי כלי קודש. מיט דעם מהלך פון לערנען מיט די יוגנט פאלשע לימודים, קומען ליידער נישט ארויס גוטע תוצאות, אפילו אויב דער געדאנק אונטער דעם איז אפשר גוט. (ד.ה. מען טראכט אז מען וועט זיי זאגן אז עס עקזיסטירט נישט, אדער אז עס טאר נישט עקזיסטירן וועט די נסיון אוועקפאלן, אבער דאס איז נישט ריכטיג.) ווי דער ראש ישיבה זאגט אז מענטשן פרעגן אים היתכן ער רעדט פון תפילין לייגן און שחרית, מנחה, מעריב. דאס קלערט אויף מענטשן אז עס איז ח"ו דא אן אפשין (אויסוואל דערין).

אבער דאס איז שקר. דער נסיון איז דא, דער יצר הרע איז דא. די איינציגסטע וועג צו מנצח זיין און אויפשטעלן ערליכע דורות איז צו גיין צום פינטל אמת, רעדן פון דעם אמת,

די מח פון א קינד האט געלייגט אלעס אויף איין ליניע: "תפילין, שבת, כשר, טעקסט, מאויס, עי איי נאכצוזוכן וויאזוי מען פאררעכט א לעקטער וואס האט געקראכט, און עי איי צו פרענגן הדרכה וויאזוי אויסצושטעלן א דרך הלימוד."

רעדן פון אמונה, פונעם אייבערשטן, און זיך פארלייגן אויף דעם. אז מען רעדט צו די קינדער פון יראת שמים, שמירת עינים, שמירת הברית, אמונה, דאן וועלן זיי קענען בלייבן קלאר און ריין אין אזא צעמישטע און לינקע וועלט.

איינער וואס טוט אסאך מיט די יוגנט, ספעציעל אין דער נושא פון טעכנאלאגיע, האט דערציילט פארן ראש ישיבה אז אין אנהייב ווען ער האט געהערט די שיעורים איז אים שוועך געווען אנצונעמען וואס דער ראש ישיבה זאגט. ווייל עס איז זייער אנדערש פון וואס מען הערט אין גאס. עס איז עטוואס א נייע שפראך.

אבער ער דערציילט אז ער האט זייער שנעל איינגעזען אז מיט דעם מהלך קען מען צוריקברענגען אלע בחורים און מיידלעך צום אייבערשטן, און אפהאלטן אלע פון אריינפאלן אינעם נעץ.

די מציאות איז אז ווי נאר מען טרעט אריין אין לעבן, דארף מען צוקומען צו אלע זאכן, איינער מער און איינער וויניגער, און דאן וועט נאר דער אמת, די יראת שמים אנהאלטן. וועלן די מיידלעך פון סקול האבן שוין געענדיגט זייערע טעכנאלאגיע קבלות און די חתימות פון די בחורים פון ישיבה האבן שוין עקספייערט, וועט די יוגנט זיך נאר האלטן אויב מען האט זיך פארלייגט אויף יראת שמים און יסודות ווי היטן די אויגן, נישט קוקן מאויס, גוי'שע זאכן, פרענגן אלעס א דעת תורה, נישט נעמען עי.איי. פאר א מורה דרך וכו'.

מערערע בחורים און מיידלעך האבן זיך אויסגעדרוקט אז זיי זענען געפאלן ביז'ן ערגסטן ווייל, "מיין מגיד שיעור/ לערערין האט געזאגט אז ווי-פיי איז ממש געפערלעך, אדער בלוטוט איז א בכיה לדורות, אפגערעדט פון טעקסט מעסעדזשעס וואס דאס איז דאך ממש חילול שבת." די מח פון א קינד האט געלייגט אלעס אויף איין ליניע: "תפילין, שבת, כשר, טעקסט, מאויס, עי איי נאכצוזוכן וויאזוי מען פאררעכט א לעקטער וואס האט געקראכט, און עי איי צו פרענגן הדרכה וויאזוי אויסצושטעלן א דרך הלימוד." און ליידער זענען די נאכפאלגן געווען טראגיש.

אז מען רעדט אמת'ע דיבורים, דאס הייסט מען זאגט פאר'ן קינד די אמת וואס ער דארף וויסן פאר'ן לעבן, דאן וועט זיך עס בעז"ה האלטן פאר'ן גאנצן לעבן. מען מוז רעדן אמת'דיג, זאגן וואס מען טאר נישט, וואס מען מעג, וואס איז גוט און וואס איז בעסער. שקר אין לו רגלים, עס האלט זיך נישט.

איינער האט דערציילט פאר'ן ראש ישיבה אז ער געדענקט דעם ערשטן בריוו וואס דער ראש ישיבה האט געשריבן וועגן עי. איי. צו א קינד וועלכער האט אנגעפרעגט אויב מען מעג פרענגן שאלות פון עי איי. עס איז געווען פאר יענעם זייער נוגע און אינטערעסאנט, ווייל זייענדיג אריינגעטון אין די נושא פון טעכנעלאגיע, איז ממש יענע וואך געווען א ריזיגע קאנפערענץ פאר אלע מחנכים בנוגע עי. איי.

יענער איז שאקירט געווען צו ליינען אין עצתו אמונה וויי דער ראש ישיבה שרייבט אז עי. איי. איז א סכנה ווייל עס נעמט אוועק די אמונה.

ביי דער גרויסער אסיפה האט קיינער נישט גערעדט דערפון. מען האט גערעדט פון דער פראבלעם אז עס ווערט אויס וועלט, און אויפגעשפילט פאר די באטרעפנדע אויף א סקרין צו ווייזן ווי די וועלט דארף שוין באלד נישט קיין מענטשן. אויך האט מען דארט אויפגעקלערט וויאזוי א בחור אדער א מיידל קען אויספילן אלע שאלות פון דער בחינה מיט הערליכע קלארע ענטפערס און מראה מקומות מיט עי איי. מען וועט שוין נישט קענען וויסן ווער עס איז א מצוין און ווער עס האט עי איי אין טאש. מען האט גערעדט פון דער נושא אז עס קען וועלן א סכנה בנפש און אז מען קען וועלן צוגעצויגן דערצו (אדיקטעד), אבער קיינער האט נישט גערעדט פון 'אמונה'. (דאס איז געווען א פאר יאר צוריק, וועלן עס איז געווען שפאגל ניי און נישט אלע האבן אפילו געווארנט דערפון.) אויף א רגע'לע האט דער מענטש געטראכט אויב דער ראש ישיבה האט קלאר ארויס עי. איי., ווייל, ווי קומט אריין אמונה אדער אפיקורסות...?

אבער ווי דער רבי זאגט אין ספורי מעשיות מבין דבר מתוך דבר. דאס וואס דער ראש ישיבה האט אויפגעכאפט די ערשטע וואך וואס עי איי איז ארויס, הייבן הערשט יעצט אביסל אן די וואס זענען באהאוועט דערין און די עסקנים זיך צו כאפן. מען האלט זיך אינמיטן אויפוועקן און זען אז די פראבלעם איז, נישט נאר אז עס וועט נישט זיין קיין ארבעט מער און מען קען געהעריג 'טשיטן' אויף א טעסט און אויף 'עסעיס' באשרייבונגען פון סקולס, נאר עס איז דא נאך א 'שטיקעלע' פראבלעם אז עס פאלן שטיקער פון כלל

שבת התוועדות תשס"ט

ווען ער איז אַרויפגעקומען בלויז צוויי מינוט דערויף, איז דער ראש ישיבה שוין ל-א-נ-ג נישט דא געווען. ער האט שוין געדארפט נאכיאגן און נאכלויפן זיך צו קענען מיטכאפן...

ישראל... רח"ל.

אינטערעסאנט איז צוצולייגן אז א אינגערמאן וואס זיין בחור איז א תלמיד הישיבה האט דערציילט אז ער האט געשטוינט צו זען אז זיין בחור האט נישט אויפגעפאסט א גאנצן טאג אז זיין טעלעפאן ארבעט נישט. הערשט אכט אזייגער ביינאכט האט דער טאטע מסדר געווען דעם טעלעפאן און געפונען זיין זון. ער פרעגט אים, "פארוואס האסטו נישט געפונען בעטן צו פארריכטן דעם טעלעפאן?" דער זון ענטפערט: "איך האב נישט געוואוסט אז עס ארבעט נישט!" דאס איז א חידוש. היינטיגע צייטן, ווי טרעפט מען אזוינס? א בחור זאל נוצן זיין טעלעפאן טאקע נאר פאר א טעלעפאן? א בחור וואס רופט נישט יעדע פינף מינוט די נייעס אדער אנדערע האטליינס?

דאס זענען די פירות פון היכל הקודש חינוך, אמת'ע חינוך. דאס זענען די תוצאות פון די אמת'ע דרשות פונעם ראש ישיבה שליט"א. אשרי רבו שלומדי תורה. דאס איז א תלמוד היכל הקודש. דער ראש ישיבה פארקויפט נישט קיין שקר, נאר תורת אמת. דאס ברענגט נישט ח"ו אז מען זאל טון וואס מען וויל, פונקט פארקערט, דאס ברענגט זהירות, תכלית, יראת שמים אפילו ווען דער משגיח שטייט נישט אונטער'ן רוקן.

הוצאה אום שבת

נאך די סעודה איז אריינגעקומען א שמועס איבער דעם אז מען זאל זיין געווארנט אז עס איז נישטא קיין עירוב אויף די וועג צו די מקוה. דער ראש ישיבה האט אונז דערמאנט נישט צו טראגן זאכן. מען איז אריין אין א שמועס וועלכע קנעפלעך עס הייסט יא אדער נישט טראגן. דער ראש ישיבה האט אונז מסביר געווען וואס עס איז פאר שיינקייט און וואס נישט. אויך האט דער ראש ישיבה אונז מסביר געווען אז א 'טעג' (די צעטל מיט דעם נאמען פון דער קאמפעני) הייסט נישט טראגן, אבער די צעטל וואס קומט מיט ווען מען האט געשיקט א בגד צו די קלינערס (צו ריניגן) און איז ארויפגעסטעיפלט, דאס הייסט יא הוצאה, טראגן אום שבת.

אגב, דער ראש ישיבה האט אנגעמערקט אז עס באדערט אים אז די דירה איז ווייט פון א מקוה (בערך פופצן מינוט) און ער האט חשק אז מען זאל זיין נאנט צו א מקוה.

מכאן ואילך

דער ראש ישיבה האט געבעטן איינער פון די חברים זאל אים אויפוועקן א געוויסע צייט. למעשה איז אונזער חבר פארשלאפן און איינער האט אים געוועקט שפעטער, און דעריבער האט ער אויפגעוועקט דעם ראש ישיבה שפעטער. דער ראש ישיבה איז אויפגעשטאנען און האט זיך גלייך ארויסגעלאזט צו דער מקוה. אויפ'ן וועג האט דער ראש ישיבה געגעבן א פרעג, "למעשה וויפיל איז דער זייגער, זיבן אדער אכט?"

דאס האט אונז זייער געכאפט. ביים ראש ישיבה איז נישט קיין חילוק אויב זיין סדר היום שטימט מיט זיין פלאן אדער נישט. דער עיקר איז מכאן ואילך. אויפגעשטאנען שפעטער? וואס איז דער חילוק? פון יעצט... געגאנגען ווייטער מיט די זעלבע חיות.

א חבר האט געזאגט אז ווען עס מאכט זיך אינדערפרי אז ער וועקט זיך אויף שפעטער ווי ער האט געפלאנט, נעמט אים אלעס דריי מאל לענגער, ווייל ער איז אנטוישט פון זיך אליינס אז ער איז אויפגעשטאנען שפעט און נישט לויט זיין פלאן.

דא האבן מיר זיך געלערנט א ביישפיל דערפון וויאזוי צו גיין מכאן ואילך. פון יעצט!

זריזות

א צווייטער חבר האט באמערקט אז ווען ער האט געהערט אז דער ראש ישיבה קומט אראפ, האט ער זיך בארעכנט אז ער האט נאך א פאר מינוט ביז דער ראש ישיבה וועט זיך ארויסלאזן צו די מקוה, דעריבער איז ער אראפ מסדר זיין זיינע זאכן אין זיין שטוב, און געגאנגען נעמען זיין שאל.

ווען ער איז ארויפגעקומען בלויז צוויי מינוט דערויף, איז דער ראש ישיבה שוין ל-א-נ-ג נישט דא געווען. ער האט שוין געדארפט נאכיאגן און נאכלויפן זיך צו קענען מיטכאפן.

ער האט געזאגט אז מערערע מאל דעם שבת האט ער מפליא געווען די מורא'דיגע זריזות פון דעם ראש ישיבה און ווי דער ראש ישיבה האט נישט געפעיניעט קיין איין מינוט. יעדע מינוט איז געווען אויסגערעכנט. דער ראש ישיבה האט זייער שיין און לאנג פארברענגט מיט אונז, אבער מיט א חשבון. ער האט לכתחילה געוואוסט וויפיל צייט ער וויל פארברענגען מיט אונז.

א אינגערמאן, א תלמיד הישיבה, האט געזאגט מוצאי שבת אז ער האט שוין

געוואוסט פונקטליך וויפיל אזייגער דער ראש ישיבה וועט ענדיגן מלוה מלכה. דער ראש ישיבה וועט גיין בענטשן בערך 11:00. וכך הוה.

מחלוקת

אויפ'ן וועג צו די מקוה האט דער ראש ישיבה אנגעווייזן אויף א הויז אין דער זייט און אונז דערציילט אז עס זענען געווען צוויי שכנים וואס האבן געוואוינט נישט ווייט פון דא, און זיי האבן זיך נישט אויסגעקומען. האט איינער באשלאסן שטילערהייט אז געגוג מיט די מחלוקת, ער קויפט זיך א הויז אינדערויסן פון שטעטל און פטור פון אן עסק.

ער האט אבער נישט געוואוסט אז זיין שכן האט געמאכט דעם זעלבן חשבון, און זיי האבן זיך געטראפן א שטיק צייט שפעטער אינדערויסן פון יענעם שטעטל, טיר ביי טיר.

דער ראש ישיבה האט ארויסגעבערענגט אז מען דארף ארבעטן אויף די מידות, אויף זיך ליב האבן, און די עצה דערפון איז נישט צו אנטלויפן פון מענטשן.

דער ראש ישיבה האט געזאגט אז מענטשן זאגן אז פון מחלוקת בויעט זיך אידישקייט, ווייל אויב מען צעקריגט זיך דאן עפענען זיך מוסדות און בתי מדרשים.

דער ראש ישיבה האט אבער געזאגט, "חס ושלום אזוי צו זאגן. עס איז נישט אמת. פון מחלוקת קומען נאר צרות." וואס יא, מען קען זאגן קנאת סופרים תרבה חכמה, מען זעט וואס יענע קהילה בויעט, וויל מען אויך מאכן בעסער און שענער.

וועד ביסטו?

אויפ'ן וועג אהיים פון מקוה איז געווארן א שמועס איבער א משפיע וואס איז מקרב אידן און געבט זיי היימישע לעצטע נעמען. האט איינער דערציילט אז עס איז דא א קהילה פון גרים וואס דער רב געבט זיי דארט אויך היימישע לעצטע נעמען.

האט דער ראש ישיבה געפרעגט, "א שטייגער ווי.... און .....?" זאגנדיג די נעמען פון דעם שואל.

ווען יענער האט צוגעשאקלט מיט'ן קאפ אז יא, האט אים דער ראש ישיבה געפרעגט, "און עס באדערט דיר?"

דער ראש ישיבה איז דאן אריין אין א שמועס אז די גאנצע זאך פון לעצטע נעמען איז א מאדערנע זאך. "איך בין א ...." איז א היינטיגע מאדערנע אויסדרוק. דער ראש ישיבה האט זיך אויסגעדרייט צו איינעם און געזאגט "דיין נאמען איז .... בן ....! דאס איז דיין נאמען על פי תורה", ווי איינער זאגט, 'נאר דאס מאכט אויס, אלעס אנדערש איז נארישקייטן. א נאמען, א משפחה, א 'ברענד', ס'איז דאך אלץ הבל הבלים, נארישקייטן!'

וועמען דינסטו?

א בחור האט דערציילט פאר'ן ראש ישיבה אז עס איז שוין א לאנגע צייט וואס ער זאגט ב"ה ח"י פרקים יעדן טאג. איין נאכט איז ער איינגעשלאפן ביי דעם 17טן פרק און דעם נעקסטן אינדערפרי איז אים געווען זייער שווער זיך צוריקצוכאפן. ווי נישט, האט ער געשפירט ווי א דורכפאל, ער וואלט געוואלט קענען זאגן "איך בין שוין אריבער כמה וכמה שנים און איך האב נישט פארפאסט קיין ח"י."

האט אים דער ראש ישיבה געזאגט, "וועמען דינסטו? אויב דו דינסט דעם אייבערשטן איז נישט קיין חילוק היינט וואס האט פאסירט נעכטן, אדער יעצט וואס האט פאסירט פריער. אויב דו דינסט זיך... איז שוין עפעס אנדערש."

מיר האבן דאס מיטגעהאלטן לייוו פריער אינעם טאג, וועו דער ראש ישיבה איז אויפגעשטאנען שפעטער ווי געפלאנט, אבער ער איז אנגעגאנגען מיט א שמחה און חיות, כאילו לא היה.

עס איז אונז שטארק אריין אין די ביינער. וועמען דינסטו? שפעטער ביי די סעודה האט דער ראש ישיבה דאס איבערגעזאגט און געזאגט, "א מענטש זאגט תהלים און ער ענדיגט אפאר וואכן גאנץ תהלים און פלוצלינג איין וואך, גייט אים קוים א קאפיטל. אדער זאל זיין מיט לערנען, קודם ברענט ער און נאכדעם איז ער אויסגעברענט."

דער ראש ישיבה האט געזאגט אויב מען דינט דעם אייבערשטן קען מען אנגיין מיט

האט א בחור געפרעגט נאך די מעשה, "וואס טוט מען אז עס איז נישטא א מלך וואס קען באצווינגען דעם צדיק אז ער זאל מאכן א נס, אפילו ער זאגט אז ער ווייסט גארנישט?" דער ראש ישיבה האט זיך צעשמייכלט און איבערגעפרעגט זיין שאלה הויער.

עבודת ה' אין אלע זמנים. די לימוד פון רבי'ן בקי ברצוא בקי ושוב.

דאוועגען בקול

דער ראש ישיבה האט אונז פארגעהאלטן פאר'ן נישט דאוועגען בקול, אבער מיט א נעימות. דער ראש ישיבה האט זיך אנגערופן, "איך בין נישט מקפיד צו זיין סאלא." מיר האבן זיך צעשמייכלט און אנגעהויבן דאוועגען מיט חיות.

דעם ראש ישיבה'ס זון האט עולה געווען צו זיין בר מצוה. מען איז געווען פריילעך און געזינגען סימן טוב ומזל טוב.

קידוש

נאכ'ן דאוועגען האט מען צוגעשטעלט א געשמאקע קידוש, אבער דער ראש ישיבה האט זיך געוואשן צו סעודה צוערשט. ער האט שפעטער מסביר געווען אז ער האט נישט געוואלט עסן סעודות שבת אויף א פולן מאגן, נאר זיין אפעטיטלעך צו די הייליגע סעודות שבת. דער ראש ישיבה האט ארויסגעברענגט אז עס איז זייער פיין און וואויל א קידוש, אבער א סעודה מוז מען עסן.

ביי די קידוש האט דער ראש ישיבה דערציילט סיפורי מעשיות פון אויסנווייניג, אויפ'ן פונקטליכן לשון פון רבינו. (מען האט פארגעסן מיטצוברענגען א סיפורי מעשיות.) דער ראש ישיבה האט דערציילט די מעשה פון אבנים טובות. וועו מען איז אנגעקומען צו דעם חלק אז זיי זענען געפארן צו דאקטוירים זיך צו היילן כדי צו האבן קינדער, האט זיך דער ראש ישיבה אויסגעדרייט צו א בחור א חתן און אים געזאגט, "דאס זאלסטו געדענקען, דאקטוירים געבן נישט קיין קינדער, דאקטוירים געבן נישט קיין קינדער. און אפילו וועו מען זאגט אמאל פאר איינעם ער זאל יא גיין צו א דאקטער, איז דאס נאר אזוי אויסצוזען פון אויבנאויף, ווייל מען דארף עפעס טון און מאכן מיט די הענט, אבער נאר דער אייבערשטער געבט קינדער."

אינמיטן די מעשה דערציילט דער רבי אז דער קעניג האט געשיקט רופן דעם צדיק אז ער זאל מתפלל זיין פאר אים אז ער זאל האבן א קינד, אבער דער צדיק האט געזאגט, "איך ווייס גארנישט."

האט א בחור געפרעגט נאך די מעשה, "וואס טוט מען אז עס איז נישטא א מלך וואס קען באצווינגען דעם צדיק אז ער זאל מאכן א נס, אפילו ער זאגט אז ער ווייסט גארנישט?"

דער ראש ישיבה האט זיך צעשמייכלט און איבערגעפרעגט זיין שאלה הויער פאר אלע צו הערן, און געזאגט, "ער פרעגט גוט." אבער נישט געענטפערט דערויף.

דער ראש ישיבה האט דאן דערציילט אז ער איז אמאל אריינגעגאנגען צו מוהרא"ש עפעס אויסצודערציילן און מוהרא"ש האט אים געוואלט באראיגן, האט מוהרא"ש געזאגט, "איך גיי עס אויך אריבער."

האט דער ראש ישיבה געזאגט פאר מוהרא"ש, "אבער מוהרא"ש איז א צדיק."

האט מוהרא"ש זיך אנגערופן, מיט אזא צובראכענקייט און א לשון פון רחמנות, "איך בין א צדיק? איך בין א צדיק? איך בין ווייט פון זיין א צדיק."

וואס איז כישוף?

אין די מעשה פון אבנים טובות האט די בת מלך געשאדט איר ברודער מיט כישוף. אויף דעם ארויף האט איינער געוואלט פארשטיין, "וואס מיינט כישוף?"

האט דער ראש ישיבה געענטפערט א שיינע זאך. "כישוף איז יעדע זאך וואס מאכט פארגעסן פונעם אייבערשטן."

דער ראש ישיבה האט נאכגעזאגט די גמרא: והאמר רבי יוחנן: למה נקרא שמן מכשפים - שמכחישין פמליא של מעלה, כישוף שוואכט אפ די כוחות דקדושה, דאס הייסט אז יעדע זאך וואס מאכט פארגעסן פון אייבערשטער, דאס איז כישוף. א שטייגער ווי מאוויס.

מגילת סתרים

א בחור האט געפרעגט דעם ראש ישיבה וואס איז דער פשט אז עס גייט נישט אריין אין דער וועלט די זאך פון חתונה מאכן יונג? דער ראש ישיבה האט געזאגט אז דאס איז ווייל די וועלט איז היינט זייער "לינק" - ליבעראל. פון דא איז מען אריין אין א שמועס איבער מגילת סתרים. דער ראש ישיבה האט געזאגט אז עס שטייט אין מגילת סתרים ווען משיח וועט קומען וועט די כלה זיין 12 און דער חתן 13. דאן האט דער ראש ישיבה דערציילט די געשיכטע פון מגילת סתרים.

דער רבי איז געווען אויפ'ן וועג אין וואגן. עס זענען דארט געזעסן רבי נתן און רבי נפתלי ווי אויך דעם רבי'ס איידעם מיט נאך צוויי מענטשן וואס זענען געשטאנען אויף די טרעפ פון וואגן. דער רבי האט דאן דערציילט אלעס וואס גייט זיין ביז משיח וועט קומען. שפעטער האט רבי

נתן געוואלט איבערגיין מיט דעם רבי'ן'ס איידעם און ער האט אנגעהויבן רעדן מיט אים. האט ער געזאגט פאר רבי נתן אז ער האט גארנישט געהערט, ער ווייסט גארנישט. דאס אליינס איז דאך פלאי פלאים וואונדער איבער וואונדער... דא זיצט א רבי מיט תלמידים און רעדט, און קיינער הערט נישט, נאר רבי נתן מיט רבי נפתלי. (דאס איז אזויווי עס איז געווען אין משכן. דער אייבערשטער האט גערעדט, די קול איז ארויס פון העכער די ארון און געגאנגען ביז משה רבינו'ס אויערן און קיינער אנדערש האט נישט געקענט הערן.) דעמאלט האט מוהרנ"ת פארשטאנען אז דאס איז א סוד און דאס דארף מען אוועק לייגן נאר פאר דער וואס איז ראוי.

רבי נתן האט דאס שפעטער איבערגעגעבן פאר רבי נחמן טולטשינער, וועלכער האט עס איבערגעגעבן פאר רבי אברהם בן רבי נחמן. רבי אברהם בן רבי נחמן האט דאס ערשט איבער געגעבן פאר רבי אייזיקל, וואס האט געבויט די קלויז אין אומאן מיט מסירת נפש, אבער שפעטער וועז ר' אברהם בן ר' נחמן האט געזען אז ער איז נישט דער ריכטיגער מענטש דאס צו וויסן, האט ער מתפלל געווען אז ער זאל דאס פארגעסן, און אזוי איז טאקע געווען. שפעטער האט רבי אברהם בן רבי נחמן דאס איבערגעגעבן פאר רבי לוי יצחק בענדער זי"ע. רבי לוי יצחק האט דאס שפעטער איבערגעגעבן פאר מוהרא"ש זי"ע.

רעדן די שפראך פון קינד צו כאפן דאס האריץ פון קינד

איינער פון די חברים, א יונגער בחור, האט צוגעקוקט ווי די עלטערע חברים טרינקען ביר, ביז עס האט זיך אים פארגלוסט אויך טועם צו זיין די "ערוואקסענע געטראנק". דער ראש ישיבה האט דאס באמערקט און זיך אנגערופן אין "בחורישע שפראך": "דארפסט זיך נישט שטופן צו טרינקען ביר צו זיין מעכטיג. קענסט זיין פעסט אן זיך צווינגען צו פארשטיין צו ביר." דערנאך האט זיך דער ראש ישיבה אויסגעדרייט צו א צווייטן יונגן בחור און געפרעגט, "דו האסט זיך שוין יא געצווינגען צו פארשטיין דערצו?"

דער ראש ישיבה האט אן אייגנארטיגע ווערג וויאזוי ער איז אונז מחנך מיט ליבשאפט, פריילעכקייט און ער מאכט אונז וועלן טון וואס איז ריכטיג. אנשטאט צו רעדן "שגיא שפראך" און שרייען אז דאס איז נגד א חסידישע בחור, מאכט עס דער ראש ישיבה לופטיג אן אווועקמאכן א צווייטן, אבער מיר פילן שוין נאריש צו וועלן טון זאכן צו זיין "מעכטיג..."

אז מען רעדט שוין פון ביר, איז אינטערעסאנט אנצומערקן אז איין בחור האט געעפנט פרייטאג צונאכטס די ביר אויף אן אופן וואס איז נישט געווען זייער אין פלאץ און דרך ארץ'דיג. דער ראש ישיבה האט אבער גארנישט געזאגט. שפעטער ביי די באטע האט דער ראש ישיבה אים געזעצט נעבן זיך און שטילערהייט האט ער אים געמוסר'ט אז דא קען מען זיך נישט אזוי אויפפירן.

דער ראש ישיבה איז מיט אונז, און אזוי, פארשטייענדיג וואס א בחור איז, איז ער אונז מחנך צו זיין ערליך און הייליג.

ותוסף אסתר ותדבר

דער ראש ישיבה האט אנגעהויבן רעדן אז עס קומט שוין פורים. דער ראש ישיבה האט געזאגט אז די וואך הייסט "שבת הפסקה" און דער ראש ישיבה האט מסביר געווען אז עס זענען דא פיר שבתים. דאס איז שבת שקלים, זכור, פרה און החודש און אינצווישן איז דא א שבת הפסקה. דער ראש ישיבה האט ארויסגעברענגט א שיינע חיזוק דערפון, אז אזוי גייט עבודת ה', אינמיטן קומט אן הפסקה. ערגעץ אינמיטן שפירט מען נישט. האט א בחור געפרעגט, "וואס טוט מען אויב עס איז דא פיר הפסקות... אנשטאט איינס?" דער ראש ישיבה האט זיך צעשמייכלט.

דער ראש ישיבה שליט"א האט דאן געזאגט: "ותוסף אסתר, בלשון הסתר, וועז א מענטש שפירט אז אלעס איז אים אויסגעלאשן, פארלוירן, טונקל, און באהאלטן..."

דאן וואס טוט מען? "ותדבר לפני המלך," מען גייט התבודדות און מען שרייט צום אייבערשטן. עס איז נישט דא קיין אנדערע עצה, נאר "ותפול לפני רגליו," זיך ווארפן צו די פיס און בעטן דעם אייבערשטן ער זאל אויפלייכטן און אויסלייזן.

דער ראש ישיבה האט דערציילט אז ווען ער איז געקומען צו מוהרא"ש האט מוהרא"ש אים דאס געזאגט. "מען קומט נישט צו די 'באקן' פון מוהרא"ש," מיינענדיג צו זאגן, "פאר מוהרא"ש'ס שמייכל, נאר מען קומט צו נעמען מוהרא"ש'ס שכל!"

דער ראש ישיבה האט דאן שיין ארומגערעדט אז אזוי גייט עס אין עבודת ה'. דער אייבערשטער איז בודק א מענטש אויב ער מיינט עס אמת'דיג. עס קומט אמאל א צייט ווען אלעס ווערט אויסגעלאשן, אבער דאך אז דער מענטש דערהאלט זיך און בלייבט געטריי צום אייבערשטן, קומט מען צו שיינע זאכן.

דאן האט דער ראש ישיבה שליט"א צוגעלייגט אז די זעלבע איז ביים צדיק. עס קומט א צייט ווען דער צדיק איז בודק דעם מענטש צו זען אויב ער מיינט עס אמת'דיג.

פארלוירענע אבידות

איינער האט געפרעגט: "ביי אלע צדיקים איז אזוי?" האט דער ראש ישיבה געזאגט: "א צדיק געבט צוריק אבידות פארן מענטש." דער ראש ישיבה האט אים געפרעגט: "דו ווייסט דערפון?" און מסביר געווען אז ווען א מענטש זינדיגט, פארלירט ער זיין יראת שמים. דער צדיק קען עס צוריקגעבן, אבער ווי די הלכה איז, ווען איינער האט געפונען אן אבידה און וויל עס צוריקגעבן צום בעל הבית, אז מען דארף אים אויספארשן, זען אויב ער איז נישט קיין פאפער, אויב ער מיינט עס אמת'דיג, אזוי ווי עס שטייט "עד דרוש אחיך" - פארש אים אויס ביז דו וועסט זען אז ער איז נישט קיין פאפער. זאלסט אים נישט צוריקגעבן די אבידה איידער דו זעסט אז ער מיינט עס אמת'דיג.

און דאס זעט מען ביי צדיקי אמת. איידער דער צדיק וויל צוריקגעבן פארלוירענע אבידות וועט ער פארשן צו זען אויב דער מענטש מיינט עס אמת'דיג.

דער ראש ישיבה איז אריין אין שמועס אז צומאל שפירט מען נישט התקרבות פון א צדיק, דאס איז טאקע צוליב דעם אויבנדערמאנטן ענין.

דער ראש ישיבה האט זיך אנגערופן, "מיינסט אז ביי מוהרא"ש האב איך אלעמאל געשפירט ווארימקייט? עס זענען געווען צייטן וואס מוהרא"ש האט זיך אפילו נישט ווייסנדיג געמאכט, ניטאמאל געזאגט 'איך בין פארנומען.'"

קומסט פאר א שמייכל אדער פאר שכל?

דער ראש ישיבה האט געזאגט, ווען מען קומט צום צדיק קומט מען נישט צו די שמייכל פון צדיק, מען קומט נעמען שכל. דער ראש ישיבה האט דערציילט אז ווען ער איז געקומען צו מוהרא"ש האט מוהרא"ש אים דאס געזאגט. "מען קומט נישט צו די 'באקן' פון מוהרא"ש," מיינענדיג צו זאגן, "פאר מוהרא"ש'ס שמייכל, נאר מען קומט צו נעמען מוהרא"ש'ס שכל!"

דאס איז א שטארקע נקודה, וואס לוינט אריינצולייגן אין טאש, ווייל איין טאג דארף עס יעדער ארויסשלעפן.

דאן האט דער ראש ישיבה אנגעהויבן זינגען "ותוסף אסתר און אם על המלך טוב, און שושנת יעקב."

שיכור פון פרייד

א בחור האט געפרעגט וויאזוי ער זאל אויסשטעלן זיין סדר היום פורים. דער ראש ישיבה האט אים געזאגט אז ער זאל טרינקען שפעטער אין טאג און מען דארף נישט טרינקען צופיל.

"בעט דעם אייבערשטן זאלסט ווערן שיכור פון די מגילה."

דער בחור האט זיך צעשמייכלט, אבער דער ראש ישיבה האט עס זייער ערנסט גענומען. "בעט דעם אייבערשטן זאלסט ווערן שיכור פון די מגילה. עס זענען דא צדיקים וואס זיי שפירן עד דלא ידע פון די מגילה. באמת."

דער ראש ישיבה האט צוגעלייגט, "איך בין נישט קיין צדיק, אבער ווען איך ענדיג ליינען די מגילה שפיר איך אזוי... שיכור פאר פרייד. אה, די מגילה!" דער ראש ישיבה האט דאס געזאגט מיט א טאן פון בענקעניש און כסופים מיט א תנועה וואס איז נישט מעגליך אפצושרייבן בכתב, אבער ווער עס האט דאס געזען האט באקומען א גליסטעניש צו הערן די מגילה.

הוי מקבל את כל אדם בשמחה

דער ראש ישיבה האט דערציילט אז איידער ער איז אנגעקומען צו מוהרא"ש האט מען אים געקענט איינרעדן וואס מען האט געוואלט. עפעס א בעל מקובל האט אים דאן געזאגט אז אויב ער וועט ארבעטן אויפצונעמען יעדן בסבר פנים יפות וועט ווערן גרויסע זאכן פון אים.

דער ראש ישיבה זאגט אז ער טראכט אסאך דערפון, נישט דוקא וואס יענער זאגט, אבער אז עס איז א נקודה וואס דער ראש ישיבה פרובירט צו זיין א מושלם דערין.

דאס איז אונז געווען א חידוש, ווייל דער ראש ישיבה געבט יעדן אזויפיל אויפמערקזאמקייט כסדר, און יעדער שפירט אז "דער ראש ישיבה האט אים 'באמת' ליב."

מיט לעבן

דער ראש ישיבה האט געזאגט, "צומאל שפיר איך אביסל אנגעשטרענגט און איינער קומט מיר זאגן 'גוט מארגן ראש ישיבה...' פארוואס זאל איך נישט צוריקשמייכלען...?"

דער ראש ישיבה זאגט אז ער ארבעט דערויף און מאכט תפילה דערויף און הייבט אן פון יעצט...! ער גייט שוין אויפהייבן אלע קאלס און ענטפערן אלע מעסעדזשעס....!! מיר האבן זיך צעשמייכלט, עס איז געווען א געשמאקע פרייליכע לופטיגע אטמאספער.

נאר פרייליך!

דורכאויס די סעודה איז געווען נאר פרייליך. אפילו די שיינע און וויכטיגע נושאים זענען געזאגט געווארן מיט אזויפיל געשמאק, עפעס וואס מיר זענען נישט מסוגל אפצושרייבן. מען האט געמאכט אסאך ווערטלעך און דער ראש ישיבה האט יעדן אויסגעהערט און געגעבן אויפמערקזאמקייט.

איך וויל זיין א ברסלב'ער חסיד

א קליין קינד וואס איז דארט געווען, האט געפרעגט זיין טאטע, "זענען אלע מענטשן דא אין דעם פלאץ ברסלב?"

דער ראש ישיבה האט דאס געהערט און געפרעגט דאס קינד, "איך בין א ברסלב'ער? איך וויל זייער שטארק זיין א ברסלב'ער!"

געלט, געלט, געלט...

ווי פריער געשמועסט, מאכט אונז דער ראש ישיבה שפירן ווי ער איז "מיט אונז..."

מיר לעבן היינט אין א וועלט וואו געלט איז (כמעט) אן אפגאט. דער ראש ישיבה שליט"א לייגט אזוי שטארק אריין אין אונז ביי די טעגליכע שיעורים אז מיר זאלן נישט לעבן פאר געלט, און נישט מאכן קיין מציאות פון געלט. דער ראש ישיבה רעדט אסאך צו אונז אז געלט איז א מיטל און נישט א ציל. דער ראש ישיבה חוזק'ט אפ פון געלט און פון אלע וואס חנפ'ען זיך צו געלט. פון די שיעורים באקומען מיר א שטיקל פאראיבל דערצו. מען זעט טאקע די פירות אויף די יוצאי תלמידי היכל הקודש אז זיי ווערן נישט פארבלענדט פון געלט און געבן נישט אויף זייערע ווייבער און קינדער צוליב געלט.

אויך די שבת האט דער ראש ישיבה עס אריינגעלייגט אין אונז אויף אן אייגנארטיגן וועג. מען האט אנגעהויבן זינגען דעם ניגון "אויב נישט קיין אמונה צוזאמען מיט די געלט, וואסזשע ארבעטסטו אויף די וועלט..." אבער דער ראש ישיבה האט געטוישט די ווערטער, "וואסזשע ארבעטסטו א גאנצן טאג פאר געלט..." און אזוי ווייטער, נוצנדיג דאס ווארט געלט אנשטאט וועלט.

מען איז ארומגעגאנגען דעם טיש און יעדער האט געזאגט איין אות (און דער ראש ישיבה האט אריינגעפילט ווען איינער איז געבליבן שטעקן). עס איז געווען זייער לופטיג און זייער פרייליך (פאן!). דער ראש ישיבה האט עס גוט צוגעלייגט, און אריינגעזאגט קאמענטארן. למשל... "אויב נישטא קיין בטחון צוזאמען מיט די געלט, וואסזשע בארגסטו אזוי סאך געלט?" אדער: "אויב נישטא קיין דאווענען צוזאמען מיט'ן געלט, וואסזשע דארפסטו א גאנצן טאג נאך און נאך געלט?"

די מצב איז געווען עפעס עקסטער. אזא מין גדלות המוחין. דא שטייט א גאנצע וועלט און דינט דעם דאלאר, ווען אין א ווינקל אין טשעסטער זיצט א קבוצה פון בחורים וואס זענען די צוקונפטיגע בעלי בתים, אינגעלייט וכו' און לאכן און שפעטן אפ פון געלט. עס איז געווען א שטיקל מרידה אין די מדינה פון סיפורי מעשיות וואס אלעס איז געווען געלט געלט געלט!

אזוי זינגענדיג מיט אונז איז אונז אריין אין די ביינער אז עס איז דא עפעס העכער פון געלט, עס איז דא נאך א וועלט, עס איז דא תכלית. דאס קען מען נישט מסביר זיין אין די ראם פון אן ארטיקל.

כאטש דער רבי איז שוין נישטא...

דערנאך האט מען געזונגען די ברסלב'ע ניגון "כאטש דער רבי איז שוין נישט דא... אבער דער רבי'ס ... איז נאך דא..."

דא איז מען אויך ארומגעגאנגען דעם טיש און יעדער האט אריינגעזאגט. עס איז געווען לוסטיג און לופטיג. דער ראש ישיבה האט זייער פרייליך געמאכט. ביי אות "ש" האט א בחור געזאגט, "כאטש דער רבי איז שוין

דער ראש ישיבה האט זייער פרייליך געמאכט. ביי אות "ש" האט א בחור געזאגט, "כאטש דער רבי איז שוין נישטא, אבער דעם רבי'ס שיטה איז נאך דא..." האט דער ראש ישיבה זיך צולאכט און געזאגט, "שיטה? נע... אין ברסלב איז דען דא א שיטה?"

נישטא, אבער דעם רבי'ס שיטה איז נאך דא..."

האט דער ראש ישיבה זיך צולאכט און געזאגט, "שיטה? נע... אין ברסלב איז דען דא א שיטה?" אזוי האט דער ראש ישיבה געמאכט לוסטיג מיט ווערטלעך און אריינגעבערענגט א געשמאקע מצב רוח. עס איז אינטערעסאנט אנצומערקן וויאזוי דער ראש ישיבה מאכט "פשוט פרייליך", אבער אין די זעלבע צייט ערגעץ אינצווישן שפירט מען זיך אזוי דערהויבן און פרייליך פשוט צו זיין א איד און פשוט אז מען היט שבת.

די בחורים האבן געבעטן נאך א ניגון מיט א-ב און מען האט געזונגען "הייליגער באשעפער איך האב אמונה אין דיר."

עס קען אויסזען שרייבענדיג אז מען טרייבט איבער ווען מען זאגט אז מען קען עס נישט מסביר זיין, אבער מיר האבן זיך געשפירט אין א העכערע ווועלט, מעין עולם הבא. דער ראש ישיבה האט אונז אויפגעהויבן פון די טאג טעגליכע און אונז געגעבן צו שפירן די זיסע געפיל פון התקרבות צום אייבערשטן, וואס דאס קען מען נישט איבערגעבן פאר א צווייטן, ווי דער הייליגער רבי זאגט שוין אין שיחה א', כי אני ידעתי, ווייל איך ווייס היינט. א מענטש קען דאס נישט איבערגעבן פאר א צווייטן און ניטאמאל פאר זיך אליינס, קען מען מסביר די געפיל וואס איך האב געשפירט נעכטן. עס איז א בחינה פון טעמו וראו כי טוב.

נישט פארגעסן צו פרייליך מאכן די אייגענע קינדער

ווי שוין געשריבן, האט דער ראש ישיבה געהאלטן קאפ א גאנצע צייט אויף זיינע קינדער. ערגעץ אינצווישן האט דער ראש ישיבה דערציילט די מעשה ווי א ברסלב'ער חסיד איז געווען אויפ'ן וויליאמסבורגער בריק און א גוי האט אים אפגעשטעלט און געשריגן "מאני אר לייף" (דיין געלט אדער דיין לעבן) און דער איד האט אנגעהויבן טאנצן מיט'ן רוצח "בך רבינו נגילה" ביז יענער האט אנגעהויבן מיטצוטאנצן און אזוי האט מען אויסגעמיטן א רציחה. דער ראש ישיבה האט ארויסגעבערענגט דערמיט: דאס איז א לימוד פאר יעדן איינעם יעדן טאג אין לעבן, נישט נאר ווען א רוצח קומט מיט א מעסער. נאר יעדן טאג אין לעבן קען מען זיך פארהאמפערן מיט מענטשן; מאן און ווייב, עלטערן מיט קינדער, שכנים מיט שכנים וכדומה. אז מען דערמאנט זיך פון רבי'ן און מען איז גרייט יענעם ארומצונעמען און טאנצן "בך רבינו נגילה" ענדיגט זיך די מעשה גוט. (דאס הייסט, מיט שמחה.)

דער ראש ישיבה האט גערופן די יונגערע קינדער און זיי געזאגט אז זיי זאלן מאכן אפאר פלעיס. צום ערשט האבן זיי אויסגעשפילט די מעשה פון דעם ברסלב'ער חסיד וואס איז געגאנגען נאך געלט ביים כותל און די ציוניסטישע פאליציי זעצן אים איין פאר די זינד פון גיין נאך געלט דארט. לויט זייער געזעץ טאר מען נישט גיין דארט נאך געלט. דער איד איז אריין אין תפיסה מיט די אראבער און אנגעהויבן זאגן זיינע ליקוטי תפילות. אינצווישן האבן די אראבער געפרעגט וואס דא גייט פאר, האט ער גענומען טאנצן און זינגען מיט זיי אין אראביש כולא מן אל-ה "אלעס איז דער אייבערשטער." וועלן די פאליציי האט געזען וואס דא גייט פאר, האבן זיי אים ארויסגעשיקט פון תפיסה זאגנדיג "מאך אונז נישט פרייליך די אראבער, גיי און זיי מצליח." דער ראש ישיבה האט געזאגט, "דאס איז די עצה ארויסצוגיין פון אלע פראבלעמען, זינגען אלעס איז דער אייבערשטער."

אושפיזין "געסט" איז היסטן אויף רוסיש

וועלן מען האט געזעדט פון די אראבישע שפראך, איז אריינגעקומען א שמועס פון אקצענטן און וויאזוי מען זאגט ארויס א "ה", האט דער ראש ישיבה דערציילט אן אינטערעסאנטע זאך, אז ער פלעגט זיך אלעמאל וואונדערן וואס דער רבי האט געמיינט וועלן דער רבי האט זיך אויסגעדרוקט איינמאל היסענדיג סוכות אז די אושפיזין די געסט זענען דאך "היסטן". וואו קומט איינס צום צווייטן?

דער ראש ישיבה האט דערציילט אז אין ישיבה פון ירושלים איז לעצטנס מקורב געווארן א בחור פון א רוסישע אפשטאם (הפצה האט א וויטע כח! חזק מפיצים!). די מאמע מיט'ן זון האבן נישט פארשטאנען קיין ווארט אידיש, אבער זייער נשמה האט געזוכט די שיעורים און זיי האבן זיך געלערנט אידיש דורך די שיעורים. היינט איז דער בחור פון די טייערע בחורים אין ירושלים. דער בחור האט מסביר געווען פאר'ן ראש ישיבה אז אין זייער אויספארשפראך זאגן זיי א "ג" אזוי אן לופט אז עס הערט זיך ווי א "ה", ממילא פון דא קומט דאס וואורט פון רבי'ן אז "געסט" איז אזוי ווי "היסט" (קען זיין אין אלט אידיש איז די אויספארשפראך געווען א טראפ אנדערש, אפשר "גיסט" און

"היסט"... סברות... שפעקולאציעס).

שמחה פאר די קינדער

אויך האבן די קינדער אויסגעשפילט די מעשה פון דעם ירושלים'ער רב, רבי יוסף חיים זאנענפעלד ז"ל, וואס איז אמאל געגאנגען אין גאס און אן אראבער האט אים געווארפן א באנאנע. דער צדיק האט אים געזאגט אויף אראביש כאט על כארפ "יישר כח" דער יונגער אראבער האט זיך זייער פארוואונדערט, "פארוואס זאגסטו מיר שכח?" האט דער צדיק געענטפערט, "ווייל דו וואלסט מיר געקענט ווארפן א שטיין."

דער ראש ישיבה האט געזאגט, "דאס איז א מורא'דיגער יסוד אין לעבן. אויף וואס מען האט, זאגט מען 'שכח אייבערשטער. עס וואלט געקענט זיין אסאך שווערער.'"

צום לעצט האבן זיי אויסגעשפילט די מעשה וואס איז אויבנדערמאנט מיט דעם ברסלב'ער חסיד אויפ'ן וויליאמסבורג בריק.

לעובדא למעשה, וואס מיר נעמען ארויס. דער ראש ישיבה האט זיך אזוי אריינגעלייגט אין די קינדער, זיי צוגעווויזן וויאזוי צו שפילן ריכטיג, זיי געווויזן וואס צו טון. דער ראש ישיבה האט זיי נישט געגעבן דאס געפיל וואס די טערעפיסטן זאגן, "געב דיין קינד דעם געפיל אז איך בין דא פאר דיר." נאר, ער איז באמת דא געווען פאר זיי. בשעת די פלעי איז ער "געווען דארט אינגאנצן."

ביים ראש ישיבה שליט"א לערנען מיר זיך א מורא'דיגן יסוד און סוד פון הצלחה. וואו מען איז, איז מען דארט אינגאנצן. דאס קען יעדער אין היכל הקודש מעיד זיין. וועז דער ראש ישיבה געט א שיעור, קיין חילוק אויב עס איז מעשה'לעך פאר קינדערלעך, בחורים, אינגעלייט, אדער אין א מיטונג מיט הנהלה, סיי ווי דער ראש ישיבה איז אדער סיי וואס ער טוט, איז ער דארט אינגאנצן, און "נאר דארט". דאס קומט פון א שטארקן ישוב הדעת פון זיין 'פאקוסט', וואס איז זייער א וויכטיגער כלל אין לעבן.

וועז מען ארבעט, ארבעט מען. וועז מען לערנט, לערנט מען. וועז מען פארברענגט מיט די ווייב און קינדער איז מען נאר דארט. זמן תפילה לחוד, זמן לימוד לחוד.

וואו דו ביסט–זיי דארט–אינגאנצן! דאס איז א מורא'דיגע יסוד צו קענען מצליח זיין, סיי אין לערנען, סיי אין פרנסה און מיט אלעם. דאס איז די וועג פאר אלע וואס וואונדערן זיך צומאל, "וויאזוי קען מען אזויפיל אריינכאפן אין איין טאג?" די ענטפער איז, "וואו דו ביסט, זיי דארט! לאז נישט דעם מח פארן פון ענין צו ענין. דאס וואס דו האסט זיך מיישב געווען צו טון יעצט, דאס זאלסטו טון. אזוי ווערט דער מענטש בעל הבית אויפ'ן טאג און נישט פארקערט. (נאכ'ן זיך איבערגעבן צום אייבערשטן פארשטייט זיך.)

דאס זעלבע זעען מיר כסדר ביים ראש ישיבה שליט"א, אז מען לעבט מיט דעם זמן. מען 'פאלט' נישט אריין אין יום טוב. מען דערמאנט זיך נישט (ווי פיל אנדערע) פון שובבי"ם די לעצטע ליל ששי פון שובבי"ם. פארקערט, ביים ראש ישיבה לעבט מען שוין מיט (כאטש) שלושים יום קודם החג שואלים ודורשים בהלכות החג.

אן אינטערעסאנטע זאך וואס מיר האבן אויפגעמערקט: איינער פון די קינדער האט געשפילט אויף די פלעי, די חלק פון דער ברלסב'ער איד וואס שפאצירט אויפ'ן בריק און מאכט התבודדות. דער ראש ישיבה האט אים פארראכטן, "קוק ארויף, קוק צום אייבערשטער, מאך התבודדות, קוק נישט אויף קיין מענטשן."

אזוי אינמיטן א שפיל האט דער ראש ישיבה מדריך געווען א יונג קינד וויאזוי צו גיין התבודדות.

אינטערעסאנט איז אנצומערקן וואס א חבר האט היינט דערציילט אז בשעת'ן דאוונען איז אים ארויפגעקומען די ווערטער וואס דער ראש ישיבה האט געזאגט פאר'ן קינד, "קוק נישט אויף קיינעם, קוק ארויף צום אייבערשטן." און דאס האט אים זייער מעורר געווען ביים דאוונען.

א נאמען נאך א צדיק

מען איז אריין אין א שמועס איבער דעם וואס די ספרדים אין יבניאל האבן איינגעפירט צו געבן אליעזר שלמה נאך מוהרא"ש בשעת

שבת התוועדות תשס"ח

מוהרא"ש האט געלעבט, און וויאזוי א טייל אנשי שלומינו פירן זיך אויך אזוי. דער ראש ישיבה האט דערציילט א מעשה פון וואו די מנהג קומט ביי די ספרדים.

זמירות שבת

מיר האבן זייער שיין און געשמאק געזונגען זמירות. בשעת זמירות האט דער ראש ישיבה אריינגעברענגט א חיות און לעבעדיגקייט, אז מיר האבן פשוט געוואלט זינגען נאך!

א קונץ אויפצוהייבן א איד!

ווי אויבנדערמאנט האט איינער פון די חברים דערציילט פארן ראש ישיבה אז ער האט געוואלט זאגן יעדן טאג ח"י פרקים, אבער למעשה איז ער ארויסגעפאלן נאכן איינשלאפן איין טאג ביי פרק י"ז. דער ראש ישיבה האט עס נאכאמאל ארויפגעברענגט און ארויסגעברענגט אז מען דארף טון רצון ה' לשם שמים, מען דארף מיינען דעם אייבערשטן און נישט זיך דינען.

דער ראש ישיבה האט דערציילט די מעשה וואס האט פאסירט ביים רבי'ן.

אין די צייטן פון רבי'ן איז געווען א איד וואס האט געקענט מאכן מופתים מיט שמות. ער האט זיך אזוי געפירט, ביז די זאך איז געווארן זייער באוואוסט און מען האט באשלאסן אז מען גייט מאכן א משפט, מען גייט אים מסדר זיין. מען האט אים פארכאפט אין א זאק און אים גוט אנגעקלאפט די ביינער מיט א שמיץ אריבער. עס זענען געווען די וואס האבן געוואלט מקיים זיין די "בכל לבבך ובכל נפשך" אויף אים און אים צוגעגעבן נאך א שטויס און נאך א שטויס.

דער איד איז ארויסגעקומען פון די מעשה שברי שברים. ער איז געווען אין א שרעקליכע מרה שחורה. מען האט אים ארומגעטראגן צו אלע רבנים און אים פרובירט צו העלפן, אבער קיינער האט נישט מצליח געווען מיט אים.

ביז מען האט אים געברענגט צום רבי'ן. וועט דער רבי האט געהערט די מעשה, האט דער רבי געזאגט: "א קונץ אראפצווארפן א איד? א קונץ איז אויפצוהייבן א איד!!"

דער רבי האט געריידט מיט אים א לענגערע צייט. און דער רבי האט אים געזאגט אז ער קען אים צוריקגעבן אלע זיינע כוחות און מדריגות, בתנאי אויב ער וועט זיך מער נישט באנוצן דערמיט.

אזוי איז טאקע געווען. דער איד איז צוריקגעקומען צו זיינע כוחות, בגשמיות און ברוחניות, און איז געבליבן א חסיד פונעם רבי'ן.

איינמאל איז דער רבי געווען מיט אים אונטערוועגנס און דער רבי האט געדארפט א מקוה. האט דער רבי געזאגט צו דעם איד: "מאך מיר א מקוה." דער איד האט טאקע אזוי געטון און מיט זיין כח פון שמות האט ער געמאכט א מקוה.

דער רבי איז געגאנגען זיך טובל'ן און דער איד האט געטראכט אז ער וועט אויך כאפן א טבילה. דער רבי האט אים אבער אפגעהאלטן, זאגנדיג: "ניין. איך, אבער נישט דו."

דער ראש ישיבה האט ארויסגעברענגט אז דאס וואס ער איז אריינגעפאלן אין דעפרעסיע וויייזט אז ער האט עס נישט געמיינט לשם שמים. וואלט ער עס געמיינט כלו לשם שמים וואלט אים די משכנתא נישט אריינגעווארפן אין מרה שחורה. דער ראש ישיבה האט ארויסגעברענגט די נקודה אז ווען מען איז זוכה צו לעבן כלו לשם שמים באדערט נישט ווען זאכן זענען נישט 100%.

דער ראש ישיבה האט ארויסגעברענגט אז מען דארף עס מיינען לשם שמים, נאר פארן אייבערשטן'ס וועגן.

אויף דעם ארויף האט דער ראש ישיבה זיך דערמאנט אז איין יאר וועט מוהרא"ש איז געקומען צו זיי אין קעמפ (פרייטאג) האט דער ראש ישיבה געזאגט פאר מוהרא"ש אז עס איז דא א מקוה דא אין וואלד. האט מוהרא"ש געזאגט אז ער איז שוין געווען אין מקוה אינדערפרי און מכוון געווען לכבוד שבת.

האט דער ראש ישיבה געזאגט, "אבער עס איז א קוואל."

האט מוהרא"ש געזאגט, "א קוואל?! אה, וויל איך גיין." מוהרא"ש האט דעמאלט דערציילט

אמאל פלעגן מענטשן מאכן גניבה אינשורענס אדער פייער אינשורענס, און אזוי ווי עס איז נאכנישט געווען קיין קאמערעס, האט מען שפעטער ארויסגערוקט אלע זילבער און גערופן די אינשורענס צו זאגן אז מען האט געגנב'עט די סחורה...

פארן ראש ישיבה אז ער האט זיך אפאר מאל געטובלט אין מקווה אריז"ל ש"י טבילות דריי הונדערט און צען טבילות.

דער ראש ישיבה האט באגלייט מוהרא"ש צום קוואל, אבער ער האט מיטגענומען א בחור, ווייל ער האט מורא געהאט מוהרא"ש זאל זיין אליינס אינעם קוואל. דער ראש ישיבה שליט"א האט אבער נישט געוואלט זיין אינעם קוואל וועלן מוהרא"ש טובלט זיך ווייל דער ראש ישיבה האט געזאגט אז עס איז דא אן הלכה אז מען טאר נישט זען א רבי אויסגעטון, ממילא האט ער נישט געוואלט גיין מיט מוהרא"ש צום קוואל, נאר געווארט אביסל אפגערוקט.

דער ראש ישיבה האט דערציילט אז די קוואל איז געווען אזוי קאלט און ער געדענקט ווי מוהרא"ש זי"ע האט געגעבן א קוויטש! שפעטער האט ער געזאגט אז עס איז געווען קעלטער ווי די אר"י מקוה פון צפת.

ברסלב'ע מצות

מען האט אריינגעברענגט מצות צום טיש. דער ראש ישיבה האט טועם געווען דערפון און זיך אנגערופן מיט שמחה, "אה, ברסלב'ע מצות!" (דער ראש ישיבה האט אין אן אנדערע געלעגנהייט אמאל ארויסגעברענגט די חשיבות פון ברסלב'ע מצות, אז אלע זענען זיך מתבודד בשעת'ן מאכן די מצות. עס איז ריכטיגע מיכלא דמהימנותא, א מאכל פון אמונה.)

פייער אינשורענס

דער ראש ישיבה האט געזעדט איבער א משפחה אין שטעטל וואס האט געהאט נסי נסים און איז ארויס אן קיין שאדן פון א העלישע פייער. דער ראש ישיבה האט געזאגט אז דאס איז א דאנק אלע מצוות וואס מען טוט אין דעם הויז. דער ראש ישיבה האט געזאגט, "א דאנק הכנסת אורחים, מזוזה, הלכות וואס מען היט."

דער ראש ישיבה האט געזאגט אז דאס וואס מען זאגט אז נאך א פייער וועט מען רייך, קומט פון בעל שם טוב זי"ע.

מען איז אריין אין א שמועס פון פייער אינשורענס און איינער האט געפרעגט אויב עס איז וויכטיג צו האבן פייער אינשורענס. דער ראש ישיבה האט נישט געמאכט קיין עסק דערפון, כאילו, מען מעג, מען קען, מען מוז נישט, אבער ער האט צוגעלייגט, "דאס זאלסטו גוט געדענקען. מען וועט נישט רייך מיט אינשורענס און מען וועט נישט ארעם אן אינשורענס. געלט קומט פון דעם אייבערשטן. דו הערסט?"

דער ראש ישיבה האט דאן געזאגט אז איינער האט ארויפגעשטעלט אויף די גרופ פון שטעטל ביינאכט, א צייט וועלן מענטשן וועלן גרינגער דערשראקן, אז מען דארף מאכן זיכער אז אין קאך, דיינינג רום און בעדרום זענען דא פייער דיטעקטערס וואס ארבעטן. האט דער ראש ישיבה געזאגט, "איך האב געטראכט צו זיך, פארוואס שטעלט מען עס ארויף אזוי צו דערשרעקן מענטשן יעצט ביינאכט?" דעריבער האט דער ראש ישיבה צוגעשריבן, "אין קאך מאך זיכער אז דו געסט א גוט ווארט, אין דיינינג רום מאך זיכער צו זאגן שכח אייבערשטער און אין בעדרום מאך זיכער צו קושן די מזוזה, אזוי איז מען אפגעהיטן."

דער ראש ישיבה האט געזאגט אז עס איז דא מענטשן וואס זענען ארייגעפאלן אין פחדים דערפון. דער ראש ישיבה האט געדעדט פון א געוויסע פאל (א בריוו וואס איז געווען אין עצתו אמונה), וואו ער האט געמוזט מבטיח זיין אז קיין שלעכטס וועט נישט פאסירן, ווייל די פרוי האט נישט געוואלט זיין אליינס אין שטוב.

ערליכקייט

דער ראש ישיבה איז דאן אריין אין א שמועס פון דעם וואס אמאל פלעגן מענטשן מאכן גניבה אינשורענס אדער פייער אינשורענס, און אזוי ווי עס איז נאכנישט געווען קיין קאמערעס, האט מען שפעטער ארויסגערוקט אלע זילבער און גערופן די אינשורענס צו זאגן אז מען האט געגנב'עט די סחורה. אזוי פלעגן מענטשן מאכן געלט. דער ראש ישיבה האט צוגעלייגט אז אסאך מענטשן זענען געגאנגען זיצן דערפאר אין תפיסה.

תפילה בכוונה, בפשטות

ביי מנחה האט איינער געזומען א סידור בכוונה (ווייל דאס איז אים געווען נאנט צו די האנט). דער ראש ישיבה האט זיך געוואנדן צו אים און געפרעגט, "איך מעג אפשר האבן די סידור? איך בין א פשוט'ער איד. איך וויל אינזין האבן די טייטש."

ווי דער רבי זאגט, "די עיקר אידישקייט איז תמימות און פשיטות." שכח אייבערשטער פארן אונז מקרב זיין צו אזא (גארנישט אזוי) פשוט'ע ערליכע פלאץ.

ויקחו לי תרומה

ביי שלש סעודות האט דער ראש ישיבה ארומגערעדט פון "ויקחו לי תרומה" אז דער עיקר וואס דער אייבערשטער דארף

איז אונזער ווילן. דאס זענען מיר די וואך אין די פרשה. יעדער האט געגעבן זיין נדיבת לב, זיין הארץ פאר'ן אייבערשטן. דער ראש ישיבה האט ארומגערעדט איבער די שטארקע כח פון דאס ווילן פון א מענטש. דער ראש ישיבה האט ארויסגעברענגט אז נישט קיין חילוק ווי ווייט א מענטש איז פארקראכן, אבער דאס ווילן קען מען אים נישט אוועקנעמען, און מיט די כח פון א גוטן רצון קען מען פון איבעראל צוריקקומען.

ח"י פרקים און מעביר סדרה זיין

דער ראש ישיבה האט אונז מחזק געווען צו לערנען יעדן טאג ח"י פרקים. דער ראש ישיבה האט אונז געזאגט, "אינדערפרי נעמען די ח"י פרקים ממש אפאר מינוט. נאכמיטאג נעמט עס שוין לענגער, אבער ביינאכט, ווען עס איז 'ראש אויער' (פארנומענע שעות) דאן נעמט עס שוין שעות. עס ענדיגט זיך נישט."

דער ראש ישיבה האט אריינגעברענגט אין אונז א געשמאק צו זאגן ח"י פרקים אינדערפרי איידער מען הייבט אן דעם טאג. אזוי אויך האט ער אונז אויפגעפרישט מיט מעביר סדרה זיין אנגעהויבן פון זונטאג. דער ראש ישיבה האט געזאגט אז יעדעס מאל ער טראכט אז ער האט שוין גענוג געלערנט דערפון, מאכט זיך נאך אן אינצידענט וואו ער זעט אז מען דארף נאך רעדן דערפון.

שלש סעודות איז אמונה

דער ראש ישיבה האט געלערנט צו אונז איבער די גרויסקייט פון שלש סעודות. ווען א מענטש עסט אלע דריי סעודות זאגט מען אויף אים אין הימל אז ער האט אמונה. אויך האט דער ראש ישיבה שליט"א דערציילט אז איידער רבי שמעון בר יוחאי איז נפטר געווארן, האט ער געזאגט אז ער קען זאגן אויף זיך אז ער האט קיינמאל נישט פארפאסט שלש סעודות. זעט מען פון דעם אז שלש סעודות איז א גרויסע זאך. דער ראש ישיבה האט געלערנט איבער דעם אז ער איז דאך געווען דרייצן יאר אין דער מערה, וואס האט ער דארט געגעסן? דער ראש ישיבה האט ארויסגעברענגט אז די ספרים רעדן שוין ארום דערפון. עס איז דא וואס זאגן אז מען האט אים פון הימל מזכה געווען מיט לחם משנה פאר די סעודות.

איינער האט געפרעגט, "מוז מען זיך וואשן, אדער קען מען יוצא זיין מיט מזונות?"

האט אים דער ראש ישיבה צוריקגעפרעגט, "ביי דעם קאר דילער פרעגסטו אויך אזוי? פרעגסטו אויך אויב דו קענסט יוצא זיין מיט עפעס פשוט'ערס?"

האט יענער גע'טענה'ט אז ער איז נישט הונגעריג, אז אפילו אינדערפרי האט ער שוין געשפירט אנגעפולט ביים אנהייב פון די סעודה.

אויף דעם האט דער ראש ישיבה געזאגט, "טאקע וועגן דעם האב איך זיך גלייך געוואשן איידער דעם קידוש, צו ערשט זאל איך זאט ווערן פון די סעודות שבת."

מען האט געזונגען זייער ווארעמע און שיינע זמירות.

ביזנעס כללים

נאך מעריב זענען מיר אראפ לערנען בשעת מען האט אנגעגרייט אויבן די מלוה מלכה. א אינגערמאן וואס איז דארט געווען האט זיך אנגערופן צום ראש ישיבה אז ער האט א פראבלעם. צופיל מענטשן רופן אים און פארדרייען אים דעם קאפ אז ער זאל בארגן געלט פאר זיי, און וויאזוי קען ער זיך אן עצה געבן?

האט אים דער ראש ישיבה געזאגט, "דו דארפסט עס שפילן אביסל. דו קענסט זאגן 'איך האב נישט פונקט יעצט'."

יענער האט עס נישט געוואלט הערן און געזאגט אז דאס איז נישט די דרך המסחר. דער ראש ישיבה האט זיך כדרכו נישט גע'טענה'ט, נאר געזאגט, "דאן וועסטו זיך מוזן אן עצה געבן."

אויך האט דער אינגערמאן אנגעפרעגט א שאלה אין הלכה אז ער האט ארויסגעגעבן ארבעט און דער וואס האט אים אויפגענומען האט נישט באצאלט פאר דעם בעל מלאכה די גאנצע געלט. ער האט אנגעפרעגט אויב ער איז מחויב צו באצאלן דאס גאנצע.

דער ראש ישיבה האט געזאגט אז די געלט האט ער נישט געמומען פון קהלס קאסע, ווייל עס איז דאך נישט געווען אויסגענומען, ממילא האט ער דאס באצאלט פון זיין אייגענעם טאש.

דער ראש ישיבה האט געזאגט אז בפשטות יא, מען דארף אריינקוקן דערין. מען איז אריין אין א הלכה'דיגע שמועס דערוועגן.

אויך האט מען געדעדט איבער נאך הלכות און דיני ממונות, דין תורות וכו'. דער ראש ישיבה האט דערציילט מעשיות וואס ער האט געהאט מיט מענטשן, וועו מען האט געדינגען פלעצער פאר דער ישיבה אין די בראשית יארן. אויך האט איינער דערציילט וויאזוי ער האט פארבארגט געלט און האט אנגעזעצט, וויאזוי דער דיין האט געמאכט א פשרה וואס צוליב דעם האט ער דערלייגט.

דער ראש ישיבה האט געשמועסט איבער דעם אז מען טאר נישט טראסטן קיין מענטשן מיט געלט. דער ראש ישיבה האט אויך געדעדט אז עס איז כדאי צו געבן ארבעט פאר אנשי שלומינו וועו מען קען, און ארויסגעברענגט אז דער רמב"ן שרייבט אז עס זענען דא דרייצן מדריגות פון געבן צדקה. די העכסטע מדריגה איז צו געבן פרנסה פאר יענעם.

דער ראש ישיבה האט דערציילט א מעשה וואס ער האט געהאט יארן צוריק אין קעמפ. מוהרא"ש האט אים געזאגט אז ער זאל נישט דינגען א קעכער נאר נעמען בחורים זאלן קאכן. צוליב געוויסע סיבות האט זיך דאס נישט אויסגעארבעט און דער ראש ישיבה האט געגעבן פאר א געווישן בחור א באנגעלוי אין אויסטויש פאר דעם אז ער וועט קאכן פאר זיי דעם זומער.

למעשה, לעצטנס האט זיך יענער אויפגעוועקט און אנגעהויבן ארויסצולייגן אויף געוויסע בלאגס אז דער ראש ישיבה קומט אים געלט און מען האט אים קיינמאל נישט באצאלט פאר'ן ארבעטן אזוי שווער. ער האט ארויסגעלייגט א שם רע אויף דעם ראש ישיבה.

לעצטנס איז דער ראש ישיבה געווען ביי א חתונה און איינער האט אים געזאגט אז יענער איז דא, און געפרעגט אויב דער ראש ישיבה וויל זיך איבערבעטן מיט אים.

דער ראש ישיבה האט זיך מתבודד געווען און געזאגט אז יא. דער ראש ישיבה האט אים געפרעגט וויפיל געלט עס קומט אים און אים באצאלט.

דער ראש ישיבה האט געזאגט אז די געלט האט ער נישט גענומען פון קהל'ס קאסע, ווייל עס איז דאך נישט געווען אויסגענומען, ממילא האט ער דאס באצאלט פון זיין אייגענעם טאש.

איינער פון די חברים האט געפרעגט דעם ראש ישיבה, "פארוואס האט דער ראש ישיבה דאס געטון?"

האט אים דער ראש ישיבה געפרעגט, "פארוואס קויפסטו זיך א קאווע יעדן אינדערפרי? ווייל עס מאכט דיר רואיג. נו, דאס איז מיין קאווע. דאס מאכט מיר רואיג."

סיפורי צדיקים

ביי מלוה מלכה האט דער ראש ישיבה געדעדט פון די גרויסע יארצייט דעם קומענדיגן וואך פון רבי אייזיקל קאלוב'ער זצ"ל. דער ראש ישיבה האט געזאגט אז ווען מען גייט צו זיין ציון זעט מען אן אינטערעסאנטע זאך. אויף די מצבה שטייט "היה ערליכער איד ולומד על הדף". דער ראש ישיבה האט דערציילט אז דער סאטמארער רבי זי"ע האט זיך אמאל אויסגעדרוקט בדרך צחות אז אויב מען זאל דאס היינט שרייבן אויף איינעם וואלט ער סיי געווארן באליידיגט דערפון, און סיי עס וואלט ניטאמאל געווען אמת!

אזויווי מען האט שוין געדעדט פון סאטמארער רבי, האט דער ראש ישיבה דערציילט אן אינטערעסאנטע סיפור מיט א טיפערן לימוד. דער וויזניצער רבי זכרונה לברכה איז געווען א תלמוד פון רבי'ן. אבער ערגעץ אינצווישן האט דער רבי באמערקט אז ער קומט מער נישט. דער רבי האט אים געשיקט רופן און אים געפרעגט וואס האט פאסירט. האט דער געזאגט דעם אמת, אז ער האט געהערט נאכזאגן אז דער רבי האט געדעדט אין שטוב קעגן זיין טאטן.

האט דער רבי זיך אנגערופן, "וואס איך רעד אין שטוב, מיינט נישט. וואס איך האלט באמת, דאס שרייב איך." דער ראש ישיבה האט ארויסגעברענגט אז אמאל ווערט א צדיק צוקאכט אויף די מינוט און דרוקט זיך אויס אביסל שארף, אבער דאס איז נישט וואס דער צדיק מיינט באמת. מען זאל נישט האבן דערפון חלישות הדעת. דאס וואס א צדיק האלט, דרוקט ער. דער ראש ישיבה האט געזאגט אז דאס איז א שטארקער לימוד.

אויך האט דער ראש ישיבה ארויסגעברענגט לשבח אז דער סאטמארער רבי האט געהאט א געטרייען ערליכן גבאי, רבי יוסף אשכנזי ז"ל, און אז עס האט זיך געמאכט אמאל אז דער סאטמארער רבי האט געשריבן פאר איינעם א שארפן בריוו און אים געשיקט בשליחות,

איז רבי יוסל נישט גלייך געגאנגען. ער האט צוגעווארט ביז דער רבי האט געענדיגט דאוונען און דערנאך געברענגט דעם בריוו און געפרעגט דעם רבי'ן צו דער רבי וויל עס אפשר איבערליינען איידער ער שיקט עס. דער רבי האט דאס איבערגעליינט און געזאגט, "נע, מען שרייבט נישט אזוי," און צעריסן דעם בריוו. אזוי האט רבי יוסל אויסגעגלעט ביים רבי'ן וועו עס האט אויסגעפעלט.

פארקערט, האט דער ראש ישיבה ארויסגעברענגט, איז געווען ביים הייליגן מנחת אלעזר זכותו יגן עלינו, וואס זיין גבאי איז געווען פארקערט. ער איז געלאפן בזריזות אויספירן אלע שליחות'ן, און אזוי איז געווארן אסאך התנגדות אויפ'ן הייליגן מנחת אלעזר.

דער ראש ישיבה האט דערציילט אז א געוויסער אדמו"ר האט געזאגט אן אויסדרוק אויפ'ן ראש ישיבה וואס האט אים זייער וויי געטון. דער ראש ישיבה האט ארויסגעברענגט לשבח אז איינער פון אנשי שלומינו פון ארץ הקודש, וואס קומט פון יענער קהילה, האט דערציילט פאר'ן ראש ישיבה די פאלגנדע מעשה וואס האט אים זייער באראויגט.

עס איז אמאל אנגעקומען א לשון הרע צום סאטמארער רבי אז דער גאון רבי אהרן קאטלער ז"ל האט געהאלטן אינמיטן לערנען גמרא און נאכגעזאגט א חתם סופר און האט זיך אינמיטן אויסגעדרוקט עס שטומט נישט מיטן פשט און עס הערט זיך ווי א פשט פון אן עם הארץ.

וועו דער סאטמארער רבי האט דאס געהערט, איז ער געווארן אזוי דערציטערט און צוקאכט. דריי טעג האט מען נישט געקענט רעדן צו אים, ווי קען מען זאגן אזעלכע ווערטער אויפן הייליגן חתם סופר? ביז דער פאלטישאנער רב איז אריינגעקומען צום סאטמארער רבי און אים געזאגט, "דער רבי זאל פארשטיין, וועו רבי אהרן זאגט 'עם הארץ' איז עס אזויווי דער רבי זאגט, 'מינות ואפיקורסות!'" דער רבי האט זיך זייער צעשמייכלט און זיך באראויגט. דער איד פון אנשי שלומינו האט באראויגט דעם ראש ישיבה און געזאגט, "ביי דעם אדמו"ר איז די ווארט 'קליפות' אזויווי ביים סאטמארער רבי 'מינות ואפיקורסות' און ווי ביי רבי אהרן קאטלער 'עם הארץ.' אזוי רעדט מען אין דער קהילה." דער ראש ישיבה האט געזאגט, "ער האט מיר זייער באראויגט."

זמירות און בענטשן

מען האט געזונגען זמירות און דערנאך געבענטשט. דער ראש ישיבה האט זיך אויפגעשטעלט און געטאנצט "צוה ישועות יעקב" און זיך זייער באדאנקט און געזאגט אז עס איז געווען א הערליכער שבת.

א הערליכע שבת!

דא איז דער פאסיגער פלאץ אויסצודרוקן הכרת הטוב פאר אונזער געטרייען מגיד שיעור רבי ישראל שמעון שטיינבערג, וואס גיט זיך א גאנץ יאר אוועק בלב ונפש מיט אזויפיל הארץ און געפיל פאר יעדן בחור. ספעציעל האט ער זיך אזוי אוועקגעגעבן דעם שבת אז אלעס זאל קלאפן על צד היותר טוב. יעדע איינצלהייט איז געווען מיט אזויפיל הארץ און אזוי שיין צוגעשטעלט פון אנהייב ביז'ן סוף.

עקסטער ווילן מיר זיך באדאנקען פאר די געטרייע חברים שימשי, ישראל מרדכי און דוד וואס האבן צוגעשטעלט אזא נארהאפטיגן, ספעציעל געשמאקן און אפעטיטליכן שבת.

איינער פון די חברים איז כמעט נישט געווען אנווועזנד ביי די שמועסן, צוליב דעם וואס ער איז געווען אזוי פארנומען צושטעלן אלעס. ערגעץ אינצווישן האט זיך דער ראש ישיבה אנגערופן צו אים, "עס לוינט דיר אזוי שווער צו ארבעטן? דו האלטסט דאך ממש נישט מיט."

האט דער חבר געזאגט, "אפילו פאר די ביסל דיבורים וואס איך כאפ אריין איז אלעס כדאי."

מיר קענען נישט גענוג דאנקען דעם אייבערשטן פאר'ן אונז מזכה זיין מיט דעם ראש ישיבה וואס ברענגט אריין אין אונז אזא געפיל, התלהבות און חשק צו זיין פשוטע ערליכע אידן. דער אייבערשטער זאל אונז געבן די זכיה אריינצונעמען די לימודים אין הארץ, עס אפהיטן און אויספירן ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים.

בס"ד
dominogrp.com
מחנה
אילן
החיים
מ'קען שוין רעזערווירן א באנגעלאו
ביי הר"ר ישעי' אייזליס הי"ו
347.831.1391

א מעשה פון א צדיק

אהרן קליטניק

איז עס טאקע דיין געלט?

דער הייליגער בעל שם טוב, זכותו יגן עלינו, האט געהאט א תלמיד וואס האט ליידער נישט געהאט קיין געלט. די ארימקייט אין שטוב איז געווען גאר גרויס, און ער פלעגט גארנישט אהיימברענגען פאר די פרנסה.

זיין ווייב האט אים זייער געמוטשעט אז ער זאל גיין עפעס טון פאר פרנסה, אבער וואס דער איד האט נאר פרובירט צו טון, האט ער נישט מצליח געווען.

עס איז געקומען א טאג וואס זיין ווייב האט שוין פשוט געפלאצט. זי האט געטראכט: "וויפיל איז די שיעור צו לעבן אין אזא דחקות און ארימקייט?" איז זי אויפגעקומען מיט א פלאן און געזאגט פאר איר מאן: "דיין רבי, דער הייליגער בעל שם טוב, האט אין זיין שטאל גאר אסאך פערד. גיי אריין דארט אין שטאל, נעם דיר איין פערד, און מיט א פערד וועסטו קענען עפעס טון פאר פרנסה, זיין א בעל עגלה אדער עפעס ענליכס." האט דער איד געזאגט: "גנב'נען?! חס ושלום! ווי מעג איך צורירן צו א זאך וואס באלאנגט נישט צו מיר?"

אבער די פרוי האט נישט אפגעלאזט; זי האט אים געמוטשעט נאכאמאל און נאכאמאל: "דיין רבי האט דאך געזוג און נאך פערד אין זיין שטאל, נעם איינס! וועך וועט עס בכלל כאפן? וועך וועט עס באמערקן?"

ביסלעכווייז, הערנדיג די וועך נאכאמאל און נאכאמאל, זענען די רייד פון זיין ווייב אריין אין אים, ביז ער האט אפגעמאכט איין נאכט אז ער גייט טון די גניבה.

דער איד לאזט זיך ארויס אויפן וועג צום פערדן-שטאל פונעם בעל שם טוב, מיט'ן פלאן פשוט אהיימצונעמען פון דארט בלויז איין פערד, און שוין.

דער הייליגער בעל שם טוב האט דאס אלעס געזען מיט זיין רוח הקודש, ער האט געלאזט רופן דעם שטאל-וועכטער און אים געזאגט: "גיי אוועק פונעם שטאל און לאז עס הפקר א גאנצע נאכט; קוק נישט אויב איינער גייט אריין אדער נעמט עפעס".

דער תלמיד קומט אן און ער זעט אז קיינער איז נישט דא, עס איז נישטא קיין שומר און מען קען נעמען גרינגערהייט. א מחיה! וואס קען זיין בעסער? ער גייט צו צו א פערד, כאפט עס אן און גייט אהיים מיט דעם.

דער תלמיד און זיין ווייב האבן אבער איין זאך בכלל נישט געכאפט: אז פונקט ווי זיי האבן נישט וואס צו עסן פאר זיך אליין, האבן זיי אויך נישט קיין עסן צו געבן פארן פערד; און אז א פערד עסט נישט, האט ער נישט קיין כוח און קען נישט אנגיין אינעם לעבן.

עס איז אדורך איין טאג און דאס פערד האט גארנישט געגעסן, עס איז אדורך א צווייטער טאג און דאס פערד האט ווידער גארנישט געגעסן. וועך עס איז שוין געקומען דער דריטער טאג, האט דאס פערד שוין אויסגעזען ווי ער גייט שטארבן, ער האט זיך שוין נישט געירט פונעם ארט.

דער תלמיד זעט זיין מצב און איז געווארן אן אויס מענטש. נישט נאר וואס ער האט געגנב'ט א פערד, נאר דאס פערד ארבעט גארנישט; אויב אזוי, וואס איז די מעלה פון בכלל האבן דאס פערד?

ער איז געווארן אזוי צושאסן, אז ער האט באשלאסן צו גיין זיך אויסרעדן דאס הארץ פאר זיין רבי'ן, דעם הייליגן בעל שם טוב.

ווי נאר ער קומט אן צום שטוב פונעם הייליגן בעל שם טוב, איז דער בעל שם טוב אים אנטקעגן געקומען און געזאגט: "וואס וועסטו שוין האבן אויב דו וועסט האבן א טויט פערד וואס איז געשטארבן פון הונגער? דו וועסט האבן א טויטע נבלה אין וועג און דו וועסט נישט וויסן וויאזוי פטור צו ווערן פון דעם."

דער תלמיד האט געהערט די ווערטער פונעם בעל שם טוב, האט ער פארשטאנען אז דער בעל שם טוב האט דאס אלעס געזען מיט רוח הקודש. ער האט שטארק חרטה געהאט אויף די גאנצע גניבה, ער איז אהיים געגאנגען און דערציילט פאר זיין ווייב אז עס איז נישטא אזא זאך ווי 'קיינער באמערקט נישט', ווייל די צדיקים זענען אלעס מיט רוח הקודש, און פארשטייט זיך אז פונעם הייליגן באשעפער קען מען זיך זיכער נישט באהאלטן. ער האט דערנאך צוריקגעפירט דאס פערד צום שטאל.

מוהרא"ש האט צוגעלייגט: אט די מעשה האט דער הייליגער בעל התניא, זכותו יגן עלינו, דערציילט פאר זיין זון. האט דער זון זיך אנגערופן: "די גאנצע מעשה פארשטיי איך, חוץ איין זאך; פארוואס האט דער הייליגער בעל שם טוב געדארפט ווארטן דריי טעג ביז ער האט עפעס געזאגט פאר זיין תלמיד?" האט דער בעל התניא געענטפערט: "דאס ווילסטו אויך פארשטיין? אין די מעשה ליגן גרויסע באהאלטענע טיפע סודות."

וואויל איז דער וואס ווייסט אז געלט געבט נאר דער אייבערשטער, און טון נישט-ערליכע זאכן וועט דיר נישט ברענגען קיין געלט.

שיחות מוהריא"ש חלק ג' ערך פרנסה

פארזעצונג פון פריער:

נישט לאנג נאך שבועות איז רבי נתן ווידער געפארן צום רבי'ן קיין ברסלב, מיט א תירוץ אז ער גייט בינדען די קונטרסים פון היילינגן רבי'ן, און ער איז געזעסן דארט ביים ספרים איינבינדער.

איידער רבי נתן איז דעמאלט געקומען צום רבי'ן, האט דער רבי געזאגט תורה איבער דעם ענין פון "תיקון הכללי", די תורה וואס הויבט זיך אן "תיקון למקרה לילה, לומר עשרה קאפיטל תהלים" (ליקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן ר"ה), און ווען רבי נתן איז אנגעקומען צום רבי'ן האט דעם רבינ'ס איידעם ר' יוסקא דערציילט אביסל איבער די תורה וואס דער רבי האט מגלה געווען, לויט וויפיל ער האט פארשטאנען, און שפעטער האט דער רבי אליין גערעדט מיט רבי נתן, ער האט אים איבערגעזאגט און ערקלערט די גאנצע תורה, און רבי נתן האט עס גלייך אפגעשריבן אזוי ווי עס איז יעצט געדרוקט אין ליקוטי מוהר"ן (שם).

דער רבי האט דעמאלט אבער נאכנישט אויסגעזאגט וועלכע קאפיטלעך מען דארף זאגן, ער האט נאר געזאגט אז מען דארף זאגן צען קאפיטלעך תהלים, און ער האט געזאגט אז מען דארף מבדר זיין וועלכע צען קאפיטלעך זענען קעגן די צען סארט נגינה, אבער סיי וועלכע צען קאפיטלעך תהלים מען וועט נאר זאגן, וועט עס אריינגעמען א בחינה פון די צען סארט נגינה.

ווען דער רבי האט גערעדט פון דעם אז צען קאפיטלעך תהלים איז א תיקון, מען דארף נאר נאך מבדר זיין פונקטליך וועלכע צען קאפיטלעך, האט דער רבי דעמאלט געזאגט אז די ערשטע תיקון איז אבער צו קענען אין מקוה, ער האט זיך אויסגעדרוקט, "דאס ערשטע איז מקוה".

דעם גאנצן טאג, ערב שבת קודש, איז דער רבי געזעסן מיט'ן עולם אין זיין גרויסן צימער, אויך רבי נתן איז דארט געווען, און דער רבי האט געשמועסט דעמאלט זייער אסאך, און ער איז ערשט געגאנגען אין מקוה פארנאכטס, אנדערש ווי געוועגליך ווען ער פלעגט גיין אין מקוה יעדן פרייטאג גלייך נאך חצות.

אינמיטן די שמועס האט דער רבי זיך אנגערופן, "עס איז אזוי שווער צו זיין א מפורסם און פירן דעם עולם", ארויסברענגנדיג וויפיל יסורים ער ליידט אז אלעס ליגט אויף אים, און אויף וויפיל זאכן ער דארף האלטן קאפ און זיך אפגעבן דערמיט. "דאס וואס מען איז יעצט פארנומען מיט'ן בינדען דעם ספר, מיינט איר דאך אז דאס איז גארנישט, אבער פאקטיש זענען פילע פילע עולמות אנגעהאנגען אין דאס בינדען פון דעם ספר", האט דער רבי געזאגט, און ארויסגעברענגט מיט דעם אז ער דארף דאס אלעס האבן אויפ'ן קאפ.

דעמאלט האט מען אביסל אנגעהויבן כאפן ווי געוואלדיג גרויס עס איז יעדע קליינקייט וואס האט נאר צוטון מיט די ספרים און ענינים פון היילינגן רבי'ן, אז אפילו בלויז אין דאס בינדען דעם ספר זענען אנגעהאנגען אזויפיל וועלטן.

דערנאך איז דער רבי געגאנגען אין מקוה לכבוד שבת קודש.

רבי נתן איז שוין געבליבן די גאנצע וואך ביים היילינגן רבי'ן, ווייל דער ספרים איינבינדער האט זיך געפוילט און נישט געענדיגט דאס בינדען ביז דאנערשטאג.

אין לויף פון די וואך האט דער רבי גערעדט גאר אסאך מיט רבי נתן, ער האט אים זייער מחזק געווען צו זיין פריילך. דער רבי האט אים געזאגט אז ווען א מענטש ליגט קראנק אין בעט איז מען אים זייער מחזק, מען רעדט צו אים אסאך אז ער זאל זיך נישט נאכלאזן, ער זאל זיך שטארקן מיט אלע כוחות אז ער וועט עס איבערלעבן און געזונט ווערן, און די התחזקות מאכט טאקע אז דער מענטש זאל ווערן געזונט, דורך דעם וואס ער לאזט זיך נישט אראפשלעפן און טראכטן אז ער וועט עס נישט דורכמאכן.

אזוי האט דער רבי גאר שטארק און אסאך מחזק געווען רבי נתן אויף אלע סארט וועגן, אז ער זאל זיך קיינמאל נישט נאכלאזן, ער זאל זיך האלטן שטארק און פריילך אז ער וועט זיכער מצליח זיין, ער זאל זיך מחזק זיין מיט וואס ער קען נאר, און דאס אליין וועט אים ברענגען די גרעסטע הצלחה.

פארזעצונג קומענדיגע וואך אי"ה

דעם היילינגן רבינ'ס

לעבנסגעשיכטע

קנ"ה

גשדאנקען

אלטע פארדארבענע בריסקעט

אזוי ווי די קינדערלעך פירן זיך אויף זייער וואויל, האבן מיר געמאכט א הערליכע פלאן פאר חול המועד.

איר וועט זיכער הנאה האבן צו קומען מיט אונז אויף אונזער חול המועד אויספלוג.

מאנטאג, דעם ערשטן טאג חול המועד, וועלן אלע זיין בעזר השם גרייט מיט אוועקאדאו און באנאנעס.

מען וועט באזוכן די בריסקעט מוזיאום.

אין די בריסקעט מוזיאום זעט מען אן אוסשטעלונג פון אלע ערליי בריסקעטס און צינגס און ריב סטעיקס וואס מען געבט ביי די קרעדיט קארד וואכנאכט.

איי וועט איר פרעגן א קושיא, צו וואס טויג דעם מוזיאום צו ווייזן אלטע פארדארבענע און פארשימעלטע בריסקעטס?

די תירוץ איז פשוט.

די בריסקעט מוזיאום וויל טאקע ווייזן די אינטרעסאנטקייט פון געבן בריסקעט וואס מען וועט צאלן די קרעדיט קארד לאנג נאכדעם וואס דער בריסקעט איז שוין פארדייט אין די געדערעם פון די וואס בארעדן דעם בעל ה'וואכנאכט אז ער איז א פרוטה'לאזער אנזעצער וואס שטיצט אמעריקן אקספרעס ביד רחבה וברוח נדיבה פשוט ווייל ער האט ליב צו זען ווי אידן עסן (ביי "זיין" וואכנאכט).

דינסטאג, דעם צווייטן טאג חול המועד, וועט מען באזוכן די "בארד" מוזעאום.

דא, אויף די רעכטע זייט, זעט מען א קליין בערדל, דאס איז די בערדעלע פון דעם גרויסן זינגער "משה קיוטקינד".

דער משה קיוטקינד איז געווען זייער קיוט אלץ קינד, געהאט א הערליך אויסנאם שיינע שטומע, מיט א זעלטענעם קולוראטור.

ווען ער איז געווארן גרעסער האט ער

איבערלעבענישן, אנאליזן און געדאנקען

משה אריה שניצלער

געטראכט אז עס זינגט זיך בעסער אן א בארד, און דא ליגט זיין בערדעלע אין די "בארד" מוזיאום.

די אנדערע בארד וואס איר זעט דא, די געל / ברוינע פולע בארד, דאס איז פון חיים קעצלשטומע.

דער חיים קעצלשטומע האט געזינגען אלץ בחור מורא'דיג שיין און הארציג, אלץ אינגערמאן האט ער אראפגענומען דעם בארד, דערנאך איז זיין קול געגאנגען פייפן.

נישט פייפן ממש, נאר נענטער צו א קעצל ווי צו א פייפער.

דערפאר רופט מען אים חיים קעצלשטומע.

למעשה איז ער געבליבן אן א שטומע, אן א בארד, און אן א פרנסה.

די איינגערדרייטע בארד וואס איר זעט דא, מיט די באבי פין וואס שטעקט זיך ארויס ווי א קליין מחוצף'ל, דאס איז פון שימי שיינשוואך.

שימי שיינשוואך איז נאך די חתונה געזיצן מיט א חברותא פאר א יאר און א האלב, דערנאך געגאנגען אין א אפיס, די אויפגעקלערטע קאלעגעס וואס רעדן כמו ניבול פה האבן אים געזאגט אז ער זעט אויס בעסער אן א בארד, האט ער עס נעבער אראפגענומען.

זיין מאווי-קוקער פאדקעסט-צוהערער חבר האט אים געזאגט אז אן א בארד איז מען שיין, ארויס געשטעלט האט זיך אז אנשטאט שיין איז ער פשוט שוואך לגבי אויסשטיין נסיונות אין אידישקייט.

א שטיק צייט נאכ'ן אראפנעמען די בארד, האט מען אים געטראסקעט פון דארט.

היינט האט ער נישט קיין בארד און נישט קיין דזשאב.

גראדע האט ער זייער א גוטן קאפ, אבער עס האט אים קנאפ געהאלפן.

צוליב דעם וואס ער האט א אייזערנעם קאפ ווי איינשטיין און זיין פרנסה וואס איז שוואך, איז דא וואס רופן אים שימי איינשוואך.

מיטוואך, דעם דריטן טאג חול המועד, ווען מען גיין צו די "קאלט מוזיאום" (CULT מוזיאום).

דא ווען מען זען גאר אינטרעסאנטע זאכן וועגן אלע ערליי קאלט'ס.

מען ווען זען די "געלט" קאלט.

ביי זיי איז די געלט אזא סארט אפגאט (השם ישמרינו).

למשל, אן עושר וואס האט א זיבן און צוואנציג יעריגן "מעטשור" בחור און ער פארדינט יעדן יאר א דרייסיג מיליאן טאלער, ווינדערן זיך אלע, ווי קען זיין אז אזא עושר מיט אזויפיל געלט זאל נישט קענען טרעפן א שידוך פאר די "מעטשור" צוציקל.

דאס קומט פון דעם, ווייל די מענטשן פון ענגע אינטרעסאנטע CULT טראכטן עכט אז געלט ברענגט א שידוך.

די זעלבע זאך ווען איינער איז נישט געזונט לא עלינו מיט א ערנסטע מחלה, אויב ער איז א גרויסער מיליאנער, ווינדערן זיך די CULT מענטשן, מען קען נישט מיט די געלט מאכן עפעס א רפואה?

עס איז פלאי פלאים צו גיין חול המועד האלטן צווישן די געלט CULT מענטשן.

אויך איז דא אין די CULT מוזיאום א אפטיילונג פון מענטשן וואס זענען נעבעך אין א CULT פון אויסהערן פאדקעסטערס וואס געבן איבער דורך א כלי שני וואס זיי האבן נעכטן געהערט פון א טמא'נע נישט איד וואס דערציילט וואס ער טראכט בשעת'ן עסן דבר אחר מיט עלעפאנט פלייש.

אויך איז דא אין די CULT מוזיאום א אפטיילונג פון מענטשן וואס זענען אין א CULT פון נישט אויפמאכן א גמרא 200 טעג א יאר.

דאס הייסט פרייטאג, שבת און זונטאג.

אויך ניסן תשרי חנוכה אדר.

אויך וועלן די ראש השושלת מאכט חתונה א אייניקל.

אויך וועלן מען גייט אין קאנטרי.

אויך וועלן מען אנטליפט פאר צען טעג פון די ווייב מיט א תירוץ צו גיין אויף קברי צדיקים (מיט חברים).

אויך איז דא אין די CULT מוזיאום א אפטיילונג פון מענטשן וואס זענען אין א CULT פון אנטון פאר די קינדער MATCHING אוטפיטס אויף די קאזנס חתונה.

עס איז פארהאנען ביי די פעדאגאגן גרויסע מיינונגס פארשידנהייטן איבער די זאך פון MATCHING אוטפיטס.

א טייל זאגן אז די כונה

איז אז מען האט נאך צו ווייניג חובות אויף די קרעדיט קארד, וואס דאס איז גורם צו האבן צו ווייניג דעלטע עיר ליין מיילס, במילא אז מען וועט געבן פאר די קליינע צוויי יעריגע MATCHING אוטפיטס וועלן די קרעדיט קארד חובות ארויפגיין מיט נאך א צוויי דריי אלפים, במילא וועט מען האבן מער דעלטע עיר ליין מיילס, במילא וועט מען קענען פארן קיין מעקסיקאו זיך ווארעמען אויף די זון פאר געזונטהייט סיבות, במילא וועט מען סווייפן די קרעדיט קארד אין די האטעל און ביי די קאר רענטל, במילא וועלן די קרעדיט קארד חובות ארויפגיין מיט נאך א צוויי דריי אלפים, במילא וועט מען האבן מער דעלטע עיר ליין מיילס, במילא וועט מען קענען פארן קיין איטאליע, במילא וועט מען סווייפן די קרעדיט קארד אין די האטעל און ביי די קאר רענטל, במילא וועלן די קרעדיט קארד חובות ארויפגיין מיט נאך א צוויי דריי אלפים, במילא וועט מען האבן מער דעלטע עיר ליין מיילס, במילא וועט מען קענען פארן קיין מעקסיקאו זיך ווארעמען אויף די זון פאר געזונטהייט סיבות, במילא וועט מען סווייפן די קרעדיט קארד אין די האטעל און ביי די קאר רענטל, במילא וועלן די קרעדיט קארד חובות ארויפגיין מיט נאך א צוויי דריי אלפים, במילא וועט מען האבן מער דעלטע עיר ליין מיילס, במילא וועט מען קענען פארן קיין איטאליע, במילא וועט מען סווייפן די קרעדיט קארד אין די האטעל און ביי די קאר רענטל, במילא וועלן די קרעדיט

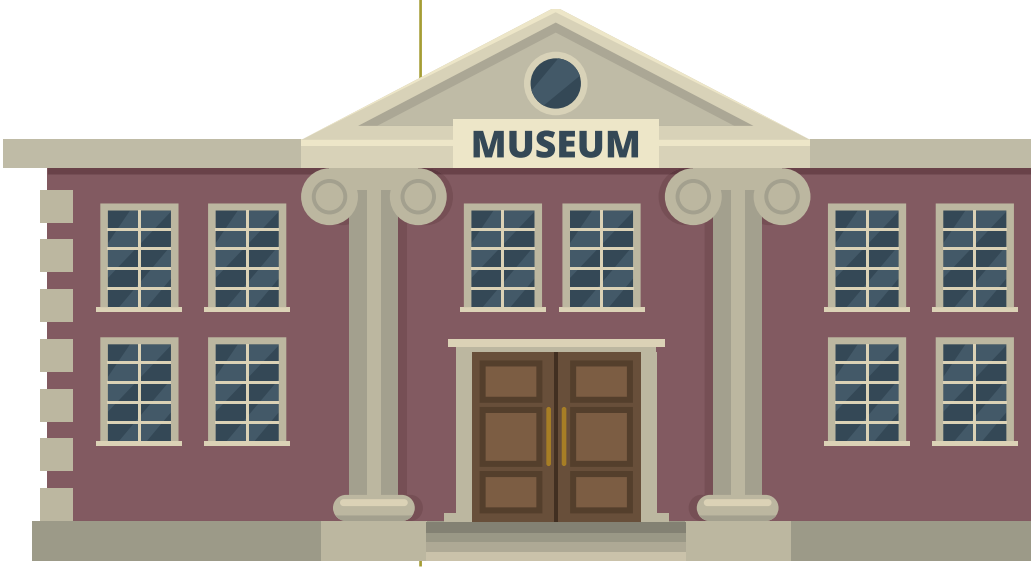

קארד חובות ארויפגיין מיט נאך א צוויי דריי אלפים, במילא וועט מען האבן מער דעלטע עיר ליין מיילס, במילא וועט מען קענען פארן קיין סאוט אפריקע במילא וועט מען סווייפן די קרעדיט קארד אין די האטעל און ביי די קאר רענטל, במילא וועלן די קרעדיט קארד חובות ארויפגיין מיט נאך א צוויי דריי אלפים, במילא וועט מען האבן מער אמעריקן אקספרעס פוינטס, במילא..... יא..... במילא..... יא..... פוינטס..... יא..... במילא..... ביז מען האט שוין א טריליאן אמעריקן אקספרעס פוינטס און מען קען שוין גוט לאכן פון די נעבעכדיגע מענטשן וואס לעבן נישט אויף קרעדיט קארדס.

א טייל זאגן אז די סיבה פאר די MATCHING אוטפיטס איז פשוט לצורך פרנסה, עס מאכט צודרייט די קינדער, דערנאך קען מען זיי גוט פראסקענען פאר שמוציג מאכן די טייערע דריי הונדערט טאלערדיגע אוטפיט, דערנאך ווערן זיי מער צודרייט, דערנאך דארף מען זיי געבן מעלאטאונין מיט זענעקס מיט ריטאלין, במילא קומט אויס אז עס העלפט ארויס די פרנסה פון דעם מעדעצין פארשרייבער.

א טייל זאגן אז די סיבה פאר די MATCHING אוטפיטס איז ווייל קינדער וואס גייען צו די קאזנס חתונה נישט מיט MATCHING אוטפיטס זענען פשוט אביוזד. דאס מאכט זיי טראומע.

און דאס וועט גורם זיין אז ווען ער וועט זיין א בן חמשים וועט אים דער עצה געבער זאגן אז די סיבה צו זיין שלימזל'דיגע לעבן איז דאס נישט האבן אלץ קינד MATCHING אוטפיטס.

און דער עצה געבער וועט אים זאגן אז בכדי צו ריוועדסן זיין שלימזל'דיגע לעבן מוז ער יעצט גיין פאר צען טעג מיט א פורפל MATCHING אוטפיט מיט אלע זיינע קאזנס וואס וואינען אין בעלגיע, לאנדאן, בית שמש, געגף, קאסטע ריקע, קאסאבלאנקא, העלסינקי, טאראנטא.

אויך איז דא אין די CULT מוזיאום א אפטיילונג פון מענטשן וואס זענען אין א CULT פון טראכטן אז א צווייטער האט א בעסערע וויב וויי איך.

דאס איז א שרעקעדיגע CULT, איינער וואס גייט אריין אין די סארט מחשבות איז זעלטן ער זאל ארויסגיין דערפון.

אז מען נעמט איין א דאזע פון זאגן משניות קען מען פון דעם אויך ארויסגיין.

געשעענישן

אינערהאלב קהילת היכל הקודש ברסלב

טועמיה ביים שבת התוועדות מיט די בחורים - עש"ק ויקהל פקודי

קרעדיט: יוסף מאיר אריה

ביים תנאים פון א טאכטער פון מו"ה יואל פעדער הי"ו אין ווילִיאמסבורג - א' ויקרא

קרעדיט: יענקי פיש

א בליק אריין אין די קימפעטארן היים 'ילד שעשועים' אין שטעטל - א' ויקרא

קרעדיט: אייזיק אפפעל

הפצה ביי ביהמ"ד איצקוביץ אין בני ברק - ד' ויקרא

קרעדיט: איציק מענדלאוויטש

חתונה פון בת מו"ה יודל טירנויער הי"ו אין מאנסי - ב' ויקרא

קרעדיט: אשר לעמיל זוסמאן

א בליק אריין אין די נייע בית הדפוס אין בני ברק - ד' ויקרא

קרעדיט: איציק מענדלאוויטש

וואכנאכט פאר בן מו"ה אלי זעלקאוויטש הי"ו אין שטעטל - מוצש"ק ויקהל פקודי

קרעדיט: אייזיק ראטה

וואכנאכט פון הילד אליעזר חיים ני"ו בן מו"ה שלמה הי"ו בן הראש ישיבה שליט"א - ד' ויקרא

קרעדיט: אברהם הערש וועבערמאן

ברית פון הילד אליעזר חיים ני"ו בן מו"ה שלמה הי"ו בן הראש ישיבה שליט"א אין שטעטל - ה' ויקרא

קרעדיט: משה איינהארן, לייבי ראטה

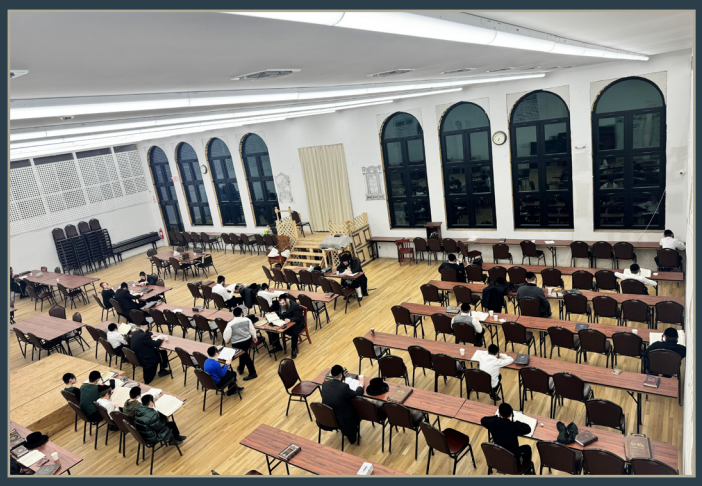

דער ראש ישיבה שליט"א ביים לערנען אין די כולל בוקר אין שטעטל - ה' ויקרא

קארלסבורגער רב שליט"א אין א שמועס מיט די כולל אינגעלייט אין שטעטל - ה' ויקרא

קרעדיט: אייזיק ראטה, נפתלי זאבעל, יוסי זינגער

קארלסבורגער רב שליט"א אויף א באזוך אין די מצה בעקעריי אין שטעטל - ה' ויקרא

קרעדיט: יוסי זינגער

אויסשטעל פון מתנות ביים מסיבת הכרת הטוב דורכן רענט קאמפיין אין קרית יואל - ה' ויקרא

קרעדיט: שלומי האממער

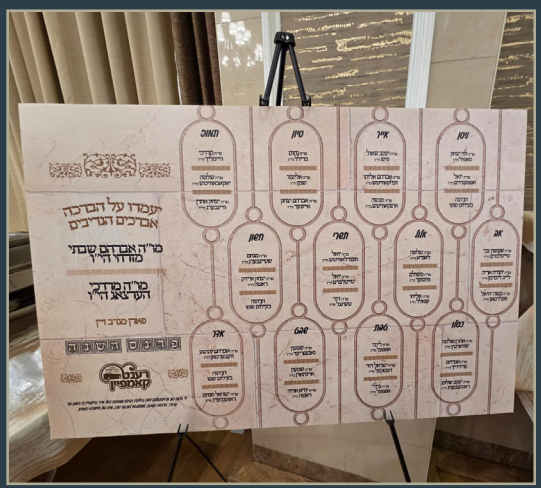

מסיבת הכרת הטוב דורכן רענט קאמפיין אינאיינעם מיט א סעודת ראש חודש אין קרית יואל - ה' ויקרא

קרעדיט: שלומי האממער, יוסי פרערויא

דער דיין שליט"א ביים אויפטרעטן ביים מסיבת הכרת הטוב דורכן רענט קאמפיין - ה' ויקרא

קרעדיט: נפתלי זאבעל, שלומי האממער

מו"ה ישראל מיכל ראזענפעלד הי"ו ביים מהנה זיין דעם ציבור ביים מסיבה - ה' ויקרא

קרעדיט: נפתלי זאבעל

דער ראש ישיבה שליט"א ביים אויפטרעטן ביים מסיבת הכרת הטוב דורכן רענט קאמפיין - ה' ויקרא

קרעדיט: נפתלי זאבעל, יוסי פרערויא

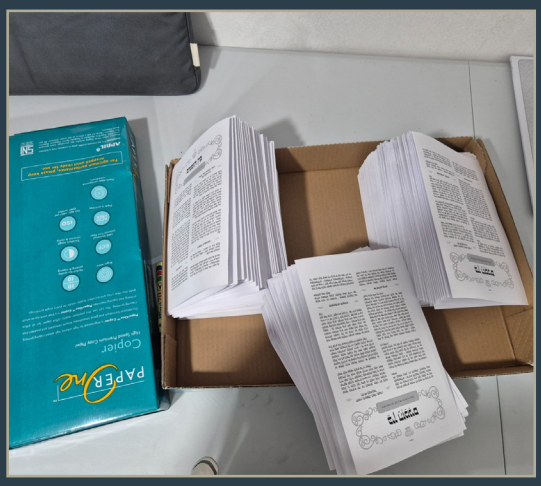

ביים דרוקן די נייע קונטרס און גליון 'בין הזמנים' אין די בית הדפוס אין בני ברק - א' צו

קרעדיט: משה רעבניצער

די בחורים פון ישיבה אין שטעטל ביים קניפן ציצית אין די לוידיגע צייט - א' צו

קרעדיט: אייזיק ראטה

פרשת תצוה אין תלמוד תורה בית שמש - תצוה תשפ"ו

קרעדיט: שלמה מינצבערג

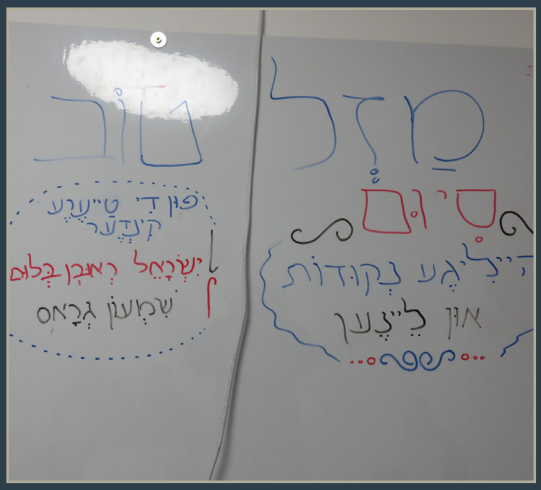

סיום אויף נקודות אין די קלענערע כיתה אין תלמוד תורה אין בית שמש - א' צו

קרעדיט: שלמה מינצבערג

באזוך פון די הנהלת המוסדות אין די תלמוד תורה אין בית שמש - א' צו

קרעדיט: שלמה מינצבערג

מו"ה נפתלי גאלד הי"ו ביים פאררעכטן די שלאס פון בית פיגא בית שמש - א' צו

קרעדיט: שלמה מינצבערג

פרייליכע חתונה פון החתן יוסי הי"ו בן מו"ה יצחק אפפעלבוים הי"ו עב"ג בת מו"ה שאול חיים אייזנהארן הי"ו אין ישיבה - א' צו

קרעדיט: יוסי פרערויא

בליק צוריק

טרעף צו וואס, וועג, וואו און ווער איז אינעם בילד:

קרעדיט: ארכיוון (יענקי פיש)

בילד פון
פאריגע
וואך:

גייענדיג צום דרוק מיט אזא
העריכע מעגא פסח בלעטל, קען מען נישט אויסלאזן די געלעגנהייט צו מכיר
סובה זיין די וואס האבן אריינגעלייגט אומצאליגע שעות צו ערמעגליכן אז אט דעם דיקן בלעטל
אין אייער האנט זאל צושטאנד קומען, אנגעהויבן פון אונזער געטרייע און מיסטער רעדאקטער

ר' אברהם הערש וועבערמאן הי"ו

און די חשוב'ע רעדאקציע

הר"ר מרדכי אינדיג שליט"א
ועד הרוחני

הרה"ג דיין שליט"א
פאר די וועכנטליכע באלערנדע היכל הלכה

הר"ר אברהם משה שטראסספר שליט"א
וועכנטליכער קאלומניסט

ר' משה ארי' שניצלער הי"ו
וועכנטליכער קאלומניסט

ר' יואל מנחם גרשון שניצלער הי"ו
וועכנטליכער קאלומניסט

ר' ישראל דוד העסקעל הי"ו
וועכנטליכער שרייבער אין דעזיינער

ר' יצחק יונה זאבעל הי"ו
וועכנטליכער קאלומניסט

ר' שמואל אייבענשטיין הי"ו
שרייבער און וועכנטליכער קאלומניסט

ר' אהרן קליטניק הי"ו
וועכנטליכער קאלומניסט

ר' שמואל בער שניצלער הי"ו
וועכנטליכער שרייבער אין דעזיינער

ר' יודל פעלדמאן הי"ו
מיפיער

ר' משה ראזענבערג הי"ו
בילדער אין לעיאוט

ר' אברהם יצחק אייזנער הי"ו
מגיה

ר' ישראל קרויס הי"ו
מגיה

ר' שמעון עוזר פערל הי"ו
אויסשטעל אין לעיאוט

ר' אליעזר זוסיא ווערטהיימער הי"ו
שרייבער

איין בלעטל פון רבי'ן וועט אלץ פארריכטן

(רבי נתן)

ווי אויך קען מען נישט
אויסלאזן די ווייבער שול, וואס חוץ פון זיין א מאמע און ווייב שטעלן זיי צו דעם
הערליכן "אינדערהיים" צווייגעלע פונעם הערליכן בלעטל, ואלו הם:
ש. טראכטער | מ. מאנן | ש.ל. פליישמאן | ל. וועבערמאן | ג.
פעקעטע | מ. פאפענהיים | ח.פ. וועבערמאן | ר. וועבערמאן | מ.
שטיינבערג | ל. לב | ח.ה. מינצבערג
זאל דער אייבערשטער אוודאי העלפן אלע פון זיי מיט הצלחה און סייעתא דשמיא,
און זיי זאלן זוכה זיין אריינצוברענגען דעם אייבערשטן אין די גאנצע וועלט, אמן.
א כשר'ן פריילִיכן יום טוב
הנהלת קרן הדפסה

אין א צייט פון א שמחה
אדער אויב האט איר א יארצייט

כאפט א זכות

מהדורת קונטרס עצתו אמונה	זכות הפצה קונטרס עצתו אמונה	זכות גליון
$500	$180	$360

פארבונדט אייך היינט מישן גבאי:

מו"ה לייבי ראטה הי"ו
347.578.4449

*sruliHeskel

dominogrp.com

א פאטעיטא
מיט עי אייי

Web Development

Google Ads Management

AI Software Buildout

אונזער מעשה שהיה האט זיך אנגעהויבן וועו א לאקאלע עוורעדזש אינגערמאן וועם איך אוו לכאורה דו אויך קענען האט געדארפט א קאסטום סאפטוועיר פאר זיין ביזנעס, ארויסגייענדיג מיט א פערטיגע זאך האט זיך עס געענדיגט מיט א קנאפע זעכציג אלפים, אוו ס'האט געהייסן היפש ביליג.

דעם פארגאנגענעם וואך האט זיין קאמפאטישן - נישט מער געדאכט - אויך געברויכט א סאפטוועיר מיט בערך די זעלבע מאס ארבעט. אבער מיט די היינטיגע טעכנעלאגיע וואס AI האט געברענגט פאר ביזנעסער, האט אים ענעקס געברענגט גענוי זיין גע'דמיון'טע פראיעקט פאר אינטער 10 טויזנט. וועריטער זענען איבריג. דיין סאפטוועיר אבער נישט.

annex

Avrumi_Eisner_Is_Now_Annex: 347.853.9830 / hello@annexny.com / annexny.com

לעצטע געלעגנהייט לעצטע געלעגנהייט

לעצטע געלעגנהייט לעצטע געלעגנהייט

פרעזענטירט

מיט גרויס פרייד טוען מיר מעלדן פאר אנ"ש אז
מיר גרייטן זיך שוין צו דרוקן ספר עצתו אמונה

חלק י"ב

זכות בספר $500

צו קויפן א זכות אינעם ספר מו"ה לייבי ראטה הי"ו
וועגדט אייך צו: 347.578.4449

*srulHeskel

בס"ד
פסח
אויסגאבע # 13

אינדערהיים

אין ברסלב ברענט פייער

אן העלישער פייער האט טאקע פאברענט איר הויז, אבער די ברענעדיגע אמונה אינעם אייבערשטן ווערט נישט קיינמאל פארלאשן | די געוואלדיגע אחדות אין שטעטל | די הערליכע חינוך פון די קינדער | טערעפי נאכן פייער | מרת ת. פינטער עפנט זיך אויף און פארציילט פון יענעם טאג ווען פייער צינגען האבן פאברענט איר הויז און איבערגעלאזט אן א דאך איבערן קאפ. **באש ובמים**

משפחת אינדערהיים

אונזערע שרייבערס דעקן אויף סודות פון חדר איבער זייער שרייבן קאריערע | וואס איז די רעצעפט פון א גוטע ארטיקל | ווי אפט הערט מען פידבעק | ווילאנג נעמט צו שרייבן אן ארטיקל . **אונזערע שרייבערס**

מייך מאמע

א הארץ פאר יעדן איד | די רוקן ביין פון אונזער הערליכע קהילה | א גוט ווארט פאר יעדן פרישן ווייבל | דאס איז אונזער באליבטע ר. פארקאש וואס איז באקאנט ביי אלעמען אלס "באבי פארקאש" | אין א לענגערע שמועס פארציילט אונז מרת נ. א. שניצלער מער איבער איר חשובע מאמע ע"ה וואס אלע האבן געהאט מיט איר א פערזענליכע קשר. **שאל אביך ויגדך זקינך ויאמרו לך**

אינדערהיים וואונטשט אלע חשובע ליינער א כשר'ן פריילינן פסח

אינדערהיים פסח

בס"ד
פסח
תשפ"ו
נומער 14

ראדאקציע:
ש. טראכטער
ג. פעקעטע
ח. פ. וועבערמאן
ש. ל. פליישמאן
ח. שטיינבערג
ל. וועבערמאן
ל. סאקס
מ. פאפנהיים
ל. לב
מ. סופר

845.379.1161
136 Huschke Rd
Hurleyville NY 12747
Inderheim@bletelmagazine.com
Kinderheim@bletelmagazine.com

קול ברסלב:
212.444.9191
אידישע שטוב:
212.444.9169

בס"ד

בית פיגא ברסלב טוט פארשטעלן

חול המועד פסח תשפ"ז

פארטוישטע קינדער

מוצאי שבת

April 3

9:15 P.M. $13

דער בערגער און ארעמאן

זונטאג ציפרי

April 4

2:00 P.M. $13

דער חכם מיטן תם

זונטאג ביינאכט

April 4

8:00 P.M. $20

דער חכם מיטן תם

מאנטאג צופרי

April 5

2:00 P.M. 20$

זומער פילם

מאנטאג ביינאכט

April 5

8:00 P.M. $10

די פלעיס וועלן פארקומען אויף:

291 Denman Road, Hurleyville N.Y. 12754

פאר מער אינפארמאציע אדער פאר משפחה פרייזן רופט 718-675-6854

ש. טראכטער

א דאגה אראפ פון מיין קאפ

א מיסטער קלין איז שוין אוועקגעלייגט, די שמאטעס פארשטעקט. דער וועקיום קלינער איז שוין פארפאקט, און בליטש איז שוין אין שאנק.

אה... חירות! וועט נאך ווי אן אידישע מאמע זיצט ביים סדר ווי א ריכטיגע בן חורין? נאך טעג פון קראצן, שארן, רייבן און קערן, נאך טעג פון אסאך תפילה זיך צו דערהאלטן און נישט ווערן אנגעצויגן, טראץ דעם מאנגל פון שלאף און די ליסטע וואס האט זיך נישט געענדיגט, זעען מיר זיך היינט מידערהייט, אבער פרייליכערהייט ביים ציכטיגן סדר טיש.

וועט רעדט נאך פון די וואס שטעלן שוין צו יום טוב פאר זיך, אפגערעדט פון די וואס האבן שוין פארהייראטע קינדער וואס קומען אויך מקיים זיין ביי דיר אין שטוב "כל דכפין ייתי ויכול"? וועט קען שאצן דאס דערהויבענע געפיל פון זיצן ביים סדר נאך אזא הכנה לחג?

זיצט זיך די מאמע ביים סדר ווי א העלדין, אן אמת'ע בת חורין. ברוך השם אז מען האלט שוין דא.

איך קוק זיך ארום ביים טיש. ברוך השם אז מען דערזעט זיך דא. אזא זכיה. מיין מח שפילט איבער דעם לעצטן חודש וואס איז אריבער. עס איז ברוך השם געווען אנגעפולט מיט מצוות פון צופרי ביז ביינאכט. פון פורים ביז יעצט האבן מיר ברוך השם אזויפיל מצוות אריינגעכאפט, שכח אייבערשטער.

מיין מח לויפט צוריק. ליל הסדר, מצה, ארבע כוסות, מרור, הגדה, רוימען אויף פסח, זיך פרובירן האלטן רואיג, פורים... משלוח מנות, מגילה, משתה ושמחה, שבת זכור, מחיית עמלק... אה, א געפיל

פון דערהויבנקייט און שמחה נעמט מיר ארום.

שבת זכור... עפעס שווימט מיר אויף אין מח. מיר האבן א בית המדרש אויף אונזער גאס, וואס דאס האט מיר ב"ה ערמעגליכט צו גיין הערן מחיית עמלק.

שטייענדיג דארט, האבן די שיעורים פונעם ראש ישיבה מיר געקלינגען אין קאפ. א מצוה! איך האב זיך באמת געפריידט צו מקיים זיין די מצוה וואס איז איינמאל אין יאר. שכח אייבערשטער. א געפיל פון שמחה האט מיר ארומגענומען. עמלק איז ספק, מען מעקט אפ ספיקות און אין שמחה כהתרת הספיקות. אז מען האט נישט קיין קשיות, קיין ספיקות, איז די אמונה גאנץ און איז מען זוכה צו אמת'ע שמחה.

וועו איך בין ארויס פון בית המדרש, טרעף איך אן א שכנה. מיר באגריסן זיך העפליך "א גוט שבת." זי שמייכלט צו מיר און זאגט, "שוין, ב"ה, נאך א זאך אראפ פון די ליסטע!"

"הא?" פרעג איך איבער. איך וואונדער זיך אויב איך האב גוט געהערט.

"שוין, ב"ה זכור איז אריבער. די ליסטע ענדיגט זיך נישט. מגילה, משלוח מנות, סעודות, פסח, ס'איז נישט גרינג, באמת נישט גרינג. שוין ב"ה קודם איז איין זאך אראפ פון די ליסט. מיט א משפחה קע"ה איז יעדע זאך א פרעשור."

איך וואונדער זיך, "אראפ פון די ליסטע? ארויף אויף די ליסטע!"

זי צעשמייכלט זיך און זאגט מיר, "טעארעטיש ביסטו גערעכט, אבער די מציאות איז אנדערש ווי די ביכער." מיר שמועסן ווייטער אפאר מינוט און געזעגענען זיך.

איך גיי אהיים צו מיר אין שטוב און איך טראכט, "דו זאגסט גוט. ארויף אויף די ליסטע. זייער ריכטיג. אבער צי געדענקסטו אז אמאל ביסטו נישט געווען אזויפיל אנדערש ווי דיין חבר'טע?" איך דערמאן זיך, "איטליכע וויאזוי דער רבי האט מיר געפונען."

נישט אלעמאל איז מיין מח געווען אזוי אויסגעוואשן, אזוי גלייך. אין דער נישט וויטער פארגאנגענהייט, איידער איך האב זוכה געווען צו באקומען הייליגן שכל, בין איך געשטאנען אויף דעם זעלבן פלאץ, אויב נישט טיפער. אפשר האב איך עס נישט ארויסגעזאגט מיט'ן מויל, אבער אין מח האבן זיך געדרייט די זעלבע מחשבות.

איך געדענק גוט די סטרעס פון משלוח מנות, פארשטעלאכץ, די קאמפעטישן, קעגן זיך אליינס און קעגן אנדערע. איך געדענק מיין דאגה פון די שכנים, אז איך זאל שוין האלטן אויף א וועג מיט פסח, אזויווי "אלע". איך פארגעס נישט אזוי שנעל די לחץ פון איבעריגע זאכן, פון קליידעלעך און שיכעלעך און זאקעלעך און שלייפעלעך. איך געדענק גאר גוט די זאכן וואס איך "מוז" נאך האבן "לכבוד יום טוב! הידור מצוה."

איין יאר איז געווען אנדערש. איין יאר איז געווען ווי א וועקער זייגער פאר א גרויסע מערהייט פון כלל ישראל. קאראנע.

דעמאלטס איז אלעס געווען פארשפארט און מען האט טאקע נאר געקויפט "לכבוד יום טוב". עס האט נישט געהאט קיין זין און מען האט נישט געקענט איינקויפן "לכבוד דעם שכן", ווייל מען האט זיך מיט קיינעם נישט געטראפן. דאס איז געווען אזא גוטע אויפוואכונג צו זען וויפיל מען דארף און וויפיל מען דארף פאר יענעם.

אין די תקופה פון קאראנע האבן אסאך געטראכט אז יעצט וועט וועלט התיקון. יעדער וועט איינזען אז עס איז א שאד צו קויפן און פארברענגען געלט און כוחות אויף זאכן וואס זענען נישט נויטיג. יעדער האט מסכים געווען אז עס איז געווען אזא פריליכער יום טוב און אזא לוסטיגער חול המועד, אן פארן, צאלן און פארברענגען צייט און געלט. די וועלט איז געווארן צוריק וועלט.

איך בין זיכער געווען אז עס קומען נייע צייטן. איך וועל קענען דערציילן פאר מיינע קינדער, "דו ווייסט וואס מען האט אמאל איינגעקויפט פאר א יום טוב? דו ווייסט אויף וואספארא הויכע סטאנדארטן מען האט אמאל געלעבט?"

אבער, וואס, ווען און וואו? א נעכטיגער טאג. איין זאך האבן מיר זיך גוט געלערנט פון קאראנע, אז אפילו אזא מצב אין דער וועלט טוישט נישט א מענטש. די איינציגסטע זאך וואס איז בכח צו טוישן א מענטש איז כח הצדיק. וועו מען איז זוכה צוזוהערן דעם קול צדיק, וועט דער מענטש געטוישט אליינס, אן פרסום, אן קיין רעש. עס גייט צוביסלעך, שטייטלעך, אבער ערגעץ אינצווישן טרעפט מען א חבר'טע, שוועסטער, שכנה (אזויווי אין מיין פאל) וואס געבט דיר א וועק אויף פון שלאף און דו דערזעסט זיך פלוצלינג אז דו ביסט אזויפיל געשטיגן, און אזויפיל זיך איבערגעהויבן. דו דערזעסט זיך פלוצלינג אז דו לעבסט מיט העכערע באגריפן.

אשרינו שזכינו! אבער היינט אז מען איז זוכה אמאל צו שפירן "אמת'ע שמחה" אדער שמחה של מצוה, זיך פרייען אז מען איז אן איד מיט פשטות'דיגע יהדות, דארפן מיר טאקע געדענקען צו דאנקען און לויבן דעם אייבערשטן פאר'ן אונז ארויסנעמען פון מצרים.

דער ראש ישיבה דערמאנט אונז כסדר אז פסח ביינאכט זאגט מען "חייב אדם לראות את עצמו, כאילו הוא יצא ממצרים" - א מענטש איז מחויב זיך פארצושטעלן וויאזוי ער אליינס איז ארויס פון מצרים. דער ראש ישיבה זאגט אז פסח ביינאכט איז די צייט צו דאנקען און לויבן דעם אייבערשטן אז ער האט אונז מקרב געווען צום רבי'ן, וואס לאזט אונז נישט פאלן, און גיט אונז א וועג צו זיין אמת'ע ערליכע אידן. דער רבי נעמט אונז ארויס פון מצר-ים, פון א צעדרוקטע מח, פון א מח וואס טראכט פון א צווייטן און לעבט פאר יענעם, און גיט אונז א פה

סח, א מויל וואס רעדט צום אייבערשטן, א מויל פון התבודדות ותפילה. נישטא נאך אזא חירות, ווי א מענטש וואס לעבט מיט'ן אייבערשטן. דער רבי נעמט אונז ארויס פון מ"ט שערי טומאה און גיט אונז א וועג אריין צו קדושה.

פסח ביינאכט איז א צייט זיך צו דערמאנען וויאזוי "מתחילה עובדי עבודה זרה..." - אין אנהייב בין איך געווען וואס איך בין געווען... "ועכשיו קרבנו המקום" - און יעצט בין איך נאנט צו דעם אייבערשטן, מיט כל מיני התקרבות.

יעדער ווייסט ביי זיך וויאזוי מען האט אויסגעזען איידער מען איז זוכה געווען אויסצואוואשן דעם מח מיט די שיעורים פונעם ראש ישיבה שליט"א, וואס דאס איז דאך אלעס נאר שכל פון רבי'ן.

דער פראבלעם איז נאר, אז זייער אפט מיינט דער מענטש אז די נייע 'איך', דאס איז באמת 'מיך'. אפטמאל טראכט מען 'איך בין דאך אלעמאל געווען ערליך און גוט. כ'האב אלעמאל געלעבט מיט תכלית.'

דער רבי האט טאקע געזאגט אז שכחה איז א מעלה, אבער דער זעלבער רבי האט אונז געזאגט "געדענקט איטליכער וויאזוי איך האב אייך געפונען."

דער מענטש פארגעסט זייער שנעל זיין עבר ביז עס דאכט זיך אים אז "דו ביסט מער למדן ווי אים, מער יחסן ווי אים." (סיפורי מעשיות, רב ובן יחיד)

דאן קומט צומאל א דערמאנונג, א גוטער דורכפאל ווי דער אייבערשטער דערמאנט אונז ווער מיר זענען און וויפיל מיר האבן נאך צו גיין. דאס דארף דינען פאר אונז אלס לערע, זיך נישט ח"ו צו גרויסן אויף אנדערע, ווייל "אם אין הקב"ה עוזר לו, אינו יכול לו", ווען נישט וואס דער אייבערשטער האט אויף מיר רחמנות און האט מיר געהאלפן טרעפן אזא רבי, וואלטן מיר אליינס גארנישט געקענט.

מיין חבר'טע, וואס איז א לערערין שוין יארן לאנג, זאגט מיר אז יעדעס מאל וואס זי גייט אריין אין קלאס און זי שפירט אז "זי האט עס", יענעם טאג האט זי א וויסטן דורכפאל. זי זאגט מיר אז זי רופט די טעג "גאוה באסטערס" (קראכערס). אין א טאג וואס זי געדענקט צו זאגן "הודו לה'" און "אנא ה'", "שכח אייבערשטער" און "איך בעט דיר אויף ווייטער, אייבערשטער," דעמאלט פארט עס א מחיה. אבער אויב איין טאג רעדט זי זיך איין פאר א סעקונדעלע אז זי איז מסודר... איז מען איר גוט מסדר.

מיר, אידישע מאמעס, קענען אלע מעיד זיין דערויף. א טאג וואס איך געב זיך איבער צום אייבערשטן און איך ווייס אז אלעס איז אייבערשטער און דער אייבערשטער איז אלעס, דאן פארט אלעס געשמירט. ווען איך געדענק אז מיין גאנצע גשמיות, נפשיות און רוחניות, מיין גאנצע התקרבות צום צדיק איז נאר א מתנת חנם פון אייבערשטן, דאן גייט אלעס ווי א פידעלע. אבער די מינוט וואס עס כאפט זיך אריין די מחשבה'לע פון חמץ אז ב"ה איך בין מסודר, איך האב עס, איך מענעדזש זייער פיין, מיין הויז פארט מיט א סדר, אדער אויב איך קוק ח"ו מיט א זלזול אדער ביטול אויף א צווייטן, (פארוואס פארפאסט זי יעדן טאג די באס? ווער וואשט ווער א שעה צום זמן? ווער מאכט אן ארדער דריי אזייגער פרייטאג נאכמיטאג? אזוי רעדט זי צו אירע קינדער-מאן? זי ספענדט געלט אויף אזויפיל שטותים.) אין אזא צייט, קומט א דערמאנונג, אן אויפוואכונג. פלוצלינג בין איך 'אויס קאפעלוטש מאכער', איך קען נישט, איך ווייס נישט, איך טויג נישט, איך בין מיאוס אדורכגעפאלן, זיך פארלוירן, פאררעדט וכו' וכו'.

דעמאלטס הייבט מען אן פריש זיך דערמאנען אז אלעס איז דער אייבערשטער און דער אייבערשטער איז אלעס. דער אייבערשטער איז מיין הצלחה, דער אייבערשטער איז דער וואס איז מיר מזכה מיט אלעם, איך אליינס טויג אויף כפרות (ניטאמאל).

פסח איז אונזער מעדיצין פאר א גאנץ יאר. מיר זענען פארבאטן צו עסן חמץ וואס איז געוירן, אויפגעבלאזן, דאס הייסט עס 'מאכט זיך אליינס מיט די אייגענע כח'. מיר עסן נאר מצה. מצה וואקסט נישט, בלאזט נישט פון זיך. דאס וואס מען לייגט אריין, דאס וואס דער אייבערשטער געבט מיר, דאס בין איך. מצה דערמאנט מיר צו לעבן מיט די כח פון אייבערשטער און נישט ח"ו מיט כוחו ועוצם ידי.

מצה, זאגט דער הייליגער זוהר, איז א מאכל אמונה. מיט יעדע שטיקל מצה שלינגען מיר נאך אמונה, מיר נעמען אריין אין זיך נאך אביסל אייבערשטער און מיר ווארפן ארויס נאך א שטיקעלע חמץ, נאך אביסל איבערגעוירענע טייג, נאך אביסל 'איך'.

מיינע ליפן שעפשען לויב און דאנק צום אייבערשטן ווייל איך געדענק נאך גוט "מה אנו, מה חיינו?" וועט איך בין און וויאזוי מיין לעבן איז געווען אן התקרבות צום רבי'ן. און איך מאך א שטילע תפילה אז איך זאל קיינמאל נישט פארגעסן, נאר אלעמאל געדענקען דעם גרויסן חסד און מתנת חנם וואס דער אייבערשטער האט מיר מזכה געווען צו וויסן פון רבי'ן און נישט זיין פון די וואס קריגן ח"ו אויפ'ן הייליגן רבי'ן.

מיר דארפן אבער ווייטער מתפלל זיין און בעטן אויך ווייטער אז אונז מיט אונזערע דורות זאלן זיך אלעמאל האלטן ביי צדיקי אמת, און ווייטער לעבן מיט פה סח א גאנץ יאר, רעדן צום אייבערשטן און שמועסן מיט'ן אייבערשטן און געדענקן פון וואו מיר שעפן אט די חיות.

דאס אז פסח מאכן איז ביי מיר א זאך וואס גייט "ארויף אויף די ליסטע, און נישט אראפ פון די ליסטע" איז נישט מיין זכות. דאס איז בזכות די זכות אז איך בין זוכה צו וויסן און הערן דעם קול הצדיק וואס וועקט מיר אויף פון שלאף. וואס קאראנא האט נישט געקענט פועל'ן ביי מיר, האט דער צדיק געפועל'ט. שכח אייבערשטער!

ג. פעקעטע

געעלפערט געווארן

"מאמע, איך בין אזוי אליין, איך בין אזוי צעבראכן און פארלזירן, איך ווייס נישט וויאזוי מ'טוט דאס - זיין א מאמע. איך געדענק דיין ווארימע בליק און דיין ליבליכע גלעט, ווי דו פלעגסט מיך מיט אזויפיל ליבשאפט בארזאיגן. וואו ביסטו יעצט ווען איך דארף דיר אזוי שטארק, ווען איך בין אזוי אליין, אזוי צעמישט און פארלזירן? ווייז מיר אז דו באגלייטסט מיר כאטש דו ביסט נישט ביי מיין זייט."

***

אין די יונגע עלטער פון צוועלף יאר איז שפרה געווארן א יתומה'לע. איר מאמע איז אוועק פון די וועלט נאך א קורצע קרענק. אין אנהייב האט מען פרובירט ווייטער צו פירן די שטוב, אבער ביז א קורצע צייט האט מען געזען אז ס'איז נישט קיין עסק. דער טאטע האט זיך נישט געקענט אן עצה געבן אליין מיט די שטוב, מיט די קינדער, ווי אויך מיט זיין טעגליכע פרנסה. עס איז נישט געווען קיין ברירה, און מען האט געמוזט צעטיילן די קינדער.

מען האט געשיקט שפרה, די גרויס מיידל, וואס איז נאך אמת'דיג גאר יונג, וואוינען מיט א מומע, און די יונגערע קינדער זענען צעטיילט געווארן ביי אנדערע משפחות.

שפרה האט זיך פרובירט באקוועם מאכן אין איר מומע'ס הויז. ס'איז דאך געווען איר מאמע'ס שוועסטער, און זי האט געקלערט אז ס'זאל נישט זיין צו שווער זיך אויסצוקומען מיט איר מומע, וועם זי האט זייער געשעצט און ווי זי איז אויך געווען היבש ענליך צו

איר מאמע אין נאטורן. עס איז אבער גרינגער געזאגט געווארן ווי געלעבט געווארן.

שפרה איז געווארן אן איינגעצוימטע, פארקלאפטע ניסעלע. עס איז איר שווער געווען אן איר באליבטע מאמע, אן איר שטארקע טאטע וואס זאל איר שטארקן אין איר קלעם, און אן איר געשווויסטער ביי איר זייט. זי האט זיך געשפירט ווי א פארלוירענע שעפעלע אין איר מומע'ס שטוב. כאטש וואס איר מומע האט פרובירט טון אלעס וואס זי קען צו מאכן שפרה באקווען, צום סוף האט זיך עס נישט געמאכט, און שפרה האט געפאקט איר פעק, זוכנדיג א צווייטע שטוב וואס עס ווען איר אפשר דארט גרינגער ווערן אין לעבן.

זי איז געגאנגען צו איר באבע'ס הויז, א היימישע באקווענמע שטוב. מען האט געקלערט אז שפרה ווען זיך קענען ערציען גרינגער מיט די נאנטע משפחה און זיך טרעפן מער אפט מיט איר טאטע.

ס'האט זיך אנגעהויבן די צווייטע מעשה פון די מסעות ביי שפרה. אמת, זי האט געקענט שבת מיטהאלטן מיט איר אייגענע זיידע-באבע, ווי אויך פלעגט איר טאטע היפש אסאך מאל קומען דארט פאר שבתים און סעודות. זי האט זייער הנאה געהאט יענע קורצע ווייליע וואס זי האט געקענט פארברענגען מיט איר טאטע, און צומאל מיט אפאר פון די יונגערע געשווויסטער, אבער עס האט נאר אנגעהאלטן א קורצע צייט. איר טאטע האט דאן געטראפן א שידוך און חתונה געהאט מיט זיין זיווג שני.

דאס האט אראפגעווארפן שפרה נאך טיפער אין איר קלעם. עס האט איר אזוי געציפט ביים ארצן. זי פלעגט ליגן אין בעט און דורכווייקן איר קישן מיט טרערן פון פיין. אפטמאל פלעגט איר באבע ארייגקומען און איר פרובירט צו בארואיגן איר יאמערליכע געוויין, אבער עס האט נישט געגוצט. שפרה האט געדארפט איר מאמע, איר אייגענע מאמע, וואס קען נישט ווערן ריפלעיסט.

אין סקול האט זי געהאט חבר'טעס מיט ווען זי פלעגט פארברענגען, אבער מער מאל ווי נישט, האט זי זיך אין ארצן געשפירט ווי א פרעמדע, ווי איינער מיט הערנער. יעדע דריטע וואר ביי די מיידלער איז געווען "מיין מאמע לאזט יא", "מיין מאמע לאזט נישט", "מיין מאמע פארשטייט נישט צו די היינטיגע מיידלער", און "מיין מאמע האט מיר געקויפט

דאס אדער געקנס'ט מיט יענץ". יעדע מאל שפרה האט געהערט די וואלט "מיין מאמע" איז איר אריין א שפיז טיפער און טיפער אין הארץ, וואס האט איר געמאכט שווער צו פארברענגען מיט די מיידלעך. עס האט איר אזוי וויי געטון.

"הלוואי איך האב ווען א מאמע," פלעגט זי טראכטן אין איר צעבראכענע הארץ, "וואס וואלט איך נישט געגעבן צו האבן א מאמע? זאל מיין מאמע זאגן, הייסן, פארלאנגען, אדער שטראפן, אבער כאטש א מאמע זאל איך האבן." אבער ניין, שפרה איז אויפגעוואקסן א יתומה, און זי האט עס געשפירט יעדע מינוט פון טאג.

אסאך נעכט האט זי זיך אויפגעוועקט מיט חלומות פון איר מאמע, פון וועם זי האט אזויפיל געטראכט דורכאויס'ן טאג. פיל מאל זענען זיי געווען זיסע חלומות, און שפרה האט געוואלט בלייבן שלאפן כדי וויטער צו שפירן די ליבשאפט און זען די שמייכל פון איר מאמע. אבער עס זענען אויך געווען שווערע נעכט וואו זי האט זיך געמ'חלומ'ט ווי זי לעבט איבער די שרעקליכע פטירה, לויה, און שבעה נאכאמאל און נאכאמאל. ביים זיך אויפכאפן פלעגט שפרה פון פריש אריינפאלן אין א געוויין און טרויעריגקייט.

...

די יארן האבן זיך געצויגן, און שפרה האט שוין געהאלטן ביים גראדואירן צוועלפטע קלאס.

אין יענע צייט איז זי שוין געווען אין די זעקסטע הויז אין זעקס יאר. יעדע שטוב האט געהאט א צווייטע סיבה פארוואס עס האט זיך נישט אויסגעארבעט אז שפרה זאל זיך דארט באקוועם מאכן און אויסלעבן אירע מיידלישע יארן בא'טעמ'טערהייט. זי האט געוואנדערט ווי א יתומה, ווי מ'קלאגט אין איכה, "על אלה אני בוכיה".

אלע האבן איר פרובירט צו העלפן, אלע האבן פרובירט גוט צו זיין צו שפרה, אבער א אידישע מאמע איז נאר דא איינס. א אידישע מאמע קען מען נישט ריפלעיסן, קען מען נישט שאצן, ווי לאנג מ'האט עס נאך.

שפרה איז געזעסן אויפן סטעידזש ביי די גרעדשועישן ווי א קאלטע שטיין. זי האט זיך אומגעקוקט אין די זאל פול מיט מאמעס, און די פיין איז איר אזוי טיף אריין אין די ביינער.

א גרויסע חלק פון די גרעדזשועישן דרייט זיך ארום באדאנקען די מאמע פאר'ן אויפציען און העלפן די טאכטער אנקומען ביז אהער, ווי אויך פאר'ן קומען מיטהאלטן אין די פריילעכע צייט, און אוודאי פאר די תפילות וואס די מאמע פארגיסט פאר אירע קינדער אלע יארן.

וועו מען האט געענדיגט די לעצטע נאטן פון די ניגון וואס ענדיגט צו די גרעדזשועישן, איז שפרה פארשוואונדן געווארן פון זאל. זי האט נישט געקענט צוקוקן ווי די מאמעס - מיט נחת אין די אויגן - נעמען ארום זייערע טעכטער. זי האט דאך אזוי שטארק אויך געוואלט א מאמע וואס זאל איר באגלייטן אין די נייע פרשה וואו זי לאזט זיך אריין - שידוכים.

שפרה האט שוין קוים ארויסגעקוקט אויפצושטעלן איר אייגענע שטוב און מער נישט דארפן וואנדערן און זיך שפירן ווי א גאסט ביי יענעם אינדערהיים, כאטש זיי האבן פרובירט אלעס צו טון איר צו מאכן שפירן ווי דאס איז איר היים. ביז א קורצע צייט איז שפרה א כלה געווארן און חתונה געהאט אין א מזל'דיגע שעה. אלע האבן זיך געפרייט פאר שפרה אז זי וועט אנהייבן א נייע בלעטל אין לעבן.

שפרה האט טאקע געזומען איר אחריות אלס שנה ראשונה ווייבל זייער ערנסט און שיין געפירט איר קליינע אייגענע שטוב. זי האט זיך אויסגעצייכנט אין צושטעלן פיינע נארהאפטיגע עסן פאר זיך און איר מאן, און האלטן א צאמגענומענע געשמאקע שטוב. דער אייבערשטער האט געבענטשט שפרה צום יאר פון איר חתונה טאג מיט א לעכטיגע זיסע מיידל בעיבי. שפרה האט געפילט ווי זי האט ענדליך באקומען אן אייגענע משפחה, אן אייגענע פאמיליע, מיט אן אייגענע שטוב.

זי האט נישט געהאט קיין מאמע וואס זאל איר לערנען וויאזוי זיך אפצוגעבן מיט איר ערשטע בעיבי, אדער איר העלפן מיט נארהאפטיגע עסן זיך צוריקצוכאפן צו די כוחות, איז זי אוועקגעפארן אין קימפעטארן היים - אז דארט וועט זי באקומען די נויטיגע הילף.

שפרה טרעפט זיך דעם ערשטן טאג זיצן מיט א באנדע פרויען וואס קענען וועו זיין איר מאמע'ס יארגאנג. רוב פון זיי האבן שוין געהאט א שטוב מיט קינדער, און שפרה האט זיך געפילט אביסל אומבאקוועם און ארויס פון פלאץ. דא און דארט האט זי יא געזען א יונגערע פנים און פרובירט פארברענגען מער מיט יענע פרויען, אבער דאך האט איר הארץ איר אנגעהויבן בענקען. 'וואו איז מיין מאמע יעצט וועו איך דארף איר

אזוי וויכטיג'? האט זי געקלערט צו זיך. זי איז אריין אין איר צימער און זיך אריינגעווארפן אין בעט.

זי טראכט צו זיך 'מאמע, מאמע, וואו ביסטו? פארוואס האסטו מיך פארלאזט אזוי יונג, עלנד אליין? איך ווייס נישט וויאזוי מ'טוט דאס. איך דארף דיך ביי מיין זייט. איך וויל דו זאלסט מיר לערנען וויאזוי צו זיין א מאמע. מאמע, צו הערסטו ווי איך רעד צו דיך? מאמע, צו זעסטו מיין פארלוירנקייט? מאמע, צו פרייסטו זיך מיט מיין שמחה? ווייז מיר א סימן אז דו ביסט דא מיט מיר. ווייז מיך אז דו הערסט מיר אויס און העלף מיר ארויס אדורך צו גיין די נייע תקופה אין מיין לעבן'.

מיט הייסע טרערן האט זי אפגעשוועגקט איר פנים, און מיט איר אפענע הארץ האט זי זיך אויסגעבעטן ביים אייבערשטן, "הייליגער באשעפער, אזויפיל יאר וואס איך בין צעריסן און צעפליקט, איינער אליין, פארוואס אויפ'ן וועלט, און דא האסטו מיר געגעבן אזא מתנה, איך האב חתונה געהאט, און איך האלט שוין מיין אייגן קינד אין מיינע ארעמס, אבער טאטע אין הימל, וויאזוי טוט מען דאס? וויאזוי מאכט מען דאס? איך ווייס נישט וויאזוי מען איז א מאמע, איך דארף מיין מאמע זאל מיך פירן און ווייזן אז זי איז דא פאר מיר, איך דארף איינער ביי מיין זייט וואס זאל מיר העלפן, הייליגער באשעפער, ווייז מיר אז ס'איז ווערד ביי דיר די פאר ווערטער וואס איך רעד ארויס צו דיר, הייליגער באשעפער, שיק מיר א סימן אז דו הערסט אויס מיין צובראכן הארץ."

ס'האט זיך אנגעצינדן די דערמאנונג אז ס'איז צייט פאר

די סידור איז נעלם געווארן, און ס'האט איר זייער ווי געטון, ווייל דאס איז דאך געווען א פערזענליכע חפץ וואס זי האט געהאט פון איר מאמע. ס'איז געווען א שטיק הארץ.

נאכטמאל. שפרה פרישט זיך אויף איר פנים, און גייט אין עס זאל. זי זעצט זיך שטייטלעך אוועק, ווען אן איינגעשטעלטע פרוי קומט צו צו איר און פרעגט איר, "דו ביזט שפרה?" ,"יא" ענטפערט זי נייגעריגערהייט, זי האט נישט געקענט טראכטן ווער עס זאל איר קומען באזוכן אין קימפעטארן היים. פארוואס זאל מען איר קומען זוכן? "קום מיט מיר", זאגט איר די איינגעשטעלטער פרוי, איך האב פאר דיר עפעס ביי די פראנט דעסק. שפרה קומט אן צו די פראנט דעסק, און די פרוי בייגט זיך אונטערן טישל. זי קלינגט צוריק די טיר, און ס'וואקט אריין א צווייטע פרוי, אן אומבאקאנטע פרוי. "דאס איז שפרה," זאגט די איינגעשטעלטע פאר די גאסט. שפרה קוקט מיט א פארוואונדערטע פנים. זי קען נישט די פרוי. פארוואס זוכט איר די פרוי? זי האט זיך נישט געדארפט וואונדערן צו לאנג.

"שפרה, איך פריי מיך אזוי דיך צו טרעפן דא היינט," הייבט זי אן מיט א וואסימע שמייכל. זי הייבט אן מישן אין איר זעקל, קוקט אויס ווי זי זוכט עפעס. זי נעמט ארויס פון איר טאשקע א סידור. שפרה איז געווארן געפרוירן. "פוווון וואאאאווו האאאסטווו דאאסס?" שטאמלט זי ארויס.

די פרוי שמייכלט און זאגט, "קום, לאמיר זיך אוועקזעצן אויף די באקווועמע בענקלעך אין די זייט, און איך וועל דיר דערציילן."

"א לאנגע צייט צוריק האבן מיר געפונען דעם סידור מיט דעם נאמען שפרה אריינגעשריבן דערין. מיר האבן עס געוואלט צוריקגעבן פאר וועם עס געהערט, אבער מיר האבן נישט געוואוסט וועמענ'ס עס איז, און עס האט נישט געהאט צופיל סימנים."

אזוי פארציילט די פרוי א לענגערע מעשה ווי עס איז זיי געלעגן אינדערהיים אפאר יאר די סידור, און עס האט זיי געמוטשעט די מצוה פון השבת אבידה. פון צייט צו צייט פלעגן זיי פרובירן זען וואס

זיי קענען טון צוריקצוגעבן דעם סידור'ל פאר א שפרה וועם זיי ווייסן נישט וועט דאס איז.

"און דא", לאזט זי אויס די מעשה, "איז דיין סידור שפרה. מיר זענען יעצט אריינגעפלויגן פון א צווייטע שטאט וואו מיר וואוינען, און מיטגעברענגט די סידור וועו עס איז אונז, נאך שוועדע דיטעקטיוו ארבעט, באוואוסט געווארן אז דו ביסט די שפרה וואס האט פארלוירן די סידור. וויבאלד מיר זענען געווען דא אין שטאט, האבן מיר מחליט געווען פערזענליך אפצוברענגען די סידור צו איר ריכטיגע בעל הבית'טע. איך בין זיכער שפרה אז דו האסט געזוכט דיין סידור איבער די יארן, נישט אזוי?"

...

צוזאמען מיט די טרערן, איז ארויפגעשווימען ביי שפרה אין זכרון יענעם טאג. איר מאמע איז געלעגן אין שפיטאל אפאר טעג איידער זי איז נפטר געווארן, וועו ס'איז געפאלן שפרה'ס בת מצוה - איר צוועלפטע געבורטסטאג. זי איז געקומען אין שפיטאל באזוכן איר מאמע יענע טאג, און איר מאמע האט איר נאנט גערופן צום בעט. איר מאמע האט איר געזאגט מיט גרויס שמחה וועגן די אחריות וואס זי באקומט היינט ביים וועו א בת מצוה, און איר געשאנקען מתנה, דעם סידור'ל מיט איר נאמען איינגעקריצט.

אויפן ערשטן בלאט האט איר מאמע אריינגעשריבן אפאר ווארימע וועו ערטער, אז שפרה זאל שטענדיג נוצן די סידור צו בעטן דעם אייבערשטן וואס זי דארף, און מתפלל זיין אויף יעדע טריט און שריט. איר מאמע האט איר ווארעם אנגעוואונטשן, און שפרה האט זיך געפריידט פאר איר מתנה, וואס איז איר געבליבן לענגער וויי איר מאמע, וואס איז ליידער אזוי יונג פארשניטן געווארן.

אבער א קורצע ווייל שפעטער, אין איינע פון אירע וואנדערונגען, איז די סידור נעלם געווארן, און ס'האט איר זייער וויי געטון, ווייל דאס איז דאך געווען א פערזענליכע חפץ וואס זי האט געהאט פון איר מאמע. ס'איז געווען א שטיק הארץ, די איינציגסטע קשר מיט א מאמע וועם זי האט מער נישט געקענט אנכאפן.

שפרה איז געווען מורא'דיג איבערראשט וויי דער אייבערשטער האט אויסגעהערט אירע תפילות אזוי שנעל, ממש אויפן מינוט וואס זי האט זיך אויסגעגאסן איר הארץ. זי האט געעפנט איר מויל, און פון טיפן הארצן האט זי געשמועסט מיט'ן אייבערשטן, און אים געזאגט וויי שטארק זי בענקט זיך נאך איר מאמע און וויי שווער ס'איז איר צו זיין אליין. זי האט געערעדט מיט א פה-סח, א מויל וואס שמועסט מיט'ן אייבערשטן, נישט קיין פארמאלע תפילה, נאר פון טיפן הארצן, איר אמת.

שפרה האט נישט געקענט אויפהערן ווייגען. די פרוי האט זיך אביסל דערשראקן און איר פרובירט בארואיגן וועו זי האט געהערט שפרה'ס מעשה. אבער שפרה זאגט איר, "ניין, מיין טייערע נייע חבר'טע, איך וויין נישט אויף אלעס וואס איך בין איבערגעאנגען, ווייל דאס איז דאך באשערט, דער אייבערשטער געט נאר וויפיל א מענטש קען ביישטיין. איך וויין פארוואס ס'האט מיר גענומען אזויפיל יאר ארויסצוגיין פון מיין פארשלאסענע מויל "פה-רע"- א מויל וואס רעדט זיך נישט אויס צום אייבערשטן כדבר איש אל רעהו. אזוי וויי דער הייליגער רבי האט געזאגט פאר רבי נתן: "און ווידער איז גוט זיך אויסצורעדן דאס הארץ צום אייבערשטן וויי מען רעדט זיך אויס צו א גוטע פריינט."

שפרה האט געווויינט אויף די אלע יארן פון פיין וואס איז איר געווען אנגעזאמלט אויפן הארצן און אזוי געדריקט, און זי האט פשוט נישט געוואוסט פון די עצה פון פסח, שמועסן מיטן אייבערשטן אין די אייגענע שפראך. פה-סח, אויסגיסן דאס הארץ צום אייבערשטן מאכט א מענטש גליקליך און רייך.

אין מצרים זענען די אידן געווען פארשקלאפט, פארקנעכטעט, און זיי האבן געזינקען אין מ"ט שערי טומאה.

עס גייט היינט איבער אויף יעדן איינעם אן אייגענע מצרים, דאגות, פראבלעמען, נסיונות, שוועריקייטן. אבער דורך דעם הייליגן רבינ'ס לימוד פון פה-סח, עפענען די מויל, רעדן צום אייבערשטן, שמועסן מיטן אייבערשטן, קענען מיר זוכה זיין ארויסצוגיין פון די טומאה און אנקומען צו די העכסטע מדריגה, שער נ' פון קדושה.

עס ווערט געברענגט אז די פופציגסטע שער, די שער נ' פון קדושה, האט צוויי נעמען, "אשר" און "ראש". לאמיר לערנען "אשר בנחל", לאמיר הערן שיעורים פון דער ראש ישיבה און לערנען "עצתו אמונה", וועלן מיר זוכה זיין אריינצוגיין אין די שער נ', די פופציגסטע שער פון קדושה.

אויפן וועג אהיים

צוזאמען ביים שיעור פארברענג. ווערן בעסער איך בענק. כאטש עפעס איך געדענק.

ווער איז די רייכסטע?

וואס טראכסטו,
ווער איז די רייכסטע?
אילן מאסק?
דאנעלד טראמפ?
אדער אפשר גאר,
צוריק מיט אפאר יאר,
ווען מ'האט געוועדט מיט געפיל,
פון געיטס ביל?

וואס טראכסטו?
ווער איז די רייכסטע?
ווייסט ווער?
ניין, נישט ער!
נישט דיין קאזין,
מיט הייזער, א dozen,
אויך נישט דיין שכן,
מיט ריזיגע שטחים...
יענער דארט ווייט,
אויפן אינזל פריוואט?
נע, א שאד די צייט,
ס'איז אלעס ארימעלייט...
so, וואס טראכסטו?
ווער איז די רייכסטע?

קוק אויף מיך,
די רייכסטע בין איך,
איך מאך נישט ליצנות,
קוק מיינע מתנות...

שכח אייבערשטער איך קען גיין און קומען,
מ'דארף מיר נישט באדינען,
איך דארף נישט קיין aide,
מיינע אויגן זעהט,
שכח באשעפער, איך appreciate!

מיין מויל קייט,
מיין מאגן פארדייט,
איך דארף נישט צוקומען,
ח"ו צו מאשינען,
בין איך אוודאי,
אן עושר אדיר...

קום באטראכט,
מיין רייכטום, מיין פראכט,
דער אייבערשטער באגיסט,
מיט מתנות אומזיסט...
עס ארבעט מיינע נירן,
מיין הענט קען שפירן.
מיין פיס קען זיך רוקן,
מיין הארץ טוט נישט דרוקן.
שכח באשעפער איך דאנק,
איך בין נישט קראנק...

מיין פארמעגן גייט,
זייער ווייט צושפרייט,
מיין נאז שמעקט,
אויך וואס איז באדעקט,
דער אייבערשטער טוט באלייכטן,
וואס איך טו נאר טראכטן,
באשעפער, ס'איז דיינס מיין יעדע תנועה,
ס'איז דיינס, מיין יעדע idea...

שכח באשעפער,
פאר עפעס גאר ספעציעל,
פאר מיין אטעם, פאר מיין זעהל,
דאס טייערסטע פארשטייסט,
איז מיין נשמה, מיין גייסט,
איך בין נאר פלייש און ביין,
איך קען גארנישט אליין,
דער האר פון דער וועלט,
האט מיר אויסגעשטעלט,
טוט מיר כסדר באגליקן,
מתנת חנם מיר שיקן...

צו הערן די גאנצע שיעור פונעם ראש ישיבה רופט 212-444-9191 - 212-444-9169

wow! איך own עס!
אזויפיל מעלאנעס...
מיין הארץ, א בעטערי,
וואס טיילט energy,
א יעדע איינציגסטע beat,
פון אייבערשטן א treat,
עס פליסט אין מיר בלוט,
און... אויב איך כאפ א שניט,
קומט גלייך א סאלדאט,
פארעמען א clot...

יא! מיין value שטייגט!
מיין רכוש איז ברייט פארצווייגט,
גלייב מיר, גלייב,
איך האלט ביים אנהייב,
קוים אנגעפאנגען count'ען,
וואס עס געבט מיר מיין טאטן,
איך קען ציילן מיט מיינע פינגער, (קען איך דען?)
עס מאכט מיר אזויפיל גרינגער...

שכח אייבערשטער!
פאר מיין יעדע גליד אינערווייניג,
וואו עס ווערט געריניגט,
און איך האב נישט קיין אנונג,
עס געשעט נישט מיט שפאנונג,
שטיל אן קיין געדודער,
עס ארבעט מיינע גלידער,
און נאך א וויכטיגע point,
ש'כח אייבערשטער פאר מיין יעדע joint,

יעדע muscle, יעדע אדער,
וואס איך בייג / מאך גראדער...

שכח אייבערשטער זינג איך שירות,
דו געבסט מיך אזא עשירות,
א גאנצע imune system אפאראט,
אן ארמיי פון ביליאנען סאלדאט,
וואס קעמפט קעגן באצילן,
איך זאל מיך גוט פילן,
שכח פאר די ריזיגע לעבער מאשין,
וואס מאכט מיין בלוט clean,
איך וויים נישט וואס עס טוט אלס טון,
די פארשער זאגן היינט,
א 500 function count!

ס'איז שוין שפעט ביינאכט,
קוים וואס מיין קאפ טראכט,
איך פאל אין בעט אנמאכט,
נאך א פולע טאג צום סוף,
דארף איך די מתנה שלאף,
נו... וואס טראכסטו?
וועך איז די רייכסטע?

קוים האב איך אנגעפאנגען דעם שפיץ פאדעם,
פונעם אייבערשטן'ס עד אין סוף חסדים,
שכח אייבערשטער פאר אלע פרטי פרטים,
שכח אייבערשטער פאר מיין יעדע אטעם!!!

על כל נשימה ונשימה תהלל קה'...
אה.... שכח אייבערשטער!

מ. סופר דרוידט
אויס דעם פענע
צו די שרייבערינ'ס
פונעם וועכנטליכן
"אינדערהיים"
אויסגאבע אינעם
בלעטל, ווי זיי לאזן
זיך שרייבן איבער
זייער שרייב ווערק

א פערד
אינדערה

דאנערשטאג

נאכט נאכ'ן שיעור, וואלט איך יעדע וואך מיט שפאנונג צו באקומען מיין "שבת פעקל" - מיין 'עצתו אמונה', דאס 'בלעטל' און די גליונות; דאס איז מיין שבת נאש. צומאל מאך איך שוין א "טועמי'" דאנערשטאג נאכט און איך שלינג איין איין ארטיקל נאכ'ן צווייטן. יעדעס ארטיקל, יעדע שורה און יעדעס וואלט דערפרישט, דערוועקט און איז מיר מחזק.

איין וואך זיץ איך אזוי באקוועם אויפ'ן בענקל מיט א הייס שטיקל קוגל דערנעבן און איך ליין. פלוצלינג האבן די וועלטער אנגעהויבן שווימען פאר מיינע אויגן; איך האב מער נישט געזען קיין אותיות, קיין וועלטער און קיין זאצן. איך האב געבלינקט מיט די אויגן - וואס גייט דא פאר? פאר מיינע אויגן האב איך געזען א אידישע פרוי צווישן אירע טויזנטער פליכטן, ווי זי כאפט ארויס עטליכע מינוט און רעדט ארויס א קורצע תפילה אז זי זאל נאך א וואך האבן די זכיה מחי' צו זיין הונדערטער פרויען מיט ערליכע און ריינע ליין-מאטעריאל.

אין מיין דמיון זע איך געשיר, וועש, א מאן און קינדער, א שבת וואס וואלט צו ווערן צוגעגרייט אדער אוועקגערוימט, און איך וויים ביי מיר אין הארץ אז א שרייבערין פון היכל הקודש לייגט נישט אירע פריאריטעטן לעצט און דאס "בלעטל" ערשט. איך וויים אז איינער וואס לעבט מיט די שיעורים מאכט עס ארבעטן אויף אן אופן וואס איך כאפ נאכנישט פונקטליך וויאזוי; עס מוז זיין מיט אסאך תפילה און סייעתא דשמיא.

מיין דמיון לויפט ווייטער: וויאזוי מאכט מען עס טאקע? און איך כאפ זיך אז אייגנטליך קומט זיך א גרויסן דאנק בשם די גאנצע קהילה פאר אלע וואס געבן אוועק שעות על גבי שעות, וואך נאך וואך, אונז צו מהנה זיין און מחי' צו זיין.

איך בין נישט קיין שרייבערין און איך בין נישט קיין עסקנ'טע, אבער איך האב געטראכט צו זיך: איך מוז טיילן מיינע געפילן מיט מיינע חבר'טעס, אנשי שלומינו. וויאזוי? איז מיר בייגעפאלן אז דער בעסטער וועג איז צו הערן פון די טייערע שרייבערינס אליין וואס זיי האבן צו דערציילן, און זאלן די "וועגט (פענעס) קומען און דערציילן" וואס עס טוט זיך אפ אונטער דעם שיינעם, הערליכן און פראפעסיאנאלן בלעטל מיט וואס מיר זענען זיך אלע מחיה.

ליינט מיט הנאה!

וועלן און וויאזוי האט איר אנגעהויבן שרייבן פארן בלעטל?

ל. וועבערמאן: קודם וויל איך וואונטשן א גוט יום טוב און א ליכטיגן, כשר'ן פסח פאר אלע ליינער וואס מיר טרעפן זיך כסדר דורך דעם בלעטל. אסאך מאל וועלן איך ליין אן ארטיקל דאכט זיך מיר אז איך האב זיך געטראפן מיט יענעם פערזענליך, און עס ברענגט אזא גוטע אחדות'דיגע געפיל.

יעצט צו דער שאלה. אפשר וואלט מיין ענטפער געדארפט זיין אז נאך אלס קליין מיידל אין סקול בין איך געווען א "הונדערט סטודענט", און מיינע באשרייבונגען פלעגן זיין די געווינער וואס זענען אריין אין דעם דזשורנאל פון דער גאנצער סקול. אבער ניין! איך געדענק קיינמאל נישט אז מיין לערערין זאל האבן אויסגעווען דווקא מיין באשרייבונג. נאר עס איז אזוי ווי דער ניגון גייט:

"איך בין נישט קיין שרייבער, ניין... ניין... איך בין נישט קיין שניידער, ניין... ניין... איך בין נישט קיין קליידער געשעפט, ניין... ניין..."

דער ניגון גייט ווייטער "איך בין א בן תורה", אבער דאס בין איך אויך נישט... איך בין נישט קיין "בן" ווייל איך בין א פרוי, און תורה קען איך אויך נישט לערנען. נאר וואס דען? איך בין מקיים דעם "שעשני כרצונו". אזויווי מוהרא"ש פלעגט זאגן, אז פרויען זאגן אסאך א שענערע ברכה, ווייל זיי טוען וואס דער אייבערשטער וויל. מען לאזט זיך פירן פונעם אייבערשטן, און דער אייבערשטער העלפט עס זאל זיין מיט הצלחה. עס מאכט נישט אויס צי דאס איז א טאלאנט פון געבוירן אן, אדער א טאלאנט וואס איז יעצט געבוירן געווארן.

קומט אויס אז איך טו עס וויל דער אייבערשטער האט עס אזוי געפירט.

וועלן מיין חשוב'ער מאן נ"י האט געטוישט דעם בלעטל פון א "גליון סטייל" צו א קאלירטע "מאגאזין סטייל", האב איך געטראכט אז עס מוז זיין עפעס ספעציעל פאר פרויען. עס האט אבער גענומען צייט פון טראכטן ביז איך האב איינגעזען אז אויב

איך וויל עס זאל זיין, מוז איך עס אליין טון.

למעשה האט מרת פאפנהיים פון ארץ ישראל געזומען די קוראזש און איז געווען די נחשון אריינצוגעבן אן ארטיקל. אביסל שפעטער האב איך געשריבן א מעשה וואס איך האב אמאל מיטגעלעבט אין "אשת חיל" גאנץ נאנט צו פסח, וואו עס האט זיך שטארק אנגעזען דער חילוק וועלכע פרוי עס לעבט מיט א צדיק. איך האב געפילט גוט זיך צו קענען אויסגעבן די געדאנקען וואס היכל הקודש פרויען פארשטייען. דער ארטיקל האט געהייסן "דעם רבי'נס רפואה", אונטערן פען-נאמען ל. שיינער.

עס האט מיר געצויגן ווייטער צו שרייבן, דעריבער האב איך געשריבן אן ארטיקל אויף פורים, א מעשה וואס מיין כלה-לערערין האט מיר דערציילט אלס כלה, וויאזוי צו זיין אן אשת חיל. דער ארטיקל האט געהייסן "פורים מיט חכמה". היות אין לוח קומט פורים פאר פסח, איז מיין ערשטער ארטיקל ענדליך אריין אין בלעטל נאך מיין צווייטן ארטיקל. איך האב געשריבן אן טראכטן אז עס גייט טאקע אריינגיין, און די רעשט, ווי מען זאגט, איז היסטאריע.

ש.ח. שטעסל: איך געדענק נישט די פונקטליכע איינצלהייטן וועו איך האב טאקע אנגעהויבן שרייבן. איך האב געהאט א שמועס מיט מ. פאפענהיים אין די אנהייב וועו דאס בלעטל איז ארויסגעקומען. זי האט מיר כסדר געזאגט אז עס איז נישטא וואס צו ליינען ביי די פרויען און עס איז א שאד, ווייל אז מען קען טרינקען פון רבין'ס קוואל, פארוואס דארף מען זיך אנפולן מיט איבעריגע זאכן? האב איך איר געזאגט: "ובמקום שאין אנשים, השתדל להיות איש" - אז עס איז נישטא ווער עס זאל עס טון, זיי דו דער וואס טוט עס. דאן האבן מיר אומאפיציעל אנגעהויבן מאכן א "רעיס" ווער עס וועט מער צולייגן און שרייבן, און אזוי האב איך אנגעהויבן שרייבן מזמן לזמן.

מרת פליישמאן: מיט עטליכע יאר צוריק איז פארגעקומען א גרויסער מעמד פאר "קרן הדפסה". דער ראש ישיבה האט דעמאלטס זייער געפייערט און מעורר געווען יעדן איינעם צו טון פאר הפצה. איך האב זיך דאן צוגעהערט ווי דער ראש ישיבה פארלאנגט און מאנט פון יעדן: "מענטשן זאגן אז זיי האבן הכרת הטוב און ווילן עפעס צוריקגעבן. וואס קען מען צוריקגעבן? הפצה!"

איך האב דאן אנגעהויבן טראכטן: וויאזוי קען איך "אנטרינקען ביימער"? איך קען דאך נישט ארויסגיין אין די גאסן טיילן קונטרסים. האב איך געטראכט אז אויב דער אייבערשטער האט מיר געגעבן די מתנה פון שרייבן, וועל איך געבן פאר אנדערע פון דעם וואס איך בין זוכה צו באקומען.

מענטשערליך: א לאנגע צייט צוריק האב איך אנגערופן מרת ל. וועבערמאן און איר אנגעטראגן א געדאנק וואס איז מיר בייגעפאלן פארן "קינדער בלעטל". די פראבלעם איז אבער געווען אז מען האט נישט געקענט טרעפן איינעם וואס זאל מאכן די בילדער פארן פראיעקט, דעריבער איז עס געבליבן שטעקן אינמיטן. א צייט שפעטער האט מיר מרת וועבערמאן געפרופן זאגן אז זי האט געטראפן איינעם וואס קען מאכן די בילדער, און אזוי איז צושטאנד געקומען דער שידוך צווישן מיר און ח. שטיינבערג, וואס האט אזוי קינסטלעריש אהערגעשטעלט די בילדער יעדע וואך. מיט דעם האט זיך געגרינדעט די נייע קאלום "מענטשערליך".

ג. פעקעטע: א צייט צוריק האב איך געליינט אין די "קוק אהער" קאלום אן ארטיקל וואס האט, דאכט זיך, געהייסן "גיי צוריק פון וואו דו קומסט", און עס האט מיר זייער געכאפט. עס איז געווען א מעשה פון איינעם וואס איז געפארן א לאנגן וועג מיט א שיף אנצוקומען צו א געוויסן אינזל. נאכן דורכמאכן די לאנגע רייזע איז ער אנגעקומען צום אינזל, און די ארטיגע מענטשן האבן אים געזאגט: "גיי צוריק פון וואו דו קומסט". דער שרייבער האט זייער שיין אראפגעברענגט זיין ענטפער: "איך האב נישט וואו צו גיין, איך האב אלעס אויפגעגעבן אהערצוקומען, איך גיי נישט אין ערגעץ, דא בין איך." מען האט ארויסגעברענגט די נקודה אז אין היכל הקודש באקומט מען אלעס וואס מען דארף האבן, און עס איז נישטא וואו צוריקצוגיין. וואו זאל איך גיין? צוריקגיין זיך דערטרינקען אין די שוועכע כוואליעס?

דער ארטיקל איז מיר געבליבן אין מח פאר א לאנגע צייט, און איך האב באמערקט אז די מעשה דערפון האט מיר זייער געכאפט. עס איז געווען געשריבן אין א שפאנענדיגע שפראך, אינטערעסאנט, און פונקט וואס איך האב געדארפט כדי צו קענען "ארויסטשעקן" - ווי מ'רופט עס - פאר עטליכע מינוט מיט א גוטן ארטיקל.

עס איז מיר אויסגעקומען אן אינטערעסאנטע מעשה מיט א גראז-שניידער, נישט לאנג פאר דעם גרויסן יום טוב ראש השנה. עס איז מיר אריין אין געדאנק אז דאס איז א מעשה וואס קען רעדן צו נאך מענטשן און זיי מחזק זיין איבערן ענין פון לאזן די מענער פארן קיין אומאן אויף ראש השנה. אבער גלייך זענען מיטגעקומען די מחשבות: וואס, וועו, וואו, און וועו בין איך בכלל?

וועו עס האט ליב צו שרייבן וועט אביסל פארשטיין וואס איך גיי יעצט זאגן. עס איז דא א געוויסע געפיל וועו מ'שרייבט; עס איז א זייער פערזענליכע זאך. אויך איז עס א געוויסע קונסט און טאלאנט - פונקט ווי עס איז דא אן ארט פון מאלן, נייען, אדער מוזיק, איז שרייבן אויך א געוויסע קונסט, און עס ליגט אינטער דעם אסאך מחשבה, כח, און נאך מער פון דעם - הארץ. צוליב דעם שפירט עס זיך שטענדיג זייער פערזענליך און נאנט צום הארצן. וועו מ'וויל מיטטיילן עפעס וואס מ'האט געשריבן, קען מען צומאל שפירן ווי מ'דעקט אויף דאס הארץ און מ'לאזט יעדן זען וואס עס ליגט דערין.

דערפאר וועו איך האב געטראכט אז איך וויל שרייבן די מעשה פארן בלעטל, איז אריינגעקומען דער "fear of rejection" (דער פחד פון ווערן אפגעווארפן), ווי עס ווערט געפרופן אין די שרייבער וועלט, ווי אויך דער פשוט'ער חשבון אז איך בין נישט קיין פראפעסיאנאלער אידישער שרייבער. איך קען שרייבן די ווערטער וואס איך נוץ ביים רעדן, אבער מער פון דעם קען איך נישט קיין "עלעגאנטע" אידישע ווערטער.

איך האב עס דאך אפגעשריבן און געקלערט אז עס קען זיין אז פרויען וועלן הנאה האבן צו ליינען אן אינטערעסאנטע, ציענדיגע מעשה - וואס לאזט איבער א רושם אין אונזער עבודת השם אלס א אידישע פרוי און א אידישע מאמע. איך האב עס אנגעטראגן פארן רעדאקטאר פונעם בלעטל און זיך געגרייט אויף א "ניין", ווייל עס איז זיכער אז מען דארף האבן א גרויסן זכות דערצו; עקסטער דארף מען שרייבן מיט א געוויסער מאס ערנסטקייט און חיזוק, פאסיג פארן אויסנאמליכן סטאנדארט פונעם בלעטל. איך האב אבער שטילערהייט געבעטן דעם אייבערשטן אז אויב עס איז גוט זאל עס גיין, און אז נישט, נישט.

עס איז געווען אין די זעלבע צייט וואס

איך האב געזען א בריוו אין "עצתו אמונה", וואו דער ראש ישיבה שרייבט פאר א פרוי געוויסע נקודות וואס מען זאל צילן ביים שרייבן פאר פרויען. עס איז געשטאנען אז דער עיקר, די ערשטע זאך, איז אז עס דארף זיין ציענדיג און אינטערעסאנט, און אויך דארף עס זיין חיזוק פאר אידישע מאמעס אויף אמונה און תפילה. איך האב געמוען די צוויי נקודות און עס אוועקגעלייגט אין מיין מח. שכח אייבערשטער! נאך א קורצע צייט האב איך באקומען דעם ענטפער אז עס איז געשריבן געווארן זייער "היכל הקודש'דיג", און זיי וועלן עס נוצן פאר די אומאן אויסגאבע.

ש. טראכטער: זומער תשפ"ד האב איך געליינט א בריוו אין "עצתו אמונה" וואס דער ראש ישיבה שליט"א האט געשריבן פאר א פרוי. לויט די תשובה איז געווען קענטיג אז זי האט אנגעפרעגט אויב עס איז כדאי צו שרייבן פארן בלעטל, און דער ראש ישיבה שליט"א שרייבט איר דארט אז עס איז טאקע כדאי; און איז מחזק די זאך פון שרייבן און אויפארבעטן ריינע ליין-מאטעריאל פאר די אידישע שטוב.

איך האב דאן געטראכט צו מיר אז איך ווייס נישט אויב מען זוכט דוקא "פרישע מקורבים" זאלן שרייבן; אפשר וויל מען דוקא שרייבערס וואס האבן זיך שוין יארן "געווייקט" דא, און נאך דערצו ביי מוהרא"ש זי"ע. איך האב נישט געהאט די זעלבסטזיכערקייט זיך אנצוטראגן צו שרייבן.

ספעציעל היות איך בין נישט געווען קיין נייע אין דעם פעלד פון שרייבן, האב איך געהאט א שטארקע קאמפלעקס צי מיין סטיל שרייבן איז אפשר נישט דאס וואס "היכל הקודש" דארף; אפשר איז עס צו 'שרייבעריש'. ממילא האב איך עס געלייגט אין א זייט. א צייט שפעטער איז אויסגעקומען אנצופרעגן דעם ראש ישיבה דערוועגן, און דער ראש ישיבה שליט"א האט געענטפערט: "וואס מען טוט פארן רבי'ן איז כדאי."

איך האב נישט געהערט קיין "יא" און נישט קיין "ניין", נאר איך האב געהערט א טיפערע דערהער: מען טוט גארנישט "פאר די קהילה", מען טוט נישט פאר "דעם רעדאקטאר" אדער "פארן ראש ישיבה". וואס מען טוט "פארן רבי'ן" - דאס הייסט מען זאל עס טון אן קיין חשבונות פון באקומען עפעס צוריק, ווי א גוט ווארט אדער אטענטשן - דאס איז כדאי.

אויב מען פאלט אריין אין קטנות הדעת ביים שרייבן און מען איז פארנומען מיט "מיין אימעדזש" (דער איינדרוק וואס איך לאז איבער), דאן טויג עס נישט.

איך האב טאקע פרובירט און ארויסגעשיקט אן ארטיקל, אבער איך האב ביי מיר אפגעמאכט שוין פונעם ערשטן ארטיקל, אז פון די מינוט וואס איך שיק עס אריין איז עס רשות הרבים. עס איז מער נישט מיין ווערק (עס איז באמת קיינמאל נישט געווען מיינס, אבער עכ"פ ווען איך שיק עס אריין, האב איך שוין מער נישט קיין שום איינגעריידטע בעלות דערויף). און טאקע, ב"ה עס האט מיר קיינמאל נישט געבאדערט - פארקערט, איך בין מכיר טובה דערויף - ווען דער רעדאקטאר פארריכט, לייגט צו, אדער נעמט ארויס א שטיקל.

"וואס מען טוט פארן רבין איז כדאי." איך טו עס נישט פאר מיר, איך טו עס פארן רבי'ן. דאס בלעטל איז א חלק פון "רבינ'ס זאך", ממילא וואס א חילוק אויב איך שרייב און יענער פארריכט, אדער פארקערט?

איך פרוביר צו געדענקען צו דאנקען דעם אייבערשטן פאר די זכיה צו קענען שרייבן נאך איין ארטיקל, און איך גיי ווייטער.

פון דעמאלטס אן האב איך אנגעהויבן שרייבן, אביסל דא און אביסל דארט, און מיט אסאך תפילה האב איך עס אנגעהויבן ארויסשיקן וועכנטליך. מיט די צייט איז עס געווארן אביסל מער, און אזוי האלטן מיר עס דערווייל אן. דער אייבערשטער זאל געבן די זכות און כח ווייטער אן צו גיין.

מ. פאפענהיים: וועלן דאס בלעטל איז געווארן קאלירט און עס האבן אנגעהויבן ארויפקומען די הערליכע "צום פינטל" ארטיקלען, האב איך אנגעהויבן נאכצוקוקן אויב עס גייט אויך זיין א פרויען אפטיילונג. דאס בלעטל איז געווארן - און ווערט אלס - שענער און שענער ברוך השם, אבער אזוי ווי פאר פרויען איז גארנישט צוגעקומען, האב איך געוואלט ארויסשיקן א בריוו צו די רעדאקציע און זיי בעטן אז מען זאל אויך צושטעלן שיינע חיזוק פארן ברסלב'ער שטוב. דעמאלט האט מיין מאן מיר געזאגט: "דא אין היכל הקודש, אויב דו האלטסט אז מען דארף עפעס טון, דאן טו עס אליין"...

אזויווי איך קען ברוך השם שרייבן, האב איך מחליט געווען אז איך גיי פרובירן. איך האב אויך זייער שטארק געוואלט עפעס טון פאר הפצה, האב איך געטראכט אז אויב עס וועט געלונגען, וועלן שוין זיין געשאסן צוויי פייגלער מיט איין שאס. דעם ערשטן ארטיקל האב איך געשריבן אונטערן פען-נאמען ד. ווייסמאנדל, כדי דער רעדאקטאר זאל זיך פילן באקוועם אפצוזאגן מיין מאן אויב עס איז נישט גוט.

ווען איך האב געזען אז די רעדאקציע נעמט עס אן, בין איך ארויסגעקומען מיט מיין אייגענעם נאמען... (במילא האט שוין יעדער געוואוסט...)

פ. וועבערמאן: (טייפינג) איך שרייב נישט פערזענליך פאר'ן בלעטל, נאר איך ברענג דאס געשריבענע ווארט צו אייך. איך געדענק נישט פונקטליך וועו איך האב אנגעהויבן, אבער איך מיין אז עס איז געווען אזוי: מרת פאפנהיים האט געשריבן אן ארטיקל און איר מאן האט עס אויפגעטייפט. נאכדעם האט זי מיר געטראפן און דערציילט אז איר מאן האט אויפגעטייפט אן ארטיקל וואס זי האט געשריבן, אבער עס האט אים ענגומען זייער לאנג וכו'. האב איך איר געזאגט: "קענסט עס מיר געבן און איך וועל עס טייפן."

אזוי האב איך עס געטייפט און געשיקט פאר'ן מנהל. נאך א שטיק צייט האט דער מנהל געזאגט אז איך קען עס שוין שיקן דירעקט פאר'ן בלעטל, האב איך עס אנגעהויבן שיקן גראד צום בלעטל.

שפעטער האט דער רעדאקטאר געבעטן אויב מען קען טייפן נאך זאכן, און די רעשט איז היסטאריע.

וואס געבט די חיזוק און די שטופ וועיטער צו שרייבן און אנגיין?

ג. פעקעטע:

וועו איך שרייב עפעס וועגן א געוויסן ענין, איז עס געווענליך א זאך וואס איך האב לעצטנס געהערט ביי א שיעור, אדער געליינט אין א בריוו, אין "עצות אמונה", "אשר בנחל", אדער אין דעם הייליגן רבי'נס שיחות. אויף דעם בויעט מען שוין א גאנצע מעשה, אזוי ווי דער רבי האט געזאגט אז מען זאל רעדן אפילו ווענטליכע זאכן כדי סוף כל סוף זאל ארויסקומען אביסל אמונה אינעם אייבערשטן. איך פריי זיך זייער וועו עס קומט אויס אז איך האב צוגעגרייט אן ארטיקל – וואס ווערט שוין געטון על פי רוב צוויי אדער דריי וואכן פאר עס גייט ארויס צום דרוק – און פונקט אין יענע וואך הער איך ביי א שיעור אדער איך לייגן אין א בריוו ווי דער ראש ישיבה רעדט פונעם זעלבן ענין; דעמאלט פיל איך אז איך האב גוט צוגעטראפן.

למשל, אויב עס איז אויף די פרשה, אויף א יום טוב, אדער אן ענינא דיומא, פרוביר איך צו טראכטן וואס איך האב געהערט אין די שיעורים פון די פריערדיגע יארן, אדער איך הער אויס א שיעור פון יענע צייט, און אזוי ווען איך אויס וועלכע חיזוק אדער וועלכע ענין אנצוכאפן פארן ארטיקל. וועו עס קומט אן יענע וואך און איך הער ווי מען שמועסט אויס דעם זעלבן ענין, איז עס פאר מיר א חיזוק אז איך האב זיך געהאלטן צום ציל פונעם בלעטל: מחזק צו זיין אידישע מאמעס און פרויען אינעם ריכטיגן וועג מיט דעם רבי'נס עצות.

וועו איך הער צוריק גריסן פון אנדערע. א דאנק דעם אייבערשטן אז איך האב אסאך משפחה וואס ליינען עס, קומט אויס אז איך הער אפטער צוריק פון זיי איבער אן ארטיקל. בעיקר איז מיר מחזק די גוטע ווערטער פון מיין טייערע מאמע, וואס זי מאכט זיכער מיר צו געבן יעדע וואך א קאמפלימענט, א גוט ווארט, אדער אן הערה אויפ'ן ארטיקל, און דאס מיינט פאר מיר זייער אסאך (ווייל זי אליין איז אויך א גאר גוטע שרייבערין).

אויך קומט אויס פון צייט צו צייט צוריקצוהערן גריסן פון פרויען פון איבעראל, און דאס גיט מיר א שטארקע חיזוק ווייטער אן צו גיין. וועו איך הער פון א פרוי וואס האט שוין חתונה געמאכט קינדער און אייניקלעך, ווי זי באדאנקט זיך פארן חיזוק וואס זי נעמט ארויס פון אן ארטיקל, אדער וועו א יונג מיידל וואס זוכט עפעס צו ליינען טרעפט אין מיין ארטיקל עפעס וואס לאזט איבער אויף איר א חיזוק אין אמונה און תפילה, פריי איך זיך זייער דערויף; שוין אפגערעדט פון די אידישע מאמעס וואס באדאנקן זיך אז עס האט גוט געצילט. איך האב געהאט גרויס חיזוק צו הערן אז א פרוי פון אנשי שלומינו האט ארויסגעשניטן די קורצע תפילה וואס איז געווען געשריבן ביים סוף פון אן ארטיקל.

ש.ח. שטעסל: די גוטע גריסן וואס איך הער צוריק געבן מיר כח ווייטער צו גיין, אבער נישט אלעמאל האט מען טאקע כח; דאן טוט מען וואס מען דארף און וואס עס איז ריכטיג אויך אן כח, ווייל הפצה איז נישט נאר פאר פרעמדע נאר אויך פאר אייגענע.

עס איז געווען אין די תקופה וועו מיין טאטע זצ"ל איז נישט געווען געזונט, דעמאלטס האב איך אויפגעהערט צו שרייבן. אבער וועו מיין טאטע זצ"ל איז נפטר געווארן, האב איך אפגעשריבן א בריוו פון מיינע געפילן צו אים און דאס אריינגעשיקט צום בלעטל. איך האב צוריקבאקומען גאר שטארקע גריסן פון איבעראל, אז דער בריוו האט איבערגעלאזט א טיפן רושם אויף די ליינער. דאס האט מיר מחזק געווען ווידער צו נעמען די פעדער אין האנט און טון דאס וואס איך ווייל באמת.

מענטשערליך: יעדעס מאל וואס איך האב געזען דאס געשריבענע ווארט – די פרוכט פון מיין פענע וואס טוט מחי' זיין קינדער מיט די עצות פון רבי'ן – האט דאס מיר געגעבן א שטופ פאר נאך א וואך. און פארשטייט זיך אז אלע גריסן וואס איך האב צוריקגעהערט פון די מאמעס פון די קינדער, האבן מיר זייער מחזק געווען.

פ. וועבערמאן, טייפיסט: דאס וואס איך ווייס אז טויזנטער מענטשן נעמען חיזוק פון דעם, שטופט מיר ווייטער, און אזוי אויך דאס וואס מען באדאנקט זיך.

מרת פליישמאן: וועו איך באקום חלישות הדעת, אדער עס איז מיר שווער אנצוקומען צו שרייבן, דאן דערמאן איך זיך פארוואס איך האב אנגעהויבן. אויך האב איך באקומען א שטארקע חיזוק וועו דער ראש ישיבה האט מיר אמאל געלאזט וויסן איבער א געוויסע נושא אז עס איז כדאי דאס צו באשרייבן; דאס איז פאר מיר געווען ווי א הסכמה אויף מיין שרייב-ווערק.

אויך האב איך אמאל נאכגעהערט בשם דעם ראש ישיבה אז די באשרייבונגען ברענגען מענטשן צום הייליגן רבי'ן. אזוי אויך איז מיר שוין ב"ה אויסגעקומען צו הערן פון אנדערע אז דער ראש ישיבה האט אויסגעלויבט די באשרייבונגען. דאס גיט מיר כח אנצוגיין אין א שוועכע מינוט, ווייל איך ווייס אז איך טו ריכטיג.

מ. פאפענהיים: די שטארקסטע חיזוק איז דאס וואס דער ראש ישיבה שליט"א זאגט אז יעדער מוז עפעס טון פאר הפצה. איך ווייס אז דאס איז דער חלק וואס איך קען

צוריקגעבן און פארשפרייטן דעם רבינ׳ס עצות אויף דער וועלט. נאכדעם איז דא די פידבעק פון פרויען (און אמאל אויך פון דעם מענער שול) וואס גיט מיר דעם שטופ נאכאמאל צו נעמען די פענע אין האנט.

ש. טראכטער: דאס אז מען האט די זכיה צו טון פאר׳ן רבי׳ן, דאס איז דער שטערקסטער חיזוק.

זאל איך שרייבן אז די פאון קאלס פון מיינע טייערע חבר׳טעס און שוועסטערס פון אנשי שלומינו גיבן מיר אויך א שטופ וויטער צו גיין? (ספעציעל אין די צייטן ווען מען וואונדערט זיך צומאל: ״איז דאס טאקע הפצה? האסט פשוט געמאלן וואסער.״)

דער ראש ישיבה שליט״א זאגט: ״פריי זיך נישט אזוי שטארק צו א גוט ווארט, וועסטו נישט ווערן אזוי צושאקלט פון קריטיק!״

דאס מיינט אז אויב א גוט ווארט איז מיין גאזאלין, דאן ווען עס וועט אדורכגיין א שטיק צייט און איך הער נישט קיין גריס, וועל איך... וואס?

איך דערמאן זיך כסדר פארוואס איך שרייב אין בלעטל; איך דאנק דעם באשעפער פאר די געלעגנהייט, און איך וויל האבן דעם זכות. אבער מיט דעם אלעם, פריי איך זיך באמת פאר די חיזוק פון יעדן וואס נעמט די מי צו רופן און געבן א גריס.

עס איז מיר זיכער א גרויסע חיזוק און א זכות צוריקצוהערן פון אנדערע איבער א געוויסן ארטיקל וואס האט זיי געשטארקט, געמאכט טראכטן אנדערש, אדער אויסגעקלארט א געוויסע ענין. אן עקסטערע יישר כח פאר מיינע טייערע שוועסטער און חבר׳טעס פון ארץ הקודש, וואס זענען זיך מטריח טראץ די צייט דיפערענץ צו רופן און מחזק זיין. אינצווישן האב איך זיך באקענט מיט עטליכע טייערע פרויען, און דורך אונזערע געשמאקע שיחות חברים האב איך זיך אזויפיל געלערנט!

א באזונדערע שיינע חיזוק איז מיר געווען צו הערן פון א פרוי וואס האט מיר גערופן זאגן, אז שוין א לאנגע צייט וואס זי וואקלט זיך צי זי זאל יא אדער נישט אריינלייגן די קינדער אין די מוסדות, און נאכן ליינען אן ארטיקל האט זי זיך אפגעמאכט אז ״פה אשב כי אויתיה״ - דא איז איר פלאץ. (איך בעט א תפילה אז אין דעם זכות זאל איך אויך זוכה זיין דערצו.)

ל. וועבערמאן: איך האב אמאל געפרעגט דעם ראש ישיבה שליט״א אין א בריוו אויב איך זאל ווייטער שרייבן, ווייל עס נעמט מיר זייער אסאך צייט; למשל, עס קען מיר אוועקנעמען א גוטע פאר שעה שלאף און איך האב עס נאך אלץ נישט געענדיגט, וואס דאס מיינט אז איך וועל דארפן זיין אויף נאך א נאכט. דער ראש ישיבה שליט״א האט מיר צוריקגעשריבן אז איך זאל ווייטער שרייבן און ער האט מיר געגעבן א שטיקל הדרכה וואס צו שרייבן. די קומענדיגע מאל וואס איך האב געשריבן האב איך געהאט א גוטע סופרייז; איך האב באקומען א מעסעדזש פונעם ראש ישיבה שליט״א אז מיין ארטיקל איז זייער גוט, און דאס גיט מיר חיזוק צו ממשיך זיין מיט׳ן שרייבן.

צי האט איר אמאל געהאט חלישות הדעת אפצולאזן און וואס איז אייער שוועסטער חלק פון די ארבעט?

ש. טראכטער: ניין, ב״ה, איך האב קיינמאל נישט געהאט קיין חלישות הדעת אפצולאזן. דאס מיינט נישט אז עס איז אלעמאל אנגעקומען גרינג, אדער אז איך האב אלעמאל געקענט טרעפן די צייט, אבער אפלאזן? ברוך השם, קיינמאל.

איך האב שוין געהאט עטליכע מאל וואס איך האב זיך אריינגעלייגט אין א גרעסערן פראיעקט לכבוד יום טוב, און אינמיטן האב איך אנגעהויבן טראכטן: ״עס נעמט אזויפיל צייט, איך וואונדער זיך צי דאס הייסט בכלל הפצה? פארוואס טו איך עס? ווער דארף עס? איך שרייב דאך נישט דוקא פונעם רבי׳ן, נאר איבער א געוויסע תקופה אדער א מענטש וכדומה... אפשר זאל איך עס פשוט איבערלאזן אינמיטן?״

איך האב טאקע שוין איינמאל, שפעט ביינאכט נאכן פארברענגען איבער אכט שעה אויף א פראיעקט, באשלאסן אז ׳דאס איז עס, איך לאז עס אפ און פארטיג׳. איך האב געשפירט אז עס איז נישט קיין הפצה, עס מאכט נישט קיין סענס, און וואס פעלט עס אויס... (עס איז דעמאלט געווען א תשעה באב פראיעקט). אבער דאן האט מיר דער רעדאקטער מחזק געווען יא צו ענדיגן.

שכר האב איך דעם אייבערשטן אז איך האב עס נישט אפגעלאזט.

וועו עס קומען מיר אויף די מחשבות פון: "עס איז ניטאמאל הפצה, עס איז סתם א שיינע מעשה..." דאן דערמאן איך זיך אין יענעם בריוו וואס האט מיר גורם געווען אנהייבן שרייבן, וואו דער ראש ישיבה שליט"א שרייבט אז עס איז זייער וויכטיג צו האבן ליינען-מאטעריאל מיט די הקדמות פונעם רבי'ן. אויך האט דער ראש ישיבה שוין מערערע מאל געערעדט אז עס איז וויכטיג צו האבן ריינע מאטעריאל אינדערהיים; ווי מער דער "בלעטל" פילט אן דעם חלל, אלס ווייניגער צייט, פלאץ און אפעטיט בלייבט פאר די פוסטע, ליידיגע און סתירה'דיגע מאגאזינען.

ש.ח. שטעסל: חלישות הדעת איז דא ביי יעדע זאך וואס האט א שייכות מיט'ן רבי'ן ב"ה. אסאך מאל פיל איך: "וואס שרייב איך דא? יעדעס מאל די זעלבע סארט ארטיקל, נאך אן אינטערוויו אהער און אהין." אבער שפעטער הער איך צוריק פון מענטשן אז דוקא די סארט ארטיקלען האבן זיי ליב; עס פילט זיך ווי א שמועס מיט א צווייטן, נאטירליך און געשמאק. דאס גיט מיר דעם חיזוק אנגיין נאך "איין" מאל.

מיין שווערסטע זאך איז צו טרעפן צייט עס צו טון. איך וויל אזוי שטארק שרייבן, אבער צייט איז ביי מיר א טייערער ארטיקל. אזוי אויך איז מיר א גרויסע שווערigקייט צו טרעפן מענטשן וואס זענען גרייט צו געבן אינטערוויוס. עס גייט מיר ממש אין לעבן אז מיינע תלמידות אין בית פיגא זאלן האבן ערליכע און ריינע ליין-מאטעריאל; איך וויל זיי זאלן ליינען הייליגע זאכן. דעריבער וויל איך אזוי שטארק האבן א חלק אין אויפארבעטן דעם בלעטל, אבער עס איז מיר זייער שווער, ווייל אלע זענען אזעלכע איידעלע בעלי ענווה. וועו איך רוף אן א פרוי, זאגט זי מיר קודם: "איך האב גארנישט וואס צו פארקויפן," און איך ענטפער איר: "פונקט דאס זוך איך."

מ. פאפענהיים: חלישות הדעת? יעדן מאל נאכן אריינשיקן אן ארטיקל בין איך זיכער אז עס איז די נארישסטע זאך וואס איך טו אין מיין לעבן, און איך מאך אפ אז דאס איז עס... איך שרייב מער נישט... דאס מערסטע אינטערעסאנט איז, אז וואס מער איך פיל ווי עס איז נישט געלונגען, אלס מער פידבעק קומט צוריק...

מיין שווערסטע חלק איז אז אזוי ווי איך שרייב עס מיט א פען און פאפיר, און איך דארף עס שיקן צו פאבריצירן - דא קומט אריין אן עקסטערער דאנק פאר אונזער געטרייער חבר'טע ח. פ. וועבערמאן, וואס טייפט אלעס אויף אזוי קלאר און געשמאק - דארף איך יעדן מאל טרעפן א וועג וויאזוי עס זאל אנקומען צו איר. אסאך מאל שיק איך עס מיט מיינע אינגלעך זיי זאלן עס איבערגעבן פאר איר ברודער אין חדר, און אזוי קומט עס אן צו איר מאמע אינדערהיים, וואו עס געפינט שוין עפעס א וועג צו איר אליין... אויב עס בלייבט אמאל שטעקן אינמיטן די לאנגע וועג, שטערט דאס זייער שטארק.

מענטשערליך: דער שווערסטער חלק איז געווען צו שרייבן די מעשה אקוראט לויט די מקורות, און בעיקר צו טרעפן צייט עס אפצושרייבן שיין און אינטערעסאנט, אויף אן אופן וואס זאל זיין גרינג פאר קינדער צו ליינען.

ח. פ. וועבערמאן (טייפיסט): בנוגע חלישות הדעת: ניין! חס ושלום, דאס איז מיין חיות; איך שפיר אז איך קען עפעס טון פאר הפצה, און מיט עפעס צוריקצאלן פארן רבי'ן פאר אלעס וואס מיר באקומען דא.

וואס איז די שווערסטע זאך? די שווערסטע זאך איז צו טייפן עפעס וואס איז נישט קלאר געשריבן, אדער אויפטייפן א נישט-קלארע רעקארדינג.

מרת פליישמאן: יעדע גוטע זאך וואס מען וויל טון קומט מיט חלישות הדעת, און ווי געשריבן דארף מען זיך דערמאנען פארוואס מען האט אנגעהויבן.

עס מאכן זיך שווערigקייטן וועו איך באמערק אז מען האט געטוישט א געוויסע וואורט. אין אן אלגעמיינעם ארטיקל מאכט עס נישט צופיל אויס, אבער ביי א גראם מאכט עס יא אויס, און צומאל שפיר איך אז עס האט אין א געוויסן זין פארלוירן דעם טעם.

אדער מאכט זיך אז מען האט בטעות אויסגעלאזט א פאראגראף, אדער אז איין שורה פונעם גראם איז אריינגעפאלן אינעם נעקסטן פאראגראף. דאן דערמאן איך זיך אז שלימות איז נאר דא ביים אייבערשטן; איך בין נישט געקומען דא זיך אויפטון מיט מיין שרייבווערק, נאר אויפצוטון פארן אייבערשטן.

ג. פעקעטע: אוודאי מאכט זיך צומאל אז איך שפיר ווי איך האב געשריבן נישט צום זאך, אדער "וואר בין איך בכלל צו שרייבן, לאמיר קודם זען אז איך זאל אליין האלטן דערביי"... אבער מיט אסאך תפילה, און נאך אביסל תפילה צו קענען שרייבן חיזוק פאר אידישע פרויען און מאמעס, און מיט'ן בעטן דעם אייבערשטן אז עס זאל אויסקומען שיין און מענטשן זאלן עס אריינענעמען אין הארצן און זיך פארבעסערן דערפון אפילו א טראפ, גייען די חלישות הדעת אוועק.

עס קומט אבער אסאך מאל אריין דער געפיל: "וואס האב איך דא געשריבן? שטותים מיט לאקשן, אדער נארישקייטן; איך האב בכלל נישט גוט צוגעטראפן דעם משל צום נמשל," און אזוי ווייטער. אבער געווענליך נאך אזא וואך הער איך צוריק די שענסטע גריסן, און דאס איז א חיזוק וואס שטופט מיך ווייטער צו גיין וועו איך האב א חלישות הדעת.

מיין שווערigקייט איז וועו עס קומט צו די טעכנישע חלקים - טעותים וואס פאלן אריין צוליב דער סיסטעם וויאזוי איך געב אריין מיינע ארטיקלען. וויבאלד איך בין נישט דער וואס טייפט אליין דעם ארטיקל, און עס זענען דא נאך עטליכע מענטשן אינדערצווישן פון וועו איך שיק עס אריין אלס א רעקארדינג ביז עס וועט געשיקט צום פרינט, קומט אויס אז איך האב נישט אלעמאל דאס לעצטע וואט, ווי מען זאגט, אינעם ארטיקל.

מערסטנס מאל פאלן אריין טעותים אין די טעכנישע חלקים, למשל, וואו עס דארף זיין א פינטל, א קאמע, "קוואטעישאן מארקס", און אזוי ווייטער. דאס איז צוליב דעם אופן וויאזוי דער ארטיקל קומט צושטאנד - דאס הייסט אז איך שיק עס אלס א רעקארדינג - און דאס איז א גרויסע "turn off" (אנטוישונג) פאר מיר ביים ליינען.

וועו איך ליין עפעס וואס איז נישט ריכטיג געזעצט, פאלט אוועק דער גאנצער טעם פון ליינען. אבער מיט אסאך תפילה האב איך אנגעהויבן שפירן אז עס באדערט מיך מער נישט, ווייל אויב עפעס, איז עס דאך מיין אייגענע שולד; איך וואלט געדארפט מער שטיין איבער דעם אז עס זאלן נישט געשען אזעלכע טעותים. און אויב עס איז יא געשען, בין איך זיך מחזק אז 'אפשר ליינט עס זיך נישט אזוי פליסיג צוליב די טעותים, אבער דעם רבי'נס שכל ליגט דארטן'. דעריבער

פריי איך זיך מיט די נקודה טובה וואס מען קען יא ארויסנעמען דערפון, און איך פרוביר זיך צו שטארקן עס זאל מיך נישט באדערן, ווייל אויב זאל עס מיך יא באדערן, וועט מיך באדערן זייער אסאך.

ווי לאנג נעמט אן ארטיקל, און וויאזוי קומט מען אויף מיט גענדאנקען?

פ. וועבערמאן - טייפיסט: איך שרייב נישט קיין ארטיקלען; בייַ מיר איז די שאלה ווי לאנג עס נעמט צו טייפן. עס וועלדט זיך וואס, אבער געווענליך ארום א שעה.

ש. טראכטער: עס האט נישט קיין כלל. איך וואלט געשאצט צווישן א שעה און עטליכע שעה, עס וועלדט זיך אינעם נושא. געווענליך שרייב איך דעם ארטיקל און דערנאך לאז איך עס 'איבערנעכטיגן'. שפעטער ליין איך עס איבער, מען ציפט אראפ אביסל און מען לייגט צו עטליכע זאכן. ממילא איז שווער צו שאצן די פונקטליכע צייט.

בנוגע די צווייטע שאלה: 'וויאזוי קומט מען אויף מיט גענדאנקען?'

א תלמידה האט מיר אמאל געפרעגט: "וויאזוי קען זיין אז אלע אינטערעסאנטע זאכן און השגחה פרטית מעשיות, אלע 'פונקטס', פאסירן נאר בייַ לערערינס? וויאזוי איז מעגליך אז 'פונקט נעכטן' האט די לערערין געהאט א מעשה אויפ'ן באס מיט עפעס וואס קומט 'פונקט' אריין אין די פרשה אדער אינעם שיעור?"

דער ענטפער דערויף איז זייער פשוט: יעדער מענטש באמערקט זאכן וואס אינטערעסירן אים. א שניידערין וועט אויפפאסן אויף א גוטן שטאף, א קעכער אויף א גוטן געווירץ, א מאלער אויף שיינע קאלירן, און א שרייבער אויף א גוטע מעשה מיט א גוטן לימוד לעובדא ולמעשה.

די מעשיות פאסירן בייַ יעדן איינעם, נאר נישט יעדער פאסט אזוי אויף דערויף און מאכט מטעמים דערפון.

דאס איז אמת בייַ שרייבערס אין אלגעמיין, אבער ביים רבי'ן איז דא א צווייטע בחינה, א העכערע בחינה.

איך מיין אז יעדער וואס שרייבט פאר'ן בלעטל אדער טוט פאר הפצה וועט מסכים זיין אז "זיי שרייבן נישט און זיי טוען נישט." מען שפירט אז עס איז עפעס א העכערע כח; מען שפירט ווי דער רבי משפיע צייט, כח, מח, וועלט און געדאנקען. מען מוז מודה זיין אז "איך קען גארנישט!" אלע וועלט זענען פשוט בכח הצדיק.

אזויפיל מאל האב איך שוין געהאט אז איינער זאל מיר בעטן א טובה איך זאל שרייבן עפעס פאר אים, ווי למשל א בריוו פאר א כלה, מחותנים, א שכן, א באס דרייוווער, וכדומה, און איך האב זיך געמוזט אנטשולדיגן: "מיין מח איז נישט דערביי, עס קומט מיר פשוט גארנישט ארויף וואס צו שרייבן, זיי מיר מוחל."

אבער בלויז עטליכע מינוט שפעטער, נאך א תפילה און התקשרות צו די צדיקים בדורינו און צו אלע צדיקים שוכני עפר, האב איך זיך אראפגעזעצט און אפגעשריבן א פליסיגן ארטיקל.

וואס איז פשט אין מיין מח? עס איז פשוט: עס איז נישט מיין מח, נישט מיין כח, און נישט מיין פעדער. וועלן מען וויל טון פאר'ן רבי'ן, זעט מען סייעתא דשמיא.

צומאל טראכט איך צי דער קוואל וועט זיך אמאל ענדיגן, אבער דער רבי איז דאך א "נחל נובע מקור חכמה" - א קוואל וואס פליסט כסדר, און פון דעם רבינ'ס עצות איז שטענדיג דא וואס צו שרייבן. אויב איך וואלט געשריבן פאר א פריוואטע אויסגאבע, וואלט לכאורה געקומען א טאג וואס די פעדער וואלט זיך אויסגעטריקנט. אבער מען שרייבט דאך נישט קיין אייגענע דיבורים; אלעס וואס מען שרייבט זענען דאך די דיבורים פונעם ראש ישיבה, נאר איין מאל געדרייט אהער און א צווייטן מאל אהין, איין מאל געבראטן און א צווייטן מאל געקאכט. וויילאנג דער ראש ישיבה שליט"א רעדט, איז דא וואס צו שרייבן!

אסאך פון די ארטיקלען שרייב איך נאכ'ן האבן שיינע און געשמאקע שיחות חברים מיט אונזערע טייערע "נשות ברסלב".

פון מיינע יארן אלס לערערין וויים איך א כלל: "וועלן א מיידל מאכט א באמערקונג אין קלאס, איז דאס א ראיה אז נאך פופצן אנדערע טראכטן דאס זעלבע." נישט יעדער זאגט ארויס די מחשבות, אבער אז איינער זאגט דאס, טראכטן דאס אסאך אנדערע.

אפטמאל רופן מיר מענטשן און

פרעגן: "וויאזוי ווייסטו וואס איך טראכט? וויאזוי ווייסטו וואס עס גייט פאר ביי מיר אינדערהיים, אין מיין מח, אדער צווישן מיינע קינדער? וויאזוי ווייסטו פונקטליך די חלישות הדעת וואס איך גיי אריבער?"

זייער פשוט: אויב דו טראכסט אדער פילסט אזוי, זענען דא נאך הונדערטער מענטשן וואס שפירן דאס זעלבע. ממילא, וועו איך שמועס מיט מיינע טייערע חבר'טעס, קומען ארויס שיינע געדאנקען. איך מאך דעם חשבון אז אויב איין מענטש שפירט אזוי (צומאל איז דער איינער, ש. טראכטער...), דאן איז דא א גאנצער ציבור וואס שפירט דאס זעלבע און מען קען זיך מחזק זיין אינאיינעם.

מרת פליישמאן: מיינע געדאנקען קומען אלע פון א שיעור פונעם ראש ישיבה שליט"א, און איך דארף נישט – ווי אנדערע שרייבערס – טראכטן פון א נושא. דאך גייט נאך אלץ אריין אסאך קאפ און מח וועלכע נקודה אנצוכאפן, און וויאזוי צו נעמען א טיפערע נקודה און עס אפשרייבן אין געציילטע ווערטער. דאס איז צומאל שווערער ווי שרייבן א לאנגן ארטיקל. דער גראם דארף לויפן אין א געווישן סטיל, מיט א "פלאו" (flow), און עס דארף זיך ליינען געשמאק.

וואס גייט אריין אין א גראם? 1) תפילה. 2) סייעתא דשמיא. 3) צדקה אין פושקע. נישט קיין "פענסי" תירוצים.

דער אייבערשטער שיקט אריין דעם געדאנק און מען בעט אז דער געפיל זאל ווייטער פליסן; דעמאלטס קומען ארויס שיינע זאכן. איך דערמאן זיך כסדר אז עס איז נישט "איך", עס איז "דורך מיר" – שכח אייבערשטער! אמאל קען מען אויך שפירן "סטאק" (stuck), אזוי שטארק פארהאנקעט ממש S-T-U-C-K... אז מען קען זיך נישט ווייטער רירן. דאס פאסירט נאר כדי מען זאל זיך נאכאמאל דערמאנען אז אלעס איז פונעם אייבערשטן, און אים בעטן הילף.

מענטשערליך: בערך צוויי-דריי שעה. די געדאנקען זענען מעשיות פון חז"ל און גמרא, און דער אויספיר זענען טאג-טעגליכע געשעענישן וואס פאסירן אין יעדע אידישע שטוב.

ש.ח. שטעסל: וועו איך מאך אן אינטערוויו פאר די 'לאמיר שמועסן' אפטיילונג, נעמט עס מיר בערך עלעף מינוט (קורץ און שארף!) צו רעדן מיט יענעם, אבער דאס אפשרייבן נעמט מיר בערך א חודש, צוויי אדער דריי!!! דאס מיינט אז יעדע פאר וואכן שרייב איך נאך אפאר מינוט, חוץ וועו איך האב טאקע צייט, דאן זעץ איך זיך אראפ און עס נעמט מיר אביסל מער ווי א האלבע שעה. בנוגע געדאנקען, אזויוי עס איז אן אינטערוויו, איז ביי מיר נאר שייך צו טראכטן וועלכע שאלות איך וועל פרעגן, און דערנאך פליסט עס שוין בס"ד.

מ. פאפענהיים: אן ארטיקל נעמט מיר צו שרייבן ארום צוויי שעה. עס גייט צו מיט תפילה; מען הייבט אן מיט'ן בעטן דעם אייבערשטן פאר א גוטן געדאנק, נאכדעם בעט מען דעם אייבערשטן אז עס זאל זיך מאכן צייט צו שרייבן, און מען ענדיגט מיט'ן דאנקען און בעטן אויף ווייטער.

ג. פעקעטע: שכח אייבערשטער אז מיטן הייליגן רבי'נס עצות און לימודים הייבט מען אן אביסל צו שפירן דעם אייבערשטן אין די גאנצע וועלט און אין די גאנצע בריאה. וואס מער מען נעמט אריין די אמונה אין זיך, אלץ מער קען מען שפירן דעם אייבערשטן און זען אפענערהייט זיין השגחה.

דעריבער פאסירט זייער אפט אז וועו איך זע א געווישן זאך - פשוט'ע וועלטליכע ענינים - הייב איך אן צו שפירן פון צייט צו צייט אז דאס איז אזא שיינע השגחה פרטיות. דאס קומט א דאנק די פילע שיעורים און חיזוק פונעם ראש ישיבה, און די בריוו און ספרים פון מוהרא"ש זי"ע מיט וועלכע איך פרוביר זיך אנצופילן. איך באמערק אז דאס איז אזא שיינע יד השם און א גוטע וועג זיך מחזק צו זיין וועייטער אן צו גיין. עס הייבן אן שווימען אין מיין מח געווישן שמועסן וואס איך האב געהאט מיט אנדערע, אדער מעשיות וואס איך האב געהערט אדער בייגעוואוינט, און דאס גיט מיר שטאף צו שרייבן.

צומאל באקום איך חיזוק צו שרייבן וועו מען זעט וויאזוי מענטשן וועייסן נישט פארוואס און פאר וועמען זיי לעבן; בעת אויב מען קלעבט זיך אביסל צו צום אייבערשטן, וועלט דער זעלבער "הלוך ילך" איין שטיק גן עדן.

געווענליך וועו איך זע אדער הער אזא מעשה, וועט עס ארומשווימען אין מיין קאפ פאר א שטיק צייט און זיך צוקלעבן צו א שטיקל חיזוק פון דעם רבי'נס שכל. צומאל מאכט זיך אז איך נעמען א געדאנק אדער א געשעעניש וואס איז יעצט פארגעקומען און איך שטעל עס צוזאם אלס א פארטיגע ארטיקל פאר א געווישן פרשה אדער יום טוב. רוב מאל אבער דרייט זיך די מחשבה ארום פאר א לענגערע צייט אין מח, און איך פרוביר עס צוצופאסן צו א געווישן תקופה אינעם יאר וועו איך האלט אז עס וועט אריינקומען דאס שטערקסטע פאר יענעם זמן.

איך פראביר אפצושרייבן אין קורצן א געדאנק און א מוסר השכל וועו עס קומט מיר אריין א בליץ, כדי איך זאל עס נישט פארגעסן, און איך וואלט אויף די ריכטיגע מינוט וועו עס קומט מיר אריין דער "בליציגער מאמענט" אז 'אה, אויף דעם האב איך געווארט עס צו קענען דרוקן'. דאס הייסט אז דער אייבערשטער שיקט אריין אזא גוטן געדאנק וואס בינדט צוזאם די מעשה מיט דעם לימוד אויף א שיינעם פארנעם.

למשל, פרייטאג משפטים איז געווען דער 'חיזוק יומי', דער משל פונעם קעניג וואס האט זיך געמאכט א צייכן מיט זיין חבר אויפן שטערן צו געדענקען אז זיי האבן זיך געקענט אמאל קלאר. עס האט מיר גלייך געגעבן א קיצל אין מח איבער דעם וואס עס האט מיר לעצטנס געשפילט אין קאפ וועגן די בהלה און פאניק וואס מענטשן מאכן יעצט אנהייב א נייע סעזאן, איבערן גיין כאפן קליידער וויי נאר זיי קומען אריין אין געשעפט, אפגערעדט אז די פרייזן זענען דאן זייער הויך. עס וועלט אזא רייץ, ווייל אז נישט, פאלט מען ארויס פון די שמועסן און מען פילט זיך נישט וויי קיין מענטש צווישן מענטשן. דאס איז געווען גוטע ברענשטאף פאר אן ארטיקל.

נאך א משל: איך האב אמאל געליינט א בריוו אין "אשר בנחל" וואו ער שרייבט וואספארא רחמנות עס איז וועו א מענטש איז אינגאנצן אנגעהאנגען אין א צווייטנ'ס וואלט, און זיין גאנצע לעבן פירט זיך נאר ארום דעם וויאזוי צו באקומען אויפמערקזאמקייט פון יענעם. עס האט מיר שטארק געכאפט די וועלט וואס מוהרא"ש זי"ע האט דארט אראפגעשריבן: "א רחמנות אויף מענטשן וואס דארפן אנקומען צו אנדערע פאר אטענשאן". עס איז מיר גלייך אריין אין געדאנק אז איך וויל עפעס שרייבן דערווען, און נישט לאנג שפעטער האב איך זיך דערמאנט אין א מעשה וואס איך האב אליינס מיטגעלעבט, וויאזוי א כולל יונגערמאן דארף זיך בעטן

ביי זיין טאטע-מאמע פאר אפאר דאלער צו קענען קויפן שיך פאר די קינדער.

דאס איז טאקע אביסל א ווייטערע אויסקוק, און פאר זיך אליין וואלט דאס שוין געווען א שיינע געדאנק ארויסצוברענגען – אז עס איז א שאד מען זאל דארפן צוקומען צו מענטשן פאר געלט וועו מען קען אלעס בעטן פונעם אייבערשטן. אבער איך האב געשפירט אז איך וויל עס נעמען נאך א טריט ווייטער און ארויסברענגען די גרויסע רחמנות פון א מענטש וואס דארף צוקומען צו יענעם פאר אטענשאן; אזא מענטש איז א פיל גרעסערע רחמנות ווי איינער וואס דארף צוקומען צו א צווייטן פאר געלט. נאכדעם וואס דער גאנצער געדאנק איז מיר שוין געווען אויסגעבויט, האב איך געווארט אויף די פאסיגע צייט און עס איינגעגעבן אלס אן ארטיקל פאר אן אויסגאבע ארום יום טוב צייט, וועו דער עולם גרייט זיך געווענליך צו קויפן נייע שיך פאר די משפחה.

ל. וועבערמאן: מיין בייפאל קומט געווענליך אריין בשעת'ן שמועסן מיט מענטשן; עס גיט מיר א בליץ אריין וועלכע סארט חיזוק פרויען דארפן. אסאך מאל הער איך פון איינעם א גוטע מעשה אדער א משל, אדער קען מיר א שמועס מיט א חבר'טע דערמאנען א מעשה וואס איך האב אמאל געהאט.

וועו איך האב שוין איין גוטע מעשה, דארף איך אביסל שטילע צייט אינדערהיים. בשעת איך טו מיין ארבעט לאז איך מיין מח פארן, וויל נאר וועו מיין מח פילט זיך פריי, שטעלט זיך גוט צוזאם דער משל מיט'ן נמשל מיט אלע קאלירן און אלע פינף חושים.

פון וועו א בייפאל קומט מיר אריין ביז ס'איז גרייט אין די "בלעטל" צו ליינען, נעמט מיר בערך דריי ביז פינף וואכן. ס'איז מן הסתם לענגער ווי ביי אנדערע שרייבערס, און טאקע וועגן דעם קען איך נישט שרייבן וועכנטליך. איך קען נאר טראכן און שרייבן וועו איך פיל פריי, כאילו איך טו עס פאר הנאה.

איך האב נישט קיין קאמפיוטער, דעריבער נעמט מיר אסאך צייט צו שרייבן, און נאכדעם שרייב איך עס איבער מער מסודר.

דא קומט די שווערע ארבעט, וואס דאס וואלט איך געוויס דעם שווערסטן חלק: איך דארף אויספירן די זאכן וואס איך שרייב. אויב איך געב אן עצה, דארף איך זען טאקע צו נוצן די עצה אוו זען אז עס איז מעגליך אויסצופירן. דאס מיינט אמת'דיג ארבעטן אויף די מידות. עס זעט אויס לאכעדיג, אוו יא, עס איז טאקע לאכעדיג; אזויוי די רעדנערס זאגן "איך רעד צו מיר אליין", אזוי איז עס. איך שרייב פאר מיר אליין וויל איך קען נישט זיין פאלש - שרייבן איין זאך אוו זיין א צווייטע זאך.

אלס א אידישע מאמע אוו וויב, וועו אוו וויאזוי מאכט מען צייט צו שרייבן?

מרת פליישמאן: איך פרעג די זעלבע קשיא, איך וויס אויך נישט. איך בעט דעם אייבערשטן ער זאל מיר אריינגעבן א ברכה אין מיין צייט, אוו א דאנק דעם אייבערשטן, אז מען וויל טוו העלפט מען פוו הימל.

ל. וועבערמאן: וועו איך האב שוין רוב פונעם חומר אין מיין מח, הייב איך אן שרייבן ביינאכט וועו יעדער שלאפט שוין; נאר דעמאלט שרייבט זיך עס. פארשטייט זיך אז פארן אנהייבן בעט איך אסאך דעם אייבערשטן. איינמאל עס הייבט אן צו פליסן, פארט עס וועייטער אוו איך ווער נישט מיד, וויל דער מח עפנט זיך אוו עס הייבט אן לויפן. געווענליך ביי דעם אויספיר פוו די מעשה דארף איך פריש אנהייבן בעטן דעם אייבערשטן אוו איך דארף עס שטארק אויסשמועסן: 'באשעפער, וויאזוי ברענג איך גוט ארויס דעם געדאנק? עס זאל נישט וווערן קיין לאנגווייליגע דרשה, אבער אויך נישט לאזן הענגען די ליינער'.

ש.ח. שטעסל: טאקע א שטארקע שאלה. מען פרובירט וויאזוי מען קען אוו וויפיל מען קען. פרייטאג נאכמיטאג ארבעט איך נישט, אוו מיין מאן לערנט דעמאלטס, דעריבער האב איך דעמאלטס די צייט דערפאר.

מ. פאפענהיים: איינס פוו מיינע חלומות איז איבער די צייטן וועו יעדער מענטש וועט האבן א טשיפ אין מח, אוו דעמאלט וועל איך קענען שרייבן ארטיקלען מיט מיינע מחשבות בשעת'ן קאכן אויף שבת אדער אפווישן נעזער... דערווייל אבער האב איך טאקע נישט קיין צייט...

אויף דעם האב איך אמאל געהערט א ווארט: "'איך האב נישט קיין צייט' מיינט, עס איז מיר נישט וויכטיג..." ווייל אז עס איז מיר זייער וויכטיג אויך עוסק צו זיין אין הפצה, וועל איך זיך שוין טרעפן די צייט. רוב ארטיקלען שרייב איך נישט אויף איין מאל, נאר עס גייט אין פארזעצונגען: דא אביסל, דארט אביסל, א האלבע שעה יעדעס מאל. אמאל אפילו נאר צען מינוט, ביז איך זע פאר מיר א פארטיגע ארבעט. געווענליך שרייב איך פארמיטאג, וועל די קינדער זענען אין די מוסדות און די בעיבי שלאפט.

מענטשערליך: א אידישע מאמע האט ב"ה קיינמאל נישט קיין איבעריגע צייט, אבער וועל די קינדער זענען (צייטווייליג) געשלאפן, האט מען פרובירט אריינצוכאפן.

ג. פעקעטע: מיינע בייפאלן קומען געווענליך וועל איך שמועס מיט מענטשן; עס גיט מיר א בליץ אריין וועלכע סארט חיזוק מען קען נוצן צו מחי' זיין פרויען. אסאך מאל הער איך פון איינעם א גוטע מעשה אדער א משל, אדער קען א שמועס מיט א חבר'טע מיר דערמאנען א מעשה וואס איך האב אמאל געהאט.

איך האב געלייגט דעם ארטיקל אינעם דריי הונדערטסטן נומער, וואו מ'האט באשריבן וויפיל צייט געווסט שרייבערס לייגן אריין יעדע וואך אין זייערע ארטיקלען, און איך האב געזען אז דער אייבערשטער האט מיר געגעבן א סיעתא דשמיא אז איך קען צושטעלן אן ארטיקל – וואס איז פאר מיר א גרויסער זכות – און עס נעמט מיר נישט אזוי לאנג ווי עס נעמט פאר רוב אנדערע שרייבערס. אמווייניגסטנס נישט די צייט אויף "פען און פעיפער". די מחשבות זענען שטענדיג דארט; וואו איך גיי און וואו איך שטיי זע איך א מעשה וואס מ'קען אראפברענגען, אבער די פאקטישע צייט וואס עס נעמט פון מיר איז פיל וויניגער ווי ביי רוב אנדערע שרייבערס וואס האבן דארט געשריבן. עס איז טאקע א נס אז עס איז אזוי, ווייל מער צייט וואלט זיכער נישט געווען שייך אריינצולייגן וועכנטליך אלס א מאמע. איך פרוביר עס צו טון וועו איך קען, כדי עס זאל נישט קומען אויפן חשבון פון מיין מאן און קינדער. צומאל קען עס זיין צוטיילט, אביסל ביי אביסל פילט אן א שיסל.

ש. טראכטער: מיין לערערין אין דריטן קלאס, וואס האט אונז אויסגעלערנט חשבון, האט אונז מסביר געווען אז דער מוח פון א מענטש איז אזויווי א "ראבער" (גומע). ווי מער מען ציעט עס אויס, אלס גרעסער ווערט עס; וויפיל אינפארמאציע מען לייגט אריין, אלס מער קען מען אריינלייגן.

מיט צייט איז אויך אזוי: וויפיל מען וויל אדער דארף אריינשטופן, אזויפיל גייט אריין. דורך תפילה גייט אריין א ברכה אין די צייט. דער ראש ישיבה שליט"א האט אמאל געזאגט: "אלע וואס טוען פאר'ן רבי'ן, זענען א ברכה אין די צייט."

דאס קענען אלע מעיד זיין. ווער עס טוט פאר די מוסדות אדער פאר הפצה און הדפסה - סיי מענער און סיי פרויען - וועלן זיין איינשטימיג אז מען זעט א סימן ברכה אין די צייט. מען האט נישט מער צייט וועו מען טוט וויניגער; איך זע דאס בחוש. מען דארף עקסטער מתפלל זיין יעדן טאג אז מען זאל אויסנוצן דעם טאג, און נישט דער טאג זאל דיר אויסנוצן.

ח. פ. וועבערמאן, טייפיסט: איך טו עס צווישן איין זאך און די צווייטע. אמאל פלעג איך טייפן אין שולע - איך בין די סעקרעטארין פון בית פיגא און איך האב דארט א קאמפיוטער - אויב עס איז מיר איבערגעבליבן צייט, האב איך געטייפט אין שולע. היינט טייפ איך בעיקר ביי מיינע עלטערן, וואס זיי שטעלן אויך צו די ארבעט פון די וועכנטליכע עצתו אמונה, גליונות און אזוי ווייטער.

האט איר אפשר אן אינטערעסאנטע מעשה אין פארבינדונג מיט'ן שרייבן וואס איר ווילט מיטטיילן מיט די ליינער?

מ. פאפענהיים: א צייט צוריק האב איך געשריבן אן ארטיקל וואס דאס קעפל דערפון איז געווען "דער ראש ישיבה קלאפט אויפן טיר". עס האט זיך געריעדט פון א מעשה ביים היליגן בעל שם טוב הקדוש, וואס האט געהאט א תלמיד ר' שבתי'לע בינדער. ער פלעגט בינדן ספרים און פארדינען זייער שיין, אבער ליידער האט ער נישט געהאט קיין קינדער. מיט דער צייט איז די פרנסה געווארן שוואכער און שוואכער, ביז די ביזנעס איז געקומען צו א מצב וואס ער האט ממש גארנישט געהאט צו מאכן שבת. ער האט אנגעזאגט זיין פרוי אז זי זאל גארנישט נעמען פון די שכנים. למעשה וועו ער איז אהיימגעקומען פרייטיג צונאכטס פון שול, האט ער געטראפן א שיין געדעקטן טיש. אויף זיין פראגע האט אים זיין פרוי געענטפערט אז זי האט גארנישט געבארגט, נאר וועו זי האט געזען אז זי האט נישט וואס צו קאכן, האט זי כאטש גוט געריניגט דאס הויז; אינמיטן ריניגן האט זי געטראפן א טייערע שפילקע, האט זי עס פארקויפט און מיט דעם געלט צוגעשטעלט דעם הערליכן שבת.

וועו ר' שבתי האט דאס געהערט איז ער געווארן זייער פרייליך, און ער האט געטאנצן דריי מאל פאר שמחה. יעדעס מאל וואס ר' שבתי האט געטאנצט האט זיך דער הייליגער בעל שם טוב צושמייכלט, ווייל ער האט געזען דעם גרויסן טומל וואס איז געווארן אויבן אין הימל.

נאך שבת איז דער בעל שם טוב געקומען צו פארן צו ר' שבתי'ן און אים דערציילט אז זיין גרויסע שמחה האט אזוי צושאקלט די הימלען, אז דער אייבערשטער האט באשלאסן אים צו געבן קינדער. דער בעל שם טוב הקדוש האט אים געבענטשט און ער איז געהאלפן געווארן מיט א הייליג קינד; דאס איז געווען דער הייליגער קאזניצער מגיד.

איך האב אויסגעפירט די מעשה אז אויך מיר קענען זוכה זיין צו זען ממש ווי דער ראש ישיבה שליט"א קלאפט ביי מיר אויפן טיר, אויב איך ליין די "עצתו אמונה", הער אויס די שיעורים, און איך נעם ארויס למעשה וויאזוי זיך צו פירן.

עטליכע חדשים נאכן שרייבן דעם ארטיקל, באקום איך א טעלעפאן קאל פון איינע פון אנשי שלומינו. זי האט מיר מיטגעטיילט מיט טרערן אז זי האט געהאט געפערליכע חלישות הדעת און בלבולים, און זי האט געבעטן דעם אייבערשטן ער זאל איר צושיקן א גוטן סימן צי זי טוט ריכטיג מיט'ן הערן די שיעורים. זי האט אוועקגעלייגט אלע פארגאנגענע בלעטלעך, איז צוגעגאנגען צום שאפע און ארויסגענומען איינס אן צו קוקן. נישט מער און נישט וויניגער, עס איז ארויסגעקומען דאס בלעטל אויפגעמישט צו א שיינעם גרויסן קעפל: "דער ראש ישיבה קלאפט

אויפ׳ן טיר!״ דאס האט איר געגעבן א שטארקן בליץ זיך נישט צו לאזן פון די בלבולים און ווייטער אנגיין.

מענטשערליך: איין טאג האב איך אנגערופן ח. שטיינבערג און מיר האבן אפגעמאכט אז מיר וועלן אריינלייגן די מעשה פון רבי טרפון, וויאזוי ער האט מכבד געווען זיין מאמע.

אביסל שפעטער האב איך אויסגעהערט דעם נעכטיגן שיעור פאר די בחורים, און איך הער ווי דער ראש ישיבה דערציילט פונקט די זעלבע מעשה.

די קומענדיגע וואך האב איך געקראצט דעם מח צו טרעפן א מעשה, און איך האב באשלאסן צו נעמען די מעשה פון שמואל און אבלט. איך רוף אן ח. שטיינבערג און מיר שמועסן אפ די איינצלהייטן. עטליכע מינוט שפעטער רופט זי מיר צוריק אינגאנצן איבערראשט, און פרעגט מיר צי איך האב געמומען די מעשה צוליב דעם שיעור. איך האב נישט פארשטאנען: ״וועלכע שיעור? וואס האט דאס מיט אונזער מעשה?״ זאגט זי מיר איך זאל אריינרופן צו ״קול ברסלב״, דארט וועל איך הערן ווי פונקט נעכטן האט דער ראש ישיבה דערציילט אט די מעשה. עס איז מיר געווען א שטארקע חיזוק; איך האב געפילט ווי איך באקום א גלעט פון הימל אז איך טו ריכטיג. נאך מער, איך האב איבערגעהערט די מעשה און אזוי האב איך עס געקענט נאכשרייבן מיט׳ן רבי׳נס שכל. עס איז מיר געווארן סערווירט אויף א גאלדענעם טאץ.

מרת פליישמאן: אסאך מאל ווייסט דער מענטש אליין נישט אז ער טוט א גוטע זאך, און נישט אלעמאל באקומט מען פידבעק. אבער א שטארקע חיזוק איז מיר געווען צו הערן פון איינעם וואס האט מיר דערציילט, אז זי רייסט ארויס די גראמען און לייגט עס אוועק אין א ספעציעלן פאלדער איבערצוליינען שפעטער.

איינער האט דערציילט פאר מיין מאן, אז זיין ווייב האט געמאכט קאפיס פון איינע פון די גראמען און דאס אויסגעטיילט פאר די קינדער און אייניקלעך, פאר די גאנצע משפחה.

דאס האט מיר געמאכט טראכטן אז עס איז א שאד; מען קען עס ווען צוזאמנעמען אין א שיין ביכל מיט שיינע גרעפיקס און מאכן א גוטע הפצה, ווייל אלעס זענען דאך די ווערטער פונעם רבי׳ן און פונעם ראש ישיבה, פשוט אהערגעשטעלט אויף נאך א וועג – א מער לייכטע שפראך וואס איז גרינגער צו פארדייען.

ווער עס ויל נעמען דעם זכות אז מען זאל טאקע קענען אהערשטעלן אזא פראיעקט, קען זיך וועגדן צום בית הדפוס.

ש. טראכטער: איך קען נישט טראכטן אויף די מינוט פון אן אינטערעסאנט מעשה׳לע, אבער איך קען יא טראכטן פון א זיסע און אינטערעסאנטע באמערקונג וואס א ברסלב׳ער חבר׳טע האט מיר לעצטנס געזאגט. זי זאגט מיר: ״ווען איך ליין דיינע ארטיקלען, קען איך פונקטליך זען וואו דו האסט געהאלטן מיט צוויי וואכן צוריק. אויב דו האסט געהאט חלישות הדעת, אדער אויב דיינע קינדער האבן זיך נישט גוט געפילט, אדער בערך וואס עס איז אריבער אויף דיר!״

זי האט א פוינט... עס קען זיין. נישט אלעמאל איז עס אקוראט, ווייל ווי געזאגט, ווערן אסאך ארטיקלען געשריבן נאכ׳ן שמועסן מיט חבר׳טעס, וואו מען איז ״מקבלין דין מן דין״ און מען שעפט שיינע התחזקות און נקודות איינער פונעם צווייטן. אבער אין א געוויסן זין האט עס א שטיקל אמת.

ווען איך האב געהערט וואס זי זאגט, האב איך געטראכט אז איך דארף מיר אפשר מער היטן די ביינער און זיך נישט אזוי ארויסשטעלן ברבים...

ל. וועבערמאן: איך האב א מעשה וואס פאר מיר איז עס געווען אינטערעסאנט; מיין משפחה האט אפגעראכטן א שבת סעודה אינאיינעם, און מיין חשוב׳ער טאטע האט זיך אויפגעשטעלט פארציילן א מעשה. אזוי ווי דער ראש ישיבה שליט״א לערנט אונז אויס, אז פון יעדע זאך קען מען זיך עפעס ארויסלערנען למעשה, האב איך טאקע זייער הנאה געהאט פון די מעשה און עס גענומען פאר מיר אלס א לימוד.

נאך שבת האב איך גערופן מיין טאטע פרעגן די איינצלהייטן. קודם האט עס אויפגעטון אז ער האט געזען אז איך האב עפעס מקבל געווען פון זיינע ווערטער, און אויך איז געווען גוט אז מ׳קען כאפן א שטיקל שמועס איבער וואס עס טוט זיך אלץ אפ - אז ס׳דא א פלאץ וואו מען לעבט מיטן אייבערשטן.

דער ארטיקל האט געהייסן ״די

גאלדענע וואנע פארן פערד". וועו עס איז ארויסגעקומען אינעם בלעטל, האב איך אים עס געשיקט און צוגעלייגט אן "עצתו אמונה". קודם האב איך זיי געקענט מחי' זיין, און סיי מיין טאטע און סיי מיין מאמע האבן מורא'דיג שטארק הנאה געהאט.

אינטערעסאנט איז געווען, אז דאס איז געווען דער ארטיקל אויף וואס איך האב באקומען די מערסטע פידבעק; איך האב געהאלטן אין איין באקומען מעסעדזשעס, טעלעפאן קאלס, און יישר-כח'ס פון מענטשן וואס האבן הנאה געהאט דערפון. קיינמאל בעפאר האב איך נישט געהאט אזא זאך. און נאכדעם האט מיין טאטע מיר שוין אויך געגעבן שיינע פידבעק.

צום שלוס ווילן מיר פרעגן א פערזענליכע שאלה:

ג. פעקעטע: פון וואו נעמסטו דיין סטייל שרייבן?

איך דאנק דעם אייבערשטן פאר מיין טאלאנט פון שרייבן, וואס איך פלעג אלע יארן נוצן אויף א פערזענליכן שטאפל. אין סקול האב איך זייער הנאה געהאט וועו מען האט געדארפט שרייבן, אלס לערערין האב איך געלערנט מיידלעך צו שרייבן, און איך פאר זיך פלעג שטענדיג אפשרייבן מיינע געפילן לכבוד א יום טוב, א שמחה אדער א נסיון.

דאס איז אלעס געווען נאך פארדעם וואס איך האב זיך צוגעכאפט זיך אויסצורעדן דירעקט צום אייבערשטן דורך התבודדות, וואס דאס ברענגט דאך אזויפיל גוטס פארן מענטש. (אזוי ווי דער ראש ישיבה זאגט, אז קוויטלעך ביי א ציון פון א צדיק זענען געמאכט פאר מענטשן וואס ווייסן נישט אדער קענען נאכנישט רעדן מיט פשוטע ווערטער און תמימות צום אייבערשטן.)

מיין שרייבן איז על פי רוב געווען אויף ענגליש. ביים שרייבן אן ארטיקל אין ענגליש נעמט עס מיר זייער א לאנגע צייט, וויבאלד איך קען מערערע ווערטער און אויסדרוקן אין די ענגלישע שפראך, און איך פרוביר עס אריינצולייגן קונסטליך אין מיין שרייבווערק כדי עס צו מאכן אלץ שענער און בעסער.

דער ראש ישיבה האט געזאגט פאר פורים ביים שיעור "אחשורוש'ס פאדקעסט", אז אסאך שרייבערס זוכן אין אלטע אידישע ביכער זיך צו לערנען די שפראך שענער און בעסער, אבער זיי ווערן דארט פארכאפט אין מינות און כפירה רחמנא לצלן.

וועו עס איז געקומען די צייט צו שרייבן דעם ארטיקל פארן בלעטל, האב איך ביי זיך געוואוסט אז "איך בין גארנישט און איך קען גארנישט". איך האב עס איבערגעגעבן אויפן פשוט'סטן אופן, פונקט ווי איך פארציילט א מעשה פאר א צווייטן, אן פרובירן עס צוצופוצן אדער אויסשארפן. איך הער טאקע צוריק גריסן פון פרויען וואס קענען מיך אביסל, זיי זאגן מיר אפט: "וועו איך ליין דיין ארטיקל, הער איך ווי דו פארציילסט עס". עס קומט טאקע ארויס אויף אזא פשוט'ן פארנעם מיט די סייעתא דשמיא וואס דער אייבערשטער האט אריינגעלייגט אז עס זאל האבן א געוויסן טעם; עס איז דאך נישט עפעס וואס איך האב אמאל געטון בעפאר, אדער א קונץ וואס איך קען זיך גרויסן מיט דעם אז איך קען, איך ווייס, אדער איך בין עפעס.

און ש'כח אייבערשטער, אזוי גיי איך וויייטער ביז היינט מיט די מחשבה אז איך קען באמת נישט שרייבן קיין אידיש, און איך זע א גרויסע סייעתא דשמיא נאר דורך די פילע תפילות וואס איך לייג אריין עס זאל ארויסקומען שיין און פול מיט חיזוק פאר אידישע פרויען. איך בעט דעם אייבערשטער אז די ווערטער זאלן אריינגיין אין הארצן. איך זע קלאר אז דאס איז א מתנה וואס דער אייבערשטער האט מיר געשאנקען צו קענען מחיה זיין אנדערע אידישע פרויען, פונקט ווי איך אליין בין זיך מחי' יעדע וואך מיט די ארטיקלען אינעם בלעטל.

ש. טראכטער: וואס ליגט אונטער דעם נאמען "ש. טראכטער"?

עס איז זייער פשוט. וועו איך האב אנגעהויבן שרייבן, זענען מיר נאך געווען אביסל אין א בחינה פון "אנוסים". איך האב דאן געטיטשט אין עטליכע פלעצער, און איבעריגע פירסום איז בכלל נישט געווען געוואונטשן; מיר האבן נישט געזוכט קיין איבעריגע רעש. איך האב געהאט א שרעקליכע דרוק אז קיינער זאל גארנישט וויסן אדער טראכטן אז מיר האבן סיי וועלכע אפיליעשיען (שייכות) מיט היכל הקודש ברסלב. (איך פארשטיי באמת יעדן פרישן מקורב, (ואני בתוכם). דאס איז ווייט נישט קיין גרינגע פרשה, "אבער עס גייט אריבער" - אזוי זאגן די ערפארענע.)

וועו איך האב אנגעהויבן שרייבן, בין איך נאך געווען גאנץ ביים אנהייב פון מיין התקרבות, און דער דרויסנדיגער דרוק איז צומאל געווען מער וויפיל מען האט געשפירט אז מען קען פארנעמען.

איך האב אריינגעשיקט אן ארטיקל צום בלעטל, און דער רעדאקטאר האט געפרעגט וועלכע נאמען ער זאל שרייבן. האב איך געענטפערט: "סיי וואס, אבער נישט מיטעלמאן." וקרא שמו בישראל "ש. טראכטער." מזל טוב!

א צייט שפעטער האט דער רעדאקטאר געפרעגט אויב מען קען שוין שרייבן דעם ריכטיגן נאמען. דער רעדאקטאר האט געשפירט אז דאס גיט צו א געוויסע "אטענטישקייט" צו די באשרייבונגען. מיר האבן זיך גע'ישוב'ט, סיי צוליב פריוואטע סיבות (קטנות הדעת...!) און סיי צוליב דעם אז אפשר לוינט זיך נישט איינצושטעלן, ווייל "שינוי שם משנה מזל". (א ווערטל...!)

צום שלוס:

איך וואונטש יעדן איינעם צו האבן א טייל אין פארשפרייטן דעם רבי'ן. יעדער לויט זיין אופן און לויט זיין תכונת הנפש. די גרעסטע זאך וואס מיר קענען טון צו העלפן דעם רבי'ן איז דורך מקיים זיין זיינע עצות. אז דו כאפסט ארויס א פאר מינוט פאר תפילה והתבודדות, האסטו שוין געטון הפצה; דו פארשפרייטסט דעם רבי'נס אור אויף דער וועלט. דאס איז די גאנצע זאך פון ברסלב'ער הפצה: "נאך א איד זאל רעדן צום אייבערשטן!" און דער "נאך א איד" מיינט מיר און דיר. צום וויידערזען אינעם בלעטל!

מרת פליישמאן: מיר ווילן אייך פרעגן די אלעמען באקאנטע שאלה: "האט איר זיך געלערנט צו שרייבן אזעלכע פאכמאנישע גראמען וואס סופרייזן אונז יעדע וואך פריש?" און צי נוצט איר דאס אמאל פריליך צו מאכן אין שטוב?

עס איז היינט א וועלט פון קורסעס, וואו מען מיינט אז יעדע זאך דארף א לייסענס און א קורס. אבער דער ענטפער איז ניין, איך האב נישט גענומען קיין קורס דערצו. דאס איז א מתנה פונעם אייבערשטן צו דערהערן גראמען. דאס איז צומאל א מתנה וואס גייט בירושה, אזוי ווי ביי מיר. מיין טאטע פלעגט אונז פרייליך מאכן אלס קינדער און שמועסן מיט אונז אין גראמען. למשל, ביים שבת

טיש האט ער געקענט זאגן: "איך בעט דיך, ברענג מיר די רעטיך," און אזוי ווייטער. און איך אויך צומאל דאס זעלבע. צום ביישפיל: מיין קינד האט זיך אראפגעזעצט עסן פאפיטעס, האב איך זיך אנגערופן: "דו ביסט פון די גוטע, קענסטו עסן א פאפיטע, אזוי האלט איך בשיטה; ANYWAYS, עס מיט אפעטיטע!"

איין טאג אין א פארשנייטע וועטער, ווען איך האב באגלייט איינע פון מיינע קינדער צו די באס, האב איך אים געזאגט: "דער אייבערשטער זאל דיר וואטשן - אבער טו אן דיינע קאלאטשן!"

אדער סתם אזוי שפיל איך צומאל מיט די קינדער די 'גראמען געים'. (אגב, נישט דאס מאכט איינעם פאר א גוטע מאמע. יעדער זאל נוצן זיין אייגענע נקודה פריילעך צו מאכן די קינדער. עס איז כדאי צו באמערקן וואס דער ראש ישיבה חזר'ט כסדר, אז נישט טאלאנטן און כשרונות מאכן א מענטש זיין א בעסערע ווייב אדער מאמע.)

אז מען רעדט שוין פון גראמען, איז אינטערעסאנט אנצומערקן אז גראמען איז א זייער געזונטע און וויכטיגע זאך פאר די אנטוויקלונג פונעם קינד. עס העלפט דערהערן קולות, וואס דאס איז בייהילפיג פאר א קינד ביים לערנען עברי. מען קען דאס מאכן זייער פשוט און גרינג פארן קינד; למשל, די מאמע זאגט: "קום אריין און בלייב..." און דאס קינד ענטפערט: "שטיין".

אדער זאגט מען פאר די קינדער: "וואס ליגט אויפן שבת טיש וואס גראמט מיט שמאלץ?" און דאס קינד ענטפערט: "זאלץ". די קינדער האבן זייער הנאה, אבער מען דארף זיין געדולדיג ווייל עס נעמט צייט ביז זיי כאפן עס אויף. זיי מאכן טעותים און עס שטימט נישט שטענדיג צו דיינע אויערן, ווייל אויב זיי הערן נאר די זעלבע ענדונג רעכענען זיי עס שוין ווי א גראם. דאך איז דאס א זייער גוטער אנהייב, און מיט די צייט העלפט עס פאר די 'Auditory Skills' - דאס איז דער חוש השמיעה פונעם מח - וואס העלפט אנטוויקלען די עברי און דאס ליינען בס"ד.

אונטערשטע שורה,

BOTTOM LINE נקודה,

וויאזוי באקומט מען א תעודה,

אז מען איז א מאמע א גוטע?

וועז דו גייסט א רקידה,

אינדערהיים מיט דיין סוויטע,

פאר'ן אייבערשטן מאכסט תפילות יעדע מינוט'ע

דו ארבעט זאל אין דיין צייט אריינפיטע(ן)

און אין פושקע צדקה לייג א פרוטה,

בעט, באשעפער העלף מיר ביטע,

עס פרישטאג א גוטע סעודה,

וואש זיך צו SOURDOUGH, ספעלט אדער חטה

כאפ נאכמיטאג א דרימל אין דיין מטה,

וועסטו זיין א מאמע א אויסגערוטע,

נישט א נערוועז מידע.

הער די שיעורים פונעם ראש ישיבה שליט"א

מאך התבודדות נישט צו זיין א פליטע,

דאס איז די גאנצע ברסלב'ע שיטה!

מענטשערליך: משפחת היכל הקודש בענקט זיך זייער שטארק צו די קאלום "מענטשערליך". וועז וועלן מיר זוכה זיין זיך ווידער צו טרעפן?

איך בעט דעם אייבערשטן יעדן טאג אויף די זכות צו קענען האבן א ווייטערדיגן חלק אין הפצה. ברוך השם, צווישן די קליינע און די קלענערע קינדער קומט מיר יעצט אויס זייער ווייניג צייט דערפאר, אבער איך בעט ווייטער צום אייבערשטן צו קענען טון דערין.

ל. וועבערמאן: אלס די אשת חבר פונעם געטרייען רעדאקטאר, דערציילט אונז וואס דאס וואס "בלעטל" מיינט פאר משפחת וועבערמאן.

ביי אונז אין שטוב דרייט זיך ברוך השם די גאנצע וואך ארום דעם "בלעטל". דאס בלעטל איז א חלק פון אונזער משפחה, און ברוך השם אז עס איז א זייער געשמאקע און אנגענעמע טייל פון אונזער לעבן. ווי דער ראש ישיבה זאגט כסדר: "אויב עס איז חשוב ביי דיר, איז עס נישט שווער." אלעס גייט ברוך השם צו מיט א געשמאק. יא, דאס בלעטל נעמט אויף אסאך צייט, אבער אין די זעלבע צייט זעען מיר א שטארקע סייעתא דשמיא, און איך זע כסדר דאס וואס דער רבי האט געזאגט: "ביי וועמען איך נעם, געב איך." ■

9 טעג פסח!

"מאמי! איך בין שוין הונגעריג! ווען גייט מען שוין עסן די סעודה?"

יענקעלע איז געקומען צולויפן צו זיין מאמע, אויך שרה'לע איז דא, "וואו איז טאטי? ווען קומט שוין טאטי אהיים פון שול?"

זייער מאמע ווערט שוין אויך באזארגט, עס איז טאקע שפעט... וואס מיינט עס אז דער טאטע איז נאכנישט דא?

'מסתמא גייט ער שוין אהיימקומען ביז אפאר מינוט'... טראכט זי אויפן קול.

די קינדער לויפן ווייטער ארום אין הויף, דער וועטער איז הערליך. נאכן לאנגן ווינטער, פרייען זיך די קינדער ארומצולויפן אינדרויסן ווי פרייע פויגלען, זייער מאמע - סאשע - קוקט זיי נאך מיט הנאה, זי פילט ווי זי וואלט געוואלט צוהאלטן דעם טאג זאל נישט אריבערגיין, דער ליבער יום טוב פסח, זאל זיך נאך אביסל אויסציען, דער לוח שטייט שוין ביי אחרון של פסח. אט אט גייט אריבער דעם טאג, און מען דארף שוין צאמפאקן די פסח כלים...

אבער יעצט ווערט זי שוין באזארגט, וואו איז חאצקל אזוי לאנג? צו איז עפעס שלעכט'ס געשען? קיינמאל קומט ער נישט אהיים אזוי שפעט...

די טיר פונעם שכן אנטקעגן איבער עפנט זיך און איר שכנ'טע זלאטע קומט ארויס אין הויף, צוזאמען מיט איר עלטערע שוויגער וואס וואוינט ביי איר. "וואס מאכסטו סאשע?" - אינטערעסירט זי זיך פריינדליך - "האסטו שוין געהערט עפעס נייעס, וואס ס'טוט זיך?"

סאשע דערשרעקט זיך: "וועלכע נייעס דארף זיין? אייערע מענער זענען נאך אויך נישט דא? זיי דאוועגען דאך געוועגענדליך אין די שול דא אויפן גאס".

"אה! - זלאטע כאפט זיך - דיין מאן גייט דאך יעדן שבת און יום טוב צו די גרויסע שול וואו דער רב דאוועגט, וועגן

דעם ווייסטו נישט, אז היינט אינדערפרי האט דער רב ארומגעשיקט זאגן אין אלע שולן, אז יעדער איינער אן אויסנאם, דארף קומען נאכן דאוונען אין די גרויסע שול, ווייל ער האט א וויכטיגע מעלדונג איבערצוגעבן. מיין מאן האט אהיימגעשיקט מיין בחור'ל איבערגעבן אז היינט וועלן זיי גיין מיט זיידי דאוונען דארטן, אפילו פאר מיין שווער איז שוין זייער שווער צו גיין אזא לאנגע וועג. און וועגן דעם וועלן זיי אהיימקומען שפעטער. אינטערעסאנט וואס קען עס מיינען..."

סאשע פילט א ציטער אין אירע ביינער, הייליגער באשעפער! זאל נאר זיין גוטע זאכן! באשעפער! נאר גוטע בשורות!

רעכל, זלאטע'ס שוויגער, די באליבטע באבע פון גאס, קוקט איר אן מיט מילדע אויגן: "דארפסט נישט זארגן מאמע'לע, דער אייבערשטער איז דא מיט אונז, ער היט אונז, און אלעס וואס ער טוט איז אייביג גוט".

טאטי איז דא! טאטי איז דא! די קינדער לויפן אנטקעגן זייער טאטן מיט אויסגעשטרעקטע ארעמ'ס. די פרויען דרייען זיך אויס, און סאשע גייט אים אנטקעגן מיט פרעגנדיגע בליקן. זי פראבירט צו כאפן, איז ער דערשראקן? פארלוירן? היסטעריש? אבער ער זעט אויס צומישט און פארטראכט, נישט בלאס און נישט פארלוירן.

"א גוט יום טוב!" - באגריסט זי אים - "וואס איז נייעס? וואס איז געווען היינט אזא לאנגער דאוונענען?"

ער כאפט זיך אויף פון זיינע געדאנקען: "מאדנע זאכן... אינטערעסאנטע זאכן..."

סאשע הייבט אן טרייסלען: "א בלוט בלבול? עפעס ערגער'ס???"

"נישט דאס און נישט דאס... זייער זייער מאדנע... דער רב האט היינט ארומגעשיקט רופן יעדער זאל קומען נאכן דאוונענען, ווייל ער האט וויכטיג'ס איבערצוגעבן. נאכן דאוונענען איז ער ארויף אויפן בימה, ער איז געווען בלאס און זייער דערשראקן, די גאנצע שול איז געווען געפאקט, א נאדל נישט ארויינצושטעקן. און יעדער איז געזעצן שטיל און געווארט מיט א יראה צו הערן וואס דער רב וויל זאגן.

און דער רב האט אויסגערופן: "טייערע ליכטיגע אידן, מיינע חשוב'ע באליבטע קינדער, איך האב געהאט די נאכט א שרעקליכע חלום, מען האט מיר מגלה געווען פון הימל, אז מיר האבן געהאט א טעות מיט די טעג, און גערעכנט דעם יום טוב איין טאג פריער ווי עס פאלט באמת אויס. עס קומט אויס אז דער יום טוב ענדיגט זיך נישט היינט נאכט, נאר אויפצומארגנ'ס ביינאכט!

מיינע באליבטע קינדער, מארגן מעג מען נאכנישט עסן חמץ! גייט'ס אהיים און האלט נאך א טאג יום טוב מיט שמחה! לאמיר דאנקען דעם באשעפער וואס האט אונז אפגעהיטן די לעצטע מינוט פון נכשל ווערן מיט חמץ רח"ל!"

סאשע בלייבט מיט א אפן מויל, די אנדערע פרויען אין ווינקל פון הויף זענען אויך שאקירט.

"אבער וואס מיינט עס???" פרעגט זי איבער.

"אזוי ווי דו הערסט, דער גאנצער עולם איז געבליבן פארפרוירן אויף די פלעצער, אבער דאס איז דאס, מיר גייען האלטן נאך א טאג יום טוב!"

"אבער ווי קען עס זיין???" וויל זי פארשטיין "מיר האבן דאך א לוח מיט א אויסגערעכנטע חשבון, צו איז אין אנדערע שטעט אויך אזוי ווי דא?"

"איך ווייס נישט..." - זאגט חאצקל מיט א זיכערקייט - "איך ווייס נישט און איך פארשטיי נישט, אבער איך וועל פאלגן אפילו איך פארשטיי נישט און ס'זעט מיר אויס זייער מאדנע, מסתמא מוצאי יום טוב ווען מען געווואויר ווערן, ווי אזוי מען האט זיך געפירט אין אנדערע שטעט".

דער שכנ'ס בחור'ל לויפט אריין אין הויף. און ברענגט די זעלבע נייעס: "מחי'! נאך א טאג יום טוב! טאטי און זיידי זענען שוין אויפן וועג".

זי שטעלט זיך שווערליך אויף, קומט טעכטערלער, לאמיר אהיימגיין אין שטוב אנגרייטן די סעודה. און מען דארף נאכדעם גיין קאכן אויף נאך א סעודה אויף ביינאכט און צופרי... מען גייט דאך האלטן נאך א טאג יום טוב. אונזער גרויסער צדיק, דער הייליגער נודע ביהודה, האט זיכער נישט קיין טעות און וואס ער זאגט וועלן אונז פאלגן אן קיין קשיות...

סאשע וועקט זיך אויף פון איר שאק, איין מינוט... נאך א טאג יום טוב! באשעפער! מיר האבן נישט געזוג מצות... די קינדער זענען אונטערגעוואקסן, אין דעם יאר איז געגאנגען מער מצות ווי מיר האבן געהאט... וואס טוט מען?

צו האב איך געזוג וועש פאר יעדן?

מען דארף טראגן א הינדל צום שוחט, פאר די סעודות פון ביינאכט און צופרי...

גוט... מצות וועל איך בעטן פון מיינע עלטערן, זיי האבן מיר געזאגט נאך די ערשטע טעג, אז זיי האבן אסאך איבערגעבליבן.

וועש? לאמיר צוגיין צו די שאפעס, יאנקעלע האט נאך געזוג העמדער, די הויזן וועט ער גיין די זעלבע, נישטא קיין ברירה... שרה'לע וועט אנטון די ווינטערדיגע שבת קלייד, ס'איז נאך נישט אזוי הייס, נישט געפערליך. און די בעיבי'ס? די בעיבי ציינדלט, און מוטשעט זיך מיט א שווערער אפווייכן, אלע איבריגע זאכן איז שמוציג געווארן, איך וועל מוזן אוועקלייגן מיין בושה אין זייט און פרעגן די שכנים...

נאכן עסן די סעודה האט סאשע געזען אז זי האט ווי אלעמאל, געקאכט איבער געזוג, און זי האט נאך יעצט געזוג פאר די גאנצע ביינאכט סעודה. אויב אזוי מעג מען נישט יעצט גיין שחט'ן א הינדל אויף די מארגנדיגע סעודה, נאר מארגן

צופרי וועט זי עס קענען אריבערטראגן צום שוחט.

א קלאפ הערט זיך ביים טיר, הערשל דער גבאי צדקה שטייט דארט, און פרעגט אויב זיי האבן אפשר הינער אדער אפילו בהמות וואס זיי האבן עס צוגעגרייט פון פאר יום טוב, און ס'זעט זיי אויס אז זיי האבן געגנוג און קענען אוועקגעבן פאר די וואס האבן נישט. אדער פאר די וואס האבן נישט צוגעגרייט אזויפיל. נישט וויסנדיג אז דער יום טוב גייט זיך אויסציען מיט נאך א טאג.

חאצקל גייט ארויס אין הויף, ער רעכנט אויס אלעמאל אנצוגרייט געגוג אז אויב ס'מאכט זיך א שאלה זאל מען נישט בלייבן שטעקן אן פלייש. יא, זיי האבן נאך דריי עופות. און ס'וועט זיי זיין געגוג איין הינדל פאר די מארגנדיגע סעודה.

הערשל פריידט זיך מיט די בכבוד'דיגע נתינה, ווינטשט זיי אן פיל ברכות, און טראגט אוועק די צוויי קרייענדיגע הינער צום שוחט.

ביינאכט הערשט א דערהויבנדיגע שטימונג אין אידישן קווארטל, אנשטאט דעם מוצאי פסח'דיגן טומל פון פארפאקן א יום טוב, זיצט יעדער ביי א יום טוב'דיגע סעודה, און דאנקט און לויבט דעם באשעפער וואס האט זיי אפגעהיטן אין זכות פון זייער הייליגן רבי, אויף אזא וואונדערליכע וועג פון דעם הארבן איסור פון חמץ.

סאשע דערקווויקט זיך מיט יעדע מינוט, די קינדער דערשפירן די שמחה פון די דערוואקסענע און פרייען זיך אויך מיט די געשמאקע סעודה, אנשטאט צו שטיין און וואשן טעפ מיט טעלער'ס, זיצט די גאנצע משפחה ארום דעם טיש, און מען עסט די געשמאקע מצות, מיט גוטע פרישע פיש און פלייש לכבוד יום טוב.

באלד צופרי, נאכדעם וואס חאצקל איז ארויס צום דאוונען, הערט זיך א קלאפ אין טיר, זלאטע'ס דינסט מיידל שטייט דארט, סאשע קען איר שוין, זי וויסט אז זי איז אויסנאם געטריי און מען קען זיך פארלאזן אויף איר. די דינסט מיידל געבט איבער אז זלאטע זאגט, אז אויב ענק דארפן גייט זי יעצט צום שוחט, און זי קען אויך מיטנעמען אייערע הינדלעך און עס צוריקברענגען געשחט'ענערהייט.

סאשע פריידט זיך מיטן אנבאט: "ביסט זיכער אז ס'איז דיר נישט שווער? פאר מיר איז עס א מורא'דיגע הילף, אזוי דארף איך זיך נישט שלעפן מיט אלע קינדער"...

"יא, זיכער קען איך" פארזיכערט זי איר "איך גיי דאך במילא, און וועגן דעם האט עס זלאטע אנגעטראגן, ווייל זי וויסט וואס דאס מיינט פאר דיר..."

די מיידל לייגט אריין אלע הינער אינעם קויש, און לאזט זיך ארויס אויפן וועג.

דערווייל זעצט זיך סאשע ארויס מיט די קינדער אין הויף, א מחי! נאך א טאג יום טוב! אזוי ווי דו האסט זיך נעכטן געוואונטשן! וועט וויסט? שמייכלט זי צו זיך, אפשר וועט זיך דער יום טוב אויסציען אויף נאך א טאג?

"ברויט! ברויט! פרישע גוטע ברויט!" א אויסרוף הערט זיך פון גאס, די קינדערלעך לויפן צו צום צוים.

"מאמי" - שרייט יאנקעלע - די גוים ברענגען דא ברויט! זיי וויסן נישט אז ס'איז נאך פסח!"

זיי וויסן טאקע נישט... זיי גייען דאך נישט אין שול... סאשע קוקט נאך די צוויי גוי'שע בעקער'ס וואס קומען אזוי ווי יעדן יאר, פארקויפן זייערע ברויט פאר די אידן נאך דעם לאנגן יום טוב פון מצות.

די בעקער'ס פראבירן צו שרייען נאך העכער, "ברויט! פרישע ברויט! קומט'ס קויפן". זיי קוקן זיך ארום פארוואונדערט, קיינער קומט נישט קויפן, וואס מיינט עס? אייביג אין דעם טאג, אויפמארגן פון פסח, בלייבט נישט קיין ברעקל פון זייערע ברויט.

זיי שטופן זייערע שווערע וועגעלער ביז צום עק גאס, און דרייען זיך איין; אפשר אין דעם אנדערן גאס וועט מען יא קויפן? אפשר אין דעם געסל, זענען די אידן נאכנישט אויפגעשטאנען? פרעגן זיי זיך איינער דעם אנדערן.

ס'גייט נישט אריבער צופיל צייט, און די דינסט מיידל איז דא צוריק מיט די געשחט'ענע עופות, זי זעט אויס אויסגעמוטשעט, זי לייגט אראפ די קוישן, און באפרייט אירע הענט פון די שווערע פעקל. "אך! ביים שוחט איז געווען אזא לאנגע רייע, ווייל ר' משה'ס שוחט'ס חלף איז פסול געווארן, און מען קען נישט יום טוב אנשארפן א אנדערע, זענען אלע געקומען צו ר' יענקל'ס שוחט".

זלאטע קומט ארויס פון הויז: "אה, דו ביסט דא צוריק? די עופות זענען געשחט'ן? לאמיר עס איבערקוקן און כשר'ן. אט אט קומען די מענער אהיים און עס דארף זיין גרייט צום עסן".

די פרויען נעמען זיך צו די ארבעט, אלע צוזאמען וועט עס גיין שנעלער.

"ברויט! ברויט! פרישע עופות ברויט!" א אויסרוף הערט זיך פון גאס, די קינדערלעך - "מאמי" - שרייט יאנקעלע - די גוים ברענגען דא ברויט! זיי וויסן נישט אז ס'איז נאך פסח!"

"מאמי! מאמי!" יאנקעלע און שרה'לע לויפן אריין היסטעריש. "פאליציי! פאליציי איז דא!"

די פרויען דרייען זיך אויס צום הויף, ביים טיר שטייט דער ראש הקהל, אין באגלייטונג פון עטליכע פאליציאנטן. "איר האט אפשר דא געזען די גוי'אישע בעקער'ס?" - פרעגט דער ראש הקהל. "יא - ענטפערט סאשע ציטערדיג - זיי זענען פריער אריבער דא די גאס, און זיך איינגעדרייט צו די געסל אנטקעגן".

די פאליציאנטן יאגן זיך וואו זי האט זיי געוויזן, די פרויען בליקן זיך איבער דערשראקענערהייט, וואס קען דאס מיינען??? אפשר האבן די גוי'אישע בעקער'ס איינעם בא'גנב'עט אדער צושלאגן? זיי זענען זיכער ברוגז אז מען קויפט גארנישט פון זייערע ברויט...

נישטא צופיל צייט צו טראכטן, געלויבט דעם אייבערשטן אז ס'איז נישטא קיין שאלות אויף די עופות, זיי פליקן אפ די פעדערן, שווענקען און זאלצן עס לויט די הלכות פון יום טוב. זלאטע האט אפילו געהאט א אנגעגרייטן נאדל און פאדים און זיי האבן אנגעיאגט צו מאכן א גוטן געפילטן העלזל...

ענדליך קאכט זיך שוין די פיינע פרישע יוך מיט די פרישע פלייש. ווען די מענער וועלן אהיימקומען וועט זיי שוין אפווארטן א פארטיגע סעודה.

"מאמי! באבי!" א פארסאפעטע געשריי הערט זיך פון דרויסן, זלאטע'ס בחור'ל לויפט אריין, מיט רויטע פארשוויצטע באקן, און צופלויגענע פיאות. "מאמי! דו ווייסט נישט וועלכע ניסים מיר האבן יעצט געהאט!" ער פאלט אריין אין נאנטסטן בענקל, זיי... די גוי'אישע בעקער'ס... זיי האבן אונז געוואלט פאר'סמ'ען!!!

"וו - א - ס??? - אפילו די רואיגע זלאטע ווערט היסטעריש, דו קענסט דערציילן קלאר אלעס??? וואס מיינסטו צו זאגן???" זי ברענגט אים צו א גלעזל וואסער, נאכן אפכאפן דעם אטעם,

די פאליציאנטן יאגן זיך וואו זי האט זיי געוויזן, די פרויען בליקן זיך איבער דערשראקענערהייט, וואס קען דאס מיינען??? אפשר האבן די גוי'אישע בעקער'ס איינעם בא'גנב'עט אדער צושלאגן?"

דערציילט ער קלאר:

"די גוי'אישע בעקער'ס האבן אונז געוואלט פאר'סמ'ען!!! זיי האבן אריינגעלייגט סם אין די ברויט, אז היינט, אויפמארגן פון פסח, ווען אלע אידן מוזן קויפן ביי זיי די ברויט, זאלן אלע ח"ו... איך וויל עס נישט אפילו ארויסזאגן!!!"

"פון וואו ווייסטו? - פאדערט רעכל, זיין קלוגע באבע - ווער האט דיר עס דערציילט?"

"דער ראש הקהל! נאכן דאווענען איז ער אריינגעקומען אין שול בלאס און דערשראקן... ער איז באלד צוגעגאנגען צום רב און באשטעטיגט אז עס איז טאקע אמת, און מען האט זיי געכאפט ביי די מעשה! די גאנצע שול האט זיך איבערגעדרייט!"

חאצקל קומט אריין "גוט יום טוב! א גוטן אסרו חג!" - זיין פנים שיינט - "מיר האבן א גרויסן רב! א גרויסער צדיק! מיין זיין חכמת התורה, האט ער אונז אפגעהאלטן פון א ביטערן טויט!!!"

"פאר יארן צוריק איז דער רב שליט"א געגאנגען אין גאס און באגעגנט א קליין וויינענדיג גוי'אישער אינגל, אויף זיין פראגע, האט דער אינגל דערציילט אז ער איז דעם בעקער'ס קינד, און ער האט פארלוירן די גאנצע געלט וואס ער האט פארדינט פון פארקויפן די היינטיגע ברויט, און ער האט מורא אהיימצוגיין, ווייל זיין טאטע וועט אים זיכער זייער שטארק שלאגן, דער רב האט אים אהיימגערופן און בארואיגט, און געגעבן די גאנצע געלט וואס האט אים געפעלט.

דער אינגל איז אונטערגעוואקסן, און ער פילט זיך זייער דאנקבאר פארן רב פארן אים ראטעווען פון די ביטערע קלעפ, און מעגליך פון א ביטערן טויט... אלס הכרת הטוב, האט ער נעכטן דערציילט פארן רב אז די גוי'אישע בעקער'ס פלאנען אריינצולייגן סם אין די ברויט, אז ווען די אידן קויפן עס אויפצומארגנ'ס פון יום טוב, זאלן זיי רח"ל ווערן פאר'סמ'ט...

אונזער רב איז גרויס! אונזער רב איז קלוג! ער האט געוואוסט אז אויב מיר וועלן מיינען אז ס'איז נאך פסח וועט קיינער נישט קויפן קיין חמץ ח"ו! און אזוי האט ער אונז אפגעהיטן פון א זיכערן טויט, אן קיין איבריגע פאניק און בהלה!"

"היינט איז שוין אסרו חג!" - ענטפערט ער די אומגעפרעגטע שאלה, אבער קומט צוזאמען זיך אוועקזעצן עסן א יום טוב'דיגע סעודה, און דאנקען און לויבן דעם אייבערשטן פאר אונזערע גרויסע צדיקים, וואס ער שיקט אונז אראפ אין יעדן דור, און זיי באלייכטן אונז דעם וועג, מיר זאלן האבן א זיסער לעבן. אויף די וועלט און אויף די אנדערע וועלט!

ושים חלקנו עמהם

קלאסיפיידס

הערליכע דירה

א הערליכע פריוואטע דירה שטייט צו פארדינגען פארן גאנצן זומער תשפ"ו הבעל"ט.
אנטהאלט 4 שיינע בעדרומס, 2 טוילעטס, מיט א שיינע לאט
רופט 917-501-5100

מיט גרויס פרייד טוען מיר וואונטשן א הערצליכן מזל טוב פאר

מו"ה אברהם משה שטראססער הי"ו
וזוגתו עלקא תחי'

צו די בר מצוה פון אייזיק נ"י למזל טוב

דער אייבערשטער זאל העלפן זיי זאלן זען אסאך נחת פון דעם קינד און אלע קינדער געזונטערהייט.

מיט גרויס פרייד טוען מיר וואונטשן א הערצליכן מזל טוב פאר

מו"ה יואל משה עזרא פליישמאן הי"ו
וזוגתו שרה לאה תחי'

צו די בר מצוה פון ארי' לייב למזל טוב

דער אייבערשטער זאל העלפן זיי זאלן זען אסאך נחת פון דעם קינד און אלע קינדער געזונטערהייט.

אן עד אין בלעטל ברענגט רעזולטאטן

845-379-1161
ads@bletelmagazine.com

מזל טוב

מיט גרויס פרייד טוען מיר וואונטשן א הערצליכן מזל טוב פאר

מו"ה ישראל יוסף שניצלער הי"ו
וזוגתו נחמה תחי'

צו די געבורט פון א מיידל למזל טוב

דער אייבערשטער זאל העלפן זיי זאלן זען אסאך נחת פון דעם קינד און אלע קינדער געזונטערהייט.

מיט גרויס פרייד טוען מיר וואונטשן א הערצליכן מזל טוב פאר

מו"ה יצחק אפפעלבוים הי"ו
וזוגתו דינה תחי'

צו די חתונה פון יוסף נ"י למזל טוב

דער אייבערשטער זאל העלפן זיי זאלן זען אסאך נחת פון דעם קינד און אלע קינדער געזונטערהייט.

מיט גרויס פרייד טוען מיר וואונטשן א הערצליכן מזל טוב פאר

מו"ה אשר דוב אינדארסקי הי"ו
וזוגתו טויבא רבקה תחי'

צו די בר מצוה פון אליעזר שלמה נ"י למזל טוב

דער אייבערשטער זאל העלפן זיי זאלן זען אסאך נחת פון דעם קינד און אלע קינדער געזונטערהייט.

מיט גרויס פרייד טוען מיר וואונטשן א הערצליכן מזל טוב פאר

מו"ה יעקב משה אינדארסקי הי"ו
וזוגתו שיינדל תחי'

צו די בר מצוה פון א אייניקל למזל טוב

דער אייבערשטער זאל העלפן זיי זאלן זען אסאך נחת פון דעם קינד און אלע קינדער געזונטערהייט.

מיט גרויס פרייד טוען מיר וואונטשן א הערצליכן מזל טוב פאר

מו"ה אהרן וועבערמאן הי"ו
וזוגתו בילא שיינדל תחי'

צו די בר מצוה פון א אייניקל למזל טוב

דער אייבערשטער זאל העלפן זיי זאלן זען אסאך נחת פון דעם קינד און אלע קינדער געזונטערהייט.

ש. טראכטער

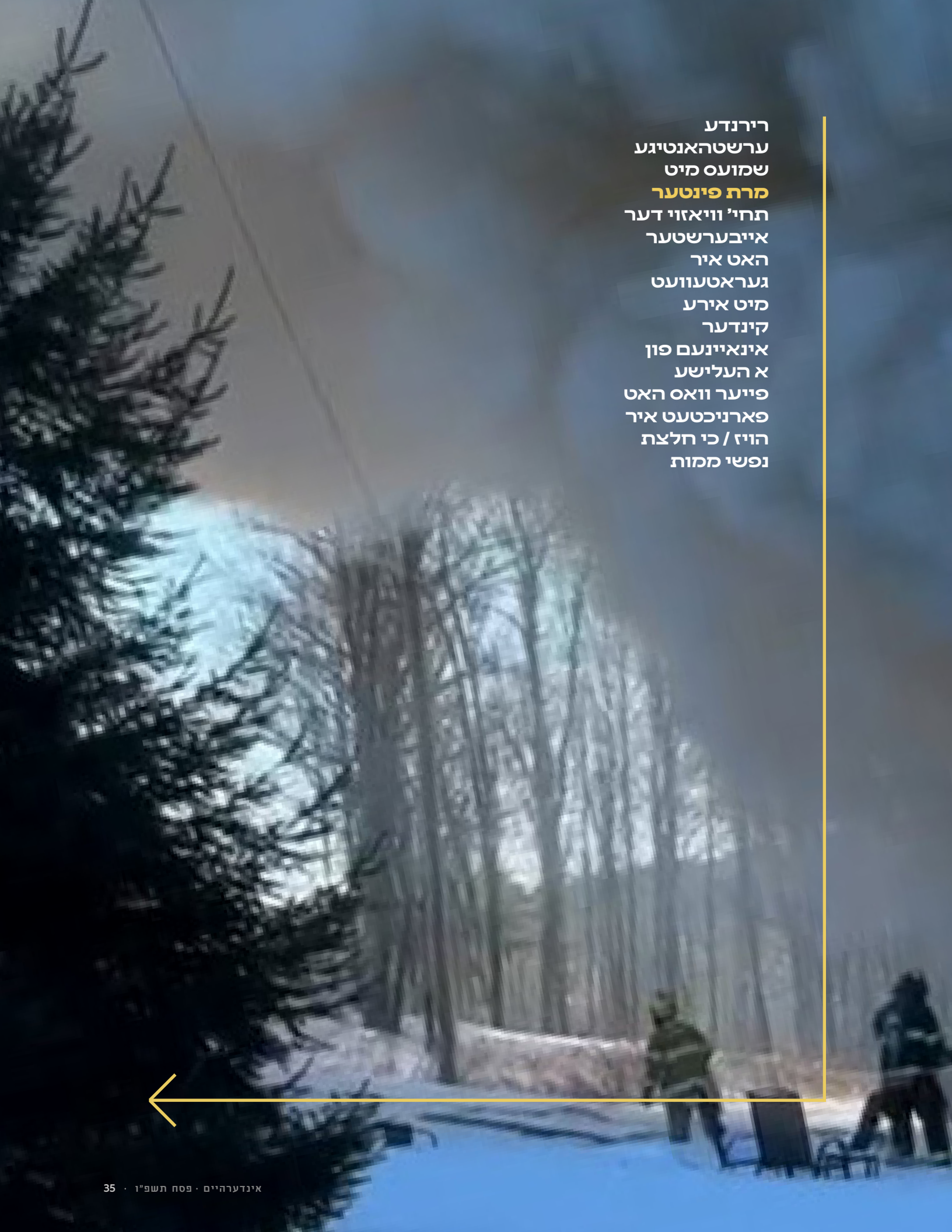

רירנדע
ערשטהאנטיגע
שמועס מיט
מרת פינטער
תחי' וויאזוי דער
אייבערשטער
האט איר
געראטעוועט
מיט אירע
קינדער
אינאיינעם פון
א העלישע
פייער וואס האט
פארניכטעט איר
הויז / כי חלצת
נפשי ממות

פטמאל קום איך אהיים פון א שיעור פונעם ראש ישיבה שליט"א מאנטאג ביינאכט און איך וואונדער זיך, "וואס האט דער ראש ישיבה געזאגט?" איך געדענק נישט. איך פרוביר זיך צו דערמאנען און צומאל קומט מיין מח ארויס ליידיג. און אזוי, כאפט זיך צומאל אריין א מחשבה אויב די שיעורים גייען בכלל אריין אין מיר און אויב עס טוט עפעס אויף.

מאנטאג משפטים תשפ"ו האט אונזער הויז, אין קרית ברסלב ליבערטי, אפגעברענט אין א העלישע פייער ביזן גרונד. מיר זענען ארויס מיט גאנצע ביינער ברוך ה', אבער קיין זכר איז נישט געבליבן פון אונזער הויז. שכח אייבערשטער אז אלעס איז אויסגעגאנגען אויף עצים ואבנים, האלץ און שטיינער, און מיר זענען געזונט און שטארק.

אונזער געשיכטע איז א העלדישע געשיכטע געפלאכטן מיט אמונה און שמחה, אזוינס וואס מען איז זוכה צו באקומען וועק מען זאפט זיך אן מיט שיעורים פון יארן לאנג.

פלוצלינג האב איך געזען אז איך געדענק יא די אלע שיעורים, און די אלע עצות ליגן טיף איינגעבאקן אין מיר.

מענטשן פרעגן מיר, "וויאזוי איז מעגליך אז דו גייסט אן אזוי רואיג און פריילעך? וויאזוי ביסטו אזוי שטארק און אזוי פעסט?"

דער אמת איז, אז איך בין נישט אזוי שטארק און נישט אזוי פעסט, נאר איך כאפ זיך אן אין א שטארקן און פעסטן בוים, אין די שיעורים פונעם ראש ישיבה שליט"א וואס לערנט מיט אונז די הייליגע און שטארקע עצות פונעם הייליגן רבי'ן, וואס באקט אריין אין אונז אזא שטארקע אמונה.

עס איז מיר נישט קיין גרינגע זאך אפצושרייבן די מעשה וואס האט פאסירט צו אונז. מיר זוכן נישט קיין איבעריגע פרסום. מיר זענען נישט מענטשן וואס זוכן צו זיין אין די העדליינס. אגב, מען האט מיר שוין געבעטן צו געבן אן אינטערוויו, אבער איך האב אפגעזאגט. מיר זוכן נישט קיין אויפמערקזאמקייט און נישט קיין דראמא. אבער דאך האב איך באשלאסן עס מיטצוטיילן מיט אייך, טייערע בלעטל ליינער, אנשי שלומינו, כדי מיר זאלן זיך מחזק זיין פון פריש וואס די שיעורים געבן אלץ פאר אונז, לופט צו אטעמען.

אונזער נס האט זיך שוין אנגעהויבן א האלבע יאר צוריק, ווען דער אייבערשטער מיט זיינע גרויסע חסדים האט שוין אויסגעפלאנט א פונקטליכן רעטונגס פלאן פאר מיר.

א האלבע יאר צוריק האב איך ב"ה געהאט א ליכטיג אינגל. געווענליך גייען מיר ב"ה די קימפעטן גאנץ כשורה און איך זיץ נישט צו לאנג מיט דעם טיטל "קימפעטארין". איך בין פון נאטור אויס א מענטש וואס זוכט שנעל צוריק אריינצוגיין אין שוואונג און סדר.

דאסמאל איז אבער געווען אנדערש. איך בין נישט געקומען צו די כוחות. וויפיל איך האב געוואלט און זיך אנגעשטרענגט צוריקצוגיין צו מיין סדר היום, בין איך כסדר צוריקגעפאלן. איך האב נישט געהאט קיין כח. דער קאפ האט מיר געשווינדלט און איך האב כסדר געשפירט ווי עס איבעלט מיר. איך האב נישט געקענט עסן געוויסע סארטן עסן, ווייל איך האב געהאט דערפון שטארקע בויך וויי.

עס איז אריבער א וואך און א חודש און דאן צוויי און דריי, און איך האב זיך אנגעהויבן נאכצופרעגן ביי פריינט וואס דאס קען זיין.

איין שבת נאכמיטאג נאך די סעודה האט מיר פלוצלינג אנגעכאפט שרעקליכע יסורים און בויך קרעמפן. די יסורים האבן זיך געשטארקט פון מינוט צו מינוט און מיין מאן האט געוואלט רופן הצלה. איך האב אבער געשפירט אז איך קען נאך ווארטן ביז נאך שבת און געבעטן מיין מאן נישט צו רופן.

מוצאי שבת האב איך געפרובן מרת. א. יאקאבאוויטש פון שטעטל און זי אנגעפרעגט דערווען. זי האט מיר געזאגט אז עס זעט אויס ווי גאל שטיינער און מיר געשיקט צו הערים שפיטאל עס בודק צו זיין.

איך האב געלאכט און געזאגט, "גאל שטיינער איז נישט פאר מיר." איך האב נישט יעצט די צייט דערפאר.

איך האב אבער געטון וואס מען האט געדארפט און איך בין אריין אין שפיטאל. דער דאקטער האט אויסגעהערט וואס איך זאג און אויך געזאגט אז עס זעט אויס ווי גאל שטיינער. נאכ'ן באקוקן און נעמען די טעסטן איז ער צוריקגעקומען און באשטעטיגט וואס מרת. יאקאבאוויטש האט מיר שוין געהאט געזאגט: "גאל שטיינער."

דער דאקטער האט מיר מסביר געווען אז ב"ה עס איז נישט אנטצינדן, אבער מען דארף עס ארויסנעמען. מיר זענען אהיימגעגאנגען. שפעטער האבן מיר זיך פארבינדן מיט אן עסקן וואס קען זיך אויס מיט די נושאים, און יענער האט אונז מסביר געווען אז מען מוז עס נישט "היינט" ארויסנעמען, אבער ער האט אונז געזאגט אז סיי ווען מיר זענען גרייט עס ארויסצונעמען זאלן מיר זיך פארבינדן מיט אים און ער וועט אונז צוהעלפן.

ווען איז מען גרייט? ווען איז א מאמע פון פיר קליינע קינדער גרייט זיך אריינצולייגן אין בעט פאר א וואך צייט מיט איר אייגענעם ווילן? אז מען מוז עס נישט טון היינט, האב איך עס געשטופט און געשטופט, ביז מען האט מיר דערצו געשטופט, אין די ריכטיגע צייט.

דינסטאג פרשת יתרו האב איך געהאט נאך א גאל אטאקע. דאסמאל האב איך געזאגט פאר מיין מאן "עד כאן". מיר מוזן עס גיין ארויסנעמען.

מיר האבן זיך פארבינדן מיט'ן עסקן וואס האט אלעס מסדר געווען פאר אונז, און דאנערשטאג פרשת יתרו בין איך אריין אין שפיטאל מאכן די אפעראציע.

מיינע צוויי קליינע קינדער (בעיביס) זענען געגאנגען צו מיין שוויגער, וואס דאס איז אייגנטליך געווען א גרויסער נס.

מיינע צוויי עלטערע קינדער (פיר און זעקס) זענען געגאנגען צו צוויי טייערע משפחות פון שטעטל. איך בין אהיימגעקומען פון שפיטאל און זיך פרובירט צו ערהוילן. מיינע צוויי עלטערע זענען אהיימגעקומען, אבער די צוויי יונגערע זענען געבליבן ביי דער שוויגער. דער פלאן איז געווען אז זיי

וועלן בלייבן ביז זונטאג.

זונטאג אינדערפרי זאגט מיר מיין מאן אז ער האט עפעס נישט קיין חשק אריינצופארן ביז בארא פארק היינט. ער וועט פרעגן זיין מאמע אויב די קינדער קענען בלייבן נאך א טאג. נאך א רינגעלע אין דער קייט פון נסים.

מיין טייערע שוויגער האט זייער געהרן מסכים געווען און נאר געוואלט אז איך זאל רוען און קומען צו די כוחות.

מאנטאג אינדערפרי האט מיר מיין מאן געהאלפן צוגרייטן די קינדער צו גיין אין סקול. דערנאך איז ער ארויס פון שטוב.

פלוצלינג האט זיך די פייער-אלארם צוגעקלינגען. דאס האט מיר נישט דערשראקן, ווייל אונזער אלארם קלינגט זיך צו פאר יעדע קלייניגקייט. איך בין אריין אין קאך, געגעבן א קוק דא און דארט, אבער אלעס איז געווען מסודר. קיינער האט נישט געמאכט קיין טאוסט ברויט, און די פלאם איז נישט געווען אפן.

אינטערעסאנט. נאך דריי מינוט וואס די אלארם איז ווייטער אנגעגאנגען האב איך פרובירט צו רופן מיין מאן, אבער ער האט נישט אויפגעהויבן. ער איז דאן געווען אין שול ביים דאוונענען. איך ווייס נישט פארוואס איך האב באשלאסן צו רופן די פאליציי און זיי זאגן אז מיין אלארם קלינגט און קלינגט. איך זע נישט, און שמעק נישט עפעס וואס זעט אויס ווי א סכנה, אבער אפשר זאלן זיי שיקן איינעם פאר הילף. נאך א רינגעלע אין די קייט פון נסים.

דערנאך האב איך געטראכט אז אפשר איז דאס גאז וואס רינט ערגעץ, האב איך באשלאסן צו עפענען די פענסטער פון קאך אז די גאז זאל ארויסגיין. דאס איז געווען נאך א רינגעלע אין אונזער קייט פון נסים. איך האב געהאט אן אפענע פענסטער גרייט פאר דער ריכטיגער מינוט.

איך האב דאן אראפגעשיקט מיין טאכטער (פון זעקס) עפענען די טיר, אז עס זאל אריינקומען פרישע לופט.

מיין טאכטער הייבט אן אראפגיין די טרעפ און איך הער ווי זי שרייט אינגאנצן צעשטורעמט. "מאמי, עס ברענט, ריזיגע פלאמען, פון דעם בעיסמענט..."

אירע ווערטער זענען געווען צוהאקט און אומקלאר. אבער איך האב פארשטאנען וואס זי שרייט און געשריגן צו איר, "קום שוין ארויף."

איך האב געגעבן א בליק אראפ און עס איז מיר טאקע שווארץ געווארן פאר די אויגן. שווארצע געדעכטע רויעך מיט א געמיש פון רויט האבן מיר אנטפאנגען.

איך האב געכאפט די צוויי קינדער און געדאנקט דעם אייבערשטן פאר דעם נס אז די אנדערע צוויי קליינע זענען נישט מיט מיר, און מיר זענען געלאפן צום פענסטער וואס איך האב פריער געעפנט.

איך האב אנגעהויבן שרייען קולות, "ראטעוועט!" אבער קיינער האט מיר נישט געהערט. מיין קליינע זעקס-יעריגע טאכטער, א פראדוקט פון מוסדות היכל הקודש, שרייט צו מיר, "מאמי! בעט דעם אייבערשטן!"

זאגט מיר, וואו נאך אין דער וועלט קען א זעקס-יעריג קינד וואס זעט זיך ארומגענומען מיט העלישע פלאמען און זעט ווי איר מאמע שרייט "ראטעוועט!", טראכטן אזוי גראד און דערמאנען איר מאמע "בעט דעם אייבערשטן!"

מיר האבן טאקע אזוי געטון, אבער נישט געוואוסט מאין יבא עזרי? איך האב זיך נישט אויסגעדרייט צו קוקן וואס טוט זיך אונטער מיר, וואס איז געווען אן עקסטערע נס. אויב וואלט איך געזען וואס איך האב געזען א מינוט נאכדעם וואס איך בין ארויס, וואלט איך עס נישט אדורכגעמאכט. די פלאמען זענען געקומען נענטער און נענטער צו אונז.

איך האב זיך דערמאנט אז וועט מיר האבן געלערנט ערשטע הילף, האט די לערערין אונז געלערנט דעם כלל אז עס איז ענדערש צו צוברעכן ביינער ווי איידער אריינאטעמען רויעך פון א פייער. האב איך געטראכט, 'אקעי, איך גיי אראפווארפן די קינדער און דאן וועל איך שפרינגען און מיר וועלן אנטלויפן.'

יענע מינוט האט דער אייבערשטער געמאכט א נס, און א טראק וואס קערט אויף די שניי איז אריבערגעפארן. איך האב געשריגן צו אים און בחסדי ה' האט זיך דער נישט אידישער ארבעטער אפגעשטעלט.

נאך א חסד פונעם אייבערשטן איז געווען אז דער גוי איז געווען א וואלאנטיר פאר דעם אלגעמיינעם פייער דעפארטמענט און ער האט זיך דעריבער אויסגעקענט

וואס צו טון אין פאל פון א פייער.

ער איז געקומען צום פענסטער און איך האב אראפגעשיקט די קינדער. אזוי זענען זיי בחסדי ה׳ אנגעקומען מיט גאנצע ביינער.

אינצווישן איז מר. אביש פון דעם פייער דעפארטמענט אנגעקומען און אזוי אויך אנדערע וואלאנטירן און זיי האבן ב״ה איבערגענומען די מצב.

ווי נאר איך האב זיך דערזען אינדרויסן, האב איך זיך געגעבן א דריי אויס און איך האב געמיינט איך חלש. איך האב געזען וואספארא נס דער אייבערשטער האט געמאכט מיט מיר.

איך געדענק נישט קיין סאך פון יענע מינוטן, איך געדענק נאר טראכטן, ״דארט בין איך געשטאנען צען סעקונדעס צוריק?״

ווי נאר מיר זענען ארויס, זענען העלישע פלאמען ארויס פון יענע פענסטער.

אן אינטערעסאנטע זאך וואס איך וויל צולייגן. איך האב געדופן די פייער דעפארטמענט בערך 9:00. דאס איז די צייט וואס איך בין זיך משתדל וועז איך קען צוצוגרייטן פרישטאג פאר קימפעטארינס. עס קומט נישט אלעמאל אן גרינג, ווייל עס איז די צייט וואס מען ריכט אויך אויס די קינדער, אבער דאך פרוביר איך דאס צו טון.

דאס אז די פייער האט אויסגעבראכן אין יענע צייט, איז מיר געווען א שטארקע חיזוק. איך האב געשפירט אז די צייט איז א צייט פון שמירה, אזויווי עס איז טאקע געווען. 9:00 איז די צייט וועז איך טו חסד אין מיין שטוב און איך שפיר ווי די מצוה פון חסד און צדקה האט אונז מציל געווען פון א טראגעדיע.

א שכן איז געקומען און אונז אריינגעפירט אין זיין קאר און אוועקגעטראגן. עס איז געזונטער געווען אזוי. אינצווישן איז מיין מאן אנגעקומען און מיר זענען דאן אריבער צו מיין שוועסטער ג. אפפעל׳ס הויז זיך דארט מסדר צו זיין און קומען צו זיך. וואס זאל איך אייך זאגן? די חסד, די אחדות, די ליבשאפט וואס גיסט זיך אין שטעטל איז נישט עפעס וואס די פען קען ארויסשרייבן. עס איז צו טרוקן צו ווערן אויסגעשריבן. עס איז אן אומרעכט אריינצולייגן אזא אהבת ישראל אין פשוט׳ע ווערטער.

מיין טעלעפאן האט נישט אויפגעהערט קלינגען. איך האב באקומען אומצאליגע מעסעדזשעס. יעדער האט געוואלט העלפן. דער האט געשיקט א פרישטאג און דער א קעיק, איינער א פיינע קאווע און שאקאלאד און א צווייטער א מיטאג און נאך איינער א נאכטמאל.

איך בין געשפרונגען פון מיין הויז אזויווי מען שפרינגט פון א פייער... אן מיינע גלעזער.

איך האב זיך דערזען אז איך קען נישט קלאר זען. איינער האט ארויפגעלייגט אויף די גרופ, צו זען אויב איינער אונז אויסבארגן א פאר לענסעס אויף דערווייל.

א טייערער אינגערמאן פון שטעטל האט נישט געטראכט קיין צוויי, נאר געשיקט א מעסעדזש פאר מיין מאן, ״איך האב

זיך ארויסגעלאזט קיין קרית יואל, שאפן פאר דיין ווייב נייע גלעזער. איך בין צוריק ביז אנדערטהאלבן שעה, שיק מיר נאר ביטע אריין ביי וועלכע געשעפט זי האט געמאכט אירע גלעזער, און אזוי אויך איר נומער וואס זי דארף האבן?"

וואו טרעפט מען אזוינס?! למעשה, אבער האט שוין א צווייטער מקדים געווען און זי האט אריינגערופן איר ברודער וואס ארבעט אין א געשעפט אין מאנסי און געבעטן ער זאל צוגיין צו די "בריט-וויו" גלעזער געשעפט. זיי האבן מיר געמאכט אויפ'ן פלאץ נייע גלעזער. א צווייטע פרוי וואס איז דאן געווען אין מאנסי האט דאס ארויסגעברענגט פאר מיר.

איך האב באקומען אביסל שפעטער די נייע גלעזער און געפונען דארט $100 אריינגעלייגט. מיר האבן פרובירט פרעגן דעם און יענעם ווער עס האט דאס אריינגעלייגט. מיר האבן זיך געוואלט באדאנקען, אבער ביז יעצט ווייס איך נישט ווער עס האט דאס אריינגעלייגט. אזוי אויך זענען גוטע אידן צוגעקומען צו מיין מאן און אריינגעשטופט געלט אין טאש "קודם זאלסטו האבן."

נאך א טייערער איד פון שטעטל האט זיך פארבינדן מיט זיין מאמע וואס האט א געשעפט אין קרית יואל, און ביז א קורצע צייט איז אנגעקומען אלעס וואס מיר האבן געדארפט: וועש, נאכט-קליידער, מאנטלען, יוניפארמ'ס פאר די קינדער און אזוי וויטער! מי כעמך ישראל.

מען זעט אז מוהרא"ש לעבט צווישן אונז. די ליבשאפט, די אחדות, די שוועסטערליכע ווארימקייט איז נישט צום באשרייבן.

איך בין אביסל געקומען צו זיך און דאן גערופן מיין טאטן. א דאנק דעם שיינעם שכל פונעם ראש ישיבה רוף איך מיין טאטן יעדן טאג. איך האב צוערשט געשמועסט מיט אים סתם אזוי. איך האב געוואלט זען אויב ער האט שוין געהערט. אינצווישן קומט מיין שוועסטער צוגעלאפן און זי זאגט מיר: "אוי וויי, איינער האט שוין געוויזן א ווידיא פאר מאמי אז דיין הויז ברענט."

איך האב געוואוסט אז דאס וועט נישט גוט אויסקלאפן און האב שנעל דערציילט פאר מיין טאטן און אים געבעטן אהיימצוגיין רעדן צו מיין מאמען.

איך האב דערנאך גערעדט צו מיין מאמען און איר געזאגט אז איך בין געזונט און שטארק און דער אייבערשטער איז זייער גוט צו אונז. איך האב איר זייער אסאך און זייער לאנג געדארפט מחזק זיין און בארואיגן. עס איז געווען גאנץ אינטערעסאנט אז אנשטאט נעמען חיזוק האב איך נאך ברוך השם געהאט די כח צו געבן חיזוק פאר אנדערע. דאס איז אלעס ב"ה בכח הצדיק.

מיין טאטע האט זיך אויסגעדרוקט צו מיר, "די גרעסטע נס האסטו אז דו ביסט אין היכל הקודש ברסלב" (מיין טאטע געהערט צו אלגעמיין ברסלב) "קוק ווי שיין דו נעמסט עס אן."

מיין טאטע איז געווען זייער איבערגענומען. דאס איז פאר אונז געווען א מורא'דיגע חיזוק און דאס זאל דינען פאר א חיזוק פאר אלע וואס גייען אריבער זייער פערזענליכע פרישע סיפור התקרבות. סוף כל סוף ווערן שיינע זאכן וד"ל.

אסאך פרויען האבן מיר אין זינען געהאט מיט נאכטמאל און עסן, געוויסע האבן מיר אנגעטראגן צו קומען איינשטיין ביי זיי. איין חבר'טע האט געזומען איינעם פון מיינע קינדער, וואס איז פאר מיר געווען א גרויסער חסד. איך באדאנק אלע וואס האבן געטון, און געוואלט טון. איך האב געשפירט אייער הארץ און דאס האט מיר זייער מחזק געווען.

איך האב זייער געוואלט זיין אין מיין אייגענעםווינקל, און ד' אמות. עס איז געווען א שווערער איבערגאנג און עס איז מיר נישט געווען אנגענעם צו זיין ביי יענעם אונטער די פיס.

מען האט אונז אנגעטראגן א דירה אין ירושלים, אבער עס איז געווען א קליינע דירה. מען האט אונז פארזיכערט אז מען וועט עס מאכן ארבעטן און צוזאמשטעלן צוויי דירות, אבי מיר זאלן זיין באקוועם און רואיג.

אינצווישן זענען מיר געוואויר געווארן אז איינער האט זיך "פונקט" (גארנישט אזוי פונקט) ארויסגעצויגן צוויי טעג פריער און די דירה איז יעצט געשטאנען ליידיג. די דירה האט געווארט פאר אונז.

עס האט אנגעהויבן ווערן נאכט. איך האב זיך געזעגנט פון מיין שוועסטער און זיך ארויסגעלאזט צו אונזער צייטווייליגער דירה.

איך בין געווען אזוי אויסגעשעפט און מיד אז אין די צעמישענישן האב איך נישטאמאל געטראכט אז מען דארף אביסל אויסשטאפירן א דירה צו קענען דארט שלאפן.

אבער די טייערע פרויען פון אנשי שלומינו האבן מיר אזוי איבערראשט. וואס זאל איך אייך זאגן? איך בין אריינגעקומען און געטראפן א דירה אויסשטאפירט ווי פאר א כלה! איך האב געשפירט ווי שנה ראשונה מיט פיר קינדער. אפאר געטרייע פרויען האבן מיר אהערגעשטעלט אזוינס וואס אין חלום האב איך זיך נישט פארגעשטעלט.

אלעס איז דארט געווען. פון בעטן מיט בעטגעוואנט, וועש אריינגעלייגט אין שיינע קאנטעינערס, די פריזער און שענק אנגעפולט מיט כל טוב וטוב. אן אויוון, פריזער, פרידזשידער, אפילו א בעטי קראקער האבן זיי אין זין געהאט.

איך בין געווען אזוי מרוגש, אזוי איבערגענומען.

די ערשטע נאכט האב איך נישט געקענט שלאפן. די גאנצע פייער האט מיר געשפרונגען פאר די אויגן. אבער איך האב זיך בארואיגט און געטראכט עס וועט אריבערגיין. איך האב געהערט פון מענטשן אז עס נעמט אפאר וואכן נאך א פייער ביז מען קומט צו זיך, אבער נאכדעם איז אלעס מסודר.

וואס זאל איך אייך זאגן? מיטן רבין איז אנדערע זאכן. די נעקסטע נאכט בין איך אזוי פיין געשלאפן, און פון יענעם טאג און וויטער האב איך נישט קיין שווערigקייטן. דער אייבערשטער זאל העלפן וויטער.

מיין טאכטער זאגט מיר איין טאג אזוי דרך אגב, "מאמי, אפאר וואכן צוריק האב איך דיר דערציילט אז מיין חבר'טע מופט און איך האב דיר געפרעגט אויב מיר גייען אויך גיין צו א נייע הויז. האסט מיר געזאגט אז ניין, ווייל אונזער הויז האט טאטי געקויפט, ממילא גייען מיר זיך נישט אריבערציען."

איך האב זיך געגעבן א שאקל אויף. מיין

טאכטער האט מיר דערמאנט אז אלעס איז דער אייבערשטער. מען מופט נישט ווייל מען האט א געדינגענע דירה און מען בלייבט נישט אין דעם הויז "ווייל עס איז אונזער הויז."

מען שטייט און מען גייט וועו עס איז רצון ה'.

מיר האבן אנגעפרעגט דעם ראש ישיבה אויב עס איז כדאי צו שיקן די קינדער פאר הילף צוליב די טראומא. ברוך השם אז איך האב געשפירט ווי איך בין מסודר, אבער פאר די קינדער האב איך נישט געווואוסט וואס איז ריכטיג. דער ראש ישיבה האט אונז געענטפערט אז מרת. לעסער און מרת. פריעדמאן וועלן קענען העלפן בסייעתא דשמיא.

אונזערע צוויי טעכטער זענען געגאנגען דעם נעקסטן אינדערפרי אין סקול. זיי זענען אהיימגעקומען פרייליך און לוסטיג, זארגלאז און רואיג.

מיין עלטערע טאכטער האט מיר דערציילט אז מרת. לעסער האט איר דערציילט א מעשה וואס האט פאסירט ביים הייליגן רבי'ן.

דער תלמיד פון רבי'ן, רבי טוביה, איז אמאל געווען ביים רבי'ן וועו דער רבי האט אים פלוצלינג געפרעגט, "וואס איז ענדערש, מען זאל אוועקנעמען דעם מענטש פון געלט אדער די געלט פון דעם מענטש?"

רבי טוביה, וועלכער האט געוואוסט אז קיין איין דיבור איז נישט פשוט, האט זיך דערשראקן און געזאגט מיט שכל, "אוודאי זאל מען ענדערש אוועקנעמען די געלט פון דעם מענטש און נישט פארקערט."

דער הייליגער רבי האט הנאה געהאט פון די תשובה. דערנאך האט דער רבי זיך אויסגעדרוקט, "נחמן נתן וואלט אוודאי אויך געוואלט ענדערש עס זאל טאקע אזוי זיין, ווי איידער צו ליגן אליינס אויפ'ן ערד."

רבי טוביה האט נישט פארשטאנען קיין איינס פון די צוויי זאכן וואס דער רבי האט אים געזאגט. ער האט זיך דאן ארויסגעלאזט אהיים. אויפ'ן וועג איז אים אנטקעגן געקומען א שליח און אים דערציילט אז זיין גאנצע הויז און זיין גאנצע ביזנעס האט אפגעברענט.

רבי טוביה האט געדאנקט דעם אייבערשטן און שוין פארשטאנען די ערשטע זאך וואס דער רבי האט געזאגט.

שפעטער האט ער געהערט אז נחמן נתן, א באקאנטער עושר, א משכיל פון אומאן, וועלכער האט זיך געבויעט א פאלאץ, איז געווען אינטערוועגנס און ער איז געשטארבן מיט שרעקליכע יסורים און זיך געוואלגערט אליינס אויף דער ערד. זיין גוף האט ארויסגעגעבן אזא שלעכטן גערוך אז מען האט אים נישט אמאל געקענט ברענגען צו א געהעריגן בית החיים און מען האט אים אזוי באערדיגט אינמיטן וועג.

מרת. לעסער תחי' האט איר דאס דערציילט אויף אן אופן אז איר יונגער מח זאל ארויסנעמען די לימוד דערפון. און מיין טאכטער איז טאקע אהיימגעקומען אזוי רואיג, אזוי פרייליך און זאגט מיר, "מאמי, ווער דארף א הויז? אונזער גאנצע משפחה לעבט! שכח אייבערשטער!"

מיין טאכטער זאגט מיר, "אין יענער מעשה איז דער מענטש נישט געווען אינדערהיים וועו די פייער איז געשען, אבער ביי אונז איז געווען אן אנדערע מעשה. מיר זענען יא געווען אינדערהיים און דער אייבערשטער האט אונז אזוי שטארק געהאלפן און יעדער איז געזונט."

מרת. פרידמאן רופט מיר אויך שפעטער און דערציילט מיר אז עס פעלט גארנישט פאר מיינע קינדער ב"ה. זי האט געבעטן מיין טאכטער זאל מאלן א בילד וואס זי האט געדענקט פון דעם פייער. מיין טאכטער האט געמאלן א בילד (בייגעלייגט) פון א מאמע מיט צוויי קינדער מיט "גרויסע שמייכלער" וואס און ווארטן ארויסצוגיין פון א ברענענדיגן הויז!

שכח אייבערשטער! דאס האט מיר אזוי אויפגעווועקט אויף א שטארקע נקודה. ב"ה איך וואוין שוין אין שטעטל ב"ה פינף יאר. וואוינען אין שטעטל האט ב"ה אסאך מעלות און אין די זעלבע צייט זענען אויך דא אסאך זאכן וואס זענען נישט אזוי גרינג. אפטמאל כאפן זיך אריין מחשבות פון "וואס און פארוואס?" עס מאכט זיך צייטן וועו עס ווערט אומעטיג אויפ'ן הארץ און מען קלערט איבער. אסאך טראכטן "איך האב עס געטון פאר מיין מאן." אדער אין א בעסערע מינוט, "איך טו עס ווייל עס איז אזוי געווען רצון ה'." אבער היינט בין איך איבערצייגט אז איך טו דאס פאר מיר! וויפיל מיר מיינען אז מיר באקומען, ווייסן מיר נישט וויפיל מיר באקומען. געווויסע זאגן אז מען טוט דאס "ווייל די קינדער דארפן באקומען די חינוך פון מוסדות, ווייל אזא אמונה און שמחה און געזונטע נפש טרעפט מען נישט אין ערגעץ." ריכטיג, זייער ריכטיג! אבער מיר באמערקן נישט אז מיר דארפן די חינוך אפשר נאכמער ווי זיי. מיר באמערקן נישט וויפיל מיר זענען קונה, וואס עס גייט אלץ אריין אין אונז. בזה העולם מוטשעט זיך יעדער, ווייסן מיר פון רבי'ן, 'דער עיקר איז מה שקורין דערהאלטן זיך'. דער אייבערשטער זאל העלפן מיר זאלן נישט וויסן וויפיל כוחות מיר האבן זיך אנגעזאפט אין היכל הקודש.

אין א מינוט פון נסיון קומען ארויס אונזערע שענסטע קאלירן, אונזערע אלע שיעורים און אלע בריוו.

מיינט נישט אז איך בין א מלאך. אוודאי מאכן זיך מינוטן און מינוטן. איין טאג קומט מיין טאכטער און זאגט מיר, "מאמי, וויאזוי געשעט א פייער? פלוצלינג? האסט גארנישט געטון דעמאלטס."

זי איז געווען דערשראקן. כ'האב איר געזאגט, "קום לאמיר איבערלייענען די בריוו וואס דער ראש ישיבה האט אונז געשריבן."

מיר האבן איבערגעליינט די בריוו (בייגעלייגט) און מיין טאכטער זאגט מיר, "מאמי, מיר דארפן נאכמער דאנקען דעם אייבערשטן איבער און איבער." (זי איז זעקס יאר אלט!)

וואס זאל איך אייך זאגן, אשרינו, אשרינו, אשרינו און נאך טויזנט מאל אשרינו! איך האב געערעדט מיט אנדערע וואס זענען אריבער ענליכע מצבים. איך האב אבער נישט געפונען א שפראך מיט זיי. זיי רעדן פון געפילן, זארג, פחד, קשיות רח"ל. געווויסע ווילן פארשטיין וואס זיי האבן געטון פארוואס עס קומט זיך זיי אזא זאך, אבער ב"ה איך פארשטיי אפילו נישט די שפראך. עס איז מיר

אויף קיין מינוט נישט אריין די מחשבות פון פארוואס, און אויך נישט די פרומע שטן פון זיך קלאפן, "אפשר ווייל דעם און יענץ האט דאס פאסירט?" ניין, ב"ה איך פרוביר צו זיין אן ערליכער איד, א וואוילע פרוי, און דאס האט פאסירט ווייל אזוי האט דער אייבערשטער געוואלט. איך דארף נישט וויסן און טראכטן קיין איין טראפ טיפער. נישט נאר וואס מיר דארפן נישט טערעפי, נאר מיר קענען געבן טערעפי פאר אנדערע.

ב"ה אז מיר האבן אמונה טערעפי. ברוך השם נישט איך און נישט מיינע קינדער ליידן פון פחדים. אבער הערט אן אינטערעסאנטע מעשה דערוועגן.

וועו די פלאמען זענען פארלאשן געווארן איז איינער פון די אינגעלייט פון שטעטל אריין אין דעם הויז אינאיינעם מיט א גוי'שן וואלאנטיר, פרובירנדיג צו ראטעווען וויכטיגע און טייערע חפצים.

ער איז ארויסגעקומען מיט אונזערע פאספארטס און אויך מיין צירונג האלטער. למעשה האט שוין איינער (פון די נישט אידישע וואלאנטירן) מסדר געווען דארט אינמיטן לעשן די פלאמען, און מיין צירונג איז שוין נישט דארט געווען. עס איז נאר איבערגעבליבן מיין וואכעדיגע אויערינגל און מיין זייגער. ביידע זענען געווען שווארץ פון דעם פייער.

עס איז אבער דארט געבליבן נאך איין זאך, אומבאשעדיגט און גאנץ. דאס איז געווען א קליינע באטל פון אויפגעקאכטע הושענות פון מוהרא"ש זי"ע. אפילו די צעטל אויף דעם איז געבליבן קלאר. עס שטייט דארט: "אויפגעקאכטע הושענות פון מוהרא"ש זי"ע סוכות תשע"ה מסוגל לזרע של קיימא. קעגן פחדים." (בילד בייגעלייגט)

דער צדיק איז אויף אונז מגין. דער צדיק גייט פאר אונז. דאס איז מיר געווען א שטארקע חיזוק.

איך האב פארלוירן מיין גאנצע האב און גוטס. מיינע נישט אז עס איז נישט קיין נסיון. געווויסע זאגן מיר, "מחי', קענסט אלעס קויפן פון פריש." איך בעט אייך, זייט מיר נישט מקנא. איך וויל צוריק מיין אויסגעדינטע שטעק שוך און מיין אויסגענוצטע דעק. אבער איך האב צוויי ברירות: איך קען זיך ווייקן אינעם עבר וואס איז שוין נישטא און קומט נישט צוריק, אדער קען איך נעמען דעם רבי'נס שכל און לימוד "פון יעצט" און "בצר הרחבתי לי" - זען די טויזנטער חסדים וואס דער אייבערשטער טוט מיט מיר און בלייבן פרייליך.

דער ראש ישיבה זאגט כסדר ביי די שיעורים, "אויב דיין מאן האט נישט קיין פרנסה, וועסטו יעצט סיי נישט האבן געלט און סיי זיין אין א שלעכטע גוסטע און סיי ווערן אויפגערעגט אויף די קינדער?" אדער, "דיין מאן קומט אהיים שפעט, איז דעריבער זאלסטו יעצט אויך האבן א צושטערטע נאכט און א צושטערטע שלום בית?"

איך בין זיך זייער מחזק מיט דעם. די הויז איז שוין נישטא, אלע חפצים, זכרונות, און וויכטיגע אדער נאסטאלגישע זאכן זענען שוין א פארגאנגענהייט. זאל איך יעצט אויך פארלירן מיין שמחת החיים? זאל איך אויך פארלירן די מתנות וואס איך האב?

מענטשן זאגן מיר כסדר נאך דאס וואס פון בעל שם הקדוש אז נאך א פייער ווערט מען רייך. איך וויל אייך אבער זאגן אז די גרעסטע עשירות איז צו זיין פרייליך און צופרידן. געלט און קליידער און שיינע חפצים מיינט נישט רייך. ווי דער ראש ישיבה שליט"א זאגט, "ער איז אזא ארימאן, די אייניציגסטע זאך וואס ער האט איז געלט."

גליקליך מאכט אז מען לעבט מיט'ן אייבערשטן, רייך מאכט אז מען לעבט מיט אמונה. אן עושר בין איך אז איך האב אזעלכע שיעורים וואס זענען אונז מגלה אוצרות יעדן טאג. די גרעסטע עשירות איז אז מיר פארגעסן נישט פונעם אייבערשטן.

מוהרא"ש זי"ע האט געזאגט אז "עשיר" איז ראשי תיבות "עינים שינים, ידים רגלים" - די גרעסטע רייכקייט איז אז מיר האבן אויגן, ציין, הענט און פיס. וואס נאך דארפן מיר?

איין זאך איז זיכער: איך האב ארויסגענומען א שטארקע לימוד אז מיר זענען דא צייטווייליג, און אויב אינוועסטירן לוינט, נאר צו אינוועסטירן אין תכלית און נצחיות. אזוי ווי מוהרנ"ת האט געזאגט: "די וועלט איז נישט און מען קען איר נישט באקומען, תורה און תפילה איז יא און מען קען זיי יא באקומען."

צום שלוס וויל איך בתוך רבים אהללנו, דאנקען דעם אייבערשטן, מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי. דער אייבערשטער האט אונז באגאסן מיט נסים אויף טריט און שריט, און איך מאך א תפילה אז איך זאל קיינמאל נישט פארגעסן, אויך וועו אלעס גייט כשורה.

מײַן מאמע

אן אפענע שמועס מיט **מרת מ. א. שניצלער** איבער איר אומפארגעסליכע מאמע ע"ה – באקאנט געווען אין קהילת היכל הקודש אלס "באבי פארקאש" – וואס איז געווען ווי א מאמע פאר נשות אנשי שלומינו, אין קרית יואל בפרט, און וואס מיר קענען זיך לערנען פון איר.

ש. טראכטער

מיין

געוויסע האבן איר געזופן "אומגלויבליך," פילע פלעגן זאגן: "זי איז מיין נאנטסטע און טייערסטע מענטש." אין היכל הקודש האט מען איר געזופן "באבי פארקאש," אבער פאר מיר איז זי געווען מיין אומפארגעסליכע, ליבע און טייערע מאמע – מיין לייכט-טורעם אין לעבן. זי איז געווען מיין וועג-ווייזער וואס האט מיר אנגעזאפט מיט אמונת חכמים און חכמת החיים.

די שענסטע זאך פון די דערהויבענע לעבן פון מיין מאמע ע"ה איז, אז יעדער קען ארויסנעמען עפעס "לעובדא למעשה" דערפון – עפעס וואס מען קען היינט נאכמאכן ביי זיך אין שטוב. יעדער קען זיך געפינען אין איר לעבנס-געשיכטע און שעפן חיזוק וויאזוי זיך צו דערהאלטן מיט שמחה און הודאה צום אייבערשטן, אנגיין אין אלע זמנים, און מאכן יעדן איינעם שפירן ספעציעל און אייגנארטיג מיט אן אמת.

צום ערשט פארציילט אונז פון די יונגע יארן פון אייער מאמע.

מיין טייערע מאמע, מרת רייזל ע"ה, בת ר' חנני' יו"ט ליפא פארקאש, איז געבוירן געווארן צו אירע טייערע עלטערן, ר' חנני' יו"ט ליפא און מרת חי' שרה, אין ארץ ישראל אין די תקופה גלייך נאך די צווייטע וועלט מלחמה. אירע עלטערן זענען געווען שטארק מקושר צום רבי'ן זי"ע פון סאטמאר נאך פון דער אלטער היים אין סאטמאר.

ווען די שווארצע וואלקענס האבן זיך אנגערוקט איבער אייראפע, האט אויסגעבראכן א כאאס אין שטאט. עס איז באקאנט געווארן די שרעקליכע בשורה אז די רשעים ימח שמם קומען זוכן א ליסטע פון נעמען; אויף יענע ליסטע איז אויך געווען א ברודער פון די באבע חי' שרה, מיט'ן נאמען רפאל בנימין.

מיין באבע'ס מאמע, מרת ביילא ע"ה, האט איר געהייסן שנעל פארן צום סאטמארער רב, בעטן א ברכה אז איר רפאל בנימין זאל ניצול ווערן פון דער ארמיי. דער רבי האט נישט געווואוינט אין זייער געגנט, עס איז געווען א געוואגטע און שווערע מיסיע אויסצופירן. מיין באבע חיה שרה איז אריבער א שווערע נסיעה, זי איז דעמאלט נאך געווען א מיידל.

אבער ווי שווער די נסיעה איז געווען, איז איר געווען פיל שווערער ווען זי האט זיך דערזען שטיין פאר א פארמאכטע טיר. אין יענע ברענענדיגע טעג האבן אזויפיל אידן געזוכט ישועות און געקומען קלאפן אויף דער טיר פונעם רבי'ן. די באבע חיה שרה האט זיך געפונען אלס יונג מיידל שטיין קעגן א שטראם פון מענטשן, זי האט נישט געזען קיין שום וועג אריין.

דאס האט איר אבער נישט אפגעשראקן, זי איז געבליבן דארט ביים טיר ווארטן מיט עזות דקדושה. צווישן די מענטשן איז דארט געווען א איד וואס צוליב זיינע פילע צרות, האט ער פון גרויס דרוק און צער אויפגעבראכן דעם רבי'נס טיר און אריינגעשטורעמט מיט א יאמערליכע געוויין. ווי נאר ער איז אריין, האבן נאך צענדליגער אידן זיך אריינגעריסן אין רבי'נס צימער, יעדער מיט זיין גלות-פעקל.

אויך די באבע חיה שרה האט זיך דארט אריינגעריסן. ווען דער גבאי האט איר געזען, האט ער איר תיכף פארשיקט: "גייט שוין ארויס!"

אבער די באבע האט זיך געהאלטן ביי אירס. אז זי האט שוין זוכה געווען אנצוקומען ביז אהער, האט זי פארשטאנען אז זי טאר זיך נישט ריקן פון דארט איידער זי באקומט א ברכה.

דער גבאי האט זיך אויך געהאלטן ביי זיינס, אבער דאס מיידל האט געטענה'ט: "מיין מאמע האט מיר געשיקט, און איך מוז אהיימברענגען א ברכה פאר מיין ברודער."

ווען זי האט געזען אז מען גייט איר פארשיקן מיט צוואנג, האט זי זיך אנגערופן ספאנטאן: "אויב איר לאזט מיר צוגיין צום רבי'ן, וועל איך נייען די קליידער פאר'ן רבי'ן."

"וואס פאלט דיר ביי אז מען וועט דיר געבן די זכות דערצו?" האט זיך דער גבאי פארוואונדערט.

"איך ניי גאר שיין און ספעציעל," האט דאס מיידל אויפריכטיג געזאגט.

"איר ווייסט וואס?" האט זי פרובירט איר מזל, "איך וועל אויפנייען אומזיסטע מאנטלעך פאר אלע אייערע קינדער, אויב איר לאזט מיר צוגיין צום רבי'ן."

איר שוחד האט גערבעט און דער גבאי איז אינגעגאנגען דערפאר. מען האט איר צוגעלאזט צום רבי'ן, און דער רבי האט איר געזאגט אן אויסדרוק ווי, "ער וועט נישט גיין" (אדער עפעס אזוי,

איך געדענק נישט פונקטליך). מיין באבע האט נישט געוואלט ארויסגיין, ווייל זי האט נישט פארשטאנען אז דאס איז שוין געווען אן הבטחה. ביז די מענטשן ארום האבן איר געזאגט, "וואס שטייסטו נאך דא? דו פארשטייסט נישט? דער רבי האט שוין מיט דעם געוואונטשן."

די באבע איז מיט איין אטעם אהיימגעלאפן צו איר באזארגטע משפחה, וואס האבן נישט געוואוסט פארוואס זי פארזוימט זיך אזוי לאנג. איר מאמע איז כסדר ארויסגעגאנגען קוקן מיט זארג אויב איר ליבע טאכטער קומט שוין צוריק. אין יענע טעג האט מען גארנישט געקענט וויסן; אלעס איז געווען אזוי שרעקעדיג און געפערליך.

וועז חי' שרה איז אנגעקומען אינדערהיים איז שוין די ישועה געשען.

דער ברודער איז טאקע גאראטעוועט געווארן. די רשעים האבן זיך פארמישט מיט די אדרעסן און געגומען א צווייטן מיטן זעלבן נאמען פון א צווייטע געגנט, און דער ברודער האט איבערגעלעבט די קריג.

די באבע חי' שרה האט געהאלטן ווארט און אויפגענייט פאר'ן גבאי הערליכע מאנטלעך פאר זיינע קינדער. דער גבאי האט אויך געהאלטן ווארט און איר געגעבן דעם זכות צו נייען קליידער פאר'ן רבי'ן זי"ע. מיין מאמע פלעגט דאס דערציילן מיט אזא התלהבות, "מיין מאמע האט געווינען די לאטערי!" דאס איז געווען פאר איר ממש ווי א לאטערי געווינס. עס איז נישט געווען קיין גליקליכערע פרוי ווי איר אין גאנץ אויבער-ווישאווא.

וואו האבן זיי זיך באזעצט גלייך נאכן קריג?

נאכ'ן קריג איז די באבע חי' שרה מיט איר מאן ר' ליפא אנגעקומען קיין ארץ ישראל. זיי האבן זיך דאן צייטווייליג באזעצט אין א פריש-געגרינדעטן, ערליכן בעלזא ישוב אין די היינט-פרייע שטאט תל אביב. דער גייסט פון דער שטאט האט זיי אבער נישט אזוי געפאלן, די "מכה בפטיש" איז געווען וועז איין טאג איז מיין מאמע'ס ברודער, פישל, אהיימגעקומען מיט אפגעשניטענע פאות. גייענדיג אין גאס האט אים איינער פון די ערב-רב, די ציונים, אפגעשניטן די פאות. מיין באבע האט דאן געזאגט "עד כאן", מען מופט אוועק פון דא.

נאכן דורכגיין די שוידערליכע צווייטע וועלט קריג און ענדליך געפינען א מקום מנוחה, האבן אירע עלטערן ווידער געגומען דעם וואנדער-שטעקן, אלעס כדי צו קענען געפינען אן ערליכן און ריינעם חינוך פאר זייערע קינדער. אין יענע צייט האט זיך געגרינדעט אן ערליכער פרומער ויזניצער ישוב אין בני ברק מיט מוסדות התורה, דעריבער האבן אירע עלטערן זיך געצויגן אהין.

איך בין אויפגעוואקסן מיט די מעשה, וואס מיין מאמע פלעגט נישט מיד ווערן צו דערציילן. נישט ווייל די מעשה האט געהאט אזויפיל דראמא אין זיך, נאר מיין מאמע האט דאס אריינגעבאקן אין אונז איבער און איבער: "זיידע און באבע האבן אלעס אוועקגעגעבן, אבי מיר זאלן לעבן צווישן ערליכע אידן און האבן א ריינעם ערליכן חינוך."

און דאס איז טאקע געווען מיין מאמע; אויך זי האט אלעס געטון אז מיר, די קינדער, זאלן אויפוואקסן נאנט צו צדיקים און ערליכע אידן. די וויכטיגסטע און שטערקסטע זאך ביי מיין מאמע איז געווען דאס זיין דבוק אין צדיקים; דאס איז געווען די לופט וואס מיר האבן געאטעמט.

שפעטער, וועז מען האט אנגעהויבן לערנען די העברעאישע שפראך אין די מוסדות, האבן זיך דעמאלטס געעפנט די סאטמארער מוסדות אין ארץ ישראל. מיין זיידע און באבע האבן דאן ארויסגענומען די קינדער און זיי אריבערגעלייגט קיין סאטמאר.

א קלאס פון פינף מיידלעך

סאטמאר איז דאן געווען נאך ווייניגער אויפגעארבעט ווי מוסדות היכל הקודש איז געווען אין אירע ערשטע יארן. מיין מאמע דערציילט אז די גאנצע כתה איז באשטאנען פון בלויז פינף מיידלעך! איין מיידל פון בערך 12 יאר, צוויי פון 13, און איינס פון 14. איר טאטע פלעגט

מיין

זיך שלעפן יעדן אינדערפרי אויף לאנגע וועגן זיי צו טראגן און ברענגען, אלעס כדי זיינע טעכטער זאלן באקומען דעם חינוך וואס ער האט פארשטאנען אז עס איז ריכטיג און וויכטיג. דאס דינט היינט אלס א שטארקע חיזוק פאר אלע וואס גייען אריבער די זעלבע וואסערן. עס זענען אויך דאן געווען וואוילע און טייערע מוסדות החינוך, און מיין זיידע איז געווען זייער מסודר דארט, אבער אזוי ווי עס איז אים אונטערגעקומען א געלעגנהייט צו שיקן די קינדער אין דעם מוסד פון זיין רבי'ן און מורה דרך - כדי זיינע קינדער זאלן אויפוואקסן מיט דעם חינוך, שטאלץ און שיטה פון זיין רבי'ן - איז ער געווען גרייט אלעס אוועקצוגעבן: צייט, געלט, כח, און אויך זיין "שטאנד", דאס הייסט ער האט נישט געקוקט וואס אנדערע טראכטן פון אים. דור הולך ודור בא, אבער אלעס בלייבט די זעלבע.

מיין באבע האט געהאט צען קינדער, אכט מיידלער און צוויי אינגלער, מיין מאמע איז געווען די עלטסטע טאכטער. זי פלעגט אסאך העלפן מיט די שטוב ווירטשאפט, און האט זיך שוין גאר יונג אויסגעלערנט צו זיין א געניטע בעל הבית'טע און זיך קענען אן עצה געבן אפילו אונטער סטרעס.

די זומערס אין בני ברק זענען ווי באקאנט זייער הייס. מיין מאמע דערציילט אין אירע זכרונות, אז אין די הייסע טעג פלעגט מען אויסלייגן נאסע ליילאכער אויף די פענסטער, כדי אויב עס וועט בלאזן א שטיקל לופט, זאל די שטוב ווערן אפגעקילט. אלע יארן ווען די הייסע זומער טעג האבן זיך אונטערגערוקט דא אין ניו יארק, פלעגט מיין מאמע ארייגאטעמען די קאלטע לופט פון די עיר קאנדישען און זיך אנרופן מיט א שמייכל: "אה! ברוך ה' עס איז דא אן עיר קאנדישען. דאס איז די בעסטע ערפינדונג! אין יענע הייסע זומערס אין בני ברק האבן מיר דאס נישט געהאט." זי פלעגט זיך יעדעס מאל פון דאס ניי פרייען און ווערן בשמחה מיט דעם וואס זי האט געהאט.

זייער הויז איז באשטאנען פון בלויז דריי צימערן: א קאך, א שלאף-צימער פארן טאטן און מאמען, און א "שבת צימער", וואס פלעגט ביינאכט פארוואנדלט ווערן אין א שלאף-צימער פאר אלע אכט שוועסטער! עס איז געווען יום טוב אינדערוואכן; מען האט אויסגעלייגט אכט מאטראצן און עס איז געווארן נאכט (אדער טאג!) און וואו פלעגט דער ברודער, דער בחור, שלאפן? עס פאסט דאך נישט ער זאל שלאפן אין "ווייבער שול"... האט מען געטראפן אן ארגינעלע עצה: מען האט אריינגעלייגט א ברעט אין די וואנע, ארויפגעלייגט דערויף א מאטראץ, און דארט פלעגט ער שלאפן!

ראש חודש ניסן פלעגט מען ארויסטראגן די מאטראצן אינדרויסן און זיי גוט אויסקלאפן. דאס איז געווען די אומאפיציעלע עפענונג פונעם פסח סעזאן.

וואס קענט איר פארציילן פון די שידוך פון אייער טאטע און מאמע, וויאזוי איז דאס צוגעגאנגען?

מען האט אנגעטראגן א שידוך פאר מיין מאמע וועו זי איז נאכנישט אלט געווען קיין זיבעצן יאר. דער חתן איז געווען איר ערשטע קאזין, דאס הייסט אז דער חתן איז געווען א נעפיו פון איר טאטן (צוויי ברידער האבן זיך משדך געווען). משפחת פארקאש האט געוואוינט איבערן ים און דער שידוך איז צוגעגאנגען דורך בריוו; מען האט געשיקט בילדער דורך די פאסט. דער שידוך איז געפעלן געווארן פאר ביידע צדדים און מזל טוב, דער שידוך איז געשלאסן געווארן. די מחותנים און חתן-כלה האבן זיכער געטרונקען לחיים יעדער פאר זיך אין זייער שבת-שטוב.

מיין מאמע האט צום ערשטן מאל געזען דעם חתן און די מחותנ'סטע דריי טעג פאר די חתונה, וועו זיי זענען אנגעקומען קיין ארץ ישראל.

מיין מאמע איז געווען זייער יונג, און נאטירליך איז דאס געווען א גאנצע שמחה צווישן אירע חבר'טעס. וויזניץ האט דאן געבויט א נייע, גרויסע און שיינע זאל, און מיין מאמע האט געזאלט זיין די ערשטע כלה דארט. עס האט זיך אזוי געמאכט אז מיין מאמע'ס א חבר'טע איז אויך געווארן א כלה, און מען האט באשטימט דעם טאג פון די חתונה אויף די זעלבע נאכט. נאכמער, זיי האבן אויך געווואלט ניצן דעם נייעם זאל, האט מען דאן געמאכט א פשרה און מען האט צעטיילט דעם זאל. דאס האט געמיינט אז די חבר'טעס וועלן זיך דארפן צעטיילן: האלב קלאס וועט גיין צו איר חתונה און די אנדערע האלב צו די צווייטע חתונה.

זונטאג אינדערפרי, צוויי טעג פאר די חתונה, איז דער חתן אנגעקומען קיין ארץ ישראל. מיין זיידע ר' ליפא איז געגאנגען אפנעמען זיין ברודער ר' נתנאל אינאיינעם מיט'ן חתן פונעם עירפארט. מיין מאמע איז געבליבן אינדערהיים. פלוצלינג קלאפט איינער אין די טיר. מיין מאמע איז געגאנגען עפענען און זי האט געזען פאר זיך שטיין דעם גבאי פונעם וויזניצער רבי'ן. ער איז געווען א פערזענליכער שליח פונעם רבי'ן'ס שטוב. ער האט געפרעגט וואו דער טאטע איז, זאגנדיג אז ער האט א דרינגענדן בריוו איבערצוגעבן. וועו מיין מאמע האט אים געזאגט אז דער טאטע איז געגאנגען אפנעמען דעם חתן, האט ער איבערגעגעבן דעם בריוו און אנגעזאגט אז זי זאל זיכער מאכן עס איבערצוגעבן וואס שנעלער.

מיין מאמע האט איבערגענומען דעם בריוו, און האלטנדיג דעם ענוועלאפ איז דער בריוו ארויסגעפאלן. די ווערטער האבן איר געשפרינגען פאר די אויגן: "צוליב די פילע אומערווארטעטע געסט וואס קומען צו די חתונה (די אנדערע

מאמע

חתונה), וועט אייער חתונה נישט קענען פארקומען אין דעם נייעם זאל."

איך געדענק נישט פונקטליך וואס מיין מאמע פלעגט דערציילן, צי די אנדערע כלה איז געווען אן אייניקל פונעם רבי'ן, צי עס איז געווען געלט אינוואלווד דארט; הכלל, איר חתונה וואס דארף פארקומען אין צוויי טעג ארום, האט נישט קיין פלאץ וואו צו זיין.

צום סוף האט מען געטראפן א שול וואס איז נאך געווען אינמיטן די בוי-ארבעט. מען האט אריינגענומען עטליכע מיידלעך צו העלפן, און זיי האבן אויסגעצויגן סחורה ארום דעם זאל עס זאל אויסזען עטוואס לייטיש; אזוי אויך האבן זיי געריסן בלומען פון גאס צו מאכן א שיינע כלה-סטעידזש, א בימה פאר מיין מאמע.

צו די באשטימטע צייט איז מיין מאמע בשעה טובה געגאנגען צו די חופה, פרייליך און לוסטיג ווי אן אמת'ע מלכה. לכבוד די חתונה האט זיך מיין מאמע אנגעטון שווארצע שטרימפ.

אין די וואך נאך די שבע ברכות האט מיין זיידע פארקאש געמאלדן פארן יונגן פרישן ווייבל די "פרייליכע" בשורה, אז זיי האבן באשטעלט טיקעטס פאר איר זי זאל קומען וואוינען מיט זיי אין אמעריקע. מיין מאמע איז געווען אין שאק; דאס איז געווען די לעצטע זאך וואס זי האט געוואלט אדער געטראכט. זי איז געווען די עלטסטע פון א ווארימע נאנטע משפחה, וואו קומט א קוים זיבעצן יעריג מיידל אינעם קאלטן, ווייטן און פרעמדן אמעריקע?

מיין מאמע דערציילט אין אירע זכרונות, אז עס איז איר געווען זייער זייער שווער; די גאנצע וועג קיין אמעריקע האט זי געווויינט. זי האט זיך זייער געבענקט נאך אירע עלטערן און געשוויסטער. (ערשט יארן שפעטער איז איר משפחה נאכגעקומען.)

ווען זי איז אנגעקומען אהער, האט איר אפגעווארט א פרישע סורפרייז. מיין זיידע און באבע פארקאש האבן אין יענע יארן פארמאגט א זילבער געשעפט, וואס מיין באבע פלעגט פירן. דעריבער איז די גאנצע הויז ווירטשאפט פון די שוויגערס שטוב געפאלן אויף די יונגע פלייצעס פון מיין טייערע מאמע.

זי האט דאס אבער אנגענומען מיט א גוט געמיט און אויסגעפירט איר תפקיד מיט א שמוץ אריבער. שפעטער האט די שוויגער איר אויך אנגעהויבן אריינצומען אין די געשעפטן, און מען פלעגט איר ניצן צו ערלעדיגן געוויסע זאכן.

איינמאל איז זי געפארן מיט א טרעין אינאיינעם מיט מיין טאטע שליט"א קיין קראון הייטס אין א טונקעלע געגנט. ערגעץ אינצווישן האט זי זיך פארלוירן פון מיין טאטע און זיך געטראפן ארומגענומען מיט צוויי-פיסיגע, טונקל-הויטיגע, וועלן זי קען נישט די שפראך און ווייסט נישט וואו אהינצונומען דעם וועג. דאס איז געווען יארן פאר א סעלפאן איז נאך געווען א באגריף! איך געדענק נישט דעם פונקטליכן תמצית הדברים וויאזוי זי איז אנגעקומען אהיים, אבער ב"ה זי האט דערלעבט איבערצודערציילן די געשיכטע פאר די קינדער און אייניקלעך יארן לאנג. דאס איז געווען איר "ברוך הבא" צו די גאלדענע אמעריקע. שפעטער האט זי זיך אויסגעלערנט אביסל ענגליש, וואס איז געווארן בעסער מיט די יארן.

מיין

וואס קענט איר פארציילן איבער די שטארקע קשר וואס אייערע עלטערן האבן געהאט מיטן רבי'ן זי"ע פון סאטמאר?

ווי שוין דערמאנט, זענען מיין מאמע'ס עלטערן געווען מקושר מיט'ן סאטמארער רבי'ן זי"ע נאך פון דער אלטער היים. דעריבער, ווען מיינע עלטערן האט שוין געווואוינט אין אמעריקע און געהאט די זכיה צו זיין נאנט צום רבי'ן, האט זי זיך שטארק געקלאמערט אין אים. זיי פלעגן פרעגן דעם רבי'ן אלע ספיקות און שאלות, און וועו דער רבי האט געגרינדעט דעם נייעם ישוב קרית יואל, זענען זיי געווען פון די ערשטע צו קויפן דארט א הויז. מיין מאמע האט נישט נאר אליין געלעבט מיט אמונת חכמים, נאר זי האט דאס אויך אריינגעבאקן אין אונז און אין די איניקלעך מיט א געוואלדיגן פייער, פארציילנדיג כסדר מעשיות צדיקים. מיין טייערע ניס ה. פרידריך פארציילט, אז מיין מאמע האט איר אמאל איבערגעגעבן די פאלגענדע מעשה:

"וועו באבי און זיידי פארקאש (איר שוויגער מרת הינדא ריקל ע"ה מיט איר טייערן מאן ר' נתנאל ז"ל) זענען געקומען קיין אמעריקע נאכ'ן קריג, זענען זיי געקומען מיט'ן שיף. זיי האבן אויך מיטגעברענגט באביס א שוועסטער. דער זיידע איז דעמאלטס געווען א בעיבי, און ווי באבי פארציילט, איז ער געווען זייער קראנק די גאנצע צייט אויפ'ן וועג. מען האט אים ממש געמוזט האלטן די גאנצע צייט און אים אויפהויבן הויך, כדי ער זאל קענען אטעמען געהעריג. ב"ה ער האט דאס אדורכגעמאכט מיט ניסים. ווי נאר זיי זענען אנגעקומען קיין אמעריקע, זענען זיי גלייך געגאנגען צום רבי'ן און זענען שוין נישט אוועקגעגאנגען פון אים. דער זיידע און די באבע פארקאש (מיין מאמע'ס שוועסטער און שוויגער) זענען געווען שטארק מקושר צום רבי'ן און האבן זיך נישט געירט אן אים."

די שוועסטער וואס איז מיטגעקומען האט געוואוינט ביי זיי אין שטוב. איינמאל איז דער זיידע אריין צום רבי'ן און אים געזאגט אז ער האט א שוועגערין ביי זיך אין שטוב וואס דארף א שידוך. דער רבי האט זיך פארטראכט און אנגעטראגן א שידוך.

דער זיידע איז אהיימגעקומען און דערציילט פאר זיין שוועגערין אז דער רבי האט איר אנגעטראגן א שידוך. דאס מיידל האט אויסגעהערט, אבער געזאגט א קאטעגארישע "ניין".

ר' נתנאל (דער זיידע) האט זיך זייער געוואונדערט און איר געפרעגט: "דער רבי האט עס אנגעטראגן, וויאזוי קענסטו זאגן ניין?" אבער זי האט זיך געהאלטן ביי אירס.

דער זיידע ר' נתנאל איז צוריק צום רבי'ן און דערציילט וואס דא גייט פאר. האט זיך דער רבי אנגערופן: "רוף איר אהער."

וועו דאס מיידל איז געקומען צום רבי'ן, האט איר דער רבי געפרעגט: "פארוואס ווילסטו נישט דעם שידוך?"

האט דאס יונג מיידל געזאגט מיט א

מאמע

שטארקייט: "רבי, איך וויל נישט א בחור וואס דרייט זיך פשוט ביים רבי'ן; איך וויל א בחור וואס לעבט מיט'ן רבי'ן."

דער רבי האט זיך צושמייכלט און געזאגט: "אזוי...?" און דאן האט ער אנגעטראגן און אויסגעפירט א צווייטע שידוך, מיט וועמען זי האט אויפגעשטעלט א שטוב געווייקט מיט'ן רבי'ן.

מיין ניס (niece) דערציילט מיר אז מיין מאמע האט איר דאס דערציילט מיט א גלאנץ אין די אויגן וואס האט געריידט מער ווי טויזנט ווערטער. מיין מאמע איז נישט מיד געווארן דאס אריינצולייגן אין אונז: "די איינציגסטע וועג צו מצליח זיין

אין לעבן איז נאר מיט א צדיק."

זי האט דאס נישט געדארפט אזויפיל זאגן, ווייל מיט אירע מעשים האט זי דאס פיל שענער און שטארקער ארויסגעברענגט ווי די שענסטע און שטארקסטע ווערטער.

עס איז געווען א תקופה ווען דער סאטמארער רבי האט געקלערט פון גרינדן א חסידישן ישוב אין לאס אנדזשעלעס. מיינע עלטערן זענען געווען פון די ערשטע דריי משפחות וואס האבן זיך וואלונטירט אויסצופירן רצון צדיק.

און אזוי האט זיך מיין מאמע, אלס א יונג ווייבל, צוזאמגעפאקט איר ביסל האב און גוטס און ווידער געגומען דעם וואנדער-שטעקן אויסצופירן און נאכצוגיין דעם רצון צדיק. זי האט געוואוינט פאר איבער א יאר אין קאליפארניע, ווייט פון איר משפחה און פריינט, אן קיין שום מעגליכקייט צו קויפן גרייטע עסן. אלעס איז געווען היימיש; זי האט געקאכט און געבאקן מיט די מינימאלסטע מיטלען (טראכט פון פסח א גאנץ יאר). מיין טאטע און מאמע זענען געווען די גאנצע רוח החיים פון דעם פלאץ: גבאי, עסקן, בעל תפילה, שוחט, און מיין מאמע איז נאטורליך געווען דער כח, דער מח און דאס לעבן אונטער דעם אלעם.

ווען האבן זיי זיך געצויגן קיין קרית יואל?

ווען דער סאטמארער רבי האט געגרינדעט דעם ישוב אין קרית יואל, איז דאס דאן געווען אויף א פיל קלענערן פארנעם ווי קרית ברסלב איז היינט. אסאך מענטשן האבן געלאכט, קיינער האט נישט ג'חלומ'ט אז קרית יואל וועט אויסזען אזוי ווי עס זעט אויס היינט, קע"ה. מיינע עלטערן האבן דאן געקויפט א דירה אין דעם רויען שטעטל, דעם רבינ'ס שטעטל, נאנט צום שול. ווען עס איז געקומען ימים טובים, האט מיין מאמע אויסגעלייגט וויפיל מאטראצן עס איז נאר געווען מעגליך. מען האט געמאכט איין צימער פאר פרויען און איינס פאר מענער, און אומצאליגע מענטשן זענען געקומען שלאפן אין דעם "אומזיסטן האטעל". "אבי צו זיין ביים רבי'ן," פלעגט מיין מאמע זאגן מיט שמחה, זעענדיג ווי איר האטעל שפרודלט.

מיין ניס, ג. ר. ע., דערציילט אין אירע זכרונות: "איך געדענק אז באבי האט מיר אמאל דערציילט זי האט ספעציעל געמאכט א גרויסן פענסטער אין איר צימער, וואס זי האט אויסגערעכנט זאל זיין קעגן איבער די שול, ווייל זי האט אזוי ליב געהאט צו זען ווי מען קומט און גייט פון שול."

"פון מיינע פריעסטע זכרונות געדענק איך שבת אינדערפרי ווי באבי גיסט אונז אפ די הענט און זינגט מיט אונז 'מודה אני'. דערנאך פלעג איך גיין מיט באבי אין איר שטוב און זיצן אויף איר שויס ביים פענסטער. איך בין מן הסתם געווען פינף אדער זעקס יאר אלט. באבי פלעגט אלעמאל וועלן די שנורן זאלן שלאפן, און זי האט גענומען די קינדער צו זיך. איך בין געזעצן מיט איר ביים פענסטער און זי האט מיר געוויזן מיט אזא חביבות: 'קוק אויף די אלע אידן איינגעוויקלט אין טליתים ווי זיי גייען אין שול'. זי פלעגט באמערקן באקאנטע פנימער און זאגן: 'אט גייט מיין ברודער... און אט גייט אונזער מחותן... און אט גייט א חתן... קוק נאר ווי שיין... אי... די... דיי... דיי...' און זי פלעגט שטיל מיטזינגען פון איר צימער. זי האט דאס נישט געזאגט ווי איינער וואס יענטעווועט, נאר מיט אזא ליבשאפט און חביבות; זי האט זיך פשוט נישט געקענט אנזעטיגן פון די סצענע ווי אידן קומען און גייען אין שול.

אין די אנהייב יארן, איידער מען האט פארבויעט, האט מען גוט געקענט זען דעם שול און אויך הערן די דאוונענען.

מיין

איך געדענק באבי'ן ביי יענע גרויסע פענסטער זיצן און מיטזינגען הלל מיט'ן 'ציבור'. אפילו זי האט נישט געקענט אמאל אנקומען אין שול איז אבער איר הארץ איז דארט געווען. אין מיין מח זע איך זיך נאך היינט ביי דעם פענסטער ווי באבי זיצט מיט איר סידור אדער מחזור, א שמייכל אויסגעשפרייט אויף איר געזיכט, און מיט אזא פארבענקטן אויסדרוק אויף איר פנים."

וועז דער סאטמארער רבי איז נפטר געווארן, איז מיין מאמע נישט געבליבן זיצן אין אבילות איר גאנץ לעבן זאגנדיג, "עס איז שוין נישטא קיין צדיקים."

נאר זיי האבן אנגעהויבן זוכן א צדיק, א מורה דרך אויף ווייטער. אלע יארן פלעגן זיי זיך קלאמערן צו ערליכע אידן. יארן שפעטער זענען מיין טאטע און מאמע זייער נאנט געווארן מיט'ן לעלובער רבי'ן. מיר פלעגן אריינפארן קיין בארא פארק אויף שבתים און זיך שלעפן מיט'ן גאנצן שבת אהין.

אן אייניקל דערציילט טאקע: "באבי איז געווען אזוי פלעקסיבל און גרינג. אז מען האט באשלאסן מען פארט אויף שבת, איז דאס נישט געווארן קיין בארג, נאר מיט א שמייכל האט זי אלעס געטון אזוי געשמאק און מיט א פשטות. באבי האט געהאט א גרויסע גבורה, זי האט נישט געמוזט זיין פערפעקט. זי איז געווען אזוי רואיג און אקעי מיט זיך, אז זאכן האבן נישט געמוזט קלאפן ווי א שווייצער זייגער. זי האט געשיקט עסן פאר א קימפעטאָרין אפילו אויב עס האט נישט געהאט דעם שענסטן פאק-פאפיר. באבי האט ארויפגעשיקט דעם קידוש און שלש סעודות יעדע וואך אין פשוט'ע טעלערס, און דאס איז געווען איר גבורה; זי האט נישט געדארפט קיינעם באאיינדרוקן אז 'זי טויג'. זי האט געטון אן חשבונות פון באאיינדרוקן א צווייטן, און אזוי האט זי באויזן צו טון וואס צען מענטשן קענען נישט טון."

ווען איז געווארן די קשר פון אייערע עלטערן צו אונזער רבי מוהרא"ש זי"ע?

שפעטער האבן מיינע עלטערן זוכה געווען צו טרעפן מוהרא"ש, און ווידער האבן זיך מיינע עלטערן אונטערגעבויגן מיט א גאנצן ביטול צו אן ערליכן איד. מיין מאמע האט געמומען איר גאנצע פייער און דאס דאן אריינגעלייגט ביים הייליגן רבי'ן.

נאך וואס מוהרא"ש איז נפטר געווארן, פלעגט מיין מאמע גיין בעטן ברכות וועז עס האט זיך געמאכט א געלעגנהייט פונעם ראש ישיבה שליט"א, און זיך כסדר מזכיר זיין.

אן אייניקל דערציילט, אז אויף די עלטער פלעגט מיין מאמע זיך פארשאפן וועגן וויאזוי צו שיקן א פדיון צום ראש ישיבה שליט"א, און זי פלעגט כסדר רופן פרעגן: "האסט עס שוין איבערגעגעבן?" מיין מאמע האט קיינעם קיינמאל נישט באלעמסטיגט, אבער דא האט זי געווואלט זיין רואיג, און זי פלעגט זיך אנטשולדיגן פאר'ן שטערן: "איך וויל דיר נישט שטערן, נאר איך וויל וויסן אויב דו האסט עס איבערגעגעבן. אויב האסטו עס איבערגעגעבן, ווייס איך אז עס וועט מיר זיין גוט."

וועז דער ראש ישיבה שליט"א האט איר מספיד געווען, האט ער געזאגט: "די באבע האט אלעמאל געלעבט מיט אזא שמחת החיים. אפילו וועז זי האט געהאט אזויפיל צער, פלעגט זי מיר שרייבן: 'איך גיי צום דאקטער, איך בין זיכער עס וועט זיין גוט, איך וויל נאר מזכיר זיין'."

מיין מאמע פלעגט אויף די עלטער מיטהאלטן די שיעורים פון דעם ראש ישיבה שליט"א. גלייבט מיר, אז זי האט נישט וויכטיג געדארפט די חיזוק וואס דער ראש ישיבה גיט פאר די יונגע וויבלעך; זי איז געקומען און דערמיט אריינגעפיערט אין אונזערע הערצער אז "פאלגן א צדיק און נאכגיין א צדיק - אוי ווי זיס איז עס וועז מען קוקט צוריק." אנשי שלומינו פון קרית יואל געדענקען מיט נאסטאלגיע ווי באבי פארקאש פלעגט קומען צו די שיעורים און געפונען א שפראך מיט יעדן, אפילו מיט פרויען וואס האבן געקענט זיין אירע אור-אייניקלעך.

ווי אלע ווייסן האט זי זיך גאר שטארק אוועקגעגעבן פארן היכל הקודש שול אין קרית יואל העכער איר הויז, אויב איר קענט פארציילן מער איבער דעם.

מיין מאמע'ס קשר מיט די שול האט זיך אנגעהויבן נאך איידער זי האט אפילו געוואוסט פון ברסלב; אדער בעסער געזאגט, דארט האט זיך אנגעהויבן איר קשר מיט היכל הקודש.

עס איז געווען אין א תקופה וועז מיין טאטע האט געהאלטן נאך אן עקסידענט ל"ע און האט נישט געקענט ארויסגיין פון שטוב. מיין ברודער ר' יואל שליט"א האט דאן געזאגט פאר מיין מאמע אז ער וועט שאפן א מנין, כדי דער טאטע זאל קענען דאוונענען אינדערהיים.

מיין ברודער איז שוין דאן געווען שטילערהייט מקורב צו מוהרא"ש זי"ע, און ער האט געברענגט א חבורה היכל הקודש אינגעלייט צו אונז אין שטוב.

אזוי האט זיך אנגעהויבן א קליינע און שיינע מנין. מיין מאמע איז געווען זייער באאיינדרוקט פון די איידלקייט און ערליכקייט פון די אינגעלייט - די סארט וואס מען זעט נאר ביים רבי'ן - אז שפעטער, וועז זי האט שוין צוזאמגעשטעלט דאס בילד, איז זי געווען זייער צופרידן דערפון. מיין מאמע פלעגט זאגן: "אז איך זע א הייליגע זאך, בין איך איינשטימיג."

צוביסלעך זענען מיינע טייערע עלטערן אליין מקורב געווארן צו

מאמע

מוהרא"ש זי"ע, און אזוי איז דער מנין געבליבן ביי זיי אין שטוב א לאנגע צייט.

מיר האבן געהאט א טענענט וואס האט געדינגען די דירה איבער אונז, און ערגעץ אינצווישן איז עס געווארן ליידיג. מיינע עלטערן האבן געהאט אין פלאן דאס ווייטער צו פארדינגען, אבער דאן זענען ר' יואל טייטלבוים, ר' יואל הכהן און מיין ברודער ר' יואל שליט"א, די גבאי פון שול (וועמען מיין מאמע פלעגט רופן מיט חביבות "די דריי ר' יואל'ס") ארויפגעקומען און זיך געטרויעט צו פרעגן מיין מאמע אויב זי וואלט מסכים געווען צו געבן (נישט פארדינגען) די אויבערשטע דירה פאר א שול. מיינע עלטערן האבן זיך איבערגעשמועסט און געגעבן זייער הסכמה דערויף. פרייטאג אינדערפרי איז מען ארויף ברעכן וועגט, און שבת האט מען שוין דארט געדאווענט.

פרעגט מיך נישט וויאזוי...

פון דעמאלטס אן איז מיין מאמע געווארן די באבע פון די שול. ווי מ. וועבערמאן דערציילט מיר אין אירע זכרונות: "דיין מאמע איז נישט געווען סתם ווי די פרעזידענט פון שול אדער ווי די רביצין; עס איז פשוט געווען אזוי, אז מען איז געקומען צו איר אין שטוב און מען איז געווארן א חלק פון איר משפחה. מיין מאן און מיינע קינדער רעדן נאך יעצט מיט בענקשאפט פון דיין מאמע'ס קישקע און דעם קידוש יעדע שבת אינדערפרי. די סיבה איז ווייל עס איז נישט נאר געווען איר קוגל, עס איז געווען באבי'ס הארץ, געפיל און התלהבות צו די זאך. דיין מאמע האט אלעמאל געווואוסט וואס צו זאגן צו מאכן יענעם שפירן גוט. זי האט אלעמאל באמערקט וואס עס גייט אריבער אויף יעדן איינעם. די התקרבות איז פאר יעדן געווען, ספעציעל אין יענע טעג פול מיט שטיינדלעך און מניעות... און זי האט אלעמאל געהאט די ריכטיגע ווארט צו זאגן און אויפלעבן. זי האט אינזין געהאט אויב יענער איז הונגעריג אדער אויב א קינד דארף א פעקעלע נאש. זי האט יעדן געגעבן א גוט ווארט און געמאכט די קינדער שפירן ווי 'א מיליאן'. זי האט געזעטיגט אונזער הונגער און אונזער גייסט! נישט אומזיסט האט זי געהייסן באבי פארקאש."

אן אייניקל דערציילט: "איך געדענק מיך שטיין נעבן באבי'ן, נעבן איר באקאנטן הויכן בענקל, בשעת זי האט אונז אזוי אפגעפיטערט, דערציילנדיג שיינע מעשיות פאר אונז. אויך געדענק איך יום טוב אינדערפרי ווי זי פלעגט זיין פארנומען איבער די טעפ, און נעבן איר איז אלעמאל געווען איר אויפגעמישטער

מיין

מחזור אדער סידור. וועו זי האט געהערט אז מען זאגט כתר אדער ונקדישך, אדער הלל אדער ראש חודש בענטשן, פלעגט זי נעמען איר סידור, אפווישן די הענט און זיך אפשטעלן, און מיט אזא נעימות'דיגן קול מיטזינגען. זי פלעגט זיך אויך אונטערזינגען די ניגונים פון שול; וואו זי איז געווען, דארט איז געווען די 'ווייבער שול'. באבי האט געלעבט מיט תפילה - טיפע, אמת'ע און ערליכע תפילות פון דעם הארץ פון א אידישע מאמע. זי האט נישט אויפגעגעבן אויף אירע פליכטן, נאר אינמיטן די ארבעט געדאוועט, געבעטן און גערעדט צום אייבערשטן." (ווי דער ראש ישיבה שליט"א דערמאנט אונז כסדר).

אנדערע געדענקען גיין צו "משפחת פארקאש" אויף שמחת תורה און פורים צו מגילה ליינען. יעדער האט זיך געפילט זייער ווארעם און באקוועם, און זי האט געגעבן אויפמערקזאמקייט פאר יעדן איינעם.

"יעדער וואס האט אריינשפאצירט איז געווארן אזויווי איר אייניקל," דערמאנט זיך מ. וועבערמאן אין אונזער שמועס. "זי האט מיר און יעדן איינעם 'עכט' געמאכט שפירן גוט, ווייל זי האט עס באמת געמיינט."

אין יענע בראשית יארן איז געווען גוט שווער. עס איז געווען אין די צייטן ווען היכל הקודש איז געווען באשמיצט אין די גאסן און יעדער איז אריבער זיין אייגענע פרשה. מיין מאמע, וועלכע איז געווען עלטער פון אלעמען, איז געווארן דער טורעם פון שטארקקייט פאר יעדן. יעדער אינגערמאן וואס האט אריבערגעטרעטן איר שווער האט געטראפן אן אפענע אויער. "מיין ווייב וויל נישט הערן פון ברסלב," איז געווען אן אפטע זאץ ביי אונז אין שטוב, און מיין מאמע פלעגט זאגן: "ברענג איר נאר אהער; זי זאל דיר באגלייטן צו שול, און איך וועל שוין שמועסן מיט איר."

און זי האט געהאלטן ווארט. אומצאליגע משפחות זענען אזוי מקורב געווארן. זי האט געהאט א שפראך מיט יעדן איינעם.

זי האט יעדן פרייליך געמאכט און זיך געזארגט פאר יעדן. זי האט נישט געווארט מען זאל איר מקרב זיין, נאר זי האט יעדן מקרב געווען. "דארפסט א טרינק? האסט א גוט פלאץ? קענסט זען מוהרא"ש? קום אהער."

אבער נישט נאר דאס; אירע טעטיגקייטן אין היכל הקודש זענען געווען פארצווייגט. מיין מאמע איז געווען די אומאפיציעלע ערשטע "טרעוול אגענט" (אומזיסט, נישט פאר קיין געלט) פאר אומאן. אין יענע יארן איז נישט געווען אזוי ווי היינט; ווען א אינגערמאן האט געוואלט פארן קיין אומאן, האט ער נישט געוואוסט וואס און ווען... ער האט נאר געוואוסט איין זאך: מען דארף זיך וועגדן צו מרת פארקאש. זי האט געוואוסט וויאזוי צו ערלעדיגן טיקעטס און פלאץ וואו צו שלאפן, און זי האט אויך מיטגעשיקט אזוי פיל עסן וויפיל זי האט נאר געקענט, כדי עס זאל זיין גענוג און איבער גענוג פאר ווער עס קומט צום היליגן רבי'נס ראש השנה.

מיין מאמע האט געלעבט מיטן רבי'ן מיט אזא תמימות וואס איז געווען א חידוש גדול, ווייל זי איז געווען גאר א קלוגע און גערעבענע ביזנעס פרוי; מען האט איר גארנישט געקענט פארקויפן. אבער ווען עס איז געקומען צו צדיקים און ערליכע אידן, האט זי אלעס אוועקגעלייגט. ווי איינער האט זיך אמאל אויסגעדרוקט אויף מיין מאמע, "זי האט געדארפט האבן אזויפיל חכמה צו זיין אזא תם!"

זי איז אויך געווען די אומאפיציעלע עסקנ'טע. איך געדענק ווען עס האט זיך געמאכט א פאל וואס זי האט געדארפט ארויסבעטן א בחור פון תפיסה, וועלכער איז נעבעך (ליידער ליידער) איינגעזעצט געווארן דורך א בלבול, ווייל די ארומיגע האבן אים געוואלט אפהאלטן פון פארן קיין אומאן אויף ראש השנה.

אויך פלעגט ביי אונז זיין א מנין ראש השנה פאר די וואס האבן נישט געקענט פארן, אבער האבן געוואלט דאוונענען מיט'ן רבי'נס תלמידים.

מאמע

אזוי אויך האט זי מחזק געווען אסאך יונגעלייט אין יענע בראשית יארן. איינע פון די טייערע משפחות פון אנשי שלומינו, וואס האבן אסאך געהאלפן בויען די מוסדות, איז אריבער שווערע צייטן מיט פרנסה. מיין מאמע האט אים מחזק געווען: "וועסט נאך זען, דו וועסט שיין מצליח זיין." אזוי פלעגט זי יעדן כסדר מחזק זיין. אויך פלעגט מיין מאמע אין יענע טעג אסאך מחזק זיין דעם ראש ישיבה שליט"א.

אסאך פון אירע "אייניקלעך", וואס זענען שוין היינט אליין טאטעס פון קינדער, געדענקען באבי פארקאש מיט אזויפיל ליבליכקייט. זי האט פארמאגט דעם "פינפטן שולחן ערוך" צו דערקענען וועלכע קינד דארף ווארימקייט און מער ליבשאפט, און יעדער האט געהאט א באזונדערע "ארבעט". איינער האט איר געדארפט רופן ווען מען זאגט כתר, א צווייטער האט געדארפט ארויפטראגן די גרעיפ זשוס צום קידוש; די קינדער זענען געווען זייער פארנומען און האבן זיך געפילט וויכטיג און גוט מיט זייערע אויפגאבעס. זי האט זיי געגעבן אזויפיל אויפמערקזאמקייט.

זי האט זיך קיינמאל נישט אפגערעדט אויף די געלעגנהייט פון די קינדער, אפילו אויף אירע עלטערע יארן. באבי פארקאש האט אלעמאל געהאט גוטע זאכן צו טיילן פאר אלע וואוילע קינדער, און זי האט געטיילט מיט א ברייטער האנט, וואס האט צוגעזויגן אלע קינדער צו איר מער און מער.

מיין מאמע פלעגט אויסזאגן אויף דער עלטער יעדע וואך גאנץ תהלים. איין וואך, וועלכע איך בין געווען ביי איר, האב איך אנגעהויבן שפירן אביסל אומבאקוועם. דא זיצט מיין ערליכע מאמע און זאגט תהלים, און איך... גארנישט?

האב איך געמוען א תהלים און אנגעהויבן זאגן. מיין מאמע האט דאס געזען און מיר אפגעהאלטן: "וועלן איך בין געווען אין דיינע יארן האב איך דאס נישט געטון. גיי צו דיינע קינדער; אז דו האסט איבעריג צייט, דערצייל זיי א מעשה."

דאס איז געווען מיין מאמע. זי האט נישט פארגעסן וואס עס מיינט צו זיין א קינד, א טינעידזשער, אדער א מאמע פון קליינע קינדער, אפילו וועלן זי אליין איז שוין געווען אין א גאר אנדערן מצב.

מיין מאמע איז אמאל געווען ביי מוהרא"ש זי"ע, און מוהרא"ש האט איר געזאגט אז זי זאל אנהייבן זאגן יעדן טאג דעם יום תהלים, און אזוי האט זי טאקע געטון. חוץ פון דעם פלעגט זי אויסזאגן גאנץ תהלים יעדע שבת אינדערפרי. עקסטער האט זי געהאט א גרופע פרייטאג צונאכטס פון עלטערע פרויען וואס פלעגן זיך צוזאמקומען אויסזאגן תהלים מחולק (פון וועלכע מיין מאמע פלעגט זאגן דעם גרעסטן חלק). אזוי פלעגט זי אויסזאגן תהלים דריי מאל א וואך (לויט וויפיל מיר ווייסן; אפשר האט זי געזאגט נאך מער און אונז נישט דערציילט).

אבער די שיינקייט איז געווען אז זי האט נישט פארגעסן, ווי אסאך מענטשן, וואס עס מיינט צו זיין א יונג ווייבל. זי האט זייער גוט געדענקט וואס עס מיינט "נאכיאגן דעם טאג", און זי האט אונז אלעמאל מחזק געווען און פארשטאנען.

מיין חבר'טע דערציילט מיר אז איר שוויגער איז געווען ביי איר אינדערהיים איין שבת. עס איז געווען שבת מברכים, און די שוויגער האט זיך געגרייט צו גיין אין שול. זי פרעגט איר שנור: "דו גייסט נישט אין שול? איך אין דיינע יארן, דאכט זיך, פלעג שוין גיין אין שול-כאטש צו ראש חודש בענטשן."

מיין חבר'טע האט זיך געביסן די ליפן. זי האט נישט געוואלט דערמאנען איר שוויגער אז ווען זי האט חתונה געהאט און די שוויגער איז דאן געווען אן אפגעמוטשעטע מאמע מיט יונגע קינדער, געדענקט זי אז די שוויגער איז ניטאמאל געגאנגען צו יזכור יום טוב... אבער אזוי גייט עס; רוב מענטשן פארגעסן זייער שנעל וואס עס איז געווען, און עס דאכט זיך זיי אז זיי זענען אלעמאל געווען אזוי "דערהויבן" און ערליך.

נישט מיין מאמע. זי האט גוט געדענקט און געוואוסט, און איז אליין געווען א מענטש צווישן מענטשן. זי האט נישט פארגעסן אז א מאמע פון קליינע קינדער און א באבע זענען צוויי אנדערע מצבים מיט אנדערע פליכטן. זי האט אונז כסדר מחזק געווען, פארשטאנען און אויסגעלויבט.

מיין מאמע איז נישט געבליבן שלאפן שבת אינדערפרי. זי איז אויפגעשטאנען גאר פרי, און נאכ'ן ענדיגן איר תהלים האט זי צוגעגרייט אלעס צום גרויסן קידוש. זי האט אלעס געטון אליינס.

שבת נאכמיטאג, קיין חילוק אויב דער זמן איז געווען 5:45 אדער 9:45, האט זי געכאפט גאר א קורצע דרימל, "ווייל מען גייט שוין מאכן שלש סעודות!"

אן אייניקל דערציילט אין אירע זכרונות: "באבי האט אלעס געטון אן קיין רעש און אן קיין פרסום. ערגעץ צווישן איין שמועס און צווייטן, צווישן א גלעט פאר א קינד און אויפמערקזאמקייט פאר יענעם, האט זיך ארויסגעגליטשט א פארטיגע שלש סעודות. איך הער נאך יעצט אין די אויערן: 'אביסל טונא פאר אונז און אביסל פאר די שול, אביסל וועזשטעבעלס (גרינצייג) פאר אונז און אביסל פאר די שול...'"

איר ווייסט ווען מיר האבן אלע באמערקט וואס זי האט אלץ געטון יעדע וואך? ווען זי איז נפטר געווארן! דעמאלטס האט מען געדארפט אנהייבן איבערנעמען איר ארבעט, און מיר האבן באמערקט וויפיל מענטשן עס פעלט אויס איבערצונעמען די ארבעט פון די איין ערליכע און געטרייע פרוי!

מיין

מיין ניס, ה. פרידריך, דערציילט אין אירע זכרונות: "עס זענען דא זאכן וואס איך האב אויפגעכאפט פון באבי'ן נאר נאכדעם וואס איך האב אנגעהויבן פירן מיין אייגענע שטוב. אלס קינד האב איך עס אנגעקוקט אלס 'נארמאל'. באבי האט שוועד געארבעט, אבער וועט עס איז איר געווען שוועד, האב איך קיינמאל נישט געהערט פון איר א 'אוי', נאר א 'אה!' מיט אזא פאזיטיווקייט. 'אה, מען גייט מאכן קידוש, שלש סעודות; אה! מען גייט צוזאמנעמען דאס הויז'. איר שמייכל און פאזיטיווקייט האבן אויפגעהויבן די גאנצע שטוב.

באבי'ס התבודדות

אלעס אין שטוב איז צוגעגאנגען מיט אזויפיל לעבהאפט און שמחה. און מיינט נישט, זייער אפט האט זי געדארפט 'אויסבארגן' שמחה! עס איז נישט אלעמאל געקומען אזוי גרינג.

מיין מאמע האט נישט געהאט קיין גרינג לעבן, ווייט נישט. רוב דערפון קען מען אפילו נישט אראפשרייבן אויף פאפיר, אבער עס איז גענוג צו פארשטיין וואס עס איז אויף זיי אריבער פון די פאלגנדע מעשה וואס דער ראש ישיבה שליט"א דערציילט:

איין יאר ביים רבי'נס יארצייט, איז דער ראש ישיבה שליט"א געווען ביי מוהרא"ש זי"ע. דער ראש ישיבה דערציילט אז ביים טאנצן איז אים אויסגעקומען אנצוכאפן מוהרא"ש אינעם רינג. פונקט דעמאלט איז מיין טאטע, ר' אברהם חיים אריין אינמיטן די רינג מאכן א קאדאטשקע. האט מוהרא"ש געזאגט פאר'ן ראש ישיבה שליט"א, "זעסט ווי ער טאנצט? דאס איז א חידוש! א איד וואס עס גייט אויף אים אזויפיל איבער, זאל אזוי קענען טאנצן, דאס איז א חידוש."

אן אייניקל דערציילט: "איין צייט אין דער וואך האט מען געקענט זען אויף באבי'ן אז עפעס גייט איבער אויף איר. דאס איז געווען פרייטאג צונאכטס ווען באבי האט געצינדן ליכט. אוי, איז דאס געווען א מראה צוצוזען; מען זעט דאס היינט שוין נישט. אירע בכיות... ווי נאר עס איז געקומען דער זמן, איז באבי ווי א מלכה צוגעטראטן צו אירע הערליכע גרויסע לייכטער און אנגעצינדן פילע ליכט. דאן האט זי פארדעקט אירע אויגן און עס האבן זיך געגאסן טייכן טרערן אן א אויפהער. מען האט געזען בחוש "כדבר איש אל רעהו" ווי זי רעדט צום אייבערשטן ווי צו א נאנטע מענטש.

"איך געדענק איין מאל האב איך באמערקט אז נעבן באבי ליגט א 'תחינה' מיט א תפילה צו קענען אריבערצוגיין שווערigקייטן מיט אמונה און שמחה. מיין יונגער מח האט פראטעסטירט: 'באבי האט שווערigקייטן? אוממעגליך! פאר מיין גרויסע, שטארקע, פריליכע און ליבליכע באבע איז שווער? זי איז דאך אלעמאל מיט א שמייכל, טראץ סיי וועלכע אומשטענדן'."

יעדע איינציגסטע אייניקל (סיי די אייגענע און סיי די פון היכל הקודש, וואס זענען אויך באמת אירע) האט אלעמאל געפילט ווי דאס איינציגסטע און באליבסטע קינד ביי באבי'ן. און עס איז טאקע אזוי געווען; זי האט יעדן איינעם אזוי שטארק ליב געהאט. זי האט דאס נישט געדארפט זאגן מיט ווערטער, ווייל איר גאנצע וועזן האט געשריגן ליבשאפט.

שבתים און ימים טובים מיט די אייניקלעך

"אוי, ווי עס ליגט מיר נאך אין די ביינער די ימים טובים און שבתים ביי באבי'ן," דערמאנט זיך אן אייניקל. "מיר האבן געווואוינט אין וויליאמסבורג, און כמעט יעדן שבת איבערן זומער פלעגן מיר זיין ביי באבי'ן, אפגערעדט פון דעם וואס מיר פלעגן 'עולה רגל' זיין צו איר יעדן יום טוב. היינט, וועט איך בין אליין א מאמע פאר קינדער, וואונדער איך זיך: וויאזוי האט באבי דאס באוויזן?"

"מיר פלעגן דאך אנקומען ערב שבת, ערב פסח, אדער ערב סוכות... מען דארף נישט מסביר זיין וואס די צייטן מיינען אין א אידישע שטוב - יעדער איז גאר פארנומען ב"ה - אבער וועט מיר זענען אנגעקומען, האט אויסגעזען ווי דאס איז די איינציגסטע זאך וואס באבי האט היינט צו טון.

"זי פלעגט אונז אויפנעמען מיט איר באקאנטן: 'העלא, א גוטן ערב שבת! איך האב שוין אזוי שטארק געווארט אויף אייך,' און אונז ארומגענומען מיט אזויפיל ליבשאפט און באגאסן מיט קישעלעך. דערנאך, אזוי שמועסנדיג מיט אונז, פלעגט זי ארויסגיין מיט אונז צום הינטערשטן פארטש און אויפשניידן א פיינע זאפטיגע מעלאנע און צעטיילן פאר יעדן.

"איך בין דאן געווען אפשר פינף אדער זעקס יאר אלט, און איך האב געוואוסט אויף זיכער אז באבי פארקאש האט יעצט, אינמיטן ערב פסח אדער סוכות, נישט גארנישט מער אינטערעסאנט, וויכטיג אדער חשוב'ער, ווי מיינע מעשיות.

"באבי האט געהאט א ברכה אין איר עסן; עס איז אלעמאל געווען גענוג, נישט קיין חילוק וויפיל מענטשן זענען אנגעקומען. דאס איז געווען ווייל איר הארץ איז געווען אזוי ריין, אזוי גרויס און אזוי גוטהארציג, אז דער אייבערשטער האט געמאכט א נס מיט איר, פונקט ווי ביי די פריערדיגע צדיקים. איר טאפ איז אלעמאל געווען פול.

"באבי האט געהאט א ספעציעלן גיפל פאר פרישע פרוכט און גרינצייג. זי פלעגט אלעמאל האבן א שארפן פרישע מעסער, און מיט אזא פאכמאנישקייט פלעגט זי פונקטליך אויפשניידן פרישע טאמאטעס און פיקעלס, באגאסן מיט אביסל שמן זית און זאלץ. נאר רעדנדיג דערפון קומט

מאמע

מיר ארויף דער טעם און געדרוך, וואס ברענגט ביי מיר ארויף ווארימע געפילן צו באבי'ן. מיין שוועסטער דערמאנט מיר כסדר: "וויאזוי האט באבי אלעמאל געהאט די געדולד צו שניידן, סערווירן און אויסהערן?" זי פלעגט זאגן: "לאמיר שנעל אפשניידן אביסל פרישע גרינצייג..."

"פאר מיר אלס א מאמע איז פיל גרינגער צו געבן א שמיר א פינאט-באטער ברויט פאר די קינדער זיי זאט צו מאכן, אבער נישט באבי. באבי האט אריינגעלייגט איר הארץ און געפיל אין אלעם וואס זי האט געטון, אבער זי האט עס געטון אזוי נאטירליך, מיט אזא פשטות. זי האט קיינמאל נישט ערווארטעט עפעס צוריקצובאקומען אדער געווארט אויף א גוט וואָרט. איך מיין אז דאס איז געווען איר סוד פון נישט ווערן אויסגעברענט; ווייל ווען מען ערווארט נישט ווערט מען נישט אנטוישט, מען בלייבט פרייליך און מיט א גדלות המוחין, און דאן קען מען אנגיין און אנגיין."

נקודות טובות

מיין מאמע האט געלעבט מיט תורה רפ"ב פונעם רבי'ן, פון זוכן נקודות טובות.

אן אייניקל דערציילט, אז ווען זי איז געווען יונג האט זי זייער ליב געהאט אויסצוזען גוט. מיין מאמע איז געווען א מוסטער אין צניעות און פארשטייט זיך אז עס האט איר צומאל געבאדערט ווען די אייניקלעך זענען געגאנגען אנגעטון אנדערש, מער היינטיג, אבער איר צוגאנג דערצו איז געווען עפעס עקסטער.

אן אייניקל דערציילט: "איך האב זיך געשעמט פון מיין באבע. מיר האבן איר אזוי ליב געהאט און איך האב איר נישט געוואלט פארשאפן קיין צער. און איך פלעג טראכטן וואס זי טראכט...

אבער מיין באבע האט געהאט אן אינגאנצן אנדערע בליק ווי מיר. איין טאג טרעף איך א פרוי אין גאס און זי דערציילט מיר ווי שיין מיין באבע רעדט שטענדיג פון מיר. זי זאגט איר: '... איז אזא וואוילע אייניקל, זי איז אזוי צניעות'דיג; דו ווייסט, זי טראגט נישט קיין געפאסטע סקירטס!"

איך האב זיך זייער געוואונדערט אויף דעם. און איך האב זיך דערמאנט די מעשה אונטער דעם. אמאל, שוין לאנג צוריק, בין איך געווען ביי איר און מיר האבן געשמועסט צווישן די קוזינס. אינמיטן די שמועס, האב איך זיך אנגערופן: 'איך ווייס נישט, איך קען נישט אנטון א געפאסטע סקירט, עס איז אזוי מיאוס, אזוי נישט אידיש'. מיין באבע האט דאס געהערט און דאס איז געווען געגוג פאר איר. זי האט נישט אויפגעהערט צו רעדן דערפון.

אנשטאט מיר צו מאכן שפירן נישט גוט, האב איך געשפירט אזוי גוט אז איך האב נאר געוואלט ווערן בעסער און בעסער!"

א צווייטע אייניקל געדענקט: "באבי איז דאך געווען א מוסטער פון איידלקייט. זי פלעגט אלעמאל זיין פארנומען מיט די קרעגעלעך (קאלערס), אויך פלעגט זי מקפיד זיין קיינמאל נישט ארויסצוגיין פון צימער אן קיין זאקן. אבער זי האט דאס קיינמאל נישט ארויפגעצוואונגען אויף אונז. מען קען דאס נישט מסביר זיין; זי איז געווען אזוי ערליך, אזוי וואויל, אזוי אידיש און אזוי פארשטענדיג צו א צווייטן. זי האט אלעמאל געטראפן דאס גוטס ביי יענעם, געזען אז יענער איז גוט. זי האט אלעמאל געהאט אזא שיינע בליק אויף יעדן איד. נישט אומזיסט איז זי געווען יעדנ'ס 'בעסטע באבע'

מיין ניס דערציילט אז אלס כלה איז זי געווען מיט מיין מאמע "פיטן" די

מיין

חופה קלייד. מיין מאמע האט באמערקט אז די האלז איז נישט געווען אזוי גוט פארמאכט. האט מיין מאמע געזאגט מיט ליבשאפט: "קום... לאמיר דיר מאכן נאך שענער, זאלסט זיין די שענסטע כלה."

דאס איז געווען איר צוגאנג צו אידישקייט: שענער און בעסער. זי האט קיינמאל נישט געזאגט: "מען טאר נישט, מען קען נישט, עס איז נישט שיין..." איר וועג איז געווען מיט שיינקייט: "לאמיר דיך מאכן אויסזען שיין און גוט!" אלעס ביי מיין מאמע איז געווען פאזיטיוו.

איינע פון מיינע ניסעס האט מיר דערציילט, אז זי קומט פון אן אנדערע סארט שטוב, און ווען זי האט חתונה געהאט האט איינער אויפמערקזאם געמאכט מיין מאמע איבער א געוויסן מלבוש וואס זי האט געטראגן. מיין מאמע האט זיך אנגערופן: "זי איז א גוטע, אן ערליכע; אזוי גייט מען ביי זיי." אויך האט איינע פון די איניקלעך דערציילט, אז אלס יונגע ווייבל האט זי זיך געשמירט אויף אן אופן וואס מען איז נישט געגאנגען ביי אונז אין די משפחה. אבער מיין מאמע, מיט איר ווארימקייט און פארשטאנד צו יעדנ׳ס נפש, האט איר אזוי מקרב געווען און געוויזן א ווארימע פנים, אז מיט דער צייט – און דורך הערן פילע שיעורים פון ראש ישיבה – איז זי שוין אליין געווארן בעסער, אן דעם וואס מען זאל דארפן זאגן א ווארט.

מיין טייערע מאמע ע"ה האט אלעמאל געטראכט פון א צווייטן נאך פאר זי האט געטראכט פון זיך אליין, און זי איז כסדר ארויס פון איר וועג פאר יענעם. אבער דער אמת איז, אז זי איז נישט "ארויס" פון איר וועג, ווייל דאס איז טאקע געווען איר וועג! דאס איז געווען איר מהלך החיים. ווער עס איז נאר געקומען אין אירע ד׳ אמות האט גענאסן פון איר ווארימקייט און געבעדיגקייט. דאס איז געווען איר סיפוק - אז א צווייטן זאל אויך זיין גוט.

אויף די עלטער פלעגט זי גיין שווימען פאר איר געזונט אינאיינעם מיט אירע געשווויסטער. אבער עס איז נישט געווען סתם "גיין און שוין"; ניין, אויפ׳ן וועג אהין און צוריק האט זי נאר געזוכט וועמען זי קען אלץ טון א טובה און וואס זי קען אלץ ערלעדיגן פאר דעם און יענעם. זי האט געהאלטן אז עס איז א שאד צו גיין אין גאס און נישט טון א טובה פאר א איד אין דער זעלבער צייט. מיין מאמע האט געהאט א הארץ אזוי גרויס ווי גאנץ כלל ישראל. זי האט אלעמאל געוואוסט פונקט וואס אנצוטראגן. זי האט שטענדיג צוגעטראפן וואס יענעם פעלט, ווייל מיין מאמע האט געדעדט די שפראך פון הארץ.

פאר יענעם האט זי אלעס געטון, און פאר יענעם האט מען אלעמאל געדארפט געבן דאס שענסטע און דאס בעסטע, אבער פאר זיך אליין האט זי גארנישט געדארפט.

איך געדענק נישט מיין מאמע זאל זיך אמאל האבן ארויסגעגאנגען קויפן א טייער קלייד, חוץ איין איינציגע מאל; דאס איז געווען ווען מען האט געמאכט א הכנסת ספר תורה פאר די ברסלב׳ע שול. (פארשטייט זיך אז לכבוד יום טוב האט זי זיך עפעס געקויפט, אבער א שיינע טייערע קלייד איז איר נישט געווען וויכטיג.)

אז דו וועסט פאלגן וועסטו האבן א גוט לעבן

אין די אנהייב יארן, ווען מען האט געעפנט דעם קעמפ פאר די בחורים, פלעגט זי צומאל ארויספארן מוצאי שבת צו די מלוה מלכה׳ס אין קעמפ. זי פלעגט ברענגען א זעקל מיט זיסווארג וואס מיין טאטע פלעגט טיילן, און זי פלעגט זאגן פאר די בחורים: "א גרויסער בחור מעג אויך אמאל האבן א קענדי."

זי פלעגט זיי כסדר זאגן: "פאלגט דעם ראש ישיבה, וועט איר האבן א גוט לעבן."

ווען די בחורים פלעגן אריינקומען צו איר אין געשעפט מאכן תפילין בייטלעך

מאמע

(פארקאש טליתים), פלעגט זי זיי מאכן שפירן עפעס עקסטער: "פאר דיר וועל איך מאכן עפעס ספעשיל." אזוי אויך האט זי זיך אפגעגעבן מיט די פרוכות פון די "עצתו אמונה" שול, מיט א מורא'דיגע איבערגעגעבנקייט. יעדע זאך וואס זי האט געטון האט זי געטון מיט אזויפיל הארץ.

כיבוד אב ואם

מען קען נישט שרייבן וועגן מיין מאמע אן ארויסברענגען איר געוואלדיגע כיבוד אב ואם, נישט נאר פאר אירע עלטערן נאר אויך פאר אירע שוויגער-עלטערן. מיין מאמע'ס געטריישאפט צו די עלטערן איז געווען עד להפלא. מיין באבע, איר שוויגער, האט אסאך פארברענגט בייַ אונז אינדערהיים פאר לאנגע תקופות, און מיין מאמע האט זיך אפגעגעבן מיט איר ווי מיט א מלכה.

אן אייניקל דערציילט: "איך געדענק אז אין די עלטערע יארן פלעגט זיידי פארקאש (מיין מאמע'ס טאטע) וואוינען בייַ איר שוועסטער. יעדע שבת אינדערפרי פלעגט באבי ארויסגיין צו איר טאטע. ווען איך בין דארט געווען, פלעגט זי מיר אנטון א ווארימע מאנטל אדער א סוועטער און מיר מיטנעמען. זי האט זיך אפגעגעבן מיט אים ווי מיט א מלך. איר טאטע איז געווען נאך א סטראוק און נישט געזונט, מען האט זיך פיזיש געדארפט אסאך אפגעבן מיט אים. איך בין געווען זייער יונג, אבער עס ליגט מיר אין די ביינער די געטריישאפט און כיבוד אב ואם. דאס איז געווען מיין וועגווייזער אין לעבן שפעטער פאר מיר אליין."

איך דארף נישט קיינעם... נאר דיר באשעפער אליין!

מיין מאמע איז געווען א מומחה אין נישט זיין אנגעוויזן אויף קיינעם. א ביישפיל: זי האט זייער ליב געהאט בלומען. אין די יארן ווען מיר זענען געווען יונג און פאריאגט פלעגט זי נישט ווארטן צו ווערן אנטוישט, נאר זיך אליינס מסדר געווען. זי פלעגט זיך לכבוד שבועות אליין קויפן שיינע בלומען, און זיך צושרייבן א שיין צעטל: "לכבוד יום טוב! פון אלע קינדער און אייניקלעך."

עס איז שווער געווען איר צו קויפן מתנות, ווייל זי האט באמת גארנישט געדארפט. מיר האבן איר אבער שפעטער אנגעהויבן קויפן בלומען, ווייל דאס האט זי ליב געהאט; זי האט זייער ליב געהאט די נאטור און די נפלאות הבורא.

איך געדענק אויף די עלטער, ווען זי האט געהאט יסורים, האט זי זיך אמאל צוקרעכצט: "איי, עס טוט וויי." איך האב זיך דערשראקן און אנגעהויבן אויספרעגן: "וואס, ווען, און וואו?"

מיין מאמע האט א מאך געטון מיט די האנט און געזאגט: "שוין גענוג גערעדט פון זיך, לאמיר בעסער רעדן פונעם אייבערשטן; דער אייבערשטער איז אזוי גוט צו מיר."

זי איז נישט געווען אנגעוויזן אין קיינעם. אנשטאט צו ווארטן אז יענער זאל איר געבן האט זי געגעבן און געגעבן ווי פון אן ענדלאזע קוואל. עס האט אויסגעזען ווי זי האט א זאק פון עסן, גוטע ווערטער, חיזוק און וואס נישט...

זריזות

איינע פון אירע הויפט מעלות איז געווען זריזות. איך געדענק נישט מיין מאמע זאל "נישט האבן קיין געדולד"; וואס מען האט געדארפט טון, האט זי געטון. און אויב זי האט עס שוין ממילא געטון, איז דאך א שאד עס נישט צו טון פרייליך! זי האט נישט געלאזט זאכן איבערנעכטיגן, ווי ווועש וכו'. וואס מען דארף ממילא טון, איז א שאד נישט צו טון באלד.

זי איז קיינמאל נישט נערווועז געווארן פון די קינדער און זי האט הנאה געהאט פון דעם קינדישן געדודער. אדער ווי מיין ניס (niece) פארעכט מיר: "עס איז נישט ריכטיג צו זאגן אז זי איז קיינמאל נישט נערווועז געווארן. באבי איז געווען א מענטש, אבער זי האט זיך איבערגעהויבן. איך האב מערערע מאל געזען אז א געדודער האט איר געשטערט, אבער זי האט שנעל באשלאסן צו האלטן קאפ און זיך אריינטון אין דעם פאזיטיוון חלק דערפון, ב"ה אז זי האט קינדער און אייניקלעך וואס מאכן געדודער, און נישט אין דעם נעגאטיוון."

אין ביזנעס איז ערב פסח געווען א זייער פארנומענע סיזען צווישן די טליתים און קיטלעך, דעריבער האט זיך פסח אנגעהויבן ביי אונז ערב בדיקת חמץ. איך ווייס נישט וויאזוי, אבער איך האב זיך געלערנט פון מיין מאמע אז אויב א מענטש איז פרייליך און פאזיטיוו, און בזרירות קען מען אלעס באווייזן.

מיין מאמע האט נישט געדארפט פערפארמען (שפילן א שפיל); זי איז געווען זייער פרייליך אז עס איז ארויף א ריזיגער טאפ זופ ערב יום טוב און עס האט זיך געקאכט ביז נאכ'ן סדר. זי האט נישט געמוזט איינרעדן פאר זיך אדער פאר אנדערע אז זי האט קאנסערוון מיט בעקעלעך אין פריזער. ניין, זי האט געטון וואס זי האט געקענט, און בעיקר האט זי אריינגעבערענגט אזא מצב רוח וואס מען קען נישט באשרייבן. די קינדער און אייניקלעך געדענקן די ימים טובים און שבתים, די סעודות מיט אזויפיל נאסטאלגיע. "אוי, זענען זיי געווען פרייליך און געשמאק. באבי פלעגט סערווירן ביים שבת טיש, און בשעת זי האט געטיילט אירע געשמאקע פרישע מאכלים, פלעגט זי שמועסן און דערציילן אינטערעסאנטע מעשיות פאר אונז אלע." דערמאנט זיך אן אייניקל.

וואס וואלט באבי געזאגט?

אן אייניקל דערציילט אז זייער

מיין

אפט טרעפט זי זיך אין א מצב פון אומזיכערקייט, און די דמות פון איר באבע קומט איר ארויף אין געדאנק און זי טראכט: "וואס וואלט באבי יעצט געטון? וואס וואלט באבי יעצט געזאגט אדער געענטפערט?" און דאס שטארקט איר צו טון וואס איז ריכטיג.

"דאס וואס איך בין, איז צו פארדאנקען באבי'ן. איך האב זיך געלערנט וויאזוי זיך אומצוגיין אין פארשידענע מצבים אין לעבן נאר דורך צוקוקן וויאזוי זי לעבט א לעבן פאר'ן אייבערשטן, זיך אינגאנצן מבטל זיין און זיך איבערגעבן צום באשעפער," טיילט מיט דאס אייניקל.

דער עיקר איז מה שקורין 'דערהאלטן זיך'

זי האט זיך זייער דערהאלטן מיט אלעם וואס איז אויף איר אריבער. מען האט געזען בחוש וואס עס מיינט "לעבן מיט'ן רבי'ן." מיין טייערע מאמע האט זיך נישט געלאזט צוברעכן; עס איז געווען זעלטן וועט מען האט געקענט זען אויף איר וואס זי גייט אלס אריבער.

זי פלעגט זאגן: "לאמיר נישט ווייטער, לאמיר דאנקען אויף אלע גוטע זאכן וואס דער אייבערשטער געט אונז."

איין ביישפיל וואס אן אייניקל טיילט מיט:

"איין טאג שמועס איך מיט באבי'ן און זי דערציילט מיר: 'וועט הערש אלימלך האט...'

איך האק איר איבער: 'באבי', וועט איז הערש אלימלך?'

'הערש אלימלך איז דיין פעטער. ער איז נפטר געווארן ביי די ניין חדשים.'

איך האב געכאפט א שאק... באבי האט קיינמאל נישט געדעדט דערפון. פארוואס? ווייל באבי האט אלעמאל געקוקט פאראויס און אויף דעם גוטס. 'פארוואס דארף מען רעדן פון זאכן וואס זענען טרויעריג?' פלעגט זי אלץ פרעגן."

מיין מאמע איז געווען א מוסטער אין התבודדות. זי איז געווען איין שטיק אייבערשטער. פארן באשעפער האט זי אלעס דערציילט, און פאר אונז האט זי נאר דערציילט שיינע און פרייליכע זאכן.

זי האט געהאט צו טון מיט אירע קניען לאנגע יארן. דאס איז געווען א כראנישע זאך און זי האט זיך גוט געמוטשעט, אבער מען האט דאס נישט געזען אויף איר. מען האט נאר געזען א שמייכל און א גוט וואר.

זי האט געלעבט ווי זי האט נאר דעם הייגטיגן טאג

מיין מאמע האט "געלעבט", זי האט הנאה געהאט פון יעדע זאך און פון יעדן טאג. אפילו וען זי האט געארבעט און ג'עסק'נט, האט זי אלעמאל געהאט צייט צו קוקן אויפ'ן הימל און באוואונדערן די שיינע וועלט. "קוק וואספארא שיינע זונעלע דער אייבערשטער האט אונז געגעבן," פלעגט זי זאגן.

אויך אויף די עלטער פלעג איך זיצן מיט איר אסאך. מיר פלעגן עסן סאלאט, און עס ליגט מיר אין די ביינער ווי זי פלעגט זאגן: "אה, קוק וואספארא שיינע קאלירן; אזא גוטע פרישע סאלאט. שכח אייבערשטער!"

איינער האט מיר געפרעגט איין טאג: "מיט וועמען וועסטו טרינקען קאווע יעצט וועו דיין מאמע איז שוין נישטא?"

זי האט גוט געצילט. טרינקען קאווע מיט מיין מאמע איז געווען סיי א תענוג גשמי און סיי א תענוג רוחני. "וואס זאגסטו צו די פיינע לופט פונעם אייבערשטן? און די פיינע קאווע? אה!!" זי פלעגט אריינאטעמען די פרישע לופט פונעם אייבערשטן און ענדזשויען איר קאווע.

וועו אן אייניקל איז אריינגעקומען אין שטוב, איז זי אלעמאל געווען אויפגעלייגט: "געב זיך א וואש. קוק די פיינע פרישע ברויט וואס דער אייבערשטער האט אונז געשיקט. נעם א פיינע קאווע."

ווי איין אייניקל בענקט זיך נאך היינט: "באבי האט אלעמאל געגעבן פאר יענעם אוו נישט געווארט צו באקומען. וועו איך טראכט פון באבי זע איך ממש פאר די אויגן די טאץ מיט די פיינע קיפעלעך, סיי די געהעריגע און סיי די פלעיקי; דאס איז געווען איר סטעמפל. יעדע וואך פרייטאג איז געווען א טאפ מיט ארבעס (טשיק-פיס), פערפל און קוגל, אוו יעדער וואס איז אריינגעקומען איז ארויסגעגאנגען זאט. זי האט אלעמאל געגעבן פאר יענעם. באבי האט קיינעם נישט ארויסגעלאזט אן א ברכה. איר הויז איז נישט נאר געווען אפן, נאר אפן מיט אזא ברייט הארץ. וועו עס איז אריינגעקומען איז ארויס זאט בגוף ובנפש. זי האט געהאט אן ענדלאזן קוואל פון חיזוק, גוטע וועו ערטער אוו געפילן צו מאכן יענעם פילן גוט. דאס איז געווען ווייל זי האט באמת געהאט אזא ליבשאפט צו יעדן איד אוו נאר געזען דאס גוטס אין יעדן."

אין די לעצטע פאר יאר פלעג איך פארן מיט איר צו די וואריימע שטעט וואו זי האט זיך אפגעווהט. עס זענען דארט געווען הונדערטער עלטערע אידן אוו אידענעס, אבער ווייניג האבן געלעבט אזוי ווי איר. זי פלעגט מיר זאגן: "מרים אסתר, האסט געזען די שיינע כוואליעס? די נפלאות הבורא? די שיינע וואסער?" אפילו א טאמאטא אוו א גרעיפ פרוכט האט זי אויסגעריימט; יעדע פרוכט אוו יעדע גרינצייג איז ביי איר געווען שיין אוו זיס, א מתנה פון אייבערשטן.

וועו מען איז געזעצן נעבן מיין מאמע איז אלעס ארום געווען שיין; די גאנצע וועלט האט געשמייכלט. נאך היינט, וועו עס וועו ערט מיר אומעטיג אויפ'ן הארץ, בענק איך זיך צו זיין נעבן מיין מאמע, ווייל

מאמע

נעבן איר איז אלעס געווארן גוט!

אוהב שלום ורודף שלום

איינע פון די שענסטע זאכן אין דעם לעבן פון מיין מאמע ע"ה איז געווען דאס אז זי איז געווען א רודף שלום. זי איז נישט נאר אנטלאפן פון מחלוקת, נאר זי האט געזוכט צו מאכן שלום וואו אימער זי האט נאר געקענט.

דאס איז געווען סיי צווישן שכנים, סיי אין די משפחה, און מיט יעדן איינעם מיט וועמען זי איז געקומען אין קאנטאקט. "געב נאך, געב נאך, וואס מען טוט, טוט מען פאר זיך," פלעגט זי זיך בעטן.

זי האט קיינמאל נישט געוועדט שלעכט אויף א צווייטן; פארקערט, זי האט געזען די שיינקייט אין יעדן איד. זי האט יעדן ארויפגעקוקט און נאר מחזק געווען, און נישט מקבל געווען קיין לשון הרע אויף קיין שום איד.

מיט מיין מאמע'ס פטירה איז אוועקגענומען געווארן פון אונז א פרוי א צדיקת, וואס האט געלעבט דא אויף דער וועלט, אבער איר קאפ איז געווען ביים אייבערשטן. זי איז געווען א דמות פון א פרוי וואס האט געלעבט מיט'ן רבי'נס עצות און עס איבערגעגעבן ווייטער, אזויווי דער הייליגער רבי האט געוואלט: "אייערע קינדער זאלט איר מודיע זיין וואס דא האט זיך געטון."

ווי מ. וועבערמאן האט זיך אויסגעדרוקט: "איר פטירה איז א פערזענליכע פארלוסט פאר דער גאנצער משפחת היכל הקודש."

זאל איר נשמה האבן אן עליה און זי זאל זיין א מליץ יושר פאר אונז אלע, צו גיין בדרך הצדיקים כל ימי חיינו, אונז און אונזערע קינדער עד סוף כל הדורות.

עפילאג

איך ווייס אז ווען מען ליינט איר געשיכטע כאפט זיך אריין אזא מחשבה: "אוי, ווי ווייט... איך וועל קיינמאל נישט אנקומען דערצו." אבער דאס איז נישט ריכטיג. מיין מאמע איז געווען א נארמאלע פרוי פונקט ווי איך און דו, מיט טאג טעגליכע 'אפס און דאונס' (ארויף און אראפ). זי האט אבער אלעמאל געהאט א גוטן רצון, זי האט געוואלט אנקומען צו ווערן בעסער און בעסער, און דאס האט איר געברענגט זייער ווייט.

דאס איז עפעס וואס מיר קענען אלע נאכמאכן. מיר דארפן נאר בעטן און בעטן דעם אייבערשטן יעדן טאג: "באשעפער, דו ווייסט דעם אמת. איך וויל זיין גוט, איך וויל זיין ערליך, איך וויל זיין א גוטע און פאקוסט מאמע און וויב, איך וויל זען נאר דאס גוטס אין מיין לעבן, אויף מיר און אויף אלע אידן. איך שפיר אזוי צעריסן, עס גייט מיר עפעס נישט." און סוף-כל-סוף וועט אויך זיין א שיינע לעבנסגעשיכטע פון דיר צו דערציילן!

ב"ה מעשה'לעך 4

אנגעקומען!

פון די
'מעשה'לעך
פאר קינדערלעך'
סעריע
אריינצוברענגען די
הייליגע ריינע אמונה
און יראת שמים
און די קינדער

קאלערינג ביכל

צו באקומען פאר הפצה
אדער פאר א יחיד
רופט שוין אריין קרן הדפסה
718.387.2691

און נאך וואס וועט ארויסקומען בקרוב בעז"ה

קינדערהיים וואונטשט אלע קינדער א פריילעכן יום טוב פסח

כיבוד אב ואם

דער מאמר דערציילט

דאס לאנד מדרים

לכבוד יום טוב פסח

מען וועט נאך באקן פיל מצות

שפילער:

דער הייליגער שר שלום פון בעלזא

חסידים (לויט וויפיל קינדער מען האט)

דער פריץ

באדינער פונעם פריץ (אויב מען האט מער קינדער קען מען צולייגן מער באדינערס, און זיי קענען רעדן די זאכן וואס אלעקס רעדט).

סצענע 1

ביים הייליגן שר שלום אינדערהיים. די חסידים שטייען ארום דעם רבי'נס טיש און דער רבי שמועסט מיט זיי.

פארזאגער: אין די סצענע וועט מען זען ווי דער הייליגער שר שלום זיצט מיט זיינע חסידים און זיי שמועסן איבער די נייע גרויסע שול וואס מען האלט אינמיטן בויען אין די שטאט בעלזא. דער רבי שמועסט מיט די חסידים וועגן דעם פראבלעם אז דער שלעכטער גוי'אישער פריץ וויל נישט מען זאל בויען אזא שיינע גרויסע שול, און ער סטראשעט אז ער וועט ח"ו בויען א קלויסטער קעגן איבער די שול.

חסיד: דער פריץ פון שטאט וויל אפשטעלן דאס בויען פונעם גרויסן שול. ער זאגט אז ער וועט דארט אויפשטעלן א גרויסן קלויסטער פאר די טומאה, רחמנא לצלן.

שר שלום: ער וועט אונז נישט אפשטעלן. ער וועט אונז נישט אפשטעלן.

חסיד: רבי, דער רשע זאגט אז ער וועט אויך נישט לאזן באקן מצות דאס יאר. ער וויל אונז מאכן שווער דאס לעבן.

שר שלום: מען וועט נאך באקן פיל מצות. זארגט אייך נישט.

חסיד: רבי, דער רשע האט געהייסן פארשליסן אלע מצה-בעקערייען. ער שיקט ארום פאליציי צו קוקן אויב מען פירט אויס זיין גזירה.

שר שלום: זארגט אייך נישט, מען וועט נאך באקן פיל מצות אויף פסח.

סצענע 2

פארזאגער: מיר וועלן זיך יעצט טרעפן ביים פריץ אין פאלאץ, צו זען ווי ער שמועסט מיט זיינע באדינער און באפעלט זיי ארויסצוגיין קוקן אויב די אידן פאלגן אויס זיין באפעל.

פריץ: אלעקס, גיי ארום אין שטאט און קוק צי די אידן פאלגן מיין באפעל! הא... הא... איך האב ארויסגעגעבן א גזירה אז זיי טארן נישט באקן קיין מצות. א מחיה! יעצט וועלן זיי האבן א צושטערטע יום טוב. נישטא קיין מצות, נישטא קיין שול... הא... הא... הא... איך האב געזאגט אז ווער עס וועט נישט פאלגן, וועט באקומען א טויט שטראף. לאמיר זען אויב איינער דערוואגט זיך צו באקן מצות אויף פסח.

(אלעקסי גייט ארויס פאר א מינוט און קומט צוריק)

אלעקסי: פריץ, זיי פאלגן. קיינער באקט נישט, אבער זייער רבי מחזק זיי און זאגט אז זיי זאלן זיך נישט זארגן, מען וועט נאך באקן אסאך מצות.

פריץ: אזא חוצפה! אזא חוצפה! וואס זאגסטו אלעקס? וואס האלטסטו?

אלעקס: פריץ, איך טראכט אז אפשר פלאנירן זיי עפעס אונטער דיין רוקן.

פריץ: (אינגאנצן אויפגערעגט) וואס?!

וואס?! וואס?! איך וועל דאס נישט צולאזן. אה... איך וויס שוין וואס ער וויל טון. הא... הא... איך בין נישט אזא נאר ווי דער רב מיינט. איך כאפ שוין; ער וויל זיכער גיין צום קעניג און בעטן מען זאל מבטל זיין מיין גזירה.

אלעקס: (באזארגט) וואס וועט זיין, פריץ

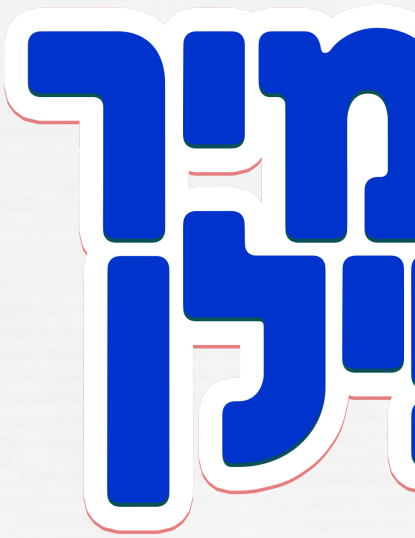

לעבן?

איך ציטער...

פריץ: זארג נישט, טייערער אלעקס. איך פאר יעצט ארויס צו די הויפט שטאט, און מיט מיינע מעכטיגע פערד וועל איך אנקומען נאך פאר די אידעלעך.

(מען זעט ווי אלעקס גרייט צו די פערד פארן פריץ, און דער פריץ גייט ארויס.)

סצענע 3

דער פריץ פארט אויף א בריק

פארזאגער: דער פריץ לאזט זיך ארויס מיט גרויס גאוה צו די הויפטשטאט, וואו ער וויל זיכער מאכן אז דער אידישער רב פועל'ט נישט אויס זיין בקשה.

פריץ: אה, מיינע גוטע שטארקע פערד! פארט שנעל! (ער גיט א שמייס די פערד)

פריץ: אה, מען גייט ארויף אויף א שמאלע בריק.

(פון די צווייטע זייט בריק קומט ארויף א צווייטער פריץ פון א דערנעבנדיג דארף, און זיי טרעפן זיך אינמיטן די בריק. עס איז נישטא קיין פלאץ פאר ביידע אריבערצוגיין.)

פריץ: העלא... גיי דיר אראפ פון דא. איך בין אנגעקומען ערשט.

פריץ 2: וואס עפעס?! איך האלט נישט דערביי. ווער מיינסטו דו ביסט?

פריץ: רעד נישט צו מיר מיט חוצפה!

פריץ 2: דו רעד נישט צו "מיר" מיט חוצפה. איך בין עלטער פון דיר.

פריץ: איך בין רייכער פון דיר.

פריץ 2: אזוי מיינסטו. קוק נאר אויף מיינע פערד.

פריץ: (וועלט אין כעס...) איך פאר אויף א וויכטיגע שליחות. איך יאג זיך. גיי אוועק פון דא!

פריץ 2: (וועלט נאך מער אין כעס) איך וועל דיר וועייזן מיט וועמען דו הייבסט זיך אן. אויב דו גייסט צוריק איז גוט, און אז נישט... (ער הייבט אויף די האנט)

פריץ: איך גיי נישט אין ערגעץ. גיי דו אראפ פון דא, אויב נישט.... (ער הייבט צוריק אויף די האנט)

פארזאגער: אזוי האבן זיך די צוויי פריצים מיט זייער נארישע גאוה אנגעהויבן קריגן, ביז זיי זענען ביידע אראפגעפאלן פון זייערע פערד און זיך איינער דעם צווייטן צעטראטן ביזן טויט.

סצענע 4

איד 1: בערל, האסט געהערט די נייעס?

איד 2: ניין, וואס איז געשען?

איד 3: דער פריץ איז טויט!

איד 4: הודו לה'! מען קען שוין באקן מצות.

איד 1: און בויען די שול.

איד 2: און מען טאר נישט פארגעסן צו דאנקען דעם אייבערשטן אויף אלע זיינע חסדים.

איד 3: אין יעדע דור שטייען אויף גויים וואס ווילן אונז שלעכטס טון, אבער דער אייבערשטער ראטעוועט אונז פון זייערע הענט.

איד 4: אזויווי מיר זאגן אין די הגדה: "והיא שעמדה לאבותינו... שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו מידם."

יעדער אינאיינעם הייבט אן זינגען: "והיא שעמדה לאבותינו ולנו... שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו מידם." ■

היימש

א
מעשה'לע
פונדערהיים
פארן
קינדערהיים

בַּאפְרֵייט פון דִי קֶענְדִיס

"הֶעלָאוֹ, מַאמִי, אִיךְ קֶען דָא בְּלַייבְּן נָאךְ אַפָּאר מִינוּט?" הָאט חַנָה רָחִי גֶעפְרֶעגְט אִיר מַאמֶע.

"אָהּ... פֵיין, אָבֶּער נָאר צֶען מִינוּט אוּן דֶערְנָאךְ קוּם שְׁנֶעל אַהֵיים, וַוייל אִיךְ דַארְף דַיין הִילְף."

קְלִיק.

"פֵיין, מַיין מַאמֶע לָאזְט מִיר. יֶעצְט, וואוּ הַאלְטְן מִיר?" הָאט חַנָה רָחִי גֶעפְרֶעגְט אִיר נֵייעֶ חַבֶרְ'טֶע, חַיָ' לִבִּי.

פְרַיינְט? אַ בֶּעסֶער וָוארְט וָואלְט גֶעוֶוען פַיינְט! וַוייל אַ פְרַיינְט וִויל נִישְׁט טוּעֶן קַיין שְׁלֶעכְטְס פַאר זַיין חַבֶר, אוּן חַיָ' לִבִּי הָאט נָאר גֶעזוּכְט וִויאַזוֹי אָן צוּ טוּעֶן שְׁלֶעכְטְס פַאר חַנָה רָחִי.

חַיָ' לִבִּי אִיז חַנָה רָחִי'ס אַ שְׁכֵנָה; זֵיי וואוֹינֶען קֶעגְנְאִיבֶּער אֵיינֶע דִי אַנְדֶערֶע. זֵיי זֶענֶען דִי זֶעלְבֶּע עֶלְטֶער אוּן גֵייעֶן אֲפִילוּ אִין דִי זֶעלְבֶּע שׁוּלֶע. זֵיי עֶסְן דִי זֶעלְבֶּע הֶכְשֵׁרִים אוּן זֵייעֶרֶע טַאטֶעס דַאוֶוענֶען אִין דִי זֶעלְבֶּע שׁוּל. אָבֶּער דָאךְ זֶענֶען זֵיי זֵייעֶר אַנְדֶערְשׁ. נִישְׁט אַזוֹי וַוייט אִין זֵייעֶר חִיצוֹנִיּוֹת, אָבֶּער גָאר שְׁטַארְק אַנְדֶערְשׁ אִין זֵייעֶר פְּנִימִיּוֹת.

חַיָ' לִבִּי קוּמְט פוּן אַ שְׁטוּב וואוּ טֶעכְנָאלָאגְיֶע אִיז נִישְׁט קַיין שׁוּם פְּרָאבְּלֶעם. מֶען הֶערְט צוּ נִישְׁט וָואס עֶרְלִיכֶע אִידְן זָאגְן לֵיידֶער. "יֶעדֶער טוּט וָואס עֶר וִויל," הָאט חַיָ' לִבִּי מַסְבִּיר גֶעוֶוען אֵיין טָאג פַאר חַנָה רָחִי. "קֵיינֶער קֶען נִישְׁט זָאגְן קַיין דֵּעוֹת פַאר אַ צְוֵוייטְן; קֵיינֶער אִיז נִישְׁט מַיין בַּעַל הַבַּיִת."

חַנָה רָחִי, דַאגֶעגְן, קוּמְט פוּן אַ פֶעסְטֶע, עֶרְלִיכֶע שְׁטוּב, וואוּ עֶס אִיז יָא פַארְהַאן אַ בַּעַל הַבַּיִת - אוּן דָאס אִיז דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער. דָארְט אִין שְׁטוּב אִיז דַּעַת תּוֹרָה דָאס לֶעצְטֶע וָוארְט. יֶעדֶע שְׁאֵלָה אָדֶער סָפֵק גֵייט מֶען צוּם רָב פְרֶעגְן וָואס צוּ טוּן. חַנָה רָחִי אִיז צוּפְרִידְן אוּן גְלִיקְלִיךְ. זִי אִיז גֶעוֶוען... בִּיז חַיָ' לִבִּי הָאט אִיר אָנְגֶעהוֹיבְּן צוּ פַארְ'סַמְ'ן. אִיר סַם אִיז גֶעוֶוען בַּאקְלֵיידְט מִיטְ'ן נָאמֶען 'פְרֶענְד'.

אִיז פְרֶעג אִיךְ אַייךְ: אִיז זִי אַ פְרַיינְט אָדֶער אַ פַיינְט?

אִין אַ שֵׁיינֶעם פְרִילִינְג טָאג הָאבְּן זִיךְ דִי צְוֵויי בַּאגֶעגְנְט. חַנָה רָחִי הָאט אִיר הֶעפְלִיךְ בַּאגְרִיסְט, אוּן חַיָ' לִבִּי הָאט אִיר צוּרִיק גֶעגְרִיסְט.

"דוּ גֵייסְט אִין סְקוּל?" הָאט חַיָ' לִבִּי גֶעפְרֶעגְט. וֶוען חַנָה רָחִי הָאט דָאס בַּאשְׁטֶעטִיגְט, הָאבְּן דִי צְוֵויי מֵיידְלֶעךְ אָנְגֶעהוֹיבְּן זֵייעֶר וֶועג אִינְאֵיינֶעם.

אַזוֹי אִיז אַיינְגֶעפִירְט גֶעוָוארְן אַ נֵייעֶר מִנְהָג: יֶעדְן אִינְדֶערְפְרִי הָאבְּן זֵיי זִיךְ גֶעטְרָאפְן אוֹיף דִי גַאס אוּן שְׁפַּאצִירְט אִינְאֵיינֶעם, אוּן שְׁפֶּעטֶער אִיז דָאס זֶעלְבֶּע גֶעוָוארְן אוֹיפְ'ן וֶועג אַהֵיים. חַנָה רָחִי אוּן חַיָ' לִבִּי הָאבְּן גֶעהַאט אַסַאךְ עֶנְלִיכְקֵייטְן; זֵיי זֶענֶען בֵּיידֶע גֶעוֶוען לֶעבֶּעדִיגֶע מֵיידְלֶעךְ, בֵּיידֶע הָאבְּן גֶעהַאט גוּטֶע קֶעפּ, אוּן בֵּיידֶע הָאבְּן שׁוֹין גֶעחָלוֹמְ'ט פוּן קֶעמְפּ. דֶערְפַאר הָאבְּן זֵיי אַזוֹי גוּט "גֶעקְלִיקְט"!

אִין אָנְהֵייבּ הָאט חַנָה רָחִי אַבִּיסְל גֶעקְוֶוענְקְלְט אִיבֶּער חַיָ' לִבִּי; עֶפֶּעס הָאט

אִיר נִישְׁט גֶעשְׁמֶעקְט רִיכְטִיג, זִי הָאט אַלֵיין נִישְׁט גֶעוואוּסְט וָואס. אֶפְשָׁר אִיז עֶס גֶעוֶוען וַוייל חַיָ' לִבִּי הָאט אַזוֹי חוֹזֶק גֶעמַאכְט פוּן עֶרְלִיכֶע פְרוּמֶע אִידְן? אָדֶער אֶפְשָׁר צוּלִיב דֶעם וִויאַזוֹי זִי הָאט אָפְּגֶעשֶׁפֶּעט פוּן אִיר לֶערֶערִין'ס שִׁיעוּר?

"אִיךְ בִּין סְתַּם אִיבֶּערְגֶעטְרִיבְּן," הָאט זִי זִיךְ אַלֵיין אַוֶועקְגֶעמַאכְט. אַ דִין קוֹל, אַ קוֹל דְּמָמָה דַּקָּה, הָאט אִיר יָא עֶפֶּעס גֶעוָוארְנְט, אָבֶּער דִי חַבְרוּתָא הָאט אִיר שְׁטַארְק גֶעצוֹיגְן, מֶער וִוי יֶענֶעם קוֹל.

"אִיז, דוּ וִוילְסְט קוּמֶען בֶּעיבִּיסִיטְן מִיט מִיר? אִיךְ וִויל דִיר עֶפֶּעס וַוייזְן, אַ סוּפְּרֵייס!" הָאט חַיָ' לִבִּי גֶעזָאגְט מִיט אַ בַּאהַאלְטְן פֵּייעֶרל אִין אִירֶע אוֹיגְן.

"אִיךְ וֶועל פְרֶעגְן מַיין מַאמֶע," הָאט חַנָה רָחִי גֶעזָאגְט, נִישְׁט וֵויינִיגֶער עֶנְטוּזִיאַסְטִישׁ.

חַנָה רָחִי'ס מַאמֶע הָאט מַסְכִּים גֶעוֶוען, אָבֶּער זִי הָאט אִיר אָנְגֶעזָאגְט נִישְׁט אַהֵיימְצוּקוּמֶען שְׁפֶּעט. חַנָה רָחִי הָאט שְׁנֶעל גֶעעֶנְדִיגְט דִי הֵיימְאַרְבֶּעט, גֶעהָאלְפְן דִי מַאמֶע לֵייגְן דִי קְלֵיינְוַוארְג שְׁלָאפְן, אוּן זִיךְ אַרוֹיסְגֶעלָאזְט צוּ חַי' לִבִּי'ן.

חַי' לִבִּי הָאט אִיר שׁוֹין אָפְּגֶעוַוארְט מִיט שִׂמְחָה. אַ גֶערוּךְ פוּן פְרִישֶׁע פַּאפְּקָארְן הָאט זִיךְ דֶערְטְרָאגְן פוּן קָאךְ. "מַאכְטְס אַייךְ הֵיימִישׁ," הָאט חַיָ' לִבִּי זִיךְ גֶעוִויצְלְט. חַנָה רָחִי הָאט גוּטְמוּטִיג גֶעלַאכְט.

"אִיךְ גֵיי שׁוֹין אוֹיס פַאר נֵייגֶער! וָואס וִוילְסְטוּ מִיר וַוייזְן?" הָאט חַנָה רָחִי גֶעפְרֶעגְט מִיט שְׁפַּאנוּנְג.

"וַוארְט... מִיט שְׁפַּאנוּנְג... עֶס אִיז אָנְגֶעצוֹיגְן... נוּ... נוּ... נוּ..." הָאט חַיָ' לִבִּי גֶעשְׁפַּאסְט.

זִי אִיז אַרַיין אִין צִימֶער בְּרֶענְגֶען דֶעם סוּפְּרֵייז, אוּן אַרוֹיסְגֶעקוּמֶען מִיט פַארְמַאכְטֶע הֶענְט. "מַיין מַאמֶע הָאט מִיר גֶעזָאגְט אַז אִיךְ קֶען עֶס הָאבְּן," הָאט זִי גֶעזָאגְט, עֶפֶענְדִיג אִיר הַאנְט. "זִי הָאט שׁוֹין גֶעקוֹיפְט אַ נֵייעֶ פַאר זִיךְ."

"אַ אָפֶענֶע סְמַארְטְפָאוֹן?!" הָאט חַנָה רָחִי גֶעפְרֶעגְט מִיט אוֹיפְגֶערִיסֶענֶע אוּן דֶערְשְׁרָאקֶענֶע אוֹיגְן. "עֶמְמְ... דָאס אִיז נִישְׁט פַאר אַ מֵיידְל! אִיךְ מֵיין... וָואס אִיז דָאס?"

חַיָ' לִבִּי הָאט אוֹיסְגֶעשָׁאסְן אִין אַ גֶעלֶעכְטֶער וָואס הָאט גֶעטְרִיפְּט מִיט סַם הַמָוֶת. "אוֹי, חַנָה רָחִי, זַיי נִישְׁט אַזוֹי פַאנַאטִישׁ. קוֹדֶם כָּל, הָאט עֶס נִישְׁט קַיין סֶערְוִויס, מֶען קֶען נִישְׁט רוּפְן דֶערְפוּן. צְוֵוייטְנְס, קֶענְסְטוּ מִיר אֶפְשָׁר מַסְבִּיר זַיין וָואס אִיז אַזוֹי שְׁלֶעכְט מִיטְ'ן הָאבְּן אַבִּיסְל פָאן?"

חַנָה רָחִי אִיז גֶעבְּלִיבְּן שְׁטֵיין אִין אַ שָׁאק. זִי הָאט פָּשׁוּט נִישְׁט גֶעוואוּסְט וָואס צוּ עֶנְטְפֶערְן. וָואס אִיז טַאקֶע שְׁלֶעכְט?

"וָואס אִיז שְׁלֶעכְט?! אוּן וָואס אִיז שְׁלֶעכְט מִיט סַם? אֶפְשָׁר זָאגְט אִיר מִיר? עֶס אִיז אֲפִילוּ דָא סַם וָואס הָאט אַ טַעַם פוּן צוּקֶער. אַ טְרֵיפֶענֶער סֶעלְפְאוֹן אִיז פּוּנְקְט אַזַא סָארְט סַם! בִּיסְלֶעכְוַוייז דְרִינְגְט דָאס אַרַיין אִין קֶערְפֶּער אוּן הַרְגְ'עֶט אוֹיס אַלֶע אִידִישֶׁע

ייִדיש

צָעלְן; מָען פַֿארלִירט דָעם חַיות דִקדָשה אוּן יֶעדָע וואַרעמְקַייט צוּ אידִישקַייט בִכלַל. דִי גוֹ'אישָע קוּלטוּר דְרינְגט אַריין דוּרְך דָעם קְליֶענעם מַאשִינקָע, אוּן דָער יֶצֶר הָרָע פַֿארכַאפְּט אוּנְז אַזוֹי אין זַיינָע לַאפָּעס. עֶר קִילְט אָפּ דִי אֶמוּנָה אין הֵיילִיגְן בַּאשָעפָּער אוּן אוֹיךְ דִי אֶמוּנַת חֲכָמִים."

אָבָּער דָאס אַלָעס הָאט זִי נִישְט גֶעזֶעטָפֶערְט צוּלִיב אִיר שָׂאק. זִי אִיז גֶעבְּלִיבְּן שְׂטִיל, אוּן חַיָ' לִבִּי הָאט אוֹיסְגֶעטַייטְשְט אִיר שְׂטִילקַייט אַלְס שְׂתִיקָה כְּהוֹדָאָה, אַז זִי אִיז מַסְכִּים.

"דוּ הָאסְט אֲפִילוּ נִישְט וָואס צוּ עֶנְטְפֶערְן. דִי רַבָּנִים... וָואס פַֿארְשְטַייעְן זַיי?" הָאט זִי גֶעזַאגְט מִיט אַ וויבְלָדָע גֶעלָעכְטֶער.

"קֵיינָער אִיז נִישְט מַיין בַּעַל הַבַּיִת. וָואס אִיז שְׁלֶעכְט מִיט אַן אייָפָאוֹן? אִיךְ הָאב עָס נָאר פַֿאר דִי גֶעימְס, פַֿאר דִי בִּילְדָער אוּן וויִדיאָס."

"קוּק אַהֶער," הָאט זִי מַסְבִּיר גֶעוֶוען שְׂנָעל, אייֶדער חַנָה רָחֵי בַּאֲרעכְנְט זִיךְ, "עָס אִיז דָא אַזָא אִינְטֶערעסַאנְטָע גָעִים, עָס הֵייסְט 'קֶענְדִי'. מָען דַארְף טְרֶעפְּן אַ קֶענְדִי וָואס אִיז פַֿארלוֹירן. גְרַאדָע שַׂארְפְּט עָס אוֹיס דָעם מֹחַ שְׂטַארְק. אוּן דוּ וֵוייסְט," הָאט זִי שְׂנָעל צוּגֶעלֵייגְט, "אַז מָען גֶעט זִיךְ אַבִּיסֶל אוֹיס מִיטְ'ן סָעלְפָאוֹן, קֶען מָען נָאכְדָעם טוּן מִצְוֹת מִיט מֶער חֵשֶק." דָער לֶעצְטֶער זַאץ הָאט זִיךְ גֶעהַערְט לֶעכֶערְלִיךְ, אָבָּער חַנָה רָחֵי אִיז שׁוֹין גֶעוֶוען אַבִּיסֶל פַֿארְשִיכּוֹרְ'ט פּוּן דָעם שְׁפְּרִינְגֶעדִיגְן סְקְרִין אוּן הָאט שׁוֹין גָארְנִישְט גֶעהַערְט.

אִיר יֶצֶר הָרָע הָאט זִיךְ גֶעראַנְגֶעלְט אִינְעַווִיניג. זִי הָאט גֶעווואוּסְט אַז דָער עֶרְשְטֶער בְּלִיק אִיז דָאס עֶרְגְסְטֶע, אָבָּער זִי הָאט גֶעטְרָאכְט צוּ זִיךְ: 'לָאמִיר שׁוֹין זָען אַיין מָאל פַֿאר אַלָעמָאל, אוּן דָערְנָאךְ וֶועט עָס מִיר מֶער נִישְט אִינְטֶערְעסִירן.' אָבָּער עָס אִיז נִישְׂטָא אַזָא זַאךְ וִוי 'אַיין מָאל'... אֶפְשָׂר יָא אַן 'אַלֶעמָאל'....

דָער אַיין בְּלִיק הָאט זִיךְ גָאר לַאנְג פַֿארצוֹגְן. חַנָה רָחֵי הָאט זִיךְ מִיט שְׂרָעק גֶעטַאפְּט אַז עָס אִיז שׁוֹין בַּאלְד עֶלָעף אַזַייגֶער אוּן דִי מַאמָע וֶועט זִיךְ זִיכֶער זָאלְן. זִי הָאט זִיךְ שְׁנֶעל אוֹיפְגֶעהוֹיבְּן אוּן אִיז אַהֵיימְגֶעלָאפְּן מִיט אַן אוּמְפֶּעט.

"מִיר הָאבְּן זִיךְ פַֿארְשְׂמוּעֶסְט," הָאט זִי זִיךְ פַֿארֶעֶנְטְפֶערְט פַֿאר אִיר מַאמָע. חַנָה רָחֵי הָאט נִישְט גֶעקֶענְט שְׂלָאפְּן יֶענֶע נַאכְט; 'קֶענְדִיס' (Candy Crush) זֶענֶען אִיר גֶעשְׂפְּרִינְגֶען פַֿאר דִי אוֹיגְן. זִי הָאט זִיךְ פַֿארֶגֶעשְׂטֶעלְט וויאַזוֹי זִי שְׂפִּילְט אוּן שְׂפִּילְט. 'אוֹי, אִיךְ דַארְף דָעם אייָפָאוֹן,' הָאט זִי גֶעטְרַאכְט מִיט יֵאוּשׁ.

אוֹיפְצוּמַארְגְנְס אִיז זִי אוֹיפְגֶעשְׂטַאנֶען שְׂפָּעט. דָער סֵדֶר הָעוֹלָם אִיז דָאךְ אַזוֹי: אַז מָען לֵייגְט זִיךְ שְׂפָּעט, אִיז נִישְט גְרִינְג אוֹיפְצוּשְׂטֵיין צֵייטְלִיךְ. חַיָ' לִבִּי הָאט אִיר אֶפְּגֶעוואַרְט מִיט אַ הֶעפְלִיכְן "גוּט מָארְגְן".

"נוּ, בִּיסְט נִישְט פַֿארְבָּרֶעגְט גֶעוָואָרְן פּוּן 'קֶענְדִי'?" הָאט זִי שָׁפַּאסִיג גֶעפְרֶעגְט. גִיפְט הָאט גֶעטְרִיפְט פּוּן אִירֶע וָועְרְטֶער, אוּן אַזוֹי אוֹיךְ קְנָאָה. וַויֵיל טִיף אִין אִיר הַאֲרְץ הָאט חַיָ' לִבִּי שְׂטַארְק גֶעהַאט אִיר אַ דְמִיוֹן, מַמָש וִוי אַ שְׂפִּיל. יֶעדָע אִיבֶּערְגֶעגְ מִינוּט אִיז זִי גֶעוֶוען בַּיי חַיָ' לִבִּי'ן, אַרַיינְצוּכַאפְּן נָאךְ אַ שְׂפִּיל. חַיָ' לִבִּי הָאט גֶעקְוָאלְן פַֿאר נַחַת.

אַמָאל פְּלֶעגְט חַנָה רָחֵי לִיבּ הָאבְּן צוּ בַּאקְן, מַאכְן סֵדֶר אוּן מָאלְן. זִי פְּלֶעגְט אוֹיסְנוּצְן אִיר לַיידִיגְ צַייט צוּ אַנְטְווִיקְלָען אִיר מוֹחַ אוּן אָנְפִילְן דָעם קָאפּ. הַיינְט פִילְט זִי אָן דִי לַיידִיגְ צַייט מִיט שְׂטוּתִים. 'קֶענְדִי' אִיז אַיין שְׂטִיק טִפְּשׁוּת, גֶעמַאכְט פַֿאר גוֹי'אישָע קֶעפּ וָואס קֶענֶען גָארְנִישְט מֶער וִוי כַּאפְּן קֶענְדִיס...!

אָבָּער דָער שָׂטָן הָאט זִיךְ דָארְט אַרַיינְגֶעמִישְט אוּן זִיכֶער גֶעמַאכְט אַז אַזָא נַארִישָע שְׂפִּיל זָאל הָאבְּן אַ חֵן בַּיי אַזָא קְלוּג גֶעוֶוען, אַז זִי אִיז אֲפִילוּ גְרַייט גֶעוֶוען עָס אַוֶועקצוּרַיסְן פּוּן אִיר, אוּן אַצִינְד אִיז זִי גֶעוֶוען אִינְמִיטְן אִיר גֶעיֶעג דָאס אוֹיסְצוּפִירן.

זִי הָאט שְׁפַּאצִירְט מִיט חַיָ' לִבִּי צוּ דִי סְקוּל. אִיר הַארְץ הָאט אִיר גֶעזָאגְט אַז זִי זָאל זִיךְ אָפְּלָאזְן פּוּן חַיָ' לִבִּי'ן, וַוייל עָס וֶועט אִיר חָרוּב מַאכְן, אָבָּער 'קֶענְדִי' הָאט אִיר גֶעצוֹגְן. זִי הָאט פַֿארְצוֹגְן אַ שְׁמוּעֶס מִיט חַיָ' לִבִּי אִיר אַרְבָּעט, אוּן חַיָ' לִבִּי הָאט אִיר גֶערְן מִיטְגֶעטַיילְט אִיר לוֹמְדוּת דָערִין. "מַיין מַאמָע הָאט הַייְנְט אַ שָׁבַּע בְּרָכוֹת, אוֹיב דוּ וִוילְסְט, בִּיסְטוּ הֶעפְלִיךְ גֶעלַאדְנְט."

אוּן חַנָה רָחֵי אִיז גֶעקוּמֶען. אוּן זִי הָאט גֶעשְׂפִּילְט. אוּן זִי אִיז גֶעוָואָרְן אַלְס מֶער אַרַיינְגֶעטוּן דָערִין. דָעם קוּמֶענְדִיגְן טָאג אִין סְקוּל הָאט חַנָה רָחֵי שׁוֹין נִישְט גֶעזֶען וָואס דִי לֶערֶערִין שְׁרַייבְּט; זִי הָאט נָאר גֶעזֶען קֶענְדִיס פּוּן אַלָע קָאלִירְן פְלִיעֶן פּוּן אַלָע זַייטְן. זִי הָאט זִיךְ גֶעצִיפְּט צוּ מַאכְן זִיכֶער אַז עָס אִיז נָאר אַ דְמִיוֹן, אָבָּער דָער דְמִיוֹן אִיז בַּיי אִיר בַּאלְד גֶעוָואָרְן שְׂטַארְקֶער פּוּן דִי מְצִיאוּת. זִי הָאט גֶעלֶעבְּט 'קֶענְדִי' אִין פַֿאקְט, אוּן דָאס אֱמֶתְ'ע לֶעבְּן אִיז אִיר גֶעוָואָרְן אַ דְמִיוֹן, מַמָש וִוי אַ שְׂפִּיל. יֶעדָע אִיבֶּערְגֶעגְ מִינוּט אִיז זִי גֶעוֶוען בַּיי חַיָ' לִבִּי'ן, אַרַיינְצוּכַאפְּן נָאךְ אַ שְׂפִּיל. חַיָ' לִבִּי הָאט גֶעקְוָאלְן פַֿאר נַחַת.

אַמָאל פְּלֶעגְט חַנָה רָחֵי לִיבּ הָאבְּן צוּ בַּאקְן, מַאכְן סֵדֶר אוּן מָאלְן. זִי פְּלֶעגְט אוֹיסְנוּצְן אִיר לַיידִיגְ צַייט צוּ אַנְטְווִיקְלָען אִיר מוֹחַ אוּן אָנְפִילְן דָעם קָאפּ. הַיינְט פִילְט זִי אָן דִי לַיידִיגְ צַייט מִיט שְׂטוּתִים. 'קֶענְדִי' אִיז אַיין שְׂטִיק טִפְּשׁוּת, גֶעמַאכְט פַֿאר גוֹי'אישָע קֶעפּ וָואס קֶענֶען גָארְנִישְט מֶער וִוי כַּאפְּן קֶענְדִיס...!

אָבָּער דָער שָׂטָן הָאט זִיךְ דָארְט אַרַיינְגֶעמִישְט אוּן זִיכֶער גֶעמַאכְט אַז אַזָא נַארִישָע שְׂפִּיל זָאל הָאבְּן אַ חֵן בַּיי אַזָא קְלוּג

מֵיידְל וִוי חַנָה רָחִי.

טֶעג אוּן וָואכְן זֶענֶען אַזוֹי פַארְבֵּייגֶעלָאפְן, אוּן דִי פֵּירוֹת פוּן 'קֶענְדִי' הָאבְּן זִיךְ שְׁנֶעל אָנְגֶעזֶען. חַנָה רָחִי הָאט אָפְּגֶעלָאזְט אִירֶע גוּטֶע עֶרְלִיכֶע חַבֶרְ'טֶעס, וַוייל זֵיי זֶענֶען אִיר מֶער נִישְׁט גֶעוֶוען אַזוֹי אִינְטֶערֶעסַאנְט וִוי 'קֶענְדִי'. אִיר דַאוֶוענֶען אִיז גֶעוָוארְן קַאלְט, וַוייל קֶענְדִיס זֶענֶען אִיר גֶעשְׁפְּרִינְגֶען פַאר דִי אוֹיגְן אַנְשְׁטָאט דִי הֵייליגֶע וֶוערְטֶער. פַארְשְׁטֵייט זִיךְ, אַז אוֹיב עֶס אִיז נִישְׁט פַארְהַאן קַיין קֶשֶׁר מִיטְ'ן גְרוֹיסְן טַאטְן, דַאן אִיז גָארְנִישְׁט דָא.

אֵיין טָאג אִיז חַנָה רָחִי אַהֵיימְגֶעקוּמֶען אוֹיסְגֶעמַאטֶערְט אוּן מִיד, אוּן זִיךְ גֶעגְרֵייט אַרִיבֶּערְצוּגֵיין צוּ חַיָ' לִבִּי זִיךְ אוֹיסְצוּכַאפְּן דָאס אָטֶעם מִיט 'קֶענְדִי'. דִי מַאמֶע הָאט אִיר אָבֶּער אָפְּגֶעהַאלְטְן. "חַנָה רָחִי," הָאט זִי גֶעזָאגְט לִיבְּלִיךְ אָבֶּער אַבִּיסְל שְׁטְרֶענְג, "אִיךְ וִויל דִיר עֶפֶּעס פְרֶעגְן אוּן אוֹיךְ עֶפֶּעס זָאגְן. קוּם זֶעץ דִיךְ אַוֶועק."

חַנָה רָחִי הָאט זִיךְ אַבִּיסְל דֶערְשְׁרָאקְן. וִוי אַ פָאלְגְזַאם קִינְד אִיז זִי נָאכְגֶעגַאנְגֶען דִי מַאמֶע צוּם סָאפֶע. "וָואס טוּסְטוּ בַּיי חַיָ' לִבִּי?" הָאט דִי מַאמֶע גֶעפְרֶעגְט, אַרַיינְקוּקְנְדִיג אִיר גְרָאד אִין דִי אוֹיגְן אוּן וַוארְטֶענְדִיג אוֹיף אַן עֶנְטְפֶער.

חַנָה רָחִי הָאט גֶעפִילְט אִירֶע הַארְץ-קְלַאפֶּענִישְׁן; זִי אִיז גֶעוֶוען זִיכֶער אַז דִי גַאנְצֶע מִשְׁפָּחָה הֶערְט עֶס אוֹיךְ. זִי הָאט אַרָאפְּגֶעקוּקְט אוֹיף אִירֶע שִׁיךְ אוּן נִישְׁט גֶעוואוּסְט וָואס צוּ עֶנְטְפֶערְן. דִי מַאמֶע הָאט רוּאִיג גֶעוַוארְט.

"אִיךְ... אִיךְ... פַארְבְּרֶענְג..." הָאט זִי גֶעשְׁטַאמְלְט דִי לִיגְן וָואס חַיָ' לִבִּי הָאט אִיר אוֹיסְגֶעלֶערְנְט.

"אוֹי..." הָאט דִי מַאמֶע גֶעקְרֶעכְצְט, "וָואס נָאךְ וֶועסְטוּ טוּן פַאר דִי הַנָאָה וָואס

"אוּן דוּ וֵוייסְט," הָאט זִי שְׁנֶעל צוּגֶעלֵייגְט, "אַז מֶען גֶעט זִיךְ אַבִּיסְל אוֹיס מִיטְ'ן סֶעלְפְאוֹן, קֶען מֶען נָאכְדֶעם טוּן מִצְוֹת מִיט מֶער חֵשֶׁק." דֶער לֶעצְטֶער זַאץ הָאט זִיךְ גֶעהֶערְט לֶעכֶערְלִיךְ.

דוּ הָאסְט? אֲפִילוּ לִיגְנְט זָאגְן?" דִי מַאמֶע הָאט נִישְׁט גֶעוַוארְט אוֹיף קַיין עֶנְטְפֶער נָאר וַוייטֶער גֶערֶעדְט: "הֶער מִיר אוֹיס, דוּ קֶענְסְט מֶער נִישְׁט גֵיין צוּ חַיָ' לִבִּי!"

חַנָה רָחִי הָאט גֶעעֶפְנְט צְוֵויי גְרוֹיסֶע אוֹיגְן פוּן שָׁאק אוּן גֶעפְרֶעגְט מִיט שְׁרֶעק, "פַארְוָואס?!! אִיךְ מוּז!!"

דִי מַאמֶע הָאט אִיר אָנְגֶעקוּקְט מִיט רַחְמָנוּת, "דוּ מוּזְט? אוֹי, וָואס דִי חַיָ' לִבִּי טוּט מִיט מַיין טָאכְטֶער... זִי מַאכְט דִיר פַאר אַ שְׁקְלַאף צוּ אִירֶע נַארִישֶׁע הַנָּאוֹת." דִי מַאמֶע הָאט זִיךְ אָפְּגֶעשְׁטֶעלְט פַאר אַ וֵויילֶע. "חַנָה רָחֵל'ע טֵייעֶרֶע, דַיינֶע לֶערֶערִינְס הָאבְּן גֶערוּפְן, זֵיי רֶעדְן זִיךְ אָפּ. דַיינֶע חַבֶרְ'טֶעס הָאבְּן דִיר אָפְּגֶעלָאזְט. דַיינֶע גֶעשְׁוִויסְטֶער דֶערְוַוייטֶערְסְטוּ, דַיינֶע עֶלְטֶערְן אִיגְנָארִירְסְטוּ. דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטְן..." דִי מַאמֶע הָאט נִישְׁט גֶעעֶנְדִיגְט דֶעם זַאץ, נָאר עֶס גֶעלָאזְט הֶענְגֶען אִין דֶער לוּפְטְן, אָבֶּער בֵּיידֶע הָאבְּן גֶעוואוּסְט דֶעם אוֹיסְפִיר.

חַנָה רָחִי הָאט עֶס שׁוֹין נִישְׁט גֶעקֶענְט אוֹיסְהַאלְטְן. זִי הָאט אוֹיסְגֶעבְּרָאכְן אִין אַ גֶעוֵויין אוּן זִיךְ נִישְׁט גֶעקֶענְט בַּאהֶערְשְׁן. זִי הָאט גֶעוֵויינְט אוֹיפְ'ן עָבַר, אוֹיף אִיר נַארִישְׁקֵייט אוּן אוֹיף דִי אַלֶע פַארְלוֹירֶענֶע צַייט. צְוִוישְׁן אִירֶע טְרֶערְן הָאט זִי פַארְצֵיילְט פַאר אִיר מַאמֶע וֶועגְן דֶעם אֵיי-פָאן. זִי הָאט בַּאמֶערְקְט אִיר מַאמֶע'ס שָׁאקִירְטֶע אוּן פַארְוֵוייטָאגְטֶע בְּלִיק. זִי הָאט אִיר פַארְצֵיילְט וֶועגְן 'קֶענְדִי' אוּן וִויאַזוֹי עֶס הָאט אִיבֶּערְגֶענוּמֶען אִיר גַאנְץ לֶעבְּן, סֵיי בְּרוּחָנִיּוּת אוּן סֵיי בְּגַשְׁמִיּוּת.

"מַיין טֵייעֶרֶע טָאכְטֶער," הָאט דִי מַאמֶע עֶנְדְלִיךְ גֶעזָאגְט, וֶוען זִי הָאט זִיךְ עֶטְוָואס בַּארוּאִיגְט. "אִיךְ מֵיין אַז מִיר דַארְפְן בֶּענְטְשְׁן גּוֹמֵל. דוּ הָאסְט זִיךְ גֶעשְׁפִּילְט מִיט אַ מְסוּכָּנ'דִיגֶע כֵּלִי, אוּן בָּרוּךְ הַשֵּׁם מִיר הָאבְּן זוֹכֶה גֶעוֶוען דִיר אָפְּצוּרַאטֶעוֶוען בַּאצַייטְנְס. אַן אֵיי-פָאן אִיז אַ סַכָּנָה, נִישְׁט וֵוייניגֶער, נָאר אַסַאךְ מֶער וִוי אַ מֶעסֶער. אָבֶּער הֶער מִיר אוֹיס, עֶס אִיז דָא אַ וֶועג אַרוֹיס. דִי עֶרְשְׁטֶע זַאךְ אִיז אָפְּצוּהַאקְן מִיט חַיָ' לְיָבִי'ן. דוּ דַארְפְסְט אִיר נִישְׁט וֵויי טוּן, נָאר זִיךְ אַרוֹיסְדְרֵייעֶן אֵיידְל. זָאג אִיר אָפּ, וֶוער פַארְנוּמֶען, אוּן צוּבִּיסְלֶעךְ וֶועט זִי זִיךְ זוּכְן אַנְדֶערֶע עֶרְלִיכֶע חַבֶרְ'טֶעס."

דִי מַאמֶע הָאט עֶרְוַוארְטֶעט אַז חַנָה רָחִי זָאל אַיינְזַאפְּן דִי רֵייד, אוּן דֶערְנָאךְ הָאט זִי וַוייטֶער גֶערֶעדְט: "דוּ הָאסְט זִיךְ גֶעלֶערְנְט אַ לֶעקְצִיֶע פַארְ'ן לֶעבְּן. אֲפִילוּ אֵיינֶער זֶעט אוֹיס וִוי דִיר, רֶעדְט דַיין שְׁפְּרַאךְ, אוּן עֶסְט דַיינֶע הֶכְשֵׁרִים, קֶענֶען אִירֶע הַשְׁקָפוֹת זַיין גָאר אַנְדֶערְשׁ. אוּן דָאס אִיז דָאס וִויכְטִיגְסְטֶע. דָאס קֶען פַארְדָארְבְּן פִיל מֶער וִוי אַנְדֶערֶע זַאכְן."

צוּמָארְגְנְס, וֶוען חַנָה רָחִי אִיז גֶעגַאנְגֶען אִין סְקוּל... אַלֵיינְס... הָאט זִי צוּם עֶרְשְׁטְן מָאל נָאךְ אַ לַאנְגֶע צַייט אָפְּגֶעאָטֶעמְט מִיט פְרֵייהֵייט! אֱמֶתְ'ע פְרֵייהֵייט, אַ זְמַן חֵרוּתֵנוּ!

קעסטו טרעפן

די פאלגענדע ווערטער?...

כ	ד	ח	ט	ב	ת	נ	ק	כ	כ	
ה	ס	ו	מ	ג	י	ד	פ	ר	א	
ו	ל	מ	ו	כ	ש	ק	ו	פ	ד	
ל	ג	ה	ר	פ	ז	ע	ו	ס	ה	
ע	ת	ב	ח	ו	נ	ה	ס	ד	ע	
ב	ד	ט	צ	ש	ר	ח	נ	ר	ב	
א	ח	נ	ה	ק	א	פ	נ	ז	ש	
ז	ס	כ	ק	ה	ל	ל	י	נ	נ	
ט	ת	ה	ש	ב	פ	כ	מ	כ	ש	
ה	י	ג	מ	נ	ת	פ	כ	ע	ג	
ר	ל	א	ע	ז	ה	ש	ס	ו	מ	
פ	פ	ע	ט	צ	ד	צ	מ	ד	ל	
ח	ח	ת	ק	פ	ד	א	ו	ג	פ	
ק	צ	ס	ר	מ	פ	א	צ	ת	נ	
ה	ר	מ	ה	ק	ז	ה	י	א	ט	
ו	ר	ו	כ	ו	ר	כ	א	כ	ה	
ת	ר	ת	כ	ש	ל	ח	נ	ג	ת	
נ	ה	ק	פ	צ	נ	מ	צ	ה	ח	
ש	נ	ג	ט	ת	פ	י	ש	ח	נ	
ה	ע	י	כ	י	א	ו	פ	ר	י	
ת	נ	ע	ה	נ	ב	ק	נ	ק	ד	
ק	ע	צ	ו	כ	נ	פ	מ	א	ק	

קדש ורחץ

כרפס יחץ

מגיד רחצה

מוציא מצה

מרור כורך

שלחן עורך

צפון ברך

הלל נרצה

לרעדי ווען
דו די פיר כוסות...

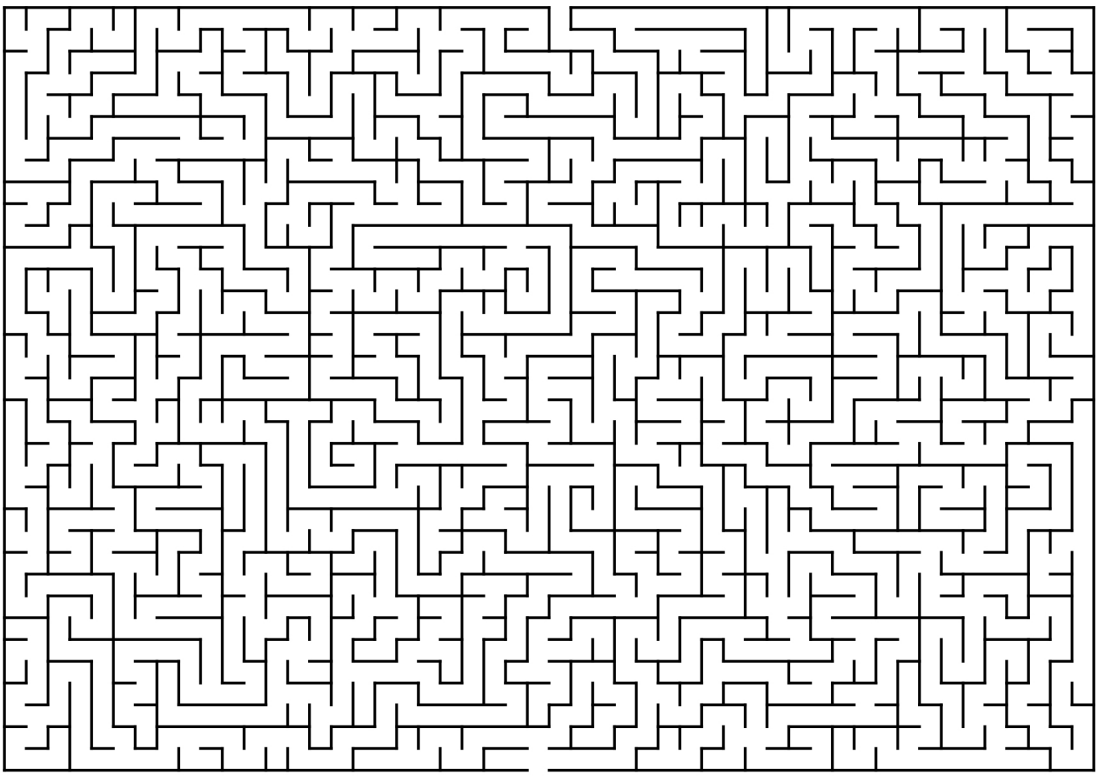

חים
הים הכספי
סיריע
איראק
(בבל)
איראן
(פרס)
יארדאניע
(עזות המזרח)
עדות המזרח
אראבישער
האלב-אינזל
דרום
תימן
Sana'a
Aden Gulf

דאס לאנ

רוסלאנד
דייטשלאנד
פראנקרייך
איטאליע
שפאניע
יון
הים התיכון
מצרים
און
דרום
W
E
S
W
E
S

ד מצרים

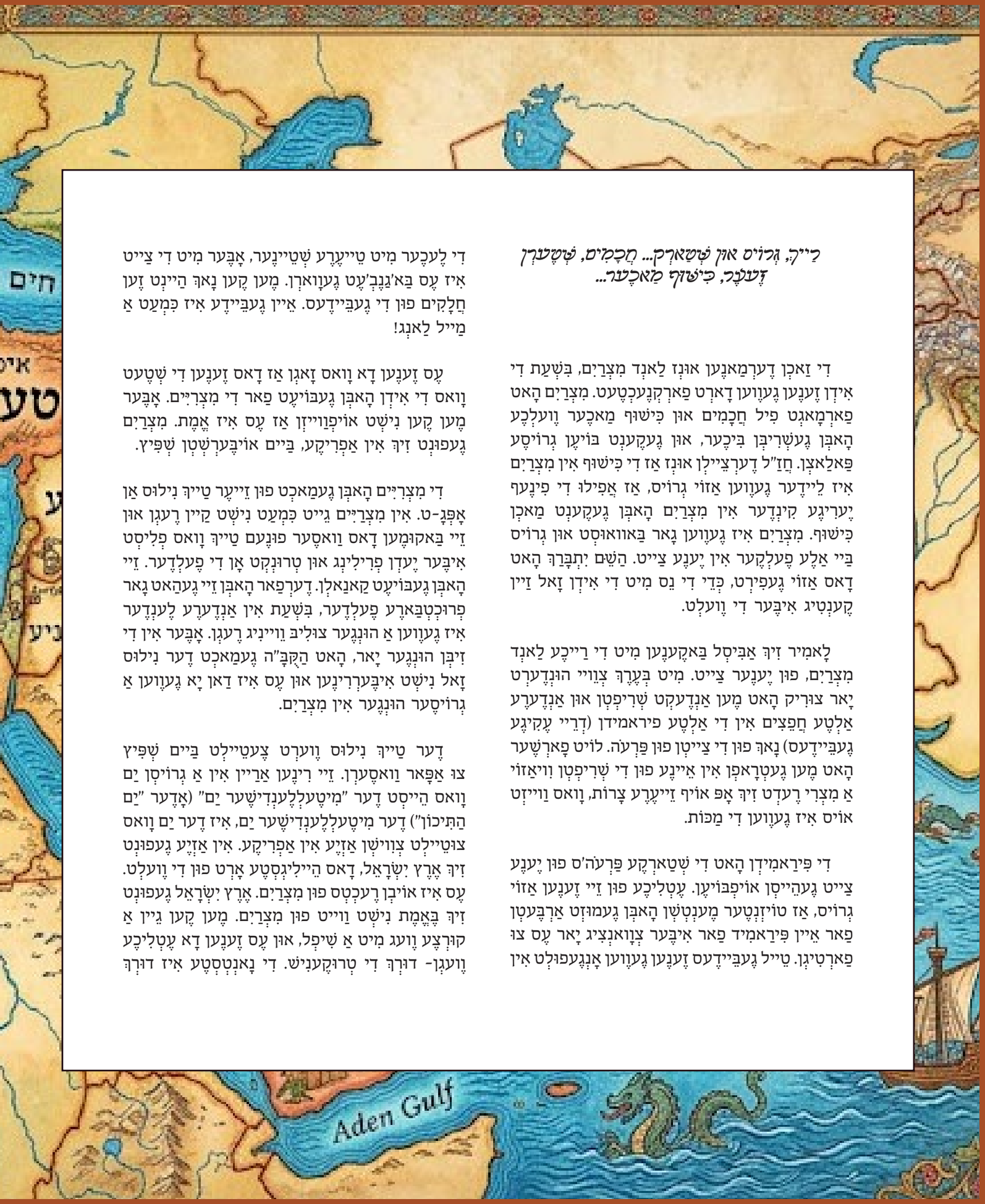

רַייך, גְרוֹיס און שְׁטַארְק... חֲכָמִים, שְׁטֶערְן זֶעְנֶר, כִּישׁוּף מַאכֶער...

דִי זַאכְן דֶערְמַאנֶען אוּנְז לַאנְד מִצְרַיִם, בִּשְׁעַת דִי אִידְן זֶענֶען גֶעוֶוען דָארְט פַארְקְנֶעכְטֶעט. מִצְרַיִם הָאט פַארְמָאגְט פִיל חֲכָמִים אוּן כִּישׁוּף מַאכֶער וֶועלְכֶע הָאבְּן גֶעשְׁרִיבְּן בִּיכֶער, אוּן גֶעקֶענְט בּוֹיעֶן גְרוֹיסֶע פַּאלַאצְן. חֲזַ"ל דֶערְצֵיילְן אוּנְז אַז דִי כִּישׁוּף אִין מִצְרַיִם אִיז לֵיידֶער גֶעוֶוען אַזוֹי גְרוֹיס, אַז אֲפִילוּ דִי פִינֶעף יֶעְרִיגֶע קִינְדֶער אִין מִצְרַיִם הָאבְּן גֶעקֶענְט מַאכְן כִּישׁוּף. מִצְרַיִם אִיז גֶעוֶוען גָאר בַּאוואוּסְט אוּן גְרוֹיס בַּיי אַלֶע פֶעלְקֶער אִין יֶענֶע צַייט. הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָאט דָאס אַזוֹי גֶעפִירְט, כְּדֵי דִי נֵס מִיט דִי אִידְן זָאל זַיין קֶענְטִיג אִיבֶּער דִי וֶועלְט.

לָאמִיר זִיךְ אַבִּיסְל בַּאקֶענֶען מִיט דִי רַייכֶע לַאנְד מִצְרַיִם, פוּן יֶענֶער צַייט. מִיט בְּעֶרֶךְ צְוֵויי הוּנְדֶערְט יָאר צוּרִיק הָאט מֶען אַנְדֶעקְט שְׁרִיפְטְן אוּן אַנְדֶערֶע אַלְטֶע חֲפֵצִים אִין דִי אַלְטֶע פִיראמִידְן (דְרֵיי עֶקִיגֶע גֶעבֵּיידֶעס) נָאךְ פוּן דִי צַייטְן פוּן פַּרְעֹה. לוֹיט פָארְשֶׁער הָאט מֶען גֶעטְרָאפְן אִין אֵיינֶע פוּן דִי שְׁרִיפְטְן וִויאַזוֹי אַ מִצְרִי רֶעדְט זִיךְ אָפּ אוֹיף זֵייעֶרֶע צָרוֹת, וָואס וַוייזְט אוֹיס אִיז גֶעוֶוען דִי מַכּוֹת.

דִי פִּירַאמִידְן הָאט דִי שְׁטַארְקֶע פַּרְעֹה'ס פוּן יֶענֶע צַייט גֶעהֵייסְן אוֹיפְבּוֹיעֶן. עֶטְלִיכֶע פוּן זֵיי זֶענֶען אַזוֹי גְרוֹיס, אַז טוֹיזְנְטֶער מֶענְטְשְׁן הָאבְּן גֶעמוּזְט אַרְבֶּעטְן פַאר אֵיין פִּירַאמִיד פַאר אִיבֶּער צְוָואנְצִיג יָאר עֶס צוּ פַארְטִיגְן. טֵייל גֶעבֵּיידֶעס זֶענֶען גֶעוֶוען אָנְגֶעפוּלְט אִין דִי לֶעכֶער מִיט טֵייעֶרֶע שְׁטֵיינֶער, אָבֶּער מִיט דִי צַייט אִיז עֶס בַּא'גַנֶבְ'עֶט גֶעוָוארְן. מֶען קֶען נָאךְ הַיינְט זֶען חֲלָקִים פוּן דִי גֶעבֵּיידֶעס. אֵיין גֶעבֵּיידֶע אִיז כִּמְעַט אַ מַייל לַאנְג!

עֶס זֶענֶען דָא וָואס זָאגְן אַז דָאס זֶענֶען דִי שְׁטֶעט וָואס דִי אִידְן הָאבְּן גֶעבּוֹיעֶט פַאר דִי מִצְרִיִּים. אָבֶּער מֶען קֶען נִישְׁט אוֹיפְוַוייזְן אַז עֶס אִיז אֱמֶת. מִצְרַיִם גֶעפוּנְט זִיךְ אִין אַפְרִיקֶע, בַּיים אוֹיבֶּערְשְׁטְן שְׁפִּיץ.

דִי מִצְרִיִּים הָאבְּן גֶעמַאכְט פוּן זֵייעֶר טַייךְ נִילוּס אַן אָפְּגָ-ט. אִין מִצְרַיִּים גֵייט כִּמְעַט נִישְׁט קַיין רֶעגְן אוּן זֵיי בַּאקוּמֶען דָאס וַואסֶער פוּנֶעם טַייךְ וָואס פְלִיסְט אִיבֶּער יֶעדְן פְרִילִינְג אוּן טְרוּנְקְט אָן דִי פֶעלְדֶער. זֵיי הָאבְּן גֶעבּוֹיעֶט קַאנַאלְן. דֶערְפַאר הָאבְּן זֵיי גֶעהַאט גָאר פְרוּכְטְבַּארֶע פֶעלְדֶער, בִּשְׁעַת אִין אַנְדֶערֶע לֶענְדֶער אִיז גֶעוֶוען אַ הוּנְגֶער צוּלִיבּ וֵוייניג רֶעגְן. אָבֶּער אִין דִי זִיבְּן הוּנְגֶער יָאר, הָאט הַקֻּבָּ"ה גֶעמַאכְט דֶער נִילוּס זָאל נִישְׁט אִיבֶּערְרִינֶען אוּן עֶס אִיז דַאן יָא גֶעוֶוען אַ גְרוֹיסֶער הוּנְגֶער אִין מִצְרַיִם.

דֶער טַייךְ נִילוּס וֶוערְט צֶעטֵיילְט בַּיים שְׁפִּיץ צוּ אַפָּאר וַואסֶערְן. זֵיי רִינֶען אַרַיין אִין אַ גְרוֹיסְן יַם וָואס הֵייסְט דֶער "מִיטֶעלְלֶענְדִישֶׁער יַם" (אָדֶער "יַם הַתִּיכוֹן") דֶער מִיטֶעלְלֶענְדִישֶׁער יַם, אִיז דֶער יַם וָואס צוּטֵיילְט צְוִוישְׁן אַזְיֶע אִין אַפְרִיקֶע. אִין אַזְיֶע גֶעפוּנְט זִיךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דָאס הֵיילִיגְסְטֶע אָרְט פוּן דִי וֶועלְט. עֶס אִיז אוֹיבְן רֶעכְטְס פוּן מִצְרַיִם. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גֶעפוּנְט זִיךְ בֶּאֱמֶת נִישְׁט וַוייט פוּן מִצְרַיִם. מֶען קֶען גֵיין אַ קוּרְצֶע וֶועג מִיט אַ שִׁיפְל, אוּן עֶס זֶענֶען דָא עֶטְלִיכֶע וֶועגְן- דוּרְךְ דִי טְרוּקֶענִישׁ. דִי נָאנְטְסְטֶע אִיז דוּרְךְ

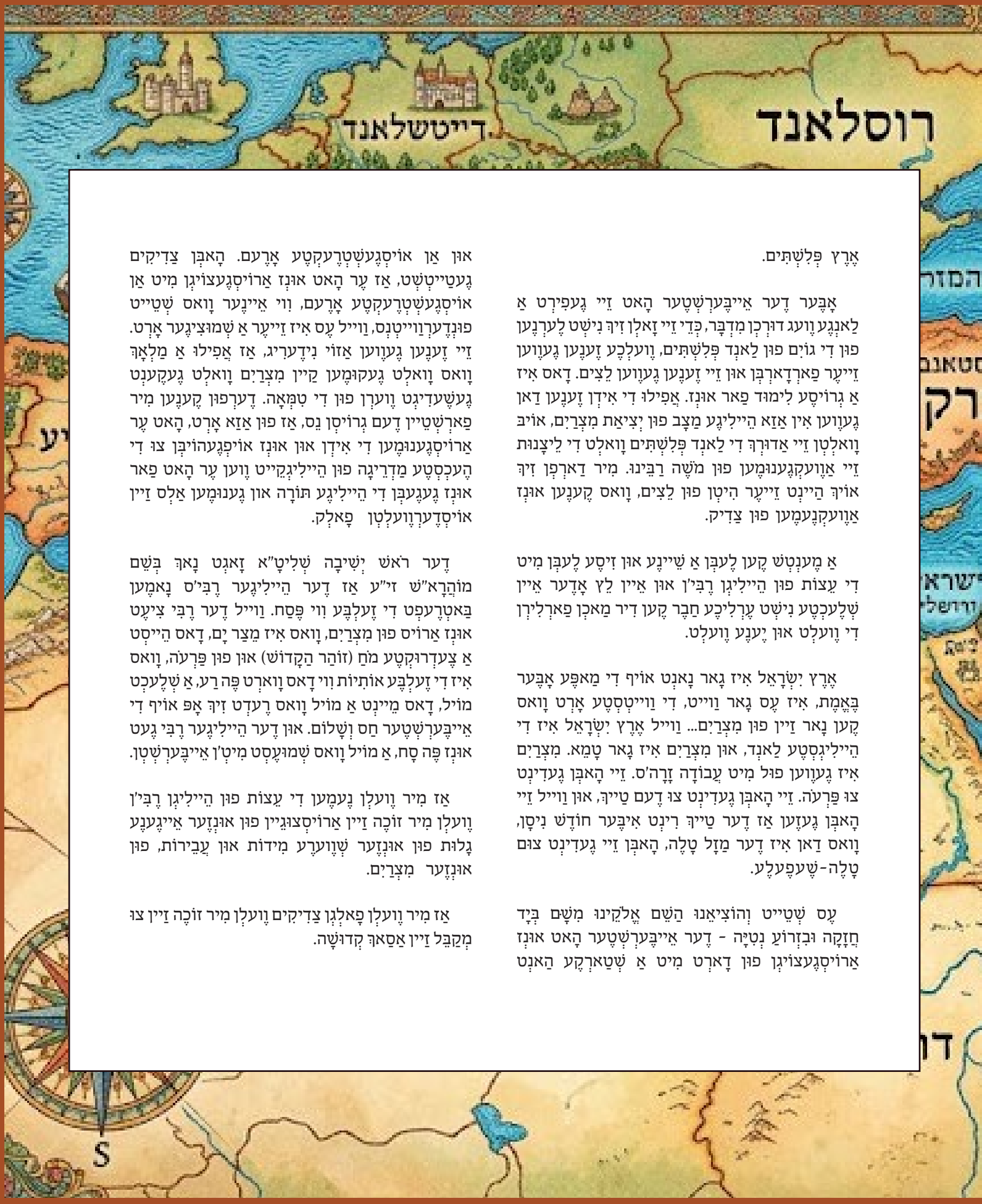

אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים.

אָבֶּער דֶער אייבֶּערְשְׁטֶער הָאט זיי גֶעפִּירְט אַ לַאנגֶע וָועג דוּרְכְן מִדְבָּר, כְּדֵי זיי זָאלְן זִיךְ נִישְׁט לְערְנֶען פּוּן דִי גּוֹיִם פּוּן לַאנְד פְּלִשְׁתִּים, וָועלְכֶע זָענֶען גֶעוֶוען זֵיער פַארְדָארְבֶּן אוּן זיי זָענֶען גֶעוֶוען לְצִים. דָאס אִיז אַ גְרוֹיסֶע לִימוּד פַאר אוּנְז. אֲפִילוּ דִי אִידֶן זָענֶען דַאן גֶעוֶוען אִין אַזָא הַיילִיגֶע מַצָּב פּוּן יְצִיאַת מִצְרַיִם, אוֹיב וָואלְטְן זיי אַדוּרְךְ דִי לַאנְד פְּלִשְׁתִּים וָואלְט דִי לֵיצָנוּת זיי אֲוֶועקְגֶענוּמֶען פּוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ. מִיר דַארְפְן זִיךְ אוֹיךְ הַיינְט זֵיער הִיטְן פּוּן לְצִים, וָואס קֶענֶען אוּנְז אֲוֶועקְנֶעמֶען פּוּן צַדִּיק.

אַ מֶענְטְש קֶען לֶעבְּן אַ שַׁיינֶע אוּן זִיסֶע לֶעבְּן מִיט דִי עֵצוֹת פּוּן הַיילִיגְן רֶבִּי'ן אוּן אֵיין לַיְ אָדֶער אֵיין שְׁלֶעכְטֶע נִישְׁט עֶרְלִיכֶע חֲבֶר קֶען דִיר מַאכְן פַארְלִירְן דִי וֶוועלְט אוּן יֶענֶע וָועלְט.

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז גָאר נָאנְט אוֹיף דִי מַאפֶּע אָבֶּער בֶּאֱמֶת, אִיז עֶס גָאר וַוייט, דִי וַוייטְסְטֶע אָרְט וָואס קֶען נָאר זַיין פּוּן מִצְרַיִם... וַויל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז דִי הַיילִיגְסְטֶע לַאנְד, אוּן מִצְרַיִם אִיז גָאר טָמֵא. מִצְרַיִם אִיז גֶעוֶוען פּוּל מִיט עֲבוֹדָה זָרָה'ס. זיי הָאבְּן גֶעדִינְט צוּ פַּרְעֹה. זיי הָאבְּן גֶעדִינְט צוּ דֶעם טַייךְ, אוּן וַויל זיי הָאבְּן גֶעזֶען אַז דֶער מַזָּל טָלֶה, הָאבְּן זיי גֶעדִינְט צוּם טָלֶה-שֶׁעפּעלְע.

עֶס שְׁטַייט וְהוֹצִיאֲנוּ הַשֵּׁם אֶלֵקֵינוּ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה - דֶער אייבֶּערְשְׁטֶער הָאט אוּנְז אַרוֹיסְגֶעצוֹגְן פּוּן דָארְט מִיט אַ שְׁטַארְקֶע הַאנְט אוּן אַן אוֹיסְגֶעשְׁטְרֶעקְטֶע אָרֶעם. הָאבְּן צַדִּיקִים גֶעטַייטְשְׁט, אַז עֶר הָאט אוּנְז אַרוֹיסְגֶעצוֹגְן מִיט אַן אוֹיסְגֶעשְׁטְרֶעקְטֶע אָרֶעם, וּוי אֲיינֶער וָואס שְׁטַייט פּוּנְדֶערְוַוייטְנס, וַויל עֶס אִיז זֵיער אַ שְׁמוּצִיגֶער אָרְט. זיי זָענֶען גֶעוֶוען אַזוֹי נִידֶעריג, אַז אֲפִילוּ אַ מַלְאָךְ וָואס וָואלְט גֶעקוּמֶען קַיין מִצְרַיִם וָואלְט גֶעקֶענְט גֶעשָׁעדִיגְט וֶוערְן פּוּן דִי טְמֵאָה. דֶערְפּוּן קֶענֶען מִיר פַארְשְׁטַיין דָעם גְרוֹיסְן נֵס, אַז פּוּן אַזָא אָרְט, הָאט עֶר אַרוֹיסְגֶענוּמֶען דִי אִידֶן אוּן אוּנְז אוֹיפְגֶעהוֹיבְּן צוּ דִי הֶעכְסְטֶע מַדְרֵיגָה פּוּן הַיילִיגְקֵייט וֶוען עֶר הָאט פַאר אוּנְז גֶעגֶעבְּן דִי הַיילִיגֶע תּוֹרָה אוּן גֶענוּמֶען אַלְס זַיין אוֹיסְדֶערְוָועלְטְן פָאלְק.

דֶער רַאשׁ יְשִׁיבָה שְׁלִיטָ"א זָאגְט נָאךְ בְּשֵׁם מוֹהֲרָא"ש זי"ע אַז דֶער הַיילִיגֶער רֶבִּי'ס נָאמֶען בַּאטֶרֶעפְט דִי זֶעלְבֶּע וּוי פֶּסַח. וַויל דֶער רֶבִּי צִיעֶט אוּנְז אַרוֹיס פּוּן מִצְרַיִם, וָואס אִיז מֵצַר יָם, דָאס הַייסְט אַ צֶעדְרוּקְטֶע מַּחַ (זוֹהַר הַקָדוֹשׁ) אוּן פּוּן פַּרְעֹה, וָואס אִיז דִי זֶעלְבֶּע אוֹתִיוֹת וּוי דָאס וָוארְט פֶּה רַע, אַ שְׁלֶעכְט מוֹיל, דָאס מֵיינְט אַ מוֹיל וָואס רֶעדְט זִיךְ אָפּ אוֹיף דִי אייבֶּערְשְׁטֶער חַס וְשָׁלוֹם. אוּן דֶער הַיילִיגֶער רֶבִּי גֶעט אוּנְז פֶּה סָח, אַ מוֹיל וָואס שְׁמוּעֶסְט מִיטְ'ן אייבֶּערְשְׁטְן.

אַז מִיר וֶועלְן נֶעמֶען דִי עֵצוֹת פּוּן הַיילִיגְן רֶבִּי'ן וֶועלְן מִיר זוֹכֶה זַיין אַרוֹיסְצוּגֵיין פּוּן אוּנְזֶער אֵיגֶענֶע גָלוּת פּוּן אוּנְזֶער שְׁוֶועֶרֶע מִידוֹת אוּן עֲבֵירוֹת, פּוּן אוּנְזֶער מִצְרַיִם.

אַז מִיר וֶועלְן פָאלְגְן צַדִּיקִים וֶועלְן מִיר זוֹכֶה זַיין צוּ מְקַבֵּל זַיין אַסַאךְ קְדוּשָׁה.

יארצייט

דער הייליגער
צמח צדיק
זי"ע

יארצייט:
י"ג ניסן

י"ג ניסָן גֶעפַאלְט דִי יָארְצַייט פוּן דֶעם הֵייליגְן רֶבִּי מְנַחֵם מֶענְדְל, בַּאקַאנְט אַלְץ דֶער צֶמַח צֶדֶק מְלוּבַּאוִויטְשׁ זצ"ל.

זַיין טַאטֶע, רֶבִּי שַׁכְנָא זצ"ל, אִיז גֶעוֶוען אַן אֵיידֶעם בַּיים הֵייליגְן בַּעַל הַתַּנְיָא. מֶען הָאט אִים אַ נָאמֶען גֶעגֶעבְּן נָאךְ דֶעם גְרוֹיסְן צַדִיק רֶבִּי מֶענְדְלֶע וִויטֶעפְּסְקֶער זצ"ל.

עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ מוֹרָא'דִיגֶער גָאוֹן אִין תּוֹרָה, אַזוֹי וַוייט אַז אֲפִילוּ דִי מִתְנַגְדִים הָאבְּן אִים גֶעהַאלְטְן פַאר אַ חִידוּשׁ.

עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ גְרוֹיסֶער מַתְמִיד אוּן גֶעלֶערְנְט אַכְצְן שָׁעָה אַ טָאג. אוֹיךְ הָאט עֶר אַסַאךְ גֶעטוּן פַאר אִידְן צוּ הַאלְטְן אִידִישְׁקֵייט עֶרְלִיךְ. אַזוֹי אוֹיךְ הָאט עֶר זִיךְ אָפְּגֶעגֶעבְּן מִיט אִידִישֶׁע קִינְדֶער אוּן אַסַאךְ גֶעהָאלְפְן אִידְן אִין זֵייעֶר קְלֶעם. דִי גוֹיִם אוּן דִי נִישְׁט עֶרְלִיכֶע אִידְן הָאבְּן אִים אַסַאךְ גֶע'רוֹדְפְ'ט, וִוי עֶס גֵייט בַּיי אַלֶע עֶרְלִיכֶע אִידְן, אָבֶּער דֶער צַדִיק אִיז וַוייטֶער אָנְגֶעגַאנְגֶען אוּן פַארְשְׁפְּרֵייט תּוֹרָה אוּן אִידִישְׁקֵייט. דֶער הֵייליגֶער צֶמַח צֶדֶק הָאט זִיךְ זֵייעֶר גֶעהִיטְן דִי אוֹיגְן אוּן גֶעהַאט אַ הֵייליגֶע בְּלִיק. וֶוען אַ אִיד הִיט זִיךְ דִי אוֹיגְן , וֶוערְט אִים דִי אוֹיגְן אַזוֹי הֵייליג אַז עֶר קֶען זֶען זַאכְן וָואס פָּשׁוּטְ'עֶ מֶענְטְשְׁן זֶעֶן נִישְׁט, וִוי מִיר וֶועלְן זֶען פוּן דִי פָאלְגֶענְדֶע מַעֲשֶׂה.

אֵיינֶער פוּן דִי חֲסִידִים פוּנֶעם צֶמַח צֶדֶק אִיז גֶעוֶוען אַ גְרוֹיסֶער עוֹשֶׁר. אַלְס אַ קְלוּגֶער אוּן עֶרְלִיכֶער חָסִיד, פְלֶעגְט עֶר קֵיינְמָאל נִישְׁט אַרַיינְגֵיין אִין אַ בִּיזְנֶעס דִיעֶל אֵיידֶער עֶר הָאט דָאס פְרִיעֶר דוּרְכְגֶערֶעדְט מִיט זַיין הֵייליגְן רֶבִּי'ן. צוּמָאל הָאט אִים דֶער רֶבִּי גֶעזָאגְט "יָא" אוּן צוּמָאל "נֵיין".

אֵיינְמָאל וֶוען דֶער עוֹשֶׁר אִיז גֶעוֶוען בַּיים רֶבִּי'ן, הָאט אִים דֶער רֶבִּי גֶעזָאגְט: "קוּמֶענְדִיגֶע מָאל וָואס דוּ קוּמְסְט צוּ מִיר, זָאלְסְטוּ מִיטְבְּרֶענְגֶען חֵייקְל דֶעם בַּעַל עֲגָלָה; עֶר זָאל דִיר אַהֶערְבְּרֶענְגֶען."

דֶער גְבִיר הָאט זִיךְ זֵייעֶר גֶעוואוּנְדֶערְט, אָבֶּער עֶר הָאט גָארְנִישְׁט גֶעפְרֶעגְט אוּן אַוַודַאי גֶעפָאלְגְט. דִי קוּמֶענְדִיגֶע מָאל וָואס עֶר אִיז גֶעקוּמֶען, הָאט עֶר גֶעדִינְגֶען אַ וָואגְן בַּיי חֵייקְל'ן, אוּן חֵייקְל הָאט אִים גֶעבְּרֶענְגְט קַיין לִיוּבַּאוִויטְשׁ.

וִוי נָאר דֶער חָסִיד אִיז אַרַיינְגֶעקוּמֶען, הָאט עֶר דֶערְצֵיילְט פַארְ'ן רֶבִּי'ן אַז עֶר הָאט מִיטְגֶעבְּרֶענְגְט חֵייקְל'ן. דֶער רֶבִּי הָאט זִיךְ זֵייעֶר גֶעפְרֵיידְט אוּן אִים גֶעזָאגְט אַז מֶען זָאל אִים אַרַיינְרוּפְן. דֶער חָסִיד אִיז גֶעלָאפְן צוּם הָאטֶעל וואוּ עֶר אִיז אַיינְגֶעשְׁטַאנֶען, אוּן דֶערְצֵיילְט מִיט גְרוֹיס שִׂמְחָה פַאר חֵייקְל וָואסֶערֶע זְכִיָה עֶר הָאט, אַז דֶער רֶבִּי רוּפְט אִים פֶּערְזֶענְלִיךְ.

חֵייקְל, וָואס אִיז גֶעוֶוען אַ פָּשׁוּטְ'עֶר מֶענְטְשׁ, הָאט נִישְׁט גֶעוואוּסְט וָואס מֶען וִויל פוּן אִים, אוּן עֶר הָאט אוֹיךְ מוֹרָא גֶעהַאט צוּ גֵיין צוּ אַזַא גְרוֹיסְן צַדִיק. עֶר הָאט אָנְגֶעהוֹיבְּן צוּ זָאגְן: "אִיךְ בִּין מִיד אוּן אִיךְ וִויל שְׁלָאפְן."

אָבֶּער דֶער חָסִיד הָאט נִישְׁט נָאכְגֶעלָאזְט, אוּן וֶוען עֶר הָאט גֶעזֶען אַז חֵייקְל הַאלְט נִישְׁט בַּיים קוּמֶען, הָאט עֶר אִים גֶעסְטְרַאשֶׁעט אַז עֶר וֶועט אִים נִישְׁט דִינְגֶען פַארְ'ן וֶועג צוּרִיק. חֵייקְל הָאט זִיךְ דֶערְשְׁרָאקְן אוּן אִיז גֶעקוּמֶען צוּם רֶבִּי'ן.

וִוי נָאר דֶער רֶבִּי הָאט אִים גֶעזֶען, הָאט עֶר אִים זֵייעֶר וַוארֶעם מְקַבֵּל פָּנִים גֶעוֶוען. דֶער רֶבִּי הָאט זִיךְ עֶקְסְטֶער גֶעפְרֵיידְט צוּ זֶען חֵייקְלֶ'ען. דֶערְנָאךְ הָאט אִים דֶער צֶמַח צֶדֶק גֶעזָאגְט: "מָארְגְן זָאלְסְטוּ קוּמֶען עֶסְן מִיט מִיר אַ סְעוּדָה."

אַלֶע מֶענְטְשְׁן אַרוּם הָאבְּן זִיךְ זֵייעֶר גֶעוואוּנְדֶערְט. מֶען הָאט אָנְגֶעהוֹיבְּן שְׁמוּעֶסְן אַז אֶפְשָׁר אִיז דֶער בַּעַל עֲגָלָה אַ בַּאהַאלְטֶענֶער צַדִיק.

דִי חֲסִידִים זֶענֶען גֶעשְׁטַאנֶען אַרוּם חֵייקְל אוּן אִים אָנְגֶעהוֹיבְּן אוֹיסְצוּפְרֶעגְן: "וֶוער זֶענְט אִיר? פוּן וואוּ קוּמְט אִיר?" אָבֶּער חֵייקְל הָאט נִישְׁט גֶעוואוּסְט וָואס מֶען וִויל פוּן אִים. "אִיךְ בִּין אַ פָּשׁוּטְ'עֶר פּוֹיעֶר, אַ בַּעַל עֲגָלָה. אִיךְ קֶען נִישְׁט קַיין תּוֹרָה אוּן אִיךְ בִּין נִישְׁט קַיין בַּאהַאלְטֶענֶער צַדִיק."

דִי חֲסִידִים הָאבְּן אָבֶּער נִישְׁט

אוֹיפְגֶעגֶעבְּן. "עֶפֶּעס אַ זְכוּת הָאסְטוּ זִיכֶער אַז דֶער רֶבִּי אִיז דִיר אַזוֹי מְקַרֵב. גֶעדֶענְקְסְטוּ נִישְׁט עֶפֶּעס אַ גוּטֶע זַאךְ וָואס דוּ הָאסְט אַמָאל גֶעטוּן?"

חֵייקְל נֶעמְט אַרָאפּ זַיין דַאשִׁיק פוּן קָאפּ אוּן קְרַאצְט זִיךְ דֶעם שְׁטֶערְן. "אָהּ, אִיךְ דֶערְמַאן זִיךְ... עֶפֶּעס."

דִי חֲסִידִים וֶוערְן פְרֵיילִיךְ אוּן נֵייגְן צוּ אַן אוֹיעֶר. עֶפֶּעס גֵייט דֶער בַּעַל עֲגָלָה דֶערְצֵיילְן. אוּן אָט הָאט עֶר דֶערְצֵיילְט:

"אַזוֹי וִוי אִיךְ בִּין אַ בַּעַל עֲגָלָה, קוּמְט מִיר אוֹיס צוּ פָארְן צוּ פַארְשְׁטוּפְּטֶע דֶערְפְלֶעךְ טִיף אִינֶעם לַאנְד. צוּמָאל טְרֶעף אִיךְ זִיךְ אַן מִיט עֶלְנְדֶע אִידִישֶׁע מִשְׁפָּחוֹת וָואס וואוֹינֶען אַלֵיין צְוִוישְׁן גּוֹיִים. עֶס הָאט זִיךְ גֶעמַאכְט אֵיינְמָאל אַז אִיךְ בִּין אָנְגֶעקוּמֶען צוּ אַ אִידִישֶׁע מִשְׁפָּחָה וָואס אִיז גֶעוֶוען פַארְוָוארְפְן אִינְגַאנְצְן אַלֵיין, אוּן דִי פְרוֹי הָאט מִיר דַאן גֶעפְרֶעגְט אוֹיבּ אִיךְ וֵוייס וואוּ מֶען קֶען טְרֶעפְן אַ מוֹהֵל צוּ מַאכְן אַ בְּרִית פַאר אִיר נֵיי-גֶעבּוֹירְן קִינְד.

"אִיךְ הָאבּ דַאן בַּיי מִיר בַּאשְׁלָאסְן אַז אִיךְ גֵיי זִיךְ לֶערְנֶען צוּ וֶוערְן אַ מוֹהֵל, כְּדֵי וֶוען עֶס וֶועט זִיךְ אוֹיסְפֶעלְן זָאל אִיךְ קֶענֶען מַאכְן אַ בְּרִית. אִיךְ הָאבּ טַאקֶע אַזוֹי גֶעטוּן אוּן זִיךְ גֶעלֶערְנְט בַּיי אַ גְרוֹיסְן מוֹהֵל וִויאַזוֹי מֶען פִירְט דוּרְךְ אַ בְּרִית. וואוּ אִימֶער אִיךְ גֵיי, נֶעם אִיךְ מִיט מַיין מוֹהֵל-זֶעקְל, אַז אוֹיבּ עֶס מַאכְט זִיךְ אַמָאל אַז אֵיינֶער דַארְף אַ בְּרִית, זָאל אִיךְ אַלֶעמָאל זַיין גְרֵייט.

"אַזוֹי הָאבּ אִיךְ שׁוֹין זוֹכֶה גֶעוֶוען צוּ מַאכְן צֶענְדְלִיגֶער בְּרִיתְ'ן פַאר אִידִישֶׁע קִינְדֶער אִין פַארְשְׁטוּפְּטֶע פְּלֶעצֶער.

"אֵיינְמָאל הָאט זִיךְ גֶעמַאכְט אַ מַעֲשֶׂה אַז אִיךְ בִּין גֶעפָארְן אִין אַ וַואלְד, אוּן פְּלוּצְלִינְג הֶער אִיךְ אַ קוֹל פוּן גֶעוֵויין; עֶס אִיז גֶעוֶוען דָאס קוֹל פוּן אַ פְרוֹי. אִיךְ הָאבּ אָנְגֶעהוֹיבְּן נָאכְצוּגֵיין דָאס קוֹל בִּיז אִיךְ בִּין אָנְגֶעקוּמֶען צוּ אַ קְלֵיינֶע הוֹיז פוּן אַ וַואלְד-וֶועכְטֶער. אִיךְ הָאבּ אַרַיינְגֶעקְלַאפְּט צוּ זֶען וָואס עֶס טוּט זִיךְ, אוּן אַ פְרוֹי הָאט גֶעעֶפְנְט דִי טִיר. זִי אִיז גֶעוֶוען אַ פְרוּמֶע עֶרְלִיכֶע פְרוֹי. אִיךְ הָאבּ אִיר גֶעפְרֶעגְט פַארְוָואס זִי וֵויינְט אַזוֹי, הָאט זִי מִיר דֶערְצֵיילְט אַז זִי הָאט גֶעהַאט אַ קִינְד אוּן הַיינְט אִיז דֶער אַכְטֶער טָאג, אוּן זִי וִויל אַזוֹי שְׁטַארְק מַאכְן

יארציים

אַ בְּרִית, אָבֶּער אִיר מַאן אִיז נֶעבֶּעךְ זֵייעֶר זֵייעֶר קְרַאנְק. עֶס זֶעט שׁוֹין אוֹיס וִוי עֶר גֵייט מַמָּשׁ שְׁטַארְבְּן, אוּן זִי הָאט נִישְׁט וֶוער עֶס זָאל פָּארְן אִין דִי גְרוֹיסֶע שְׁטָאט זוּכְן אַ מוֹהֵל פַאר אִיר.

"אִיךְ הָאבּ אִיר שְׁנֶעל בַּארוּאִיגְט אוּן גֶעזָאגְט: 'עֶרְלִיכֶע פְרוּמֶע מַאמֶע, דוּ דַארְפְסְט נִישְׁט זָארְגְן. דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער הָאט דִיר צוּגֶעשִׁיקְט אַ מוֹהֵל; אִיךְ בִּין אַ מוֹהֵל אוּן אִיךְ וֶועל קֶענֶען מַאכְן דִי בְּרִית'.

"אִיךְ הָאבּ אָבֶּער נִישְׁט גֶעהַאט קַיין סַנְדָּק, וַוייל דֶער טַאטֶע אִיז נֶעבֶּעךְ גֶעוֶוען אַזוֹי קְרַאנְק אוּן כִּמְעַט אוֹיף יֶענֶע וֶועלְט. דֶערִיבֶּער בִּין אִיךְ אַרוֹיס פוּן שְׁטוּבּ צוּם הוֹיפְּט וֶועג וָואס פִירְט אַרַיין אִין וַואלְד, הָאפֶּענְדִיג צוּ טְרֶעפְן אַ אִיד. אוּן בָּרוּךְ הַשֵּׁם, פְּלוּצְלִינְג הָאבּ אִיךְ דֶערְזֶען אַ אִיד. אִיךְ הָאבּ אִים דֶערְצֵיילְט דִי מַעֲשֶׂה אוּן אִים גֶעבֶּעטְן אוֹיבּ עֶר קֶען קוּמֶען זַיין דֶער סַנְדָּק.

"צוּם עֶרְשְׁט הָאט דֶער אִיד נִישְׁט גֶעוָואלְט אוּן מִיר גֶעזָאגְט אַז עֶר אַיילְט זִיךְ, אָבֶּער אִיךְ הָאבּ מַמָּשׁ גֶעוֶויינְט צוּ אִים אוּן אִים גֶעפְרֶעגְט וִויאַזוֹי עֶר קֶען זַיין אַזוֹי הַארְצְלָאז. דֶער טַאטֶע הַאלְט בַּיים שְׁטַארְבְּן אוּן דִי מַאמֶע וֶויינְט אַז זִי וִויל אַ בְּרִית; וִוי קֶען מֶען אַזוֹי אָפְּזָאגְן אַ אִיד?

"מַיינֶע וֶוערְטֶער הָאבְּן גֶע'פּוֹעֵל'ט אוּן עֶר אִיז מִיטְגֶעקוּמֶען. מִיר הָאבְּן גֶעמַאכְט דִי בְּרִית, אוּן אִיךְ הָאבּ זִיךְ אָנְגֶערוּפְן צוּם אַנְדֶערְן אִיד: 'לָאמִיר שׁוֹין מַאכְן אַ סְעוּדַת בְּרִית.' אִיךְ הָאבּ זִיךְ אַרוּמְגֶעקוּקְט אִין הוֹיז אוּן גֶעזֶען אַז עֶס אִיז נֶעבֶּעךְ גָארְנִישְׁט דָא וָואס צוּ עֶסְן, דֶערִיבֶּער הָאבּ אִיךְ אַרוֹיסְגֶענוּמֶען פוּן מַיין אֵייגֶענֶעם עֶסְן אוּן גֶעגֶעבְּן פַאר אַלֶעמֶען אַבִּיסְל חַלָּה מִיט גְרִינְצֵייג. מִיר הָאבְּן גֶעגֶעסְן דִי סְעוּדָה, אוּן בַּיים סוֹף רוּפְט זִיךְ דֶער אִיד אָן צוּ מִיר: 'לָאמִיר רוּפְן דֶעם טַאטְן פוּן דֶעם קִינְד צוּ מְזוּמָן.' (אוֹיבּ עֶס זֶענֶען דָא דְרֵיי מֶענְטְשְׁן וָואס זִיצְן בַּיי אַ סְעוּדָה אִינְאֵיינֶעם, אִיז דָא אַ מִצְוָה וָואס הֵייסְט 'מְזוּמָן'; מֶען זָאגְט פַאר דִי מֶענְטְשְׁן 'רַבּוֹתַי מִיר וִוילְן בֶּענְטְשְׁן' אוּן מֶען זָאגְט דֶעם פָּסוּק 'יְהִי שֵׁם הַשֵּׁם מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם' וְכוּ'). אִיךְ הָאבּ אָנְגֶעקוּקְט דֶעם אִיד אוּן אִים גֶעפְרֶעגְט: 'וָואס אִיז מִיט אַייךְ? אִיר זֶעט נִישְׁט אַז עֶר אִיז שׁוֹין כִּמְעַט אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט? עֶר קֶען דָאךְ נִישְׁט בֶּענְטְשְׁן.' אָבֶּער דֶער אִיד הָאט זִיךְ נִישְׁט וִויסְנְדִיג גֶעמַאכְט, נָאר עֶר אִיז צוּגֶעגַאנְגֶען צוּם קְרַאנְקְן טַאטְן אוּן אִים אָנְגֶעכַאפְּט. עֶר הָאט אִים גֶעבְּרֶענְגְט צוּם טִישׁ, אוּן דֶער טַאטֶע הָאט אָנְגֶעהוֹיבְּן שְׁפִּירְן בֶּעסֶער אוּן בֶּעסֶער בִּיז עֶר הָאט זִיךְ אוֹיסְגֶעהֵיילְט. נָאכְדֶעם בִּין אִיךְ אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פַאר אַ מִינוּט עֶפֶּעס נֶעמֶען פוּן מַיין וָואגְן, אוּן וֶוען אִיךְ בִּין צוּרִיקְגֶעקוּמֶען אִיז דֶער גַאסְט מִיסְטֶערִיעֶז פַארְשׁוואוּנְדְן גֶעוָוארְן."

חֵייקְל הָאט אוֹיסְגֶעפִירְט: "דָאס אִיז אֵיין מַעֲשֶׂה וָואס אִיךְ גֶעדֶענְק."

דִי תַּלְמִידִים הָאבְּן שׁוֹין פַארְשְׁטַאנֶען אַז דִי מַעֲשֶׂה אִיז נִישְׁט אַזוֹי פָּשׁוּט. אוּן טַאקֶע דֶעם קוּמֶענְדִיגְן טָאג, וֶוען דֶער הֵייליגֶער צֶמַח צֶדֶק הָאט זִיךְ גֶעזֶעצְט צוּ אַ סְעוּדָה מִיט דֶעם בַּעַל עֲגָלָה, הָאט עֶר זִיךְ אָנְגֶערוּפְן: "אִיךְ וִויל הָאבְּן דִי זְכִיָּה צוּ עֶסְן בַּיי אֵיין טִישׁ מִיט אַ אִיד וָואס הָאט גֶעגֶעסְן אַ סְעוּדָה מִיט אַבְרָהָם אָבִינוּ!"

חֵייקְל, וֶועלְכֶע הָאט זִיךְ אָנְגֶעשְׁטְרֶענְגְט צוּ טוּן אַ מִצְוָה, הָאט גֶעהַאט דִי זְכִיָּה אַז אַבְרָהָם אָבִינוּ אַלֵיינְס אִיז אַרָאפְּגֶעקוּמֶען פוּן הִימְל אוּן אִים גֶעהָאלְפְן מַאכְן דִי בְּרִית.

מִיר לֶערְנֶען פוּן דֶעם אַז וֶוען אַ אִיד - נִישְׁט קַיין חִילוּק וֶוער עֶר אִיז - וִויל טוּן אַ מִצְוָה, הֶעלְפְט מֶען אִים צוּ פוּן הִימְל. אַזוֹי וִוי חֲזַ"ל זָאגְן: "הַבָּא לְטַהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ", אַז אַ מֶענְטְשׁ וִויל זַיין עֶרְלִיךְ, הֶעלְפְט מֶען אִים פוּן הִימְל.

לָאמִיר בֶּעטְן דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטְן אַז מִיר זָאלְן אַלֶעמָאל טוּן נָאר מִצְוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים אוּן זַיין עֶרְלִיכֶע אִידְן.

מוהרא"ש ביים פארברענען די חמץ ערב פסח

טרעף 10 חלוקים צווישן די צוויי מלבושים

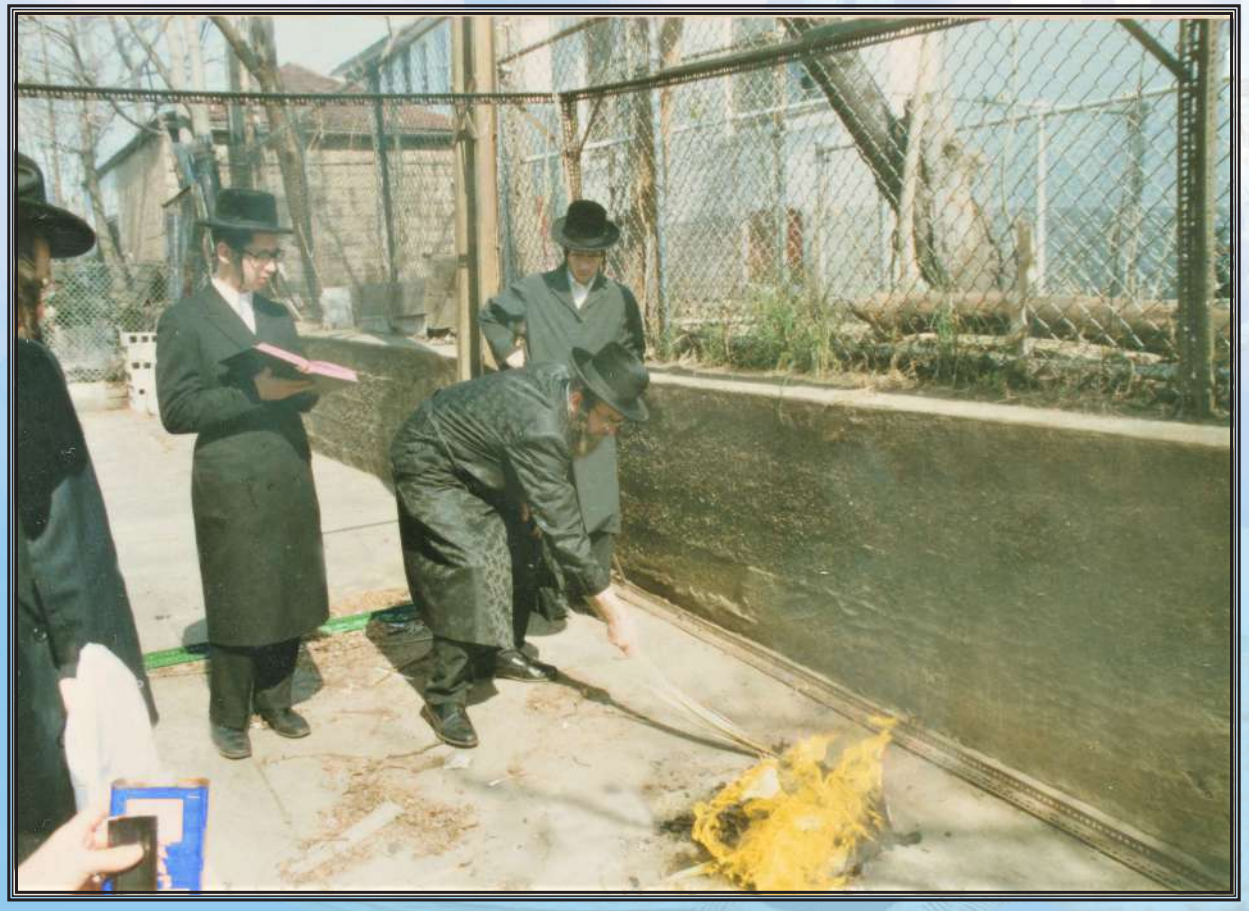

לערנען

טרעף די
פאלגענדע
בילדער

דער מלמד דערציילט

פֿאַרדינטע צייט

ערב פּסח הערשט שטענדיג אַ לעבעדיגע שטימונג בײַ אונז אין שטוב. אויפן בעט ליגט אַ געמיש פון פאפּירן און קלײדער, און שמאטעס פון פארשידענע סאָרטן ליגן אין שיסלען און צווישן די הענט פון אונז פלײסיגע קינדער, וואס רומען און רײניגן דעם גרויסן קינדער-צימער עס צו מאכן גלאַנציג און ריין לכבוד פּסח. די מאמע קומט אַרײַן אינעם צימער אַ קוק צו טאן וויאַזוי די אַרבעט פאָרט, און זי זאגט מיט אַ שמייכל פון נחת: "פאר אַזעלכע טיפֿערע קינדער ווועט היינט זיין אַ שיינע מעשׂה..."

מיר קינדער הייבן אָן צו וואשן מיט נאך מער חשק און פלינקקייט, וויל מיר ווייסן אַז ווען מאמע זאגט אזוי, מיינט עס אַז מיר קענען טאקע ערוואַרטן עפּעס ספּעציעל. זי פלעגט אונז שטענדיג צוזאָגן צו דערציילן אַ מעשׂה אין בעט אלס אַ באלוינונג פארן העלפן. אירע מעשׂיות פלעגן אונז פירן צו אַנדערע, וואונדערבארע וועלט. זי קען נאָר גוט דערציילן און קונצלזיך אַרײַנגעפלאכטן אַ גוטן מוסר השכל וואס מאכט טראכטן. יענע נאכט זענען מיר שוין געווען אין די בעטן נאָר פרי, וואָרטענדיג געשפּאנט אַז די מאמע זאל אַרײַנשפּאצירן אין צימער.

"עס איז געווען ערב ראש חודש ניסן," האט די מאמע אנגעהויבן איר געשיכטע. "אַ צייט ווען יעדער אָטעמט שוין די פּסח'דיגע לופט און מען רײניגט אויס דעם חמץ, גרייטנדיג זיך אַרײַנצובּרענגען דעם ליכטיגן יום טוב. אָבער בײַ מיין שוועסטער אין שטוב האט מען גארנישט דערקענט אַז עס איז ערב פּסח אויף דער וועלט, וויל מיין שוועסטער איז געווען פארנומען מיט אונזער מאמע."

"מיין שוועסטער וואוינט אין מאנטריאל און איך וואוין דאך דא אין ניו יארק. מיין מאמע תּחי', וויי איר וויסט דאך, וואוינט אויך אין מאנטריאל. יענע צייט איז זי ליידער נישט געווען געזונט און זיך געפונען אין שפּיטאל, בשׂעת מיין שוועסטער איז געשטאנען בײַ איר זייט. ווײַל דאס איז די נאָכצי פּרי, וואָרטענדיג געשפּאנט אַז מיין שוועסטער גארניטשט קינדער-צימער אויף פּסח.

איך בין נישט געווען רויאיג; אַ שטימע אין מיין האַרץ האט בײַ מיר געמאנט: זי איז דאך מיין מאמע פונקט ווי מיין שוועסטער'ס. ווי קען איך פארקוקן אויף די גרויסע מצוה פון כיבוד אם נאָר וויל איך וואוין ווייט? איך מוז פארן, כּדי מיין שוועסטער זאל האבן אַנדערש דערקענט צייט צו קענען צוגרייטן איר הויז אויף פּסח און איך זאל האבן אַ חלק אין די גרויסע מצוה, וואס דער ראש ישיבה רעדט דאך אזוי סאך דערפון.

"אָבער דאן האב איך זיך געפֿרעגט: 'וואס ווועט זיין מיט מיין אייגענעם הויז?' עס איז געווען בלויז צוויי וואכן פאר פּסח,

אוּן אִיךְ הָאבּ נָאךְ גֶעהַאט זֵייעֶר פִיל אַרְבֶּעט צוּ רוֹימֶען אוּן אָפְּקָאכְן דִי פֶּסַח'דִיגֶע מַאֲכָלִים. וִויאַזוֹי אִיז דָאס מֶעגְלִיךְ צוּ בַּאוַוייזְן אִין בְּלוֹיז עֶטְלִיכֶע טֶעג?

"אַזוֹי הָאבּ אִיךְ זִיךְ גֶעשְׁלָאגְן מִיט מַיינֶע גֶעדַאנְקֶען אוּן נִישְׁט גֶעוואוּסְט וָואס צוּ טָאן. אִיךְ הָאבּ אַסַאךְ גֶעבֶּעטְן דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטְן אִיךְ זָאל וִויסְן וָואס צוּ טוּן. עֶנְדְלִיךְ הָאבּ אִיךְ בַּאשְׁלָאסְן: אִיךְ פָאר! זָאל זַיין וָואס זָאל זַיין. אִיךְ בִּין זִיכֶער אַז פוּן מְקַיֵּים זַיין דִי מִצְוָה פוּן כִּיבּוּד אֵם וֶועל אִיךְ קַיין שָׁאדְן נִישְׁט הָאבְּן."

"רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן הָאבּ אִיךְ זִיךְ אַרוֹיסְגֶעלָאזְט אִין וֶועג קַיין מָאנְטְרִיאַל. וֶוען אִיךְ בִּין אָנְגֶעקוּמֶען, הָאט מִיר מַיין שְׁוֶועסְטֶער גֶעפִירְט אִין שְׁפִּיטָאל צוּ בַּאזוּכְן דִי מַאמֶע, אוּן דֶערְנָאךְ אִיז זִי אַהֵיימְגֶעגַאנְגֶען אָנְהוֹיבְּן אוֹיסְרוֹימֶען דֶעם חָמֵץ פוּן אִיר שְׁטוּבּ. עֶס אִיז גֶעוֶוען זוּנְטָאג. 'אִיךְ וֶועל דָא בְּלַייבְּן אֵיינְס מִיט אַ הַאלְבּ וָואכְן,' הָאבּ אִיךְ גֶעקְלֶערְט, 'בִּיז מַיין שְׁוֶועסְטֶער וֶועט עֶנְדִיגְן דִי אַרְבֶּעט.'

"וִוי אִיבֶּערְרַאשְׁט בִּין אִיךְ אָבֶּער גֶעוֶוען וֶוען מַיין שְׁוֶועסְטֶער הָאט מִיר פְּרַייטָאג גֶעזָאגְט: 'דוּ קֶענְסְט אַהֵיימְפָארְן גְלַייךְ נָאךְ שַׁבָּת, אִיךְ הָאבּ שׁוֹין בָּרוּךְ הַשֵּׁם גֶעעֶנְדִיגְט דִי גַאנְצֶע אַרְבֶּעט אִין שְׁטוּבּ.'

"מִיט וואוּנְדֶער הָאבּ אִיךְ אִיר גֶעפְרֶעגְט: 'דוּ הָאסְט דָאךְ גֶעהַאט אַזוֹיפִיל אַרְבֶּעט, וִויאַזוֹי אִיז אַלֶעס אַזוֹי שְׁנֶעל גֶעטָאן גֶעוָוארְן?'

'הַיינְט אִינְדֶערְפְרִי,' הָאט זִי מִיר דֶערְצֵיילְט, 'הָאט מַיין חַבֶרְ'טֶע מִיר גֶעשִׁיקְט אַ גוֹי'טֶע וָואס הָאט גֶעאַרְבֵּייט מִיט אַ גֶעוַואלְדִיגֶע פְלִינְקְקֵייט, מַמָשׁ וִוי צְוֵויי מֶענְטְשְׁן. אִיךְ הָאבּ נָאךְ קֵיינְמָאל נִישְׁט גֶעזֶען אַזַא זַאךְ. אַלֶעס אִיז גֶעוָוארְן שֵׁיין אוּן רֵיין, גְרֵייט אוֹיף פֶּסַח. דוּ קֶענְסְט רוּאִיג אַהֵיימְפָארְן.'

"אִיךְ בִּין טַאקֶע אַהֵיימְגֶעקוּמֶען זוּנְטָאג פַארְטָאגְס, אוּן כָאטְשׁ אִיךְ בִּין גֶעוֶוען זֵייעֶר אוֹיסְגֶעמַאטֶערְט פוּן דִי רֵייזֶע, הָאבּ אִיךְ זִיךְ נִישְׁט אָפְּגֶערוּהְט. אִיךְ הָאבּ זִיךְ גְלַייךְ גֶענוּמֶען וַואשְׁן דֶעם אוֹיוְון, וִויסְנְדִיג אַז אִיךְ הָאבּ נָאךְ אַסַאךְ אַרְבֶּעט פַאר מִיר, מִיט אַ תְּפִלָה צוּם אֵייבֶּערְשְׁטְן אַז עֶר וֶועט מִיר הֶעלְפְן אִיךְ זָאל קֶענֶען פַארְעֶנְדִיגְן דִי אַרְבֶּעט.

"נָאכְן וַואשְׁן דֶעם אוֹיוְון, הָאבּ אִיךְ זִיךְ גֶענוּמֶען אוֹיסְפַּאקְן דֶעם פְרִידְזְשִׁידֶער. אִינְמִיטְן הָאט דֶער טֶעלֶעפָאן זִיךְ צוּקְלִינְגֶען. שָׁרִי (אוּנְזֶער עֶלְטֶערֶע שְׁוֶועסְטֶער) הָאט אָנְגֶערוּפְן זָאגְן אַז אִיר שְׁוִויגֶער אִיז אַוֶועקְגֶעפָארְן אוּן אִיר רוֹימֶערְקֶע גֵייט אָנְקוּמֶען, אוּן זִי וִויל וִויסְן אוֹיבּ אִיךְ קֶען נוּצְן דִי הִילְף פוּן אִיר.

"אַדְרַבָּה!" הָאבּ אִיךְ גְלַייךְ גֶעעֶנְטְפֶערְט. דִי פְרוֹי אִיז גֶעשִׁיקְט גֶעוָוארְן צוּ מִיר, אוּן זִי הָאט אָנְגֶעהוֹיבְּן רַייבְּן אוּן וַואשְׁן מִיט אִיבֶּערְמֶענְטְשְׁלִיכֶע כֹּחוֹת, אֵיין זַאךְ נָאךְ דִי צְוֵוייטֶע. זִי הָאט גֶעאַרְבֶּעט אוֹיסֶערְגֶעוֶוענְלִיךְ שְׁנֶעל, אוּן אַלֶעס הָאט גֶעגְלַאנְצְט פוּן רֵיינְקֵייט. אִיךְ הָאבּ אֲפִילוּ גֶעהַאט צַייט זִיךְ אָפְּצוּרוּעֶן. אִיךְ הָאבּ שׁוֹין גֶעהַאט אַסַאךְ הֶעלְפֶערִינְס, אָבֶּער

דער מלמד דערציילט

אַזַא גֶעשִׁיקְטֶע פְרוֹי וִוי דִי וָואס דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער הָאט מִיר הַיינְט גֶעשִׁיקְט, הָאבּ אִיךְ קֵיינְמָאל נִישְׁט גֶעהַאט! זִי הָאט אָנְגֶעהוֹיבְּן דִי אַרְבֶּעט זוּנְטָאג אִינְדֶערְפְרִי, אוּן בַּיינַאכְט אִיז שׁוֹין דִי גַאנְצֶע קִיךְ - דֶער אוֹיוְון, דֶער פְרִיזֶער, דִי שַׁאפֶעס, דִי בֶּענְקְלֶעךְ אוּן דֶער טִישׁ - גֶעוֶוען פַארְטִיג. אִיךְ הָאבּ נָאכְדֶעם גֶעהַאט דִי גַאנְצֶע וָואךְ צַייט צוּ קָאכְן אוֹיף פֶּסַח!

"אִיר וואוּנְדֶערְט זִיךְ, קִינְדֶער?

"בַּיי מִיר אִיז דָאס נִישְׁט קַיין וואוּנְדֶער; עֶס אִיז פָּשׁוּט אוּן קְלָאר אַז דָאס אִיז אַלֶעס נָאר אִין זְכוּת פוּן כִּיבּוּד אָב וָאֵם!"

דַאן הָאט מַיין מַאמֶע אוּנְז גֶעזָאגְט אַ גֶעדַאנְק: "קִינְדֶער הֶערְט וָואס אִיךְ הָאבּ דַאן גֶעקְלֶערְט...

"'כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ'... דוּרְכְן בַּאדִינֶען דַיינֶע עֶלְטֶערְן וֶועסְטוּ פַארְלִירְן צַייט (צוּ טָאן וָואס דוּ דַארְפְסְט), זָאגְט אוּנְז דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער: לְמַעַן יַאֲרִיכוּן יָמֶיךָ' דַיינֶע טֶעג וֶועלְן פַארְלֶענְגֶערְט וֶוערְן'. דוּ וֶועסְט קֶענֶען אַרַיינְשְׁטוּפְּן אוּן עֶרְלֶעדִיגְן גָאר אַסַאךְ זַאכְן אִין אַ גָאר קוּרְצֶע צַייט!"

טֵייעֶרֶע קִינְדֶער, יֶעצְט אִיז דִי צַייט וֶוען דִי מַאמֶע אִיז בָּרוּךְ הַשֵּׁם זֵייעֶר פַארְנוּמֶען מִיט דִי פְרֵיילִיכֶע אוּן הֵיילִיגֶע יוֹם טוֹב פֶּסַח וָואס קוּמְט. אַז דוּ בִּיסְט אִינְדֶערְהֵיים, טְרַאכְט, וָואס קֶען אִיךְ טוּן צוּצוּהֶעלְפְן מַיין טֵייעֶרֶע מַאמֶע. אוֹיבּ דוּ בִּיסְט שׁוֹין גֶענוּג גְרוֹיס צוּ הִיטְן אוֹיף דִי קְלֶענֶערֶע קִינְדֶער, אִיז דָאס אַ רִיזִיגֶע מִצְוָה! דוּ קֶענְסְט מִיט זֵיי שְׁפִּילְן שֵׁיין, דֶערְצֵיילְן אַ מַעֲשֶׂה, מַאכְן אַ חֵדֶר אָדֶער אוֹיבּ דַיין מַאמֶע לָאזְט אוּן דִי וֶועטֶער אִיז שֵׁיין, קֶענְסְטוּ זֵיי אַרוֹיסְנֶעמֶען אַבִּיסְל אִינְדְרוֹיסְן.

אוּן אַז דוּ בִּיסְט שׁוֹין נָאךְ גְרֶעסֶער, אֶפְשָׁר קֶענְסְטוּ אַבִּיסְל צוּהֶעלְפְן אִין קָאךְ, שֵׁיילְן עֶפְּל אוּן קַארְטָאפְל, אוּן אוֹיבּ בַּיי אַייךְ אִין שְׁטוּבּ קְרַאכְט מֶען נִיס, אָדֶער מֶען קְוֶועטְשְׁט מַארַאנְצְן פַאר פֶּסַח, קֶענְסְטוּ צוּהֶעלְפְן מִיט דֶעם.

אוּן אוֹיבּ בִּיסְטוּ נָאךְ אַבִּיסְל עֶלְטֶער קֶענְסְטוּ שׁוֹין אַוַודַאי צוּלֵייגְן צְוֵויי רֶעכְטֶע הֶענְט אוּן זֶען וואוּ עֶס פֶעלְט אוֹיס צוּ הֶעלְפְן. צוּמָאל אִיז אֶפְשָׁר מֶער 'פָאן' צוּ הֶעלְפְן אִין פֶּסַח קָאךְ אָבֶּער עֶס אִיז וִויכְטִיגֶער פַאר דִי מַאמֶע אוֹיבּ דוּ מַאכְסְט דִי וֶועשׁ אָדֶער דוּ פַארְשְׁפִּילְסְט דִי יוּנְגֶערֶע.

דֶער רֹאשׁ יְשִׁיבָה שְׁלִיטָ"א דֶערְמַאנְט אוּנְז כְּסֵדֶר, "נָאךְ אַבִּיסְל בִּיסְטוּ דִי מַאמֶע. אוּן וִויאַזוֹי מִיר פִירְן זִיךְ אוֹיף צוּ אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערְן אַזוֹי וֶועלְן אוּנְזֶערֶע קִינְדֶער זִיךְ אוֹיפְפִירְן צוּ אוּנְז."

בעמאלן

א מעשה פון תפלה

מיין בוטס
האט
זיך שוין
צוריסן

די פעקל פון די
גליונות איז נישט
אנגעקומען צו אונז

הייליגער
באשעפער
העלף איך
זאל באקומען
נייע גוטוע
בוטס

הייליגער באשעפער העלף ס'זאל אנקומען צו אונז

שכח
אייבערשטער
איך האב
באקומען
פיינע נייע
בוטס

שכח אייבערשטער איך זע עס הענגן
אויפן טיר

געמאלן: ה. ר. הירש תמי'

געמאלן: שייני יאקאבאוויטש תמי'

שיקט ארין אייער מאלערי צו:
845.379.1161 | BRESLEVOFFICELIBERTY@GMAIL.COM

מענטשערליך

דאס

יָאר, וֶועל אִיךְ גַנָבְ'עֶן דִי אֲפִיקוֹמָן אוּן אִיךְ גֵיי בֶּעטְן אַ מֶעכְטִיגֶע בֵּייק" דָוִד הָאט פְרֵיילִיכְעֶרְהֵייט גֶעדְרֵייט דִי merry-go-ronund אוּן זַיין קְלֵיינֶער בְּרוּדֶער יוּדֶעלֶע הָאט שְׁטַארְק אָנְגֶעכַאפְּט דִי הֶענְטְל מִיט אֵיין הַאנְט אוּן זַיין קַאפְּל מִיט דִי אַנְדֶערֶע.

"דַיין טַאטֶע גֵייט דִיר עֶס קוֹיפְן?" הָאט זַיין שָׁכֵן אַרִי גֶעפְרֶעגְט מִיט נֵייגֶער, "אִיךְ וֶועל עֶס בֶּעטְן פוּן מַיין טַאטֶע בַּיים סֵדֶר, אוּן דֶערְנָאךְ וֶועל אִיךְ מוּטְשֶׁענֶען דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער בִּיז אִיךְ וֶועל עֶס בַּאקוּמֶען".

"דוּ הָאסְט שׁוֹין דִי לֶעצְטֶע יָאר גֶעגַנֶבְ'עֶט דִי אֲפִיקוֹמָן, דָאס מָאל וֶועל אִיךְ עֶס כַאפְּן", שָׁלוֹם דָוִד'ס עֶלְטֶערֶער בְּרוּדֶער אִיז אַרָאפְּגֶעשְׁפְּרִינְגֶען אוּן זִיךְ אַרָאפְּגֶעזֶעצְט נֶעבְּן זֵיי. "אִיךְ וֶועל בֶּעטְן אַ סֶעט מִשְׁנַיוֹת, מַיין טַאטֶע וֶועט מִיר עֶס זִיכֶער קוֹיפְן, עֶר הָאט זֵייעֶר לִיבּ וֶוען אִיךְ זָאג מִשְׁנַיוֹת," הָאט עֶר עֶרְקְלֶערְט פַאר אַרִי.

יוּדֶעלֶע הָאט זִיךְ צוּגֶעהֶערְט צוּ זֵייעֶרֶע פְּלֶענֶער אוּן זִיךְ וַוייטֶער גֶעדְרֵייט פְרֵיילִיכְעֶרְהֵייט, זָאל זֵיי זִיךְ טַעְנָה'ן הָאט עֶר גֶעטְרַאכְט צוּ זִיךְ, דִי אֲפִיקוֹמָן אִיז מַיינְס דָאס יָאר, מִיטְן אֵייבֶּערְשְׁטְנְ'ס הִילְף, אִיךְ גֵיי בֶּעטְן זֵייעֶר אַ וֶוערְדְפוּלֶע זַאךְ - אוּן טַאטִי וֶועט מִיר עֶס זִיכֶער גֶעבְּן.

"יַחַץ מֶען נֶעמְט דִי מִיטְלְסְטֶע מַצָּה... אַלֶע קִינְדֶער זֶענֶען גֶעזֶעצְן מִיט דֶרֶךְ אֶרֶץ אַרוּם דִי הֶערְלִיךְ גֶעדֶעקְטֶע סֵדֶר טִישׁ. דֶער טַאטֶע הָאט צֶעבְּרָאכְן דִי מַצָּה אוּן גֶעפְרֶעגְט מִיט אַ שְׁמֵייכְל "וֶועלְכֶע אִיז גְרֶעסֶער?"

יוּדֶעלֶע אִיז צוּגֶעלָאפְן צוּ זַיין טַאטֶע אוּן גֶעוִויזְן, "דָאס אִיז דִי גְרֶעסֶערֶע."

"זֵייעֶר פֵיין, וואוּ זָאל אִיךְ עֶס לֵייגְן?"

יוּדֶעלֶע הָאט זִיךְ גֶעפְרֵייט אַז זַיין פְּלַאן אַרְבֶּעט זִיךְ אוֹיס עֶר הָאט גֶעהַאלְטְן דִי זֶעקְל אָפְן אוּן דֶער טַאטֶע הָאט אַרַיינְגֶעלֵייגְט דִי מַצָּה, דֶערְנָאךְ הָאט דֶער טַאטֶע בַּאהַאלְטְן דִי אֲפִיקוֹמָן אוֹיף זַיין לִינְקֶע זַייט, אוּנְטֶער זַיין גְרוֹיסֶע פֶּסַח קִישְׁן.

זֵייעֶר פְלִינְק אוּן שְׁטִיל אִיז יוּדֶעלֶע גֶעלָאפְן צוּ דִי פֶּסַח שַׁאפֶע מִיט דִי אֲפִיקוֹמָן אוּן זַיין הַאנְט, עֶס גֶעלֵייגְט אוֹיף דִי הֶעכְסְטֶע פְּלַאץ וָואס עֶר הָאט גֶעקֶענְט דֶערְגְרַייכְן, אוּן וֶוען דֶער טַאטֶע הָאט אוֹיסְגֶערוּפְן "מַגִיד" אִיז שׁוֹין יוּדֶעלֶע גֶעוֶוען צוּרִיק אוֹיף זַיין פְּלַאץ.

"צָפוּן מֶען נֶעמְט אַפִיר דֶעם בַּאהַאלְטֶענֶעם אֲפִיקוֹמָן ... "דֶער טַאטֶע זוּכְט אוּנְטֶער דִי קִישְׁן, דִי אֲפִיקוֹמָן אִיז נִישְׁט דָא, וֶוער הָאט עֶס גֶע'גַנֶבְ'עֶט?" הָאט דֶער טַאטֶע גֶעפְרֶעגְט שְׁטְרֶענְג, מִיט אַ שְׁמֵייכְל.

"נִישְׁט אִיךְ", הָאט יְהוּדִית גֶעזָאגְט אַנְטוֹוישְׁט..

"נִישְׁט אִיךְ", הָאט זִיךְ גֶעהֶערְט אַ וּוידֶער קוֹל פּוּן פְּרִימִי, שָׁלוֹם אוּן דָוִד.

"אִיךְ הָאב עָס גֶעזוּכְט בַּיי רָחֲצָה אוּן אִיךְ הָאב עָס נִישְׁט גֶעקֶענְט טְרֶעפֶּן".

דִי קִינְדֶער הָאבֶּן זִיךְ אֵיבֶּערְגֶעבְּלִיקְט פַאר־וואוּנְדֶערְט, וּוער הָאט גֶע'נֶנֶבְ'עָט דִי אֲפִיקוֹמָן?

"אִיךְ הָאב עָס! אִיךְ הָאב עָס!" יוּדֶעלֶע אִיז אַרַיינְגֶעלָאפֶּן אִין שַׁבָּת שְׁטוּבּ מִיט דִי אֲפִיקוֹמָן אוּן זַיין הַאנְט.

"אָה יוּדֶעלֶע, גֶעבּ עָס אַהֶער", הָאט דֶער טַאטֶע פְּרָאבִּירְט.

"אִיךְ גֶעבּ עָס נִישְׁט צוּרִיק נָאר אוֹיבּ דִי גֵייסְט מִיר גֶעבְּן וָואס אִיךְ גֵיי בֶּעטֶן".

"מִיט'ן אֵייבֶּערְשְׁטֶנְ'ס הִילְף", הָאט דֶער טַאטֶע גֶעעֶנְטפֶּערְט, "וָואס וויל סְטוּ? אַ בּוּך? אַ קַארֶעלֶע? לָאמִיר עָס מַאכְן שְׁנֶעל, עָס אִיז שׁוֹין כְּמַעַט חֲצוֹת".

"טַאטִי, אִיךְ וויל אַז דוּ זָאלְסְט מִיר בֶּענְטְשֶׁן אִיךְ זָאל אוֹיסְוואוּקְסֶן אַ תַּלְמִיד חָכָם".

דִי צִימֶער אִיז גֶעוָואכְן שְׁטִיל.

"יוּדֶעלֶע וָואס וויל סְטוּ פּוּן מִיר?" הָאט זִיךְ דֶער טַאטֶע זִיךְ גֶעבֶּעטֶן בַּיי זַיין יוּנְג קִינְד, אִיךְ בִּין נִישְׁט אַ רַב אָדֶער אַ דַיָין אָדֶער אַ כּוֹלֵל יוּנְגֶערְמַאן, אִיךְ בִּין אַ פָּשׁוּטֶער אַרְבֶּעטֶער, וִוי אַזוֹי קֶען אִיךְ דִיר בֶּענְטְשֶׁן?"

יוּדֶעלֶע הָאט פֶּעסְט אָנְגֶענֶאפְּט דִי אֲפִיקוֹמָן, עֶר אִיז גֶעוָוען אַ קְלוּגֶער אִינְגֶל אוּן עֶר הָאט פַּארְשְׁטַאנְען דִי וָוערְד פּוּן אַ טַאטֶע'ס בְּרָכָה, "טַאטֶע בִּיטֶע בֶּענְטְשׁ מִיר אוּן אִיךְ וָועל עָס גְלַייךְ צוּרִיקְגֶעבְּן.

אַ שְׁנֶעלֶע בְּלִיק אוֹיפְּן זִיגֶער הָאט גֶעשְׁלָאסְן דָאס גֶעשֶׁעפְט. דֶער טַאטֶע הָאט אַרוֹיפְגֶעלֵייגְט זַיינֶע הֶענְט אוֹיף יוּדֶעלֶע'ס קָאפּ אוּן אִים גֶעבֶּענְטְשְׁט, "דֶער אֱייבֶּערְשְׁטֶער זָאל הֶעלְפְּן אַז דוּ זָאלְסְט אוֹיסְוואוּקְסְן אַ גְרוֹיסֶער תַּלְמִיד חָכָם אוּן אַן עֶרְלִיכֶער אִיד".

"אָמֵן" הָאט יוּדֶעלֶע גֶעעֶנְטְפֶּערְט הוֹיךְ, "שְׁ'כַּח טַאטִי!" עֶר הָאט צוּרִיק גֶעגֶעבְּן דִי אֲפִיקוֹמָן פְּרֵיילִיכֶעְרְהֵייט.

עָס זָענֶען אַדוּרְךְ פִּיל יָארְן פּוּן יָענֶעם סֵדֶר נָאכְּט, יוּדֶעלֶע אִיז טַאקֶע אוֹיסְגֶעוואוּקְסְן אַן עֶרְלִיכֶער אִיד, אַ גְרוֹיסֶער תַּלְמִיד חָכָם, אַ רֹאשׁ יְשִׁיבָה מִיט אַסַאךְ תַּלְמִידִים.

מוֹהֲרָא"שׁ דֶערְצַיילְט דִי מַעֲשֶׂה אִין אֲשֶׁר בַּנַחַל, יֶעדֶע בְּרִיוו אִין אֲשֶׁר בַּנַחַל אִיז גֶעשְׁרִיבְּן גֶעוָוארְן פַאר מִיר פֶּערְזֶענְלִיךְ. וָועלְכָע גֶעלוּנְגֶענֶע אֲפִיקוֹמָן קֶען אִיךְ בֶּעטֶן דָאס יָאר?

שלום פארקאש

שלום פארקאש

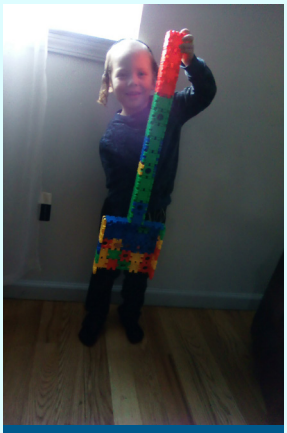

נחמן ראבינאוויטש

מרדכי בנציון לעווי

יהודית און יוסי ראטה

חי' אסתי יאקאבאוויטש

שלום פארקאש

שלמה וועבערמאן

אלייעזר שלמה און ישעי' פיש

אלייעזר שלמה אפפעל

ב"ת פיגא - טבריה

יוסי פרידריך

מענדי פורסט - א בריק

מענדי פורסט - א דראם סעט

משפחת פעלבערבוים און וועבערמאן

סילקי ראטענבערג

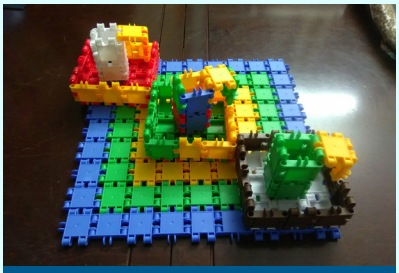

פיגא יאקאבאוויטש

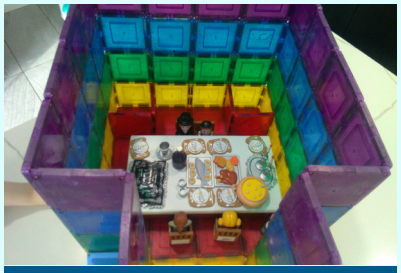

פייגי און חי' לאנדא

פייגי פינטער

שרה גיטי און גאלדי שניצלער, פריידי פוקסבית המדרש

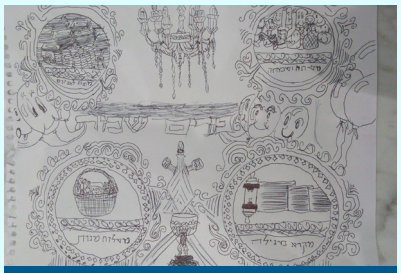

שמואלי בירנבוים

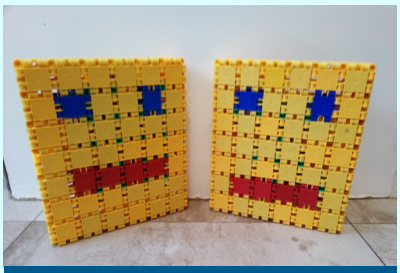

שרה שטיינבערג און פייגי ראטה

ב"ה מעשה'לעך 4
אנגעקומען!

פון די
'מעשה'לעך
פאר קינדערלעך'
סעריע
אריינצוברענגען די
הייליגע ריינע אמונה
און יראת שמים
און די קינדער

קאלערינג ביכל

צו באקומען פאר הפצה
אדער פאר א יחיד
רופט שוין אריין קרן הדפסה
718.387.2691

און נאך וואס וועט ארויסקומען בקרוב בעז"ה

כלעזעלע

יום טוב פסח תשפ"ו

ליבערטי

פון איסט סייד קיין ליבערטי תרצ"ב למספרם 1932

סוזען איז ענטוזיאסטיש פאר די נייע בלאט אין איר לעבן וואס שטייט פאר איר. צוזאמען מיט פַּאפַּא און איר שוועסטער העננא לאזן זיי זיך ארויס פון די ווירבלדיגע טרעין סטעישאן אין די גאר פריע שעות פון טאג אין די לאוער איסט סייד.

מאם מיט די קלענערע קינדער שטייען ארומגענומען מיט די טומל פון די יאגנדיגע מענטשן און אסאך אידישע באקאנטע, וועו פאפא מיט די צוויי גרעסערע מיידלעך שלעפן זיך מיט גרויסע רענצלעך אין יעדע האנט.

אין די רענצלעך האט מען אריינגעפאקט קליידער, שיך, וועש, קישענעס און דאכענעס וויפיל מ׳האט נאר געקענט אריינשטופן. די רענצלעך דארף מען האלטן הויך אין די הענט אז זיי זאלן זיך נישט שלעפן אויף די ערד און אויפרייסן.

נאכ׳ן זיך אריענטירן אויפ׳ן טרעין צווישן אלע פעק און זעק, האט מען נאך געווען צו די אנדערע האלב משפחה ווי לאנג מ׳האט נאך געקענט זען פון די פענסטער, ביז די טרעין האט ארויסגעגעבן זיין לאנגן פייף און אנגעהויבן זיך רירן, ביז מ׳האט שוין קיינעם נישט געזען נאר ביימער, פעלדער, און וועלדער.

מאם איז צוריק אהיים מיט די קליינווארג, האפנדיג זיך צו פאראייניגן ווי שנעלער. מאם׳ס ארבעט איז געבליבן צו פארקויפן די בעטן, שענקלעך, טיש און בענקלעך ביי די ארומיגע שכנים. נאכדעם וועט פאפא צוריקקומען איר אפנעמען צוזאמען מיט די איבריגע חפצים.

סוזען און העננא פארן מיט פאפא פון פאראויס צו קענען אנגרייטן די נייע הויז. די וועג איז גוט אויפשאקלדיג, וועו פון די פענסטער קען מען זען הויכע בערג און טאלן, דערמאנענדיג סוזען פון די פיל בערג, טאלן און באמפס וואס זי איז שוין דורך ביז יעצט אין די צוועלף יאר וואס זי לעבט שוין.

אין די איסט סייד האט פאפא געארבעט אזוי שווער אין די סוועטשאפס, די סוועטער פעקטארי. ענדליך איז געקומען סוף וואך וועו מ׳האט באקומען געהאלט, איז פאפא ארייגעקומען און געגעבן די גאנצע געלט פאר די טייערע רענט. אבער נאך שבת קען ער צו די ארבעט נישט צוריקגיין, ווייל אז מ׳ארבעט נישט שבת קענסטו גיין ערגעץ אנדערש זוכן א דזשאב, און קוים וואס מ׳קראצט צוזאם א דאלאר אויף ברויט.

עס קומט איר ארויף אין געדאנק די בילדער פון אידישע חבר׳טעס און שכנים וואס זענען ליידער דורכגעפאלן און געגאנגען צו די ארבעט אום שבת רחמנא ליצלן. דאס האט געמאכט די נסיון פילפאכיג גרעסער, ווייל מ׳האט געזען ווי זיי האבן גרינג זייער ברויט, און נאך גלאנציגע שוואויל טאג צו דעם. סוזען שפירט טאקע אז איר טאטע איז געווען מיט דעם וואס מ׳דארף טרעפן אן עצה, חס ושלום נישט צו דורכפאלן אין חילול שבת. זי קוקט שוין ארויס אויף א נייע מארגן וואו מ׳וועט קענען לעבן פריי, מ׳וועט קענען היטן שבת אין פרייהייט. פאפא ווארט שוין אויף די טאג צו קענען זען זיינע קינדער היטן תורה אן די לחץ פון ארום.

נאך דריי שעה פארן, האט די קול פון פאפא איבערגעהאקט די געדאנקען. "מיר קומען שוין כמעט אן צו אונזער סטאנציע," איז געקומען די אויסגעווארטע מעלדונג. סוזען האט זיך שנעל צוריקגעכאפט צו ריעליטי און צוזאמגענומען אלע חפצים, מאכנדיג זיכער מ׳לאזט גארנישט איבער, האפענדיג שטארק צום אייבערשטן אז ס׳וועט איר גרינגער ווערן די גאנצע אידישקייט.

"Lake Street, Liberty, New York" הערט זיך דער דרייווער׳ס אויסרוף.

א שטארקע טשיל איז דורך אירע אלע גלידער, ס׳זעט איר אויס ווי א חלום, מ׳שטייגט שוין אפ אין די באן סטאנציע פון ליבערטי. סוזען גראדט אויס אירע אלע ביינער, די קניען און די רוקן, בשעת ווען זי קוקט גוט ארום אין די סטאנציע. זי וויל אויפכאפן די מענטאליטי פון איר נייע מקום. ס׳איז גרעסער און שענער ווי זי האט זיך פארגעשטעלט פון פאראויס, אבער ווייט נישט ווי די ווירבלדיגע אינעם איסט סייד. אפילו די פאר מענטשן וואס מ׳זעט שוין יא זענען פרעמד און אזוי שטיל, יעדער גייט פאר זיך וואו ער דארף גיין.

סוזען מיט איר יונגערע שוועסטער העננא געבן אכטונג אויף אלע רענצלער בשעת פאפא גייט צו צום נאנטן בעל עגלה סטאנציע אריבער די גאס, און ער בעט א פערד מיט די גרעסטע סייז וואגן וואס וועט קענען שלעפן זייערע אלע פעק און זעק. סוזען קוקט מיט רייץ צו די נייע עלעקטראנישע וועגנער וואס שטייען נעבן די אלטמאדישע וועגנער, וואס דער בעל עגלה זעצט זיך אריין אין דעם וואגן אן דעם וואס מ׳זאל עס דארפן צוטשעפען צו א פערד, און עס פארט פון זיך אליין. די סארט וועגנער איז שוין גוט באקאנט פאר סוזען פון די רייכע שכנים אין די איסט סייד. זי פילט זיך סאפיסטיקעיטעד צו וויסן אז דאס רופט זיך אן אויטאמאביל. ס׳גלוסט איר שטארק צו זיין פון די אויפגעקלערטע, זי וויל שוין פארגעסן פון די אלטמאדישע זאכן.

אבער פאפא זאגט אז ס׳קאסט צו פיל געלט. דער בעל עגלה בעט אסאך ביליגער פאר די געהעריגע פערד און וואגן. פאפא וויל היטן אויף זיין געלט.

ער האט טאקע באקומען א גרויסע "גרענט", א סכום געלט פון די "דזשעי עי עס", "דזשואיש אגריקולטשור סאסייעטי". די ארגאניזאציע האט געגלייבט אז דורך מאכן די אידן פאר "פארמערס" וועט עס זיי מאכן מער געזונט און טויגליך, און זיי העלפן זיך בעסער אנבינדן אין אמעריקע.

זייער אסאך משפחות האבן זיך צוגעכאפט צו די געלעגנהייט, האפענדיג דורכדעם צו קענען אנהייבן היטן שבת אומגעשטערט, און דערצו מאכן געלט און באארבעטן פעלדער.

אין 1932 האט פאפא באקומען די סכום געלט נאך אסאך ארבעטן אויף דעם, אבער ער וויל עס נישט אויספאטשקענען, נאר טאקע נוצן זיך צו קענען מסדר זיין און אנהייבן באארבעטן די גרויסע שטח וואס ער האט אפגעקויפט.

צוויי ענערגישע מיידלעך, צוויי שוועסטערס,

פאקן שנעל אלעס אריין אין די וואגן, דערווייל וואס פאפא שטייט מיט א פארקנייטשטע שטערן מיט די בעל עגלה איבער א גרויסע מאפע וואס שטייט מיט שטאלץ אויף צוויי דיקע האלצערנע שטאנגען ביי די גלאזענעווינדאוי. פון אויבן שטייט מיט גרויסע בוכשטאבן: "ליבערטי, ניו יארק". פאפא קויפט אויך א קליינע מאפע מיטצונעמען אין טאש זיך צו באקענען מיט זיין נייע שטעטל.

א שמייס אויפן פערד און "ויסעו"! מ'שלענגלט זיך אויף שמאלע געדרייטע גאסן. עטליכע פון די גאסן זענען שוין געפלאסטערט מיט קליינע שטיינדלעך, און נאכדעם פארט מען אויף די גאסן וואס זענען שמאל און זאמדיג, אבער מ'קען דערקענען אז פערד האבן שוין דא איבערגעלאזט פיסטריט.

סוזען און העננא זענען שוין אביסל אויסגעמוטשעט. זייערע ענטוזיאסטישע געפילן ווערן אביסל איבערגענומען מיט שאלה'ס און ספיקות און געמישטע געפילן. סוזען דערמאנט זיך פון אירע חבר'טעס, ווי מ'פלעגט צוזאמען פארברענגען, סיי מיט די שכנים פון די איסט סייד, און סיי מיט חבר'טעס אין סקול. אלעמאל איז געווען עקשאן, יעדן טאג איז געווען מער אינטערעסאנט ווי נעכטן. אבער טיף אין הארץ האט סוזען געוואוסט אז די חבר'טעס האבן איר נישט געבראנגט נענטער צו גאט, נאר גאר פארקערט. צוביסלעך הערט מען וויניגער פונעם אייבערשטן און מער פון געלט. כאטש וואס געלט האט מען געהאט קוים צום לעבן, אבער צווישן חבר'טעס האט מען דאס יא געגלוסט, און דאס איז געווען ארויפגעקוקט.

אבער למעשה, וועלכע ענדזשוימענט זאל איך דא טרעפן צווישן די הערשן און די האזעלעך?

סוזען איז א מיידל וואס האט ליב דעם אייבערשטן, אבער זי האט אויך ליב אסאך פאן, און אויך האט זי ליב זאכן וואס זענען גלאנציג אדער זייער פאני, און מ'קען זיצן און לאכן און לאכן און ענדזשוינען.

ענדליך טרעפט מען זיך אין די נייע הייזקעלע, וואס זיצט זיך רואיג אויף א גרויסן שטח פון אפאר עיקער וואס ווארט צו באארבעט ווערן. סוזען האט זיך געדרייט פון איין ליידיגע צימער צום צווייטן, פרובירנדיג זיך צו אריינטירן אירע שאלות און ספיקות וואס בוזשעווען אזוי אין איר אן א סדר. פלוצלינג טרעפט זי זיך שטיין פאר א גרויסע שיינע שפיגל אין די ליווינג רום.

שווארצע שיינע האר, באצירט מיט א הערליכע לעכטיג בלויע היטל וואס זי האט באקומען א מתנה פון די רייכע מומע, וואס פאסט פונקט גוט צו איר לעכטיג בלויע בריטע לאנגע קלייד, און א שיינע צויבערדיגע געזיכט מיט לייכטע רויטע בעקעלעך זעט זי אין שפיגל. די טיפע שווארצע אויגן דערציילן איר ווענן אסאך רצונות און שטרעבונגען וואס ליגט אין די יונגע סוזען. נאך אסאך נסיונות אין אידישקייט האפט זי צום אייבערשטן אויף נייע צייטן וואו מ'וועט קענען לעבן פריי, מ'וועט קענען היטן שבת אין פריידן. דעם אייבערשטן איז דעם וועם זי וויל באמת געפעלן. יא, איך בין גרייט אויף דעם טויש.

"סוזען, איך מיין דו וועסט קענען", זאגט סוזען שטיל צו די אויגן וואס קוקן צוריק אין שפיגל מיט מיטגעפיל, ווען פלוצלינג ווערט זי איבערגעהאקט פון א שטארקע קלאפ אין רוקן. "סוזען, מיר זענען געקומען מיט פאפא פאר א סיבה, ניין?" הערט זיך העננא'ס אומגעדולדיגקייט. א שפרינג אויף, און סוזען איז שוין ביים ארבעט. מיט אירע געשיקטע הענט ווערן זאכן שנעל ארגאניזירט, יעדע רענצל ווערט סארטירט אינעם ריכטיגן צימער.

ס'איז שוין איינס אזייגער נאכמיטאג, און מ'קען שוין נוצן א לאנטש ברעיק. פאפא וויל נאך מאטיוועיטן צו ענדיגן די פאר רענצלעך מסדר צו זיין, און ער פארציילט אז ס'קומט נאך היינט א גוטע סורפרייז! נאכ'ן אויספאקן וועט מען זיך אפרוען אביסל, און מיר ווילן זיך ניין באקענען מיט די ליבערטי געשעפטן אויף מעין סטריט. פאר סוזען און העננא איז די סורפרייז געווען געוג אריינצובלאזן א פרישע פלייץ פון ענערגיע, די בעסטע אויספלוג פאר סוזען'ס שטארקע רייץ צו אויסטרעפן עפעס א חידוש. סוזען פילט אז גאט העלפט איר, זי באקומט אירע געברויכן וואס זי דארף אפילו אין די ווייטע ליבערטי, וואו זי האט מורא געהאט אז זי וועט דא ווערן אלט און פארוועלקט און גארנישט טרעפן קיין נייע זאכן.

פאפא נעמט ארויס די מאפע וואס ער האט פריער געקויפט אין טרעין סטעישן, אלע דריי בייגן זיך אריין צו טרעפן די ריכטיגע וועג ווי זיי דארפן ארויסוואקן. די אויספלוג הייבט זיך אן מיט א שיינע שפאציר, אזויוי ס'איז געווען גלייך נאך פסח, ווען די וועטער איז געווען שיין און צוגעפאסט. נישט צו לאנג האבן זיי שפאצירט ווען זיי טרעפן אינמיטן וועג א פערד און וואגן לויפט דורך. דער בעל עגלה איז געווען א אידיש קינד וואס איז געקומען דא וואוינען מיט'ן זעלבן מטרה צו באארבעטן זיין פעלד, און דורכדעם אויסמיידן די גרויסע נסיונות פון ארבעטן שבת.

ער שטעלט זיך אפ און רופט אויס "קומט ארויף!" און ער באגריסט זיי העפליך. אונטער אפאר מינוט האט די פערד געמאכט די וועג צו מעין סטריט. פאפא האט זיך שטארק באדאנקט און זיך געפרייט צו אנהייבן מאכן קשר מיט זייערס גלייכן.

צו זייער איבערראשונג האבן זיי דארט געטראפן א גאנצע אידישע מארק פון אלערליי וויכטיגע געשעפטן. די גאס איז געווען שיין ברייט און אויסגעפלאסטערט, אנדערש ווי די אנדערע גאסן וואס זענען געווען שמאל, זאמדיג און ביימערדיג פון אלע זייטן. ביידע זייטן איז געווען שיין אויסגעשטעלט שאו ווינדאוס, יעדער מיט זייער אייגנארטיגע פראדוקט וואס זיי פארקויפן. בגשמיות האט גארנישט געפעלט.

די ערשטע סטאנציע איז געווען אין די פרוכט מארק, וואו די פארמערס האבן זיך צוזאמענגענומען אויף איין פלאץ. יעדער האט פארקויפט וואס זיי האבן אליין געפלאנצט. נאכדעם איז מען געגאנגען ווייטער צום אייער געשעפט און ווייטער צום מילכיגער. קודם איז שוין געווען עפעס היימצונעמען צום עסן. יעצט דארף מען ערלעדיגן בעטן און פוירניטשער. פאפא האט זיך געטראפן מיט'ן פוירניטשער הענדלער, וואס האט דארט געהאט א שיינע גרויסע געשעפט, אבער פאפא האט נישט געוואלט צאלן אזוי פיל. דער פוירניטשער הענדלער האט געשמועסט א לענגערע צייט מיט פאפא, און ער האט אים פארקויפט פאר גאר א ביליגע פרייז געגוצטע האלצערנע בעטן, שענקלער, און טיש מיט בענקלער. אבער פאפא האט זיי בארואיגט אז מ'וועט יעצט אריבערגיין צו די גרויסע זאלקינד'ס האוזוועיר געשעפט, וואו מ'וועט קויפן געצייג צו מאכן די פוירניטשער אויסזען עקסטער שיין. "גאט וועט אונז העלפן, מיר זאלן האבן א שיינע דירה מיט אלעס וואס מיר דארפן."

סוזען און הענא האבן געהאט א גוד טיים צו שפאצירן אין די גרויסע זאלקינד'ס געשעפט, וואס האט זיך געפונען אויף לעיק סטריט, גלייך נעבן מעין סטריט, אויף די זעלבע גאס ווי די טרעין סטעישאן. זיי זענען געווארן פארנומען מיט אויסוועלן קאלירן פון פעינט און בערשטלער מיט קליינע מעסערלער, ווי זיי וועלן קענען מאכן די פערניטשור הערליך שיין מיט שניצונגען און שיינע געפארבטע בלומעלער. דערווייל האט פאפא זיך אויסגעוועלט זיינע כלים און שאוולער צו קענען אנהייבן ארבעטן אויף די שטחים ערד וואס ער האט געקויפט, ער דארף פון דעם מאכן א פעלד זיך צו קענען שטעלן אויף די פיס.

די זון הייבט שוין אן אונטערגיין און מ'מוז שנעל

אהיימגיין פאר די וועגן ווערן צו טונקל. מ׳דינגט א פערד מיט א גרויסע וואגן פון די סטאנציע נעבן די טרעין סטעישאן, מ׳פאקט אריין די פילע אוצרות וואס מ׳האט זיך איינגעקויפט, און מ׳יאגט זיך אהיים. מ׳דארף זיך שנעל מאכן גרייט צו קענען גיין שלאפן, מארגן אינדערפרי דארף נאך פאפא צוריקפארן מיט׳ן באן צו אפנעמען מאמא מיט די איבריגע קינדער. אפשר דעמאלטס וועט זיין א גוטע צייט צו באפוצן שיין די בעטן און שענקלעך, עס וועט צייגן הערליך שיין וועט מאם קומט אן מיט די קינדער.

אידישקייט אין ליבערטי - תרצ״ה למספרם 1935

״זענט איר גרייט צו קומען מיט מיר?״ האט פאפא געפרעגט פון סוזען און הענא בשעת׳ן פאררעכטן זיין שניפסל. ס׳איז פרייטאג צונאכטס, און פאפא איז נישט מוותר צו שפאצירן צום שול, אפילו די וועג איז גאנץ לאנג און שטארק טונקל. אמאל גייט מאם אין שול וועז די צוויי גרויסע געבן אכטונג אויף די קלענערע, און אמאל איז פארקערט. סוזען האט ליב צו מיטגיין מיט פאפא, דער בעל תפילה לייגט אראפ א שיינע דאוונען, פאפא דערציילט מיט נאסטאלגיע אז דאס איז פונקט ווי אין דער אלטער היים.

זיי מאכן דעם וועג צום שול, קהילת אהבת ישראל, אויף 21 לינקאלן סטריט. די שול האט געהאט א גאלעריע פון אויבן פאר די פרויען, וואו זיי האבן גוט געקענט מיטהאלטן און הנאה האבן פון א ביסל וואריאמקייט, וואו מ׳קען זיך פארבינדן מיט גאט דורך שיינע ניגונים. דאס איז געווען א קליינע פארציע פאר די נשמה, צו קאסטן א טעם פון צווישן די וואכנטעג וואס מ׳האט געארבעט שווער צו בלייבן פארבינדן מיט גאט.

סוזען האט זיך געפרייט צו טרעפן דארט עטליכע חבר׳טעס וואס זי קען פון די Hebrew School. (די Hebrew School איז געווען אין א בילדינג גלייך נעבן דעם שול). פאר וועמען זי דארף זיך נישט שעמען צו זיין אנדערש אין די הייליגע טאג שבת קודש.

די שול איז געווען א פלאץ וואו מ׳האט זיך צוזאמגעהאלטן מיט די אנדערע אידישע פארמערס. ס׳איז געווען א ראבײ וואס האט געפירט די שול. סוכות פלעגט מען דארט בויען איין גרויסע סוכה. חנוכה פלעגט מען זיך צוזאמנעמען צו צינדן דארט מנורה. און די רעבעצין האט געמאכט לאטקעס פאר יעדן איינעם, און אויך געטיילט פאר אלע קינדער. ראש השנה און יום כיפור איז געקומען א גרויסער עולם, און ס׳איז געווען א הערליכע דאוונענען. אפילו די וואס זענען ליידער געווען אפגעקילט פון דאוונענען יעדן טאג, זענען זיי יא געקומען ראש השנה און יום כיפור. אזוי האבן די ראבייס פרובירט צו אנהאלטן די אידישקייט אין די ימים טובים, אבער זיי האבן געהאט א שוועריע ארבעט, ס׳איז נישט געגאנגען אזוי גרינג.

ווען סוזען האט געזען אנדערע קומען מיט די קאר צום שול, האט עס איר געמאכט שטארק צעמישט. אויב קען מען קומען מיט א קאר אזוי גרינג און בלייבן א איד, פארוואס דארפן מיר זיך שלעפן אזא לאנגע וועג צו פיס? כאטש וואס די אלע אידן זענען געקומען צו ליבערטי פאר די גוטע כוונות פון קענען היטן שבת, איז דער יצר הרע נישט געשלאפן. דער יצר הרע איז געקומען פון אן אנדערע ענגל און געמאכט די אידן אזוי באקוועם צווישן די גוים אז מ׳האט אפילו נישט געכאפט אז מ׳ווערט מער און מער אויסגעמישט. ס׳זענען געווען די ערליכע רבנים וואס האבן זיך געהאלטן גאר שטארק, אבער די מענטשן האבן נישט קאנעקטעד. נאכדעם זענען געווען די אזויגערופענע רבנים וואס האבן ענגומען די אידישקייט און הלכות און עס פרובירט צו צופאסן צו די דור, דורך טרעפן היתרים וואס צו שטערן די יסודות פון אידישע קינדער.

נאכ׳ן דאוונענען, ווארטן די צוויי שוועסטערס אויף פאפא אינדרויסן פון שול, ווען פלוצלינג ווערט סוזען׳ס פנים בלאס און נאכדעם שטארק רויט. וואו קען זי זיך דא פארשטעקן? ס׳איז צו שפעט! דזשעסיקע האט מיר שוין באמערקט. פארוואס האט זי פונקט יעצט געדארפט דא אריבערגיין? דזשעסיקע איז סוזען׳ס פריינדין פון פאבליק סקול. אין פאבליק סקול איז סוזען זייער געלונגען, און זי באקומט אלס די הונדערט פראצענט אויף די פארהערן. וואס האט יעצט אויסגעפעלט צו פארפאטשקענען? יעצט וועט דזשעסיקע זען ווי זי האלט נאך אין די אלטמאדישע זאכן פון איר זיידע׳ס און באבע׳ס רעליגיע. אבער דזשעסיקא איז נישט געבליבן שטיל. זי רופט זיך אן, ״איך קוק דיר שטארק ארויף אז דו היטסט רעליגיע,״ אבער די באהאלטענע חוזק שמייכל וואס איז נאכגעקומען נאך די זאץ האט געשטאכן ווי א שארפע מעסער.

דער גאנצער וועג אהיים פון שול איז סוזען געווען שטארק פארטראכט, מ׳האט מער נישט געקענט שמועסן מיט איר. זי איז געווען צו פארנומען זיך צו אנאליזירן, ווער בין איך? וואו געהער איך? סוזען

האט זיך אליינס נישט געקענט אויסגעפינען. פון איין זייט בענק איך שטארק צו גאט, איך וויל טון וואס ער הייסט, אבער די אנדערע עק שטריק ציט גאר ערגעץ אנדערש.

אין די פובליק סקול לערנט מען פון אלע אמעריקאנער העלדן, און די לערערינס געבן אזוי שיין צו פארשטיין די אמעריקאנער קולטור. איך וויל שיינען און זיין א העלד ביי זיי. ס׳זעט אויס גלאנציג, און לויט ווי זיי לייגן דאס אראפ, האב איך שטארקע פאטענשל צו ווערן פון די סאפיסטיקירטע און די ארויפגעקוקטע.

זי שפירט א שטארקע הכרת הטוב פאר די ראבייס און עסקנים וואס לייגן זיך אזוי שטארק אריין צו אנהאלטן די Hebrew school, וואס א דאנק זיי קען זי עברי, זי קען מיטהאלטן א דאוונענען, און זי ווייסט וואס מ׳טוט ביי יעדע יום טוב. אבער די Hebrew school פלעגט האבן יענע פנים. נאכן לערנען אין פובליק סקול ביז דריי אזייגער איז מען זיך צאמגעקומען אין די בילדינג נעבן די שול. די קינדער זענען שוין געווען מיד און צעלאזט, פונקט ווי מ׳זעט אויס נאך א טאג אין פובליק סקול. אויך איז די Hebrew school געווען פאר די קינדער ביז די עלטער פון דרייצן יאר. זי איז שוין פופצן יאר, שוין צוויי יאר וואס זי גייט נאר אין פובליק סקול, און נאכדעם העלפט זי פאפא אין די פעלד.

סוזען האט געמוזט פארקירעווען איר מוח שטורעם ווען מ׳איז אנגעקומען אינדערהיים. מאם האט שוין געהאט צוגעגרייט די טיש מיט די שענסטע פארטי דישעס לכבוד די פריידעי נייט דינער. פאפא האט געמאכט קידוש אויף וויין, און האט פרובירט צו מאכן די דינער איינגענעם און זייער שיין אז די קינדער זאלן געדענקען צו היטן שבת. בעיקר האט ער געהאט א גרויסע שמחה פון דעם פאקט אז מ׳קען היטן שבת אן קיין מורא. די זמירות און די יסודות׳דיגע שבת מאכלים איז אביסל פארגעסן געווארן, ווייל ס׳איז נישט געווען די צדיק וואס האט כסדר דערמאנט אז דאס איז אידישקייט. אבער פאפא האט פרובירט צו היטן הלכה וויפיל ער קען, און ווען ס׳איז געווען א שאלה האט מען געשיקט א שליח צו ר׳ משה פיינשטיין זי״ע, דער גרויסער פוסק הדור, צו פרעגן וויאזוי זיך צו פירן. די גאנצע שבת איז געווען א גוטע אפרו צייט וואס מ׳האט נישט געדארפט ארבעטן אין פעלד.

ווען ס׳איז געקומען זונטאג האט סוזען אנגעטון די פעלד קליידער און געטריי געהאלפן פאפא צוזאמנעמען און סארטירן די אייער. נאכדעם איז געווען א לאנגע ארבעט צו מעלקן די קינען. אן עקסטערע ארבעט איז געווען צו לייגן מילך אין באטלעך און אייער אין די טייוועלעך, גרייט צו אפשיקן צו די איסט סייד אין ספעציעלע קעסטלעך צו פארקויפן. די פארקויפערס האבן אפגעווארט די קעסטלעך ווען ס׳איז אנגעקומען מיט די טרעין און עס ארומגעטראגן צו די הייזער פארקויפן אין די איסט סייד.

אויך האט מען כסדר געדארפט ריניגן די שטאל. ס׳איז געווען א שווערע ארבעט, אבער די אנדערע קינדער האבן אויך ארויסגעהאלפן. אפילו דעיוו פון צען יאר און מייק פון זיבן יאר האט מען אריינגעברענגט אין די ארבעט. זיי האבן געהאלפן פאפא מיט מער מענערישע ארבעט, ווי גראבן, פלאנצן, און שניידן גראז.

אין אנהייב נאכן זיך אריבערציען איז די פלאן געווען צו פלאנצן אלע מיני געוויקסן צום פארקויפן. אזוי ווי אלע אנדערע פארמערס האבן זיי איינגעזען אז די ערד איז זייער שטיינערדיג און צופיל ריווח וועט נישט ארויסקומען פון דעם, האבן אסאך פרובירט צו קויפן עופות און בהמות און פון דעם מאכן פרנסה צום לעבן.

אויך די אנדערע טעג אין וואך פלעגט סוזען אויפשטיין פרי צו ארבעטן אביסל אין פעלד פארן גיין אין פובליק סקול. זי האט געהאט די ווילן צו העלפן ווייל זי געדענקט נאך די צייטן וועו ס׳איז כמעט נישט געווען קיין ברויט אויפן טיש, און זי וויל נישט צוריקגיין צו יענע תקופה. זי דאנקט גאט אויף די טוש און זי וואלט זייער געוואלט זיין פון די עכטע רייכע אזוי ווי אנדערע אמעריקאנער, אפילו זי דארף אסאך מער שוויצן.

רוב טאג האט פאפא פארברענגט אויפן פעלד, און זיי האבן זיך באקאנט געמאכט מיט די שכנות׳דיגע גוי׳אישע פארמערס און זיי זענען אסאך אריין אין געשפרעכן פון עגריקולטשור, וויאזוי צו פלאנצן בעסער און עצות וועלכע בהמות עס לוינט צו קויפן. נאכדעם זענען די שמועסן פארפארן צו אמעריקאנער פאליטיק, און די דעמאלטס׳דיגע פרעזידענט Herbert Hoover, און די מלחמות, ווער ס׳איז יא און נישט געוועכט און אז Roosevelt גייט לויפן פאר פרעזידענט, אזוי אז דורכאויס די וואך האט מען אומוועלענדיג פארגעסן פונעם אייבערשטן.

צוביסלעך האט זיך די שפראך אינדערהיים אריבערגעטוישט פון די מסורה׳דיגע אידיש צו ענגליש. אויך אין סקול האט מען זיך צוגעוואוינט צו שמועסן מיט חבר׳טעס אויף ענגליש, און דאס האט דורכגעבראכן גאר א שטארקע גדר, וואס האט ליידער שטארק פאראייניגט די אידישע קינדער מיט די גוי׳אישע קינדער מיט וועלכע זיי זענען געווען ארומגענומען.

אין די אויגן פון סוזען האט די אידישע שפראך אנגעהויבן צו אויסזען אלטמאדיש און נישט גענוג סאפיסטיקירט צו אן אהערגעשטעלטע בילדונג.

די בארשט בעלט קולטור - תרצ״ח למספרם 1938

אויף די בינטלעך היי ציען זיי אויס די דינע ווייכע פעדערנע מאטראצן. סוזען און הענא פרובירן צו מאכן די בעסטע פון זייער מצב. ס׳איז גאנץ א שווערע זאך, אבער אזוי איז עס און אזוי וועט מוזן זיין פאר די קומענדיגע צוויי חדשים. די שמעק פון די קיען איז עפעס וואס מ׳מוז משלים זיין, און די אומאיינגענעמקייט איז פאר זיי א האפענונג צו ווערן פון די אמת׳ע רייכע, וואס אין זייער דמיון ליגט דארט די גליק.

פאפא און מאם האבן נעכטן געמאכט א רואיגע שמועס מיט די צוויי גרויסע מיידלעך און געמאלדן די נייעס, אז דאס איז א מורא׳דיגע בייפאל וואס אנדערע אידישע פארמערס האבן שוין פרובירט, און עס זעט אויס א גלאנצענדע געלעגנהייט צו ארויסדערווישן א פעטע פרייז פון די רייכע פון די איסט סייד. מ׳וועט פארדינגען די שיינע בעדרומס פון אונזער הויז אויף די זומער וואכן. די קינדער וועלן שלאפן אין די רום וואו מ׳האלט אלע שטרוי בינטלעך נעבן די שטאל. אזוי האט זיך אנגעהויבן די תקופה פון די בארשט בעלט קולטור.

די פארמעגליכע פון שטאט האבן געזוכט א פלאץ זיך צו אויסרוען. אזוי ווי ליבערטי האט זייער א גוטע לופט, איז געווארן די ווינט אז מ׳גייט זיך דארט אויסהיילן, און עס איז אויך גוט קענן טורבערקולאזיס וואס איז דעמאלטס שטארק ארומגעגאנגען.

מאם האט געהאט אסאך ארבעט. זי האט ארויפגעשארצט די ארבל און געקאכט מאלצייטן אין גרויסע קוואנטימס. זי האט אלעס געקאכט כשר און מיט טעם. די משפחות וואס זענען דארט איינגעשטאנען האבן באקומען אלעס אויף א גאלדענע טאץ, און זיי האבן הנאה געהאט און טאקע באצאלט דעם פולן פרייז. די סכום וואס זיי האבן באקומען אין די צוויי חדשים איז געווען מער ווי זיי האבן א גאנץ יאר געמאכט פון די אייער און מילך, און דאס איז צוביסלעך געווארן די הויפט ביזנעס ביי אסאך פארמערס, כאטש וואס די מילך, אייער און פעלדער זענען נאך ווייטער אנגעגאנגען.

סוזען איז שוין געווען אן ערוואקסענע מיידל, זי איז שוין כמעט געווארן אכצן יאר. ס׳איז איר געווען א שווערע איבערגאנג דאס שלאפן אינעם נייעם שטאל, אבער דרך ארץ איז געווען נאך איינגעזאפט פון די אלטע היים. אירע עלטערן האט זי אויסגעהערט און פרובירט צו העלפן אלע אנדערע קינדער זאלן זיין ווא מער באקוועם און צופרידן.

דער טאטע האט אנגעהויבן רעדן שידוכים, אבער סוזען האט די נושא געמאכט שטארק בארושט. זי האט געשפירט ווי זי ווערט פארכאפט אין גרויסע שווערע כוואליעס. וואס ווערט זי אזוי צעשטורעמט פון דעם, האט זי אליין נישט געקענט אנכאפן אירע געפילן. פון איין זייט וויל זי שוין אזוי שטארק אראפשטעלן איר לעבן, זי וויל וויסן וואס זי וויל און עס אנהייבן טון מיט איר גאנצע ענערגיע, און די אנדערע זייט איז איר אזוי אומקלאר וועלכע ווע צו נעמען. כאטש וואס אירע עלטערן האבן פרובירט אז אידישקייט זאל איר קיינמאל זאל זיין שווער, האט זי געשפירט נישט אהער און נישט אהין. ווא איז די פלאץ ווא איך וויל זיין? איך האב נישט קיין צדיק וואס זאגט פונקטליך וואס יא און וואס נישט. די אידישקייט שטייט אויף א שיפע בארג און מ׳ווייסט נישט פונקטליך ביז ווא מ׳ווע זיך גליטשן. מ׳קען נישט לעבן צווישן צוויי וועלטן.

סוזען האט געהאלטן ביי א מצב, אז אדער לאזט זי אפ די גאנצע אידישע פירונג, און זי בויעט זיך אויף אלס אמעריקאנער העלד, אדער לאזט זי אפ די גאנצע אמעריקאניזם מיט איר גלאנץ, און זי הייבט אן אן אמת׳ע לעבן אינגאנצן מיט גאט, אן קיין צווייזייטיגע קווענקלענישן. אבער ווא געפינט מען די פלאץ וואס לעבט מיט גאט אינגאנצן, אן ספיקות?

מיט איר שטארקע כאראקטער און בא׳חנ׳טע ווע פון רעדן, האט זי ערקלערט פאר איר טאטע אז זי שפירט נאך נישט גרייט. און ער קען רואיג טון א שידוך מיט הענא, איר יונגערע שוועסטער. איר טאטע האט דאס אנגענומען און טאקע אזוי געטון.

אינעווייניג אין סוזען פלאקערט, זי איז גארנישט

אזוי רואיג ווי זי צייגט פון דרויסן. זי זוכט דערווייל עפעס צו ווערן פארנומען, צו קענען באראיגן די מצב פון אליין נישט קענען אויסקלויבן א וועג.

שוין פון א צייט צוריק האט סוזען זיך שטארק באפריינדעט מיט דזשעני גראסינגער, א יונגע ווייב ווא‌ס איז געווען זייער א געלונגענע און ספעציעל פריינטליכע. דזשעני איז געקומען פון ענליכע בעקגראונד ווי סוזען. איר טאטע און מאמע, אשר זעליג און מלכה גראסינגער, זענען געווען אפשטאמיגע פון גאליציע און אונגארן. זיי האבן זיך אויפגעהויבן פון איסט סייד קיין ליבערטי אלס שטרענג ארטאדאקסישע אידן, ווילנדיג האבן די מעגליכקייט צו היטן שבת און כשרות. זיין פלאן איז אויך געווען צו באארבעטן זיין גרויסע פעלד ווא‌ס ער האט אפגעקויפט דארט נעבן זיך. די אגריקולטור האט זיך גאנץ שוואך אויסגעארבעט, אזוי ווי אנדערע האט ער אויך אנגעהויבן אריינצונעמען בארדערס, געסט פון שטאט ווא‌ס האבן געזוכט זיך אפצורוען אין די זומער מאנאטן. צוביסלעך האבן זיי געבויט האטעלן און געווארן גרעסער און גרעסער. ביז ס׳איז געווארן א גרויסע ריזארט מיט אלע פארוויילונגען. אין יענע יארן איז ליבערטי געווארן דער צענטער פונעם גלאנציגן בארשט בעלט קולטור.

סוזען האט געזען דעם אויפשטייג פון די גרויסע ריזארטס מיט גראסינגער׳ס אין שפיץ. עס איז געווארן ווי א סימבאל פון דעם אמעריקאנער אידישער טרוים. סוזען האט דורך דזשעני באקומען אן ארבעט אין די גראסינגער ריזארט. דא‌ס איז געווען פאר סוזען ווי א נייע חלום ווועלט. ביי פאפא אינדערהיים איז פרנסה שוין געווען בריטער און מ׳האט זיך ערלויבט אויפצונעמען ארבעטערס צו טון ווייטער די שוועדע פעלד ארבעט, און אזוי איז סוזען געווען באפרייט איבער׳ן טא‌ג. סוזען איז געווארן צוגעבינדן צו די גראסינגער׳ס ווי א מאגנעט.

עס איז געווען גענוג עקשא‌נס צו פארטייבן דעם מוח און אויסמיידן פון טראכטן. די קאך איז געווען א כשר׳ע קאך, וא‌ס דא‌ס האט געצויגן אסאך ערליכע אידן, אבער די פארוויילונג איז געווען אויף אזא הויכע סטא‌נדארט אז די אידישקייט איז געווארן צוביסלעך מער רעפרעזענטעטיוו ווי אמת׳דיג עמאשענעל. עס זענען געווען דארטן צוויי שולן, ווא‌ו ס׳איז געווען דער סימבאל אז דא זענען ערליכע אידן, און די אנדערע זייט האט געגלא‌נצט מיט לוקסוס. אלעס איז געווען הערליך שיין אהערגעשטעלט, קריסטא‌ל טשילארס מיט לייכטערס. נאך א רייכע מאלצייט איז געווען צוגעשטעלט שוואוילטא‌ג און עקשא‌ן. אויב גשמיות איז אלעס הונדערט פראצענט, ווען זא‌ל מען טראכטן פונעם אייבערשטן?

סוזען׳ס ארבעט איז געווען צו עקטן ביי די שא‌וס. זי פלעגט טון מורא׳דיג א גוטע ארבעט. די גא‌נצע אודיטאריום פלעגט שטארק קלאפן פאר איר און מא‌כן א applause ווען זי האט געענדיגט איר חלק. אומווילנדיג, פלעגט אויך ארויסקומען דא און דארט חוזק אויף די אלטמא‌דישע פון אייראפע. איר כבוד איז געשטיגן צו א הויכע שטא‌פל, אבער דא‌ס האט געקא‌סט א פרייז. סוזען׳ס ווארימקייט פון די אלטע היים איז געטוישט געווארן צו א וועלט פון אריינכאפן ווא‌ו מער ענדזשוימענט, גע‌לט, און כבוד. דער ס״מ האט געטון א גוטע ארבעט מיטן פארבלענדן איר מוח, אז זי האט אינגא‌נצן פארגעסן פון אירע רצונות און פון בענקען צום אייבערשטן.

דורכאויס די טא‌ג ווען זי האט נישט געארבעט, פלעגט סוזען זיך דרייען צווישן די האטעלן, ווא‌ו ס׳איז געווען הערליכע גארטנס צו גיין שפא‌צירן, און אויך האט מען געקענט שפא‌צירן צום לעיק, ווא‌ו ס׳איז געווען א גוטע שפא‌ציר פלא‌ץ. אלעמא‌ל האט זי געטראפן חבר׳טעס און אנדערע אינטערעסא‌נטע זא‌כן צו פארברענגען. ס׳איז איר געווען א שא‌ד אהיימצוגיין, די ווינטער איז געווען א‌ז ווי מער הנא‌ה יעדע מינוט, אלץ בעסער, אלץ מער אויפגעטוהן. ס׳איז נישט געווען דער אמת׳ער צדיק וא‌ו זא‌ל צוריק ברענגען דעם מח פונעם מענטש זיך צו דערמא‌נען וא‌ו הייסט אמת׳דיג אויפגעטוהן.

פון די אנדערע זייט האט אשר זעליג גראסינגער אמת׳דיג פרובירט זיך צו האלטן שטארק מיט ערליכקייט און הלכות. ער האט זיך געהאלטן בקשר מיט דעם גרעסטן פוסק אין יענעם דור, רבי משה פיינשטיין. אין יאר 1936 למספרם איז רבי משה פיינשטיין געקומען קיין אמעריקא, ער האט געווא‌אינט אין די איסט סייד, אבער ער האט געהא‌ט א שטארקע רוחניות׳דיגע כח איבער די אידישקייט אין גא‌נץ אמעריקא. אשר זעליג האט געפירט די ריזארט לויט זיין פסק הלכה. רבי משה פלעגט אפט קומען צו גא‌סט אינעם ריזארט, און זיין אנווועזנהייט האט געגעבן א שטארקע רעליגיעזע קראפט פאר אלע אידן אין די קעטסקילס.

די קאלטע אמעריקאנער ערד האט אבער איבערגעווא‌יגן די ווארימע רוחניות׳דיגע כח ביי רוב עולם, אזוי ווי ביי סוזען. סוזען פלעגט דארט

שפילן ספארט, דערנאך האט מען געכאפט א פיינעם שווים אינעם גרויסן פול. אויך איז געווען א גרויסע אינדאר פול פאר די צייטן וועו ס׳איז נישט געווען א צוגעפאסטע וועטער, און ס׳איז געווען דארט א ריזיגע גאלף קארט. אין די מעין בילדינג האט מען געקענט פארברענגען אין די לאביס אויף די קאוטשעס, און אפילו זיך צוהערן צו די נייעס אינעם גרויסן ראדיא. וועו זי האט געהערט אז ס׳איז דא עקשאן אינעם קלאב, האט זי שנעל געמוזט לויפן נישט צו פארפאסן. אויך איז געווען א לערער וואס האט געלערנט באקסינג צו אויפבויען די מאסלס און דעם גוף.

די פלאץ איז געווען אזוי גרויס, טויזנטער מענטשן האבן זיך דארטן דורכגעדרייט אין א זומער סעזאן, און ס׳איז געווען אפאר הונדערט ארבעטערס. עטליכע האבן געארבעט אין די קאך, אפאר האבן געדארפט פיקסן זאכן וויי עלעקטרישן, העגדי מען, און אזוי ווייטער. קוים וואס סוזען האט געקענט כאפן די אטעם צווישן איין פאן און צווייטן. ס׳איז געווען אזא געיעג צו פאן אז די דעמאלטס׳דיגע לאקאלע ראבייס האבן געמוזט צושטעלן תורה צו די מצב, אנשטאט די מענטשן זאלן זיך צושטעלן צו די תורה. די הלכות האט מען ליידער אויסגעארבעט אויף א וועג מען זאל נישט דארפן אפהאלטן סיי וועלכע אקטיוויטעטן. וועו ס׳האט אנגעהויבן אריינקומען די טעלעווייזיע איז נישט געווען קיין לאקאלע רב וואס זאל האבן די כח צו זאגן אז ס׳איז נישט פאר אונז. דאס אלעס פלעגט פארקומען אין די זומער חדשים. אין די ווינטער איז די גראסינגער׳ס האטעל אויך געווען אפן, אבער אויף אסאך א וויניגערע פארנעם. די משפחות וואס האבן דארטן געווואוינט א גאנץ יאר האבן זיך געמאכט אן אייגענע קהילה, אבער זיי האבן אויך געהאלטן קשר מיט די אהבת ישראל קאנגרעגעישאן אויף 21 לינקאלן סטריט.

אין די ווינטער איז געווען שטארק באוואוסט זייער קונסטליכע שניי פאר סקיאינג. מענטשן פלעגן דארט קומען אלס אן אויספלוג. אויך איז געווען דארט פארשידענע געשעפטן און רעסטאראנטן. זיי האבן געהאט אן אייגענע פאסט אפיס, און שפעטער איז אפילו געווען אן אייגענע עירפארט וואו די רייכע פלעגן דארט לאנדן מיט זייערע עראפלאנען.

וועו ס׳איז געווארן נאכט, פלעגט סוזען אהיימקומען צו אירע עלטערן. זי האט זיך נאכגעפרעגט וואס טוט זיך אינדערהיים ביי די פארם און ביי די זומער געסט, און אביסל פארציילט פון אלע איבערלעבענישן פון די טאג. פאר די עלטערן האט עס זייער וויי געטון, אבער זיי האבן שוין נישט געהאט די כח און השפעה אויף איר. וואס איז אבער געשען איז, אז די גאנצע משפחה איז געווארן מער אפגעקילט. מ׳האט שוין נישט מקפיד געווען אויף מנהגים. דאוועגען מיט מנין איז געווארן ערגעץ וויי פארגעסן.

סוזען שטעלט אויס איר וועג אין לעבן - יאר תש״ה למספרם 1945

היינט נאכט וועו סוזען איז אהיימגעקומען פון איר לאנג פארברענגן נאכט ביי גראסינגער׳ס, האט פאפא פארציילט די נייעס אז ער האט עפעס א נייער ארבעטער אין פארם. ער איז נישט סתם אן ארבעטער, נאר עפעס א חידוש וואס האט ארויסגעשיינט. אזוי ווי עס קאכט זיך אין די נייעס, האט יעצט אנגעהויבן צו אימיגרירן אסאך שיפן מיט פליטים וואס האבן איבערגעלעבט די ביטערע מלחמה אין אייראפע. א גרופע חסידישע בחורים זענען ארויפגעקומען צו די בערג אנהייב זומער צו טרעפן א זומער דזשאב אין די ריזארטס און באנגעלאו קאלאניס.זיי קענען העלפן אין קאך אדער פארראעכטן זאכן, אסאך זענען קאונסלערס אדער וועיטערס אין די קעמפס.

די בחור איז א ישיבה בחור וואס ליבערטי האט שוין לאנג נישט מיטגעלעבט אזא גייסט. ער גייט מיט אראפגעלאזטע פאות, א שווארצע סאמעטענע קאפל, א ווייסע העמד מיט א שווארצע לאנגע רעקל און הויזן. ער האט געטון אן אויסערגעווענליך א גוטע ארבעט, אבער פאפא האט זיך שטארק געווואונדערט פון וועלכע פלענעט דער בחור האט דא געלאנדעט.

פאר סוזען האט שטארק אינטערעסירט די נייע אויפגעקומענע אינפארמאציע. זי וויל דאך אויסגעפינען מער דעטאלן אין די אינטערעסאנטע שטיקל נייעס.

סוזען ארבעט שוין עטליכע יאר ביי די שאו שפילן. איר כבוד איז שוין געווען ביי די שפיץ. זי איז שוין פינף און צוואנציג יאר אלט, ס׳וועט איר שוין אומעטיג. ס׳ערגערט שוין די שאלה, וואס יעצט?

די קומענדיגע טאג איז סוזען געבליבן אינדערהיים, זי וויל צוזען די ספעקטאקל פון די נאנט. סוזען האט געבעטן פאפא זאל אביסל אויספרעגן די בחור וועגן זיין בעקגראונד און סדר היום. די קומענדיגע צופרי האט איר נייגער נישט געלאזט שלאפן, זי איז געזעסן ביים ווינדאו, וועו יא, זי זעט וויי דאס אכצן יעריגע

בחור קומט צו שפאצירן מיט א מוראדיגע פרישקייט, און זיין פנים לייכט. א טשיל איז איר דורך אלע אברים, ס׳איז איר געווארן קאלט און ווארעם, עפעס נעמט איר דא איבער, זי קען עס נישט פונקטליך אנכאפן. איך מוז נאר וויסן מער פון די נושא וואס רופט זיך ישיבה בחורים, איך האב שוין געזען אסאך מיני אידן, אבער דאס איז סאמטינג ספעשל.

דער בחור שמעון האט מיט א זריזות געוואלט אנהייבן די ארבעט, וועו פאפא קומט אריס און רופט אים אריין אין דירה, און בעט אים זיך אראפצוזעצן אויף אפאר מינוט. סוזען האט זיך געמאכט פארנומען אין איר דערנעבנדיגע קאך צו קענען מיטהאלטן די שמועס. הערט זי ווי דער בחור פארציילט ווי ער איז אנגעקומען קיין אמעריקע אן זיין משפחה, ער ווייסט נישט צו איינער פון זיין משפחה האט איבערגעלעבט, ער איז א בחור אליין אן טאטע מאמע. אבער פון זיינע צרות האט ער גארנישט געוואלט פארציילן, ער האט נישט געוואלט אויפדעקן די וויטאגליכע וואונדן וואס זענען אזוי פריש און האקל. ער וויל אנהייבן א נייע בלאט, מ׳גייט אנהייבן בויען פון פריש.

פאפא האט אים געפרעגט וואס ער האט געטון היינט צופרי אז ער קומט אן מיט אזא לעכטיגע צורה און מיט א פרישקייט, האט ער געענטפערט מיט א פשטות אז אזויווי ער דארף קומען ארבעטן איז ער אויפגעשטאנען גאר פרי, קודם איז ער געגאנגען צו א דערנעבנדיגע טייך צו כאפן א טבילה, ווייל ער האט נישט געוואוסט וואו אין די געגנט ער קען טרעפן א מקוה. נאכדעם איז ער געגאנגען אינעם שול אהבת ישראל, ער האט דארט געטראפן א מנין צו דאוונענען, און נאכן דאוונענען האט ער זיך זייער געפרייט צו טרעפן דארט א גמרא, און ער האט אויסגענוצט די ביסל צייט וואס איז געבליבן זיך צו מחיה זיין מיט א בלאט גמרא.

אויף די לאנגע שפאציר פון די שול צום פארם האט ער געשמועסט מיט זיין טאטן אין הימל. ער

האט זיך אביסל צעווײַנט בשעת׳ו פארציילן. נאך א סקונדע האט ער זיך צוריקגעכאפט צום רעאליטעט און זיך פארענטפערט אז ער מוז דאס טון, ער מוז אויסשמועסן מיט׳ן אייבערשטן יעדע איינצעלנע זאך פון זיין לעבן כדי צו אויסהיילן זיין נפש. צו וועמען דען זאל ער רעדן אויב האט ער נישט קיין משפחה?

דא האט שוין שמעון געשפירט אביסל מאדנע אז ער האט שוין געררעדט צופיל. וואס דארף ער פארציילן זיינע שמערצן פאר א פרעמדע פארמער וואס וועט אים סייוויי נישט פארשטיין? שמעון האט פארשטייפט זיינע ליפן און זיך אויפגעשטעלט צו גיין צום ארבעט, איר צו וויזן אז דא איז די שמועס געשלאסן.

די קומענדיגע פארטאגס האט שוין סוזען א נייע אויפגאבע. פינף אזייגער, נאך פאר׳ן זון אויפשיין, מאכט זיך סוזען גרייט צו כאפן א שפאציר צום אהבת ישראל שול אויף לינקאלן סטריט. סוזען שטייט ביים שפיגל צו זען אז זי זעט אויס פאסיג. זי כאפט זיך אז אירע קליידער זענען שוין אויס אינגאנצן אנדערש ווי די בריטע לאנגע קליידער פון אמאל, וואס איז געווען געמאכט פון הערליכע שיינע קאלירן און מוסטערן. מיט יענע קליידער פלעגט זי אמאל שפאצירן די לאנגע וועג מיט פאפא. די לאנגע וועג האט זי שוין לאנג נישט שפאצירט. אדער טרעפט פאפא שכנים מיט וועמען צו דאוועננען, אדער פארגעסט מען בכלל פונעם דאוועננען. אין שול גייט מען נאר אין ספעציעלע ימים טובים אדער אנדערע אינטערעסאנטע פארבערענגען וואס מ׳גייט מיט פאפא׳ס קאר. ערגעץ וואו האבן די סטייל קליידער זיך שטארק געטוישט.

זי זעט אין שפיגל א פוסטע וואס איז שמאל און העכער די קני, א העמד וואס איז אביסל אויסגעשניטן, און די ארבל טוט אויך נישט אינגאנצן פארדעקן. פאר די כבוד פונעם שול האט זי געטראפן עפעס א דינע מאנטל צו זיין געהעריג פארדעקט, און זי לאזט זיך ארויס אויפ׳ן וועג.

צוביסלעך זעט זיך אן די זון שטראלן בשעת וואס זי שפאצירט אויף די אלטע באקאנטע וועג. דער בחור שמעון האט נעכטן גערעדט עפעס פון גאט, אז אינמיטן שפאצירן שמועסט ער מיט גאט. זי וויל עס פרובירן. זי קוקט צו די הימל, צו די ביימער, און צו די גראז. זי וויסט נישט וואו צו טרעפן גאט. וויאזוי רעדט מען צו איינעם וואס מ׳זעט נישט? זי פלעגט וויסן אז גאט איז אין שול, וואו מ׳זינגט שיינע ניגונים צו גאט. שמעון האט געזאגט אז דאס איז די וועג צו אויסהיילן די נפש. יא, זי האט גענוג זאכן אין איר נפש וואס דארפן ווערן אויסגעהיילט. איין טרוקענע תפילה האט זי געקענט ארויסזאגן: "גאט, איך וויל האבן אן אמת׳ע לעבן. איך האב שוין גענוג געהאט מיט פאלשע זאכן."

ענדליך דרייט סוזען די קלאמקע פון טיר אויף לינקאלן סטריט. זי גייט ארויף צום גאלעריע און קוקט זיך אום אויף די פאר מענטשן וואס זענען שוין דארט און גרייטן זיך צום דאוועננען. ס׳איז שוין נאך זעקס אזייגער. די ערשטע מנין איז שוין כמעט גרייט מיט טלית און תפילין, ווען פלוצלינג זעט זי אז יא, דער בחור שמעון איז דא. אין שול זעט זי נאך צוויי אזעלכע סארט וואס דרייען זיך ארום. ביים דאוועננען שטייען אלע מענער גראד און מ׳זאגט אלע ווערטער מיט אן ערנסטקייט, אבער די דריי ישיבה בחורים מיט די סאמעטענע קאפלעך זענען גאר אנדערש. די דאוועננען הייבט זיך אן און זיי שאקלען זיך מיט א ברען. זיי זענען פריילך ביי איין שטיקל, און ביי א צווייטע שטיקל זענען זיי אזוי איבערגענומען, ממש ביז טרערן. די סצענע איז געווען קאמיש פאר סוזען, אבער למעשה, עפעס ציט איר. ס׳זעט אויס אמת׳דיג, און דאס איז וואס סוזען זוכט: א פלאץ וואו דער אמת ליגט באהאלטן.

זי קוקט זיך ווייטער צו פון אויבן, ווי זי זעט אז אלע מענער גיינען אהיים, און די דריי בחורים זעצן זיך צאם ביי א גמרא. זיי הייבן אן לערנען מיט א געשמאק. ס׳האט זיך געשפירט אזוי זיס. כאטש וואס זי האט נישט פארשטאנען קיין איין ווארט.

סוזען מוז דערגיין די סוד פון די דריי ישיבה בחורים, פון וואו נעמען זיי זייער חיות? דאס קען נישט זיין פון זיך אליינס, עס מוז זיין עפעס ליגט אונטער דעם.

פון די אהבת ישראל שול איז סוזען געגאנגען גלייך צו גראסינגער׳ס, אבער היינט איז זי געגאנגען מיט אן אנדערע אגענדע, זי דארף דערגיין מער נייעס וועגן די ישיבה בחורים. נאכ׳ן פרעגן דא און דארט חבר׳טעס האט זיך אנגעהויבן פעסטע דיסקאשענס פון די "גרינע" פון איירראפע. עטליכע האבן געווואוסט צו פארציילן אז די ישיבה בחורים זענען תלמידים פון סאטמארער רבי אין ברוקלין.

די גרויסע מויל-מאכער האט צוגעלייגט אירע קרומע דעות: "דער סאטמארער רבי איז קוים אפאר חדשים אפגעשטיגן פון שיף און שוין דרייט ער איבער, ער צושטערט די גאנצע אידישקייט פון איסט

סייד וואס מיר האבן אויפגעבויט. קודם מאכט ער א חילול השם מיטן גיין אנגעטון אזוי אנדערש, וואס איז אים נישט געגוג צו גיין אזוי ווי אונז? מיר זענען פונקט אזוי אידן."

א צווייטע מיט א געשליפן צינג לייגט צו אז זי האט געהערט ערשט-האנטיג פון איינער וואס האט געהערט אז דער רבי אסר'ט אזויפיל זאכן וואס מיר האבן, דאס איז דאך פארקערט פון העפליכקייט. די אלע אייגנטימער פון פלייש געשעפטן זענען געווארן שטארק באליידיגט אז מ'נוצט נישט זייער פלייש. אויך די טעלעוויזשאן, וואס איז אזוי וויכטיג צו קענען זיין א חלק פון סאסייעטי, האט ער פשוט און גראד גע'אסר'ט.

סוזען האט שטילערהייט אויסגעהערט אלע טענה'רייען אן אריינהאקן. זי איז נישט געווארן איבערגענומען פון די אלע נייעס באריכטן. איין זאך האט זי ארויסגענומען פון די גאנצע געריידעכטס, אז דא רעדט מען פון גאר א שטארקע מענטש וואס דערשרעקט זיך נישט פון קיינעם. יעצט פארשטייט זי פון וואו שמעון נעמט אזא זיכערע וועג, אן קיין צווייפל. סוזען איז שוין אפגעמאכט ביי זיך, אז דאס איז וואס זי וויל. זי וויל חתונה האבן צו איינער פון יענע ישיבה. דאס איז וואס זי וויל אין איר לעבן, א שטארקע זיכערע וועג.

סוזען האט פרובירט צו טרעפן א מיטל-יעריגע מער באזעסענע פרוי, וואס זי קען אויסשמועסן די זאך, אן דעם וואס יענער זאל איר אוועקמאכן. עטליכע טעג האט זי פרובירט רעדן מיט פרויען, אבער יעדער האט געלאכט פון איר. צום סוף, אז מ'זוכט טרעפט מען. איין פרוי האט פארשטאנען וואס זי האט צו טון. זי האט זיך אנגעטראגן צו רעדן צו סוזען'ס עלטערן, אז זיי זאלן מסכים זיין צו אזא סארט שידוך, וואס טויגט פאר זייער טאכטער.

ביים זיך צאמטרעפן איז די אויפברויז פון סוזען'ס עלטערן געווען צו היציג צו קענען רעדן וווייטער. פאפא האט נישט געקענט פארשטיין, ער האט געטון אלעס אין דער וועלט אז אידישקייט זאל אנקומען זיס און גרינג פאר זיין טאכטער. ער האט אלץ פרובירט זי זאל גארנישט דארפן פארמינערן פון זיין א חלק פון געזעלשאפט צוליב וואס זי איז געבוירן א איד, און דא ווארפט זי אלעס צוריק. מאם האט גוט פארשטאנען פאפא, זי האט מיטגעהאלטן וויפיל פאפא האט זיך אוועקגעגעבן אז פאר די קינדער זאל זיין גרינג, זיי זאלן נישט דארפן ליידן. פארוואס זאל סוזען יעצט וועלן אלעס אפלאזן און אנהייבן א נייע וועג?

אז א מענטש מיינט עפעס אמת'דיג, העלפט דער אייבערשטער. די מיטל-יעריגע פרוי האט נישט גלייך אויפגעגעבן, נאר האט פרובירט אן אנדערע מאל צו רעדן שיין, און זי האט אנגעהויבן זאגן אז אפשר טאקע דער ארבעטער אין פארם קען זיין די פאסיגע זאך.

פון דעמאלטס אן האט פאפא שטארק נאכגעקוקט דעם שמעון, אבער ער איז געווארן זייער נערוועז פון זיין מהות, כאטש וואס שמעון האט געטון א ספעציעל גוטע ארבעט, און זיך געפירט מיט דרך ארץ צו זיין בעל הבית, דאך איז פאפא געווארן בייז פון זייטיגע זאכן, ווי למשל די וועג פון וואקן און די לאנגע פאות וואס שאקלען זיך מיט. איין זאך האט אים ממש אויסגעזען ווי א געפערליכע עוולה: וועט שמעון פלעגט אריבערוואקן די גוי'אישע שכנים, האט ער זיי אפילו נישט באמערקט, ער איז געווען פארנומען צו טראכטן פון זיין רבי און פון גאט, אז גארנישט אין די גאס האט אים אינטערעסירט. פאפא האט געזאגט אז אלע יארן פלעגט ער שמועסן מיט די גוים צו ווייזן אז אידן זענען העפליך, און ער גארנישט, אפילו נישט קיין ווינק מיט די אויגן.

די מיטל-יעריגע פרוי האט שוין געטראכט אז דאס איז עס, מען קען נישט איבערעדן פאפא, ער איז צו פארקנאקט, זי קען שוין נישט העלפן סוזען. אבער איין עצה קען זי נאך פרובירן. זי איז נאכאמאל אריבערגעקומען צו פאפא אין שטוב, און פרובירט ווייכערהייט צו בעטן אז אפשר זאל ער גיין צו זיין ראביי איבערשמועסן דעם ענין, אפשר וועט ער האבן אן עצה.

דער אייבערשטער האט געהאלפן, פאפא האט מסכים געווען. מיט א ספעציעלע אפוינטמענט איז ער אריין צום ראביי און מסביר געווען פארן ראביי זיינע פראבלעמען מיט זיין עלטערע טאכטער. דער ראביי האט אים געענטפערט מער מיט א ביזנעס קאפ: "דו דארפסט מאכן א חשבון. דו דארפסט אויסהאלטן סוזען מיט אירע אלע געברויכן און לוקסוס. פארוואס זאלסטו לאזן אויסטרינקען דיין געלט? מאך איר חתונה, אבי זי זאל זיך שוין שטעלן אויף די פיס און זיך אליין אויסהאלטן".

דער ראביי האט פרובירט צו איבערערעדן סוזען צו חתונה האבן מיט איינע פון די מעמבערס אין זייער קאנגרעגעישאן. דער ראביי האט שנעל איינגעזען אז איר קען מען נישט פארדרייען. ער איז צוריק צו

פאפא זאגן אז ער זאל יא טון די שידוך. באין ברירה האט פאפא צוגעשטימט, און מ׳קען שוין פרעגן דעם בחור צו ער וויל טאקע.

דער בחור האט אויסגעהערט און געזאגט אז ער וויל נעמען די טרעין צו ברוקלין, ער דארף פרעגן זיין רבי. נאכ׳ן דורכמאכן די וועג און ענדליך קענען אריינגיין צום הייליגן סאטמארער רבי, קודם האט ער באקומען חיזוק נאר פון קוקן אויפ׳ן רבי׳נס צורה. די ענטפער איז געווען אז אויב די מיידל איז גרייט צו גיין בצניעות, צודעקן געהעריג די קאפ און היטן הלכות, קען ער גיין ווייטער מיט׳ן שידוך. דער רבי האט אים געווארנטשן ס׳זאל זיין מיט ברכה און הצלחה.

אזוי ווי שמעון איז צוריקגעקומען האבן די בחור און מיידל זיך געזעצט שמועסן און איבערגעגאנגען אלע דעטאלן וויאזוי זיי ווילן אראפשטעלן א הייליגע אידישע שטוב. שמעון האט געזאגט אזוי ווי עס וואקסט אים שוין אביסל הארעלעך ביי די בארד, וויל ער זאגן אז ער פלאנט נישט צו צורירן צו די בארד, ער וועט עס שיין לאזן וואקסן. איך וויל אויך א שטיק צייט נאך די חתונה אנטון א שטריימל, יעצט שפירט ער נאכנישט גרייט, אבער איין טאג וויל ער דאס טון.

סוזען הערט אלעס אויס, מיט איר שטארקע כאראקטער איז זי גרייט אויף דעם אלעם. אויב דאס איז די פרייז צו לעבן מיט אן אמת, איז זי גרייט.

איין זאך האט סוזען געבעטן צו מאכן די חתונה אינעם אהבת ישראל שול, ווייל ווער עס איז א מעמבער א גאנצע יאר, געבן זיי די פלאץ צו מאכן בר מצוה און בת מצוה, און פאר א חתונה קען מען באקומען די שול פאר א ביליגע פרייז. סוזען האט געווארנט אז פאר איר טאטע און מאמע איז עס זייער א וויכטיגע זאך עס זאל זיין אין די שול וואו זיי זענען צוגעווויינט, וואו זיי וועלן באקומען די כבוד פון אלע אנדערע מעמבערס. נאכ׳ן שליסן די בעשוי איז מען געווען גרייט צו ברענגן טעלער, די משפחה איז גארנישט געווען אזוי פריילעך, אבער חתן און כלה האבן געהאט א מורא׳דיגע שמחה, מיטשלעפנדיג די איבריגע פון די משפחה.

שמעון איז נאכאמאל צוריק געפארן צו זיין רבי פרעגן אויב מען זאל מאכן די חתונה אין ליבערטי. די ענטפער איז געווען אז אויב די שול פאררופט זיך אלץ אן ארטאדאקסישע שול, און דאס וועט מכבד זיין דעם מחותן, זאל ער עס מאכן דארט, נאר מיט איין תנאי: עס זאל זיין א גאנצע כשר׳ע מחיצה, מענער און פרויען זאלן זיין אינגאנצן אפגעטיילט.

די חתן-כלה זענען געווען אויסער זיך צו קענען זוכה זיין צו צוגרייטן צו בויען א שטוב וואס איז אינגאנצן פארן אייבערשטן, אויסגעהאלטן לויט יעדע הלכה. די שמחה איז געווען עקסטער ספעציעל ווען זיי האבן זיך געדינגען א קליינע דירה׳לע אין א דערנעבנדיגע ריזארט און דאס צוגעגרייט פאר נאך די חתונה.

חתן-כלה האבן אסאך געדאנקט דעם אייבערשטן אז דער גרויסער טאג דערנענטערט זיך. סוזאן האט נישט געלאדענט צופיל פון אירע חבר׳טעס, זי איז נישט געווען נייגעריג צו הערן זייערע אלע דעות אויף

אירע פרומע פירונגען. ס׳איז גוט, זי וועט זיך דארפן שאפן נייע פרענדס.

איר חתונה נאכט איז אנגעקומען. מ׳האט אויפגעהאנגען א גרויסע שילד וואס איז געשטאנען אז פאר די כבוד פון חתן און כלה, זאלן אלע מענער זיך האלטן נאר בייַ די מענער און אלע פרויען נאר בייַ די פרויען זייַט.

עטליכע זענען געווארן שטארק נערוועז פון די שטרענגקייט, אבער דעם חתן קען מען נישט רירן, אזוי וועט עס זיין.

מ׳שטייט שוין ברוך השם בייַ די געהויבענע חופה, אלע שטייען מיט אן ערנסטקייט בשעת מ׳זינגט די ניגונים, נאר פון די חתן גיסט זיך טרערן ווי א קוואל, עס האט זיך אויפגעוועקט זיין בענקשאפט צו זיין משפחה וואס זענען געקומען פון אויבן מיטהאלטן מיט זיין שמחה, שטילערהייט האט ער צוגעזאגט פאר זיינע עלטערן אז ער וועט זיך פירן פונקט ווי די הלכה, און ער וועט פאר זיי ברענגען ערליכע דורות, ער בעט אויך א הייסע תפילה אז דער אייבערשטער זאל אים העלפן דאס מקיים זיין, ער זאל זיין שטארק מיטן פאלגן דעם צדיק, און זיך נישט דערשרעקן פון אלעס ארום.

דער עולם שטייט און קוקט אויפן חתן, זיי האבן נאך קיינמאל נישט בייגעוואוינט אזא סצענע, ווי איינער שטייט און ווייַנט און ווייַנט אזוי אין פארנט פון יעדעם בשעת זיינע ליפן שעפשענען, צו וועמען רעדט ער? אזויפיל האט די כלה שוין געקענט איר חתן, זי האט געוואוסט אז ער רעדט צו גאט, און זי האט דאס מורא׳דיג רעספעקטירט, האפענדיג אויך צו זיין אזוי ווי אים.

די פרישע פארפאלק איז אהיים צו זייער דירה׳לע, וועלן סוזען הערט זיך צו צו איר מאן, און בעט ער זאל איר געבן די ריכטיגע הדרכה אין לעבן, אזוי ווי זיין רבי פירט זיך. די ערשטע זאך האט שמעון געפרעגט אויב ער מעג איר רופן שושנה אויף איר ריכטיגע אידישע נאמען, און אויך האט ער געוואלט שמועסן און רעדן אינדערהיים אויף אידיש, שושנה איז גרייט אויף אלעס, אפילו צו פארדעקן די קני און די עלנבויגן האט זי מסכים געווען.

נאך א קורצע צייט האט שושנה אנגעהויבן שפירן אומבאקוועם צווישן חבר׳טעס, און בייַ איר משפחה באקומט זי אויך נישט צופיל חיזוק אויף איר אלע נייַע טוישונגען. שמעון האט אויך נישט געשפירט צו באקוועם אין די סביבה, ער האט מורא׳דיג שטארק געבענקט צו זיין רבי.

ער האט אויך געדארפט חברים מיט וועמען זיך צו מחזק זיין, האבן זיי געמאכט די החלטה זיך צו אריבערציען קיין ברוקלין נעבן דעם רבי׳ן. וועלן דער אייבערשטער האט זיי געהאלפן מיט קינדער, האבן זיי געהאט די מעגליכקייט צו שיקן צו ערליכע מוסדות ווי דער מנהל פירט די גאנצע מוסד לויט די הדרכה פונעם צדיק, און זיי האבן זוכה געווען צו ערליכע קינדער און אייניקלעך.

עפילאג

מיר האפן איר האט הנאה געהאט פון די ערציילונג, וואס איז אלעס באזירט אויף אמת׳ע פאקטן, אזוי ווי אידן האבן געלעבט אין יענע צייטן. אז מיר קוקן צוריק צו די גאנץ נאנטע היסטאריע, ווייזט זיך ארויס קלאר וועלכע וועג איז ריכטיג זיך צו פירן, און וואס זענען געווען די טעותים וואס מיר דארפן זיך היטן פון דעם.

אז איר ווילט ערגעץ גיין חול המועד האלטן, קענט איר אריינפארן צו הייסאנע גאס אין ליבערטי, ניו יארק, וואו מ׳קען זעהן א גרויסע בית החיים מיט די אלע אידישע נעמען פון מענטשן וואס האבן געלעבט אין יענע צייט. זיי זענען געווען ערליך אדער זענען זייערע עלטערן געווען ערליך, אבער וואו זענען די דורות?

די לעבן גייט שנעל פארביי, און פון וועמען איז עפעס געבליבן? די וואס זענען געגאנגען זוכן א צדיק, נישט געקוקט אויף קיינעם, נאר געזוכט צו פאלגן, זיי האבן געזען שיינע זאכן. די וואס האבן געלאכט פון די עקסטרעמע צדיק וואס לאזט נישט אריינעמען טעלעווייזשאן, זענען דעמאלט געווען סאפיסטיקירט, אבער נאכדעם? גארנישט דא.

היינט איז די נסיון די סאשעל מידיא, וואס האלט די מענטשן א חלק פון סאסייעטי. יעדע זאך וואס האט פארבינדונג מיט אינטערנעט זאגן צדיקים נישט צו האלטן שטוב. מ׳פרעגט א צדיק ווי, ווען, וויפיל, ביי יעדע זאך, קענען מיר האבן האפענונג עס זאל בלייבן עפעס פון אונז.

די צדיק זעט דיין לעבן קלאר, אזוי ווי ס׳וואלט שוין געווען היסטאריע, און ער זעט שוין וואס קומט ארויס פון וואס. אייבערשטער העלף מיר זאלן זיין פון די וואס לאזן איבער דורות, און וואס זעהן אויס פארקערט ווי די אלגעמיינע וועלט, אפגעטיילט פון די אומות העולם.

ג. פעקעטע

אנטלאפן

אן אריבער, אויסגעהונגערטע, היימלאזער גוי האט געהערט פון זיין חבר אז ביי די אידן זענען דא זייער ברייטהארציגע מענטשן וואס זענען אלעמאל גרייט אריינצונעמען אורחים און זיי שפייזן בחינם. זיין חבר האט אים צוגערעדט ער זאל עס פרובירן.

ס'איז געווען ממש פאר די הייליגע יום טוב פסח טעג, און זיין חבר שישקעט אים אריין אין אויער, "פסח אויף די סדר נאכט איז דאך די אידן'ס זמן חירותינו, זיי רייסן זיך אויף מיט א מלכות'דיגע סעודה, גרייטן צו די שענסטע און די בעסטע מכל טוב וטוב אויף יום טוב, ס'לוינט זיך עס אויסצופרובירן פסח נאכט."

דער גוי טראכט נישט קיין צוויי, און קויפט זיך איין א קאפל. ער האט זיך נאכגעפרעגט וועלכע נאכט פאלט ליל השמורים, און וואקט אריין אין בית המדרש, זיין קאפל שיף אויפ'ן קאפ, און זעצט זיך אוועק אויף א בענקל פונקט אינמיטן בית המדרש. זיין חבר האט אים מסביר געווען אז איינער וועט שוין צוקומען צו אים און זאגן אז דו קענסט קומען זיין מיין גאסט, זיי רופן אויס פסח ביים סדר, "כל דצריך ייתי ויפסח", און אזוי איז טאקע געווען. ביז א קורצע צייט נאכן דאוונען – ווי ער האט זיך פרובירט צו שאקלען ווי ער האט געזען דער עולם זיך שאקלען, און פארשטייט זיך אז ס'איז געווען פונקט פארקערט ווי א איד שאקלט זיך – זענען צוגעקומען צו אים אפאר אידן לאדענען אויפן סדר. ער האט אנגענומען די ערשטע אפפער, און מען

שפאצירט אהיים פון שול מיט פרייליכע געמיטער.

אלע יארן זענען רבקי און חני געווען ווי איינס. וויפיל מ׳האט פרובירט זיי אפצושיידן, מאכן א צווישנשייד אדער א סימן צווישן די צוויי, פלעגט מען זיי נאך אלץ אויסמישן, די קרויס צווילינג.

אין סקול זענען זיי טאקע נישט געגאנגען אין די זעלבע קלאס, און פאר יענע קורצע צייט ביים לערנען האבן זיי געהאט אן אייגענע איידענטיטי, אבער אינדרויסן פון די קלאס רום, אפילו ביי ריסעס, פלעגן רבקי און חני ווערן פארערכנט ווי איינס.

אין די יונגע יארן איז עס געווען זיס, און אפטמאל איז אויסגעקומען אפילו אינטערעסאנטע פאסירונגען צוליב זייער סטאטוס אלס איידענטיקל טווינס. מ׳פלעגט זיי שטענדיג אויסמישן, רופן חני רבקי - און רבקי חני, ווי אויך פלעגן זיי האבן די זעלבע חבר׳טעס, שפילן מיט די זעלבע שכנים, און הנאה האבן פון די זעלבע זאכן.

די יארן זענען געלאפן, און רבקי און חני האבן זיך געפריידט פאר די מתנה וואס זיי האבן, אן אין-האוז פרענד. צוזאמען זענען זיי געוואקסן און געשטיגן.

אין די עלטערע קלאסן פלעגן זיי יא פרובירן זיך צו באשטעטיגן אן אייגענע איידענטיטי. זיי האבן שוין מער נישט געטראגן די זעלבע קליידער, געגאנגען אין אנדערע קעמפס, און פרובירט צו האבן אייגענע חבר׳טעס, נישט צו זיין אזוי שטארק "ענ-מעשט" ווי מ׳רופט עס. זיי האבן זיך טאקע ביידע ארויסגעשטעלט מיט אן אויסנאם גוטע נאמען וועלן ס׳איז געקומען די צייט פאר שידוכים.

מרת. קרויס האט נישט געזוכט קיין כבוד, און שוין ביים גרעדזשועיטן פון צוועלפטע קלאס געלאזט וויסן אז יא, זי איז גרייט אויסצוהערן שידוכים פאר אירע צווילינג.

דער אייבערשטער האט צוגעפירט, ביז א קורצע צייט איז רבקי א כלה געווארן מיט גאר א פיינע, ערנסטע בחור. עס האט זיך געשפירט אזוי פרייליך, לוסטיג, ווי אויך ריכטיג - אז די עלטערע פון די צוויי צווילינג איז קודם א כלה געווארן אזוי גלאט און געשמירט, און זיכער ביז א קורצע צייט וועט חני אויך א כלה ווערן, און צוזאמען וועט מען ערלעדיגן די כלה׳שאפט.

אנקומענדיג אין די הויז האט ער געזען אז זיין חבר איז געווען ריכטיג. ס׳איז געווען אנגענגרייט א הערליכע טיש, באדעקט מיט א ווייסע לעיס טישטיך, באצירט מיט די שענסטע, רייכסטע, טייערסטע זילבערנע כלים וואס ער האט אין זיין לעבן נאכנישט געזען. ער האט זיך אנגעהויבן לעקן די ליפן, ווארטנדיג פאר די עסן וואס וועט שוין אט קומען. דערווייל האט ער פרובירט נאכמאכן וואס דער עולם טוט.

"קדש", מ׳מאכט קידוש. מ׳גענבט אים א זילבערנע בעכער, און ער דערקוויקט זיך מיט א גלאז וויין נאך פאר מ׳האט אפילו געקענט אויפהייבן די כוס און אנהייבן דעם "סברי מרנן". די משפחה האט פרובירט נישט קוקן אויף אים צו מאדנע, ער זאל זיך נישט שפירן פארשעמט, און געקלערט, "קען זיין ער איז א שאינו יודע לשאול".

ר ב ק י:

איך האלט זיך אין איין צופען מיינע באקן, צו מאכן זיכער אז איך חלום נישט. איך, רבקי קרויס, בין א כלה? ס׳גלייבט זיך אזוי שווער. ס׳הייבט אן טאנצן אין מיין מוח אלע בילדער און סצענעס פון מיינע יוגנט, ווי איך פלעג מיטהאלטן חתונות פון דער נאנט. די כלה מיט די טייערע ווייסע כלה קלייד, שיין באצירט, שטראלענדיגע פנים, זעצט זיך אוועק אויף די כלה בענקל און נעמט אן די מזל טוב וואונטשן. דאן קומט אפילו א בילד ווי דער חתן קומט און באדעקט די כלה. נאכדעם שווימען אריין בילדער פון חופות, די הארציגע מי בן שיח, און די לוסטיגע מזל טוב וואס קלינגט אויס נאכדעם.

דאן זע איך ווי חתן כלה קומען אריין מיט א שמייכל אויסגעצויגן פון אויער ביז אויער, מיט א גלאנץ וואס קען באלייכטן די גאנצע חתונה זאל פינקן אין זייערע אויגן. איך, רבקי, גיי שוין זיין אט די כלה. איך האב זיך אנגעהויבן גרייטן אויף די חתונה נאכט. קודם איז עס געווען ווי אין א חלום, אבער נאך אפאר טעג האב איך אנערקענט אז איך גיי זיך נישט אויפוועקן פון די חלום, ווייל ס׳איז אמת, ס׳איז עכט, און איך האב שטענדיג געדאנקט דעם אייבערשטן אז איך האלט שוין דא, און איך גיי שוין אט צום חופה, אויפשטעלן מיין בית נאמן בישראל.

אבער אין דער זעלבער צייט האט מיר זייער געקיצלט וועגן מיין שוועסטער חני, וואס איז מיט איר? מיר האבן אלעמאל געטון אלעס צוזאמען, איך וויל שוין קוים זי זאל אויך טרעפן איר באשערטע

חתן, מיר זאלן ווייטער קענען אינאיינעם טון וואס מיר פלעגן אלעמאל טון צוזאמען. אבער ווי די טעג זענען געלאפן און ס׳האט זיך גארנישט געדוקט מיט א שידוך פאר מיין באליבטע שוועסטער חני, האט מיר אנגעהויבן מער צו דריקן ביים הארצן. וויאזוי קען איך זיך גרייטן צום חופה וועו מיין שוועסטער חני איז נאך א מיידל, א האלבע מענטש, און ווארט און האפט און קוקט אויך אזוי ארויס צו האלטן אין די זעלבע מצב ווי מיר?

איך האב זיך געשטארקט מיט תפילות, מיט בעטן דעם אייבערשטן אז זי זאל בקרוב א כלה ווערן.

ח נ י:

איך בין אזוי פריילין פאר מיין שוועסטער רבקי. אין א מזל׳דיגע שעה איז זי א כלה געווארן. די שמחה האט זיך געשפירט אין די גאנצע הויז, די לופט איז געווארן עפעס לייכטער, פריילין און געשמאקער. מיר האבן זיך געוואונטשן מזל טוב איינע די אנדערע מיט א שטארקע ליבשאפט, און געשפירט זיכער אין הארצן אז ביז נאך אפאר טאג ווערט מען איבערזינגען דעם זעלבן מזל טוב ביי מיין שידוך שליסן.

איך האב זיך געפריידט אז רבקי איז א כלה געווארן ערשט, זי איז די עלטערע פון די צווילינג, ס׳קומט איר א כלה צו ווערן ערשט, און איך בין זיכער געווען אז מיין שידוך וועט אט אט ערשיינען.

די שמחת התנאים האט מען געפראווען מיט די ׳אם ירצה השם באדיך׳ קלינגען אין מיין אויער.

דערווייל האבן מיר פרובירט אנצוגיין מיט׳ן טאג טעגליכן לעבן, און געהאפט אז אין א קורצע צייט וועלן מיר קענען צוזאמען גיין כלה שאפינג. טעג האבן זיך אריינגעצויגן אין וואכן, אבער עס האט נישט אויסגעקוקט ווי מיין חתן איז גרייט זיך צו אנטפלעקן.

מיין מאמע האט אנגעהויבן נערוועז ווערן אז די חתונה דערנענטערט זיך, מ׳דארף גיין ערלעדיגן, און זי האט מחליט געווען אז מ׳מוז אנהייבן זיך גרייטן אויף די חתונה, און דער אייבערשטער וועט שוין פירן. אזוי האט מען זיך געגרייט צו די חתונה מיט איין אויג פאראוס און איין אויג אויף צוריק. איך האב געהאלפן רבקי גיין אויסוועלן דישעס, בעטגעוואנט, צירונגען, שיך און נאך, און ביי יעדע געשעפט האב איך שטילערהייט אויסגעוועלט וואס איך וועל זיכער ביז א קורצע צייט צוריק זיין, און איינקויפן פאר מיין צוקונפט.

אזוי האט מען זיך געגרייט אויף די חתונה, און צוביסלעך צוביסלעך האט די קאונטדאון אנגעהויבן ווייזן סינגל דידזשיטס, איינצעלע טעג וואס זענען פארבליבן ביז רבקי, מיין באליבטע שוועסטער, וועט גיין צום חופה.

די חתונה איז פארבייגעגאנגען ווי אין אן אויגנבליק. מען האט זיך געוואונטשן מזל טוב׳ס פון טיפן הארצן, און די "בקרוב ביי דיר׳ס" זענען געווען וואס האט אנגעפילט מיין אויערן רוב נאכט.

און דאן, האב איך זיך געטראפן אינדערהיים, א ליידיגע שטוב מיט א לייד׳יגע בעט וואס קוקט מיר צוריק ווען איך האב זיך דערוועקט די נעקסטע פרימארגן פון די חתונה נאכט. ערשט דאן האבן מיין טערערן אנגעהויבן פליסן, און איך האב דורכגעווייקט מיין קישן מיט טייכן זאלציגע טערערן.

"הייליגער באשעפער, איך פריי מיך פאר רבקי, מיין צווילינג, אז זי האט שוין זוכה געווען צו חתונה האבן. אבער וואו בין איך? איך וויל אויכעט טרעפן מיין שידוך און גיין אונטערן חופה. איך קען זיך נישט פארשטעלן מיין לעבן אן רבקי ביי מיין זייט. צו זיין דא א מיידל אליין אינדערהיים, אן מיין שוועסטער רבקי זיך אונטערצוהאלטן, מחזק זיין, און פארברענגען מיט? איך בין שוין אויך גרייט צו פליען פונעם נעסטל."

נאך די קורצע תפילה, האב איך אנגעהויבן שפירן לייכטער און בעסער, און ארויסגעקוקט אנצוגיין מיט די פריילעכע וואך פון שבע ברכות.

אזוי איז אנגעגאנגען א שטיק צייט, און די משפחה האט זיך צוגעוואוינט צו די נייע מציאות, אז די פרישע פארפאלק קומט פאר נאכטמאל. רבקי פלעגט קומען מיט איר מאן און מען האט זיי סערווירט נאכטמאל, אביסל געשמועסט און פארברענגט, אבער אויך געהאלטן אויף זַואך זיי צו לאזן האבן זייער ספעיס. זיי זענען דאך א נייע פארפאלק, זיי דארפן זיך באקענען און אריינסעטלען אין זייער נייע לעבן.

"ורחץ", מ׳וואשט זיך די הענט, און ער קלערט ער וועט זיך אויך אפוואשן, און אט וועט זיכער קומען די פיינע פארציע פיש און פלייש וואס מ׳האט אים מסביר געווען. אבער ניין, "כרפס" ס׳קומט אריין א שיסל מיט אפאר קליינע געשניטענע רעטער און קארטאפל. "אפשר הייבן זיי אן מיט סאלאט צו עפענען דעם

מאגן?" קלערט ער. פיין, ער וועט עס טועם זיין.

מ'מאכט דעם "בורא פרי האדמה", און ער נעמט עס אריין. אבער גלייך געט ער עס א שפיי אויס, מאכנדיג א סצענע ביים סדר. עס איז געווען זאלציג, ער האט זיך נישט געראכטן אויף דעם. זיין בויך האט אים אנגעהויבן רעדן פון גרויס הונגער. זיין חבר האט דאך אים געהאט געזאגט אז ס'וועט זיין פיינע עסן. וואס איז דאס זאלציגע גרינצייג? וואו איז די פיש און פלייש און זופ וואס מען האט אים אזוי אנגערייצט? נאך מער האט אים זיין חבר געזאגט, אז ס'וועט זיין אזא טייערע מאלצייט אז עס לוינט זיך צו הונגערן אפאר טעג פאר דעם, נישט עסן פון די קארטאפל שאלעכץ און מייערן עקן וואס ער פלעגט עסן פון די מיסטן, כדי צו בלייבן הונגעריג און האבן א מאגן פאר די טייערע סעודה.

ער איז געווען אמת'דיג איבערראשט. וואס איז דאס ביסעלע זאלציגע גרינצייג? האט ער זיך געוואונדערט. ער איז אבער מחליט אז ער וואלט נאך אביסל, אפשר וועט שוין יעצט אריינקומען ווייטער די סעודה.

ר ב ק י:

"מיין גאנצע לעבן האט זיך געטוישט איבערנאכט. פון זיין אזוי צוגעקלעבט צו מיין צווילינג חני, בין איך פלוצלינג געווארן א פארהייראטע פרוי, א ווייב פאר מיין פרישער מאן. איך האב זיך זייער געפריידט צו מיין נייע ראלע, און פרובירט צו טון וואס מען האט מיר געלערנט איז ריכטיג אלס רצון בעלה. אבער ווי נאר א טאג איז פארביי, איז מיר שוועררער געווארן אויפ'ן הארצן. איך האב אנגעהויבן שפירן גילטי, ווי למשל איך וואלט געווען שולדיג אז מיין צווילינג חני האט נאכנישט געטראפן איר באשערטע. וועו איך בין געקומען צו מיין עלטערן'ס הויז פאר סעודות אדער נאכטמאל, בין איך געווארן ממש ווי צוריסן. דא קום איך אזוי גליקליך און אזוי באשאנקען מיט מיין טייערע מאן מיט וועם איך פרוביר צו בויען א שטוב, און איך טרעף חני איינזאם אינדערהיים. איך האב געקענט זען אויף איר פנים אז עס פיניגט איר אז זי איז נאכנישט א כלה געווארן, און ווי עס וועלט איר שוועררער אירע טעג.

אין יענע תקופה פלעג איך זייער אסאך מתפלל זיין אז זי זאל טרעפן איר שידוך, אבער פון די צער וואס איך האב געשפירט פאר איר, ווי אויך פון מיין נייע ראלע אלס אשת חיל, איז אריפגעקומען א שטיקל וואנט צווישן אונז. אונזער לעבן האט גענומען א דריי הונדערט און זעכציג ספין, און מיר האבן זיך געדארפט צוגעווואוינען צו די נייע מציאות - אז מיין מאן איז ערשט, כאטש וואס איך פיל אזוי שטארק פאר חני - מיין צווילינג שוועסטער.

די טעג האבן אריינגערינען אין וואכן און אריינגעבלוטיגט אין לאנגע יארן. רבקי איז געבענטשט געווארן מיט איין קינד נאכן צווייטן אין א קורצע דריי יאר. זי איז געווארן פארנומען און פאריאגט מיט אירע פיצלעך. עס איז נישט צופיל אויסעקומען צו קענען שמועסן מיט חני.

חני האט גוט געוואצט איר צייט ווארטנדיג אויף איר שידוך. זי איז נישט געזעצן אויף א בענקל מיט צאמגעלייגטע הענט, נאר זי האט געמאכט די בעסטע פון איר מצב. יא, ס'איז איר שווער געווען, זי איז דאך אליינס, זי האט נאכנישט געטראפן איר שידוך, אבער זי האט זיך געשטארקט און פרובירט צו טון וואס זי קען נאר אנצופילן אירע טעג מיט גוטס.

חני האט זיך ארויסגעשטעלט צו זיין אן אויסנאמע גוטע לערערין. זי האט אריינגעלייגט איר הארץ און נשמה דערין, און מ'האט טאקע דערקענט אויף אירע תלמידות ווי זיי אלע בליען און וואקסן אונטער איר פירערשאפט.

אין די זייט האט זי געמאכט טאנצן קלאסן פאר מיידלער. יעדע פארנאכטס און זונטאג האט זי געהאט עטליכע גרופס פון מיידלער וואס זענען געקומען צו איר הערליכע אויפגעפיקסטע סטודיא, וואו זי האט זיי מיט געדולד און אסאך ליבשאפט אויפגעבויט זייער זעלבסטווערד בשעת זיי האבן זיך געלערנט טאנצן.

חני איז געווען גוט פארנומען דורכאויסן טאג, אבער אין די לאנגע נעכט איז אלעמאל געווען די שאלה 'וואס וועט זיין מיט מיר? פארוואס קען איך נאך נישט טרעפן מיין שידוך? וועל איך בלייבן אליין אלע מיינע יארן מיט פאר'ווייס'טע הארן?' עס האט געהאנגען א דיקע נעפל איבער איר עתיד, וואס האט איר צומאל אראפגעווארפן און א טיפע בלאטע פון יואש און צובראכנקייט.

"יחץ", מ'נעמט ארויס די מצה און מ'צוברעכט עס אויף האלב. ער וואלט מ'זאל אים שיקן א שטיקל פון די קרעקערס צו עסן, אבער דאס אויך נישט. דער טאטע לייגט עס אוועק, און ס'פאנגט זיך אן א גאנצע שפיל פון פרובירן ארויסכאפן פון די טאטע די ווייסע

זעקל.

דאן רופט מען אויס "מגיד", און די גאנצע משפחה שטעלט זיך אויף און הייבט אן ווייזן אויף אלע סימנים. מ'הייבט אן זאגן און זינגען און פארציילן. דער טאטע מאכט מיט די הענט אלע מיני סצענעס, און דער אורח שפירט ווי זיין געדולד לאזט זיך אויס. דאס איז נישט מענטשליך! פארוואס האלטן זיי אויף א גאסט אזוי לאנג? פארוואס ברענגט מען נישט אריין די עסן? ער הייבט אן שפירן ווי מ'מאכט שפאט פון אים.

נאך אביסל ווארט ער אויס, און ער זעט ווי די גאנצע שפיל און זינגעריי און פארציילעריי ענדיגט זיך שוין מיט א שיסל נטילת ידים וואסער. דאן נעמט מען ווידער ארויס די מצות, און דאסמאל האט מען יא געטיילט דערפון. וועלן ער באקומט זיין שטיקל מצה, הייבט ער עס אן קייען – ער שפירט ווי זיינע ציינער פאלן ארויס. אזא ארטע זאך! ער ווייסט נישט וויאזוי מ'עסט דאס.

מרת קרויס:

איין טאג קומט רבקי אריין מיט א רויטע פנים. איך האב זיך זייער דערשראקן און איך האב נישט געדארפט צופיל ווארטן, צו הערן די שרעקליכע בשורה. רבקי האט געזאגט אז דאס איז עס, זי איז צוריק אהיים מיט איר צוויי קליינע קינדער.

איך האב אלעס פרובירט, פרעגן, עצ'ען, און אוודאי זענען מיר געגאנגען צום רב. אבער דער רב האט אויך געזאגט אז אין דעם מצב איז נישטא קיין אנדערע ברירה נאר אז רבקי זאל נעמען א גט פון איר מאן וואס האט ליידער אויפגעהערט זיין א שומר תורה ומצוות. עס איז געווען שווער פאר די גאנצע משפחה, פאר רבקי, און אוודאי אויך פאר מיין חני. זי איז שוין געווען די לעצטע פארבליבענע קינד אין די קרויס הויז. איר יונגערע געשוויסטער האבן שוין אויך חתונה געהאט במשך די לעצטע פאר יאר. חני האט זיי אלע גוט-הארציג געלאזט 'סקיפן', און האט זיך אריינגעסעטלטע און איר מצב אלס 'אלטע מאוד' אין אונזער שטילע שטוב.

אזוי איז געלאפן די נעקסטע פינף יאר. מרת קרויס האט דורך געווייקט איר תהילים מיט טרערן פאר אירע צווילינג. זיי זענען דאך ביידע אזוי וואויל, אזוי גוט, און אזוי פאסיג אויפצושטעלן ערליכע אידישע שטובער, און דא זיצן זיי אינדערהיים און עס האט נישט אויסגעקוקט ווי עס וועט זיך אמאל עפעס טוישן.

מ'האט איינגעשפאנט די גאנצע משפחה, שכנות, נאנטע און ווייטע קרובים זיך אונטערצונעמען גוטע קבלות, זאגן א יום תהילים, מאכן א חלה צאמקום, געריסן קברים, געשיקט קוויטלעך, און פרובירט אלעס גוטס אז עס זאל זיך רוקן א שידוך פאר חני, ווי אויך אז רבקי זאל זיך קענען צוריקשטעלן אויף די פיס און ווייטער גיין און לעבן מיט די צוויי קליינע קינדער וואס האבן אנגעהויבן אונטערוואקסן.

די השפעה פון זייער טאטע האט זיך אנגעהויבן שפירן אויף די קינדער, און ס'איז צוגעקומען נאך א שטאפל פון תפילות וואס מ'האט צוגעלייגט אז די קינדער זאלן וואקסן ערליך, געזונט און פרום, און האבן א געזונטע, שטארקע, פריילעכע יוגנט - טראץ וואס זייער טאטע האט זיי פרובירט אוועקצונעמען פון רבקי דורך שווערע קאורט קעיסעס און פאלשע קלאגעס אנטקעגן רבקי, ווייל ער האט זיי געוואלט אויפציען ווי זיין יעצטיגע הפקר לעבן, וואס פארשטייט זיך איז קיין לעבן נישט.

חני האט זיך זייער פרובירט שטארקן מיט שמחת החיים צו אנגיין. זי האט זיך אריינגעלייגט נאך מער אין איר ביזנעס פון געבן קלאסן פאר מיידלעך אויף טענץ, און זי האט שטארק מצליח געווען דארט. זי האט זיך אוועק געלייגט א הון רב, אויסער דעם וואס זי פלעגט שטענדיג ארויסהעלפן אירע עלטערן און אויך איר צווילינג רבקי מיט זייער לעבנ'ס הוצאות, איז נאך געווען גענוג אוועקצולייגן פאר א שיינע נדן...

ווען די צווילינג זענען געווארן 27, איז אנגעפילט געווארן די מאס פון תפילות און בקשות פאר חני'ס עתיד. די רעדל האט זיך א דריי געטאן, און חני איז ברוך השם א כלה געווארן אין א מזל'דיגע שעה מיט גאר א פיינעם בחור. עס האט אים גארנישט געפעלט. ער איז געווען אלעס וואס זי וואלט וועך געווארן אלס יונג מיידל, און נאך פיל מער. מען האט באשטימט די חתונה אויף א קורצע צייט שפעטער, און מיט געהויבענע געמיטער און פריילעכע הערצער איז מען צוגעגאנגען צום חתונה.

רבקי:

חני איז א כלה, חני גייט שוין אין א מזל'דיגע שעה חתונה האבן. מיין גליק איז איבערן שטריק, איך פריי זיך אזוי פאר איר. די אלע יארן איז מיין הארץ אויסגעגאנגען פאר איר ווי זי ווארט אויף איר שידוך

און דערהאלט זיך אזוי שיין, און יעצט, אז זי שטייט שוין אין די געהויבענע מינוטן, פילט מיין הארץ ווי ס׳פלאצט אויס פון פרייד פאר חני. עס קומט זיך איר, זי האט גוט געבעטן און גוט געווארט.

נאר יעצט קען איך א טראפעלע פארשטיין וואס חני האט מיר פרובירט צו מסביר זיין אזויפיל יאר צוריק ביי מיין חתונה, ווי גליקליך זי שפירט פאר מיר. עס איז אן אמת׳ע פרייד, אן אמת׳ע גליק, אז זי איז שוין ענדליך זוכה אויפצושטעלן איר אייגענע שטוב. אוודאי שפירט זיך שטערקער היינט מיין עלנדקייט, מיין רחמנות׳דיגע מצב, אבער עס נעמט נישט אוועק פון די פרייד וואס איך פיל פאר חני, און איך ניץ די טאג איר צו העלפן וויפיל איך קען, בעטן אז זי זאל האבן א פריליך לעבן, ווי אויך פאר מיין אייגענע שווערן מצב.

די חתונה איז פארבייגעגאנגען אזוי דערהויבן און פול מיט שמחה, עס האט זיך געשפירט ווי מען האט אויסגעגאסן א מעסטל פון שמחה איבערן זאל. די עולם האט זיך אזוי צופייערט אין פרייליכע טענץ.

און יעצט, א קורצע צייט דערויף, טרעף איך זיך ווייטער אין מיין עלטערנ׳ס שטוב, אליין מיט מיינע קליינע קינדערלעך. יעדן טאג איז א פרשה פאר זיך, א פרישע נסיון, א פרישע באמפ אין די ראוד פון לעבן. איך פרוביר אזוי שטארק זיך צו האלטן שטארק פאר מיינע קינדער, כאטש א געזונטע פרייליכע מאמע זאלן זיי האבן, אבער עס איז זייער שווער.

אינדרויסן וועט מען דאס נישט זען, איך פרוביר לייגן א גרויסע שמייכל אויף מיין פנים צווישן מענטשן און האלטן מיינע קלאגעס צו זיך, אבער ווען עס פאלט די נאכט קען איך נישט צוריקהאלטן די טערערן פון פאלן. ׳וואס וועט זיין מיט מיר, הייליגער באשעפער? וואו בין איך אויף דער וועלט? וואס וועט שוין קענען אויסווואקסן פון מיינע קינדער?׳ צומאל כאפט זיך אריין די שלעכטע מחשבות, אפשר זאל איך אלעס אפלאזן און אנטלויפן?

ח נ י :

״איך האלט זיך אין איין ציפן די באקן, קוקן אין שפיגל, זיך אליינס איבערצייגן אז ס׳איז אמת און וואר. שכח אייבערשטער, איך בין א כלה אין א מזל׳דיגע שעה, נאך אזויפיל יאר פון טערערן און תפילות - (טענות), סבלנות - (ספיקות) און בענקעניש.

ערשט יעצט, טראכט חני צו זיך, קען איך אנהייבן צו פארשטיין א פיצעלע וואס מיין שוועסטער רבקי האט געפילט אזויפיל יאר צוריק ווען זי איז א כלה געווארן און איך - איר שוועסטער צווילינג - איז געבליבן וווארטן אויף איר גליקליכע מינוט. כאטש איך האב געמיינט אז איך פארשטיי עס, קען איך נישט מסביר זיין ווי מיין הארץ רייסט מיר פאר מיין שוועסטער רבקי אז זי איז יעצט אליין, אבער אויך מיט צוויי קינדער וואס זי דארף זיך ראנגלען צו ערציען אלס א סינגל-מאם און וואטשן אויף זייער אידישן עתיד. איך האב איינגעריסן פאר רבקי אונטער די חופה, אינמיטן מיין לויב וועריטער צום אייבערשטן פאר מיין גליקליכע מינוט. איך האב קיינמאל נישט געווואוסט ווי שטארק א הארץ קען זיין איבערגעפילט מיט געפילן, און אז צוויי אנדערע געפילן קענען אזוי איבערנעמען די הרגשים אין די זעלבע צייט.״

ענדליך זעט ער ווי די פרויען שטעלן זיך אויף און גייען ארויס אין קאך. אה, זיכער יעצט וועט שוין קומען די פיינע סעודה! ער לאזט די מצה אין די זייט און קען קוים האלטן זיין אטעם. צוביסלעך האט מען אריינגעברענגט א שיסל פון גרינצייג, גרינע בלעטער, ווי אויך א שיסל פון עפעס ווייסע שטויב. אין דער זייט האט מען צוגעברענגט א שיסל מיט עפעס וואס ער האט נישט געקענט אויסטרעפן וואס דאס איז. מ׳שיקט אים א פארציע דערפון, און ער רוקט עס אריין אין מויל. דאסמאל האט ער זיך אמת׳דיג געשטיקט אויף די ציפעדיגע מרור, און האט אנגעהויבן שטארק הוסן. ער האט געפילט ווי ער גייט אויס פון די שארפקייט, און האט זיך שוין מער נישט געקענט איינהאלטן, ער האט אנגעהויבן שרייען קולי קולות, און ארויסגעלאפן פון די הויז.

כאטש וואס חני׳ס אלע געשווייסטער און די אייניקלעך האבן סורפרייזד די חתן כלה אהיימצופארן פון די חתונה אין א שיינע ווייסע קאר באצירט מיט balloons, איז נאכנישט אנגעקומען די happily ever after.

די ערשטע תקופה נאך חני׳ס חתונה האט טאקע געגלאנצט און געשיינט - תורה וגדולה במקום אחד. אלע האבן אפגעאטעמט און זיך מיטגעפריידט פאר חני׳ס לאנג ערווארטעטע ישועה.

עס האט זיך אבער ביז א קורצע צייט געטוישט די מצב הפרנסה. חני האט זיך געפריידט צו העלפן איר מאן בלייבן ביים לערנען, אזויווי ער האט געטון במשך

זיין לאנגע בחור״ישע יארן. ער האט זיך אריינגעלייגט ארויסצונעמען סמיכה.

דערווייל אבער איז אונטערגעקומען אפאר נייע פראגראמען וואס האבן געגעבן די זעלבע טאנץ קלאסן פאר מיידלעך בחינם וואס די גאוועךמענט האט באצאלט, און צוביסלעך האט זיך איר ביזנעס פארשפארט.

חני איז ווייטער געווען א לערערין פאר א שטיק צייט, אבער ווען זי איז געבענטשט געווארן מיט איר קינדער נאך אזויפיל יאר פון ווארטן אויף דעם, און נישט גלייבן אז ס׳וועט אמאל פאסירן, איז זי נישט צוריקגעגאנגען זיין א לערערין. זיי האבן זיך אריינגעזעצט אין א טיפע טאננעל פון דחקות אין פרנסה. חני האט ווייטער געוואלט שטיצן איר מאן ווי מער, ער זאל נישט אפלאזן זיין לערנען. זי האט פרובירט וואס זי האט נאר געקענט צו ברענגען אפאר דאלער צו דעקן זייער טעגליכע הוצאות. איר מאן איז געווען גאר א וואוילער, וויסנדיג אז ס׳איז דאך זיין אחריות, האט ער אויך פרובירט וואס ער קען טון צו ברענגען פרנסה. אבער ס׳איז נישט געווען גרינג - און אויך נישט געניג.

אזוי זענען געלאפן די נעקסטע פאר יאר. זיי האבן געוואוינט אין א קליינע דירה מיט פיל קליינע קינדערלעך. מ׳האט נאר געקענט קויפן ממש וואס מ׳האט ענוויטיגט אויפ׳ן טאג, און צומאל דאס אויך נישט, אבער מען האט זיך אלץ געשטארקט מיט אמונה אז דער אייבערטער טו די בעסטע פאר אונז.

אזוי שרייענדיג זוכט ער אויף זיין חבר וואס האט אים פארנארט מיט אזא מיאוס׳ע שפיל, און מאכט קולות וברקים אויף אים, "דו האסט געמאכט שפאט פון מיר, קיין רייכע סעודה איז נישט געווען, חוץ זאלץ און ביטערע גראזן האב איך גארנישט באקומען, פארוואס האסטו מיר אזוי אויסגעשפילט?"

זיין חבר זאגט אים צוריק אפאר פשוט׳ע דיבורים, "דו נַאר וואס דו ביסט, פארוואס האסטו נישט אויסגעווארט? ביסט אנטלאפן פונקט פאר שולחן עורך." (כוכבי אור - א מעשה פונעם הייליגן רבי׳ן)

די יארן לויפן וזייטער. דאס לעבן איז נאכנישט האלב פארביי.

ווארט אויס רבקי! דיין קינדער וועלן וואקסן ערליך און הייליג, דו קענסט נאך זוכה זיין פון פריש אויפשטעלן א מקדש מעט!

ווארט אויס חני! נאך אזויפיל יאר ווארטן מעגסטו וזייטער גלייבן אז דער אייבערשטער קען אלעס איבערדרייען - כהרף עין!

איך וויים עס איז שווער.

אפשר איז יעצט דיין יחץ? בדעך נישט אונטער.

עס קומט נאך מגיד - א לאנגע מעשה - מ׳וועט עס נאך קענען פארציילן איין טאג און פרייד׳ן - אויב וואדטסטו אויס.

דיין לעבן איז היינט מרור? מאך א כזרך - סענדזויטש אריין דיין שווערדיקייטן מיט תפילה והודאה, אזן וואדט...

אנטלויף נישט פאר שולחן עורך!

א ביזנעס באשלוס

"שבי, דיין קאקאש קעיק רעצעפט איז עפעס אויסנאם," האט מרים זיך באדאנקט וועו זי האט זיך געטראפן מיט די שכנ'טע ביים אפווארטן די קינדער נאכמיטאג. "עס האט פונקט גענוג טייג און טשאקאלאד, און די ברעקלעך פון אויבן..."

"אה, דו האסט געבאקן די קאקאש קעיק וואס די שמעק דערפון ציט מיך שוין אן א גאנצע טאג, איך האב געוואשן וועש, געביגלט, געקאכט נאכטמאל און אויפגערוימט, און געטראכט, 'באלד קלאפט איינער אויף מיין טיר מיט א געשמאקע באלוין פאר מיין שווערע ארבעט'," האט מרים געזאגט.

די פרויען האבן זיך צולאכט. "די שכח קומט פאר חיה דינה," האט שבי געזאגט. "זי האט מיר געגעבן די רעצעפט ביי מיין זון'ס בר מצוה לעצטע יאר, און איך האב דערווייל נאכנישט געטראפן א בעסערע רעצעפט."

"וואו איז חיה דינה?" האט שבי געטראכט צו זיך. "איך האב הנאה צו פארברענגען מיט אלע שכנים, אבער חיה דינה איז מיר באמת א נאנטע חבר'טע. מיר זענען עלטער ווי די אנדערע שכנים, און זי פארשטייט מיך אויפ'ן ווינק. אבער לעצטנס טרעף איך איר זייער ווייניג, און וועו זי קומט יא ארויס צו די באס, איז זי אייביג פארנומען אויפ'ן טעלעפאן." שבי האט ווייטער געשפינט אירע מחשבות, 'אלס

א געטרייע חבר׳טע וואלט איך זיך באדארפט מער אינטערעסירן. עפעס גייט פאר, אפשר דארף זי הילף?׳

א פייף פון א באס האט אפגעשטעלט אירע מחשבות, און די מאמעס האבן זיך געשטעלט אין די רייע ווי געטרייע סאלדאטן צו אפווארטן זייערע קינדער נאך א פילע טאג פון חדר און סקול. חיה דינה איז ארויסגעלאפן פון די בנין מיט די טעלעפאן אויף איר אויער. ״א גוטן טאג מאמי״ האט צירי איר באגריסט.

״ששש״ האט חיה דינה געוויזן מיט איר האנט אויפן מויל. מיט נאך האנט באוועגונגען האט חיה דינה געוויזן פאר צירי אריינצוקומען אין די הויז. דאס קינד האט מיט ווייניג חשק געפאלגט.

אסתי איז אריינגעלאפן אין קאך מיט די הענט אויף די אויערן. מאמי, די וואש מאשין האקט!״ האט זי געשריגן היסטעריש.

״ס׳איז גארנישט״ האט שבי איר בארואיגט און ווייטער אויפגעשניטן די גרינצייג. ״ס׳איז אביסל צובראכן. לאמיר בעטן דעם אייבערשטן אז די וואש מאשין זאל מער נישט מאכן א הויכע גערודער וועט עס דרייט זיך.״

״אפשר קענסטו רופן אן ארבעטער עס צו פאררעכטן?״ האט יענקי פארגעשלאגן. אדער אפשר קען איך עס אליין טון? א יונגל וואס לערנט אזוי פלייסיג משניות קען זיכער אויך פאררעכטן זאכן אויב זיין טאטע לאזט. אבער די ערשטע זאך איז תפילה. ״היליגער באשעפער, העלף אז די וואש מאשין זאל מער נישט האקן. און אז איך זאל האבן א נייע בייק״ האט יאנקי צוגעלייגט און אויסגעשטרעקט זיין האנט פאר א פאפריקע.

״און אז איך זאל האבן א נייע גרויסע בעט״ האט אסתי געזאגט. איין האנט האט זי געלאזט אויף די אויער איר צו באשיצן פון די קולות, און מיט די אנדערע האנט האט זי געגנומען אן אוגערקע און געמאכט א ברכה.

״דאס איז די עצה״ האט שבי געזאגט שטיל. ״היליגער באשעפער, העלף מיר מיט א נייע וואש מאשין, מיט ערליכע קינדער, נייע בעטן, שלום בית, גוטע בייקס, אמת׳ע שמחה.״ שבי האט געלאכט צו זיך פון איר צומישטע תפילות ליסטע. דער באשעפער וועט שוין מאכן סדר דערפון און מיר זיכער העלפן. און אז איך רעד צום אייבערשטן בין איך שוין א געהאלפענע.

א קלאפ אויפן טיר האט איבערגעשטיגן די וואש מאשין. שבי האט זיך געאיילט צום טיר און ארויסגעקוקט דורך די קוק לאך. ״ווער איז דארט?״

״דעליווערי,״ האט איינער וואס איז געווען באהאלטן אונטער א הויפן שאכטלעך אויסגערופן.

שבי האט אויפגעמאכט די טיר, פונקט אין צייט צו זען ווי חיה דיני מאכט פלאץ אז די ארבעטער זאלן קענען אראפלייגן די שווערע לאסט.

״ס׳איז גוט דיר צו זען,״ האט שבי געזאגט. זי האט פארראכטן איר טיכל און אפגעשאקלט אומזעבארע ברעקלעך פון איר שירצל. ״רעד נארמאל, נאטורליך,״ האט זי זיך פארגעהאלטן. פון ביידע טירן זענען קינדער ארויסגעשפרינגען פרייליך ביי די אומגעריטע פויזע פינף אזייגער נאכמיטאג.

״איך בין אזוי פארנומען די טעג,״ האט חיה דיני מיטגעטיילט, ״איך האב נישט קיין צייט צו אטעמען.״

שבי האט איינגעהאלטן איר אטעם און פרובירט צו האלטן איר פנים פריי פון אויסדרוק.

״איך בין א גאנצע טאג אויפ׳ן פאון, און נאכדעם איז דא אלע ליפערונגען וואס קומען אן און איך דארף עס מסדר זיין.״

שבי׳ס קאפ האט זיך געדרייט מיט בילדער פון שאכטלעך אנגעפילט מיט מעדיצינען און מעדיצינישע געציג. ״וועלכע ליפערונגען?״ האט שביגעפרעגט, האפנדיג אז זי טרעט נישט ארויף אויף אן אפענע שאכטל נאגלען.

״איך האב אנגעהויבן א נייע ביזנעס,״ האט חיה דיני געזאגט מיט שטאלץ.

די שאכטלעך מיט וואס שבי האט אויפגעבויט א הויכע טורעם אין קאפ האבן זיך צוזאמגעלייגט פלאך. ״דו?״ האט שבי געפרעגט איבערראשט.

״איך מיין איך האב א טעות דא,״ האט שבי געזאגט, נאר האלב לאכנדיג. ״מיין שכנה חיה דיני, וואס מ׳זעט קוים ארויס איר קאפ פון צווישן אירע הויכע טעפ און בערג פון וועש, האט אנגעהויבן ארבעטן?״ א פונק האט זיך אנגעצינדן אין חיה דיני׳ס אויגן. ״יא!״ האט זי געזאגט, ״און דו קענסט אויך. איך פארקויף געזונטע זייפן.״

״צו עסן?״

חיה דיני האט זיך נישט אפגעשטעלט צו ענטפערן. "די זייפן ווערן געמאכט פון נאטורליכע ארגאנישע גראזן וואס האבן נישט קיין שום שמעק און עס ציפט נישט די הויט. אפשר ווילסטו ווערן מיין אגענט און אויך אנהייבן צו פארקויפן? ס'איז גרינג, קענסט ארבעטן דיינע אייגענע שעות, מען דארף כמעט גארנישט איינשטעקן, און דו מאכסט א פראצענט פון יעדע דאלער וואס דיינע אגענטן מאכן, און ווען דיינע אגענטן ברענגען אריין נאך אגענטן, מאכסטו געלט אויף זיי אויך, און די רווחים זענען ענדלאז," האט חיה דיני געזאגט.

"ס'איז טאקע אזוי גרינג?" האט שבי געפרעגט. אלע זאכן וואס זי דארף וויכטיג איינקויפן האבן זיך געשטעלט אין א גראדע שורה און אנגעהויבן מאנען פון איר.

חיה דיני האט פארשלינגען א שמייכל. די מעטאד ארבעט פאר יעדעם, אן אויסנאם. זי דערמאנט זיך ווי זי האט געפרעגט די שאלה און ווי שנעל זי איז געווארן איבערצייגט. אבער יעצט דארף זי ווייטער גיין צו די צווייטע פאזע פון איבערצייגונג. חיה דיני האט געעפנט אירע אויגן ברייט. פארגרעסערט איר שמייכל. "נאך גרינגער," האט זי געענטפערט. "קום אריין און איך וועל דיר ווייזן. איך האב נישט עפעס היימיש דיר מכבד צו זיין מיט יעצט," האט חיה דיני קלאר געשטעלט. "יעצט בוי איך מיין ביזנעס."

שבי און חי דינה האבן פאמעליך געמאכט זייער ווערן דורך א נעץ פון שאכטלעך זייף, וועש, און שפילצייג, ביז די לעצטע צימער וואס האט יעצט געדינט אלס חיה דינה'ס אפיס. מיט איין אויג און אויער צו די קינדער וועלכע האבן פריילין פארברענגט אינדרויסן, האט שבי זיך אומגעקוקט. "דאס איז א ביישפיל פון איינע פון די זייפן," האט חיה דינה געזאגט. "קוק ווי עס גלאנצט. איך פיל ווי איך האלט גראז פון הימל אין מיין האנט." חיה דינה האט געהאלטן די קליינע זייף ווי אן אתרוג און עס געדרייט פון זייט צו זייט.

"ווייסט וואס איך טראכט?" האט חיה דינה געזאגט. "נעקסטע וואך מאנטאג גייט זיין א פרייע סעמינאר צו אויסלערנען פאר נייע מיטגלידער די סודות פון פארקויפן. אפשר גייען מיר צוזאמען?"

"איך וויל קומען מיט'ן אייבערשטנ'ס הילף," האט שבי געזאגט, "אבער נאר צו הערן. איך דארף עס נאך איבערשמועסן מיט מיין מאן, פרעגן מיין מורה דרך." חיה דינה האט אוועקגעמאכט איר קווענקלענישן. "דו קומסט," האט זי באשטעטיגט.

די זאל איז געווען א קאלירפולע מיש פון פרויען אין יעדער קרייז און עלטער. שבי און חיה דינה האבן זיך אוועקגעזעצט צו הערן די פונדאמענטן פון בויען א ביזנעס. די פרוי אויפ'ן בימה האט אוועקגעשטעלט נומערן און געווייזן ווי מיט אביסל ארבעט ווערט פון איין דאלער צען דאלער, און פון צען דאלער הונדערט דאלער, און פון הונדערט דאלער טויזנט דאלער, אויף א מוראַ'דיגע, גרינגע, און שנעלע וועג. די פרויען זענען געווען פארגאפט.

"וועז א פרוי בויט איר ביזנעס," האט זי געזאגט, "דארף זי אלעס אוועקלייגן: איר מאן, איר קינדער, איר שטוב ווירטשאפט. דיין ביזנעס איז נישט בלויז א באשעפטיגונג, עס איז א העכערע ציל, און אלעס דארף ווערן געלייגט אין א זייט פאר די העכערע ציל פון מאכן געלט, האט זי פארענדיגט.

שבי'ס טעלעפאן האט זיך ווידער צוקלינגען. ווער זוכט מיר אזוי וויכטיג יעצט? זי האט ארויסגענומען איר טעלעפאן און געזען אז זי האט פארפאסט איר מאמע'ס רוף שוין די צווייטע מאל. איר מאמע האט אויפגעהויבן נאך איין קלינג. "שבי, באבי גרינבוים, טאטי'ס מאמע, האט פריער אויסגעהויכט איר נשמה. ברוך דיין האמת. די לוויה איז יעצט אין ארץ ישראל," האט איר מאמע ווייטער געזאגט, "טאטי איז שוין דארט פון נעכטן."

"איך קום אריבער, מאמי," האט זי געזאגט. שבי האט זיך ארויסגעשלייכט פון זאל און אנגעהויבן גיין צו איר מאמע'ס הויז. די גרויע וואלקענעס און לייכטע רעגן האבן זיך צוגעפאסט צו שבי'ס געפילן, און זכרונות פון איר טייערע באבע האבן איר פארפלייצט.

"עס זענען דא מער ווי טויזנט אייניקלעך און אור-אייניקלעך ביי די לוויה," האט איר מאמע איר דערציילט ווען זי איז אנגעקומען.

"אלע פון זיי זענען ערליכע אידן וואס גלייבן אינעם אייבערשטן, און דאס רעכנט נישט אריין די משפחות פון אמעריקע", האט שבי צוגעלייגט.

די נומערן פון די סעמינאר און פון איר באבע'ס דורות זענען ארומגעטאנצן אין איר מוח צעמישט. אירע ערליכע קינדער און אייניקלעך, דאס איז איר באבע'ס ירושה. זי האט געצונדן אין א גלאזענע לייכטער יעדע וואך די שבת'דיגע לעכט, אבער זי האט איבערגעלאזט הונדערטער אייניקלעך און אור-אייניקלעך וואס צינדן לעכט יעדע שבת. זי האט נישט געהאט אן אייגענע דירה אפילו, אבער זי האט איבערגעלאזט דורות וואס האבן אויפגעבויט ערליכע

אידישע שטיבער.

שבי האט זיך געפרייט אז זי איז געקומען צו איר מאמע. זיי קענען נישט אנקומען צו די לויה, אבער זיי קענען זיך צוזאמען טרייסטן פון דערווייטנס.

"האסטו זיך אנגעגרייט נעגל וואסער?" האט זי געפרעגט איר שמואלי שפעטער אויף די נאכט, "א מצוה פאר דיין נשמה און פאר באבי'ס נשמה. באבי איז אין גן עדן, און יעדע מאל אן אייניקל טוט א מצוה באקומט זי שכר."

"וואו!" האט אסתי געזאגט פארטראכט, "באבי האט אזויפיל אייניקלעך, זי באקומט מיליאנען שכר פון אלע מצוות וואס אונז טוען."

שבי האט געמאכט א שהכל אויף א גלעזל טיי. די קינדער זענען ענדליך געווען אין בעט. די הויז איז געווארן שטיל. זכרונות פון איר באבע האבן איר ווידער פארפלייצט. באבי איז אייביג געווען א מאמע און א באבע, דאס איז געווען איר גאנצע באשעפטיגונג. איר גאנצע הארץ און מחשבה איז געווען פאר אירע קינדער און אייניקלעך. שבי האט פרובירט ארויפצוקלעבן א ביזנעס טאשקע אויף איר באבע. עס איז שנעל אראפגעפאלן און צוריקגעלייגט געווארן צווישן די פורים פארשטעלעכטס. באבי איז געווען דאס סימבאל פון א אידישע מאמע. זי האט געלעבט מיט'ן אייבערשטן און אריינגעלייגט א ריין אמונה אין אירע דורות.

'איין באבע, טויזנט אייניקלעך, ענדלאזע רווחים', האט שבי געטראכט צו זיך.

"וואו ביסטו נעכטן אנטלאפן?" האט חיה דינה איר געפרעגט מיט פארדרוס, וואנטנדיג ביי די באס די נעקסטע צופרי. "האסט פארפאסט די עיקר, וועו מ'האט אויסגערופן אלע מענטשן וואס האבן געמאכט מער ווי א מיליאן דאלאר די יאר. צוויי פרויען האבן געוואונען א פרייע וואקאציע. נו, וועו הייבסטו אן דיין נייע ביזנעס?" האט חיה דיני ווייטער געשטופט.

"איך האב נאכאמאל דורכגעטון די ציפערן," האט שבי זיך ארויסגעדרייט.

"נו נו, די ציפערן אנטוישן נישט," האט חיה דיני געלאכט און שוין פאנטאזירט אז די באונעס טשעקל פון אריינברענגען נאך אן אגענט ליגט שוין אין איר טאש.

"יישר כח פאר'ן מיטטיילן וועגן דיין ביזנעס," האט שבי געזאגט, "אבער איך גיי מיט'ן אייבערשטנ'ס הילף אנהייבן אליין מיין אייגענע ביזנעס. איך האב געמאכט די חשבונות און געטראפן א ביזנעס וואס ברענגט אריין אמת'ע ענדלאזע רווחים."

שבי האט זיך אריינגעאיילט אין קאך און זיך געשטעלט ביים בארג געשיר. זי האט אנגעצונדן די קראן און אנגעהויבן איר ערשטע ביזנעס שמועס מיט איר בעל הבית.

ש. טראכטער

נתקבל!

מעשה שהיה וואס האט זיך אפגעשפילט דעם פארגאנגענעם זומער תשפ"ה.

מיטוואך דאס, 2:30
נאכמיטאג:

"איך וועל דיר ווייזן וויאזוי עס ארבעט, קוק אהער," האט ר' מאיר אנגעוויזן פאר זיין חבר ר' שמואל דוד. "גיב א דרוק דא אויפן קנעפל, לאמיר נעמען א ביישפיל. אה, זלמן... אקעי. נתקבל. יעצט וואס א רגע."

זיי דרייען זיך אינסטינקטיוו אויס צום פרינטער און וואס טון זען וואס עס פאסירט ווייטער. א סעקונדע שפעטער הערט זיך די שטילע ב...ז...ז... פונעם פרינטער, וואס ווארימט זיך אן, און נאך א האלבע מינוט האט ער אויסגעשפיגן א ווארימע, פריש-געדרוקטע צעטל. מאיר גייט צו און נעמט עס ארויס.

"דערמיט ווילן מיר אייך מודיע זיין אז אייער זון כמר זלמן נ"י איז נתקבל געווארן אין אונזער ישיבה אויפן קומענדיגן זמן הבעל"ט. ביטע פארבינדט זיך מיט'ן אפיס אויף 718-888-8111 צו מסדר זיין דעם שכר לימוד.

יהי רצון אז מיר זאלן זוכה זיין צו זיין די ריכטיגע שלוחים צו קענען ערמעגליכן אייער זון צו שטייגן

בתורה ויראת שמים. מיר קוקן ארויס אויף די צוזאמענארבעט מיט די חשוב'ע עלטערן פאר די הצלחה פון אונזערע קינדער, מען זאל זוכה זיין צו קענען טייטלען אויף זיי און זאגן: 'אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה'."

"זייער שיין," האט שמואל דוד ארויסגעוויזן זיין התפעלות. "א נייע וועלט, היינטיגע צייטן. אלעס גייט צו מיט א דרוק פון א קנעפל, וואונדערליך. איך קלער נאר אז איך וואלט אביסל געטוישט דעם נוסח פונעם בריוו. איך וואלט עס געמאכט מער... איך ווייס נישט פונקטליך, איך דארף טראכטן."

"נישט קיין פראבלעם, איך האב דיר נאר געמאכט א סעמפל זאלסט זען וויאזוי עס ארבעט. אויב דו דרוקסט 'לא נתקבל', קומט ארויס א צווייטע צעטל מיט אן אנדערן נוסח."

"אקעי, וואס ווייטער?"

זיי האבן אראפגעלייגט דעם צעטל אויפן טיש און זיך צוגעזעצט צום קאמפיוטער. "יעצט וועל איך דיר וויזן וויאזוי מען נעמט פעימענטס פאר שכר לימוד."

מאיר איז א געלונגענער קאמפיוטער פראגראמער וואס שטעלט צו פראגראמען פאר מוסדות התורה, צוגעפאסט לויט די באדערפנישן פון יעדן ספעציפישן מוסד. אצינד זיצט ער אין אפיס פון זיין יוגנט פריינט ר' שמואל דוד, וועלכער איז דער מנהל פון א פריש געגרינדעטע ישיבה קטנה. ר' שמואל דוד האט אים אויפגענומען ער זאל אויפסעטן די סיסטעם, כדי זאכן זאלן פארן געשמירט.

זיי זיצן שוין עטליכע שעה אינאיינעם; ר' מאיר וויזט און ר' שמואל דוד הערט און לערנט זיך אויס. עס זעט אויס אז אלעס וועט קלאפן און פארן ווי געפלאנט, חוץ... אויב פון הימל זאגט מען אנדערש.

שלמה קומט אריין אין אפיס 8:55. ער האט ליב צו זיין פונקטליך. "בעסער א שעה פריער ווי א מינוט שפעטער," דאס איז זיין שפריכווארט, און אזוי טוט ער עס. שלמה האלט אז עס איז גוט אזוי וועו מען קומט אריין עטליכע מינוט פריער. דאן קען מען זיך אביסל מסדר זיין איידער די "ראש" (געיעג) פונעם טאג הייבט זיך אן.

ער לייגט אראפ זיין קאווע וואס ער האט מיטגעברענגט מיט זיך, טוט אויס דעם רעקל און צינדט אן דעם קאמפיוטער.

"וואס איז דער צעטל?" וואונדערט ער זיך צו זיך אליין.

ער בליקט און זעט אז דאס איז א "נתקבל" צעטל. 'אינטערעסאנט,' טראכט ער, 'איך געדענק זען דעם צעטל דא נעכטן. צי האב איך דאס אפשר פארגעסן ארויסצושיקן?'

שלמה איז בטבע א פונקטליכער מענטש וואס ווייסט גענוי וואס ער האט צו טון, אבער ער איז דאך א בשר ודם, און א מענטש קען אמאל פארגעסן. 'ווייזט אויס אז איך האב פארגעסן.'

ער לייגט נישט צו צופיל קאפ, נעמט אן ענוועלאופ און לייגט אריין דעם בריוו. ער גייט צום פאסטקעסטל אינדרויסן פון זיין אפיס און ווארפט עס אריין.

"דר... דר... ר..." דער טעלעפאן קלינגט און שלמה נעמט זיך צו דער ארבעט. די מעשה מיט'ן נתקבל צעטל איז פארגעסן פון זיין מח.

א שווערע וואלקן שוועבט איבער משפחת וויסהויז. די מאמע שפאצירט ארום ווי אין א געדיכטן נעפל. די קינדער פרובירן צו רעדן צו איר, אבער עס זעט אויס ווי די מאמע איז ערגעץ ווייט ווייט אוועק, ערגעץ איבערן ים. לאה וויסהויז איז טאקע ערגעץ אנדערש; זי האט א צרה וואס זיצט איר אויפן מח און זי קען זיך דערפון נישט באפרייען און נישט מסיח דעת זיין.

זלמן.

דאס איינע ווארט ברענגט איר טערערן אין אירע אויגן.

לאה וויסהויז שטייט איבער אירע טעפ, און בשעת זי מישט די זופ, מישן זיך אויך אריין טערערן. אירע מחשבות טראגן איר צוריק פופצן יאר, ווען זלמן איז געבוירן געווארן.

ער איז דאך געווען אזא ליכטיג קינד, אזוי באחנ'ט. אלע באבעס האבן געזאגט אז מען זעט אין זיינע אויגן אז דאס קינד וועט אויסוואקסן עפעס ספעציעל.

און זלמן האט איר נישט אנטוישט. ער איז געווען א ליכטיג קינד קע"ה און האט זיך אזוי שיין און שנעל אנטוויקלט. ווען ער איז אלט געווען דריי יאר, האט ער שוין כמעט געקענט ליינען. ער איז געווען פאלגזאם, פריילין, און האט אויפגעלעבט די גאנצע שטוב.

זלמן איז געווען דאס שפיגעלע פון די משפחה. די זיידעס און באבעס האבן געהאט אן עקסטערע הנאה צו פארברענגען מיט אים. ער האט שטענדיג געהאט א קליגע ווארט צו ענטפערן און א זיסע מעשה צו דערציילן.

כתה א'... לאה ווייסהויז געדענקט נאך זלמן'ס חומש סעודה ווי עס וואלט נעכטן געווען. ער איז געווען מלא חן, זיין פנים האט פשוט געשיינט.

כיתה ד'... זי דערמאנט זיך ווי איר צדיק'ל פלעגט זינגען זמירות אזוי געשמאק, אזוי זיס און מיט אזא חיות.

כיתה ו'... זי געדענקט זאגן פאר איר מאן אז זלמן איז עפעס עקסטער. אויף אנדערע קינדער דארף מען פיל מער תפילות, אבער זלמן... ער איז א מתנת חנם. א גוט קינד.

כיתה ט'... אוי... כיתה ט'.... טרערן הייבן אן רינען אויף אירע באקן. זי געדענקט נאך דעם טאג ווען איר זלמן איז אהיימגעקומען פון חדר, ער איז דאן געווען קויפ נאך די בר מצוה, און זי האט געזען אז עפעס נישט אזוי גוט גייט פאר. דאס קינד איז נישט געווען רואיג; ער האט געשריגן, געהאקט און זיך געקריגט מיט יעדן ארום זיך.

צום ערשט האט זי געמיינט אז דאס איז סתם א דורכגאנג, עס מאכט זיך ביי די שענסטע משפחות... אבער נאך עטליכע טעג האט זי איינגעזען אז דא שטעקט עפעס.

"אפשר שפירט ער נישט גוט? אפשר האט ער א סטרעפ? ליים? קאווידּ?"

מען איז געגאנגען צום דאקטער, וועלכער האט אים ב"ה דערקלערט אלס "געזונט און שטארק."

איז ווען דען? האט די מאמע געזארגט. עפעס גייט פאר מיט איר תכשיט, דאס איז זיכער. א ווען איז אריבער, נאך איינס און דאן נאך איינס, אבער זלמן איז נאר געווארן מער און מער אומרואיג. אבער זלמן האט נישט געריידט. וויפיל מען האט פרובירט צו שמועסן און ארויסבאקומען פון אים האט ער זיך אלץ אפגעשאקלט, "גוט. ב"ה." פלעגט ער זאגן.

ביז עס איז געקומען דער טאג ווען עס איז שוין געווען צו שפעט. אין א טאג ערגעץ נאך שבועות האט דער מנהל גערופן צו לאזן וויסן אז מען קען זוכן א צווייטע תלמוד תורה פאר זלמן; זלמן האט מער נישט קיין דריסת הרגל ביי זיי אין די מוסדות.

"וואס?!"

די טאטע און מאמע זענען געבליבן פארפלוירן אין שאק. זלמן?! און פארוואס האט קיינער נישט געפרופן זאגן פריער אז עפעס גייט פאר?

עס איז נישט געווען צו ווענען צו רעדן. די עלטערן האבן געהאט געריכטע טענות, אבער קיינער האט זיי נישט אויסגעהערט.

אינצווישן איז די מעשה ארויסגעקומען. א שלעכטער חבר האט זיך נעבער צוגעקלעבט צו דעם טייערן זלמן און אים ביסלעכווייז אנגעהויבן פארדארבן. ער האט געטראפט סם אין אים ביז ער האט זיך דערקייקלט צו די מצב אז מען האט אים פארשיקט.

די מאמע האט צום ערשטן מאל נאך א לאנגע צייט געעפנט איר תהלים, און טרערן האבן זיך געקייקלט פון אירע באקן. אוי, וועז זי וואלט זוכה געווען צו דעם שכל פונעם ראש ישיבה שליט"א, וואס דערמאנט אונז אז א אידישע מאמע זאל כסדר דאוונענען פאר אירע קינדער און נישט פארגעסן – אדער צומאל נאך מער – צו דאוונענען פאר די קינדער "וואס זענען ב"ה זייער פיין", וואלט זי זיך אסאך וויטאג פארשפארט. אבער פאר א איד איז קיינמאל נישט צו שפעט, און אט האבן די טאטע און מאמע אנגעהויבן רייסן תפילות. דער טאטע איז געפארן קיין מאנסי צום ציון פונעם היליגן ריבניצער רבי און אנדערע צדיקים, און זיך אויסגעגאסן דאס ביטערע הארץ.

די טעג זענען געווארן לאנג און די נעכט נאך לענגער; יעדער טאג האט אויסגעזען ווי אן אייביגקייט. זלמן האט נישט געהאט קיין חדר. קיין איין מוסד האט נישט געוואלט אריננעמען א יונג בחור'ל פון דרייצן יאר וואס איז פארשיקט געווארן פון תלמוד תורה.

די עלטערן האבן באשלאסן אז מען וועט כאטש אנהייבן ארבעטן אויף א ישיבה פארן קומענדיגן זמן. אויב יעצט אין דעם זומער זמן איז ער אין שטוב, זאל מען כאטש טון צום זאך און זיך מסדר זיין אויף חודש אלול.

אבער דא האט זיך די פרשה ערשט אנגעהויבן. אין יעדע ישיבה ווו מען האט זיך געוואלט איינשרייבן, האט מען זיי געענטפערט: "מיר האבן נישט קיין פלאץ, אבער מיר וועלן אייך ארויפלייגן אויף די ליסטע." זיי האבן צוגעזאגט אז מען וועט עס נעמען

אין באטראכט און מען וועט זיי לאזן וויסן ביז אפאר וואכן איבער זייער באשלוס.

די עלטערן האבן געטון וואס זיי האבן געקענט. זיי זענען געגאנגען פון איין ליסטע צום צווייטן און פון איין עסקן צום צווייטן. די מאמע האט פרובירט צו רופן אלע אירע באקאנטע וואס האבן אפשר עפעס א יד ביי דעם אדער יענעם מוסד. דער טאטע איז אוודאי נישט געזעסן מיט פארלייגטע הענט און האט אויך געשתדל'ט אן אויפהער.

"אז דו האסט אפאר דאלער, וועט זיך דאס בילד טוישן פאר דיר..." האט אים א חבר אריינגערוימט אין אויער.

און אז מען האט נישט די איבעריגע פאר דאלער, קען דאס קינד נישט לערנען תורה?

דער טאטע און די מאמע האבן זיך ארומגעדרייט מיט גרויס צער. ליידיגגיין ברענגט צו זינד, און זלמן האט אנגעהויבן זוכן אלע סארט באשעפטיגונגן וואס האבן נישט געטויגט.

און דאן האבן אנגעהויבן קומען די בריוו; די וויטאגליכע און ציפעדיגע בריוו איינער נאכ'ן אנדערן: "לא נתקבל", "לא נתקבל", "לא נתקבל".

נישט איינס, נישט צוויי, און אפילו נישט צען... כמעט צוואנציג "לא נתקבל'ס" זענען אנגעקומען. (א שאד זיי האבן נישט פרובירט תפארת התורה...!)

דער דרוק אין שטוב איז געווארן שטיקעדיג, און זלמן האט דאס גוט דערשפירט. דאס האט נאך שוווערער געמאכט אויף זיין יונגער נפש וואס איז שוין אזוי אויך געווען צוהאקט און צוקנאקט; ער האט געפילט ווי ער פאראורזאכט צער פאר זיינע עלטערן, און ער האט שוין נישט געזען קיין שום וועג אריין אין עולם הישיבות.

אויב עס איז נישטא קיין וועג אריין, וועט ער זוכן א וועג ארויס. ליידער האט זיך דער מצב דערקייקלט וויטער און וויטער. זלמן האט זיך געטראפן חברים מיט וועמען צו שטופן די טעג, און זיי זענען נישט געווען קיין גרויסע יראי שמים. ער האט אנגעהויבן מאכן אפאר דאלער, גיין פאר א "ספין" (פארן מיט א קאר) און פארברענגען דעם טאג מיט שטותים און הבלים.

מיטוואך פרשת ראה, 10:30
אינדערפרי:

מרת ווייסהויז האט אפגעשיקט די קינדער אין חדר און אין סקול. זי זעצט זיך אראפ אן קיין כח. זלמן שלאפט נאך; ער האט נישט קיין שום סיבה אויפצושטיין. א קרעכץ רייסט זיך ארויס פון איר הארץ: "טאטע זיסער, עד מתי? וויפיל קען א מאמע'ס הארץ צוקוקן? זלמן איז א גוט קינד, ער האט גוטע רצונות... באשעפער העלף!"

זי נעמט איר סידור און הייבט אן זאגן ברכות התורה, אבער איר מח לויפט פאראויס. אט קומט שוין יום טוב און מען דארף גיין אינקויפן קליידער און שטאפיר פאר די קינדער. זי האט זיך ביז יעצט נישט געקענט צאמנעמען צו טראכטן דערפון, ווייל זלמן דרוקט איר אויפ'ן מח. אבער מען דארף ארויסגיין. אפשר זאל זי היינט ארויסגיין אין גאס? יא. דער וועטער איז אנגענעם און דאס הויז איז שוין געווען צוזאמענגענומען. זי וועט עסן א פיינע פרישטאג און ארויסגיין.

אירע מחשבות לויפן, צווישן פליכטן און דאגות. זי פרובירט מתפלל צו זיין צום אייבערשטן, אבער עס קומט ארויס אזוי צוהאקט און אומקלאר. "טאטע, מאך סדר פון מיינע צוהאקטע ווערטער. א מאמע פארשטייט איר קינד אפילו ער רעדט נישט קלאר; דו ביסט דאך א יודע מחשבות... טאטע..." (דער ראש ישיבה שליט"א האט לעצטנס געזאגט, אז ווען עס מאכט זיך א צייט וואס א מענטש שפירט אזוי געשטיקט און ער קען גארנישט זאגן אדער זיך נישט צאמנעמען צו מאכן התבודדות, זאל מען זאגן די ווערטער: "אייבערשטער, דו וויסט דאך אלעס... אייבערשטער, דו וויסט דאך אלעס, העלף מיר." און דאס איבערזאגן נאכאמאל און נאכאמאל. דאס אליינס איז שוין א זייער הארציגע און שיינע תפילה.)

אט גרייט זי זיך ארויסצוגיין, אבער פלוצלינג הערט זי ווי די טיר עפנט זיך. "ווער איז דא?" דערשרעקט זיך מרת ווייסהויז. זי ערווארט קיינעם נישט יעצט.

"א גוט מארגן," הערט זי דעם קול פון איר מאן.

"מנחם? וואס גייט פאר?"

איר מאן קומט נישט געווענליך אהיים די צייט. זיין ארבעט ערלויבט אים נישט די פריווילי'גיע פון נעמען אביסל "אף" (צייט פריי).

מנחם קומט אריין אין קאך. מרת ווייסהויז דערקענט אז ער איז זייער אנגעשטרענגט. זי דארף נישט פרעגן וואס עס דרוקט אים אויפ'ן מח, ווייל זיי זענען דאך אייניגע שותפים אין דעם צער.

"דער אייבערשטער וועט העלפן, עס וועט זיין גוט," פרובירט זי אים מחזק צו זיין. זי לאכט שטילערהייט צו זיך: 'וואר רעדט דא? איך אליין קען זיך נישט צאמנעמען אנצוהייבן מיין טאג, און איך געב גאר חיזוק.'

"פארוואס ביסטו אהיימגעקומען?" פרעגט זי מיט וואונדער, "נישטא קיין ארבעט היינט?"

"עס איז יא דא. איך האב זיך אפגעזאגט. איך האב געזאגט אז עס איז מיר נישט מעגליך צו קומען היינט."

"ווייל?"

"ווייל מיר מוזן עפעס טון פאר זלמן. מיר מוזן טון השתדלות."

"השתדלות?! וואס האבן מיר 'נישט' געטון? מיר האבן דאך שוין איבערגעדרייט א וועלט! מיר האבן שוין געפונען ביז אנטוווערפן. מיר האבן געפונען רבנים, נדבנים, עסקנים, גוטע אידן און וועמען נישט?!"

"ריכטיג," האט מנחם געזאגט מיט א קרעכץ, "אבער מיר האבן נאכנישט געטון די ריכטיגע השתדלות."

לאה הייבט אויף א פאר צעמישטע אויגן. "וואס מיינסטו דערמיט?"

"זייער פשוט□ מיר האבן אלעס געטון אבער גארנישט געטון. מיר האבן געטון אזויפיל השתדלות און אוודאי אויך אביסל געבעטן דעם אייבערשטן. לאמיר 'אזויפיל' בעטן דעם אייבערשטן און אוודאי אויך טון 'אביסל' השתדלות."

און אזוי, דארט ביים שטילן קאך טיש, זיצן א טאטע און א מאמע 'מבכה על בניה', זיי ווייגען אויף זייערע קינדער. זיי זיצן ביים טיש מיט'ן תהלים פאר זיך און גיסן אויס דאס ביטערע הארץ. צווישן די קאפיטלעך תהלים פלעכטן זיי אריין אייגענע תפילות און בקשות, זיי זענען זיך מתבודד און בעטן א מתנת חנם פונעם אייבערשטן.

דאנערשטאג דאה

זלמן וועקט זיך אויף. ער גיט א קוק אויפ'ן זייגער: 6:45 אינדערפרי. ער דרייט זיך איבער צו די אנדערע זייט; ער האט ממילא נישט פאר וואס אויפצושטיין. קיינער וואלט נישט אויף אים, קיינער קוקט נישט אויף אים, ער איז שוין "דערנאך". ער פארמאכט די אויגן נאך פעסטער. אפשר אויב ער וועט זיי שטארק-שטארק צומאכן, וועט ער נישט שפירן, נישט זען און נישט וויסן גארנישט. אפשר ווען מען מאכט גוט צו די אויגן, עקזיסטירן די פראבלעמען מער נישט?

זלמן איז גוט צובראכן און גוט צוקלאפט. ער וויל זיין גוט, ער וויל שטייגן. ער וויל נישט אויסוואקסן אן עם הארץ אדער א ליידיג-גייער ח"ו, אבער וואס קען ער טון?

'וואס הייסט וואס?' קומט אים אריין א מחשבה אין מח, 'שטיי אויף! גיי אין שול, דאוונען און לייג תפילין.'

זלמן האט זיך דערשראקן פון דעם קול. ווער רעדט צו אים? ער האט שוין לאנג נישט געהערט דעם קול. ער דערקענט עס אבער; דאס איז דאס קול דממה דקה פון זיין נשמה. זי רופט און זי מאנט.

זלמן איז איבערראשט פון זיך אליין. ער דרייט זיך אויס צו די אנדערע זייט און טראכט אז עס איז מסתם געווען א זיסער חלום.

אבער זיין נשמה נאגט אים ווייטער: 'שטיי אויף! עפן א חומש, א משניות און א גמרא.' זלמן עפנט צוריק די אויגן. 'איך? לערנען? דאוונענען? פארוואס? פאר וועמען?'

'יא, דו,' מאנט דאס קול פון אים, 'לערנען און דאוונענען. פארוואס? ווייל דער אייבערשטער האט געהייסן, ווייל דו ביסט א איד. פאר וועמען? פאר דיר, פאר דיין נשמה.'

זלמן האט זיך אויפגעזעצט, אפגעגאסן נעגל-וואסער און געזאגט "מודה אני". ער האט זיך ארומגעקוקט און זיך אליין געזוכט. "וואו בין איך? ווער בין איך?"

די זון האט אריינגעשיינט אין צימער. ער האט זיך געשפירט דערפרישט, באנייעט און אפילו א טראפ פריילך. 'וואס גייט פאר?' האט ער זיך אליין געוואונדערט. ער האט זיך געשפירט אפגעוואשן.

אפגעוואשן. דאס איז דער ריכטיגער אויסדרוק. זיינע עלטערן האבן אים געשוועגן מיט זייערע טרערן. א רוח טהרה איז אריין אין אים. א אידישע תפילה גייט קיינמאל נישט פארלוירן.

זלמן איז ארויסגעקומען פון צימער. לאה איז געווען אין קאך און צוגעגרייט די קינדער צו גיין אין חדר. ווען זי האט געזען זלמן אריינקומען אין קאך, האט זי זיך דערשראקן.

"דו שפירסט נישט גוט?" האט זי געפרעגט מיט

אמת׳ע זארג. זי איז שוין נישט געוואוינט אים צו זען אויף אזוי פרי.

״איך... איך שפיר גוט... איך האב שוין נישט געשפירט אזוי גוט אין א לאנגע צייט... איך וויל גיין אין מקוה און כאפן זמן קריאת שמע... איך וויל אביסל לערנען... איך בין הונגעריג...מיין נשמה איז הונגעריג.״

זלמן האט אראפגעקוקט. ער האט זיך געשפירט מאדנע צו זאגן די ווערטער, און ער האט טאקע נישט געוואוסט ווער עס האט פאסירט מיט אים. ווער מיינט דאס? פארוואס האט זיך ביי אים פלוצלינג דערוועקט א בענקעניש צום אלטן זלמן?

פרייטאג דאה

״א גוטן ערב שבת!״ רופט מנחם אויס, אריינקומענדיג אין שטוב.

ער האלט א בינטל פאסט, וואס ער לייגט אראפ אויפ׳ן טיש אין ספרים-צימער. ער בליקט עס איבער אויבנאויף צו זען וואס עס קען גיין אין מיסט און וואס איז וויכטיג.

״ישיבת כתר תורה.״ ׳אינטערעסאנט, וואס מיינט דאס? איך האב דאך שוין באקומען א ״לא נתקבל״ פון זיי מיט צוויי וואכן צוריק. לכאורה האבן זיי געמאכט א טעות און עס איבערגעשיקט.׳

א קרעכץ רייסט זיך אומווילנדיג ארויס פון זיין האלז. ער וויל אריינברענגען א פאזיטיווע שטימונג אין שטוב, אבער די בריוו האט אים אויפגעברענגט די וווייטאג וואס שוועבט אין שטוב.

מיט א צובראכן געמיט עפנט ער דעם ענוועלאופ. זיינע אויגן לויפן איבער די שורות. ער ווייסט שוין וואס ער ווועט דא זען; ער קען דאס שוין ליידער אויסנווייניג אין חלום. יעדע ישיבה מיט אן ענליכן נוסח: ׳צוליב מאנגל אין פלאץ...׳ אדער ׳דערמיט טוען מיר אייך מעלדן...׳ אדער עפעס ענליכס, אבער סוף-כל-סוף איז עס די זעלבע זאך: ״דיין זון איז נישט אנגענומען ביי אונז אין ישיבה. אנטשולדיגט און זייט מצליח.״ זיי שרייבן דאס אפשר אביסל ווייכער, אביסל מער דיפלאמאטיש, אבער דאס גלעט נישט אויס דעם ווייטאג פונעם הארץ.

אבער דאס מאל כאפט ער א שאק! דער בריוו איז אנדערש. ער דארף זיך ציפן צו זען צי ער איז וואך. צי ליינט ער גוט?! ער קוקט עס איבער און איבער און זעט אז יא, ער ליינט ריכטיג. די ווערטער שווימען אין א פייערדיגן טאנץ פאר זיינע אויגן:

״דערמיט ווילן מיר אייך מודיע זיין אז אייער זון כמר זלמן נ״י איז נתקבל געווארן אין אונזער ישיבה אויפ׳ן קומענדיגן זמן הבעל״ט. ביטע פארבינדט זיך מיט׳ן אפיס אויף 718-888-8111 צו מסדר זיין דעם שכר לימוד.״

יהי רצון אז מיר זאלן זוכה זיין צו זיין די ריכטיגע שלוחים צו קענען ערמעגליכן אייער זון צו שטייגן בתורה ויראת שמים. מיר קוקן ארויס אויף די צוזאמענארבעט מיט די חשוב׳ע עלטערן פאר די הצלחה פון אונזערע קינדער. מען זאל זוכה זיין צו קענען טייטלען און זאגן: ״אשרי אביו שלמדו תורה, ואשרי רבו שלמדו תורה.״

צומאל קען א מענטש שפירן שוואך און בלאס פון איבעראשונג און שמחה. מנחם גייט מיט געאיילטע טריט אריין אין קאך, וואו לאה האלט אינמיטן צוגרייטן די מאכלי שבת.

״געב א קוק, געב א קוק,״ שטאמלט מנחם. ער איז נישט אומשטאנד צו זאגן מער.

לאה גיט א קוק און אירע אויגן עפענען זיך ברייט מיט אמת׳ע איבעראשונג.

״ביסט גערעכט, מען דארף טון השתדלות...״ זאגט זי מיט א געשטיקטע שטימע צו איר מאן.

מיטוואך פרשת שופטים, ד״ח אלול

היינט איז א נייער זמן אין עולם הישיבות, א פרישע התחדשות. פאר זלמן איז דאס אבער טיפער; פאר זלמן איז דאס ווי ער וואלט ניי געבוירן געווארן. ער הייבט היינט אן א פרישע התחלה.

לאה שטייט מיט איר תהלים׳ל; זי דארף דאך טון ״השתדלות.״ אויך מנחם שטייט אין בית המדרש, איינגעהילט אינעם טלית, ער איז פארנומען מיט ״השתדלות״ און בעט זיך ביים אייבערשטן: ״באשעפער, געב מיר ערליכע קינדערלעך, בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות... העלף מיר אז זלמן זאל אנהייבן דעם פרישן זמן מיט א אויסגעוואשענע נשמה, און בעיקר העלף מיר געדענקן אז איך זאל דיך קיינמאל נישט פארגעסן און געדענקן אז נאר צו דיר קען מען זיך וועגדן אין פריידן און אין ליידן.״

די מאמע דאוועט, דער טאטע בעט, און אויך

זלמן שעפטשעט א תפילה: "אייבערשטער, געב מיר סייעתא דשמיא און נשיאות חן."

מיט געמאסטענע טריט טרעט זלמן אריין אין די ישיבה. ער שמעקט איין דעם גערוך פון פרישע געבינדענע ספרים; עס קיצלט אים און ער בענקט זיך צוריק צו די לעכטיגע גמרא. עס זענען שוין אריבער אסאך וואכן וואס ער האט נישט זוכה געווען דערצו.

זיינע מחשבות לויפן צוריק צו די פארגאנגענע וואכן און חדשים. ער זעט אין זכרון ווי ער דרייט זיך שפעט ביינאכט מיט די "חברים". וואס חברים? וועלכע חברים? נישטא קיין פריינט, זיי זענען נאר דא פאר דיר ווילאנג זיי דארפן דיר. די מינוט וואס זיי זענען נישט אנגעווויזן אין דיין פריינטשאפט, ווארפן זיי דיר ווי צו די הינט. עס איז נאר דא איין אמת'ע פריינט, "די תנאים און אמוראים, זיי זענען מיינע פריינט. דאס וועט דיר ארויסנעמען פון אלע קלעמען - א בלאט גמרא... דאס האב איך אין מיין האנט!"

זיינע אויגן קוקן זיך ארום; ער שפירט אזוי פרעמד און פארלוירן. וואו גייט מען דא ווייטער? פלוצלינג קומט אים אנטקעגן א איד מיט א הדרת פנים. זלמן מאכט א שנעלן חשבון אז דער איז לכאורה א מגיד שיעור, א שואל ומשיב, אדער אפשר גאר דער ראש ישיבה.

דער איד קומט אים אנטקעגן און שטרעקט אויס די האנט: "שלום עליכם."

זלמן גיט צוריק א ציטערדיגן, אומזיכערן "עליכם שלום."

"וויאזוי הייסטו?"

"זלמן ווייסהויז."

דער איד קנייטשט איין זיין שטערן. א וואלקן לויפט אריבער; ער זעט אויס אביסל צעמישט.

"מיט וואס קען איך דיר העלפן?"

"איך... איך בין געקומען אהער לערנען דעם זמן. מיינע עלטערן האבן מיר איינגעשריבן."

דער איד, ר' שמואל דוד, דער מנהל המוסדות, ווערט פארלוירן. ער געדענקט טאקע אז ר' מנחם ווייסהויז האט פרובירט איינצושרייבן זיין בחור, אבער נאך א קורצע שמועס מיט'ן מנהל פון דעם אלטן חדר האט ער פארשטאנען אז זלמן ווייסהויז איז נישט קיין פאסיגע קאנדידאט פאר זיין ישיבה.

ר' שמואל דוד איז געווען אין א פארלעגנהייט. ער האט קלאר געדענקט אז מען האט ארויסגעשיקט א 'לא נתקבל' פאר זלמן ווייסהויז. וואס איז דער פשט אז דאס קינד איז דא?

אין הארצן האט ער געהאט טענות צום טאטן: 'א חוצפה! וואס האט ער געטראכט? ער האט געקלערט אז מען קען באצווינגען א מוסד אנצונעמען זיין קינד?'

אבער ר' שמואל דוד איז געווען א מנהל מיט א הארץ, און ער האט פארשטאנען אז ער קען אויף קיין פאל נישט פארשעמען דעם יונגן בחור וואס שטייט פאר אים.

"שלום עליכם," האט ער ווידער געזאגט, "קום, איך וועל דיר אריינפירן אין ישיבה."

זלמן האט זיך אראפגעזעצט און געווואוסט אז ער האט באקומען פון הימל א פרישע געלעגנהייט, און ער וועט דאס נישט ארויסלאזן. ער האט פלייסיג געלערנט און זיך צוגעשטעלט צום סדר הישיבה.

אינצווישן האט ר' שמואל דוד אנגערופן דעם טאטן, ר' מנחם.

"א גוטן, איך רוף דא פון ישיבת 'כתר תורה'."

א קעלט איז אדורכגעלאפן אין די ביינער פון ר' מנחם. 'שוין אזוי שנעל?' טראכט ער מיט זארג.

"איך וויל אייך פשוט פרעגן, איך וויל פארשטיין, וואס איז דער פשט אז איר שיקט אייער זון, וועלכן מיר האבן אייך קלאר ארויסגעשיקט א 'לא נתקבל'? איר מיינט אז אזוי וועט איר אונז צווינגען אים אריינצונעמען?"

דאס מאל איז ר' שמואל דוד טאקע געווארן צעמישט. "איך פארשטיי נישט וואס איר זאגט. ריכטיג, איר האט מיר געשיקט א 'לא נתקבל', אבער צוויי וואכן שפעטער האב איך ערהאלטן א צווייטן בריוו, דאס מאל מיט א 'נתקבל'."

גלעקלעך האבן אנגעהויבן קלינגען אין מח פון ר' שמואל דוד. לא נתקבל, נתקבל... עפעס קלינגט אים אין קאפ. ער דערמאנט זיך א שמועס מיט ר' מאיר, ווי ער האט געווויזן וויאזוי די נייע פראגראם ארבעט.

"איך וועל דיר ווייזן וויאזוי עס ארבעט, קוק אהער," האט ר' מאיר אנגעווויזן פאר זיין חבר ר' שמואל דוד. "געב א דרוק דא אויפן קנעפל, לאמיר נעמען א ביישפיל. אה, זלמן... אקעי. נתקבל. יעצט ווארט א רגע."

ער געדענקט און ער פארשטייט שוין; ער הייבט אן כאפן וואס דא האט פאסירט. איי... איי... איי... מען האט ארויסגעדרוקט א ביישפיל קארטל, און עס ווייזט אויס אז דער סעקרעטאר האט זיך טועה געווען און דאס ארויסגעשיקט.

דער מנהל האט זיך געשפירט זייער פארלוירן. וואס טוט מען דא? ער האט עפעס געשטאמלט צו דעם צעמישטן ר׳ מנחם און אראפגעלייגט דעם טעלעפאן.

ר׳ שמואל דוד דרייט זיך ארויף און אראפ אינעם קארידאר און רייבט זיך די הענט און בייסט די ליפן פון אנגעצויגנקייט. ׳וואס טוט מען דא? איך קען נישט ארויסווארפן א קינד, אבער איך קען אים נישט דא האבן.׳

׳און פארוואס נישט?׳ בליצט אים אויף א קליינע מחשבה.

׳וואס הייסט? ער... ער... ער...׳

׳ער וואס? ער וויל לערנען תורה. ער וויל זיין גוט. ער איז אהערגעקומען ווייל ער האט א גוטן רצון. מען קען נישט זיין בלינד צו זען אז א געטליכע האנט איז דא פארמישט.׳

ר׳ שמואל דוד האט געגעבן רעכט פאר זיינע מחשבות און עס גענאזט אזויווי עס איז. זלמן האט אנגעהויבן שטייגן און שיינען, און ער איז אויסגעוואקסן צו זיין איינער פון די שטערקסטע בחורים אין ישיבה.

אפאר וואכן שפעטער טרעפט דער מנהל זיין חבר, דער קאמפיוטער פראגראמער מאיר, אין בית המדרש. ער באגריסט אים און זאגט: "דו ווייסט נישט וואס דו האסט מיר דא אנגעמאכט!" ער דערציילט אים מיט א שמייכל, "דו געדענקסט יענעם מיטוואך אינמיטן זומער ווען דו האסט מיר אויסגעלערנט וויאזוי צו נוצן די נייע סיסטעם?"

"אוודאי."

"געדענקסט אז מיר האבן ארויסגעדרוקט א ׳סעמפל׳ נתקבל?"

"יא, דאכט זיך פאר א ווייסהויז. איך קען זיין טאטן."

ר׳ שמואל דוד דערציילט אים וואס עס האט זיך אפגעשפילט; וויאזוי דער בחור איז אנגעקומען אין ישיבה און ברוך השם ווי שיין ער שטייגט היינט. "דו האסט געהאט א יד אין א וואונדערליכע השגחה פונעם אייבערשטן!"

ר׳ מאיר גייט אהיים און זיין מח דרייט זיך מיט די מעשה. עס איז טאקע א וואונדערליכע געשיכטע, אבער עפעס ליגט טיפער אונטער דעם. ער קען ר׳ מנחם׳ן גוט, און ער האט באשלאסן צו נעמען די שטארקייט און רופן.

"מנחם, דערצייל מיר... וואס איז די מעשה מיט דיין זלמן? וויאזוי איז ער אנגענומען געווארן אין ישיבה?"

"מיין זלמן? ווילסט טאקע וויסן? וועל איך דיר דערציילן..." און ער האט אנגעהויבן דערציילן א געשיכטע פיל מיט ווייטאג און צער, פון א טאטע און מאמע וואס האבן אלעס געטון, אבער פארגעסן פונעם עיקר און טפל. ער האט דערציילט א געשיכטע וויאזוי א איד האט צוריקגעפונען זיין אמונה און זיין באשעפער, און זיך ווידער דערמאנט אז "לו לבדו ראוי להתפלל" - נאר צום אייבערשטן לוינט זיך צו בעטן, און נאר ער קען אונז העלפן. ער האט דערציילט א געשיכטע וויאזוי א טאטע און מאמע זאגן תהלים מיט א תמימות און פשיטות און הייבן אן צו זען מופתים, אזוי ווי דער היליגער רבי זאגט אונז, אז תפילה איז משנה דעם טבע.

ר׳ מאיר הערט און שטוינט. "זאג נאר... איך האב נאר איין שאלה... געדענקסטו דעם טאג וואס דו האסט זיך געזעצט זאגן תהלים אינאיינעם מיט דיין ווייב?"

"איך געדענק עס גוט. עס איז געווען מיטוואך פרשת ראה."

"מיטוואך ראה. ריכטיג."

יענעם מיטוואך ראה איז ר׳ מאיר געזעסן אין אפיס, און פון הימל האט מען געמאלדן: "נתקבל!"

אייערע תפילות זענען געווארן נתקבל!

צָרִיךְ אָדָם לְהִתְפַּלֵּל עַל זַרְעוֹ וְעַל כָּל הַבָּאִים אַחֲרָיו. א מענטש דארף דאוועענען אויף זיינע קינדער און אויף די שפעטערדיגע דורות. (ספר המידות, תפילה. ס"א)

ש. ל. פליישמאן

מילך אין די קאווע

"וואס מיינסטו, ביסט פרומער פון יעדן פון אונז? מיר זענען עפעס נישט קיין ערליכע אידן אין דיינע אויגן?" חיים זרח קוקט אויף בונם מיט נישט צופיל ליבשאפט אין זיינע אויגן. עס שמעקט אים נישט אז בונם לאזט זיך נישט צוגיסן מילך צו זיין קאווע. וואס דארף ער זיין אנדערש און אזוי עקסטרעם?

בונם איז אויסגעמוטשעט פון די פילע ביזנעס געשעפטן פונקט ווי אים. ענדליך קענען זיי אפאר מינוט קומען צו זיך און זיצן איבער א הייסע קאווע, אבער נאר בונם טרינקט א שווארצע קאווע. ער האט אפגעזאגט דעם סערווירער׳ס פריינטליכן אנבאט.

בונם בלייבט זיצן שטיל. ער קוקט זיך ארום אויף זיינע חברים, ווי זיי פארסמאקעווען זיך מיט יעדן טראפ פונעם הייסן מילכיגן קאווע. בונם זופצט רואיג ווייטער זיין שווארצע קאווע, שלינגענדיג דערביי צוזאמען מיט דעם אויך די בושות און דערנידערונג.

די אנדערע ביזנעסלייט שטעלן זיך צו צו חיים זרח, אלע ווי איין צימבלען בונם, יעדער אויף אן אנדערן וועג. קלמן נעמט זיך רעדן צו בונם ווי מ׳רעדט צו א קליין קינד פון צוויי יאר, ארויסזאגנדיג יעדע ווארט ווי אן עקסטרע זאץ. "האסט מורא אז די מילך איז נישט פון א קיעלע? פון וואו דען נעמט מען מילך אויב נישט פון א קיעלע?" קלמן דרייט זיין פינגער אזא "שבכל הלילות" תנועה כמעט אין בונם׳ס פנים

אריין, און לאכט זיך אונטער פון זיין אייגענע וויץ.

ישעי׳ דוד וויל אויך נישט בלייבן אינדרויסן פונעם געשמאקן אומזיסטע אונטערהאלטונג. אויך וויל ער בארואיגן זיין שטילע אונטער׳ן באוואוסטזיין קול וואס זאגט אים אז אפשר פארט איז בונם געוועכט.

ער קנייטשט זיינע אויגן בשעת ער רעדט צו בונם מיט א טאן פון ביטול, ״מיינסט טאקע אז דער גוי׳אישער ארבעטער אינעם קרעטשמע האט נאר די איין דאגה, דיך צו מכשיל זיין מיט טרינקען טריפה מילך? האסט געזען די שטאל פון קיען דא אינדרויסן נעבן דעם אריינגאנג? אוודאי איז עס קיען מילך.״

״אה,״ שושקעט ישעי׳ דוד צו קלמן און חיים זרח, געגוג הויך מיט׳ן כוונה אז דווקא בונם זאל הערן, ״בונם טראכט אז דער ארבעטער, דער גוי׳אישער סארווירער, איז געגאנגען מעלקן מילך פונעם פערד פונעם בעל עגלה׳ס שטאל...״

בונם׳ס פנים טוישט קאלירן. ער פארבייסט זיין אונטערשטע ליפ. ער האט זיי שוין געזאגט אז די הייליגע חכמים האבן געׂאסר׳ט צו טרינקען מילך וואס א איד האט נישט געזען וויאזוי מען מעלקט עס. מער וועט ער זיי גארנישט זאגן, ווייל זיי זענען נישט אינטערעסירט צו הערן, זיי ווילן נאר אים שוואך מאכן. נישט אז זיי זענען נישט ערליך, ניין, חס ושלום. פארקערט, בונם זעט אין זיי נאר גוטס, ערליכע חסידישע ביזנעסלייט. ער וועט אבער נישט זיין זייער פאלאוער, נאכשעפלער.

די ביטערע שווארצע קאווע איז אים אזוי זיס אויף זיין מויל. די היץ פון די קאווע וואראמט אים אן אינעווייניג ביז טיף אין זיין נשמה. ער האט א תורה, א גאנצע תורה, תורה שבעל פה, תורה שבכתב, דאורייתא, דרבנן, און חז״ל. יעדע אות און יעדע וואר איז אים טייער. ער גייט נאך די הייליגע חכמים מיט צוגעמאכטע אויגן. און רירט זיך נישט אוועק פון א סעיף אין שולחן ערוך. אויב די חכמים האבן געׂאסר׳ט צו טרינקען חלב עכו״ם, וועט ער עס נישט טרינקען, נישט קיין חילוק וויפיל שפאט און דערנידערונג ער וועט דארפן מיטמאכן פון סיי ווער.

״נו, וויאזוי געפעלט אייך די קאווע? ס׳איז געווען עקסטער קרימי, הא?״ די ווערטער פונעם גוי׳אישן ארבעטער וועקט אויף בונם פון זיינע מחשבות. ער באטראכט ווי זיינע קאלעגעס שאקלען די קעפ מיט צופרידנקייט. דער ארבעטער גראדט זיך אויס זיין רוקן מיט א חיות׳דיגע שמייכל, און פארציילט זיי מיט שטאלץ פון זיין גאונות, סודות פון חדר/קאך. ״דאס מאל האב איך צוגעלייגט פערדן מילך, עס געבט צו גאר א געשמאקע רייכע טעם.״

דער גוי טמא ענדיגט אראפווארפן זיין באמבע, און גייט ווייטער סערווירן די אנדערע קונדן. די ביזנעס לייט בלייבן געלעמט פון גרויס שאק, צער, און ווייטאג. זיי קענען נישט ארויפברענגען קיין ווארט אויף זייערע ליפן. די בלאסקייט אויף זייער פנים פארציילט שוין אלעס. עס טוט זיי ווי די שרעקליכע שטרויכלונג אז זיי האבן געטרונקען טריפה מילך. זיי האבן חס ושלום נישט דאס געמיינט, זיי האבן נאר געטראכט אז זיי זענען זייער קלוג, און זיי ווייסן אויך פונקט ווי די חכמים וויאזוי זיך צו היטן פון מאכלות אסורות. זיי האבן זיך מיאוס טועה געווען.

בונם׳ס הארץ איז פול מיט רחמנות, עס טוט אים ווי זייער צער. ער דאנקט אין הארץ דעם אייבערשטן פאר די שטארקייט וואס דער אייבערשטער האט אים געגעבן אים אפצוהיטן פון די שרעקליכע שטרויכלונג.

״בונם,״ ברעכט איינער פון זיי דורך די שטילקייט, ״דער אייבערשטער האט דיך געהיטן. ווי גוט איז דיר אז דו ביסט נישט קיין אויבער-חכם. דו מאכסט נישט קיין פשט׳לער ווי אונז, ס׳איז נאר א חז״ל אדער נאר א מנהג. מיר דארפן זיך לערנען פון דיר...״

וואס איז שפעטער געווארן פונעם סוחר בונם? דער הייליגער צדיק, דער רבי ר׳ בונם פון פשיסחא. אז מ׳רוקט זיך נישט אוועק פון א הייליגע חז״ל, און מ׳גייט נאך די וועגן פון צדיקים פון אמאל און פון היינט, וואקסט מען אליין אויך א צדיק.

מ. פאפנהיים

מיין רב האט געזאגט

"גוט מארגן! גוט מארגן!" - א שארפע ליכטיגקייט שטעכט מיר פלוצלונג אין די אויגן. העי! ווער גייט אריין אין מאמי'ס צימער אן רשות און צינדט אן די לעקטער?!

"גוט מארגן! מרת, פאפנהיים?"

באשעפער! ווער דרייט זיך דא ביי מיר אינדערהיים?

איך פראביר זיך אויסדרייען אין בעט, איך קלאפ זיך אן אין וואנט. באשעפער! אוואו בין איך? איך רייס אויף די אויגן, אה... איך בין אין שפיטאל... און א שמייכל'דיגע נורס שטייט אנטקעגן מיר.

מרת. פאפנהיים? דו ביסט די מאמע פון ברכה פאפנהיים?

"יא" - זיך זעץ זיך אויפן אויפן אזוי גערופענעם פאטעל, וואס איז געווארן א בעט אויף איבערנאכט.

די לעצטע ביסל שלאף ווערט פארשוואונדן פון מיינע אויגן.

"מרת. פאפנהיים?" - די נורס נעמט נישט אראפ איר פלאסטיק שמייכל - איך בין געקומען געבן די אנטיביאטיק פאר ברכה. געב מיר ביטע אלע פרטים צו מאכן זיכער אז איך בין דא אין ריכטיגן צימער".

פון שלאף ארויס, חזר איך איבער דעם פולן נאמען פון מיין זיסע בעיבי, און איר איי. די. וואס איך קען

שוין אויף אויסנווייניג, די נורס שמייכלט צופרידן, און באהעפט די מעדעצין צו אירע אדערן.

"די מעדעצין גייט יעצט גיין פאר ארום צוואנציג מינוט - איז זי מיר מסביר - נאכדעם וועל איך עס קומען ארויסנעמען, און דעמאלט וועל איך אויך מעסטן די היץ און פולס".

איך באדאנק איר העפליך און זי גייט אריבער צום דערנעבנדיגן בעט.

איך פראביר זיך צו אריאנטירן וואס ס'טוט זיך דא, א בליק אויפן זייגער דערציילט מיר אז ס'איז זעקס פארטאג'ס. וועלכע טאג איז היינט? איך בין שוין דא פון וועק? אה... היינט איז דאנערשטאג, און איך בין דא אנגעקומען מאנטאג נאכט. מוצאי (שושן) פורים תשפ"ד. מיט א ברענענדיגט אכט וואכנדיגע בעיבי פון פיבער, און א מאדנע אויסשלאג אויפן פנים.

די דאקטוירים האבן אונז ערנסט אויפגענומען, און גלייך אנגעהויבן אונטערזוכן, זיי האבן באשטעטיגט אז די בעיבי האט באקומען סטרעפ אויפן פנים, און דאדף באקומען אנטיביאטיק דורך די אדערן. דער פאמיליע דאקטער האט אויך באשטעטיגט אז דאס דאדף מען טון, און אזוי בין איך יעצט דא.

געלויבט דעם באשעפער אז מען זעט שוין א פארבעסערונג, נעכטן נאכט איז שוין אראפ די היץ און אויך דעם אויסשלאג ווערט קלענער, לאמיר האפן צום אייבערשטן אז מען וועט זיך וואס פריער זען אינדערהיים, מיט א געזונטע קינד.

ס'איז נאך פרי, קוים פארטאג'ס, איך פיל א מידקייט און א ווייטאג אין אלע מיינע ביינער, פון שלאפן אויף א פאטעל בעטל. אבער איך ווייס שוין פון די פריערדיגע טעג אז ס'איז שוין נישטא וואס צו פראבירן בכלל שלאפן. איך וועל בעסער אויפשטיין זיך אויסרישן און ענטפאנגען דעם נייעם טאג, דא אין שפיטאל, איך גיי צו די פאר טריט צום סינק, און גיס אפ מיינע הענט.

די נורס איז שוין ווייטער דא, נעמט אראפ די מעדעצין וואס האט זיך דערווייל געענדיגט און מעסט די פיבער און פולס. "זי האט שוין נישט קיין פיבער!" רופט זי אויס.

"שכח אייבערשטער!" אטעם איך אפ, זי שמייכלט צוריק. מיין בעיבי דערוועקט זיך און הייבט אן צו זוכן עסן...

"וואוו! קוק - ווייזט מיר די נורס - זי זוכט צו עסן, מען זעט אז זי גייט צו בעסער'ס, איך שרייב דא אויך צו אז זי גייט יעצט עסן, יא?"

"זיכער!" זאג איך, איך נעם מיין זיסע בעיבי אין די הענט. זי עפנט אויף מיר צוויי אויגעלעך, און איך ווער איבערגעפילט מיט דאנק צום באשעפער, איך פיל ווי איך וואלט נאכמאל באקומען דאס קינד אלס מתנה, נאכן איר זען ברענען פון פיבער, פארשמאכט און שוואך, שיעור אויסגייענדיג אין מיינע הענט.

א גרופע דאקטוירים קומען אריין אין צימער, איך דערקען שוין דעם טעגליך באזוך פונעם הויפט דאקטער פון די קינדער אפטיילונג, און זיינע סטודענטן. דער דאקטער באטראכט דאס קינד, ליינט איבער די צעטלעך און זעט אויס צופרידן: "זייער גוט! דאס קינד גייט צום בעסרונג" - ער הייסט די סטודענטן צוקומען, איבערליינען אלעס און איז זיי מסביר וואס גייט פאר. "אויב אזוי - וועט ער זיך צו מיר - קען זיין, אז מען וועט מארגן קענען טראכטן פון אהיימגיין".

געלויבט דעם אייבערשטן! לאמיר ווייטער בעטן דעם אייבערשטן אז אויף שבת וועט מען שוין קענען זיין אינדערהיים, מיט די זארגעדיגע, בענקעדיגע קינדער, וואס ווארטן צו זען זייער שוועסטער'ל געזונט און שטארק.

איך גיי עסן פרישטאג, די טונא סענדוויטש, וואס מיין מאן האט מיר נעכטן ארויפגעברענגט פון חסד צימער, איך זאל האב וואס צו נעמען אין מויל, און נישט איבערלאזן די בעיבי אליין. איך הייב קוים אן צו עסן, וועק אן אראבקע קומט אריין און הייבט אן צו שרייען אויף מיר אומפארשטענדליכע וועדטער, זי זעט מיר אויס די וואס דאדף דא ריין מאכן די צימער, אבער וואס דאדף זי שרייען אויף מיר? זאל זי טון איר ארבעט און פארטיג. וועק זי זעט אז איך פארשטיי נישט וואס זי וויל פון מיר, גייט זי ארויס, אבער נאך אפאר מינוט איז זי ווייטער דא, מיט די זעלבע קולות. באשעפער! וואס טו איך דא? ווייסט וואס, איך וועל רופן א נורס, פרעגן וואס ס'מיינט, די נורס פארשטייט אויך נישט, גיי זי רופן א צווייטער וואס קען אראביש.

ענדליך שטעלט זיך ארויס אז מען דארף היינט רייניגן די צימער, אלע וועטן, פענסטער'ס און בעטן. די נורס זאגט מיר, "געב א פאק צאם דיינע זאכן, ווייל מען גייט עס דא ריין מאכן". נאך איידער איך כאפ וואס און וועק, קומען אן א גרופע רייניגער'ס און פירן ארויס מיין רענצעלע, די בענקל און בעט פון די בעיבי, מיט דעם קליינעם שפיטאל טישל. איך טרעף זיך שטיין

צומישט אין קאריידאר, וואס דארף עס מיינען?

א נורס - גראדע א פרומע, גייט אריבער און זעט מיין פארלוירנקייט. "אה, מען מאכט ריין דיין צימער? - פרעגט זי מיט געפיל - קום איך וועל דיר ברענגען א בענקל צו זיצן".

איך בענטש איר מיט אלע ברכות, ס'איז דווקא גאנץ אינטרעסאנט צו זיצן אין קאריידאר און זען ווער ס'קומט און גייט... נאך א גוטע שעה ארבעטן ענדיגן זיי דארט צו רייניגן, מען זאגט מיר אן נאכנישט אריינצוגיין מיט מיין בעיבי, ווייל זיי נוצן שארפע כעמיקלאן און עס דארף זיך קודם אויסלופטערן פאר צווויי שעה.

איך קען נישט איינהאלטן מיין נייגעריגקייט און איך בליק אריין, אזוי ווי איך שטיי און באטראכט די גלאנציגע וועגט און פלאר, קומט אריין א פרוי. אויף איר אידענטיט קארטל זע איך אז זי איז פון די איינגעשטעלע אין שפיטאל, אבער נישט א נורס אדער דאקטער. זי באטראכט אויך גוט יעדע ווינקל, און זי רופט זיך אן צו מיר: "ס'איז געשמאק צו באקומען אזא ריינע צימער, אה?"

"אוודאי!" - שמייכל איך צוריק - "וואס מיינט עס? - וואונדער איך זיך - אזוי מאכט מען דא ריין יעדע וואך? נעכטן האט מען עס נישט געטון?!"

"ניין" - קלערט זי מיר אויף - "איך בין מנהלת אויף די ריינקייט פון שפיטאל - זאגט זי מיט שטאלץ - לויט די געזעצן פארדערט מען צו ריין מאכן אזוי יעדע צימער איין מאל אין פיר חדשים. איך דארף זען, אז עס זאל קלאפן און טאקע ווערן געטון. יעצט, פאר פסח, האב איך ליב צו אריינרוקן מען זאל רייניגן וואס מער צימערן, פאר מיין געפיל, אז אויך די שפיטאל זאל ווערן פסח'דיג..."

איך ווייס נישט צו לאכן אדער ווייענען... זי זעט אויס א גוי'טע, אבער אירע געפילן לאזן איר נישט, און זי מוז פסח'דיג מאכן א שפיטאל, וואס פסח אליין ברענגען אריין דארט - די אראבער און אנדערע גוים, אדער ליידער אידן - שטיקער חמץ...

ענדליך לאזט מען מיר אריין צוריק אין צימער מיט מיינע פעקלעך און זעקלער, יעצט לאזן מיר מיינע געפילן נישט עסן דארט מיין ביסל חמץ וואס איך האב מיט מיר... די נורס - יענע פרומע וואס האט מיר פריער צוגעברענגט א בענקל, קומט געבן די נויטיגע מעדעצין פאר מיין בעיבי, זי אטעמט אריין די ריינע לופט. "א מחי'! - רופט זי אויס - מען דארף דא יעצט אריינברענגען א פושקע מצות און ס'קען שוין ווערן פסח..."

די בעיבי שלאפט זיך איין זיס, איך בין מחליט צו פראבירן כאפן א דרימל, איך הייב אן צו מסדר זיין די אזוי גערופענע פאטעל - בעט, ווען א דאקטערין שפאצירט אריין אין צימער. "א גוטן! - באגריסט זי מיר מיט א האניג זיסע שמייכל - ווי אזוי פילסטו? איך בין געקומען הערן און רעדן מיט דיר ווי אזוי ס'גייט, ווי דו פילסט"...

עס ווערט מיר נישט גוט, ס'שמעקט פון סאציאל אמט, אלע צודרייטע מעשיות פון די פרייע וואס האבן פראבירט צו כאפן די פרומע ביי עפעס א עוולה און עס צושפרייט און פארשמוצט פאר די גאנצע וועלט. שפילט זיך מיר איבער אין געדאנק, איך שעפשע א קליינע תפילה: 'באשעפער געב מיר אכטונג, געב מיר אריין די ריכטיגע וועגטער אין מויל, העלף מיר איך זאל דא נישט אריינפאלן אין פעקל'.

איך הייב אן מיט א קאפלימענט. איך דערציילט איר ווי איבערגעגעבן די שפיטאל שטאב איז, און ווי גוט מען געבט זיך אפ דא מיט אונז. א פונק שיינט אויף אין אירע אויגן, איך שפיר ווי זי איז אריבער אויף מיין זייט, געלויבט דעם באשעפער. איך פראביר צו שמעקן, צו איז זי א אידי, ס'זעט ליידער נישט אויס, אבער אירע אויגן... זי האט עפעס א מילדקייט אין די אויגן וואס שמעקט אידיש, אבער מען קען דא גארנישט וויסן, דער דאקטער צופרי האט זיך ארומגעדרייט מיט א גרויסע גאלדענע צלם אויפן האלז.

דער שמועס פארט אויף גוטע רעלסן, זי בייגט זיך אראפ צו די בעיבי אין בעטל און באטראכט די זיסע העגטעלעך און פיסעלעך. "אוי, איז דאס זיס! - זאגט זי מיט געפיל - עס דערמאנט מיר מיין זיסע בעיבי אינדערהיים!"

באשעפער! זי איז א מאמע פון קינדער! די לעצטע זאך וואס איך האב געטראכט.

ערגעץ וואו אינמיטן שמועס, פרעג איך איר: "די היץ איז שוין אראפ, ברוך השם. די בעיבי פילט שוין בעסער, צו פעלט נאך אויס צו געבן טיילענאל, אדער מען דארף נאר געבן די אנטיביאטיק ביז זי ווערט אינגאנצן אויסגעהיילט?"

"דאס איז שוין דיין החלטה! - ענטפערט זי - ווי אזוי דו ווילסט, אבער למשל הרב שלנו אומר - אונזער רב זאגט, אז אויב די בעיבי בארואיגט זיך אין די מאמע'ס הענט, זאל מען נישט געבן קיין טיילענאל".

איך בלייב מיט א אפענע מויל, הייליגער באשעפער! איך שטיי און איך קען נישט כאפן אויב זי איז א איד אדער נישט, און זי... נישט נאר זי איז א איד, נאר זי פרעגט נאך אירע שאלות פון איר "רב"... איך פראביר צו באהאלטן מיין שאק, דער שמועס ענדיגט זיך ערגעצוואו, און זי גייט ארויס צופרידן.

א נורס קומט אריין ווידער מעסטן דעם פיבער. אויך נעבעך איינע פון אונזערע פארבלאדזשעטע שוועסטער'ס, פאר זי גייט ארויס זאגט זי מיר: "באלד פארנאכט, קומט דא "עזר מציון" - (א חסד ארגאניזאציע) טיילן טשאלענט מיט קוגל, ס'לוינט זיך ארויסקומען נעמען".

איך באדאנק איר העפליך פארן אנבאט, און זי איז ממשיך: "איך האב זייער ליב טשאלענט מיט קוגל, מיין מאמע פלעגט נאך קאכן אויף שבת יעדע וואך, איך האב שוין נישט קיין נערוון, אבער וועגן דעם רעכן איך אויס צו ארבעטן דא דאנערשטאג נאכט, אזוי באקום איך עס דא אין שפיטאל...

'שעפעלע' טראכט איך צו מיר, ווי שווער איז שוין צו קאכן א טעפל טשולענט? אבער זיי זענען דאך אלע אומשולדיג, דאס זענען ליידער די פרוכט פון די "אידישע" מדינה... מוהרא"ש האט דאך נישט סתם אזוי געבלוטיגט און געקלאגט אויף די אזוי גערופענע רע - בנים פון רבנות, וואס די גאנצע זאך פארוואס מען האט עס אויפגעשטעלט איז מיטן ציל צו מכשיל זיין אידן מיט נבילות וטריפות, און אנדערע הארבע עבירות רח"ל, אונטער א כשר'ן זיגל...

די ווערטער פון די דאקטערין לאזט מיר נישט מנוחה... "הרב שלנו אומר..." אויב דער "רב" זאגט אז מען מעג גיין מיט הויזן איז וואס איז די פראבלעם? דער רב זאגט!

צו זע איך אפשר אויך אויס ווי אירי? צו גיי איך אויך פרעגן נאר דאס וואס איך ויל?

באשעפער! העלף מיר איך זאל זיך נישט נארן דא אויף די וועלט! העלף מיר אנקומען צום אמת'ן צדיק, א צדיק וואס וועט מיר ברענגען נענטער און נענטער צו דיר, און געב מיר כח צו פאלגן, אויך דאס וואס זעט צומאל אויס זייער זייער שווער.